

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արս. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 1 Janvier 1953 Հինգշաբթի 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6955-Նոր շրջանի Բիւ 2366

Խմբագիր՝ Ծ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Մեր ԽՕՄԻՐ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ԲԱՐԻ

Որո՞ւ սրտին էի խօսիր մեր իմաստուն ժողովուրդին այս իրիւր։

— Նոր տարի, նոր բարի...

Բաղձանքները եւ մաղթանքները չեն որ կը վարեն մեր ճակատագիրը։

Եւ սակայն, խաւարակուտ անդունդ մը գլուխը պիտի ըլլար մարդկութիւնը, եթէ յոյսէն ու հաւատքէն ալ զրկուէր։

Կազդուրիչ ցօղ մըն է յոյսը՝ երբ ամպերը կը գոռան։ Եւ արեւի շող մը հաւատքը՝ երբ արդէն պայթած է փոթորիկը։

Ահա քանի տարի է որ ամպերը կը գոռան սպառնալիքով։ Ամէհի ալիքներ կը խուժեն փոթորկածալի։ Ոչ թէ մէկ երկրի մէջ կամ որոշ ազգի մը գլխուն։ այլ ի սփիւռս աշխարհի։

Մարդիկ վայրերան կանչեր կ'արձակեն դէպքէն դէպք։ Մէկ շրջանէն միւրը։

Միեւնոյն ատեն յոյս կը ներշնչեն, — «Ան — խուսափելի չէ»։ «Համբերութիւն»։

— Ծառը գնաց, քիչը մնաց, ինչպէս պիտի ըսէր, դարձեալ, մեր իմաստուն ժողովուրդը։

Մեր ճակատագիրն ալ սերտօրէն կ'ապուստէ Եւրոպայի «չառ»ին ու «քիչ»ին հետ։

Եւ, մէկ տարիէն միւրը, անշուշտ կը մխրթարուինք, երբ յուսատու շողեր կ'երեւան հորի — զոնին վրայ։ Երբ կը զօրանայ ազատութեան եւ խաղաղութեան ճակատը։

Բանդէտներ, աւելի կամ նուազ վաւերական դիւանդաղներ եւ ռազմագէտներ բախտորոշ կը նկատեն այս տարին։

Անոնց կարծիքով, 1953ին պիտի կրնան վրձնել, — խաղաղութիւն թէ պատերազմ։

Ըսել կ'ուզեն թէ այս տարի վերադիմումը պիտի հասնի փճոսկան կէտի մը, յարգանք ներշնչելով պատերազմի հրճիւններուն։

Կր թուի թէ այս տարի զերազոյն ճիշդ պիտի փորձեն, վերադիմումը փութացնելու համար։ Միշտ ի խնդիր ազատութեան եւ խաղաղութեան։

«Մեծ» երուն ձգելով զինարշաւի եւ զինարուեստի դադարները, ձայն տանք երկիրէ երկիր եւ գաղութէ գաղութ։

— Նոր տարի, նոր բարի...

Մեր «վերադիմումն» ալ թող ըլլայ հոգեկան, ամենալայն իմաստով։ Որպէս զի կարենանք դիմանալ օտարութեան եւ օտարացման ալիքներուն։

Ամէնէն աւելի փոքր եւ անճար ժողովուրդները պէտք ունին ազատութեան եւ խաղաղութեան, առանց երկրի եւ ցեղի խտրութեան։

Որ եւ է փոթորիկի ատեն, մեծերը եւ հօգորները միշտ ալ միջոցներ կը գտնեն կանգուն մնալու։ Իսկ փոքրերը եթէ ամէն բան չկորսնցնեն, կ'իյնան ուժասպառ կամ թեւաթեւ։

Կը բաւէ թղթատու միայն ժամանակակից պատմութիւնը, սկսելով հայկականէն։

Կարելի չէ հրաշքեր գործել ամէն ատեն եւ ամէն տեղ։ Մանաւանդ հիմա որ գիտուններն ալ զինարշաւ մը սարքած են, ամէնէն հրէշային դէպքերը հնարելու համար։

Այնպէս որ, այսօր աւելի քան երբեք պիտի ունենանք մէկ հիմնական մտահոգութիւն, — բազմապատկել, ամրապնդել ինքնապաշտպանութեան ցանցերը։ Ամէնէն հոծ գաղութէն մինչեւ համեստ համրներ։

Որ եւ է վարանում կամ նահանջ այս ճամբուն վրայ, կը նշանակէ դասալքութիւն։ Եւ եթէ երկար տեւէ, պիտի յանդի կազմալուծման։

Այն ատեն իրաւունք պիտի չունենանք մեղքը ուրիշին գլխուն փաթթելու։

Նոր տարին բարիք բերէ թէ չարիք, ամէն մէկէս կը պահանջէ արթնութիւն եւ աշխատանք։ Մանաւանդ այս անհրաժեշտ վրայ։

Ներքին չէ անճկիւլ, երբ երեսուն տարուան փորձառութիւն ունինք մեր ետին։ Եւ երբ ամէն օր բաց աչքերով կը տեսնենք չարն ու բարին։

Ինչ կ'արժեն անցեալ փառքերը, եթէ թոյլ պիտի տանք որ ամբողջ սերունդներ հալին օտար փոթորու վրայ։

Ամէն տարի նոր եւ աւելի գործօն ճիգեր կը պահանջէ բոլորէս։

Հոգեւան Բարոյ

ԽՄԲ. — Պաշտոյ Ազգ. Պատրիարքարանը հետեւեալ պաշտօնական գեկոյցը յանձնած է մամուլին, Գարեգին պատրիարքի Անգարա այցելութեան առթիւ։

«Մերազան պատրիարք Հայրը, Դեկտ. 16ի առաւօտուն հասաւ Անգարա եւ առաջնորդուեցաւ Անգարա Փալատ, որպէս հիւր յարգելի վարչապետին։ Իր վեցօրեայ բնակութեան միջոցին, նախապէս Մեծ Աթաբեկի գեղեզմունքին վրայ ծագեցող պատկերներէն մը ստորագրելէ յետոյ, հետզհետէ, ընկերակցութեամբ Պ. Կ. Արաքսահանի, այցելեց Հանրապետութեան Վսեմ. նախագահ՝ Ժէլալ Պաշարի, յարգելի վարչապետ՝ Ատան Մէնտէքէսի, յարգելի ներքին գործոց նախարար՝ Էմին Մէնտէքէսի, Սպ. Մեծ Ժողովի յարգելի նախագահ՝ Քէֆիք Գօրաթեանի, մասնաւոր օթեակէ մը ներկայ ըլլալով նաեւ Ազգ. Մեծ Ժողովի մէկ նիստին, ապա նաեւ Անգարայի յարգելի կուսակալ եւ Ապահովութեան ընդհ. տնօրէն՝ Քէմալ Ալիլիւնի։

Բոլորին հետ իր ունեցած տեսակցութիւններն եղան շատ ջերմ, համակրալի եւ քաջալերական։ Համայնքին եկեղեց. — վարչ. խնդիրներու շուրջ տեղի ունեցած շատ սրտեայ տեսակցութիւններն ու կարծիքի փոխանակութիւնները յանգեցան նրա պատասխան հասկացողութեան։ Ուրախութիւն արգելքեր կը հաղորդուի յարմար առիթով։

Դեկտ. 21ի կիրակին, յարմար սրահի մը մէջ մատուցուեցաւ պատարագ հոգեշնորհ Տ. Գարեգին վրդ.ի կողմէ, եւ կատարուեցաւ հոգեհանգիստը պաշտօնի յիշատակ հայրենիքի փառքին համար Գործայի մէջ նահատակուած զինուորներուն։ Այս առիթով պատրիարքը սրբազան խօսեցաւ թուրքերէն քարոզ մը։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը, որմէ շատեր արժանաւորուեցան Ս. Հաղորդութեան։ Պատարագի երգեցողութիւնները կատարեցին զինուորական ծառայութեան մէջ զոնուող երիտասարդներ։

Սրբազան պատրիարքը այսօր — Դեկտ. 22 — վերադարձաւ Իսթանպուլ գոհունակ սրտով, լի երախտագիտական զգացումներով հանդէպ Հայրաբարոյ Վսեմ. նախագահին եւ անոր շատ յարգելի գործակիցներուն։

Պաշտոյ Թերթերը կը գրեն թէ Անգարայի Հայերն ալ ազօթատեղի մը պիտի ունենան մօտերս։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, զօր. Նեկիպ յայ — տարարեց թէ երբեք պիտի չհանդուրժէ որ Սուլտանը բաժնուի եւ թէ ի հարկին պիտի կուտին։

ՊԱՊԸ կողմէ կը հրատարակեց բողոքելով Խ. Միւթեան, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ ուրիշ արբանեակ երկիրներու մէջ կատարուած հալածանքներուն դէմ։ Վատիկանի անթելը կոնգակը հաղորդեց ռուսերէն, պուլկարերէն, ռումաներէն, ուկրաիներէն եւ ուրիշ լեզուներով։

ՎԵՆԵՏԻԱԻ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ, մասնակցութեամբ 30 եպիսկոպոսներու եւ հարիւր կոնտրներու։

ՍԵՆ ԾՈՎՈՒ հերոսը, Մարթի, որ արտաքին առումէն իր կուսակցութեանն է, այժմ առանձին կը նստի Ազգ. Ժողովին մէջ, եւ իր թոշակը պիտի ստանայ իրեն անկախ երեսփոխան։

ԻՍՐԱԵԼԻ բողոքեց Աւգիլոյ դէմ, գաղափարով թէ հաւատարակչութիւնը պիտի խանգարէ Միջին Արեւելի մէջ, օդանւեր զրկելով արաբ. երկիրներուն։

ՏԱՐԵԳԼՈՒԹԻ արձակուրդին առթիւ «Յստաճ» թերթը թիւը լոյս կը տեսնէ Ծառաթ օր։

ՊԻՏՕՆ ԱԼ ԶԱԽՈՂԵՑԱԻ

ՈՒՐԻՇ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒՆ

Պ. Ժոռժ Պիտո երկու օր ձեռնարկներ կատարելէ ետք, հրաժարեցաւ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնէն, տեսնելով որ պիտի չլինայ ապահովել Ազգ. Ժողովին մեծամասնութիւնը։

Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, նախկին վարչապետին հանդէպ թշնամական կամ վերապահ դիրք մը բռնած էին չափաւոր եւ արմատական խմբակցութիւնները։ Այնպէս որ, Պ. Պիտո աւելորդ սեպեց Ազգ. Ժողովին ներկայանալ եւ վաւերացում խնդրել։ Այն ատեն ձախողանքը վարկաբեկիչ պիտի ըլլար թէ իրեն եւ թէ իր կուսակցութեան համար (MRP)։

Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ։

«Դահլիճը կազմելու համար ստիպողական ծրագիր մը յօրինելով, կոչ ըրի ազգային միութեան, կամ գոնէ կարելի եղածին չափ լայն մեծամասնութեան մը։ Ամէնէն փափկանկատ ընդունելութիւնը դատայ, բայց կարգ մը խմբակցութեանց ընդդիմութիւնը եւ անստուգանքութիւնները համոզեցին զիս թէ պիտի չլինամ յոյս դնել վրձնակա՛ն մեծամասնութեան մը վրայ։ Պատրաստ էի ստանձնելու խիստ միջոցներու գործադրութեան պատասխանատուութիւնը, բայց չստացայ անհրաժեշտ աջակցութեան երաշխիքը։ Ես միշտ այն համոզումն ունիմ թէ լաւագոյն ուղին էր իմ առաջարկս։ Օր մը պիտի պարտադրուի ազգային միութիւնը եւ կը յուսամ թէ մօտ է այդ օրը։ Չկայ հայրենիքին հաւատարիմ Ֆրանսացի մը որ աւելորդ ըլլայ անոր փրկութեան համար աշխատելու, հանրապետութեան շրջանակին մէջ։

Սպ. Ժողովին վաւերացման համար անհրաժեշտ է 314 ձայնի մեծամասնութիւն մը։ Պ. Պիտո հաշուած էր թէ հաղի 250 քուէ պիտի չահի։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ արմատականները եւ զօր. տը Կուրի կուսակցները խոստացած էին աջակցել, իսկ միւս հոսանքները կ'ուզէին որ Պ. Պիտո իր ծրագիրը պարզէ Ազգ. Ժողովին առջեւ, իրենց դիրքը ճշգրտու համար։ Արդ, արմատականներն անդամ վստահութիւն չէին ներշնչեր, վստահ չի միայն մէկ ձայնի առաւելութեամբ որոշել ինչ անակցելու։

Այս առթիւ գիտել կը տրուի թէ Պիտոյի ծրագիրը մեծ տարբերութիւն չունէր Փինէի ծրագրին։ Եւ հիմա շատեր կը դաւեն որ դահլիճի տաղանայ մը ծագեցաւ, անելի մասնեւոր երկիրը։ Բոլոր թերթերն ալ մտայլ գոյնեղով կը նկարագրեն պետական գաճիկի վիճակը։ Ազգ. Ժողովի Գլ. օրուան նիստին մէջ, երբ առժամեայ երմտացոյց մը կը քուէարկէին, Պ. Փինէ ըսաւ. — «Ժիշդ է որ հրաշքներ չգործեցինք, բայց կրցանք բարեփոխել զինքնու հրապարակը։ Գաճիկն ամսական բացը, 77 միլիոն տոլար, 14 միլիոնի իջած էր Նոյեմբերին եւ պիտի կրնայինք վճարել զեկտեմբերի եւ յունուարի մուրհակները։ Յետոյ, 22 թոն ոսկի վերադարձուցինք Պանք տը Ֆրանսի։ Այս բոլոր գործերը կատարուեցան առանց Ֆրանքին գինը կոտորելու»։ Տոլարը 390 կ'արժէր սեւ շուկային վրայ, մինչդեռ 418ի բարձրացաւ Գլ. օր։ (Չոյլ ոսկին ալ 516.000 ֆր. — էն բարձրացաւ 517.000ֆր. —)։

Պահլիճին կազմութեան շորորդ թեկնածուն է Պ. Ռոնէ Մայէր (արմատական)։ Տագնապը կը տեւէ տասր օրէ ի մեր։

ՄԻՍՅՆ 60.000 ՃՐԱՆՔ

Երմտական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Յունուար 1էն սկսեալ ձախողութիւններ տարեկան 60.000 Ֆրանքի օտար դրամ պիտի կրնան առնել, երկու անգամէն։ Յարգ կը ստանային 30.000 Ֆր. իւրաքանչիւր երկրի համար։

Նոր օրէնքը կը վերաբերի բոլոր երկիրներուն, — Անգլիա, Աւստրիա, Պելժիա, Տանրմարտ, Գերմանիա, Յունաստան, Իտալիա, Հոլանտա, Նորվեգիա, Շուէտ, Չեխոսլոակիա Թուրքիա եւն։

Ուրեմն այսօրուրէն սկսեալ այն ձախողութիւն որ կ'ուղէ մէկէ աւելի երկիրներ այցելել, ստորադրած է անոր համեմատ բաժնի իր ստանալիք դրամը։ Եւ որովհետեւ շատ մը Ֆրանսական գործարաններ եւ առեւտրական տներ տալին միայն մէկ արձակուրդ կուտան, շատ մը Ֆրանսացի ձախողութիւններ միայն 30.000 Ֆր. պիտի կրնան առնել։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻՒԼԻԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍ ՄԸ, Տօթ. Նրն Մէյ, (Անգլիացի), որ տասր տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, արձակուեցաւ 6 տարի եւ ութ ամիս մնալէ ետք։ Հազիւ քսնութիւն ելած, դիր մը ստորագրեց ուր կ'ըսէ թէ չի զղարկու արարքին համար, թէ շատ լաւ բնաւ հիւսիսեան գաղութները հաղորդելով Խ. Միւթեան, թէ կ'ուզէր որ ջախջախուի նախ Գերմանիան եւ ձախողութիւններ մէջ, իբրեւ հետեւեալ թուրքի մը քանդումին։ Վտանգուած է քաղաքին հիւսիս. մասը. — Մէյի յորդումը բարձրագոյն կէտին մասաւ։ Մասնիկները հետզհետէ կ'իջնեն։

Տարեվերջի գիշերը աղջիկներ հաւկիթ մը յուռ

Մուշի մէջ. — Տարեմուտը կ'անուանեն կախընդող: Կաղընդուն պէտք է քաղցր — անոյշ քայլ: Հոն ալ տղաքը այժմուէն (վերջալոյսին յաջորդող մութ) երգիքներու վրայէն տան մէջ կ'կախեն տղայրակները: Նոր տարիի համար կ'առատաստեն սիսեռի աղանձ, չոր մրգեղէններէ տա խառնած կը լեցնեն տղայրակները: Նոր տարիին առաւօտը իւրաքանչիւր շրջանակի համար ունի արտօն ուր կը հաւքուին գինեխում կ'ընեն

Հիմա կարծես կը նմանինք Երկրախոյզներու:

Սեբաստիոսի մէջ. — Դեհտ. 311-ն տաճարիին կ'եփէ անխմոր բազարը րորուն մէջ զբամ կը դնէ կ'եփէ նաեւ կորկիւսի եւ եօթնագլի ասպուրը, և խաչէն հատիկէ: Այդ հատիկէն կուտան նաեւ կը վերսնուն եւ ոչխարներուն:

ԵՐՈՍՊԱՅԻ ԸՈՂԵՐԸ

Նախագահ Թրումբըն հրամայեց չընդհատել Անգլիոյ, Ֆրանսոյի եւ Իտալիոյ սահմանուած ազգական եւ տնտեսական օգնութիւնը, թէեւ այդ երկիրները 2.500.000 տոլարի զինական ապ-րանք զրկած են խորհրդային երկիրներու : Թրումբըն այս որոշումը տուած է նկատի առնելով «արտակարգ պարագաներ եւ մտածելով որ օգնու-թեան ընդհատումը պիտի վնասէ Մ. Նահանգնե-րու ապահովութեան :

✕ Զբոսիչ Նիւ Եորք մեկնեցաւ երէկ, չորեք-շաբթի, տեսակցելու համար զօր. Այդընհատըրի հետ : Բոլոր լուրերը կը հաստատեն թէ երկու վա-րիները մասնաւորապէս պիտի քննեն Սթալինի վերջին հարց - պատասխանին, ի հարկին հանդի-պում մը սարքելու համար : Օրակարգին վրայ կան ուրիշ կարեւոր խնդիրներ : Զբոսիչը շատոնց որո-շած էր այս այցելութիւնը, որ կապ ունի նաեւ Գո-րէայի պատերազմին եւ գերմանական հարցին լուծման հետ :

✕ Զօր. Այդընհատըր ամէն օր կը խորհրդակցի տեղաւոր անձերու հետ, վերջնական ուղեգիծ մը պատրաստելու համար : Նոր երեսփ. Ժողովը (83րդ) պիտի բացուի շաբթ օր :

Նախագահը առջի օր տեսակցեցաւ Մարշլի Ժրազիի նախորդ վարիչին՝ Հոֆմանի հետ որ բաւ թէ՛ Մ. Նահանգները լաւ գործ մը կատարած են, 12.500.000.000 տոլար ծախսելով Եւրոպայի մէջ : Զօր. Այդընհատըր շատ մտահոգ է Եւրոպայի քա-ղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին :

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ կը հեռագրեն թէ Ֆրանս. իշխա-նութիւնները մնած են փութացնել բարենորո-գումները : Խուզարկութիւններ կատարուեցան հարաւ. Թունուդի մէջ : Ահաբեկիչներու խումբ մը սահմանը անցած է Մարոքէն : Ահաբեկումներ կը շարունակուին :

100.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շըր-ջանը անցած են 1952ի ընթացքին : Ամէն ամիս մի-ջին հաշուով 15.000 հոգի կը փախչին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԵՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ
Նախաձեռնութեամբ Ծ. Կ. Խաչի Պորտոյի մաս-նաճիւղին, այս կիրակի, ժամը 15ին, Շամպր տը Բոմէրսի ընդարձակ սրահը, 6 rue des Trois Conils, Bordeaux : Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՅՈՅՑ ՊՕՄՈՆԻ (ՄԱՐՍԵՅԼ)
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՅ

3 Յունուար Եր. Ճրագարոյց, սկիզբ. արա-րողութեանց 4, պատարագ 5.30 :

4 Յունուար Տօն Մննդեան. — Սկիզբ ժամեր - դութեանց 7, պատարագ 9.30 :

5 Յունուար, Բչ. Յիշատակ Մեռելոց. — Սկզ-ծ, պատարագ 9.30, հոգեհանգիստ 11 :

Դպրաց Դասը կը վարէ Պ. Լ. Ճերահեան :

ՅՈՒՅԱԿ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

4 Յունուար, կիրակի. — Հոգեհանգստեան պատարագ, ի յիշատակ Գրիգոր եպս. Պահապան-եանի, ժամը 10.30ին :

11 Կիր. — Յայտնութեան եւ Մկրտութեան արա-րողութիւն, ժամը 10.30ին :

ԱԼՅՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
Այս կիրակի, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, յաւարտ Ս. պատարագի, Կաղանդի տօնա-կատարութիւն դպրոցի աշակերտներուն կողմէ :

Երգ, արտասանութիւն, ՏՕՆԱՃԱՌ եւ կա-ղանդէք աշակերտներուն :

Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցնե-րը. — Հոգաբարձութիւն

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբ. Միութեան վարչախոս մասնաճիւղը իր վտակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովսէփ Ուլուհօնեանի դա-նդէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ, զաւակնե-րուն, եղբոր, քրոջը եւ բոլոր պարագաներուն :

ՀԱՄԱՊԳՅՈՒՆԻ ԽԱՆՈՒՊ - ՃԱՂՐ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Համապգայիւնի Փարիզի վարչութիւնը հաւա-ռոյթ - նաշ մը կազմակերպած է Յունուար 3ին, շաբթ երեկոյ ժամը 8ին, Արարատ ճաշարանին մէջ, 51 rue des Ecoles, Paris (5) :

Ծախքերու մասնակցութեան համար 500 Փր. : Արձանագրուիլ երեք հայ գրատունները եւ ՅԱՌԱՋԻ վարչութեան մօտ :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Գ. Քիւր :

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-կան ծրանս 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 Փրանք թիւը :

Լոյ

ՕՐԱԹԵՐԹ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6956-Նոր շրջան Բիւ 2367

Խմբագիր՝ Ծ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՈՍՏԵՐ

ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

Վեց անգամով հրատարակեցինք Հայ. Եկեղեց. և Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան վերամշակ. աւած կանոնադրերը («Յառաջ», Դեկտ. 20, 21, 23, 24, 25 եւ 27):

Դեկտեմբեր 19ին ալ տպած էինք բացատրադիր մը, որ կը յայտնէր թէ «Կանոնադրին բարեփոխումը հետեւանք է ընդհանուր բաղձանքի եւ անհրաժեշտ պահանջի»:

Միջանկեալ ըսենք որ Փարիզի Հայոց եկեղեցին ալ կը կառավարուէր սովորական օրէնքներով, մինչեւ 1927, երբ ժողով մը գումարուեցաւ թեմը կազմակերպելու համար, նախագահութեամբ Պալաքեան եպիսկոպոսի:

Այն ատենուան ջոջերը — մեծ մասով մեռած — ըմբոստանալով այս ձեռնարկին դէմ, փութացին Կրօն. Ընկերակցութեան վերածել եկեղեցին:

Նախագիծը կը պարունակէ կարգ մը նորութիւններ եւ բարեփոխումներ, որոնք երբ լրացուին եւ վաւերացուին, կրնան գործունէութեան նոր շրջան մը բանալ:

Նախագիծը մամուլին յանձնուած է, թէ հանրային կարծիքը լուսարանելու եւ թէ դիտողութիւններ կամ նոր տեսակէտներ լսելու համար:

Անոնք որ ցարդ կը դանդաղէին եւ պայքար կը մղէին, անշուշտ պիտի փութան օգտուիլ առիթին:

Այդ կարգի գրութիւններ պիտի հրատարակենք իրեն «Ազատ Բեմ», զիւրացնելու համար հարցին լրիւ քննութիւնը, որ պիտի կատարուի ընդհ. ժողովի մը կողմէ:

Կր խնդրուի զրել ամփոփ եւ փաստացի, ու չաղրութեամբ վերլուծելով իւրաքանչիւր յօդուածի առաւելութիւնը կամ թերութիւնը: Եւ ի հարկին նոր տեսակէտներ յայտնելով:

Առ այժմ քանի մը դիտողութիւններ եւ թեւադրանքներ:

1.— Նախագիծին հիմնական նորութիւնը կը կազմէ ներկայացուցչական ժողովի մը հաստատումը, որուն շնորհիւ վարչութեան անդամներուն թիւն ալ կ'իջնէ եօթնի:

Ուրեմն տեսակ մը երեսփ. ժողով ի դիմաց 4000 անդամներու: Եւ գործադիր իշխանութիւն մը:

Եթէ Փարիզի եկեղեցին Կրօն. Ընկերակցութեան չվերածէին, անշուշտ այդ ժողովը պիտի դառնար ներկայացուցչիւր ամբողջ համայնքին:

Հարց է այժմ, — ի՞նչ հիման վրայ 24 նշանաւ կած են ծրագրուած ժողովին անդամներուն թիւը:

Եթէ Ընկերակցութիւնը 4000 անդամ ունի այսօր, վաղը կ'ընայ բարձրանալ տասը հազարի: Կամ իջնել երկու հազարի:

Աւելի լաւ չէ՞ իրեն հիմք ընդունիլ անդամներու որոշ թիւ մը: Օրինակ, իւրաքանչիւր 200 անդամին մէկ ներկայացուցիչ:

Սահմանադրական երկիրներու մէջ ալ այսպէս կը հաշուեն, — 50.000ին, 20.000ին կամ 5000ին մէկ երեսփոխան են:

Յետոյ, ինչո՞ւ 24 անդամներէն երեքը կղերական դասին առնել, քանի որ կարելի է առանձին Կրօն. ժողով մը, ինչպէս Մարտի 1ին մէջ:

2.— Ծառ երկար է երկու տարին, ընտրելու իրաւունքի համար: Եւ կրնայ դժուարացնել անդամակցութիւնը: Կր բաւէ մէկ տարին:

3.— Երբ անդամակցութեան տուրքը առ նուազն 200 ֆրանքի կը բարձրանայ, գործնական չէ 500 ֆրանքի մուտք եւս դանձել: Այս պայմանն ալ կըրնայ նուազեցնել ընկերակցութեան անդամներու թիւը:

Ամէնքս ալ գիտենք թէ Ընկերակցութեան անդամներուն թիւը հազիւ մէկ - երկու հարիւրի կը հասնէր տարիներէ ի վեր, եւ 3500 — 4000ի բարձրացաւ իրեն հետեւանք բուն Պրոքալիցութեանց:

Դեռ երէկուան պատմութիւն են վերջին ընտրութեանց առթիւ կատարուած օրինադրանքներին եւ, կուսակից եւ քուէ ճարելու համար:

4.— Նախագիծը չորս տարի նշանակելով ներկայացուցչական ժողովին պայմանաժամը, անոր նստաշրջանը կը նախատեսէ «առնուազն տարին մէկ անգամ»: «Եւ ամէն անգամ որ իր ձեռնհասութեան ենթակայ հարց մը ներկայանայ»:

Այս կէտի մասին ալ ունինք տարբեր տեսակէտ, ուրիշ քանի մը դիտողութեանց հետ:

Ուղերձ Նոր Տարուան առթիւ

Հանրապետութեան նախագահը Դ. օր ընդունեցաւ Փարիզի ղեկավարական մարմնին շնորհաւորութիւնները Նոր Տարուան առթիւ: Աւանդական ճառը խօսեցաւ պապական նուիրակը, յիշելով քանի մը հատուածներ լա Ֆոնթէնի առականերէն եւ մաղթելով որ Նոր Տարին բարօրութիւն պարգեւէ յաւիտենական Ֆրանսայի:

Պ. Վէնսան Օրիոլ պատասխանեց իր կարգին առակ մը յիշելով լա Ֆոնթէնէն. —

«Անհամաձայնութիւնը միշտ ալ տիրած է տիեզերքի մէջ. — Մեր աշխարհը հազար տարբեր օրինակներ կը ներկայացնէ»: Եւ պարզեց աշխարհի վրդովիչ կացութիւնը. — «Պատերազմը կը շարունակուի Մայր Աթոռին մէջ: Երկրից եւ տգիտութիւնը կասկածի եւ թշուառութեան պատուարներ կը կանգնեն ազգերու միջեւ: Սուտը կը կը ճարէ մոլեգին քարոզութեանց որոնք կը սաստկացնեն չիթթութիւնը: Մարդու իրաւունքներու նոր յայտարարութիւնը կը մնայ անպահանջ վաւերացիր մը եւ Ազգաժողովը կարծես ամէն օր կը շեղի այն ոգիէն եւ նպատակներէն որ միացուցին իր ստեղծիչները վտանգի եւ յոյսի ժամերուն»:

Յետոյ յիշեց իննական առած մը, — «Աւելի լաւ է միակ եւ մանուրիկ ճրագ մը վստել քան անիծել մութը»: Եւ մաղթեց որ պետութեանց պատասխանատու վարիչները «միճելի խնդիրները քննեն առանց կիրքի, իրեն վկայ ունենալով միայն իրենց խիղճը, իրեն հրահանգ՝ այն աղէտները որ պիտի պայթին իրենց թշուառութեան հետեւանքով, իրեն զէնք՝ անկեղծութիւնը, տղղամտութիւնը եւ խաղաղութեան կամքը եւ իրեն օրակարգ՝ ընդհ. համաձայնութիւնը մը լուծելի խնդիրներու մասին»:

Փարիզի մէջ Նոր Տարին տօնուեցաւ ձիւն-ձմեռ օդով մը: Գաւառի մէջ ալ անընդհատ ձիւն կը տեղար:

Պ. Թրումբն ալ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ խաղաղութեան պատեհութիւնները աւելի զօրաւոր են այսօր եւ պաղ պատերազմին վախճանը աւելի մօտ է քան մէկ տարի առաջ: Յետոյ բացատրեց թէ որեւէ նոր ծրագիր չէ ստացած Գորէայի պատերազմը վերջացնելու համար:

Մտնելով Թիթօ Նոր Տարուան ճառին մէջ վստահութիւն յայտնեց թէ կարելի է եւ պէտք է խափանել երրորդ աշխարհամարտը: «Ահազին սպառազինութիւնները պիտի օգնէ խաղաղութիւնը ապահովելու»: Մտնելով ներում շնորհեց — 2793 բանտարկեալներու:

*****

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՆ ալ քաջուեցաւ ինչպէս ձիւն, հետեւելով Լեհաստանի եւ բողոքելով Սպանիոյ անդամակցութեան դէմ: Կ'ըսուի թէ Չեխոսլովակիան ալ պիտի քաշուի:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մարզպանը, Պ. Հոթլոք, պարգեւով կացութիւնը, ըսաւ թէ պէ՛տքն խորհրդականները համոզել էին վեհապետը թէ Մ. Նահանգները պիտի գրաւեն երկիրը: Իր կարծիքով, ինքնօրինութիւն պէտք է տալ հետզհետէ: — Ձերբազարելուց Ալթերիոյ Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Փոլ Քապալլերօ իրեն դաւադիր:

ՍՊԱՆԻԱՅ արտաքին նախարարը իր տարեկան տեսութեան մէջ անգամ մը եւս յիշեցուց թէ Անգլիա պէտք է վերադարձնէ ձիւղալիթարը: Յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց Մ. Նահանգներուն հետ կատարուած բանակցութեանց մասին:

ԿՈՎԿԱՍԻ ժողովուրդներու տարագիր ներկայացուցիչները, — Հայկ. հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, Հիւս. Կովկասի ազգ. կեդրոնը եւ վրաց ազգ. խորհուրդը վերջերս ժողով մը գումարեցին Փարիզի մէջ: Ժողովը որոշեց Կովկասեան կեդրոն մը ստեղծել որուն նպատակը պիտի ըլլայ միացնել բոլոր այն ժողովրդավար ու ժերը որոնք կը կուռն Կովկասի ժողովուրդներուն ազատագրման համար: (Le Monde, 1 Յունուար):

ԿԵՂՉ ԴՐԱՄԱՆԵՐՈՎ հիթլերական Գերմանիան կործանելու ծրագիր մը ունէր նախագահ Բոգվէլթ, ինչպէս կը պատմէ ամերիկացի հեղինակ մը, ձոն Սթէյնպէք, որ ինք յղացած էր այս միտքը: Ծրագիրը մերժած են երմտական նախարարը Մորկերթօ եւ Ուոշինգթոնի անդլ. ղեկավարը, իրեն «ապօրէն եւ անբարոյական»:

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

ՉԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Վարչապետութեան չորրորդ թեկնածուն, Պ. Ռենէ Մայէր, ուրբաթ օր միայն կըցաւ խորհրդակցիլ զանազան հասանքներու վարիչներուն հետ, քանի որ Ե. Նոր Տարի էր: Իր ծրագիրն է կազմել խառն դահլիճ մը, ապահովելով հաստատուն մեծամասնութիւն մը Ազգ. ժողովին մէջ:

Պ. Մայէր արմատական է եւ քաջ կ'ըմտագէտ: Մասնակցած է ինը դահլիճներու, առանց վարչապետ ըլլալու: 2 անգամ փորձեց, սակայն ձախողեցաւ: Ձերմ կուսակից է Ատլանտեանի դաշինքին, եւրոպական բանակի եւ ուրիշ միջազգային ձեռնարկներու: Այս պատճառով ալ իրեն դէմ հանած է կարմիրները որոնք «Ռոշիլտի մարդը» կը կոչեն զինքը: Զօր. տը Կոլի կուսակիցներն ալ հակառակ են իրեն, տարբեր տեսակէտներ ունենալով միջազգային խնդիրներու մասին:

Ռենէ Մայէր եւս կ'ուզէ խիստ խնայողութիւններ կատարել, որպէսզի չստիպուի նոր տուրքեր հաստատել: Ունի նաեւ վերաշինութեան լայն ծրագիր մը, զարկ տալու համար ազգ. տնտեսութեան: Կ'ուզէ օր առաջ քուէարկել ալ 1953ի նախահաշիւը, հիմնուելով փինէի ծրագրին վրայ: Կուսակից է սահմանադրութեան բարեփոխման, զօրացնելու համար գործադիր իշխանութիւնը:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, եթէ զըլխաւոր խմբակցութիւնները հաւանութիւն յայտնեն, Պ. Ռենէ Մայէր Ազգ. ժողովին պիտի ներկայանայ Դ. օր, վաւերացում խնդրելու համար:

Իրազեկներ լուստես չեն իր յաջողութեան մասին, մանաւանդ որ ընկերավարականները եւ համայնավարները հակառակ են, սկիզբէն ի վեր:

Ներգաղթի օրէնքին դէմ

Թրումբնի կողմէ կազմուած յատուկ յանձնախումբը ներկայացուց իր տեղեկագիրը, որ վճռապէս կը ձաղկէ ներգաղթի նոր օրէնքը, իրեն բռնաբարում ժողովրդապետութեան եւ կը պահանջէ վերաքննել վերէն վար:

Օտար երկիրներէ դատ, Մ. Նահանգներուն մէջ ալ խստօրէն կը քննադատուի այս օրէնքը (Մըք Քարէնի օրէնք), որ մեծապէս կը կաշկանդէ ներգաղթը: Վերջերս աժդին բողոքներ լսուեցան Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, երբ նաւաստիներն անդամ կը հարցաքննուէին, ցամաք ելլելէ առաջ: Յանձնախումբին տեղեկագիրը «անխորհուրդ եւ ազգին համար վնասակար» կը դնէ օրէնքը: Ծառ մը փոփոխութեանց հետ, կ'առաջարկէ տարեկան 154.657էն 251.162ի բարձրացնել ներգաղթողներու թիւը: Եւ կը բացատրէ թէ Մ. Նահանգները պէտք տւին դաղթակառններու, առանց ազգի եւ դաւաճանքի խտրութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՆԱՐԱՆ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱԻ Վարչապետի մէջ (Չիլի): Ձոհերուն թիւը կը հաշուեն 100 մեռեալ եւ 450 վիրաւոր:

ՊՈԶՈՎ ՁԻՆՈՒՈՐ ՄԸ կը քննուի Անգարայի գլխաւոր հիւանդանոցին մէջ: Ձիւնուրը, Հասան Երտորըմ, պոչ մը ձգած է ողնայարին վարի ծայրէն, 32 մասնաշաղի - երկայնութեամբ: Մտողը զաղտնի սրահած էին եւ ամէն բան երեսան ելաւ զօրակոչի պահուն:

ՄԱՐԹԻ, բուլչելի կուսակցութեան երբեմնի կուռքը, կը մեղադրուի թէ սերտ կապ ունէր ոստիկանութեան հետ, իր եղբոր միջոցաւ: Ե. օր «Իւմանիթէ» կարգ մը զբաւուր փաստեր կը յիշէր այս առթիւ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ խորհրդային հրամանատարը, զօր. Չուրեթով, պահանջեց լուծել արեւմտեան Պերլինի հակաբողջելի կազմակերպութիւնները, առարկելով թէ ոճիրներ կը գործեն արեւելեան Գերմանիոյ դէմ: — Դեկտ. 30ին ոստիկան մը սպաննուեցաւ Պերլինի արեւելեան շրջանին մէջ, Փրանս. թաղին մօտ:

ԻՍՐԱԵԼԻ Մ. Նահանգներէն ալ խնդրեց դէնք չծախել արաբ. երկիրներու, մասնաւորապէս Եգիպտոսի, որպէսզի կացութիւնը չխանգարուի Միջին Արեւելքի մէջ:

ԱՐԱՐԱՅԱՆ Թերթերը կը գրեն թէ Սուրիա հաւանած է միութեան ծրագրի մը՝ Եգիպտոսի հետ: Այս ծրագիրը իրեն մեկնակէտ պիտի ծառայէ արաբ. բոլոր երկիրներու միութեան: Կ'ըսուի թէ մօտեցաւ մեծ ժողով մը պիտի գումարուի Դամասկոսի մէջ:

ԹԷՂՐԱՆԷՆ կը հռուարեն թէ ամերիկեան ղեկավար նպատակը տեղեկագիր մը զրկած է, քարիւղի մասին կատարուած բանակցութեան առթիւ: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները միասին կը գործեն այս հարցին մէջ: Մասնագէտներ կ'ոտեն թէ 1953ին պիտի աւելնայ Միջին Արեւելքի քարիւղի արտադրութիւնը: Ծրագիրներ կը մշակուին նոր նաւթուղիներ շինելու համար Միջին Արեւելքէն Եւրոպա:

ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը բուռն գրութիւն մը գրած է, Գաիթերի ռաւակալար պաշտօնաբերքին գարշելի ակնարկին դէմ։

— « Յիւմանայի մէջ ալ, ազատագրութեան առաջին օրերուն, երբ նացի Գիտնական Գաիթերը անմիջականօրէն հրացանագար կ'ըլլային, պատճառ մը չկար որ Դաշնակցականները մասնաւոր ներքին արժանաւային»։ (Արեւ, 2 Հոկտեմբեր 1952)։

Խմբագրութիւնը եւ աշխատակից մը այս առթիւ գրեցին ինչ որ անհրաժեշտ էր։ Ուստի գանց առնելով յօդուածին այդ մասը, կը հրատարակենք մնացեալը — Արեւի գոհերը — մանաւանդ որ դեռ նոր վերջացաւ անոնց սպանութեան տարեգարդը (1944 Դեկտ.)։

Հայր ազնուական տիպար մըն էր Միհրանին հայրը, Երուանդ Փափաղեան որ եղաւ անմահ ու խիզախ յեղափոխական մը, միշտ գործօն բաց խոնարհ՝ այն մեծ հոգիներուն պէս որ չեն սիրեր ցուցանքի հանել իրենց անձն ու գործը։ Պատրաստուած մտաւորական մըն էր ու լեզուազէտ։ Վարած է պատասխանատու պաշտօններ ազգ. գործերուն մէջ։ Յանդուրեմամբ աւարտելէ վերջ Պրուսայի Շերամարտական վարժարանը, պաշտօնաւորած է Հանր. Պարտի վարչութեան մէջ, իրեն ջնջելէ, Համիտեան ռէժիմին, քանիցս քանդած է իր առեւտրական գործին ու նուիրուած՝ յեղափոխ. գործին, իրեն Հնչակեան։ Քահանայի դասակ՝ ծպտեալ ներկայացած է Օրմանեան պատրիարքին, պնդելով որ իր կուսակցութեան պահանջները ներկայացնէ Սուլթան Համիտին ...։

Երուանդ Փափաղեան մեծ ճարպիկութեամբ կատարած է զէնքերու եւ կուսակցական գանձերու փոխադրութիւնը։ Օր մը, երբ կուսակցական դրամ կը փոխադրէ — իրեն պետական, ծպտեալ, պաշտօնատար — պարկը կը ծակի եւ դրամները ահապէս աղմուկով կը թափին գետին։ Պաղարկումով կը հրամայէ որ հաւաքեն դրամներն ու իրեն տան, ու ինք, հեծեալ, կը շարունակէ ճամբան։

Երուանդ Փափաղեանի տունը, Պարտիզակի մէջ, դարձանատուն եւ ապաքինարան էր միանգամայն՝ բոլոր յեղափոխական ահաբեկիչներուն համար որ կը վայելէին իր եւ իր տիկնոջ, Վար — դուհիին գուրգուրանքն ու խնամքը։ Իրեն համար, անունէն աւելի, յեղափոխական գործն էր կենսական, իր զաւակներն ազատ էին հետեւելու իրենց ուղած դաւանանքին, յեղափոխութեան նպատակը մէկ էր, բաւական էր որ իր զաւակներն ըլլային նուիրեալ եւ մաքուր յեղափոխականներ՝ ինչպէս ինքն եղաւ։

Ահա այս պատմական Հայուն արժանաւոր զաւակն էր Միհրան Փափաղեան։

... Միհրան յայտնութիւն մը եղաւ Ատափագարի Կեդր. վարժարանին մէջ, իրեն ուշիմ ու խոհուն տղայ։ Միակն էր որ բարձրացուց իր դպրոցին անունը՝ Արմաշի դպրոցականի եւ Կեդր. ի միջեւ պատմական նիւթի մը շուրջ տեղի ունեցած վիճարկութեան մը ընթացքին, այդ եւ ուրիշ առիթներով եւս, արժանացաւ տարաբախտ Լեւոն Լարենցի ջերմ դրուատանքին։

Հետագային Միհրան արգարացուց իր վրայ գրուած յոյսերն ու համարումը։ Եղաւ մեծ ու ազնուական Հայ մը։ Ծնարիտ նուիրեալ մը իր ցեղին։ Այլասէր մը՝ բառին բովանդակ իմաստով, չէր գիտեր փշրանք տալ, այլ կուտար ամէնը, ինչ որ ունէր։ Վեհաձայն ու առատաձեռն, կարեկցի աւժեղուն հանդէպ, իր սրտին մէջ արձագանք կը գտնէին ամէնուն ցար եւ դժբախտութիւնը։ Ազնիւ աւ լայնամիտ, ոչ մէկ խտրութիւն կը զնէր դաւանանքի մէջ։ Յարատեւ վազը ու նուիրում ունէր այն ամէն բաներուն հանդէպ որ ազգ. դրոշմը կը կրէին։ Կը հասնէր անխափան կրթական, մշակութային եւ վարչ. գործերուն՝ բոլորանուէր ճիգով մը։

Օժտուած դրող մը եւ հետոք մըն էր Միհրան։ Բաւական էր որ իր անունը երեւէր որեւէ ազգի մէջ — խուռն բաղմութիւն մը կը խուժէր՝ ուն — կնդրելու գինը։ Իրեն համար սրբութեան համարժէք էին այն աշխատանքները որ կը կատարուէին յանուն ցեղին բարօրութեան։ Իր բոլոր գործերը կը կրէին սիրոյ դրոշմը։ Ու արդարեւ, ինչ աւելի հզօր ու անդիմադրելի, աւելի վսեմ ու ստեղծագործ բան Սէրը ...։

Զկայ Յունահայ մը որ պատկառանքով ու յարգանքով չիլիէ Միհրանին անունը։ Քանի մը շարաթ առաջ, Արժանութիւնն Յունահայ մը յուզումով կը պատմէր հետեւեալը։

— Օր մը, Միհրանին հետ նստած էինք երբ հայ պառաւ մը մօտեցաւ ինծի եւ խնդրեց որ գնեմ իր ոսկի մատանին։ Ստիպուած էր ծախել զայն՝ հակառակ անոր որ թանկագին յիշատակ մըն էր, որովհետեւ թշուառ էին ու օրական հացի կարօտ։ Մեղքայ ու գնեցի մատանին։ Նկատեցի որ Միհրանին աչքերն արցունքով լեցուեցան։ Գրապնէն հանելով մատանիին փոխարէն — զոր ես իձաւ — քած էին հայ կնոջ, ըսաւ։ — «Առ դրամդ եւ վերա-

Վիէն, (Յառաջ)։ — Տարիները անհրապոյր կուգան ու կ'անցնին։ Եւ տարագիր հայութիւնը կ'ազդի լուսագոյն եւ ապահով օրերու ակնկալութեամբ։

Վիէնի դադութը, 1922—1923էն սկսեալ հաստատուած է այս հոգիմէական հին քաղաքին մէջ։ Ծնորհիւ բաղմազան գործարաններու, կրցածէ դիմադրել բոլոր դժուարութիւններուն, տուն — տեղ ըլլալ, սեփականատէր դառնալ։ Նոր սերունդ մը հասակ առեր է արդէն եւ կը մասնակցի հայապահպանման ձեռնարկներու եւ առ հասարակ կեանքի պայքարին, ի գին անսահման աշխատանքներու եւ տառապանքներու։

Ազգութիւն. — Գաղութր (մօտաւոր թիւով 1400 հոգի) գիտակից իրեն սպառնացող մեծ վտանգին, միշտ արթուն, եռանդուն եւ հեռատես՝ իր ծոցին մէջ կը պահէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պէս կուսակցութիւն մը, որուն հմայքը պատկառանք կ'ազդէ։ Չունենալով Ազգ. Միութիւն մը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է ազգային շարժումին ջահակիր որ կանոնաւոր կերպով հանդէսներ, ներկայացումներ, խնջոյքներ, ժողովներ եւ դասախօսութիւններ կը սարքէ իր սեփականակումբին (Համօ Օհանջանեան) եւ քաղաքիս զանազան սրահներուն մէջ։

Ոչ եկեղեցի, ոչ մշտուն քահանայ մը եւ ոչ ալ պատշաճ սրահ մը ունինք։ Լիւնի Ազգ. Միութիւնը բարեբախտաբար իր հոգատարութիւնը կը տարածէ դադութիս վրայ։

«Ազգ. ծակատի» տխուր օրերուն ինքնակոչ մարդիկ, «յառաջդիմականներ», նորեւել տեսակ մը «հայրենասէրներ»՝ յաւակնութիւնն ունեցան տիրապէս վարելու դադութիս ազգ. կեանքը։ Անոնք հանգանակութիւններ եւ երկու յաջորդական ներդաշխներ սարքեցին առանց որեւէ հաշիւներ կայացնելու հանրութեան։ Այս երեւոյթը ընդհանուր էր ամբողջ Յարանայի մէջ եւ այլուր, քանի որ «Ազգ. ծակատի» լուծման առթիւ ալ ոչ մէկ հաշիւ երեւցաւ մամուլին մէջ։

Կրթական. — Վիէն դպրոցներով եւ կամ եթէ կ'ուզէք հայերէնի երեկոյեան դասընթացներով հարուստ եղած է ժամանակին։ Կապ. խաչի դպրոցներէն դատ, Ռամկավարները, Հնչակեանները եւ Հայ Աւետարանականները ունեցած են իրենց դպրոցները։ Ինչպէս նաեւ Կէմէրիկցիներու Հայրեւնակցականը։

Այս վերջին աշխարհամարտին ամէն ինչ լուծուեցաւ։ Միայն մեր Կապ. խաչը պատնէշին վրայ մնաց միշտ։ Հիւանդները, զինուորները եւ զերիները անոր օգուտները վայելեցին։

Ազատագրութեան վերջ, թեւ տրուեցաւ Ա. Գ. Ա. ի եւ իր յաջորդին՝ «Ժաֆ»ի, հիմներու հայերէնի դասընթաց մը ուղղակի հակոդութեամբ Ազգ. ծակատի։

Աս ալ կարճ տևեց, եւ հիմա Վիէնի մէջ, միայն Կապ. խաչի երեք դպրոցներն են որ իրենց գոյութիւնը կը պահեն յաջորդութեամբ։ Ընդհանրագոյնութիւն մը քաջքնցին եւ անհետացան Պետ. Կարմիր խաչի եւ Հ. Բ. Բ. Միութեան դպրոցները։ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —

դարձուր իր մատանին»։ Պառաւ մայրիկը առաւ իր մատանին ու հեռացաւ՝ հազար շնորհակալութեամբ եւ օրհնէնքով։ Եւ աւելցուց. — «Սուրբ մըն էր այդ մարդը ... Սուրբ մը»։

Այո, «Արեւ ի քարաւրտ խմբագիր, սուրբ մը» հայ ժողովուրդի սրբազան դատին, եւ որուն խոյ-խոյունը արդար կը գտնես դու՝ այնքան ճիշդ օրէն։

Միհրանն էր, այդ Տէրվիշ Հայրդին որ ստոյգ տեղահանութենէ մը փրկեց ամբողջ Յունահայութիւնը։ Իր հակառակորդ բոլորեկներն անգամ վայելած են իր բարիքն ու եղբայրական վերաբերումը ...։

Ինքն էր որ Պոլսոյ գրաւման շրջանին, ուղեց անդամահատել քէմալական շարժումը՝ բրիտ. աշակցութեամբ։ Մատուած, զնաց միշտեւ Թուրքիոյ խորքերը՝ շարժման պարագլուխները ձերբակալելու՝ իր կեանքին գնով։

Պոլսոյ մէջ, Թուրքերը օր մը թունաւորեցին զինք, բայց երեք անգամուան սրտի գորաւոր տաղնապէ վերջ, ազատեցաւ եւ դատի տեսաւ իր սեփական ձեռքով։ Թուրք ընտանիքի անդամներն անգամ ըսին. — «Ըրին ու գտան ...»։ Այո, «Արեւ»ի փոքրոգի խմբագիր, Միհրանին զազանատիպ ըսպանիչները, թոքախտաւոր յոյն ոճրագործն ու իր վարձկան հայ ընկերը նոյնպէս գտան ...։

Կը հարցնեմ զեղի, «Արեւ»ի իմաստակ խմբագիր, որ հետեւեալ քսութիւնը սահեցուցած է իր. — «Եթէ «Յուսարեք»ի խմբագիրը մտածելու կարողութիւնն ունենար, պիտի չհարցնէր, ո՞ր են Միհրան Փափաղեան, իր կ'ինն ու զաւակը եւ Պալքաններու եղբարեալ ընկերները»։

1. — Այդ էր արդար հատուցումը Միհրանին

Քաղաք. Կուսակցութեանց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Հ. Յ. Դ. ը, միշտ կազմ ու պատրաստ, երջութիւն ունենալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Կապ. խաչը։

Հնչակեանները, տարին դոնէ մէկ անգամ ձեռով մը իրենց գոյութիւնը կը զգացնեն։ Իսկ ռամկավարները բոլորովին անտեսանելի են, թէեւ կ'ունենան ազգային խնդիրներու մէջ։

Գաղութր Միութեանց, հրապարակի վրայ են Հ. Մ. Բ. Մ. ը եւ Հ. Մ. Մ. ը, աւելի ճիշդ՝ «Փութ» պոլի երկու կազմակերպութիւնները։ Առաջինը հիմնուած է Վիէնի մէջ 1927ին, իսկ երկրորդը աւելի նոր, «Ազգ. ծակատի» երիտասարդական աչքն էր։

Կան նաեւ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը, Համախարբերը. Միութեան Վիէնի մօտ — նաճիւղը, ինչպէս նաեւ եկեղեցաւէր Տիկ. Միութիւնը, որ կազմով անփոփոխ է եւ գործունէութեամբ միշտ անքննելի։

Վերջին 2 — 3 տարիներու ընթացքին, բաղմացեր են հոգեւոր եւ աւետարանական եղբայրակցութիւնները, այցելութիւններով, քարոզներով եւ բանախօսութիւններով։

Համեմատ, անչուկ գործունէութիւն մը ունի Հ. Յովսէփ Վ. Լեւոնեան, որուն շնորհիւ, հասարակութիւնը պատահութիւն կ'ունենայ Մեծ Տոններու առթիւ լսելու բաղմաձայն սրտաբաղնէր եւ ուրիշ հոգեպարար արարողութիւններ, ինչպէս եւ երգչախումբեր։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ. — Ինչպէս ամէն տեղ, հոռաւ տաղանալը զգալի է ժամանակէ մը ի վեր։ Հիւսուեանդէնի զանազան գործարանները կը ճառագայեն թէ աշխատանքի ժամերը եւ թէ գործաւորներու թիւը։ Կօշիկի գործարանները, առ հասարակ աւելի բախտաւոր են, ինչպէս նաեւ երկաթի, մեքենաշինութեան եւ թուղթի գործարանները։ Որոշ թիւով հայ բանուորներն անգործ են, եւ ամառը միայն անգործութեան նպաստ կը ստանան։

Հակառակ այս տաղանալին սկսած են փայլել շնորհիւ տարիներու աշխատանքին։ Մեր փոքր թիւին վրայ, փոքր յաջողութիւն մը չէ 130է աւելի խանութայաններու եւ շրջուն վաճառողներու դարձումը։ Յարան. հպատակութեան ստացումը մեծ մղում տուած է մեր հայրենակիցներուն առեւտրական եւ ինքնապահ գործի մը ձեռնարկելու։

Կարեւոր դերք մը բռնած են պտուղի եւ բանջարեղէնի մեծաքանակի վրայ Անտոնեան եղբայրները, Սանճեան հայր ու որդի, եւ Զուլֆեան եղբայրները։

Ունինք կօշիկի գործարանատէրեր, Կ. Սապունճեան, Մ. Չոպոյեան, Օ. Ազալըրդեան, Ս. Թէրզիեալուպեան, Ա. Արգարեան, որոնք իրենց արդիական մեքենաներով օժտուած աշխատանոցներուն մէջ որոշ թիւով հայրենակիցներ կը բանեցնեն։ Մեղի մօտիկ, Փոնթէվէթի մէջ կայ Ս. Թէրզեան կառատունը (carrosserie) որ կարեւոր դերք մը գրաւած է։

Եւ այսպէս, Վիէնի մէջ, ամէն քայլափոխի, կարելի է հանդիպել հայ արհեստաւորի, նպարտ վաճառի, հիւսուածեղէնի, եւ ճերմակեղէնի խանութներուն։ Զմոռնանք յիշել նաեւ 3 հայի. սրճարանները։ Ա. Կ. ԲԻԻԶԱՆԴԱՅԻ

գերագոյն ու վսեմ նուիրումին՝ իր ցեղին ու մարդէակին հանդէպ։

2. — Ի՞նչ մահացու մեղք էր գործած Տիկին Արշալոյս Փափաղեանը, ընտանիքի անձնուէր մայր մը որ սիրով ու գուրգուրանքով կը հոգար իր սիրելիները։

3. — Ի՞նչ չարիք էր գործած իր քսանամեայ սիրասուն զաւակը, Սերգօն, որ հաղիւ բոլորած Միսիթարեան վարժարանի շրջանը, կեանքին կը մօտէր՝ լի աւելնով, անմեղ տղու վճիռ ակնարկը յառաժ ապագայ երազներու եւ երջանիկ կեանքի։

4. — Ի՞նչ ոճիր էին գործած՝ բանաստեղծ խմբագիր Մանուկեանը, Բժ. Ազալեան եւ Արամ Կայծակը։ — Ուրեմն կ'ընդունին որ կարելի է բռնել ուժով, զինուած, մտնել քաղաք. կուսակցութեան մը պատկանող անձի մը տունը, զինու. գործեամբ դուրս հանել ընտանիքին ամենեղ անդամները եւ հրէշաբար գնդակահարել՝ առանցդատի ու դատաստանի, առանց ինքնապաշտպանութեան ամենապոյն առիթի։ Ազատ երկրի մը մէջ, քաղաք. ամենաբարդ ու պատասխանատու արարք մը համար անգամ տեղի չունենար այդպիսի բարբարոսութիւն ...։

... Ամէն բոլորէ, ու ամէն տեղ — ուր կը շրջի քաղաքի զանգուածը — Միհրան Փափաղեանի, իր սիրելիներուն եւ գոհերուն անմեղ սգիները պիտի հալածեն քեզ, անարգ թղուկ։

Միհրանին եւ միւս անմեղ զոհերուն գերեզմանը սրբազան ուխտատեղի մըն է ուր, ամէն տարի, ամբողջ հասարակութիւն մը, առանց սեռի ու դաւանանքի խտրութեան, արցունքն աչքերուն, կ'երթայ խոնարհիլ՝ սրտազեղ սգեկեղծումով մը։

ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍՐԻՔԻ

ՄԵՐ ԽՈՍՏԸ

ՈՒՐԻՇ ՎԻՃԵԼԻ ԿԵՏԵՐ

Փարիզի եկեղեցւոյ Ընկերակցութեան բարե - փոխեալ կանոնադիրը չորս տարի կը նախատեսէ ներկայացուցչական ժողովին տեւողութիւնը, իսկ նստաշրջանը՝ «առ նուազն տարին մէկ անգամ»:

Այս երկու կէտերը կը տկարացնեն բարեփոխման արժէքը:

Եթէ ներկայացուցչական ժողովը կոչուած է փրական եւ ոչ թէ ձեւական դեր մը կատարելու, պէտք է ունենայ տարեկան առ նուազն չորս նշատաշրջան, իբրեւ կանոն: Իսկ բացառիկ պարագաներու մէջ՝ արտակարգ նիստ:

Այս ձեւով կը դիւրանայ հակաշիւթը: Յետոյ, աւելի սերտ կապեր կը հաստատուին օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութեանց միջեւ:

Ճիշդ է որ կանոնադիրն փէ. յօդուածը կը նախատեսէ ուրիշ նիստեր, — Ամէն անգամ որ իր ձեռնհասութեան ենթակայ հարց մը ներկայա - նայ:

Բայց այս կէտը չի լրացնէր բուն պահանջը եւ կրնայ տեղի տալ քմահաճ քաջքոյններու: Նոյն իսկ վէճերու:

Ներկայացուցչական ժողովը պահեստի մար - մին մը կամ «ծերոց ժողով» չէ, որպէսզի նիստի հրաւիրեն «ըստ հանգամանաց»:

Ան պէտք է դառնայ շարժուն ուժ մը: Մա - նաւանդ որ, չորս տարուան շրջան մը ունի:

Ինչու՞ նոյնպէս չորս տարի նշանակած են վարչութեան շրջանը:

Օրէնսդիր մարմին մը կրնայ աւելի երկար պայմանաժամ ունենալ քան գործադիրը:

Ո՛ր տեսնուած է որ երկուքը միասին պաշ - տօնի վրայ մնան միեւնոյն տեւողութեամբ, դառ - նալով տեսակ մը մենատիրութիւն:

Կանոնադիրը քննած առեւ, ընդհ. ժողովը պէտք է վերամշակէ այս կէտը:

Ամէն պարագայի մէջ, կը բաւէ երկամեայ շրջան մը՝ վարչութեան համար:

Եթէ դո՛ւ մնան, կը վերընտրուի: Եւ կամ կը փոխուի երկու տարին անգամ մը:

Անշուշտ կրնայ ժամանակէն առաջ ալ հրաժա - րիլ, եթէ անվստահութեան քուէ ստանայ, ինչպէս նախատեսուած է ԺԺ. յօդուածի ծրոյ կէտով:

Վերամշակման կը կարօտի նաեւ կանոնադիրն այն մասը որ կը վերաբերի Առաջնորդին:

Համաձայն ԺԺ. յօդուածի 2 կէտին, առաջ - նորդին ընտրութիւնը «կ'ենթարկուի Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի հաւանութեան»:

Կ'ենթադրենք թէ բուն բոլոր չեն գտած, այս կէտին խմբագրութեան ատեն:

«Հաւանութիւնը» վաւերացում կը նշանակէ թէ հաւանութիւն, արտօնութիւն կամ հրաման:

Իբրեւ կանոն, մեր Գաւառ. ժողովները կամ Թեմական Խորհուրդները առաջնորդ կ'ընտրեն եւ կը հաղորդեն կաթողիկոսին կամ պատրիարքին:

Այս վերջիններն ալ մեքենաբար կը վաւերացնեն, եթէ բացառիկ օրինադրութիւն մը չգտնեն:

Անոնք չեն կրնար վեթօ դնել (մերժել), ընդ - դիմանալով թեմի մը գերագոյն ժողովի կամքին:

Եթէ փորձեն, խախտած կ'ըլլան թէ ժողովրդապե - տութեան սկզբունքը եւ թէ Հայ. Եկեղեցւոյ աւանդ - ութիւնները:

Արդ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ի վիճակի՞ է աղատօրէն հետեւելու այս հիմնական օրէնքին:

Եթէ իր կամքէն վեր ուժ մը դրդէ չեղեալ նկատել այսինչ Առաջնորդին օրինաւոր ընտրու - թիւնը, նկատի առնելով անոր անձը, կրնա՞յ ընդ - դիմանալ:

Եւ եթէ Թեմական Խորհուրդ մը բոլոր կանոն - ները յարգած ըլլալով հանդերձ, Էջմիածինէն հրաման ստանայ չեղեալ նկատել ընտրութիւնը, ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ:

Էջմիածնի նոր կարգուսարքին հետեւանքով չէ՞ որ կաթող. պատուիրակներ կը նշանակուին 1945էն ի վեր, դուռ բանալով կղերապետութեան:

Ո՛րքան վեղարատը «իշխաններ» ունեցանք մեր գլխուն վերեւ ...

Այդ ոգին կը տիրապետէ նաեւ Փարիզի մէջ:

Կանոնադիրը կը ձգտի զօրացնել առաջնորդին իրաւասութիւնները:

Քանի մը խօսք ալ այդ մասին:

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

*****

ՈՐԻՇ ՄՆԱՅԻՆ ՄԻԻՍՆԵՐԸ

Տարեկուրի առթիւ կոչ մը երեւցաւ այս էջին վրայ, — վիճակագրական տեսութիւններ գրել իւրաքանչիւր շրջանի մասին: Սկսելով Փարիզէն:

Քանի մը գրութիւններ հրատարակուեցան արդէն եւ խմբագրութիւնը կը սպասէ որ միւսներն ալ շարժին:

Դեռ ոչ մէկ ձայն՝ ուրիշ հայաշատ շրջան - ներէ:

Աշխատակից մը, որ Պելլիլ կը բնակի հաղիւ երեք տարիէ ի վեր, բան - գործ ըրած եւ կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ գրի առած էր:

Ո՞ր օրուան կը սպասեն անոնք որ երեսուն տարիէ ի վեր տուն տեղ են եղած Ալֆրէդիլի, Իսիլ լէ Մուլիլիլի, Պուա Քոլոմպ - Անիէլի, Անիէլի, Արնոլֆիլի, Մարտիլի, Քլամառի եւ ուրիշ կեդ - րոններու մէջ:

Հապա Մարտիլլը, որ Փարիզի հետ կը մրցի հո՞ծ հայութեամբ եւ հանրային գործունէու - թեամբ:

Եւ դեռ Նիսը, Կրեմայը, Սէնթ Էթիէնը, Տէսի - նը (մէկ երկու ձեռագիրներ կարդի կը սպասեն):

Խմբագրութիւնը գրական մարզանք չէ որ կը թելադրէ, ալլ քիչ մը աշխատանք: Նոյնիսկ ի - բենց բարիքն համար:

Այնքան ալ մեծ յոգնութիւն չի պահանջեր տա - րեկան տեսութիւն մը, եթէ կամքը չպակի:

Ամփոփ տեսութիւն մը մէկ տարիէն միւսը՝ տարբերակ պահանջ է, ամէն տեղի համար:

Կրնայ օգտակար ըլլալ, իբրեւ տեսակ մը ու - ղեցօրէց:

Գոնէ կ'իմանանք թէ տարադիր բազմութեանց ո՞ր թիւը յառաջ գացած, ո՞րը վհատած, լճագած կամ դեղնած է:

75.000 ՅՐ.Ի ՆՈՒԷՐ ՄԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱԻ

Պ. Մուշեղ ձիւթեմեան (Մոնթէ Քարյօ), որ անցեալ տարի 100.000 ֆր. նուիրած էր Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, այս անգամ ալ, Նոր Տարուան առթիւ, 50.000 ֆր. կը տրամադրէ նոյն կրթարանին, իսկ 25.000 ֆր. Ծ. Կապ. Խաչին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նորընտիր խորհրդարա - նին բացումը տեղի ունեցաւ երէկ, շաբաթ: Քսան տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ հանրապետա - կանները մեծամասնութիւն կը կազմեն Երեսի. ժողովին մէջ: Այդընհաւոր գործի պիտի ձեռ - նար Յունուար 20ին:

ԱԶԳԱՍՏՈՂՈՎԻՆ ամերիկացի պաշտօնեանե - րէն 38ը կապածելի կը համարուին, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը, որ կը թելադրէ հե - տապնդումներ կատարել:

ԲՈՂՈՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, 2.500.000 հոգի, պէտք է արձանագրուին Մ. Նահանգներու ներ - գաղթի եւ հպատակութեան գրասենեակներուն մէջ, համաձայն նոր օրէնքի մը: Անոնք որ հա - տակ չեն պէտք է արձանագրուին մինչեւ Յուն - ւար 31, եթէ ոչ պիտի արտաքսուին, կամ տու - դանքի եւ բանտարկութեան պատիժ պիտի կրեն: Ամէնքն ալ արձանագրութեան տոմս պիտի ունեն - նան: Այս գործողութիւնը պիտի կատարուի ամէն տարի: — Պայքարը կը շարունակուի ներգաղթի նոր օրէնքին դէմ որուն մէկ հետեւանքն է այս գործողութիւնը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին նախարարներէն վեց հոգի պիտի դատուին մօտերս, այն ամբաստանու - թեամբ թէ օգտագործած են իրենց պաշտօնը: Վեցն ալ անդամ են Վաֆտի: Պիտի դատուին նաեւ եօթը երեսփոխաններ, նոյն հոսանքէն: Զօր. Նե - կիլ նորէն յիշեցուց թէ նախորդ վարչապետ Նա - հաս չի կրնար Վաֆտի նախագահ ըլլալ:

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ, Տէր եւ Տիկին Ռո - ղէնպէրկ, Մ. Նահանգներու գերագոյն ատենին ղեկած էին, ներում խնդրելով: Ատենը մերժեց, պնդելով թէ «անոնց գործած ոճիրը շատ աւելի ծանր է քան մարդասպանութիւնը»: Երկուքն ալ մահապատիժ ստացած են, հիւլէական գաղտնիք - ներ յայտնած ըլլալով Խ. Միւսթեան:

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ ՅԱԶՈՂԻԼ

Պ. Ռենէ Մայէր, վարչապետութեան չորրորդ թեկնածուն, երէկ պիտի հաղորդէր իր վերջնական պատասխանը:

Վերջին լուրերու համաձայն, աւելի նպաստա - տու դիրքի մը մէջ կը գտնուէր, քան իր նախորդ - ները: Գլխաւոր խմբակցութեանց վարիչները որոշ լաւատեսութիւն ներշնչած են իրեն, բացի կար - միրներէն որոնց չէ դիմած արդէն:

Պ. Ռենէ Մայէր հետեւեալ ձեւով պարզած է իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը:

Անմիջապէս քուէարկել տալ 1953ի երմտացոյ - ցը: Նկատելով որ կարելի չէ աւելի մեծ գումար մը փոխ առնել, 700 միլիառի բացը գոցելու հա - մար, պիտի կրճատէ կարգ մը ծախքեր, — 20 միլիառ՝ քաղաքային, 50 միլիառ՝ զին. ծախքե - րէն, ինչպէս եւ վար դնել 50 միլիառ՝ նոյն վար - կերէն: Հարկային եւ վարչական բարենորոգում: — Անփոփոխ պահել ընտանեկան նպաստներու ան - դամատուրքի սակը (16.75): — Վերաքննութիւն սահմանադրութեան: — Զարկ տալ տուներու չի - նութեան, հողագործութեան եւ արտածման, գոր - ծագրութեան վտանգը կասեցնելու համար: — Աշխատավարձի «բարւոքում ուր որ կարելի է»:

Գալով արտաքին ճակատին, նոր վարչապետը կը մնայ կուսակից Ատլանտեանի դաշինքին, եւ - րոպական բանակի ծրագրին եւ միւս կարգադրու - թեանց: Թունուլի եւ Մարոքի մասին ալ համա - ձայն է բարենորոգումներու:

Ընկերվարականները, որոնք ժխտական դիրք մը բռնած էին Սուսթելի եւ Պիտոյի հանդէպ, «նոր դադափարներ» կը տեսնեն Պ. Մայէրի ծրագրին մէջ եւ որոշած են քննել: Զօր. տը Կոլի կուսակից - ներն ալ համակիր կ'երեւան: Ժողովրդական Ծա - րուժ (M.R.P.) «ճշգրիտ, գործողական եւ իրա - տես» գտած է նոր վարչապետին ծրագիրը: Հան - րապետութեան խորհուրդը (ճերակոյտ) սահմա - նադրութեան բարեփոխում կը սպասէ նոր դահ - լիճէն:

Միւս խմբակցութիւններն ալ բարեացակամ կ'երեւան: Ուրեմն եթէ նոր դէպք մը չպատահի, Պ. Ռենէ Մայէր Այդ. ժողովին պիտի ներկայանայ Գ. օր, վաւերացում խնդրելու եւ դահլիճին կադ - մութեան ձեռնարկելու համար:

Իր ծրագիրներէն մէկն է Ուոշինկթոն երթալ եւ տեսակցիլ զօր. Այդընհաւորին հետ: Այս առ - թիւ բաւ: — «Անշուշտ կ'ուզեմ երթալ, բայց կը նախընտրեմ այցելել իբրեւ վարչապետ»:

Ճրանս. Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն երկար կոչ մը հրատարակեց, միացեալ ձախտ կաղմբու համար: Կոչը ուղղուած է բոլոր Ճրանսացիներուն եւ Ճրանսահիններուն, ծերին եւ երիտասարդին, ընկերվարականին թէ քրիստոնեային, որպէսզի միասին, «անկախութեան եւ խաղաղութեան» դահ - լիճ մը կազմելու համար: Կը պահանջեն զեղջիլ բա - նակին եւ տասնկառութեան վարկերը, կրճատել տուրքերը եւ դիւրերը, վերսկսիլ առեւտուրը Մի - ութեան, Զինատանի եւ արքանեակ երկիրներու հետ, խաղաղութեան դաշինք մը կնքել հինգ մեծ պետութեանց միջեւ, մերժել Մարշլի ծրագիրը, Ատլանտեանի դաշինքը եւն:

Կարգ մը անգ. եւ ամերիկեան թերթեր խստօրէն կը քննադատեն Ճրանսայի քաղաք. հո - սանքները, դահլիճի տաղանթային առթիւ: Եւ ծանր վարկեր կը յայտնեն Փրանքի մասին:

ԵՐՈՊԱՅԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Զօր. տը Կոլ, որ սկիզբէն ի վեր հակառակ է եւրոպական բանակի ծրագրին, մանրամասնօրէն պարզեց իր տեսակէտները Ռէօյթրի թղթակցին: Ինք համաձայն է որ Գերմանիան ալ ազդ. բանակ մը կազմէ, եւ քաղաք. ու ուղղակի դաշնակցու - թիւն մը հաստատուի, իբրեւ երաշխիք Եւրոպայի անվտանգութեան: Այս դիմակցութիւնը պիտի ու - նենայ երեք հիմնական կանոններ: —

- 1.— Դաշնակցութեան տեւէ մէկ անգամը պի - տի չփորձէ ընդարձակել իր հոգերը, բռնի ուժով: 2.— Ոչ մէկը որեւէ զին. գործողութիւն պիտի չկատարէ Եւրոպայի ոեւէ ազգի դէմ, առանց միւս բոլոր անդամներուն հաւանութեան: 3.— Գերմանիան պէտք է Ճրանսային աւելի զօր. ու - նենայ խաղաղութեան ատեն: Դաշնակցութեան հիմնադիր անդամները պիտի ըլլան վեց պետու - թիւներ (Ճրանս, արեւմտեան Գերմանիա, Ի - տալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսեմպուրկ):

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԻՅՈՒՆ խորհրդային հրամաճատարը,

զօր. Զուլթով կ'ըսէ թէ կարենա՞ր փոփոխութիւն մը պիտի կատարուի յառաջիկայ երկու ամիսներու ընթացքին: Մանրամասնութիւններ կը սպասին:

ԹՈՒՐԻՔԻԱ 30 միլիոն տոլարի կանխավճար մը պիտի ստանայ փոխարարձ Ապահովութեան սրն - տուէն, ի հաշիւ 1953 տարեշրջանի Այս վարչու - թիւնը ցարդ 544.772.000 տոլար վճարած է Եւրո - պայի:

ԲԱԺԱԿ Ի ՁԵՌՆԸ

ԼԵՁՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԾԵՐ

Ա.

Ըստ երբայական աւանդութեան, մարդակեր- առութեան տարազն է՝ կաւ + չունէ:

Թէ՛ Եհովա ինչ համեմատութեամբ կաւ ու չունէ գործածեց՝ հայակերտութեան ժամանակ, չեմ գիտեր: Բայց գիտեմ թէ՛ տոկուն է մեր կա-ւը: Չարմանք կը պատճառէ ինձ, սակայն, տեսնել Մարքսի աշակերտները, որոնք կը թելադրեն բարձրացնել կաւին համեմատութիւնը մեր ազգա-յին նկարագրին կազմութեան տարազին մէջ, ընդ-հակառակն, ոտմանթիքները ծաղր ու հեղանք կը թափեն... բրտուններու աշխատութեան վրայ, եհովական չունչին կարօտով:

Ախտո՛ւ, երկու կողմերն ալ կը մոռնան թէ քանի՛ կ'աճի կաւին համեմատութիւնը, այնքան եւս կ'աճի ծարաւը... չունչին համար, — խմորին պէս է, որքան աճի զանգուածը տաշտին մէջ, այնքան կ'աւելնայ ջուրին պահանջը:

Մեկնելով այս իրողութենէն, ցանկալի է որ նիւթական դրամագլուխը եւ ոգեկան դրամագլու-խը հաշտ ընթանան հայ քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ: Ահա թէ ինչո՞ւ մեղադարտու-թիւն կը համարիմ չարչի կոչել եւ անարգել հայ-կական տաղանդը, երբ երեւան կուգայ նիւթական դրամագլուխ ստեղծելու ճամբով, ինչպէս մեղա-պարտութիւն կը համարու « վարժապետ Խաֆա-լը» կոչել եւ պահամարձել հայկական տաղանդը, երբ երեւան կուգայ ոգեկան դրամագլուխ ստեղ-ծելու ճամբով: Ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ մշակոյթը, որ ծաղկեցաւ Բագրատունեաց հարստութեան շրջ-ջանին, արդիւնք էր տնտեսական բարգաւաճ պայ-մաններու, եւ ո՞վ կրնայ ժխտել այն իրողութիւնը թէ հայ մեծ եւ ոսկեգոծ վաճառականներու կազ-մաւորումին մէջ ցեղին հանճարն է, դարձեալ, որ խաղացքն է իր դերը: Ուրեմն, թող տուէք ըսել թէ հայ որբին հարստանալը, յաճախ, համազօր է պօլմա մը գրելուն, վասնոր նո՛յն տաղանդն է որ կը գործէ, — ցեղային նո՛յն բխումը:

Ախտո՛ւ, հիմա կը պակսին հայ հարուստները, — հիմա հարուստներ ունինք, որոնք կաւ են մի-այն, մինչ մեր երեւմտի հարուստները, (յիշեցէ՛ք Հնդկահայ ջոթերը), չունչ էին, եհովական չունչ կամ ոգի, բանաստեղծութեան մը պէս ամմահա-կան արժէք:

Արգա՛ր բլրանք, — մեր ոգեկան դրամագլու-խին ներկայացուցիչները եւս կաւացան տակաւ առ տակաւ, չարչիական գրոշմ ստացան հեղհեղէ: Եւ առաւել ծնաւ հայ գրողներու դասակարգ մը, դժգոհութեան տարօրինակ թթիւմով մը անուն, որ կը պոռայ, կ'աղաղակէ, կը բողբոջէ թէ դնահա-տել չի՛ դիտեր հայ ժողովուրդը:

— Ինչ իրարանցում է այս, ինչ է պատահեր: — Մե՛ղք, սրբապղծութի՛ւն, դնահատել չի՛ գի-տեր հայ ժողովուրդը:

Կանչեցէ՛ք, հարցաքննեցէ՛ք, դատեցէ՛ք, ու պիտի տեսնէք թէ մեր այս դժգոհները եւս չարչիացած են, — կաւը շատ, ոգին քիչ: Անոնք կը ստեղծա-գործեն, բայց իրենց ստեղծագործութիւնը կը հա-մարին ապրանք մը, որ, ինչպէս Սպահանի գորգը, վաճառելի է, իրեղէն՝ դրամի վերածելի: Գնա-հատութիւն պահանջելով մեր ժողովուրդէն, ա-նոնք կը մատենն առուծախի առհաւակաւ վարժու-թիւն մը, — գրածս կը ծախե՛մ: Առուտուր: Մին սոխ կը ծախէ, միւսը՝ բառ:

Դժգոհներու այս ըմբոստութիւնն էր, որ մեր գրական կեանքին մէջ՝ ստեղծեց, չարչի գրողնե-րու դասակարգին կողքին, մուրացկան գրողներու դասակարգ մը եւս, — նոր երեւոյթ է, Յակոբ Պա-րոնեան «Մեծապատիւ Մուրացկաններու» կարգը կը դասէ գրողներն ու բանաստեղծները: Այդ երե-ւոյթին դէմ ընդվզումով մըն էր, որ սարսուռացի, ջիղերուս մէջ ըզըտում մը գդացի՝ երբ բարձրաու-տիճան ծերունազարդ եկեղեցական մը ուղղելի-կութեան դպրոց ստեղծեց «ինձի դրամ տուէ՛ք՝ բան պիտի տպեմ» ըսելով, — արձագանքը կը լսէք, արդէն, հիմա վաստակուող գրագէտի մը բերնին մէջ: Ծերունիներն ալ երախաներու պէս են, գիրար կը կապեն: Ու, թերեւ, ծերութիւնը արդարեան պարագայ նկատուի ամենց համար, բայց եւս կը մատնան իրողութիւնը միայն: (Առանձին ուսումնասիրութեան նիւթ է այս հարցը, — մեր ժողովուրդին տկարութիւնը եկեղեցական-ներու հանդէպ, մեր ուղղելի եկեղեցականներուն անպիտոութիւնը իրենց «թշուառ գգայութեանց» հրատարակութեան մէջ, մինչ կարելի էր ժողո-վուրդին տկարութիւնը եւ եկեղեցականներուն ու-ղղելիութիւնը միացնել՝ հիմնելով համար հրա-տարակչական մեծ եւ համազօրային ձեռնարկ մը, որ պիտի չծառայէր միայն ծերացած եւ յոգնած միտքերու վաստակը տպագրելու, այլ եւ պիտի քաջայերէր երիտասարդ եւ յանդուգն մտաւորա-կանները):

Այստեղ անմիջապէս կ'ողբեմ աւելցնել թէ, հպարտ, եւ չեմ պատկանիր գրողներու այդ

Եթէ չհաշուենք Սայաթ - Նովայի տաղերը, որոնք գրուած էին Թիֆլիզի ժողովրդ. բարբառով, 1752ին. եթէ չհաշուենք Արովեանէն առաջ Մոս-կուայի մէջ տպուած վիճաբանական «ասուլիս» մը, աւելի մաքուր աշխարհիկ բարբառով, քան Արովեանի «Վէրք»ը, ապա ուրեմն պէտք է ընդու-նիլ, որ արեւելահայ գրական լեզուով առաջին գիրքը, Սաղմոս մը, յոյս տեսաւ հարիւր տասը տարի առաջ, 1843ին, Զմիւռնիոյ մէջ, բողոքական միախոնարներու ձեռքով:

Ահա նմոյշ մը աշխարհաբար այդ Սաղմոսն. — « Թող Աստուած վերկենայ՝ նորա թշնա-մինքն ցրվին, եւ նորա երեսիցն փախչին նորանք՝ որ ատում են նորան: »

« Ինչպէս որ ծուխն փչանում է, փչացրու նը-րանց. ինչպէս որ մոմն հալում է կրակի առաջին, թող անպարիշտներն կորչին Աստուծոյ երեսիցն » (Կի. 1.—2):

1846 յունուար 12ին լոյս տեսաւ արեւելահայ առաջին թերթը՝ « Կովկաս »: Լեզուն դարբար էր, բովանդակութիւնը՝ « հաւաքումն » տեղական լու-րերու: « Կովկաս » փակուեցաւ 1848ին: Երկու տա-րի ետք, 1850ին, սկսաւ հրատարակուիլ արեւել-ահայ առաջին աշխարհաբար թերթը՝ «Արարատ»՝ Թիֆլիզի մէջ: Հիմնադիրը, Գաբրիէլ քանյ. Պատ-կանեան, այս ձեռով կը դառնար արեւելահայ աշ-խարհիկ գրականութեան առաջին մշակներէն մէ-կը, եթէ ոչ առաջինը: Տարի մը ետք, 1851ին, փակուեցաւ նաեւ այս թերթը:

Եթէ տարի աւելի ուշ, 1858ին, Ստեփաննոս Նաղարեան Մոսկուայի մէջ սկսաւ հրատարակել «Հիւսիսափայլ»ը: Անոր հետեւեցաւ «Ճռաքաղ»ը Մոսկուայի, «Մեղու Հայաստանի»ն Թիֆլիզի մէջ, պայքարելու համար Նաղարեանի յառաջիկ-մական, այն ատենուան ըմբռնումով յառաջդիմա-կան գաղափարներուն դէմ: Այդ օրերուն է, որ հրապարակ կ'իջնէին մտաւորական առաջաւոր դէմքեր, ինչպէս Նալբանդեան, Բաֆֆի, Պատ-կանեան, Եհովայի եւս:

Նաղարեանի չըջանի, աշխարհաբարը վերջ-նապէս բաժնուեցաւ գրաբարէն, եւ արեւելեան բարբառը՝ արեւմտեանէն:

Գրաբարի եւ աշխարհաբարի պայքարը մեր կարծածէն շատ աւելի հին է. թերեւս կը սկսի նոյնիսկ հիւնդերոդ գարուն, աւելի ուրջ կըր-պով՝ Միլին դարերուն, Կիլիկեան չըջանին: Այս-պէս՝ Կիրակոս Գանձակեցի, խօսելով Ներսէս Շնորհալիի մասին, որ կ'ողջէր աշխարհաբարի տեղ գրաբարը գործածել իրեն խօսակցական լե-զուն կը գրէ՝ « Զի այնպէս էին կամք սրբոյն, զի հնար իցէ աչ ոք խօսեցի ի խօսս աշխարհա-կանս, բայց ի գրոց, ոչ ի գիրնարբուս եւ ոչ յայլ ուրախութիւնս: Վասն այնորիկ արար նա երգս եւ ունոյց այնոցիկ չոր պահէին գրեղն »: Անշուշտ այս «երգ»երու շարքին կը պատկանի սքանչելի «Առաւօտ լուսոյն»:

Շնորհալիէն առին, մինչեւ ԺԺ. դար, այլ-եւս խօսք չկայ լեզուական այս պայքարի մասին, որուն ակունքը, ինչպէս ըսինք, հաւանաբար կ'եր-կարի մինչեւ հիւնդերոդ գար:

1848ի Փրանս. լեզուաբանութենէն ետք, աղա-տական գաղափարներով անած հայ ուսանողներ, Փարիզէն Պոլսի վերադառնալով, դիւր բռնեցին ի նպաստ աշխարհաբարի: Այդ ուսանողներէն մէ-կը, Նահապետ Ռուսինեան, 1853ին հրատարակեց իր «Ուղղախօսութիւնը», որ փորձ մըն էր վերջ դնելու գրաբարի տիրապետութեան, միաժամա-

խումբին: Գիտե՛մ, դժգոհ գրողներու պատմու-թիւնը կը յիշատակէ, երբեմն, մեծարժէք անուն-ներ, ինչպէս Նորայր Բիւղանդացին: Այդ շարքին մէջ պէտք է գնել թերեւս Ստեփան Ռուսինի եւ այլ գրողներու դաժնութեան պատմութիւնը եւս, — մեր հին մատենագիրներէն մեզի կը հասնին նոյնպէս դաժնութեան ուրիշ աղաղակներ: Բայց թող տուէք որ Մովսէս Խորենացիի տրտունջներն օգտագոր-ծեմ ի նպաստ իմ տեսակէտին:

Ըստ իս, ճամբարի գրողը կը նմանի ցայգա-թիթեռին, որ կը վազէ լոյսին, կը դառնայ լոյ-սին շուրջ, կը պարէ լոյսին բոլորուրդը, — իր այդ պարը պարն է մահուան, վասնոր, պարելով լոյ-սին շուրջ, ինքզինք պիտի այլէ լուսաբաղձութեան խելայեղ խոյանքի մը մէջ:

Ճամբարի գրողը ամէնէն ազնուական ներկա-յացուցիչն է իր ժողովուրդին, — անգնահատելի, անվաճառելի, անփոխարինելի: Անիկա առաքեալ մըն է, Յիսուս մը, որ աշխարհ կուգայ աստուա-ծային բխումով մը եւ ճակատագրուած է որ տա-նովի, տաղնապի, տուալի:

Ո՞ր յիմարն է որ կը խօսի վարձատրութեան մասին: Իմաստուն հայ ժողովուրդն է որ կ'ըսէ, (խօսք մը որ սխալ հասկցուած եւ սխալ բացատր-ուած է մինչեւ հիմա).

Նախ փորձ մը, — ճախող փորձ մը սակայն, — կա-նոնաւորելու աշխարհաբարը: Իր «ստեղծել» ու-ղած լեզուն ինչեց արմ-մերձն, իսկ գրաբարը՝ հա-զած լեզուն ինչեց արմ-մերձն, իսկ գրաբարը՝ հա-զած լեզուն ինչեց արմ-մերձն: Զինք վարող գաղափարն էր, — ինչպէս յերեմ: Զինք վարող գաղափարն էր «Ուղղախօսութեան» ինքն իսկ կը խոստովանի իր «Ուղղախօսութեան» մէջ, — մեր լեզուն մէջ մտցնել միաճեւորութիւն, պարզութիւն, տրամաբանութիւն: Դիտումը լաւ էր, իրագործումը՝ յոռի:

Աշխարհաբարի եւ գրաբարի պայքարը գրեթէ միաժամանակ կը մղուէր թէ սահմանէն անդին, թէ սահմանէն ասդին: Արեւելահայ մտաւորակա-նութիւնը չուտով ճշգնեց իր դիրքը յօգուտ աշխա-րհաբարի: Արեւմտահայ մտաւորականութիւնը չու-րունակեց պայքար շուրջ կէս դար եւս, մինչեւ որ, Արփիարեանի, Զօհրապի, Հրանդ Ասատուրի, Բաշալեանի օրով եւ անոնց ջանքերով, վերջնապէս յաղթանակեց աշխարհաբարը իրեն գրական լե-զուն:

Բայց մեզի համար աւելի հիմնական, գրեթէ ճակատագրական դեր մը կատարելու կոչուած էր երկու բարբառներու, արեւելեան եւ արեւմտեան բարբառներու բաժանումը, որ ինչպէս դիտել աք-ւինք, տեղի ունեցաւ Նաղարեանի օրով եւ նա — զարեանի գլխավորութեամբ ու աշխատանքով:

Գրաբարը միացուցած էր մեզ, աշխարհաբարը բաժնեց մեզ իրարմէ: Աշխարհիկ բարբառը յաղթեց իրեն լեզուն, սակայն պարտուեցաւ իրեն միւս-թեան ուր:

Ռէյմոն Փոլանգարէ իր մէկ գործին մէջ՝ «Հայրենիքի գաղափարը», կը գրէ:

— « Ո՞վ չի գիտեր, որ դաւաճարարառնե-րուն ջնջումը եւ հիւսիսային բարբառին յաղթա-նակը նպաստեց Փրանս. գաղափարի ամրապնդու-մին: Փրանսացիք, խօսելով միեւնոյն լեզուն, վարժուեցան միատեսակ մտածելու եւ միատեսակ դժարութիւն: Լեզուական այս միութեան շնորհիւ էր, որ Փրանսացի աստիճանաբար հրաշակերտեց գրա-կանութիւն մը, գերազանցապէս մտաւորական եւ ընկերային, որ իր հոգին հարազատ արտացոլու-մըն է: Լեզուի միութեան շնորհիւ ճոխացած այս գրականութիւնն ալ իր կարգին պահպանեց, պաշտպանեց ու զարգացուց լեզուն »:

Մեր մէջ այսպէս, չեղաւ սակայն. հիւսիսի եւ հարաւի բարբառները ոչ թէ միացան, այլ բաժ-նուեցան: Եւ ասիկ տուեց մեր ժողովուրդը, տու-մեր ժողովուրդին միասնականութիւնը:

Մենք, փոխանակ միատեսակ դժա-լուն լեզուի միութեան շնորհիւ, ընդհա-կանաբար՝ սկսանք այլատեսակ մտածել եւ այլատե-սակ դժալ, « ի հետեւանս » լեզուի միութեան պա-կասին:

Ասիկ դար մը առաջ, երբ հիմը կը գրուէր եր-կու բարբառներու բաժանումին, մեր առաջաւոր մտաւորականները չուեան վտաճար: Զգացին, որ միութիւնը ոչ միայն արիւնին մէջ է, այլ եւ՝ լե-զունն: Եթէ ըլլալին քիչ մը աւելի հեռատես ու հեռահայեցող, մենք այսօր պիտի ունենայինք մի-այն մէկ լեզու, հետեւաբար նաեւ դժալու եւ մտա-ծելու միայն մէկ ձեւ:

Սխալեցաւ Նաղարեան իրեն հետ սխալեցան նա-եւ Նալբանդեան, Բաֆֆի, Ռուսինեան, Օտեան եւ այդ չըմանի բարձր մտաւորականութիւնը:

Հիմա, այս սխալանքին հետեւանքով, ծակ մը բարձրած է մեր ազգային միութեան դրահին մէջ: Անճարպեմ մը բացում է երկու «բեւեռ»նե-րուն միջեւ, ինչ որ, փոխանակ նպաստելու հայ-կական գաղափարին ամրապնդման, քնդհակառակն նպաստած է այդ գաղափարին թուլացման:

Բայց եղածը եղած է արդէն. գայիք սերունդ-ներուն կը մնայ ձեւ մը գտնել վերջ տալու այս բա-ժանումին, հիւսիսի եւ հարաւի բարբառներու այս

Գնա մեռիք, եկուր սիրեմ: Այո՛, մահն է միայն որ կը գեղեցկացնէ, սի-րելի կը դարձնէ, ճամբարի գրողի բարձրութեան կը հասցնէ: Մահը, այստեղ, պէտք է ըմբռնել իր-րեւ գերադուք եւ հուսկ զոհողութիւն: Փէտային, յանուն ազատութեան լեռ բարձրացող երիտասարդ մարտիկը, այն ատեն միայն կ'արժանանայ սիրե-լութեան, երբ կը զոհէ իր անձը: Հօ՛, կ'ողջէք որ սիրելութեամբ պատուէինք այն որ մեռնիլ չի գիտեր: Եւ յետոյ չարչիական ինչ աւանդութիւն է, որ օրավարձ կը պահանջէ՝ երբ չէ տակաւին վերջացած օրը:

Այժմ դատեցէ՛ք այն դժգոհ գրագէտները, ո-րոնք մեր գեղընկ Փէտայիներուն ոչ սիրտը կը կրեն, ոչ ալ հոգին:

Արդ, երբ ինձի ծանօթ են այն պայմանները, որոնք ճամբարի գրող կը լինեն, ինչո՞ւ դժգոհիմ: Եսգրականութիւն կ'ընեմ՝ այրելով ինքզինքս ինչ-պէս ցայգաթիթեռը: Գրականութիւն պիտի ընեմ՝ եթէ նոյնիսկ կուրանամ: Սիրմէ բռնել համար չստեղծուեցան իմ աչքերս, եւ յետոյ Եւրոպիայի սք-նեմ ինքզինքս՝ երբ դատապարտուիմ գրականու-թեան չընելու ընդմիջտ: Ուրեմն ինչո՞ւ դո՛ւ-գոհիմ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ծրու ճառեր

անջատումին, որուն դէմ էր Փռանդարէ՝ իբրեւ Թրանսպարենտ, որուն դէմ ենք մենք ալ՝ իբրեւ Հայ : 1914էն առաջ, Հայաշխարհի մէջ կը խօսուէին ԳՍԱՆԸՅՈՐԸ տարբեր գաղափարաբանութիւններ, ուր զիստարարար Կովկասի մէջ, իբրեւ «արեւելեան» բարբառ, տասնեւինը՝ զիստարարար Թրաքաս - յաստանի մէջ, իբրեւ «արեւմտեան» բարբառ :

Արեւմտ. բարբառները կը խօսուէին սակայն ոչ միայն Կովկասէն դուրս, այլ եւ Կովկասի մէջ իսկ, ինչպէս՝ Սրբիմ, Կարս, Ախալցխա, Ախալքալաք, Ալեքսանդրապոլ, Արարան եւն. . .

Պրոֆ. Հրաչեայ Աճառեան կը վկայէ, թէ արեւելեան բարբառներն ալ տարածուած էին Կովկասէն դուրս քանի մը վայրերու մէջ, ինչպէս, օրինակ, Բայազետ եւ Զմիւռնիոյ չընկալ մէկ քանի գիւղերուն մէջ, ուր կը խօսուէին երեւանի եւ Զարադի բարբառները :

Մեր յիշատակած 27 բարբառները նախ խօսակցական լեզու էին եւ միայն չունէին գրականութեան մէջ, որովհետեւ գրաբարը, իբրեւ ընդհ. գրական լեզու, կը պահէր դեռ իր տիրապետութիւնը : Երբ աշխարհաբարը սկսաւ գրական լեզու դառնալ, ի պատուին էին նախ բարբառները : Այսպէս՝ արեւմտահայերէն Պալտոյ բարբառով գրեցին, Սայաթ - Նովան՝ Թիֆլիզի բարբառով, Արովեանը՝ Երեւանի բարբառով : Ուրիշներ եւս հետեւեցան անոնց. Սունդուկեանց գրեց Թիֆլիզի բարբառով, Ռա - փայէլ Պատկանեան՝ Նոր Նախիջևանի բարբառով (քանի մը վէպիկներ ու տոմարներն են), Էմին Տէր Գրիգորեան՝ Երեւանի բարբառով, Մակար Բաբխուզարեան, Կ. Մելիք Շահնազարեան, Տիգրան Նազարեան՝ Զարադի բարբառով, (վէպ եւ երգիծանք) :

Անդրադառնալով երկու բարբառներու բաժանմանին, պրոֆ. Աճառեան կը նկատէ .

« Եթէ մի փոքր ցանք եւ բարի կամեցողութիւն գործ գրեւած լինէր Կովկասում, անշուշտ արեւմտեան գրական լեզուն կ'ընդունէր նաեւ Կովկասի մէջ, եւ այսօր Հայերս կ'ունենայինք մէկ ընդհ. գրական լեզու : . . . Կատարուեց վերջապէս տիրուր բաժանումը, եւ ձեւացան Հայ ազգի մէջ երկու գրական լեզուներ եւ երկու գրականութիւն, — արեւելեան եւ արեւմտեան » (« Պատմութիւն Հայոց նոր գրականութեան », Վաղարշապատ, 1906, էջ 37) :

Ասկէ շուրջ կէս դար առաջ, Մանուկ Աբեղեան արժանաւոր երկու բարբառներու միութեան հարցը եւ ներկայացուց կարգ մը առաջադիւններ, որոնք գրական արդիւնք չտուին :

Պատկերով այս նոյն հարցի մասին, պրոֆ. Ա. Աճառեան կը գրէ իր նոյն գործին մէջ .

« Գրական լեզուները միացնելու ջանքերը ոչ թէ միայն մինչեւ այժմ անօգուտ են անցել, այլեւ անօգուտ կը մնան ընդմիշտ, որովհետեւ արդէն կազմակերպուած լեզուի ջնջումը հեշտ գործ է, եւ արուեստական կերպով լեզու ստեղծել անկարելի է » (էջ 39) : Այնուամենայնիւ, Աճառեան միութեան հարցը կը կապէ քաղաք. հանգամանքներու հետ եւ կ'աւելցնէ . « Եթէ ուսական տիրապետութիւնը ապագայում տարածուի բոլոր - դակ Հայաստանի եւ Փոքր Ասիոյ վրայ, գոցէ արեւելեան բարբառը ընդհանուր տարածուի, եւ արեւմտեան բարբառը աւելի ու աւելի փոքրանալով՝ մեռնի վերջապէս : Իսկ եթէ, ընդհակառակն,

ԽՄԲ. — « Հայ Բանաստեղծութեան Օրում » տարբիւ, Միլանի գաղութը մեծարանքի տուրք մը եւս տուաւ Շ. Նարդուինիի եւ Կ. Փոլատեանի, ուրով, իբրեւ զիստարար Կովկասի մէջ, իբրեւ «արեւելեան» բարբառ, տասնեւինը՝ զիստարարար Թրաքաս - յաստանի մէջ, իբրեւ «արեւմտեան» բարբառ :

... Նարդուինի մեր գրականութեան բացառիկ դէմքերէն է : Գուցէ ամէնէն ինքնատիպը՝ այդ բացառիկներուն մէջ : Բանաստեղծ է՝ զգայուն ու քնքոյշ : Վիպարան է՝ զրաւիչ ու խորհրդածող : Հմուտ բանասէր է : Գրական քննադատ՝ պրպտող ու վերլուծող : Գիտական մշակուած միտք՝ որ կը տարածուի ու կը խորտանայ՝ բժշկականէն մինչեւ պատմական ու լեզուաբանական, գրագիտական ու փիլիսոփայական հարցերու ուսումնասիրու - թեան մէջ : Նարդուինի անմասն պատմող մըն է հէքեաթներու : Լուրջ ու կշռադատ խմբագիր - հրապարակագիր՝ եւրոպական իմաստով : Համբաւաւոր է իբրեւ կատարի վիճարանող՝ կուռ տրամաբանութեամբ եւ փաստարանական ներքին երանդներով :

Բազմակողմանի իր այս ձիւրքերը տուած են արդէն իրենց ցոլքերը գիտութեան ու արուեստի զանազան կալուածներուն մէջ : Արժէքաւոր փաստակ մը՝ գնահատուած բոլորէն : Հրատարակուած են առանձին հատորներով « Մեղեդիներ Մեղեդիներ », « Բաներ, բաներ ինչ բաներ », « Երուսաղէմ Երուսաղէմ », « Ալլամ հէքեաթներու », « Մաղկամատ եան », « Նարդեան Երեւան » « Կանանչ Բաժա - կով » և « Զրկէ՛ք » եւ այլն եւայլն :

Նարդուինի՝ իբրեւ հմուտ բժիշկ՝ վկայուած Փարիզի համալսարանէն՝ ունի երկար շարք մը ուսումնասիրութիւններու հայ հասարակութիւնը հետաքրքրող զանազան նիւթերու մասին : Բժշկա - գիտական բարդ հարցերը ներկայացուած են այդ գործերուն մէջ աշխատի պարզ ու հասկնալի լեզուով, որ ունի է մէկը, հեշտութեամբ պիտի կընայ ըմբռնել ու իւրացնել զանոնք : « Հայ - Բոյժ » - ները — 1934էն ի վեր ամէն ամիս կանոնաւորաբար հրատարակուած այս պարբերականը — ժողովրդական առողջապահութեան տեսակէտով թանկագին ծառայութիւն մը կը մատուցուէ Սփիւռքի հայութեան : Իսկապէս որ Տունին Բժիշկըն է ան : Հայերէն լեզուն անոր մէջ, գիտական նոր հմայք մը կը ստանայ, կը զարգանայ, առանձնաբար ճիշդութեամբ մը կ'աւելցնէ արդի կարեւր կրթայ գիւրդութեամբ թարգմանութիւններ կատարել եւրոպական որեւէ լեզուէ :

տաճկահայք լաւագոյն օրեր տեսնեն, կարող է քաղաք. հանդամանների հետ արեւմտեան բարբառն էլ տիրող հանդիսանալ » (անդ, էջ 39—40) :

Արդ, ոչ ուսական տիրապետութիւնը տարածուեցաւ Փոքր Ասիոյ վրայ, (ուր, ի դէպ, այլ - եւս Հայ չկայ գրեթէ), ոչ ալ Տաճկահայք լաւագոյն օրեր տեսնեն :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն մեր լեզուին ճակատագիրը : (Խմբ. ՅՈՒՍԱՔԵՐԻ)

Նարդուինի, պատկառելի իր այս փաստակէ գառ, ունի հրատարակութեան համար պատրաստ կամ պատրաստութեան մէջ, երկար շարք մը գրական, գիտական, փիլիսոփայական գործերու, որոնք կոչուած են նոր կոթողներ կանգնելու մեր գրական անդամաստին մէջ, նոր ապացոյցները իր անսպառ տաղանդին, իր մտքի կենսարար լոյսին :

Չորս տարի առաջ, ոչ միայն իր մօտիկ ու հեռաւոր ընկերները, այլ ամբողջ հայութիւնը, դող մը անցուցին, երբ տեղեկացան իր աչքի լոյսին սպառնացող վտանգը : Չորս կողմէն տեղացող սթաբուլի մաղթանքներու շնորհիւ, թէ իր գործը չաւարտող գրագէտին դառնացած հոգիէն ժայթքած տարերային ուժերը . . . եւ կամ մասնագէտ վիրաբոյժին ճարտար նշգրտակ . . . վերադարձուցին բարեբախտաբար Նարդուինիին առողջութիւնը, տեսողութիւնը :

Կը մաղթենք որ ինչպէս աչքին լոյսը, նոյն - պէս իր մտքին լոյսը երկար տարիներ շարունակէ շողարձակել : Կը մաղթենք տեսնել զինքը միշտ այսպէս կայտառ ու կանգուն պատնէշին վրայ, արդէն կարենայ վերագործել ընդարձակ իր ծրագիրը, այսինքն հատոր առ հատոր լոյս աշխարհ բերել իր բեղուն մտքին անստ հունձըր :

ՏՈՒՐ. Ե. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Հայ գրականութեան հրապարակին վրայ Կ. Փոլատեանի ստորագրութեան հանդիպեցաւ առաջին անգամ 1945էն վերջ : Յօդուածը իմացաւս գրութիւն մըն էր, համոզումներու եւ սկզբունքներու ներդաշնակ լծորդութիւն մը, որոնց վրայ գրագէտին շունչը կը տաքար որովհետեւ Կ. Փոլատեան այդ յօդուածին մէջ իսկ կը լրացնէր ինքնատիպ գրչի մը ստորագրութիւնը . . . պայծառ տեսնութիւն, հնարամտութիւն, կատայցք, խորք ու չընկալուած, ոճի եւ արտայայտութեան սեղմ ու կտորիկ ընդունակութիւն որ խորհիլ կուայ, որ կը համոզէ ընթերցողը : Յետոյ, նման կրակին, որ կը ցատկոտէ մացառէ մացառ, Փոլատեան կ'երեւէր օրաթերթերու, շաբաթաթերթերու եւ ամսաթերթերու մէջ, միշտ տաք շունչով, կենդանի եւ լաւատես, համակրանքի զգացում մը արթնցնելով իր անձին եւ իր գրչին հանդէպ : Ապա, յաջորդաբար ստպարէլ իջաւ « Արեւելի Տղաքը » եւ « Կը հրա - ժարիմ Հայութիւնէն . . . » վէպերով, որոնց մէջ, ժամանակագրական կարգով, աւելի հասունցած ի յայտ կուգայ իր վիպասանի անժխտելի տաղանդը, քնարական, տեղավառ, ուր զգացումները, մտածումներն ու գաղափարները կը պատրաստեն դէպքերը, ու դէպքերը կը հասունցեն չընկալուած ու մթնոլորտը : Իր հերոսները մարմնացումն են կիրքերու, յուսախարութիւններու եւ հիասթափումներու, ալետատան եւ խռովայոյց :

Կ. Փոլատեան մեր մէջ կը բերէ քնարականութեան թաքն շունչը վէպին մէջ : Արդարեւ, իր գոյլ վէպերը իր հոգեկան քննախարհին հարազատ վերադարձութիւնն են, հեղեղի նման տարածուած : Իր մէջ անհասանելի խռովը կայ, ինքի եւ հոգիի պայքարը, որ կ'աղետացնէ իր երկունքը, — երկունք արեան եւ փնտառութի, երկունք արցունքի, երկունք երկնի եւ երկրի միջեւ առկա հայ ուրուականներու, որոնք կը վազեն խեղացնող եւ լալաղին աշնանահար հոգմբու մտրակներուն տակ, երբ ամպերը կը սեւեւան յանկարծ եւ ստեղծագործ արուեստագէտին հոգեկան հորիզոնին վրայ սղակիր ներշնչումը իր կրակէ առա - գաստները կը պարզէ անհամբեր եւ կողկողաղին :

Կ. Փոլատեանի վէպերուն մէջ մենք պէտք էք փնտռենք պատմափիլիսոփայական վարկածներ, հոգեբանական եւ քննադատական որոնումներ : Սակայն, մենք հոս կ'ընենք գտնել գեղեցիկ դրպութեան սէլը վերածուած արուեստի, Բանաստեղծական խռովին յարակից՝ երեւակայութեան, երազին եւ մտաթափառումներու կանթեղը՝ որ իր լոյսն ու ստուերը կը սփռէ գրագէտին խռովքներով տրոփուն ներաշխարհին վրայ :

Հայ գրականութիւնը դեռ սպասելիքներ ունի Կ. Փոլատեանին :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԱՐԱՊԵԱՆ

« ՅԱՌԱՋ » ԹԵՐԹՈՆԸ

(94)

ՀՈԶԱԿԱԻՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԲ. — ԷԳ ԿՍՏՈՒՆ

Պաշտպան փաստաբանը ըսաւ .

— Կ'ընդունիմ իր յանցանքը : Բայց դուք պէտք է նկատի ունենաք, որ այս կինը կը գտնուէր կեանքի ու մահուան երկընդունալի տալիս : Մի մոռ - նաք, որ Դիմադրական շարժման սկիզբէն ի վեր հերոսուհի մըն էր ան : Միթէ՞ պիտի մեռցնէք անոնք, որ սկիզբները ցանցին հաւատքի սերմը եւ վերջը դերազնահատեցին իրենց սեփական ուժը :

— Condamné à mort ! — Մահուան դատապարտուած — այս էր դատարանին վճիռը :

Բայց վճիռը չարձակուած, կատուն կորսնց - ցուց ինքզինքը, առաջին անգամն ըլլալով ու. պո - առց դատարանին մէջ :

— Առանց վախճալու կը սպասեմ դատավճռին : Բայց չեմ կրնար չլինել, որ մինչ մահապատիժ կը պահանջուի ինձի դէմ այս դատարանին առջեւ, Հիւլիո Պալաքըրը ապառ կ'ապրի Համպուրի մէջ . . .

Քանի մը ամիս վերջ Թրանսպարենտի Հանրապետութեան նախագահը, Միլանի Գարբի մահ — վճիռը դեղէն ցմա՜հ բանտարկութեան :

ԺԳ. — ՍԻՐՈՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Կաշառատուութիւնն ու գողութիւնը, պերճա - դիճներն ու հոմանունները միշտ գեր մը խաղա - ցած են լրտեսութեան մէջ : Այնուամենայնիւ, լր - տեսներու արհեստը հիմնապէս փոխուած է Թոր - քուէմաստի, Մէթթէրիի, Լուի ԺԳ. ի եւ Պե - նետիկա Արնոլտի օրերէն ի վեր :

Դարձած ենք ճարտարագէտներու աշխարհ մը, ապրելով գիտական հնարագիտութեան դարձը - նին մէջ եւ գիտութիւնը այժմ կը խաղայ մեծ դեր մը լրտեսութեան եւ հակալրտեսութեան մէջ : Զարտարագէտը նորոյթ դուռնետած է ննջա - սենեակի լրտեսութեան, քննադատ գրաւած է՝ այր մարդը գլխէ հանող կնոջ գերը եւ պերճադիճները փոխարինուած են գիտականներով, որոնց ծանօթ է ռատարի, ջրածային ուղմբերու եւ հիւլէի գործունէութիւնը :

Յիսուն տարի առաջ մեծ յաջողութիւններ կրնային ունենալ այն երկու կիները, որոնք պիտի նկարագրեմ այստեղ : Այսօր, նորաձեւութենէ ին - կած են անոնց մեթոդները, այդ պատճառով ալ անոնք բռնուած են, կաշուն թողթի վրայ բռնուող ճանճերու պէս :

Կարեկցութեան արժանի բան մը կար գրեթէ Մակտա Ֆրանկի մահէն, որուն դատաւարու - թեան ներկայ եղալ Պորտոյի մէջ, Թրանսպարենտ : Տառապած, ծերացած, մաշած տեսք մը ունէր ան : Իր երկար մազերը ոչ հրապուրէչ էին ոչ ալ մաքուր : Ոչ ոք պիտի կրնար կուսել, թէ ինչ ե - դած է ան անեւոր :

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. ԶԵՆԿԸՐ

ՀԱՅՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅԸ, 1953 Դ. տարի : Կրո - նական, ազգային, գրական, բժշկական եւ մար - դական բաժնիներով : Կազմեց Վարդան ԲՆՈՒՄ. Ժամ - կուհան : Գին 350 Փր. : Հասցէ. — 99 Bld. de la Madeleine, Nice (A. M.) :

ՓՈՒՆՁ, ոտանաւոր եւ արձակ : Գրեց Արմիւր Մարգարեան (Մշեցի) : Գին մէկ տոլար : Հասցէ. — A. Markarian, 1941 Wishon, Fresno, Cal. (U.S.A.) :

ՇԱՐԱԿԱՆ ՀԱՅ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, ճայնագրեց Հ. Ղեւոնդ վրդ. Տաշեան, (Միլիթարեան), հատոր Դ. պրակ 2 վեներիկ Ս. Ղազար : Հասցէ. — Imprime - rie Arménienne. St. Lazare. Venise (Italie) :

ԿԱՐԳԱՅԷԲ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷԲ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ԲԱԺԱԿ Ի ՁԵՆՈՒՆ

Բ.

Մեծագոյն դժգոհութիւն, արդարօրէն դժգոհ, — մեր ժողովուրդին է միայն: Գիտեմ, գիտեմ, մեր ժողովուրդը դժգոհ է իր դրազեւէտէն, դժգոհ է իր քաղաքագէտէն, դժգոհ է եկեղեցագետէն, դժգոհ է իր վարժապետէն, դժգոհ է իր արուեստագէտէն, դժգոհ է, որովհետեւ անոնք իրմէ առնել խորհեցան՝ առանց տալու, միշտ գնահատութիւն փրկեցին, վարձատրութիւն պահանջեցին, չարժանացան: Վասնզի անոնք ուղեցին իրենց հետ ծախել հանձարի արժէքով, ու տաղանդ պահանջեցին փոխան իրենց brimborionին:

Բայց ես կը հիանամ մեր ժողովուրդին վրայ, — կը հիանամ իր անխիշաղարութեան վրայ՝ որով ուղեր է մոռնալ մեր տխմար արջուամարտերուն պատճառած ցաւերը: Կը հիանամ իր ներդաշնակութեան վրայ՝ որով կը դարձան մեր ծախողած կարեւորութիւն վերքերը: Կը հիանամ իր հանդուրժողութեան վրայ՝ որով կ'ողջագուրէ իր զէպ գաւազները, որոնք փախուստ կուտան փր ծոցէն, բայց չուտ կը վերագտնան՝ օտար արտոններու մէջ քոտտելէ ետքը: Այո՛, Հայր այն ժողովուրդին է, զոր խաբած ենք մեր freinներով, բայց անիկա չի զլանար երբեք իր գործը, խանդաղատանքն ու գուրգուրանքը հանդէպ մեզի: Ինչո՞ւ, ուրեմն, ուրանալ իր մեծութիւնը, ինչո՞ւ դառնանալ իրեն դէմ, փնչո՞ւ դժգոհիլ իրմէ: Ըսէ՛ք, ինչպէս կարելի է ծնուիլ այս մեծ ժողովուրդը, որ մեզի կը շոտայէ ճնորդական սէր եւ անպակաս կ'ընէ մեր հպարտութեան պատճառները:

Ահա թէ ինչո՞ւ կ'աղաղակեմ.

— Հայ եմ եւ երջանիկ եմ Հայութեամբս: Հայրտ եմ այն գիտակցութեամբ, զոր ինձ կը շնորհէ ցեղիս թաքուն ուժերուն ճանաչողութիւնը: Հաւուս, գիտով եմ ու կը զգամ թէ աստիճան առ աստիճան կը բարձրանայ գիտովութիւնս՝ իմ ժողովուրդի մշակութային արժէքներուն մօտը — մութեամբ — եւ, լսեցէ՛ք, երիտասարդներ, կ'արհամարհեմ ձեր դիւրին հաճոյքները, ու նաեւ կը ցախմ ձեր վրայ, վառելի գինիին զոր կ'ըմպեմ ես՝ պիտի չկարենաք իմել գուր երբեք: Հաւատացէ՛ք, երբ կ'ուսումնասիրեմ մեր պատմութիւնը, կը զգամ թէ կ'ընդլայնիմ, կ'ընդարձակուիմ, կը ջերմանամ եւ հրաշք մը կը կատարուի իմ մէջս:

Ինչո՞ւ:

Վասնզի, չեմ բեր թէ ամէն մարդու տրուած է Հայ բլրալ, բայց կը պնդեմ թէ գոնա՛ր է հայանալ — զգալ իր Հայութիւնը, տեսնել Հայութեան ամէնէն թաքուն եւ խոր սկուռը, Սրբու թիւն Սրբողին պէս՝ անտեսանելի, անհաղթելի, անշոշափելի: Ի՞նչ երջանկութիւն ինձ որ կը հայանամ օր քան օրէ աւելի, կը հայանամ ծառի մը պէս աւելով, կը հայանամ գետի մը պէս ուռճանալով:

Բայց կը չփոթիմ, կը չուարիմ, սրբազան երկիւղ մը կը զգամ՝ երբ զիս մեծարելու կ'ելլէ աւելի՛ս՝ որ արդէն է իմ ուրախութիւններուս եւ հպարտութեանս: Ես ի՞նչ բերեմ, կ'ըսեմ, որ արժանի ըլլամ իր մեծարանքին, — ապերասան քննադատ՝ որ փշրեմ եմ ու փրկեմ կը փշրեմ հնոց ու նորոց կաւէ գործերը, լինչպէս կ'ընեմ հաւա — տալ թէ արժէք կը ներկայացնէ իմ որեւէ մէկ գործս՝ երբ գիտեմ թէ ոչինչ տուեր եմ կատարեալ, ոչինչ աւարտած, ոչինչ վերջացուցած: Յեղափոխութիւնը ունի երկու շրջան, — նախ քան դուրս չըլլան, յետոյ՝ ստեղծարարութեան շրջան: Արտա՛ս, տակաւին ժուռ կուգամ աւերակներու մէջ, փոշոտած, հող հագած, քրտական անուշա — հոտ պատմութեան պահած:

Թոյլ տուէ՛ք, այտուղ, որ պնդեմ նոյնպէս թէ մեր բարի, մեր չնորհալի ժողովուրդը, եթէ փորք է թիւով, մե՛ծ է նաեւ անոր համար՝ որ, յաճախ կը գերազանցէ բախտաւոր ու փարթամ ժողովուրդները իր լուսափառ զգայութեամբ: Բայտուրեմ օրինակով մը.

Փոյ Քրօտէլ 33 տարեկան էր եւ բանաստեղծի իր արժանիքները հաստատած, բայց Փրանսայի ժողովուրդը, տակաւին անունին փակ անձանթ, ոչ միայն չէր գնել կաթոլիկ աղքատ մեծ բանաստեղծին քերթումները, այլ եւ միայն 26 հոգի, բովանդակ Փրանսայի մէջ 26 հոգի միայն գտնուեցան որ պահանջեցին՝ երբ բանաստեղծը յայտարարեց թէ ձրի՛ պիտի դրկէ իր քերթողագիրը ամէն անոնց որ պիտի ուղեն իրմէ: Արդ, փոքր է մեր ժողովուրդը թիւով, եւ հազար կտորի վերածուած՝ ցանուցիւ ի մէջ աշխարհի, յաճախ ուրն անյայտի վերայ երկրի, բայց Փրանսայի մէջ ինկած կտորն իսկ, այսօր, կ'ապրեցնէ ու կը գնահատէ հրապարակագիրները ու գրողները: Փրանսացի պիտի չհաւատայ՝ երբ քսեմ թէ գրական մեր սերունդէն շատեր, Քրօտէլի համարու հասած տարիքէն առաջ, հրատարակած են գիրքեր, որ սպառած են չուտով:

Համեմատական չափանիշով, մեր ժողովուրդը կը գերազանցէ բոլոր օտար ժողովուրդները՝ գրի եւ մշակութի իր սէրով, — տակաւին նժարի

մէջ չեմ նետեր ազգային — քաղաքական պայմաններու աննպաստ պարագան: «Թողէ՛ք որ մեծնա՛մ» կ'աղաղակէր աննման Վարուժանը՝ որ մորթոտ ունեցաւ հաղիւ ծաղկած: Մեր ժողովուրդին աղաղակն է այդ ճիշդ, — ա՛հ, թողէ՛ք որ մեծնա՛մ, թողէ՛ք որ բողբոջի՛, թողէ՛ք որ ծաղկի՛ այս ժողովուրդը, որ երբեք հարկը տարուան մէջ Միջերկրականի տէր դարձաւ՝ Կիլիկիան հարստութեան շրջանին, ու վստահ եմ որ բախտաւոր ժողովուրդներու պայմաններուն մէջ՝ երբեք հարկը տարին բաւական պիտի դալ իրեն, ծաղկատանի վերածելու համար Արարատէն մինչեւ Տաւրոս:

Այժմ վկայութիւն մը Հայուն լուսապաշտութեան, երկու բողբոջատական մանրամասնութիւնով. — Մարաշախտ փէթէն, իր փառքի եւ պսակի շրջանին՝ երբ կը ճառագայթէր Աստուծոյ պէս, այցելութեան կ'երթայ իր գիւղը, ուր դարացի պառաւը, մանկութեան բնակարանին դրկից, ոչինչ կը հասկնայ՝ երբ Վէրտէօնի հերոսը ինքզինք կը ներկայացնէ մարաշախտի անունով:

Եւ հիմա դառնանք մեր անտէր այգին: Վալանսէն հայ ծերունի մը շարունակ կը գրէր ինծի ու կը թելադրէր կարգալ Ս. Գրքին գանազան գլուխները: Երբեմն կը պատասխանէ իրեն, նոյնիսկ չարութեամբ, բսելով թէ շատ եմ կարգացեր Ս. Գրքը, (հաւատացէ՛ք, մեր վարդապետներէն աւելի), բայց միայն Ս. Գրքը կարգաւոր համար չեկանք աշխարհ, ուրիշ ընթերցումներ ալ կան կատարելիք, ուրիշ աշխատանքներ ալ կան լրացնելիք: Եւ օրինակ կը բերէի Թուրքիոյ, որ կը պատմէ. — Օր մը, բարեպաշտ ծերունի մը կը ներկայանայ իրեն եւ կ'ըսէ. «Տէ՛ր, օրս կ'անցընեմ աղօթքով եւ Ս. Գրքին ընթերցանութեամբ, ուրիշ ի՞նչ պայման գիտեմ աստուածապաշտութեան»: Թուրքոյ կը հրամայէ փր բնակարանին բոլորտիքը դառնալ մինչեւ կէսօր՝ ձեռքին մէջ բրուած բաժակ մը, ջուրով լեցուն: Ծերունին կը կատարէ հրամանը: Թուրքոյ կը հարցնէ. «Քանի՞ անգամ աղօթեցիք, այդ միջոցին»: Ծերունին կը պատասխանէ. «Ո՛ր իսկ մէկ անգամ, Տէ՛ր, այն վախով որ ջուր կը թափի՛ ուշադրութիւնս կեդրոնացուցած էի բաժակին վրայ»: Եւ Թուրքոյ կը պատգամէ. «Արդար ես գործեր, լոյսը աշխատանքի համար, մութը աղօթքի համար — աշխատանքի ժամանակ աշխատանք, աղօթքի ժամանակ աղօթք»: Թուրքոյ օրինակով՝ ծերունի բարեկամս կը թելադրէի աղօթել, բայց չմոռնալ աշխատանքը, — բարեպաշտութիւնը, անանձին, ոչինչ կ'արժէ, աշխատանքն է որ կ'արժեւորէ զայն:

Եւ օր մը, Վալանս գացի: Ինծի ներկայացաւ ծերունի բարեկամս: Երբ ուղեցի սեղմել ձեռքը, խից ձեռքս եւ չընկերուն տարաւ, համարեց, այնքան արագ որ ժամանակ չուեցայ արգիլելու: Յուզուեցայ, արցունքը սկսաւ հոսիլ աչքերէս: Ծերունին ալ կուրար. — Հայրի՛կ, բա՛, ես փոքր եմ, ինծի կ'իյնար համարել ջուր ձեռք, այսպէս է աւանդութիւնը: — Ո՛ր, դաւակ, պատասխանեց ան, ես ջուր ձեռք չհամարեցի, ես համարեցի գրիչը՝ զոր Սահակ — Մեսրոպն է տուեր քեզի, ես գիտեմ որ ջուր գրիչը ուրիշ գրիչ է, ուստի կ'աղօթէի եւ քեզմէ կը խնդրէի նոյնպէս աղօթել որ աղօթէ՛ մնա, գրես, շարունակ գրես... (*):

Ահա մեր ժողովուրդը՝ իր պաշտամունքով հանդէպ գրականութեան մշակին: Ֆրանսացի պառաւը չի ճանչնար ազգային փառապանք հերոսը, բայց հայ ծերունին անհուն յարգանք ցոյց կուտայ հանդէպ Հայոց դպրութեան մէկ ազգուն բողբոջին:

Այս իրողութիւնը կը հպարտացնէ զիս: Ի՞նչ կ'արժեմ ես, անկատար մշակ դպրութեան, արժէքը կը կայանայ այն վերաբերման մէջ, զոր մեր ժողովուրդը ցոյց կուտայ իտէպական բաներու: Կը թրթռամ, կը թրվում տեսնելով իմ ժողովուրդի այս վերաբերումը, — չարչի չէ այս ժողովուրդը, յաւիտենականութեան տենչն ունի ան, եւ համարակ դրողներուն մէջ կ'աշխատի վառել հրաշքին կրակը՝ անհուն գործով աւ սէր շոյակելով մեզի: Ամէն անգամ որ ես, գիւղէն եկած գրող մը, վայելեմ եմ իշխանական ընդունելութիւն՝ մեր գաղթական բեկորներուն կողմէ, զգացեր եմ թէ մեծ է մեր ժողովուրդը: Երբ իրենց զաւկին պէս փրկու են փաթիլներ հայ մայրերը եւ համարեք զիս, ծառայ մը հայ գրականութեան դարպասին մէջ, համարեք եմ թէ ապրող այս ժողովուրդը կը նմանի հողի անհրապոյր տարածութեան մը, որուն ընդերքէն կը հոսի յաւիտենականութեան հրաշքին ջուրը: Վերջապէս երբ երիտասարդութիւնը ինծի պարգեւեր է այնպիսի յիշատակներ, որոնք ընդմիջտ ատի գիտովցնեն զիս եւ հարստացնեն, այլեւս յիմարութիւն կը համարեմ դիպեմտիկան, որով կը տրամաբանեն chaerin հոգիներ թէ մեռա՛ւ այս սողոր կամ պիտի մեռնի:

Բայց, երբեմն, կը հարցնեմ ես ինձի. — Ինչո՞ւ արժանի եմ նման գնահատութեան: Ուրիշ

(*) Քանի մը օր առաջ, Շառլակ մը ստացայ Վալանսէն: Ենթի կը գրեմ թէ վերցնաւ մեռել է այն ծերունին, որ «ձեռքը համբուրեց»: Օրհնութի յիշատակը, քարի ծերունի:

ՕՐՈՒՄԸ ՇՍՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ինքնակենսագրութիւնը

Խ. Միտքեան մէջ

Համայնալար կուսակցութեան 19րդ համագումարէն ի վեր, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբերի սկիզբը, ինքնաքննադատութիւնը եւ քննադատութիւնը նորաձեւութիւն դարձան Խ. Միտքեան մէջ: Ցարդ որեւէ պարբերաթիւր եւ թիւրթ աշխատանքներ չէին հրատարակած խորհրդ. պաշտօնէութիւն զեղծումներու եւ յիմարութեան մասին: Այս խիստ ինքնաքննադատութիւնները կը վերաբերին գրեթէ ամէն ռասպարէզի:

Այսպէս, Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ բանտարական քաղաքներ, որոնք շինուեցան վերջերս, Վոլկայի հսկայական ամբարտակներուն շուրջ, Քուրիլիէի շրջանին մէջ, արտաքին ամէն հանգստաւէտութիւն ունին (զեղեցիկ խոհանոց, պարտէզ, եւն.), բայց ջրուղիները չեն գործեր, եւ նոր բնակարանները հոտուն ջուր չունին: Տանտիկները դոյլերով կը կրեն ջուրը իրենց ուսերուն վրայ, գերադիպական սանդուղներէն վեր հանելով: Առողջապահական քննիչին բոլոր բողբոջները օգուտ չունին (Գրական քերք, Մոսկուա, 2 դեկտեմբեր 1952):

Ձեռնովիցի մէջ (սովետական Մոլոտովի), ութ տարուան բուլչեկեան իշխանութեանէն ի վեր, եւ լեկտրական հոսանք չկայ ամէն Դեկտեմբերին, եւ կը դադրին դպրոցներու, համալսարաններու, շարժականներու բանտարական տկումներու աշխատանքները: Քաղաքացիները ամէն գիշեր մութը կը մնան, եւ երբ լսանութ երթան քաղաք կամ մօտ գնելու «չկայ» կը պատասխանուի: 1944էն ի վեր կը տեւէ այս վիճակը եւ քաղաքագետութիւնը ոչինչ կ'ընէ կեդրոնական երկտարականութեան լոյսը աւելցնելու համար, ոչ ալ մօմի եւ բարեւոյ լամբարներու մթերքը ապահովելու (Իզվեստիա, 9 Դեկտեմբեր):

Մոսկուայի մօտ, Վարդալաի քաղաքը ամէն տարի նեղութեան կը մատնուի առաջիկ եւ վառելիքի պակասէն, թէեւ քաղաքը գետի մը վրայ է եւ փայտը կը բերուի ջուրին վրայէն «միայնով»: Օր մը շատ մաքուր հագուած մէկը որ ոսկի է հաստ շղթաներ ունէր, ներկայացաւ ջերմութեան սպա — սնրկութեան եւ իր ծառայութիւնները առաջարկելով ըսաւ թէ կ'ընայ մեծ քանակութեամբ վառելիքի փայտի գինը քիչ մը աւելի պիտի ըլլար: Քանի մը ամիս ետք մէջտեղ ելաւ որ ոսկի է շղթայով մարդը ապահոված էր վախոյն հալածութեամբ, իւզտելով մեծ թէ պղտիկ պաշտօնեաները, ինքն ալ զրպանելով հաղաքաւոր բուրիներ: Ձերբակալցին զինքը, ինչպէս եւ իրեն հետ գործ ունեցող պաշտօնեաները: Բոլորն ալ պիտի դատուին, որովհետեւ հաստատած էին թէ անհատական շահերը տակաւին կը թոյլատրուին Խ. Միտքեան մէջ (Իզվեստիա, Դեկտ. 10):

Մոսկուայի գրողները եւ արուեստագէտները իրենց ինքնաքննադատութեան մէկ ժողովին մէջ նկատեցին որ նկարիչներու կտաւները, շարժանկարները, թատերգութիւնները, Օիֆերները բաւարար չափով չեն ցոյցացներ մեր ժամանակակիցներու գրական հրաշքի յատկութիւնները: Գրողները եւ շարժանկարի բեմագիրները չեն ստեղծեր ոչ երգիծական կտորներ, ոչ ալ կատակերգութիւններ, յորդուն կենտոնակութեամբ: Արդիական սովետ. նիւթերու մասին չեն գրուած բաւարար չափով: Այսպէս սովետ. լուսագոյն Գեղարուեստ. թատերը (լուսագոյն Մոսկուայի) ներկայացուց վերջին ինը ամիսներու բնագիւղին 467 թատերգութիւններ, որոնց 86ը միայն այսօր —

ժողովուրդներու մօտ, — ա՛յս է կարելորդ՝ հարցումին իրեն շարունակութիւն — կրնա՞ք գտնել այսքան նուիրում, այսքան յարգանք, այսքան պաշտամունք՝ գրիչ գործածողներու հասցէին:

Արդ, ի՞նչ կ'ընեմ քեզ այս ժողովուրդին, որ կը յուզէ զիս իր մեծանշանութեամբ եւ իր հրաշքի երկունքներով:

Աղուոր սովորութիւն մը կար մեր գիւղերուն մէջ. — Գիւղացին, տոնական կամ հանդիսական օրերուն, երբ նուէր մը կը զրկէր իր դրացիին, մատաղի միս կամ մեղրով բաղարջ, գրացին իր կտրգին կը վերադարձնէր ամանը՝ ուրիշ նուէրով մը լեցուցած, նաչի համ զաղպէն:

Թոյլ տուէ՛ք քեզ, ուրեմն. — Մեծարանքի բաժակը պարպելով՝ աղօթելու կ'աղերսեմ ու կ'սեմ. տա՛ր Աստուած, որ կարենայ ինչն էլ ծարանքի բաժակը ցեղիս ինծի տուածով, քեզի համար. «Ջրոյ ի ջրոցդ քեզ մատուցանեմ, ժողովուրդը Հայոց, աննման, աննման, աշխարհ չէ բերեալ քեզ նման»: (Մնացեալը յաջորդով)

Ե. ՆԱԴՐՈՒՆԻ

Բողոք նոր քուրսերէնի դէմ

Ինչպէս կ'երեւայ, զօրաւոր ճակատ մը կադ — մտածէ՛նք թուրքերէնի դէմ, որուն թեւ տուած էր Մ. Բէյմալ: Մամուլէն վերջ, Ազգ. Ժողովն ալ տեսնէ մը ի վեր կը զբաղի այս հարցով:

Դեկտ. 24ին, Ազգ. Ժողովին օրակարգի խնդիրն էր սահմանադրութեան բարեփոխման խնդիրը:

Խօսք առնելով երեսփոխաններուն մեծագոյն մասը բարեփոխման ի նպաստ արտայայտուեցաւ, պաշտպանելով Յուսէֆ Քալալի խօսքը եւ իր 203 ընկերներու դադափարը: Յաջորդաբար խօսք առին Համադուլլահ Սուլայի թանրբէօլէր, որ վերլուծելով Սահմանադրութեան լեզուաբանական մասը — բը, առաջարկեց որ լեզուի եւ գրականութեան աւելորդ մը կազմուի: Նաեւ Մուհիթ թանրբէօլէր: Մուհիթ թանրբէօլէր, Հասան Ռէշիտ թանրբէօլէր: Համադուլլահ Սուլայի ըսաւ ի մէջ այլոց.

— Ինչպէս ուրիշ երկիրներու, նոյնպէս եւ մեր մէջ յեղաշրջումը պահասաւոր է, բառեր կան զորս չենք իւրացուցած եւ անոնց փոխարէն եւրոպական բառեր առած ենք: Օթօպիւս կը նստիք, որպէսզի

ուսն: սովետ. կեանքին կը վերաբերին (Փրաւտա, 7 Դեկտ.):

Պաշտօնի մէջ (Սիւլեյմա) տխուր դէպք մը տեղի ունեցաւ: «Շահադէտ» մը զրդեց երիտասարդ բանուոր մը որ ձի մը գողնայ կոխողէն: Երիտասարդը դատաւարտուեցաւ 15 տարուան «ազատազրկումի» (բանտարկութիւն), իսկ զինք զրդողը ազատ արձակուեցաւ, որովհետեւ շատ լաւ ծանօթ էր դատաւորներուն: Ազատուելէն աւելի միայն վերջ հրաւիրեց զանոնք իր տունը, «կիրակուսեց» անցընելու համար: Գիշերը կերտիւսում ըրին, որուն մասնակցեցան չահադէտին եւ երկու դատաւորներուն կիներն ալ: Դատական նախարարին իմացուցին այս բոլորը, եւ սակայն, բան մը չըրաւ պատժելու համար դատաւորները: Այս նոյն հանրապետութեան մէջ կերպասավաճառները ապօրէն չահեր բրին, գինեքու տարբերութիւնները գրպանելով: Հոս ալ դարձեալ, դատաւորները բան մը չըրին եւ ամբաստանեալները ազատ են (Իզմետիա, 10 Դեկտեմբեր):

«Թրքիսթ»ի մը տնօրէնը երեք անգամ իր ստորադասը Լինիկըստ գրկեց պաշտօնական գործով, եւ այս երկուսը ճամբորդութիւնը ինչպէս եւ տեղափոխութեան ծախքերը միմեքին տուաւ պետութեան: Այս ճամբորդութեանց բուն նպատակն էր զինք հեռապալտներ եւ արգիտական ինքնահոս գրիչներ իր անձնական գործածութեան համար: «Բրոքտիսթ» (Կոնստանտնուպոլիս) երգիծաթերթը յետին մամուլականութեամբ կը պատմէ այս պատմութիւնը (20 Նոյն.): Կարգաւոր գրութեանը կը կարծուի թէ բացառիկ պարագայ մը չէ այլ «սովորական» բան մը:

Ինքնաքննադատութեան հոսանքը որ փրթաւ ԺԹ. համաժողովէն, բարեկարգութիւններու համար եւ եւխտատարածներստի տնօրինութեան գրասենեակի պաշտօնականներու եւ չահադէտներու: Սակայն այս ինքնաքննադատութիւնը նկատի չունի բանակը, դատական կազմը եւ պետութեան երեսփոխանները: Թ.Ա.Թ.

«Կառապ» տանի ձեզ: Միւնչլեռ մենք տնինք մեր պապերուն կերտած բառը, «պէնտլէր»: Իմաստով կ'երթանք, առանց խորհելու թէ ունինք անոր համարժէք բառը, (աթ մէյտանը): Ներս կը մտնէք ճիւղաւարանէն եւ ինչեք կ'իմանաք, — fofifan իմիք, փալօթի, փլաւէ, կանխա...: Միայն ձեւականութիւնով չգրադինք, այլ խորքով եւ դադափարներով: Նոյն ինքն Սահմանադրութիւնն է որ բարեփոխման կարօտ է իր տարազներով եւ խորքով, խորթ ճայները պէտք է ջնջել: Ազգ. Ժողովը իր ամբողջ իրաւասութեամբ եւ իրաւունքներով, ընդդիմադրութեամբ եւ փշխանութիւնով, միակ եւ մեծագոյն հաստատութիւնն է որ կրնայ ապահովել այս բանը մեր ազգին: Ասկէ աւելի թանկագին գործ մը կարելի չէ գլուխ հանել: Զբաղինք վաղուան Սահմանադրութեամբ, որ մեր նոր հիմնական կազմակերպութեան օրէնքը պիտի ըլլայ, զբաղինք անոր խորքով, ներքին եւ արտաքին տարազներով: Երբ իրաւորեմք այս գաղափարը, հանդիստ սրտով արտիւ ըսեն թէ փրկեցինք ներդաշնակութիւնը, մեր պապերուն թողած բառային գանձարանը փրկեցինք եւ նոր փայլ տուինք անոր: Մէկ կողմէ հասնինք այս արգիւնքին եւ միւս կողմէ Ազգ. Ժողովին մէջ նուիրագործենք ազգային հակակշիռը, որ ամէնէն կենսական հարցն է հաստատապէս կը չահադէտէ ընդդիմադիրներն ու կառավարական կուսակցութիւնը:

Դեմոկրատ կուսակցութեան խորհրդարանաւ — կան խմբակի անունով խօսեցաւ Գաւրմ Բիւֆրէօլի:

— Դարուս սկիզբէն ի վեր, արեւելեան ազգերը կը ջանան հասնիլ եւրոպական երկիրներու քաղաքակրթութեան: Ահա ճիշդ է այս բարեյրթումը, որուն ստիպողութիւնը գոյացած են մասնաւորաբար Արաբները եւ Պարսիկները: Արաբ երկիրներու մէջ, մեծ տարբերութիւն մը կայ գրաւոր լեզուին եւ խօսքին միջեւ: Այսօրուան թուրքերէն ասութիւնները չիմծու են, «գիշերաբոյս» թուրքերէն մը, զոր չենք կրնար սորվեցնել մեր գաւակներուն:

Առաջարկին ուժ տուին նաեւ Նէճհա Պիլիք Ատան Թէքէօղլու, Հուլուսի Բէօմէն եւ աս — հանձնեցին որ Սահմանադրական օրինագիրը իսկական թուրքերէն ըլլայ, փրկուի օտարամուտ բառերէն:

Առաջարկը ի վերջոյ քուէի գրուեցաւ եւ 332 քուէով Ազգ. Ժողովը ընդունեաւ 1924ի հիմնական կազմակերպութեան օրէնքը: 32 հոգի ձեռնպահ մնացին: Այս կերպով երեւան եկաւ թէ երեսփոխաններուն մեծագոյն մասը դէմ էր չիմծու թուրքերէնին եւ այսօրուան ժողովին անգամ մը եւս հակառակուեցան անդադապաշտները եւ նորութեան հետ մամուլ տնձերը:

oo

Գաղութի գաղութ

Միւնչլեռ, 1 Յունուար (Յատոյ). — ԱնՉԱն Ծնունդի առթիւ ուստիստ բաժնեց Գերմանիոյ Հայ տարագիրներուն, իսկ Պ. Մարտ Պարսեան գրամական օգնութիւններ տրամադրեց Պալարիոյ տարագիրներուն:

× Շատոնց ի վեր ծրագրուած Հայկ. անթիլը գործել սկսաւ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻՉԻ ՄԷՋ

Սօսիթթէ Սալմանթի ընդարձակ սրահը, խայտաբղէտ բոյնի մը վերածուած էր երեքշաբթի կէս օրէ վերջ: Պատանիներ ու մանուկներ կայտնուեցան, կրտսերագոյն շառաւիղը պանդուխտ բազմութեանց, եկած էին իրենց ծնողներով, վայելելու համար Կապոյտ Խաչի ընծայած իրենց Օրը:

Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, Կեդր. վարչութեան կողմէ կատարելով հանդէսին բացումը, գորովաբար միշտ հայերէն խօսին իրարու հետ: Անմիջապէս կը սկսէր զեղարուեստական բաժնի որ սկիզբէն վերջ չնորհաւորելի յաջողութիւն մը եղաւ:

Առաջին անգամ բեմ եկաւ Կապոյտ Խաչի արձակուրդի կայանի մանուկներու խումբը, որ հազոյնի հովանիին տակ՝ հնչեցուց բամբ «Մեր հայրենիք» մը: Երգին հայրենամատ բառերը՝ մանուկներու շրթներով, կրկնապէս արտայայտուեցաւ: Խումբին մը կը պատէին: Խումբը յաջորդաբար երգեց «Քաջ Վարդան»-ը եւ «Ահա ծաղիկ կարմիր արեւ»: Բազմաթիւ երաժիշտներ յատկօրէն կ'արտասանէին ու կ'երգէին առանձին, բոլորն ալ հայերէն: Մեծ յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ ազգային տարազներով հայկ. եւ կովկասեան երգախումբ պարերը, զորս ներգաշնակութեամբ կ'առաջնորդէին Պ. Պ. Բէնօ եւ Գալէօնեան, իրենց նուագով: Հմայիչ հանդերձեղէններով ծալուած փողերիկներ, ճարտարութեամբ կատարեցին սրամիտ ու քրքրալի տրամախօսութիւն մը (Միկներու Ժողով): Ազգայիններու խումբ մը հեշտօրէն պարեց թեւերիկներու պար մը: Պատանի տղեկ մը՝ մեծի պէս երգէտով նուագեց հայկ. եղանակներ:

Մանուկներու ոգեւորութիւնը իր դադաթնակէտին հասած էր երբ բեմին վրայ երեւցաւ Կապոյտ պապան, զոր հարազատօրէն պատկերացուց երիտասարդ մը: «Հալապտանէն կուգամ, ըսաւ, Մախի ստորոտէն, եւ այսօր իսկ ձեռք գտայ այս սըրահին մէջ»: Զարաճիկ փոքրիկներէն շատեր, իրենց քրթիկներով ցոյց կուտան թէ անհրաժեշտ է իրենց խորունկները չէլի: Միւրեւմտեան երգչուհի Օր. Մարի Կալմարենց իր սիրալոյս մասնակցութեամբ աւելցուց հանդէսին փայլը, յաջորդաբար երգելով օրուան յարմար սիրուն երգեր:

Կարճ դադարի ընթացքին, Ժրաման Խաչուհիներ պտուղ ու կարկանդակ կ'ըրթէին: Կարկանդակներ: Մախաւարի անակնկալ մը եղաւ երբ Տիկին Էլլէն Բիւզանդ յայտնեց թէ, «Առաք» մանկական նորաթիթ պարերաթերթին տնօրէնը՝ Պ. Ն. Յովհաննէսեան, զեղեցիկ դադարաւոր յաղած էր օրուան առթիւ, բոլոր մանուկներուն եւ պատանիներուն նուիրելու թերթին Գ. Թիւր: Իսկապէս ամէնէն արժեքաւոր կազմող չէ՞նք էր այս, եւ Տիկին Էլլէն Բիւզանդ պապան դուրս կրտսեր ընկերացիներուն ոտ իրենց ծնողներէն պահանջէր պարերաթերթին յաջորդական թիւերը: Բազմաթիւ ժամեր շուտով եր ասէին եւ մանկական հանդէսը վերջ կը դնէր Շատոյի մէկ շարժում հարով:

Օրուան խօսնակը, չնորհաւորեալ Օր. Արիստակէսեան, եւ օտարախօսութեան կառնէ խմբապետուհի Օր. Մարի: Միւրեւմտեան տարած կառճ ժամանակէ մէջ սորվեցուած էին շատ մը հայրական երգեր ու պարեր: Այսպէս, բանի մը ժամ փոքրիկ հատրդիներու հայերէն ճոռողիւնց մոռցուց դուրսի մտայն սատկերը:

ԳԵՂԱՄ ՏԵՐ ԱՆԴՐԵԱՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐՐՈՒՆԸ

(95)

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԳ. — ՍԻՐՈՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Դատաւարտուեցաւ 15 տարուան բանտարկութեան, իրեւ թիւ 8006 գերմանական լրտեսուհին արգիլուեցաւ անոր ընտելութիւնը Փրանս. հողի վրայ 20 տարի: Դատարանին մէջ զայն դիտելով, գիտար էր ըմբռնել, թէ ինչպիսի արագութեամբ ու կատարելութեամբ մը աղէտը պայթած էր իր գլխուն: Որովհետեւ այս կինը, որ 1940էն մինչեւ 1943 աշխատած էր գերմանական Կեսթափոյին համար 42.50 տարրար ամսաթոշակով, ծախքերը առանձին վճարուած, ժամանակին եղած էր հիացման արժանազան ու ազդեցիկ հոմանուհին այն մարդուն, որ փորձեց գրաւել աշխարհի կէսը: Ունկնդիրները գիտարաւ կրնային հաւատալ, թէ այս էր փախճար հանրաժանօթ Մակտա Ֆրանկա-Ժի, Տուէէի նշանաւոր հոմանուհին, այն կինը, որուն Մուսոլինի ըսած էր. — «Մէկ ժամ սիրաբանութիւն ընդի հետ եւ Եթովպիան ոչ մէկ նշանակութիւն ունի հիմա համար»:

Իր վաղեմի փառքն ունէ՛ց մնացած էր հիմա: Թօշնած էր իր գեղեցիկութեամբ, իր երբեմնի նշանաւոր ուշիմ իմացականութեամբ չբացած էր եւ անոնց հետ անհետացած էին հրապուրելու իր եր-

բեմնի կարողութիւնները:

1931ի Ապրիլին էր, որ երիտասարդ Մակտան Հոմ կը հաստատուէր իրեւ խումբ մը Փրանս. թերթերու թղթակիցը: Ներկայացուած էր ան գեղեցիկներու եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ յանձնարարութիւններ ունէր խմբագրապետներէ, Փրանսացի երեսփոխաններէ եւ նախարարներէ: Իր ընտել յաւաքոյն պաշտօններու մէջ եւ կը յաճախէր ամէնէն չքեղ «պառ»երը:

Ժամանակէն քիչ ետքը գլուխ հանեց նշանակալից յաջողութիւն մը: Ունեցաւ տեսակցութիւն մը նոյն ինքն մեծ դիկտատորին հետ: Մուսոլինիի զբաղեցուց զայն եւ նիւթեր տուաւ՝ առաջին էջի վրայ հրատարակելի պատմութեան մը համար: Ան միաժամանակ հմայեց Մակտան, ինչ որ հաւանաբար դժուար բան մը չէր: Ասկէ վերջ, Մակտա Ֆրանկա-Ժի, պաշտօնապէս եղաւ ամէնէն կարեւոր կինը Իտալիոյ մէջ:

Բաց ինչ որ դիրքին է չինել, յաճախ աւելի դիւրին է ըսողել, եւ ամէնէն ողբերգական պատմութեան մը հրատարակութիւնն իսկ պիտի չկրնար ձանձրանայէ ետ կեցնել Մուսոլինին, քանի մը տարուան միպերգութենէ մը վերջ:

Մակտայի կարճատեւ տիրապետութեան շրջանին ըսի - ըսանքոր համով էին ու մշտապէս, բայց անոր դիւթիչ ռազմապետութեամբ պահեց իր բոլորեցը Հոմի վրայ: Եւ Մակտա հետամուտ եղաւ իր սեփական հոգակին համար: Երբ Հոմի Փրանս. գեղապետ շատ աղմուկ հանեց Մուսոլինիի հետ իր յարաբերութեանց մասին, ատրճանակ պարպեց անոր վրայ: Երկու զնդակները, բարե-

բախտաբար, թեթեւօրէն միայն վիրաւորեցին կոմա Շարլ տը Շամպրէօնը: Մակտա նորէն փրկուեցաւ թերթերու առաջին էջերուն վրայ: Մուսոլինի ծիծաղեցաւ: Իսկ Մակտա տուգանուեցաւ 10 սթերլինգէն ալ պակաս գումարով մը:

Այնուամենայնիւ, Մուսոլինի ձանձրացած էր անկէ: Յաղեցումը կատարութեան վերածուեցաւ, երբ դիկտատորը հաստատեց, թէ Մակտա, ամերիկեան մամուլին ծախած էր իրենց մտերիմ պատմութիւնը, «Եւ Մուսոլինիի հոմանուհին էի» վերնագրին տակ: Վճռելով օձիքը ազատել անկէ մեղադրանք ընդ միշտ, վարձու գործ մը գտաւ անոր Կեսթափոյի կեդրոնին մէջ, Ֆրանսա, ուր ան սկսաւ լրտեսել զաշնակիցները եւ մասնաւորապէս Փրանս. դիմադրական շարքերը Մարսէյլի եւ Պրիւսէյի մէջ:

Մակտայի հայրը հանրաժանօթ Փրանսացի նըրկարիչ մըն էր: Ազգիկը, գեւ կանուխէն սկսած էր ի գործ դնել իր ձողակաւ հրապոյրները, ուշադրութիւն գրաւելու եւ յաջողութիւն գտնելու համար: Գեղարուեստի ուսանողուհի մը Փարիզի մէջ անիկա, իրեւ «մոտէլ» կը ծառայէր ուրիշ ուսանողներու համար: Երիտասարդ օրերուն սիրուն էր եւ խելացի: Դատաւարութեան ընթացքին դուրսնաւոր Պորտուգալապետներ, նմանեցնակի իր մտերմիկ պատմութիւններով եւ Բէ տ'Օրսէի նախարարներուն հետ անհեղձ հանդիպումներու նկարագրութիւններով: Թերեւս չէր ստեր: Թերեւս բազմաթիւ Փրանսացի քաղաքական ղեմեր կիսած էին իր անկողինը:

Գ. ԶԻՆԿԸՐ

ՕՐԱԽԱՐԱՐ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

վեցսու. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 8 Janvier 1953 Հինգշաբթի 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6960-Նոր շրջանի Բիւ 2371

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Մեր հոսիւ

ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ՎՏԱՆԳԻ ՊԱՀՈՒՆ

Սովորական դէպք մը է թուրքերից երկու գլուխաւոր կուսակցութեանց վարիչներուն սիրաւոր հանդիպումը Իզմիրի մէջ:

Դեմոկրատ վարչապետը, Ատան Մենտերէս, ոչ միայն ներկայ եղած է «Հալք»-ի համագումարին, այլ եւ ճառ մը խօսած է:

— «Այլեւս քննարկներ չենք: Միասին ենք: Եւ կող կողի պիտի փախնք: Իրար սիրելով կրնանք շատ աւելի յառաջ երթալ: Հին Հալքը պատմութեամբ անցած է այլեւս եւ ծնած է նոր Հալքը»:

Հետզհետէ ոգեւորուելով, Ատան Մենտերէս յայտնած է թէ «անխառն իւրաքանչեւ» հաշիւը պիտի պահանջենք, բայց երբեք միտք չունին լուծելու կամ ջնջելու «Հալք»ը:

— «Սուր վէճեր ունեցանք եւ եթէ իրարու սիրտ ցաւցուցինք, հաշիւը ուրիշ առիթով պիտի պահանջենք: Վարդուան նայինք: Ամէնքս ալ այս հողին զաւակներն ենք: Անքակտելի կապերով միացած ենք իրարու, հետեւապէս բանանք այս նոր էջը ժողովրդապետութեան մէջ» (28 Դեկտ.):

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ նոր շրջան մը պիտի բացուի երկու հոսանքներուն միջեւ, շնորհիւ այս պատմական հանդիպումին եւ Ա. Մենտերէսի ճառին:

Երկու կողմերուն պաշտօնաթերթերը, «Ուլուս» եւ «Ձաֆէր», ջերմապէս գնահատելով այս մերձեցումը, փայլուն հեռանկարներ կը նախատեսեն:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, մօտեքս գործնապէս ձեռնարկներ պիտի կատարուին, աւելի սնունդ կապեր հաստատուելու համար:

Մէկ խօսքով, տեսակ մը միացեալ ճակատ, ի նախատեսութիւն վրդովիչ դէպքերու:

Խոստովանինք թէ Թուրքերը վարպետ են այսպիսի պարագաներու մէջ: Անմիջապէս կը մօտենան, կը միանան, երբ վտանգ մը տեսնեն երկրին կամ իշխանութեան վրիպում:

Դեռ քանի մը շարաթ առաջ էր որ երկու կողմերը փոփոք կը տեղային իրարու դէմ:

Նախկին եւ ներկայ վարչապետներն անգամ կը բռնուէին իր փոխանակէին: Ատ. Մենտերէս անխնայ կը ծաղկէր երբեմնի կուռքը՝ Իսմէթ, իբրեւ խառնակիչ եւ դաւադիր:

Տարուան վերջը միջոցորտը այնքան թունաւորուած էր որ Իսմէթ Ինէժօնիւ կը ստիպուէր խոյս տալ ժողովէ մը, ամբողջին ձեռքը չիյնալու համար:

Այս բոլորը անցեալին կը պատկանէին, ցնոր անօրինութիւն:

«Անցուցիւ մոռցուցի» հոլովելով, Թուրքերը կ'ուզեն իրենց ներքին ճակատն ալ զօրացնել:

Երբ յաջողին, անշուշտ պիտի փորձեն աւելի մեծ վարկեր ձարել Մ. Նահանգներէն:

Միացեալ ճակատի այս ձեռնարկին հետ, ուրիշ հովեր ալ կը փչեն Թուրքերի մէջ:

Այսպէս, հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ բողոքը՝ նոր թուրքերէնի դէմ:

Դժգոհները այլեւս չեն ծամծմեր բառերը, եւ բացէ ի բաց կը մատնանշեն այդ լեզուին վրիպումները:

Այս շարժումը սկսած էր Իսմէթի օրով, «ամենայն զգուշութեամբ»:

Այժմ լեզուները այնքան բացուած են որ, վերջերս տխրահոգ «օնպալին», իսլամի Էմիր, դիտել կուտար թէ կարելի է լեզու փոխել պետական օրէնքով:

Խնդիրը Ազգ. Ժողովին մէջ ալ յուզուեցաւ Դեկտ. 24ին, եւ ուրիշ ծանօթ գրադէտ մը, Համա-տեղլաս Սուլայի, ուժգնօրէն բողոքեց օտար բաներու գործածութեան դէմ: Նոյն իսկ պահանջեց վերաքննել սահմանադրութիւնը, որպէսզի ջնջուին «խորթ ձայները»:

Այդ խորթ ձայներէն մէկն ալ նոր թուրքերէնն է, որուն մէջ իրար կը հրմշտկեն չինծու բառեր (օղուդերէն են) եւ օտարաբանութիւններ:

Բողոքներ կը լսուին նաեւ լատիններէն տառերու դէմ: Բայց այս դատը կորսուած է՝ այլեւս:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՍԱՌԻԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ ԵՒՍ

Խմբագրատուն կը մտնէ պատկառելի ծերունի մը, առաջնորդութեամբ Պ. Թ. Գառնիկի:

— Պրոֆ. Վահան Տոտոմեանց եւ տիկինը: Անունով միայն կը ճանչնայինք գործակցական շարժումին ալիսէր Երանյանը, որ փարիզ կը գտնուի երկու ամիսէ ի վեր:

Հասակը բարձր եւ ուղղաձիգ, շարժումները առողջ, միայն աչքերն են պղտոր:

Ձի կընար տեսնել: Ոչ ալ կարգալ եւ գրել: Միշտ առաջնորդի մը կը կարօտի, տեղէն շարժած ատեն:

Վարդույր քաջուած է աչքերուն, որոնք բաց են, ինչպէս երաժշտագէտ Բ. Կանաչեանի աչքերը:

Եւ այս՝ տարիներէ ի վեր:

— Ի՞նչպէս կը հետեւիք թերթերու եւ գիրքերու:

— Կարգալ կուտամ, ուրիշ ճար չունիմ:

— Ուրեմն գրել ուզած ատեն ալ տուն կուտաք (dictier):

— Այո՛: Այո, ստիպուած եմ մէկուն՝ միւսին դիմել: Իմ աչքերով եւ ձեռքով հազիւ ստորագրութիւն մը կրնամ դնել:

Եւ այցելուներու տոմարը մինչեւ աչքերուն տակ կը տանելով, երեսին մօտեցնելով, քանի մը բառ կը շարէ զիկ — գալի, ինչպէս մանուկ մը...

Կը պատմէ իր տառապանքը Պուլկարի մէջ, բոլորեալ կեան իշխանութեան հաստատումէն ետք:

Տեղեան է ըստմաթիւ եղբրական անցքերու, ինչպէս եւ 20—25 ամեկներու աքորման: Շատերը մօտէն ծանօթ են իրեն: Ինքն ալ մեղմէ աւելի բան չի գիտեր, — ո՛րք են, ի՞նչ եղած են...

— Ի՞նչպէս կըրցաք մեկնիլ Սոֆիայէն եւ ի տալիս հասնիլ:

— Երկար պատմութիւն է...

Իբրեւ գործօն անդամ միջազգային գործակցական կեդրոնին՝ միշտ կը դրէ, Փրանսերէն կամ ռուսերէն: (Հայերէն թերթերու համար ալ թարգմանել կուտայ):

Իր համոզումով Cooperativeն է միակ դրական ուղին բարօրութեան եւ խաղաղութեան: Որքան ծաւալի այդ շարժումը, այնքան պիտի օգտուի մարդկութիւնը:

Յաճախ գրած է «Յառաջ»-ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ, պարզելով այս տեսակետը:

Ունի նոր գործեր, մեծ մասով ռուսերէն, որոնք Փրանսերէնի պիտի թարգմանուին: Եւ դեռ կ'ուզէ լրացնել ուրիշ ծրագրերը, եթէ միջոցներ չպակսին:

Իր կամքէն կախուած չէր գործօն դեր կատարել հանրային կեանքի մէջ:

Բայց, իր միտքը միշտ գործած է, պարզելու, տարփողելու համար հայ ժողովուրդին դերը՝ միջազգային մշակոյթին մէջ: (Փրանսերէն գիրք մըն ալ ունի այդ մասին):

Դեռ երէկ այդ նիւթը կը շօշափէր Փրանսահայ Լսարանին մէջ:

ՎԱՀԷ

ԱԹԷՆԻՔ պիտի այցելէ Իտալիոյ վարչապետը, Յունուար 8—12: Այս առթիւ Յոյները կը մաղթեն որ բարեօրէն Իտալիոյ եւ Եւրոպայի յարաբերութիւնները եւ այս վերջինն ալ մասնակցի Միջերկրականի դաշինքին:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՄ Է, կ'ըսեն, այն չեմ ուսանողը, Յրեյա, որ մահապատիժ պահանջած էր հօրը համար:

ԱՐՏԱՍԱՄԱՆ ԳԱՅՈՂ Փրանսացիները պիտի չկրնան 10.000 Փրանքէ նաւելի տանիլ, յունուար 11էն սկսեալ: (Նախապէս 20.000 Փրանք էր): Անոնք որ Փրանս. սահմանադրուի կը համին յունուար 15ին եւ 10.000 էն աւելի ունին, պիտի օգտուին հին օրէնքէն:

ՊՐԱՅԻԼԻԱՍ որոշեց լայն հետապնդումներ կատարել կարմիրներուն դէմ, նկատելով որ դաւեր կը սարքուին: Կ'ըսուի թէ 10.000 զինեալ արձա-կազներ կը գտնուին միայն մէկ նահանգի մէջ:

Պիտի խոստացնեն ներգաղթի պայմանները:

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ԳՈՐԾԻ ԶԵՌՆԱՐԿԵՑ

ՎԱԿԵՐԱՅՈՒՄ՝ 205Ի ԴԵՄ 389 ՉԱՅՆՈՎ

Ազգ. Ժողովը վստահութիւն յայտնեց Պ. Ռոքնէ Մայէրի, 205Ի դէմ 389 ձայնով, Դ. Էն Դ. Լուսնալու գիշերը: Եւ նոր վարչապետը անմիջապէս ձեռնարկեց դահլիճին կազմութեան:

Կացութիւնը անորոշ էր կէս գիշերէն ալ անդին: Վերջին պահուն զօր. տը Կոլի խմբակցութիւնը որոշեց քուէ տալ, կարգ մը հաւաստիքներ ստացած ըլլալով եւրոպեան բանակի մասին:

Այդ հաւաստիքներն են, — 1. Եւրոպեան բանակի դաշնագիրը, զոր յանուն Փրանսայի ստորագրած է Պ. Ռ. Շուման, պիտի չվաւերացուի, մինչեւ որ փոփոխութիւններ չկրնան, «երաշխաւորելով Փրանս. բանակին ամբողջականութիւնը»:

2. Երբ ատենը դայ վաւերացնելու բարեփոխեալ դաշնագիրը, Փրանս. կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր պիտի չհանէ, այլ զայն «պիտի ձգէ իւրաքանչիւր երեսփոխանի խզմին»:

Շատերու կարծիքով, առաջարկուած վերաքննութիւնը պիտի խախտէ եւրոպեան բանակի ամբողջ ծրագիրը: Անոնք դիտել կուտան թէ Պ. Ռ. Մայէր շատ յառաջ գնաց իր երկրորդ կոչով, դահացում տալու համար զօր. տը Կոլի կուսակցիչներուն: Դադարի պահուն Պ. Մայէր եւ Ժողովրդական Շարժումի երեսփոխանները խօսեցան աւելի քան մէկ ժամ, ելք մը գտնելու համար: Նոյն իսկ Պ. Շուման սպառնաց քուէ չտալ:

Նիստը բացուած ատեն, Պ. Մայէր պարզեց իր ծրագիրը, ներքին թէ արտաքին գործերու մասին: Նախ չեչտեց թէ հարկ է անյապաղ քուէարկել 1953Ի ելմտացոյցը: Այս առթիւ գնահատեց Պ. Փիլիքի դահլիճը որ կըրցած էր հաստատուն վիճակի մը վերածել գիշերը: Նոր դահլիճն ալ պիտի ջանայ պաշտպանել դրամը եւ դարկ տալ ազգ. տնտեսութեան: Պիտի առաջարկէ 80 — 100 միլիոն վաթ դնել զին. եւ քաղաքային վարկերէն, առանց վնասելու վերաշինութեան գործին: Դարման պիտի գտնեն գործադրութեան: Երբ ելմտացոյցը քուէարկուի, Ազգ. Ժողովին առաջին գործը պիտի ըլլայ սահմանադրութեան բարեփոխումը, զօրացնելու համար գործադիր իշխանութիւնը:

Յետոյ պիտի քննուին ընկերային ապահովութեան եւ պարզական բարենորոգման խնդիրները: Պիտի աշխատին ապահովել աշխատաւորներու զնելու կարողութիւնը: Զարկ պիտի տան բնակարաններու կառուցման, զեղչելով շինութեան գիշերը: Պիտի քննեն հողագործութեան նոր պահանջները:

Գալով արտաքին գործերուն, նոր դահլիճը պիտի ջանայ «լրացնել եւ աւելի ճշգրիտ, յստակ ձեւեր մը վերածել եւրոպեան բանակի դաշնագիրը: Պիտի աշխատին Անգլիան աւելի մօտէն կապել Եւրոպայի պաշտպանութեան ճակատին: Սարի շրջանը, որ երկար ատեն կուռախճոր եղած է Փրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, պէտք է ստանայ ամբողջովին եւրոպական կարգուսարք: Հիւս. Աֆրիկէի մէջ Փրանսա պիտի ջանայ թունուղի եւ Մարոքի ժողովուրդները առաջնորդել դէպի ներքին ինքնավարութիւն: Ատլանտեանի դաշինքին մէջ, դահլիճին հողը պիտի ըլլայ թեթեւեղ այն բեռը զոր Փրանսա կը կրէ ուժ տարիէ ի վեր, Հնդկաստանի մէջ եւն.:

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Վիճաբանութեանց ընթացքին, չունդալից տեսարաններ պարզուեցան: Ժաք Տիւրքոյ, կարմիրներու վարիչը, որ առաջին անգամ կը խօսէր բանտէն արձակուելէ ի վեր, մեղադրեց Պ. Վէնսան Օրիոլը թէ ճամբայ կը բանայ Փաշականութեան: Ծառը տեւեց երկուքուկէս ժամ, տեղի տալով բուն ժխտի մը: Ժողովը հետզհետէ անհամբեր կը դառնար: Զայնէր լուսեցան աջէն եւ կեդրոնէն. — «Իսկ Մարթին եւ Թիլոն»:

Տիւրքոյ փոփոխեց իրեն առաջնորդ քննարկէ դայն: Աղտոտ ջուրի ծորակ մըն է ան: Այս առթիւ կը յիշեմ Ռոքնէ Մայէրի նախկին վարչապետին՝ Լաւալի մէկ խօսքը. — «Երբ քաղքենի դատը մարդ չգտնէ, կ'երթայ կը փնտռէ բանուոր դասակարգի աղբանոցներուն մէջ»:

Զայն մը. — Դուք բոլորը ալ աղբանոցէն կ'անցնիք, իրարու ետեւէ:

Տիւրքոյ «այսպէս քաղքենի» կոչեց այս հեղեղութեան հեղինակը: Ուրիշ կարմիր մը ուղեց միջամտել, բայց անոր դէմ թանկադին վերադարձի պատմութիւն մը յիշեցուցին: Անկարելի եղան նաեւ Փրակայի մահապարտներու մասին: Տիւրքոյ բաւ թէ «ձեր գործակալները դիմակապեցին եղան»:

Յետոյ շարունակելով իր ճառին ընթացումը, կրկնեց ծանօթ մեղադրանքները, — Մ. Նահանգները գերութեան մատնած են Փրանսան, երկիրը վերածուած է ամերիկեան խորխոխ ընդդէմ իր:

(Լուսնալու շարունակութիւնը կարգալ Դ. Էն)

Քրդ. Ա. ԳՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ

Ինքնագնահատութիւններ...

(Անփոփոխ «Սովետ. Հայաստան» օրաթերթի, 1952 Նոյեմբեր 28ի թիւին)

Գիտութեանց ակադեմիայի գրականութեան կոմիտէի կուսակցական ժողովին մէջ Ար. Յովհաննիսեան յայտարարեց թէ ժ. Կամազումարը պատմական նշանակութիւն ունեցող մեծագոյն իրագործութիւնն է: Ան նշեց սովետ. ժողովուրդի մէջ նուաճումները եւ մեր ժողովուրդին տնտեսական յետադաշտ վերելքի ուղիները: Ոտելէ վերջ կուսակցական, տնտեսական եւ գաղափարական աշխատանքի մասին Կամազումարին մէջ յայտնուած թերութիւններու վրայ, կանգ առաւ Կամազումի աշխատանքներուն մէջ եղած սխալներու եւ խեղաթիւրումներու, կուսակցական կազմակերպութեան գործունէութեան թերութիւններու վերայ:

Կուսակցական կազմակերպութեան ժողովը նշեց, որ Կամազում խիստ անբաւարար աշխատանք էր կատարէ Հայ գրականութեան հարցերու մշակման, Մարքս - Լենինեան գրականագիտութեան վերաբերեալ եւ յետաշրջական քաղաքագրականագիտութիւնը մերկացնող աշխատութիւններ ստեղծելու մէջ:

Կամազումի մէջ թոյլ է քննադատութիւնն եւ ինքնաքննադատութիւնը: Որոշ գիտական աշխատողներ էր խուսափին ինքնաքննադատութենէ եւ ուրիշներ քննադատելէ: Անոնք կը խօսին թերութիւններու մասին միայն նեղ մտերմական շրջանակի մէջ: Իբրեւ հետեւանք այս միտքին Կամազումի դանդաղ ճիւղերուն մէջ. որոշ աշխատութիւններու քննարկման ատեն թոյլ տրուած են մեթոտական եւ քաղաք. սխալներ, որոշ աշխատութիւններու մէջ դրսեւորուած է «միասնական հոսանքի» քաղքենի — աղղախական ըմբռնումը: Կամազումի կուսակցական կազմակերպութիւնը փոխանակ մերկացնելու այդ սխալները, սքողած է զանոնք եւ գրականութեան պատմութեան հարցերուն մէջ չի պաշտպաներ կուսակցական գիծը:

Ժողովին մէջ ըստեցաւ թէ կուսակցութեան ժ. Կամազումարին մէջ Գր. Յարութիւնեան կուսակցութեան եւ ղեկավարութեան ուշադրութեան յանձնած է Կամազումի աշխատանքը վերակառուցելու անհրաժեշտութիւնը: Սակայն ցարդ այդ ուղղութեամբ քիչ գործ տեսնուած է:

Իսկ կուսակցական կազմակերպութեան քարտուղարը Գ. Ստեփանեան ըսաւ թէ Կամազումարին յայտնած թերութիւններէն մեծ մասը կը վերաբերի նաեւ Կամազումի կազմակերպութեան եւ հաւաքական աշխատանքին: Գիտական աշխատանքներուն մէջ քննադատութիւնը չէ ծաւալած եւ սքողուած են թերութիւնները: Սխալ վարուելով, Կամազումը դրական կարծիք տուած է օրինակ Ա. Յովհաննիսեանի «Միջակայ Նալբանտեանը եւ նրա ժամանակը» աշխատութեան, որու մէջ անցեալ դարու 50—60ական թուականներու հանրային հոսանքները դնահատած ատեն զարգացուցած է քաղքենի — աղղախ. ըմբռնումը: Գ. Ստեփանեան կը յայտնէ թէ Կամազումի մէջ չէ կազմակերպուած գիտական աշխատանքը: Հինգ տարիէ ի վեր Կեդր. Կամազումի գրականութեան կազմակերպութեան մէջ մեծագոյն ազդեցութիւն ունեցած է Կամազումի աշխատանքին մէջ թոյլ տրուած սխալները գիտական աշխատողներու մէջ խիստ ետ կը մնայ: Եստ զէշ կերպով կը զբաղի սովետահայ գրականութեան այժմէական խնդիրներով: Գրականագիտ. — տեսական կարգ մը կարեւոր հարցեր, ինչպէս օրինակ յորպանականութեան խնդիրը, պէտք է դառնան սովետ. գրականութեան հիմն. հարցերը:

Կարինեան քննադատեց Գիտութեանց Ակադեմիայի ղեկավարին գիտութեանց բաժանմունքի աշխատանքը: Նշեց թէ քաղքենի — աղղախական «միասնական հոսանքի» տեսութիւնը իր արտա-յայտութիւնը գտած է բաժանմունքի նաեւ միւս կամուրջներու մէջ: Պատմութեան կամազումի որոշ աշխատողներ իրենց գործերուն մէջ սխալ մեկնաբանած են Հայ ժողովուրդի պատմութեան կարգ մը հարցեր: Բայց Կարինեան խուսափեցաւ որեւէ խօսք ըսել գրականութեան Կամազումի աշխատանքի թերութիւններու եւ որոշ աշխատողներու որ-խալներու մասին:

Կամազումի տնօրէն Մ. Մկրտչեան ըսաւ թէ Կամազումի աշխատանքի ծրագիրներուն մէջ բազմաթիւ միտքեր կայ, որ կը ցրուէ աշխատողներու ուժերը, կը խանգարէ հաւաքական մենագրական աշխատութիւններ ստեղծելը: Ոտելով Կամազումի եւ իրաշխատանքի թերութիւններու եւ սխալներու մասին, ընդունելով, որ մասնաւոր աշխատութիւններու զննատման մէջ հանդէս բերուած է պարագայութիւն, ընդգծեց որ անհրաժեշտ է գործօն եւ հետեւողական աշխատանք կատարել թերութիւնները բառնալու, կուսակցութեան ժ. Կամազումարի որոշումները անշեղ կատարելու համար:

Սակայն Մկրտչեան չխօսեցաւ թէ ինչու Կամազումի քննադատութիւնն ցոյց կուտայ գիտական աշխատանքը բարելաւելու, անոր տեւական մակարդակը բարձրացնելու համար:

Գ. Յովհաննեան ըսաւ որ չպիտանց թոյլ է կապը ինչպէս եղբայրական հանրապետութեանց, նոյնպէս Մոսկուայի գրականութեան կամազումներու հետ: Անոնք հետ փորձի փոխանակում չի կազմակերպուիր: Կամազումի մէջ չկայ կուս. աշխատանք:

Հ. Ջոզի (Բիւրտ) նշեց թէ Կամազումի մէջ խիստ նկարչական արհեստանոց մը տեղադրուած էին Սէւուրի Բիւրի ձէյտ փողոցի այս շէնք տան մէջ:

Սիրտը կոտրեցաւ, երբ Ամերիկացիները հեռացան Հարաւային Գորէյայէն: Ատկէ վերջն ալ, ան, Սէուրի մէջ, ամէնէն լաւատեղեակ կ'ընէր, այնպէս որ հրամայուեցաւ անոր լրտեսել Սիւնկման Ռիւի կառավարութիւնը:

Ամերիկացիներու մեկնելէն քիչ վերջը ձերբակալեցին զայն:

— Ես անմեղ եմ, ըսաւ ան, բայց Հարաւ. Գորէյայիները կ'ապտօքն պատասխանեցին.

— Մենք ձեզ կը ճանչնանք տարիներէ ի վեր, բայց ձեր կարգ մը բարձրաստիճան ամերիկացի սիրահարները պաշտպանութիւն կ'ընծայէին ձեզի, գայթակղութիւններէ խուսափելու համար: Հիմա մեկնե՛ք եւ Ամերիկացիները եւ մենք գործելու ազատութիւնը ունինք:

1950 Յունիսին Բիւր գաղտնեցաւ: Գլխաւոր մեղադրանքներն էին լրտեսութիւն, գողութիւն, դաւադրութիւն եւ դաւաճանութիւն, ջորէական պետութեան դէմ գործուած ուրիշ 26 նուազ կարեւոր ոճիրներու հետ միասին:

Հակառակ երկար ժամանակէ մը ի վեր ծրագրուած ըլլալուն, մինչեւ անգամ Ռուս պատրաստուած էր անոր անմիջական յաջողութեան: Պրիտէյն ալ սկսաւ իր ժամանակին մեծ մասը անցընել նոր «սալոն»ին մէջ:

Երկուրն ալ, ամէն օր, տոբթորին կը տեղեկացնէին իրենց բոլոր իմացածները: Եւ, գերման. ու ճափոն. հիւպատոսարաններու սուրհանդակները կը հասցնէին տեղեկութիւնները համապատասխան շրջանակներուն:

Այնուհետեւ, օր մը, Հոնոլուլուի ճափոն. փոխ - հիւպատոսը, կարճիկ ու խորթափայտ Թոթիւր Երուտան, կանչել տուաւ Ռուսի ու անոց հայրը: Հանգիպումը տեղի ունեցաւ գաղտնօրէն: Երուտան ըսաւ անոնց, որ ժամանակը եկած է ձեռք ձգելու կարգ մը իրական ծովային տեղեկութիւններ, — ճշգրիտ թուականներ, զիւրքեր, խաղաղական մէջ Միացեալ Նահանգներու ունեցած նաւային ուժերուն վերաբերեալ թուանշաններ: Գո-վեց զանոնք իրենց անցեալ գործունէութեան համար, բայց այս գործը, շեշտեց ան, կը պատկանէ ուրիշ շարքի մը: Ծափոնացիները պիտի յօժարէին վճարել շատ առատաձեռնութեամբ եւ պոխկապիտի նշանակէր մահացու հարուած մը ամերիկեան նաւատորմին համար:

Ռուս ուղեւ թափառուն հազար տոլար, բայց հայրը հաւանեցաւ ստանալ տասնըոստ հազար իւրեւ կանխավճար, մնացեալը «յաջողութենէն» վերջ դանձելու պայմանով:

Հայր. Բիւր սկսաւ մտածել: Ուրեմն պիտի կը նար քաղել տեղեկութիւնները: Ռուս խնդաց եւ նշանուեցաւ Փրըլ Հարպըրի մէջ բնակող ամերիկացի բարձրաստիճան ծովային սպաներէն մէկուն հետ: Այժմ կը գտնուէր մեծ գումարտակին մէջ եւ իր խորթ հայրը պիտի աշխատէր իրեն համար: Այսուհանդերձ լաւ պըպտող մըն էր: Միասին կատարեալ խմբակ մը կը կազմէին:

Թարգմ. Կ. Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐ

Պաշտպանութեան թերթէ մը կ'իմանամ թէ Երեւանի մէջ ոկսած են պապէթ պոլի մրցումները համախորհրդային ախոյեանութեան համար:

Կարծաւի թէ հայկական խումբը պիտի յաղթէ: Մասկուայի մէջ սկսած են ճատրակի համախորհրդային մրցումները, որոնց կը մասնակցի նաեւ ախոյեան Գոսպարեան իբրեւ Հայաստանի ներկայացուցիչ, որ ցարդ մեծ յաջողութիւններ չահած է:

Մերեւանի մէջ տեղի ունեցաւ դասական ըմբռնարարութեան համախորհրդային մրցում մը: Առաջինը հանդիսացաւ Հայաստան, յանձին վաստակաւոր ըմբռնարար Վարդանեանի, երկրորդը՝ Վրաստան՝ Զիթաշվիլի, իսկ երրորդը՝ դարձեալ Հայաստանը՝ Տէրեան:

Համաշխարհային ախոյեան Հրանդ Շա-հինեանը, որ ծանօթ է Հէյսթինքի ողիմպիականի մէջ չահած յաղթանակներով, այս տարի ալ յաղթանակ մը կ'արձանագէտէ: Լենինկրաւի համախորհրդային մրցումներու մասնակցած է 19.35 կէտերով:

Նոյն մրցումներուն ընթացքին Սարեան (Երեւանէն) առաջինը հանդիսացած է մարմնամարդկան խաղերուն մէջ 19.10 կէտերով:

ՄԱՐԶ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

X

L'Equipe մարզաթերթէն կը քաղեմ միջազգային Փութպոլի դասաւորման ցանկ մը, աշխարհի հինգ գործաւոր խումբերու (կէտերու առաւելութեամբ):

1.— Պրագիլիս 38 կէտ: 2.— Սնգլիս 35 կէտ: 3.— Ուրուկուէյ 26 կէտ: 4.— Հունգարիա 24 կէտ: 5.— Արժանթին 9 կէտ:

Վերջին ամիսներու ընթացքին Ֆրանսա յաղթեց Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իռլանտայի, եւ պարտուեցաւ Պելճիքայէն:

Հայ ըմբիշ Էմմօն Գոփարեանի Գեկու-21ին Պոլսոյ մէջ դժուարութեամբ յաղթեց Ծանօթ ըմբիշ Ben Chemouli (10×3): Ներկայ էր 3000 հաւելի բազմութիւն մը: Երկրորդ փոխ վրէժի մրցում մը պիտի կատարուի Փարիզի մէջ:

Անգլիոյ մէջ Փութպոլի 90 տարուան յօբելեանը կը տօնուի միջազգային մրցումով մը, որուն պիտի մասնակցի Հունգարիոյ աղղային խումբը: Թուականը չէ որոշուած: Սարգիս 2.

ցած է աշխատանքի կարգապահութիւնը: Քննադատեց կուսակցական կազմակերպութիւնը թէ հետեւողականութիւն չունի որոշումները կատարելուն մէջ եւ չի ստուգել կատարումը:

Միաժամին հաւանութիւն տալով կուսակցութեան ժ. Կամազումարի որոշումներուն, ժողովը վճռեց գործադրել զանոնք, Կամազումի աշխատանքները արժատապէս բարելաւելու համար:

ԲԱՅԱՆՈՐԴ ԵՍ. — ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱՆ ԳՏԻՐ:

«ԵՍՈՒԱՆ»-Ի ԹԵՐԹՈՆԸ

(97)

ՀՈԶԱԿԱՆՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԳ. — ՄԻՐՈՑ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Իր նոր պաշտօնը զինուորական ոստիկանութեան պետի գրասենեակին մէջն էր, հակալրտեսական հետախուզութեան ճիւղէն ներս: Իր այս գիրքին շնորհիւ կըրցաւ ընդօրինակել եւ գործնալ խիստ դաղանի ամերիկեան վաւերաթուղթեր: Սակաւթիւ լրտեսներ զլուս հանած են այսպիսի գործ մը:

Մաթա Հարիի աղջկան պէս, Քիմ Սուրմ կը յաճախէր ներկայանալ շրջանակներ եւ շոյթօրէն կը հիւրընկալէր Ամերիկացիներ, Գորէյայիներ, Ճափոնցիներ եւ Զինացիներ: Իր սիրաբանական գործերուն եւ ընկերային ծոխութեան մէջ կը ծածկուէր այն իրողութիւնը, թէ իր ներկայանալի բընականը կեդրոնն էր բոլշևիկ ստորերկրեայ կազմակերպութեան մը, որ ուսու եւ ուրիշ բոլշևիկ լրտեսներ կը մտցնէր Սէուր եւ Հարաւ. Գորէյայի գաղանկից գօտիներէն ներս: Բոլշևիկ ցանցին համար պէտք եղած տոլարները կը գտնուէին իր մառանին մէջ, քարոզչական կարմիր հրատարակութեանց հետ միասին: Կարճ ալիքներով դաղտնի ճանապարհով մասեր, ծածկագիրներ եւ լուսա-

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 9 Janvier 1953 Ուրբաթ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6961-Նոր շրջանի քիւ 2372

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՈՍԻՐԸ

ԴԵՐ ԶԵՆ ՅԱԳԵՑԱՄ

Ստիպուած ենք ատեն - ատեն քրքրել Նրե -
ւանի «Հակադաշնակ» ելոյթները :

Գունէ դադարաւ մը կազմած կ'ըլլաք թէ ինչով
կը զբաղին այնտեղ, երբ դադուիթներու մասին
խօսին :

Ահա վերջին ժապաւենը.— «Դաշնակները ամերիկե-
եան իմպերիալիզմի վարձկաններն են» : (Սովետ.
Հայաստանի օրաթերթ, 14 Նոյ. 1952) :

Յօդուածագիրը, ոմն Ն. Գալեան, անգամ մը
եւս կրկնելով նոյն թիւածոյ բառերն ու խօսքերը,
կը մատնանշէ երկու շնորհալից «մասալ»ներ :

1. «Դաշնակցական քերթուղիները իմպերիա -
լիստներին բացէ ի բաց կոչ են անում պատերազմ
սկսել Սովետ. Միութեան եւ Սովետ. Հայաստանի
դէմ» :

2. «Վերջին ժամանակներս թուրք ոչակ -
ցիներն են թաղի թաղ խոստովանում են թէ ի -
րենք Դաշնակներին դիտում են որպէս իրենց
նուիրուած մարդկանց եւ ամբողջովին պաշտպա -
նում են Դաշնակների հակահայկական եւ հակա -
սովետական դրոշմակաութիւնը : Նրանք իրենց բա -
րեկամ Դաշնակներին կոչ են անում ուժեղացել
պայքարը հայ յառաջդիմական թերթերի ու կազ -
մակերպութիւնների դէմ» :

Մի հարցնէք թէ այս թշուառ կարմրուկը ո՞ր
աղբիւրէն քաղած է իր տեղեկութիւնները :

Իր մտքի եւ նկարագրի խեղճութիւնը կրնաք
գտնել, խելով վկայութիւններ՝ մէկ - երկու
«յառաջդիմական» թերթերէ :

Եղկելին կ'ուզէ համոզել հայրենիքի «ժողո -
վուրդը թէ՛ տարապիւր բազմութիւնները ու ինչ -
ալ խաղաղութիւն կ'ուզեն, բայց «Դաշնակներն են
որ ջուր են պղտորում» : Այսինքն հրձիգի դեր կը
կատարեն, պատերազմը փութացնելու համար :

Իր վկայներն ալ, Պուրէշէն մինչեւ Նիւ Շորք,
պատմեր են սեւով ձեռնակի վրայ :

— «Դաշնակները դիւրեր ու ցերեկ ծնկաչոք
(գրէ՛ ծնրագիրը) աղօթած են եւ այս օրերուն ա -
ւելի շատ կ'աղօթեն, որ ... թրքական բանակը
կարենայ մօտենայ Նրեւանի դռներուն, խորտակե -
լու համար Սովետ Հայաստանի անկախութիւնը» :

Ինչպէս կը տեսնէք, իրար կը հրմշտկեն ան -
յատակ տղիտութիւնն ու խուժանային անբարո -
յութիւնը :

Այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ, անշուշտ ա -
մէնէն արգահատելին «Սով. Հայաստան»ն է, որ
միայն մէկ պաշտօն ունի, — սեւը ձեռնակ եւ ձեռ -
մակը սեւ ներկել, թմբեցնելու համար անճար
բազմութեանց գիտակցութիւնը :

Իրենք չըմբռնած են բոլոր ճակատներուն վրայ :
Պատերազմի գլխաւոր հրձիգը, Մոսկուա, շատ
լաւ գիտէ որ երբ թուրք թշնամի փնտռէ հայ ժո -
ղովուրդին մէջ, իր աչքն ու թաթը կ'երկարէ
Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցականին վրայ :

Եւ չարախիտը քրքրելներ կ'արձակէ, ամէն ան -
գամ որ Դաշնակցութիւնը հարուած մը կրէ ներ -
սէն թէ դուրսէն :

Մնաց որ, ինքն ալ միշտ յառաջ նետուած է,
կրակին վրայ իւր լեցնելու, դանակ սրելու եւ
Դաշնակցութեան կողմին միտելու համար :

Եթէ բոլոր գիրքերն ու թերթերը կրակի տան,
երեւանի, Կարսի, Լենինականի եւ Բազումի քարե -
րը բաւական են, իրենց գլխուն թափելու համար
անողորմ ճշմարտութիւնը :

Իր հակադաշնակ ուխտին ամենօրեայ փառ -
տերէն մէկն ալ այն է որ, նոյն մոլեգնութեամբ կը
յարձակի «ամերիկեան իմպերիալիզմ»ին եւ ...
Դաշնակցութեան վրայ :

Այս ճակատին վրայ իրար կը գերազանցեն իր
ամենազգի «ղորմածները : Ամէնէն առաջ՝ հայա -
նուն գրիչներն ու վարիչները :

Այս ի՞նչ արեւնածարաւ կերէ է որ չի յազենար :
Օրն ի բուն կը գրեն թէ «Հարունակ ընկնում է»
Դաշնակցութեան ազդեցութիւնը :

Միւս կողմէ, միշտ նոյն գծին վրայ կը գնեն
Դաշնակն ու միջազգային «Իմպերիալիզմ»ը, թու -
նաւոր մանրէներ ցանկելով :

Որքա՛ն անմեղներ կան յիմարանոցներու մէջ,
աղբային թէ միջազգային ճակատին վրայ ...

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԵՐԲ ԳՐԻՉԸ ԿԸ ՍԱՀԻ...

Ոտքը կը սահի եւ գետին կ'իյնաս :
«Անցա՛մ ըլլայ», կ'ըսենք : Եւ նորէն ոտքի
կը կանգնուի գլխի վրէժն անվնաս : Մանաւանդ եթէ ե -
րիտասարդ ես :

Իսկ երբ գրիչը կը սահի ձեռքի վարժութեամբ :
Այո, երբ միտքը օղակոխութեան դաշած է եւ
միայն գրիչն է որ կը սահի մեքենաբար ...

Կրնա՞ք նախատեսել հետեւանքները :
Այս հարցումը ինկաւ միտքս, երբ կը թղթա -
տէի «Երիտասարդ Հայուհի» ամսագրին 1952 Օ -
դոստոս - Սեպտեմբերի թիւը :

Թերթին հիմնադիր - խմբագիրը, Տիկին Սե -
ղա, անցեալ ամառ Պոլիս գացեր է եւ իր «Ապրում -
ները» կը նկարագրէ : (Պէրիփէն... Պալիս) :

Սկսայ կարգաւ եւ յանկարծ կանգ առի :
Տիկին Սեղա կը պատմէ թէ ինչպէս կը ցաւ
կարճ կապի մաքսային դործողութիւնը, ուժ տա -
լով իր թրքերէնին : Տնօրէնն ալ կը զարմանայ որ
«պայանը չա՛տ լաւ թրքերէն կը խօսի» :

Եւ ահա գրիչը կը սահի թուրքին վրայ :
— «Ամէն ազգի պայաններ ի՛նչ մեծ հաճոյ -
քով պիտի սորվէին թրքերէնը, ինչպէս սորված
էին Փրանսերէնը, անգլերէնը, գերմաներէնը...» :

Այս ոչինչ : Գրիչը կը սահի աչքէն ալ խուսա -
փելով :

— «... Ափսո՛ւ : Անգուք մակատագիրը գոյգ
մը անբաղդ (անբախտ) ազգերու որոնք կողմ կող -
քի ապրեցան, նոյնի կողմի վրայ, նոյն երկնակա -
մարիմ տակ : Նոյն ջուրէն եւ օդէն կեանք առին
բայց մահ տուին իրարու» : (էջ 33) :

Այսպէս ուրեմն, Հայն ու Թուրքը միասին
կ'ապրէին խաղա՛ղօքէն : Նոյն ջուրը կը խմէին :
Նոյն օդը կը շնչէին : «Բայց մահ տուին իրարու» :

Ծանօթ յանկերդ մը չէ՞ որ կը հնչէ ձեռ ա -
կանջին :

Ձեռ գիտեր թէ Տիկին Սեղա նորէն կարգա՞ց
այս տողերը, որոնք սովորական սայթաքումի մը
սահմաններն ալ կ'անցնին :

Տարիներ առաջ, թուրք վարիչ մը նոյն լեզուն
կը դործածէր :

Կը փորձէր համոզել թէ ինչ որ մենք «Հայա -
ջինջ Մարտիկներ» կը կոչենք, պարզապէս «մու -
ղաթել» էր (փոխադարձ ջարդ) :

Սեղա՞ն ալ նոյն տեսակէտն ունի :
Ձեռ ուղեք վիրաւորել, այդ եղբակացութեան
յանդերով :

Եւ սակայն իր գրիչն է որ կ'ոստոստէ, փուշի
մը պէս ցցելով քստմնելի վրիպումը :

— «Բայց մահ տուին իրարու» :
ՎԱՀԷ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քար -
տուղարը, Ալէն լր Լէափ, որ Ֆրէնի բանտը կը
գտնուի ուրիշներու հետ, նոր ամբաստանութեան
մը տակ ինկած է : Իրեն կը վերադարձնին թու -
ցիկներ, ճառեր եւ յօդուածներ որոնք հակապե -
տական ոճիւր կը սեպուին պատմական օրէնքին
78րդ յօդուածով : Պատիժը բերդարգելութիւն
խաղաղութեան ատեն : Ամբաստանեալը Ռէօյի
գործնոցը կանչուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին
կողմէ : Նախ մերժեց երթալ, բայց յետոյ համա -
կերպեցաւ, ինչպէս կը գրին տեղական թերթերը :

ՍՈՒՐԻՈՑ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ սահմանադրութիւն
փակման առթիւ, վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ գի -
ները 2 % սղած են Լիբանանի մէջ, որ Սուրիայէն
կը ստանայ իր միսին մեծ մասը : Դամասկոսի ան -
թելը զեկոյց մը հաղորդեց որ կը հրամայէ Լիբա -
նանի բոլոր Սուրիացիներուն իրենց երկիրը վերա -
դառնալ 48 ժամէն : Յորդանանի անթելը կ'ըսէ թէ
Սուրիոյ ընկերվ. կուսակցութեան նախագահ Էբ -
րէմ Հաւրանի, որ գնդ. Շիշաբիի աներձագն է,
մահափորձի մը ենարկուած է Պէյրութի մէջ, բայց
գնդակները միտպած են :

ԱՐԵՒԻՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ մօտեքս պիտի
ստանայ զինամթերքի առաջին բեռը՝ իր 12 զօրա -
բաժիններուն համար : Ամերիկա եւ Անգլիա պիտի
զրկեն հրասայլեր, օդանաւեր եւ ամէն տեսակ թն -
դանօթներ :

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Ռընէ Մայէր երէկ վերջացուցած պիտի ըլլաք
նոր դահլիճին կազմութիւնը : Շատ մը նախկին
նախարարներ կը պահեն իրենց պաշտօնը : Արտա -
քին նախարարը, Ռոպէր Ծուման վճռապէս մերժած
ըլլալով, իրեն կը յաջորդէ Պ. Ժոռժ Պիտո : Փոխ -
վարչապետ կը մնայ Պ. Գէօյ, Ազգ. պաշտպանու -
թեան նախարար՝ Պ. Փլեւէն, կրթական՝ Պ. Անտո -
նէ Մառի : Կարգ մը անպաշտօն նախարարներ յատ -
կապէս պիտի զբաղին սահմանադրութեան վերա -
քննութեամբ : Զօր. տը Կոլի կուսակիցները չեն
մասնակցիր նոր դահլիճին : Իրենց բանբերը Դաւա
թէ իրենց կազմակերպութիւնը «պիտի չքանայ
կեղծ վստահութեան մը կակուղ բարձին վրայ» :
Պիտի ջանան ընկերային նոր մթնոլորտ մը ստեղ -
ծել, ինչպէս եւ հետապնդել եւրոպեան բանակի
դաշնադրին բարեփոխումը, ինչպէս եւ սահմանա -
դրութեան վերաքննութիւնը : Զօրավարէն բաժ -
նուած խմբակը աւելի չափաւոր դիրք մը բռն -
նած է :

Կը կարծուի թէ Անգլիա նոր ճիգ մը պիտի
փորձէ, աւելի սերտ կապեր հաստատելու համար
եւրոպեան բանակին հետ :

Ֆրանսը բարձրացաւ առջի օր, երբ Ազգ. Ժո -
ղովր կը վաւերացնէր Պ. Ռընէ Մայէրի պաշտօնը :
Սեւ շուկային մէջ տոյարը 406 էն իջաւ 401 (տաղ -
նապի ընթացքին հասած էր մինչեւ 420) : Զուլց -
Փրանքն ալ իջաւ 94ի, իսկ սթերլինգը՝ 1035ի : Զոյլ
ոսկին կ'արժէր 507.000 ֆր. (նախապէս 514.000) :
ՆՈՐ ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ

Ռընէ Մայէր ծնած է Փարիզ, 1895ին : Նախա -
պէս եղած է ուսուցիչ : 1928ին մտաւ հիւս. երկա -
թուղիներու վարչութեան մէջ, 1932ին դարձաւ
դեր - նախագահ : 1937ին մասնակցեցաւ այն բա -
նակցութեանց որոնք յանդեցան երկաթուղիներու
ձուլման (S. N. C. F.) : Եղած է նաեւ հիմնադիր -
ներէն մէկը Էո - Ֆրանսի : Չինուոր էր 1914ի եւ
1939ի պատերազմներուն : Գրական շրջանին յա -
ջողեցաւ Ալթէ անցնիլ (1943), վարելով հաղոր -
դակցութեանց, հանրօգուտ շինութեանց եւ փո -
խադրութեանց նախարարութիւնները՝ զօր. տը
Կոլի առժամեայ դահլիճին մէջ :

1945ին նշանակուեցաւ վերատեսուչ գերմա -
նական եւ աւստրիական դործերու : Ազգ. Ժողովին
անդամ ընտրուեցաւ 1946ին եւ 1951ին : Դեր - նա -
խագահն է արմատական կուսակցութեան : Երմտ.
նախարար եղաւ Ծումանի Ա. դահլիճին մէջ (1947
Նոյ. 24էն 1948 Յուլիս 19), յետոյ ազգ. պաշտ -
պանութեան նախարար Անտոն Մառիի դահլիճին
մէջ (1948 Յուլիս 26 — Օգոստ. 28), եւ Ծումանի
Բ. դահլիճին մէջ (1948 Սեպտ. 28) :

Ֆրանսայի պատուիրակին էր ՄԱԿի ընդհ. Ժո -
ղովին (1947) : Ազգ. Ժողովին վաւերացման են -
թարկեց Ատլանտեանի դաշինքը 1949 Յուլիսին :
Բէօյի Ա. դահլիճին հրաժարումէն եւ Ժիւլ Մոքե
ձախողումէն ետք նշանակուեցաւ վարչապետ եւ
վաւերացում ստացաւ 183ի դէմ 341 ձայնով, բայց
երկու օր բանակցելով չկրցաւ կազմել դահլիճը :
Դատական նախարար եղաւ 1949ին, Պիտոյի, իսկ
երմտ. նախարար՝ Փլեւէնի դահլիճին մէջ : Քաջ
երմտագէտ է :

Թուումրնի Բաղադրական Կտակը

«Ն. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԿՈՐԾԱՆԻ ԵԹԷ ՍԹԱԼԻՆ
ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՍԱՐԳԷ»

Պ. Թուումրն իր վերջին ճառը խօսեցաւ Դչ. -
օր, ծանրակշիւ ազդարարութիւն մը ուղղելով
Սթալինի :

Նախադասը իր տարեկան պատգամագիրն էր որ
կ'ուղղէր խորհրդարանին, աւելի ճիշդ իր կտակը,
քանի որ պիտի քաշուի Յունուար 20ին : Այս ան -
գամ մէկըի դրած էր ամէն դիւանագիտական նկա -
տում եւ վերջին կոչ մը կ'ուղղէր Սթալինի : Ա -
հաւաստիկ տեղեկագրին այդ մասը :

— «Արմոսի մէջ կատարուած փորձերէն ի
վեր, ստեղծած ենք հիւլէական զէնքեր որոնց
պայթուցիկ ուժը քանի մը անգամ աւելի զօրաւոր
է, քաղաքներով առաջին տիպարներուն հետ : Էնի -
վեթը նոր շրջան մը բացաւ հիւլէական ուժի դար -
գացման մէջ : Կը գտնուինք քանդիչ ուժի նոր չը -
ջանի մը մէջ : Եւ դեռ ամէն բան վերջացած չէ :
Յառաջ երթալով մէկ դիւտէն միւսը, մենք հասած
ենք ոչնչացման ուժի աներեւակայելի բարձունք -
ները : Այս անխուսափելի ճամբուն պիտի հետե -
ւինք ցորձափ միջազգային համաձայնութիւն մը
գոյացած չէ :

«Ի մտի ունենալով այս բոլորը, ահա թէ ի՛նչ
կ'ուղղէր ըսել Սթալինի :

— «Դուք կը հաւատաք Լենինի մարդաբնու -
թեան որուն համաձայն բոլշեւիկ ընկերութեան
զարգացման փուլերէն մին պէտք է ըլլայ պատե -
րաղմը մեր եւ ձեր աշխարհին միջեւ : Բայց Լենին
կ'ապրէր հիւլէական շրջանէն առաջ : Ան պատմու -
թիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը կը դիտէր նախա -
հիւլէական աշխարհ : Մեծ դէպք մը պատահած է

(Լաքերու շարանակութիւնը կարգալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ ԹԻԻԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՈՎ

(Համաձայն աղյուսակների հաշվարկի)

ՆՄԲ. — Մեր ծերանազարդ բարեկամը կը շատ մտախառն վիճակագրական պարզաբաններ կատարել թուրքիայ, Կովկասի եւ Հայաստանի բնակչութեան մասին: Այս ամբողջ վերլուծումներուն մէջ, իր երկնական զգուշումն է հաւատք մերձեցել տարագիր բազմութեան: Ոչ միայն պատմական փաստերով, այլեւ բնութեով, որոնց գաղտնիքը ինք միայն գիտէ:—

Պ. Ռասուլ Չաղէն Միւսիսեանի թուրքերէն «Կաւկասի» թերթին մէջ կը գրէր անցեալ տարի. — «Կովկասի բնակչութեան 35 %ը թուրքերէն կը բաղկանայ, 20ը Լեռնականներէ (Դաղստանցի), 24ը Վրացիներէ եւ միայն 12ը Հայերէն»: Ի պատասխան այդ անհիմն թւերին, կարծեմ եմ մի փոքրըր աշխատութիւն, «Հայ Ժողովուրդի ներկան ու մօտաւոր ապագան թւերի լեզուով, օգտակար ըլլալուն ի պէտս ոչ միայն ոչ - դարգացելոց, այլ եւ զարգացելոց մերոց եւ այլոց» վերնագրով:

Մօտաւոր ապագային ձգելով այդ երկու հըրատարակութիւնը, առ այժմ պիտի ասեմ միայն, որ, իմ կատարած մանրամասն հաշիւներէց այն եզրակացութեան եմ յանգել թէ ներկայիս — մինչեւ 1952 Յունուար 1 — Անդրկովկասի աղագրականութեան ընդհանուր թիւը պիտի լինի մօտաւորապէս 8.400.000 հոգի, որոնցից Հայերը՝ մօտ 2.569.600 հոգի կամ աղագրականութեան ընդհանուր թւին 30.59 %ը Վրացիք՝ 2.075.000 հոգի կամ 24.70 %ը, թուրք - Աղբրիները՝ 1.613.031 հոգի կամ 19.20 %ը, Ռուս - Հրեայ - Եւրոպացիք՝ 1.064.650 հոգի կամ 12.674 %ը եւ մնացած ասիական ցեղերը՝ 1.077.653 հոգի կամ 12.83 %ը ընդհանրապէս:

Դժուար չէ տեսնել որ մեր այս թւերը շատ ուշատեղի են Պ. Ռասուլ Չաղէի թւերից եւ մանաւանդ նրա թուրքերէն յատկացրած 35 %ից ... Ըստ Պ. Ռասուլ Չաղէի թուրքերի 35 %ին եւ Հայերի 12 %ին, ներկայիս Անդրկովկասում պիտի լինէին, որեւէ, 2.840.000 թուրք - Աղբրիներ, փոխանակ մեր հաշուած 1.613.031ին, իսկ Հայերի պիտի լինէինք 1.080.000 հոգի, ընդամենը, փոխանակ մեր ստացած 2.569.600 հոգուն ... Պ. Ռասուլ Չաղէն չէր կարող չգիտնալ որ առ 17 յունուար 1939 թ., որեւէ, ուղիղ 13 տարի սրանից առաջ կատարուած Սովետական վիճակագրութեամբ, Հայերի թիւն էր Անդրկովկասում 2.051.000 հոգի, առանց հաշուելու Վրաստանի վերախուս Հայերը, որոնք ի պաշտօնէ այս թւի մէջ չէին մտցուած: Ուստի 13 տարի վերջ այդ 2.051.000 Հայերը, իրենց տարեկան աճման 2.5 % սակով, չէին կարող դարձած լինել, ըստ Պ. Ռասուլ Չաղէի քմայքին, 1.080.000 հոգի ...

Եթէ մեր այս թւերը տարբերուին իրական թւերից՝ տեղափոխութեանց կամ տեղահանութեանց հետեւանքով, որոնց թւերը մեզ յայտնի չեն, այսուհանդերձ, մեր յիշած յարաբերական թւերը առանձնապէս պիտի չտարբերին իրական թւերից:

Կայ մի շատ կարեւոր հանգամանք եւս, որի մասին եւ ոչ մի խօսք չէ ասուած Պ. Ռասուլ Չաղէն եւ որ, սակայն, պիտի որ դիտենանք մենք, Հայերը: Դա այն է որ ներկայիս Վրացիները Վրաստանի մէջ կազմում են Վրաստանի աղագրականութեան ընդհանուր թւին ոչ աւելին քան 56 %ը, Աղբրէյանի թուրք Աղբրիները կազմում են Աղբրէյանի աղագրականութեան ընդհանուր թւին ոչ աւելին քան 40 %ը, իսկ Հայաստանում Հայերը կազմում են Հայաստանի աղագրականութեան ընդհանուր թւին առնուազն 85 %ը: Եւ, շնորհիւ այն պարզ հանգամանքին, որ թէ Վրաստանում եւ թէ Աղբրէյանում ասուած թւով ապրող Հայ, Ռուս, Հրեայ եւս. աղագրականութեան տարեկան աճման աստիճանը բարձր սակին, թէ Վրացիների մասնակցութիւնը Վրաստանի աղագրականութեան ընդհանուր թւին մէջ եւ թէ թուրքերի մասնակցութիւնը Աղբրիների աղագրականութեան ընդհանուր թւին մէջ, քննարկով, տարէց տարի, պիտի բնականաբար աւելի նւազուի ու չեղուի, իսկ Հայաստանում, ընդհանրապէս, Հայերի տարեկան աճման աստիճանը բարձր սակին հետեւանքով, Հայերի յարաբերական թիւը Հայաստանի աղագրականութեան ընդհանուր թւին մէջ, քննարկով, տարէց տարի, պիտի աւելի եւս մեծանայ ու չեղուի ...

Իմ այս հաշուած թւերը եւ թէ նրանցից հանած ու երկրորդ հատուածին մէջ բերած իմ լաւատես եզրակացութիւնները Հայ Ժողովուրդի ապագայի մասին՝ ոչ սին յոխորտանքներ են, ոչ էլ մտացածին, այլ հիմնուած են պաշտօնական տուեալների ու թւերի ու տարիներով դիտուած ու ստուգուած այս կամ այն Ժողովուրդի թէ տարեկան աճման թւերի վրայ եւ թէ այդ Ժողովուրդների կատարած

ՀԱՄԱԿԱՆ ՊՐԱԶԻԼԻՍՏԻՆ

Շէն գաղութ մը իր ազգ. ձեռնարկներով

ՄԱՆ ՓԱԼԻՈ, 27 Դեկտ. Միւրեւի «Յառաջ». — Դեռ տուն տեղ չեղած, միտքս դրադած է ձեզմով: Պրազիլեան եւ Հայ դադուրի ծագումն ու դարգացումը ներկայացնելէ առաջ, կը փութամ քանի մը լուրեր տալ:

Ման Փաւլո, քաղաքին մէջ, ուր Հաստատուած գրեթէ ամբողջ Հայութիւնը, կը հաշուեն 7000 հոգի: Թիւ մը որ՝ ըստ իս իրականէն վար է, որովհետեւ երբ ներկայ եղայ իրենց դպրոցական տարեկանները Հանդէսին, տեսայ ծնողներ որոնք ունէին առ նուազն 3—4 երեխաներ: Շնորհիւ մեծ բարերար Ռոզալիան Ժորժ Թահանեանի, ունին փառաւոր եկեղեցի մը, յարակից մեծ սրահ մը եւ հինգ դասարաններէ բաղկացեալ արդիական դպրոց մը: Ունին 181 աշակերտ տեսչութեամբ Պ. Յակոբ Զիլիբեանի, հինգ ուսուցիչներով: Դպրոցը, որ ճանչցուած է պետութեան կողմէ, կը համարուի քաղաքի լաւագոյն կրթարաններէն մին: Հայ մանուկներու ուղիմութիւնը միշտ ալ զնահատուած է պետական կրթ. քննիչներու կողմէ: Շրջանաւարտները դիւրաւ կ'ընդունուին բարձրագոյն դպրոցներու մէջ: Իր հիմնադրութիւնէն մինչեւ այսօր դպրոցը տուած է 300է աւելի շրջանաւարտներ:

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս Հանդէսը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան պետ. քննիչին որ մեծ գովեստով խօսեցաւ Հայերու մասին, դրուատելով անոնց ձեռնբեցութիւնը: «Պրազիլիա գոհ է որ թէեւ թիւով քիչ, բայց իր բազմակողմանի առաւելութիւններով օժտուած Հայ դադուր մը ունի»: Քննիչը իր ձեռքով բաժնեց այս տարուան շրջանաւարտներու վկայականները եւ մեկնեցաւ ջերմ ծափերու մէջ: Տեղի ունեցան աւուր պատշաճ երգեր եւ արտասանութիւններ, հայկ. պարեր եւ մանկական խաղեր: Ղեկավարութեամբ իրենց տեսուչին եւ տեղացի մանկապարտիզպանուհիին, աշակերտները ներդաշնակօրէն երգեցին հայկ. եւ Պրազիլիական երգեր:

Հանդէսին երկրորդ մասը, զուտ Ազգ., տեղի պիտի ունենայ վաղը երկուշաբթի ուր մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի տայ տեսուչ ընկեր Յակոբ Զիլիբեանը: Ներկայ էր նաեւ եւրոպահայ թեմի կաթող. պատուիրակ եւ Երուսաղէմի նոսրակ Սերովիէ Վ. Մանուկեան: Ոստ. տնտեսով գնահատեց Ման Փաւլոյի դադուր որ փրկարկին չի խնայեր դպրոցին յառաջդիմութեան համար: «Վր գո վեմ ձեր ճիգերը: Դժուար է օտար երկիրներու մէջ, օտար մշակոյթի աղղեցութեան տակ, պահել մեր ուրոյն մշակոյթը եւ դիմագիծը: Ասկէ առաջ ամէն Հայ կը մտածէր բարեւել իր տնտեսութիւնը:

գործերի վրայ: Այս կէտը Հաստատուած է նաեւ օտար իրազեկ ու ակնաւոր բազմաթիւ մարդոց վկայութիւններով: Նրանց նորագոյնը, դերման թնդանթածիզ գոր. Haas 1941 թէ 1942 թ. Փարիզի Le Matin օրաթերթին մէջ յօդուած մը հրատարակելով Կովկասի մասին, յիշում է նաեւ Հայերը եւ ասում է.

— «Հայերը կովկասեան ժողովուրդներից ամենից բազմաթիւ ժողովուրդն են, բացի գերանից, նրանց չափազանց արտադրող, շինարար, խնայող, ուսումնասիրող եւ ընդունակ տարրն են Կովկասի եւ կոչուած են մեծ դեր կատարելու Կովկասում»: (Ընդգծումը իմն է, Ա. Վ.):

Իսկ միւսն է, նոյնպէս գերմանացի, Ռոբբալը, «որ եղած է համագերմանութեան առաքելը եւ միայն ի նպաստ թուրքերու (թուրքիոյ) կողմ. նախընտրութեամբ կասկածելի կրնայ ըլլալ» եւ որ ասել է.

— «Հայերը ունին աւելի մեծ Յշմանութիւն, քան ցոյց կուտայ անոնց թիւը: Անոնք անկասկած կը կազմեն արեւելեան բոլոր Ժողովուրդներու մէջ ամէնէն գործունեայ տարրը թէ մտաւորական, եւ թէ նիւթական տեսակետներէ: Նոյնիսկ կարելի է ըսել որ, այդ թիւովաւելին մէջ, անոնք կը հանդիսանան միակ Ժողովուրդը՝ որ ունի ազգային բնածին յատկութիւններ: Հայը օժտուած է այնպիսի կողովով եւ տեղեկութեամբ մը, որ կը հակադէս արեւելեան կոչուած նկարագրին»: (Տես Գ. Լադեան, «Հայաստան եւ Հայ Դատ», էջ 244) (ընդգծումը իմն է, Ա. Վ.):

1) Եթէ Պ. Ռասուլ Չաղէն ոչ միայն Անդրկովկասի, այլ ամբողջ Կովկասի աղագրականութեան մասին է խօսում, նոյնիսկ այդ պարագայում, թուրքերը՝ Հիւս. Կովկասի ու Դաղստանի աղագրականութեան թւին մէջ այնքան զանցառնի թիւ են կազմում, որ դրանց յաւելումով իսկ մեր ստացած թւերը ոչնչով չեն փոխուիր: 1913 թ.

նը, այսօր ունինք աւելի մեծ հոգ մը, մեր Ազգ. պահպանումը: Հայը այսօր չի մտածեր թէ վաղը Հայ պիտի ունենայ, այլ կը մտածէ թէ իր դաւաճը Հայ պիտի մնայ: Այս ուղղութեամբ պիտի լարենք մեր բոլոր ճիգերը, — պահել մեր առանդութիւններն ու սրբութիւնները:

Ազգ. իշխանութեան եւ դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Գարեգին Թիւֆէնէ. — «Պէտք է գոհանալ եղածով: Մտածենք.

— «Պէտք է գոհանալ եղածով: Մտածենք. բան մը աւելի ընելու մասին: Պետական բարձրագոյն դպրոցները բաւական չըլլալով, այս դպրոցէն շրջանաւարտները դժուարութիւններ կը կրեն: Պէտք է դպրոցը բարձրացնել երկրորդական դպրոցի: Եկած է ժամանակը ունենալու մեր ճեմարանը: Մենք որ չինեցինք այս չէնք պէտք է օգտագործենք. 1954ին պիտի տօնուի այս քաղաքին հիմնադրութեան 500ամեակը: Հայ դադուրը իր կարգին իր տուրքը տալու համար պիտի օրուան պէտք է պատմական դարձնէ իր ճեմարանով: Այսօր տեսանք որ դադուրը կ'աշխատի, բայց իր դեպքին ճիգը չէ ըրած դեռ: Աւելի մեծ ուժ, տնտեսական, ֆիզիք. եւ մտքի մեծ զոհողութիւն պէտք է, որպէսզի կարենանք պահել մեր դիմադիրը: Օրաւոր ամփոփուինք, մեր ճիգերը կրկնապատկենք որպէսզի միշտ հնչէ մեր մեծասքանչ լեզուն եւ խօսքը»:

Հիացումով դիտեցի ներկայ հոծ բազմութիւնը որ լեցուցած էր հսկայ սրահը եւ խաղաղապետութեամբ եւ գոհունակութեամբ կը ծափահարէր իր բանախօսներն ու իրենց սիրասուն զաւակները: Ման Փաւլոյի դադուրը ցարդ անձանթ մնացած է ազգապահպանման ճիգերով: Իր ձայնը քիչ անդամ լսուած է մեր միւս դադուրներէն: Նուիրական պարտականութիւն մը պիտի նկատեմ այսուհետեւ ամէն մէկ անցուղաւ հաղորդել «Յառաջ»:

× Երկու շաբաթ է ի վեր Ման Փաւլո կը գրուի Սերովիէ վրդ., մասնաւոր առաքելութեամբ: Երկու կիրակի է որ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ: Այս կիրակի օրուան քարոզով պարգեց իր գլխաւոր պաշտօնը, — օգնութիւն հասնել Երուսաղէմի աղէտեալներուն: Բացատրեց Երուսաղէմի վանքին պատմական դերը մեր ազգային կեանքին մէջ, անոր աշխատանքը՝ առաջին տեղը գրաւելու համար 450 միլիոն կաթողիկոսներու եւ 350 միլիոն օրթոդոքսներու կարգին:

Սրտագին կոչ մը ուղղեց որպէսզի օգնեն կաթողիկոսներուն: «Մեծագոյն առաքնութիւնը դոհողութիւնն է: Եթէ դոհողութիւնը չըլլար, մենք ոչ Սահակ Մեսրոպներ պիտի ունենայինք, ոչ ալ աղատադրական պաշարի հերոսներ: Մեր քրանիքի նախահայրերը երբեք զոհուած ունէին, — տուն մը չ'ենել, գաւառներ ամուսնացնել եւ Երուսաղէմ ուխտի երթալ: Այսօր Երուսաղէմն է որ ձեզի կուգայ: Վստահ եմ թէ յուսաբար պիտի չըլլա՞մ»:

պաշտօնական տուեալներով, Դաղստանի ու Հիւս. Կովկասի աղագրականութեան ընդհ. 5.037.393 թւին մէջ, բոլոր Շիա եւ Նոյնիսկ Սիւնի մահմետականները միասին առած ընդամենը ոչ աւելի էին քան 162.710 հոգի կամ թէ կազմում էին ընդհանուր 3.23 %ը, իսկ սրանց մէջ մտցուած թուրք Աղբրիների թիւը մի շատ աւելի զանցառնի թիւ է կազմում:

2) Պ. Ռասուլ Չաղէն քմահաճօրէն թուրք Աղբրիների է վերածել անխտիր բոլոր մահմետականները, իրանական ցեղին պատկանող ու պարսկախոս թաթերը ու թալիշները, Բազուի նահանգում հաստատուած լեռնական ցեղերը եւս, որոնք եւ ոչ մի կապ ունին թուրք ցեղին հետ: Բազու քաղաքի շրջապատի Ափշերունեան թերակղզում մօտ 35 — 40 հիւղերի աղագրականութեան 80 %ը առնուազն իրանական ցեղին են պատկանում ու պարսկախոս են եւ ներկայիս յապտանաւորուած ի պաշտօնէ եւ այդ գիւղերից մէկն է Մաշխադ գիւղը իր 25000ի չափ աղագրականութեամբ: Բազուի նահանգի Լեւորան գաւառի աղագրականութեան մեծամասնութիւնը բաղկացած է պարսկախոս ու իրանական ցեղին պատկանող թալիշներից:

Եթէ այս բոլոր բաւականաչափ համոզիչ չեն Պ. Ռասուլ Չաղէի ու իր նման մտածողների համար, բաւական էր որ նրանք գտնէին Կովկասեան փոխարքայութեան գիտական խորհուրդի լաւագործարութեամբ Զեյթլիցի կազմած ու 1870ին լոյս տեսած «Բազուի նահանգ» վերնագրով ծայր տալիս հետաքրքրական գիրքը, ուր նրանք պիտի տեսնէին 1868ի համար բերած հետեւեալ թւերը. 44.95 %, իրանական ցեղեր՝ 25.00 %, Լեռնականներ եւայլ մահմետական ցեղեր՝ 22.67 % եւ Հայեր եւ Ռուսներ՝ 6.67 %:

ԱՍՏՈՒԱՅԱՏՈՒՐ ՎԱԶԵԱՆԺ (Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐԱԲԵՐԲ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 10 Janvier 1953 Կարգաթ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ - 29e Année No. 6962 - Նոր շրջան ԲԻՆ 2373

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Նոր Դանիկը գործիչական

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՍԱՅՔԱՔՈՒՄ

Գ. Ռենէ Մայէր Եւ. օր լրացնելով իր դաս- լիճին կազմը, անմիջապէս գործի ձեռնարկեց:

Դասլիճին անդամներէն եօթը արմատական են, վեցը ժողովրդական (MRP), հինգը անկախ, երեքը չափաւոր ձախ մէկը՝ զօր. տը Կոլլի նախկին կուսակիցներէն: (35 անդամներ բաժնուած են զօրա- վարէն): Ամէնէն կարեւոր փոփոխութիւնը Ռո - պէն Ծոմանի հրաժարումն է: Ինք ժողով Պիտոյի յաջորդած էր չորս տարի առաջ, եւ այժմ նորէն անոր կը ձգէ արտաքին գործերու վարչութիւնը: Երմտական նախարարն է նոր դէմք մը, Պոլոս- Մոնուրի: Փոխուած են նաեւ վերաշինութեան եւ աշխատանքի նախարարները: Առաջինը անկախ մըն է, փոխ Բուռան (նախորդը՝ Գլոտիուս Փրէթի): Երկրորդը՝ Պաքոն (ժողովրդական):

Իրենց պաշտօնը կը պահեն 16 նախարարներ (ներքին գործերու, դատական, կրթական եւն.): Միայն երկու հոգի առաջին անգամ է որ նախա- բար կ'ըլլան:

Նոր դասլիճին առաջին գործը պիտի ըլլայ քուէարկել տալ 1953ի երմտացոյցը, 100-120 միլի- առ Փր. զեղչելով: Յետոյ պիտի ջանայ բարեփո- խել Սահմանադրութիւնը եւ եւրոպական բանակի- ղաշնադիրը, ինչպէս խոստացած էր զօր. տը Կոլլի կուսակիցներուն, ապահովելու համար անոնց ա- ջակցութիւնը (85 քուէ): Իրազեկներ դիտել կու տան թէ պ. Մայէրի զինուոր ձեւական է, քանի որ ազգ. պաշտպանութեան նախարար կը մնայ պ. Փրէ- ւէն, եւրոպական բանակին հեղինակը:

Դասլիճը նոր ձեռնարկներ պիտի կատարէ, որպէսզի Անդլիան աւելի մօտենայ եւրոպական ճակատին եւ դիւտագին ֆրանսական ապրանքա- բու արտածումը դէպի անդլ. դաղթալայրերը: (Յորհաս 200 միլիոն սթերլին բայց մը ունի եւրո- պական վճարումներուն մէջ եւ կ'ուզէ փակել, զարկ տալով արտածման):

Կ'ըսուի թէ պ. Ռենէ Մայէր Ուաշինկթըն պի- տի երթայ Փետրուարին կամ Մարտին եւ նոր օգ- նութիւն պիտի խնդրէ Հնդկաշինի պատերազմին համար, ինչպէս եւ զինական ապստանները:

Դասլիճի զօրացումը կամ տկարացումը կախում ունի տը Կոլլի խմբակցութեան դիրքէն: Անպաշ- տօն նախարարներէն Պ. Գոթ-Ֆրոնէի յանձնուած է մշակել Սահմանադրութեան բարեփոխման ծրա- դիրը: Արտաքին նախարարը, Ժոսէ Պիտո, մեծ համարում կը վախի Անդլիոյ եւ Մ. Նահանգնե- րուն մէջ: Ինքն ալ անգամ է ժողովրդական Ծառ- Ժովին, ինչպէս Ռոպէն Ծոման, բայց մասամբ զօր. տը Կոլլի պէս կը մտածէ, պահելու համար բանակին ազգային հանգամանքը: Կը կարծուի թէ պիտի փորձէ բարեփոխել տալ եւրոպական բանա- կի դաշնադիրը, որպէսզի ազգ. բանակները միշտ մնան իրենց կառավարութեանց ձեռքը: Անշուշտ պի տի պահուի այն սկզբունքը թէ վեց զինակիցները պիտի կռուին իրենց մէջ ամբողջութիւն, եթէ հարկ ըլլայ:

Վերջին տագնապին հետեւանքներէն մին եղաւ խորացնել ճեղքը զօր. տը Կոլլի եւ անջատականե- րուն միջեւ: Տը Կոլլ համաձայն չէ ուժ տալու Մայէրի դասլիճին: Կիրակի օր ըսեք է անոր բա- րեկամներուն, «Պիտի զղջաք քանի մը ամիսէն»: Կարծողներ կան որ երբ լայնօրէն քննուի արտա- քին քաղաքականութիւնը, թերեւս փետրուարին նոր ճեղք մը պիտի բացուի տը Կոլլի խմբակցու- թեան մէջ, աւելի կրճատելով անոր երեսփոխան- ներուն թիւը:

Նոր դասլիճը կը բաղկանայ 22 անդամներէ: Փինէ ունէր միայն 17 նախարարներ: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ պ. Ռենէ Մայէր պերճախօս չէ, բայց ունի ճշգրիտ, ժուժկալ եւ կծու ոճ մը՝ վիճաբա- նութեան ատեն:

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ Լիբանանի դէմ տրուած արգելքը պիտի վերջանայ 24 ժամէն: Գնդ. Շիշաքիի կողմէ սպայ մը Պէյ- րութ երթալով, Լիբանանի կողմէ սպայ մը Պէյ- րութ երթալով, Լիբանանի նախագահին յանձնեց նամակ մը որ գոհացուցիչ կըլլար տրուած քացա- րութիւնը՝ լրագրական պաշտարի մասին: Երեք Մուրիացի քաղաքագէտներ Պէյրութ ապաստանած են:

Հալէպի երիտասարդ ամսագիրը, «Նայիրի», այժմ լոյս կը տեսնէ Պէյրութի մէջ, իբրեւ գրա- կան շարժաթերթ:

Մեծ օբյեկտի մը ծաւալն ունի նոր «Նայի- րի»ն, չորս էջերով:

Ճաշակի խնդիր: Ես պիտի նախընտրէի պար- բերազրի բնորոշ ձեւն ու չափը, ութ էջ:

Պոմը մը աշխոյժ աշխատակիցներ կը փորձեն պահել թերթին երիտասարդական շունչը եւ ար- դիական դիրքը:

Հոն են Կ. Սասունի, Մ. Իշխան, Ե. Պոյաճ- եան, Կ. Գեորգեան եւն: Ամէն մէկը մասնաւոր բազմոց մը կամ բաղկաթոռ մը գրաւած:

Միայն խմբագիրը, բանաստեղծ Անդրանիկ Ծառուկեանն է որ միշտ աթոռ կը փնտռէ կամ կը փոխէ:

Անշուշտ հետզհետէ պիտի ճոխանայ թերթը: Մանաւանդ եթէ կարճ կապեն արտատպումները:

Իր ամէնէն կենդանի բաժիններէն մէկն է՝ «Ար- չակաւան»ը

Որոշած են բացառիկ թիւեր ալ հանել:

Առաջինը նուիրուած էր պ. Արչակ Զօպանեա- նի, անոր յորեկանին առթիւ: Երկրորդը, Եղիշէ Զարեկեցի, 12 էջ: (Դեռ չենք ստացած):

Զօպանեանի նուիրուած է խանդավառ խմբա- գրական մը, ուր կը կարդամ հետեւեալ գովերգը.

«Ինչ որ եղաւ Սիմոն Զաւարեան Հայ Յե- ղափխոսութեան համար, միեւնոյն ամիկաշառ տի- պարը խորհրդանշեց Զօպանեան Հայ Գրականու- րեան մէջ: Ու եթէ երբեմն իր դառնութեամբ չու- րապանցուի ինքնը ցուցադրեց, իր մեղանշումնե- րը արուեստին դէմ՝ եղան ծայրայեղ իր բարու- րեան գեղամեքը միայն, ինչպէս Զաւարեանի պոքրկումները կուգային իր գերագոյն մաքրա- պաշտութեան»: Եւ այլն: (Նայիրի. 16 նոյ. 1952): Թիւ 12):

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, մինչեւ այսօր ալ չկրցայ բացատրել թէ ինչու թուղթի յանձներ են այս ձախաւեր դիտը: Անճիշտ՝ առաջին բառէն վեր- ջինը:

Տակաւին չեմ հարցներ թէ ո՞րն է երիտասար- դական, արդիական դիրք՝ այս տողերուն եւ մնացեալին մէջ ալ:

Մենք ալ միշտ յարգանքով ողջունած ենք Զօ- պանեանի գրական վաստակը, իր յորեկաններուն առթիւ: Եւ ուրիշ պարագաներու մէջ:

Եւ սակայն... Կ'ենթադրեմ թէ ծերունի գրա- դէտը ինքն ալ ափ ի բերան մնաց, ի տես այս «չքեղ եւ աննախըժաց» բաղդատութեան:

Որքան ետքան Նոյնքան հոգեբան է Զօպանե- ան: Եւ «Նայիր»էն աւելի լաւ գիտէ իր ըրածն ու չըրածը, գրական ճակատին վրայ (իբրեւ քննա- դատ եւ ուղեցոյց արուեստի):

Մեծարենք անկեղծօրէն, բայց «ամենայն զգուշութեամբ»: Առանց բռնորդ աճուրդի հանելու եւ մեղանշելու ճշմարտութեան դէմ:

ՎԱՀԷ

ԱԹԷՆՔ ՀԱՍՍԻ Իտալիոյ վարչապետը, Տը Կասփերի: Պիտի մնայ չորս օր, ամրացնելու հա- մար երկու երկիրներուն տնտեսական եւ քաղաքա- կան կապը: Օղակայանին մէջ դիմաւորելու գացած էին վարչապետ Փափագոս եւ արտաքին նախարա- րը: Տը Կասփերի ճառ մը խօսելով ըսաւ. «Մենք կուսակից ենք բայց դիւանագիտութեան: Ոչ գաղտ- նիքներ ունինք, ոչ ալ մեքենայութիւններ»: Բ. աշխարհամարտէն ի վեր առաջին անգամն է որ Ի- տալիոյ մէկ վարչապետը Յունաստան կ'այցելէ:

Հրաւերը ուղղած էր մառնչալ Փափագոս: Այցե- լութիւնը տեղի կ'ունենայ ճիշտ այն պահուն երբ Յունաստան, Թուրքիա եւ Եւրոպայի միջին կիսագնդին, պալքանեան զինակցութիւն մը կազմելու համար:

ԶԼՐԶԻԼ Երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թրումընի հետ եւ բաժնուեցաւ մեծ գոհունակու- թեամբ: Այդընհատէր խնդրած է Անդլիոյ վարչա- պետէն աւելի յաճախ այցելել:

Նոր իրաւունցում Թեհրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Եւ. օրուան թուա- կանով. —

Տորթ. Մոսատեղ լիազօրութիւն պահանջեց խորհրդարանէն՝ մէկ տարուան համար: Այս առ- թիւ փոթորիկ մը պայթեցաւ եւ իրեն դէմ ելաւ իր աջ բաղուի՝ Տորթ. Հոսէյն Մաքի: «Ապատանի հերոսը» բացաղանջեց.

— Մոսատեղ ինչո՞ւ կը պահանջէ այդ իրա- տւոյնը: Ի՞նչ օգուտ ունի Մէճլիսը, եթէ պիտի շա- րունակենք լիազօրութիւններ տալ վարչապետին: Յետոյ ըսաւ ժողովի նախագահին թէ կը հրա- ժարի եւ առաւ քալեց:

Տորթ. Մոսատեղ իր տեղեկագիրը յանձնած էր Մէճլիսին, առանց բան մը յայտնելու դաճի- ճին անդամներուն: Տեղեկագիրը կարգաց փոխ — վարչապետը, խոր լուծեան մէջ զոր յանկարծ խղեց Տորթ. Մաքի: Երեսփոխանները ջերմապէս ծափահարեցին իր ելոյթը, եւ պիտի փորձեն հա- մոզել որ ես առնէ իր հրաժարականը: Ժողովը յետաձգուեցաւ, իր մեծամասնութիւնը կորսուած ըլլալով: Կը կարծուի թէ Տորթ. Մոսատեղ պիտի յաջողիլ ընդունիլ տալ իր առաջարկը, որ մեծ յուզում պատճառած է:

Դեռ երկու օր առաջ վստահութեան քուէ տրուած էր վարչապետին. բայց ոչ մէկը դիտէր թէ նոր լիազօրութիւն պիտի պահանջէր: Շնորհիւ վեց ամիս առաջ տրուած լիազօրութեան, որ կը վերջանայ փետր. 9ին, Տորթ. Մոսատեղ տիրա- բար կը վարէ ռազմական, երմտական, տնտեսա- կան եւն. գործերը եւ կրնայ հրամանագիր-օրէնք- ներ հանել առանց Մէճլիսի կարծիքը առնելու: Ե- րեսփոխանները այնքան դառնացած էին որ վեր- ջերս 15 հոգի բանաձեւ մը քուէարկեցին, որպէս զի Տորթ. Մոսատեղ չկարենայ իր ուղածին պէս փոխել ընտրական օրէնքը: Բ. օր վարչապետը խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց այս երեսփո- խաններուն, ձայնաւորուած ճառով մը:

× Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Տորթ. Մաքի ժողո- վէն հեռանալով՝ շիտակ հիւանդանոց գնաց, տե- սակցելու համար կրօնապետ Այաթոլլահ Գաշանիի հետ, որ Մէճլիսին առնապետն է: Կրօնապետը ըսեք է թէ ինքն ալ պիտի հրաժարի, եթէ Տորթ. Մոսատեղ այնչէ իր պահանջին վրայ:

× Կը հաստատուի թէ Թէհրանի անդլ. դեա- պանը ծրագրի մը ներկայացուցած է Տորթ. Մո- սատեղի, լուծելու համար քարկւղի վէճը: Այս անգամ աւելի լաւատես կ'երեւան Լոնտոնի մէջ:

ՄԻԶԻՆ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անդլիացի եւ ամերիկացի սպաններ նոր ծրագիր մը մշակած են Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար, հե- տեւեալ բովանդակութեամբ. —

1. Նոր հրաւեր մը ուղղել Եգիպտոսի, մաս — նակցելու համար Միջին Արեւելքի հրամանատա- րութեան, իբրեւ հիմնադիր անդամ:

2. Պարպել անդլ. զօրքը Սուէզի շրջանէն, պայմանաւ որ Եգիպտոս հաւանի պահել անդլ. խարխիսները:

3. Զինական օգնութիւն Եգիպտոսի: Տնտեսական աջակցութիւն Եգիպտոսի: Միւս արաբական երկիրներուն ալ հրաւեր պիտի ուղ- դուի, որպէս զի մասնակցին Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՅԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ սահմանադիր ժողովը կը շարունակուի Սթրասբուրգի մէջ: Կը կարծուի թէ պիտի յաղթեն դաշնակցային դրութեան կու- սակիցները, եւրոպական խորհրդարան մը ստեղ- ճելով:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ 1953-54ի երմտացոյցը կը ներկայացնէ 78,6 միլիառ տոլարի գումար մը, ո- րուն 73%ը ազգ. պաշտպանութեան կը վերաբերի (46 միլիառ 296 միլիոն տոլար զինեալ ուժերուն, 7 միլիառ 861 միլիոն արտաքին օգնութեան): Թրումըն կը պահանջէ աւելցնել Եւրոպայի եղած զին. օգնութիւնը:

ԵՆՈՒԿՈՍԷԼԻՈՅ Եօթը կաթոլիկ եպիսկոպոս- ները կը բանակցեն մատչալ թիթոյի հետ, ճշտե- լու համար իրենց յարաբերութիւնները պետու — թեան եւ Վատիկանի հետ: Եւրոկոսլաւիա պիտի փո- խէ իր սահմանադրութիւնը, առանց ջնջելու միակ կուսակցութեան դրութիւնը:

ԱՌԱՏ ԶԻՒՆ ԿԸ ՏԵՂԱՅ Միջին եւ հարաւ. Յրանսայի մէջ: Փարիզի մէջ ալ օրը ցրտած է քա- նի մը օրէ ի վեր:

46,000 զինուորներ դասալիք եղած են Մ. Նա- հանգներուն մէջ, Գորէյայի պատերազմին սկիզբէն ի վեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՅՍՈՐՈՒԱՆ ԹԻԻԼ

Տողաչարի հիւանդութեան պատճառով, «Յա- տալ»ի այսօրուան թիւին կարգը խանգարուեցաւ եւ ապագայ թիւերը ուշ մնաց:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ ԹԻԻԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒԹՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի շատ կարեւոր հանգամանք էր կայ, որ երբեք մեր ուշադրութիւնը պիտի չվերադառնայ։ Ամէն մի Հայ պիտի շատ լաւ գիտակցէ այն պարզ ճշմարտութիւնը ու պատմութեամբ ստուգուած փաստը, թէ անցեալ դարերի հնացած դադարաւորները ոչ ոք կարող է ներկայիս, 20-րդ դարում, բաւականութեամբ կիրարկել տիրող նոր դադարաւորների, ապրելու նոր եղանակների եւն. տեղ։ Գաղափարների ուժը շատ աւելի մեծ է քան թէ կարծում են պարզամտները եւ կամակոր «խելօք» գլուխները։ Ովքեր էլ որ նրանք լինին, մեծ թէ փոքր, ուժեղ թէ թույլ, վերջ ի վերջոյ, պիտի կորուսեն իրենց պինդ գլուխները, պիտի չլսողորին եւ պիտի կործանին... Մեր այս ասածները հիմնուած են ոչ միայն պատմութեան դասերի, այլ եւ տասնեակ կենդանի փաստերի վրայ, որոնց մենք ամէնքս աւելանաւոր ու վկայ ենք այսօր իսկ եւ ամէն օր։

Թէ մեր յիշած գրական թւերի եւ ուրիշ փաստերի վրայ յենելով, ինչպէս եւ ամբողջ մարդկութեան կեանքին մէջ ներկայիս ձեւաւորուող նոր կենցաղը նկատի առնելով, կազմած եմ այն խորին հաւատարմութիւն, հակառակ բոլոր մեծ ու փոքր արգելքներին, մեր հնաւուրց, 2500 — 3000 տարեկանը այնպիսի պատմական կեանք ապրած, ամբողջական Հայաստան հայրենիք մերն է լինելու։ Մեր ժողովուրդին է վիճակուած վրայ ալի հայրենիքում, հայկական բարձրաւանդակում, կատարել մի եղակի քաղաքակրթական ու քաղաք. դեր թէ յօգուտ իրեն եւ թէ յօգուտ հարեւան ժողովուրդներին...

Որքան, որքան կ'ուզենայի որ Սերաստիոյ կոմիտէները, Պարբեր - Դիւրեքները, Պարտիզանները եւ ուրիշ նախկին Հայաշատ, հայաբնակ դաւաճների տարագիր, ցիրուցան ու հայրենագուրդ Միքայէլները, Գլխեկները, Մինաս - եանները եւ բոլոր իրենց նմանները, որոնք, 37 տարեկան անցնելուց յետոյ, իրենց նախկին չնչոյ, ուրախ - դուրս, ծննդավայրերի աւերակները այցի դալուց, սրտատուփը եւ կարծածակց կսկի - ծով են նկարագրում եւ «Մայր Արաքսի»ներով են միջնորդում, — կրկնում եմ — կ'ուզենայի որ ուրիշ որ լինէին եւ ինչ պարագաներում էլ գտնուէին, միանգամ ընդ միշտ խորապէս համոզուէին, թէ, հակառակ ամենազղի մեծ ու փոքր, երեւելի եւ աներեւոյթ թշնամիների, մեր հնաւուրց ամբողջական Հայաստան հայրենիքի տէր ու տիրականը լինելու է ինքը Հայ ժողովուրդին։ Բաւ է բաղդատել իրենց նախկին հայրենիքի չէն վիճակը՝ այսօրուան աւերակների հետ։ Դրա հետ միաժամանակ միշտ յիշելով թէ ինչպէս, այդ նոյն չորսնի ընթացքին, 33 տարեկան մէջ, փոքրամիջ հայ ժողովուրդը իր մեծ հայրենիքի մի փոքր մասին մէջ գիւղաքաղաք երեւանը հիմնովին կերպարանափոխեց ու դարձրեց Մոտաւոր Արեւելի գեղեցիկ քաղաքներից միւր որ պիտի դառնայ ամէնէն գեղեցիկը — աւելի գեղեցիկ քան թէ հին, նոյնպէս աւերակ, Անին։

Եւ երբ մեր ժողովուրդը կ'ունենայ իր այդ ազատ, ուրիշների լծից փրկուած կեանքը ու այդպէս կ'ապրի իր այդ հայրենիքում դէթ յիսուն — հարիւր տարի, հաւատացած պիտի լինենք, որ բոլոր ասպարէզների մէջ իր ստեղծագործութեան մի այնպիսի կատարելութեան պիտի հասնի, որ ոչ միայն ամբողջ աշխարհը պիտի մնայ ապշահար, այլ եւ նոյն իսկ հայ ժողովուրդը պիտի չկարենայ հաւատալ թէ այդ բոլոր անկարելիները կարելի դարձնող ինքն է եղել, դարերով ճգնուած ու ճնշուած, երէկուան հայ ժողովուրդը...

« Եւ տիրեալ եղիցին առաջինք եւ առաջինք եղիցին յետինք »։»...

Ի դուր չէ ասել անմոռանալի Ա. Ա. Կարսեանին թէ «Հայ ժողովուրդը ոչ մի այլ ժողովուրդի առջեւ իր գլխարկը հանելու կարիքը չունի»։

Այս ամէնից յետոյ ցաւալի է ասել, բայց անկարելի է չասել, որ մեր խելացի ու աշխարհահռչակ ունեւոր մարդիկ, ինչպէս եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած ուրիշ հազարաւոր ունեւորներ, իրենց ամբողջ խելքն ու սիրտը, եռանդն ու կորովը, «մալն ու միւլը», ի սպաս չեն դնում յօգուտ ազգային շահերի։ Նրանք երբեք ընդունակ չեղան, — խօսքս բացառութիւնների մասին չէ, — ըմբռնելու ամէնքին մատչելի ճամբարութիւնները եւ նախընտրեցին անտարբեր, անյիշատակ մնալ մեր կեանքի այս ճակատագրական ժամանակաշրջանում։

Եթէ նրանք ամէնքս, մեր այդ բոլոր հոգեւոր աղբյուրները, ունենային Բագրատեան անգրագէտ Համբար Արեւստանների ու նրա նման բազմաթիւ աննման պարզ Հայ մարդոց սրտի մաքրութիւնը ու վճիռ բնագոր եւ հաւատքի լուսաւոր ապագայի մասին, հայ ժողովուրդը, փոխանակ իր մէջըր յիսուն - վաթսուն տարուց յետոյ շտկելու, գլուխը

Միշտ պահաւ կր գտնեն

(ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ, ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՔ, ՆԱՐԵԿԱՑԻ, ԳՐ. ԱՐՄԻՐՈՒՆԻ ԵՒՆ.)

ՊԱՏՄ. — Ամփոփում «Մով. Հայաստան» օրաթերթի Նոյ. 30-ի քիւնէն։ (Բոլոր խորագրերն է «Ընդդէմ բուրժուական և ցարական ռեժիմի» - ների գրեթէ ամբողջ)։

Գիտութեանց ակադեմիայի պատմութեան կաճառի փելիսոփայութեան բաժնի կուսակցական ժողովն ալ քննեց ժ. Կամազումարի արդիւնը - ները։ Թղթակից անդամ Մ. Աղաբաբեան անդրադառնալով դադարաւորական աշխատանքներուն՝ կանգ առաւ գիտական հիմնարկներու եւ բարձրագոյն ուսանողներու աշխատանքի թերութիւններուն վերայ։ Առաջարկեց լայնօրէն դարկ տալ ընկալաւորութեան եւ ինքնաշնորհաւորութեան գիտական աշխատանքներուն մէջ եւ լրովին մէջտեղ հանել կարգ մը պատմաբաններու եւ փելիսոփայներու աշխատութեանց եւ հայեացքներու մէջ տեղ դրած քաղքենի — ազգայն. սխալներու կրկնութիւնը, «միասնական հոսանքի» տեսութեան դրսեւորումները եւ անգույ պայքարելով յաղթահարել։

Չեկուցման շուրջ տեղի ունեցաւ միտքերու աշխոյժ փոխանակութիւն։ Բոլշեւիկները հաւանութիւն յայտնելով համագումարին տուած որոշումներուն, յանձն առին անշեղ կատարել համագումարին որոշումները։

Ե. Սարգիսով ըսաւ թէ թուրք նախադրեալները մեկնելով իրենց համաթուրանական դադարէն՝ մամուլին եւ պատմութեան վերաբերեալ «աշխատութիւններուն» մէջ կը խելաթիւրեն պատմական փաստերը, կը ճշնին արդարացնել Արեւմտեան Հայաստանի հայութիւնը ոչնչացնելու իրենց դիւալին քաղաքականութիւնը։ Մեր պատմաբանները ցարդ չեն տուած լուրջ գիտական աշխատութիւններ, որոնց մէջ մերկացուին թուրք յետաշրջաններու այդ գաղափարները։ Մեր պատմական գիտութիւնը պէտք է լրացնէ այդ բացը։ Անհրաժեշտ է ստեղծել ժամանակակից թրքական նախադրեալներու, ամերիկեան աշխարհահայութեան այդ գործակալներու ստոր քարոզչութիւնը մերկացնող աշխատութիւններ։

Կանգ առնելով հայ ժողովուրդի որոշ հարցերուն վրայ, մասնաւորապէս ազգային ազատագրական շարժումներու դնահամման խնդրին, աւելի գիտական Ե. Պարբերեան յայտնեց թէ այդ խնդրին մէջ կարգ մը պատմաբաններ լուրջ սխալներ կատարած են։ Իրենց աշխատութիւններուն մէջ գրեթէ ամբողջ են քաղքենի — ազգայնական «միասնական հոսանքի» տեսութեան յանցանքի կրկնութիւններ (ռեժիմիստ) որոնց դէմ անհրաժեշտ է հետեւողական պայքար մղել, ինչպէս եւ պատմագրութեան մէջ տեղ դրած մատական սխալներու դէմ պայքարը ուժեղացնել։

Աւագ գիտական աշխատող Լ. Պաշկեան, ըսաւ թէ Գր. Գարսեանեան ժ. Կամազումարին մէջ թելադրեց անհաշտ պայքար մղել քաղքենի — ազգայնական կրկնուած սխալներու, մասնաւորապէս քաղքենի — ազգայնական «միասնական հոսանքի» տեսութեան դէմ, որ տեղ դրած է կարգ մը գիտ. աշխատողներու գործերուն մէջ։ «Միասնական հոսանքի» տեսակէտէն գրուած աշխատութեան ցայտուն օրինակ մըն է «Հայ գրականութեան պատմութեան» Ա. Կամազումար, որու մէջ հեղինակները հայ գրականութեան պատմութիւնը ներկայացուցած են իրրեւ միասնական պատմութիւն, բացառելով

բարձրացնելու ու ձայնը լսելի դարձնելու, քան երեսուն տարի վերջ, նոյնիսկ աւելի առաջ, իր մէջըր շտկած, գլուխը ուղղած, ձայնը լսելի դարձրած ու իր փառաւոր ապագան ապահոված կը լինէր... Եւ այս ամէնը միաժամանակ կը լինէր ամէնէն մեծ վրիժառութիւնը ու հատուցումը, որ հայ ժողովուրդը տուած կը լինէր մեր բոլոր տեսակի երեւելի եւ աներեւոյթ, մեծ ու փոքր թըշնամիներին։ Այն ատեն կը հանգստանային մի միլիոնից աւելի, «քաղաքակրթ» կոչուած մարդ - կութեան աչքին առջեւ ամէն ձեւով խողովող ու ճնշող ու անգէն զոհերի անթաղ մնացած ոսկորները...

Տեղը չէ միթէ՞ այս առիթներով միշտ վերջիջել եւ ինչեցնել պարսիկ մեծ բանաստեղծ փելիսոփայ Օմար Պայեսամի ինն հարիւր տարի առաջ ասած քառեկը... —

«Մահաւան քաջա՛մ ցեղին հանդէպ ամէն վախճան աւագուտ է, Արծաթի եւ ոսկու տուած շրբեղաբիւնն անագուտ է, Կեանքն ու աշխարհ արքան խորունկ կորցալ քրճնե՛լ, հասկըցալ թէ՛ Բարի գործէն գաւտ ամէն բան՝ աշխարհին մէջ անագուտ է»։

Իրրեւ վերջաբան, մի քանի խօսք՝ «Համալ Ա. լեզսան»ի մասին...

գրական հոսանքներու պայքարը։ Նարեկացին ներկայացուած է իրրեւ յառաջիմական դրոշմէ, որ իրրեւ թէ բանաստեղծութեամբ նպաստած է ժողովրդավար շարժման, միւշտեւ իրականին մէջ նարեկացին եղած է դեմոկրատական — ժողովրդ. շարժման հակառակորդ, թոնդրական շարժման թշնամի։ Ճիշդ չէ տրուած նաեւ Այգեկցիին եւ կարգ մը ուրիշ հեղինակներու դնահամմանը։ Խաչիկեանի տեսակէտով ալ նոյն տեսակ աղ - խաչներ թոյլ տուած է նաեւ Վ. Չալոյեան իր «Հայ խաչներ թոյլ տուած է նաեւ Վ. Չալոյեան իր «Հայ փելիսոփայութեան պատմութեան ուրուագիծը»-ն տիպ աշխատութեան մէջ։

Ս. Երեմեան (վարի՛չ՝ Պատմութեան Կաճառի հին եւ միջին դարերու պատմութեան ճիւղի), մեկնելով սթալինեան այն տեսակէտէն թէ կարելի չէ ապրանքի արտադրութիւնը նոյնացնել դրամատիկական արտադրութեան հետ, կը քննադատէ հայ պատմագրութեան մէջ եղած այն սխալ կարծիքը թէ բնականօրէն քաղաք. պայմաններու առկայութեան ատեն Բագրատունիներու չըջանին Հայաստանի տնտեսական զարգացումը կը մտնէր ընկե - ռային դարգացման դրամատիկական փուլը։ Սո - վե՛ճ. պատմաբանները, ղեկավարուելով Սթալինի «սոցիալիզմի տնտեսական պրոբլեմները ՍՍՍՐ - ում» աշխատութեան տեսական դրոյթներէն, պէտք է ճշգրտորէն մշակեն հայ պատմագրութեան կարգ մը կարեւոր խնդիրները, որոնց մասին դեռ միասնական կարծիք չկայ։

Անդրադառնալով կղերա - աւատապետական եւ քաղքենի պատմագրութեան վրայ՝ Երեմեան ըսաւ թէ ան ժխտած է դասակարգային պայքար - նաեւ Միջնադարու Հայաստանի մէջ։ Միջնադար - նաեւ պատմաբանները եւ միասնական ձեւով ներկայացուցած են հայ ժողովուրդը եւ «միասնական հոսանքի» ըմբռնումը դարեր շարունակ կրկնուած է։ «Միջին դարու պատմութեան մեր մասնագէտներու առջեւ դրուած հարցն է մարքսեան — լե - նինեանի դասականներու աշխատութեանց լոյսի տակ եւ անոնց հիման վրայ ճամբարացիօրէն պարզաբանել մեր անցեալ պատմութեան հարցերը»։

Հ. Կարապետեան ըսաւ թէ քաղքենի ազգայնական «միասնական հոսանքի» տեսութեան դէմ պէտք է անողոր պայքար մղել եւ արմատախիլ քննել անոր արտայայտութիւնները պատմաբաններու որոշ աշխատութիւններուն մէջ։ Յիշեց թէ այդ կարգի սխալներ թոյլ տուած է Վ. Քալաշեան իր «Գրիգոր Արծրունու հասարակական հայեացքները» յօդուածին մէջ։ Քալաշեան Արծրունին դնահամմատ է առարկայօրէն, միւշտեւ վերջը չէ բացայայտած անոր քաղաք. նպատակները, անոր ազգայնականութիւնը, չէ գտած անոր քաղքենի շահերը ժողովուրդի շահերէն, ճիշդ չէ դնահամ - տած ժ. Գարու երկրորդ կէտի ընկերային հո - սանքները։

Կարապետեան միեւնոյն ատեն չեչուեց թէ պատմութեան Կաճառի եւ փելիսոփայութեան բաժնին մէջ բաւարար չափով չեն ծաւալած քննադատու - թիւնն ու ինքնաշնորհաւորութիւնը։

Ա. Ոսկանեան բացատրեց թէ քաղքենի — ազգայնական կրկնուած սխալները կան նաեւ փոխ - սոփայութեան մէջ։ Քննադատեց Վ. Չալոյեան որ հայ ժողովուրդի մշակութիւնը կը դիտէ իրրեւ մի - տասնական մշակութիւն։ Ոսկանեան նշեց նաեւ երի - տասարդ վարչակազմելու պատրաստութեան ե - րութիւնը փելիսոփայութեան բաժնին մէջ։ Սո - վեայն քննադատեց այդ բաժնին մէջ թոյլ տրուած գրագրութեան փաստերը։

Ժողովը միաձայն հաւանութիւն տալով համագումարի որոշումներուն, որոշեց անշեղ դուր - ծաղրել տրուած որոշումները։

Բագրատ մեր ժամանակները տարիներով համարութիւն (համալ, բեռնակիր) անելով, իր աս - սերի ու կոնակին վրայ բարձր ծանրութիւններ — կահ կարասիք, գործքներ եւն. — մի տեղից միւ - տեղ կրկնով, փոխադրելով, ապրում էր մի պարզ ու բարի սրտի տէր հայ մարդ, «Համալ Այգե - սան» որ իր այդ շարքալ ու հալալ փաստակով պա - հում էր իր ընտանիքը, ապրելով Սպարբան հայ ընտանիքի տան գետնախարի մի նկուղում...

Սրդ, այդ պարզ ու ազնիւ հայ մարդու մա - ուանից յետոյ գտնուեալ են նրա թողած կտակը, տ - րով Բագրու Հայոց Մարգարիտեան Ընկերութեան կը նուիրէր երեք հազար ռուբլի յօգուտ ընկ. եւն. պահած դպրոցներին... Այդ 3000 ոսկի ռուբլին, ոսկու այսօրուան արժէքով, կ'անէր 317, անգ - ոսկի կամ մօտ 1.500.000 ֆրանք, իսկ իրօք 3.000.000-ից միւշտեւ 7.500.000 ֆրանք։ Այն ատեն այդ 3000 ռուբլին... Այդ օրինակ ընտրել հայ մարդու 2—5 անգամ աւելի արժէք, քան թէ այդ թուական 3000 ռուբլին... Այդ օրինակ օրինակ հայ մարդու մասին «յիշատակն արդարեւ օրհնութեամբ եղի - ցի»... միայն կարելի է ասել...

Այս անգրագէտ ու աղբաւ «Համալ Այգե - սան»ի ու սրտառուչ ու վեհ քայլը՝ կարող էր ծա - տայել իրրեւ գեղեցիկ օրինակ մեր հազարաւոր գրագէտ ու համալսարանաւարտ ունեւորների։

ԱՍՏՈՒԱՅԱՏՈՒՐ ՎԱՅԵԱՆ

ՆՈՒԵՐՆԵՐ. — Դպրոցատեղի վարչությունը չընդհատելով իր առաջած 75ամեայ յոթնեանի առթիվ հետեւեալ նուէրները (1 Օգոստ. 1952):

Պ. Օննիկ Մանուկեան (Քօմօ) 168.000 ֆր., Պ. Քրիստոսեան (Ամերիկա) 18.000, Օր. Սիւրանուշ Պէճեան (Ամերիկա) 1800, Պ. Կ. Կիրակոսեան (Պոլիս), Պ. Մօսկոֆեան (Փարիզ) 1000ական, Լաւալ. Ֆրանսայէն Նիս, Տրակինեան եւն.) նոյն առթիւով. — Պ. Մուշեղ Ճիւլիանեան 25000 ֆրանք, Պ. Արիտար Հաճեան 20000, Տիկին Հիւրմիւզ, Պ. Արամ Պէրպէրեան, Սուրէն Գարախանեան, Ա. Համբիկեան, Տէր եւ Տիկ. Լօրէնեան, Պ. Հրանդ Գալանճեան, ոմն եւ ոմն 5000ական ֆրանք : (Շար.)

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻՆ. — Փարիզէն Տիկին Կարապետ Զաւորեան 2000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՊԱՏԱՐԱԳ — ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ՄԱՐՍԻՅԷ. — Սուրէն եւ Հրանդ Թորոսեան ընկերները, ինչպէս եւ Սիւրանեան, Թիւթիւնեան եւ Զուլճեան ընտանիքները (Քալիֆօրնիա) կը ծանուցանեն թէ՛ այս կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ իրենց մեծ մօր եւ մօր՝ այլի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ, մեռած 11 Նոյ. 1952, Քալիֆօրնիոյ մէջ : Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող ազգայիններ եւ Տիգրանակերտցի հայրենակիցներ :

ԲԱՍԱԶԱՅԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, դեկտեմբերեամբ Պ. Արա Պարքեւեանի : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՅԵՏԱԶԳՈՒԱՄ

Յունուար 11ին, կիրակի, դերասան Ա. Գմբէթեանի «Պաղտատար Աղբար» ներկայացումը սկսակնկալ հիւանդութեան պատճառաւ յետաձգուած է : Նոր թուականը շուտով կը ծանուցուի : Տրուած հրաւիրագիրները կը պահեն իրենց արժէքը յաջորդ ներկայացման համար :

ԱԼԲԱՆԻ ՆԻ ՈՐԴԻ ՏԱՆ ԱՆԱՆԱԿԼԸ

Երգապահներու (տիւք) մեծ հաստատութիւնը, ԱԼԲԱՆԻ տունական օրերու առթիւ հրապարակ հանած է «տիւք»երու նոր շարք մը. —

Դերասան ԳՄԲԷԹԵԱՆԻՆ 6 լաւագոյն արտադրութիւնները :

Նոյնպէս ՈՒՏԻ ՀՐԱՆԴԻ հայերէն եւ սօյլ աբեւեղեան ոճով երգուած հեղինակութիւնները, 15 տիւք :

Նախորդ հայկ. ժող. երգերու ճոխ մթերքովը ներկայիս մեր երգացանկը բարձրացած է 75ի : Այս բոլորը կեդրոնացած պիտի գտնէք. —

1. — ԱԼԲԱՆԻ՝ Մարսէյ 23 rue St. Barbe (կեդրոնատեղի) :

ԲԱՆՈՒՆԱՆ գրատուն՝ Փարիզ, 43 rue Richer, Tel. Pro. 25-46 :

HATCHERIAN Լիոն, 65 rue Dunois :

Այս երեք կեդրոնատեղիներուն մէջ «փիկրի»ները հաստատուած են : Փափաքողները կրնան ներկայանալ՝ կատարելու համար իրենց ընտրութիւնը :

Շախու Ե. Մարտիկի մէջ

Վիլլա մը (արուարձանի մէջ) որ կրնայ բաժնուիլ երկուքի վեց եւ չորս սենեակներով, իւրաքանչիւր մասը 700 մեթր պարտէզով, պտղատու ծառերով եւ պաղ ջուրի աղով :

Ի հարկին կը փոխանակուի Փարիզի մէջ (քաղաք կամ արուարձան) յարկաբաժինի կամ փոքր վիլլայի մը հետ :

Մանրամասնութեանց համար, դիմել՝ ՅԱՆՈՒ ԶՈՐԱՅԵԱՆԻ, 136 Ave. des Olives, Marseille.

PLACE DES FETES

ՄԻԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱՍՎԱՅՐԸ

ՋԱՅԱՐԱՆ ԱՐԹԻՐ

Ուր կը գտնէք ձեր փնտած բոլոր համեղ կերակուրներէն դառ, հայկական նուազ՝ ՅԱՆՈՒ ԹԱՌԻՍ ԳԱՐԵԳԻՆԻ ԿՈՂՄԷ

Ետքաւ եւ կիրակի երեկոցները
5 Rue Augustin Thierry, Paris (19)
Métro Place des Fêtes

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻԴԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 11ին, Կիրակի ժամը 4-ի 12, Cercle Militaireի սրահներուն մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. — Հայկական պարերու նոր յայտագիր, ղեկավարութեամբ ՅՐ. ԱԼԻՍ ԳԱՎԷՋԵԱՆԻ, Կոմիտասեան պարեր ԳՈՊԱՆԻՅԷ ԵՂԱՅՐԵՆԵՐՈՒ Կողմէ

ՀՈՉԱԿԱՆՈՐ ORCHESTRE CUBAN PETTet des Cuban Cuban Boys

Սեղանները վարձով կեդրոնացուած Առ. 16-65:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Մեր բաժանորդներէն անյապաղ փակել 1952ի պարտքը : Ստիպուած ենք հետզհետէ ջնջել, Յունուարի ընթացքին, անվճար բաժանորդագրութիւնները : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՔԵ
ARAXE

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան ծրանս 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN
14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 ֆրանք թիւը : Լայս տեսալ Գ. Բիւր :

ՏՕՆԱՄԱՌ ԵՒ ԽՆՁՈՅԹ ԿՐԸՆՈՂԻ ՄԷՋ

Նախաճեռութեամբ կը ընդունուի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի «Մանուկներու Օր»՝ այս կիրակի ժամը 3-էն մինչեւ 11, Արմընօվիլի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին իր դպրոցի աշակերտներուն կողմէ : Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ բոլոր մանուկներուն : Խնջոյժ - պարահանդէս մանկական բաժնէն վերջ : Ճոխ պիւնֆէ : Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է : Մուտքը ազատ է :

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ԶՐՕՐՀՆԷՔ

ՄԱՐՍԻՅԷ. — Պոմոնի եւ Շրջանի թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Ծննդեան Զրօհնէքի արարողութիւնը յետաձգուած ըլլալով պիտի կատարուի այս կիր. առաւօտ, իսկ յաջորդ օր՝ յիշատակ Մեռելոցի պատարագ եւ հոգեհանգիստ : Ծննդոց օրը ծանուցուած է :

ՏԱԼԱՔԻԻՓԷԵԱՆ

Հաստատութիւնը իր DUZE ՕՂԻՆ գտած ընդունելութեան քաջալերուած եւ մանաւանդ իր յարգելի յաճախորդները միշտ գոհացնելու մտահոգութեամբ, պատիւը ունի յայտարարելու թէ այսօրու ընդունելու իրենց նախընտրած

DUZE ՕՂԻՆ

կրնան գտնել ամբողջ ծրանայի մէջ. — Կեդրոնատեղիներ՝ ՓԱՐԻԶ. — Տալաքիւֆէեանի, Halle aux Vins, Paris (5) : Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentino, 166 Ave. Victor Hugo: Հեռ. 15.20:

ՄԱՐՍԻՅԷ. — Տալաքիւֆէեան, 48 Rue Puvis de Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարսէյի մէջ ՈՒՇԱՐՈՒԹԻՒՆ !!!

Հայկական մասնագիտութեամբ պատրաստուած միակ ՕՂԻՆ ծրանայի մէջ :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՅՈՅՑ 1953

Փնտռել Հ. Թ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ, ինչպէս եւ Բալուեան եւ Պարսմեան գրատունները : ԳԻՆԸ 200 ՖՐԱՆԿ

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (12)

ՅՈՒՇԱՅԵՏՐ

ՍԷՆՏ ԷՐԻՆ. — «Անտոք» ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկեր Մ. Մանուկեանի ընկերարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, Քաֆէ Գոհարի սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ :

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

V E T T E R

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château. Paris (14) — Suffren 62-02
ՎԿԱՅԵԱՆ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱՃԻՏ ՏԵԼԵՎԻՏԻՈՆ, RADIOի, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (առկներու եւ խանութներու մէջ) :

Ճոխ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան մեքենաներուն :

Վերաման դիւրութիւն եւ մասնաւոր գեղջ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն : Դիմել :

Պ. ԱՆՈՐԱՆԻԿ ՍԱՊԱՊԱՊԱՐԵԱՆԻ

Վերի հասցէով :

Կ. ՄՈՄՃԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

41 Quai de L'Horloge

Galerie de la Cité

(Ծովանկարներ եւ բնանկարներ)

3 Յունուարէն մինչեւ 24 յունուար :

“ՇԻՐԱԿ” ՕՂԻՆ

Հոչակաւոր «ՇԻՐԱԿ» օղին Արեւելքի առաջնակարգ ըմպելին է :

Օղիի միակ եւ իսկական տարազին համաձայն՝ չամիչի հիւթէն թորուած՝ մասնաւոր խնամքով անոր պատրաստութիւնը զայն կը հանդիսացնէ եղակի եւ անկեղծելի ըմպելի մը :

ՇԻՐԱԿը Արեւելքի մէջ ա մէկն է նընդհանրացած օղին է եւ անոր հոչակը տարածուած է ամբողջ աշխարհի մէջ :

ՇԻՐԱԿը փափկահաշակ խմորներուն կու տայ օղիէն սպասուած ամէն գոհացում ու վայելք :

Հետեւաբար, փնտռեցէք ու խմեցէք, տարամերժօրէն, ՇԻՐԱԿ օղին. որ կնքուած է Հայաստանի Շիրակ փառապանծ նահանգին անունով, իբր վաճառանիշ կրելով անոր համայնապատկերով պիտակը :

ՕՐԱԽԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN 17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր. Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 11 Janvier 1953 Կիրակի 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6963 Նոր շրջանի քիւ 2374

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՈՂՋՈՅՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

Երէկ, չարաթ, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ն. Պատգամ. Ժողովին բացումը, Փարիզի մէջ :

Հաստատուած՝ 1945ին, նախկին Պատանեկան Միութեան ժառանգորդն է այս կազմակերպութիւնը: Աւելի լայն ծրագրով:

Անշուշտ գործունէութեան ձեւերն ալ տարբեր են: Բուն բառով՝ աւելի բարդ:

Պատանեկան Միութիւնները կազմուած ատեն, անդամները հայերէնի որոշ պաշար ունէին: Շատերը եկած էին Յունաստանի եւ Միջին Արեւելքի որբանոցներէն եւ դպրոցներէն:

Յետոյ, այն ատեն աւելի բանուկ էին հայերէնի դասընթացները, կարգ մը հայաշատ քաղաքներու մէջ (Մարսէյլ եւն.):

Երէկուան պատանիները արդէն չափահաս, տուն-տեղ կազմած են այսօր: Եւ հիմա ունինք բոլորովին նոր սերունդ մը, այստեղ ծնած, այստեղ կրթուած:

Ինչ միջոցներ ունէինք, այս նոր տարրը հասկանալու կապուելու, բուն բառով՝ «հայացնելու» համար:

Առաջին միջոցը պիտի ըլլար, անշուշտ, նորահասները համախմբել իրենց յատուկ Միութեան մը մէջ: Եւ կազմել ծրագիր մը, որ համապատասխանէր իրենց տարիքին եւ միջավայրի պահանջներուն:

Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն այդ գործն էր որ կատարեց, կազմելով «Նոր Սերունդ»-ը, իրենց կորիզը Երիտ. Միութեան:

Ծրագիր-Կանոնագիրը կը նախատեսէ ամէն ինչ որ կարելի է, թեւ տալու համար այս Միութեան:

Անոր անդամներն ու անդամուհիները լայն միջոցներ ունին սորվելու ոչ միայն մայրենի լեզու եւ գրականութիւն, այլ եւ Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն:

Հետզհետէ յառաջ երթալով, անոնք կը ստանան նաեւ պիտանի դիտելիքներ, արդարեւ թէ միջազգային շարժումներու մասին:

Իրենց ժողովները, դասընթացները եւ դասխօսութիւնները միեւնոյն ատեն կը ծառայեն իրենց մարզարան՝ հանրային կեանքի վարժուելու:

Անշուշտ բացարձակ պայման է որ միշտ հայերէն խօսին ու գրեն, ժողովներու մէջ եւ ամէն տեղ:

Ասով՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամները կը տարբերին այն միւս երիտասարդներէն որոնք մայրենի լեզուն մէկզի գրած են իրենց բնա մը:

Ինչ կ'արժէ Երիտ. միութիւն մը որ կապ չունի հայերէն գիրին եւ խօսքին հետ, եւ կը ծառայէ պարզապէս Փրանսագիրութեան մարդանոցներ կատարելու:

Նոր Սերունդի ծրագիրը չէ անտեսած արդիական պահանջներն ալ, — մարզանք, զբօսանք, երիտասարդական խորհրդ եւն:

Միութիւնը կրցած է օգտուել այս բոլոր պատեհութիւններէն: Ո՞րքան անձն է իր անդամներուն թիւը: Դեռ ինչ սպասելիքներ ունին, աւելի յառաջ երթալու եւ ծառայուն ցանց մը կազմելու համար:

Այս հարցումներուն պատասխանը պիտի տայ Պատգամ. Ժողովը, լսելով զեկոնցումները եւ թեր ու դէմ կարծիքները:

Կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել հիմնական կէտ մը:

Որ եւ է բանաձեւ մեռեալ տառ պիտի մնայ, եթէ Նոր Սերունդի ամէն անդամ չըմբռնէ թէ ի՞նչ փրկութեան համար է որ կ'աշխատի:

Երէցները կ'օգնեն, պիտի օգնեն միշտ, քամելով իրենց երակները: Ծամբայ ցուցնելով եւ շունչ տալով:

Արդ, կէս ճամբան չմնալու համար, անհրաժեշտ է ամուր հաւատք եւ յարատեւ աշխատանք: Վա՛յ այն սերունդին որ չի հաւատար իր արժէքին ու դերին: Մասնաւոր օտարութեան մէջ:

Եւ այս բախտորոշ օրերուն:

Ինչպէս իրենց աչքերուն բոցը, իրենց խանդավառ գործունէութեան կրակն ալ պէտք է կայծեր ցանէ ամէն տեղ: Օրուան բոլոր ժամերուն:

Այս վստահութեամբ կ'ողջունենք Ն. Պատգամ. Ժողովը:

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

«ՔՐԻՍՏՈՍ ԾՆԱԽ ԵՒ...»

Յայտնեցաւ: Ե՞րբ սակայն:

— «Դեկտ. 25ին», կ'ըսեն շատեր:

— «Յունուար 6ին», կ'ըսեն ուրիշներ:

Այս տարի սակայն Գ. եւ Դ. Քրիստոս մըն ալ աշխարհ եկած է: Մէկը Յունուար 4ին եւ միւսը Յունուար 11ին:

Ծիծաղելի բան չկայ, խնդրեմ:

Դեկտ. 25ին ծնած Քրիստոսը ծանօթ է կաթոլիկ եւ բողոքական աշխարհին, Յունուար 6ինը Հայոց: Յունուար 4ինը նոր է բողոքական: Պարզապէս կիրակի ըլլալով, Քրիստոս արքան ուզած է դիւրացնել աշխատանքներու գործը, քանի որ Յունուար 6ը երեքշաբթի էր, լուր օր եւ եկեղեցի երթալը դժուար:

Այսպէս, Մարտէյլի մէջ Ծնունդը տօներ են Քրիստոսի ծնելէն առաջ, Յունուար 4ին:

Իսկ դարձեալ Մարտէյլի մէկ թաղին՝ Պոմոնի մէջ յետաձգեք եւն Յունուար 11ին, նկատելով որ ձիւն-ձմեռ օրով դժուար է եկեղեցի բերել ժողովուրդը:

Կրնամ ջերմեռանդ բարեպաշտ մը չըլլալ. բայց կը հարցնեմ. —

Եղա՞ւ, սիրելի ազգ. վարչութիւններ, թաղականներ եւ հողարարներ: Մեր եկեղեցին ու կրօնական հաւատարմներուն հիմը չխախտելու համար իսկ պէտք է զգուշանալ տնավարի կարգադրութիւններէ:

Բարեբախտաբար Զատիկը, Քրիստոսի Յարութեան տօնը, գերծ է այդ սայթաքումներէն: Նախ՝ կիրակի կուգայ. հետեւաբար չի վախար յարմարեցնել: Յետոյ՝ զարնան զուգարկելով ձիւնէն ալ չի վախար:

Երանի՛ իրեն ու մեզի. ինչու չէ՞:

ՍՍՍԻ

Թուրք բոյնիկները սրագինեան պիտեռով ..

Պոլսոյ վերջին քաղաքներէն կը քաղեմք հետեւեալ տեղեկութիւնները (1 յունուար). —

Իզմիրի ոստիկանութիւնը կարմիրներու ընդարձակ ցանց մը երեւան հանց եւ ճշտեց թէ այս ցանցը ոչ մէկ կապ ունի նախորդներուն հետ: Կարմիր կազմակերպութեան նպատակն էր տարածուիլ ամբողջ երկրին մէջ, հարիւրաւոր հայրենակիցներ անդամ գրել կուսակցութեան: Յանցին վարիչներէն երկուքը Իզմիրցի են: Մէկը Ռուսիա դառնաւ է յեղափոխութեան ժամանակ: Միւսները Պուլկարիայէն եկած գաղթականներ են:

Ոստիկանութիւնը մեծ ճարտարութեամբ եւ գաղտնաբար հետեւած է կարմիր գործիչներու բոլոր քայլերուն, եւ ճշտած է թէ որոնց հետ կապեր հաստատած են: Կազմակերպութիւնը միմի - այն Իզմիրի մէջ քանի աւելի անդամներ ունէր եւ կը գործէր նաեւ Թուրքիոյ միւս նահանգներուն մէջ, հինգ հազարէ աւելի անդամներ ունէր: Նոյնինքն ամբաստանաւորները խոստովանած են այս պարագան: Բոլորն ալ սթալինեան պիտեր ունին եւ իրենց մէջ կարգախօսներ ունէին, շատեր ալ արձակ-համարձակ կ'ըսէին թէ մօտերս Ռուսերը Թուրքիա պիտի գան եւ պիտի տեղաւորուին այստեղ:

Կ'ենթադրուի թէ համայնավարները ձեռք անցուցած են Գրգարաշէլի եւ Զէյթինպուրնուի դիւարաններուն եւ ուրիշ բազմաթիւ զինուորական դօմէններու ծրագիրները:

Կարմիր ցանցին վարիչները ժողովներ կը գումարէին Իզմիրի զանազան տուններու մէջ: Երբ քննութիւնները լրանան, փութով դատարան պիտի յանձնուին:

Քառասուն տուններ խուզարկուեցան Պուրսայի մէջ: Բազմաթիւ փաստաթուղթեր գտնուած են յետադիմական շարժումի մասին:

Նոր Դանիսին առաջին գործերը

Մայիսի դաշինքը իր պոստին նկատը դնումը երէկ, չարաթ: Մեծ փոփոխութիւններ չեն սպասուել իր ուղեգծին մէջ:

Ինչպէս կը գրեն իրազեկ թերթեր, ոչ վարչապետը, ոչ ալ Պ. Ժոզեֆ Պիտո միտք ունին հիմնովին փոխելու արտաքին քաղաքականութիւնը: Պարզապէս պիտի փորձեն բարեփոխել եւրոպական բանակին դաշնագիրը, դիւրացնելով վաւերացումը: Շուտանի անկումը հետեւանք է անձնական պայքարի մը, որ սուր հանգամանք ստացած էր անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր, Փինէի դաշինքին օրով: Պ. Մայիս կ'ուզէ օր առաջ կարգադրել այս խնդիրը, որ կապ ունի նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ հետ:

Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ առաջին անգամ է որ զօր. տը կողի կուսակիցները կ'ընդունին եւրոպական բանակի սկզբունքը: Անոնք պիտի չանդերձ ազգային բանակներու անկախութեան վրայ, համաձայն են որ կարգ մը Ֆրանս. զօրաբաժիններ խառնուին միւս բանակներուն, միացեալ ուժ մը կազմելու համար:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, պ. Մայիս Ազգ. Ժողովին մէջ երբեք ըսել ուզած չէ թէ դաշինքին վաւերացումէն առաջ ամէն յօդուածի մասին պիտի բանակցին եւ ամէն քննադատի դժհացում պիտի տրուի: Իր նպատակն է Ազգ. Ժողովին յանձնել դաշնագիր մը որ ընդունելի ըլլայ եւ վաւերացուի մինչեւ ամառ:

Միւս կողմէ կը վախցուի որ եթէ Փարիզ հիմնական փոփոխութիւններ պահանջէ, արեւմտեան Գերմանիան ալ կրնայ վերաքննութիւն պահանջել եւ այն ատեն ամէն ինչ վիճելի կը դառնայ:

Գարով ներքին գործերուն, կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ պ. Մայիս զարկ պիտի տայ տնտեսական կեանքին, աւելի լայն վարկեր բանալով, խրախուսելով շինարարութիւնը, ամերիկեան դրամադրութիւն ապահովելով, եւ սպառումն ու արտադրութիւնը յարմարեցնելով: Ուստի կ'ուզէ օր առաջ քուէարկել տալ 1953ի երմտացոյցը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը իր մօտ հրաւիրեց Լոնտոնի Փրանս. դեսպանը, տեղեկութիւններ ստանալու համար: Կ'ըսուի թէ դեսպանը Փարիզ պիտի գայ այսօր-վաղը: Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Գերմանիոյ մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի նոր դաշինքին քայլերուն: Դեսպանին եւ պ. Իտրնի տեսակցութեան զլսումը նիւթերէն մէկն էր ապահովել Անգլիոյ աջակցութիւնը Հնդկաստանի պատերազմին մէջ:

Ազգ. Ժողովը նիստ ունի Գշ. օր. բայց պիտի դրաղի դիւանի եւ յանձնախումբերու ընտրութեամբ: Դաշինքը Ժողովին պիտի ներկայանայ յունուար 20ին:

Արհեստակցական Միութիւնները առ այժմ վերապահ դիրք մը բռնած են նոր դաշինքին հանդէպ:

Օրասուրի ցարդին դասը

Բշ. օր Պոստոյի զին. ատենը պիտի դատէ 22 Գերմաններ (S.S.) իրենց ջարդարարները Օրասուր-սիւռ-Կլան գիւղին (Լիմոսի մօտ):

Ջարդը տեղի ունեցաւ 1944 յունիս 10ին: Թերթերը կը գրեն թէ ողջ մնացած են միայն եօթը հոգի, — հինգ այր, կին մը եւ տղայ մը: Մնացեալը շտեմարաններու, կառատուններու եւ եկեղեցիին մէջ թխելով եւ յարդ ու փայտ լեցնելով, գնդացիի բռնած եւ վառած են: Շատ մը վիրաւորներ ողջ ողջ այրած են:

Ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերը, մինչեւ այսօր ալ ճշտուած չէ այս քստմնելի ցարդին պատճառը: Ողջ մնացողները կ'ըսեն թէ ՏՏները զէնք եւ ոստմանիւթ կը փնտռէին գիւղին մէջ: Կարծողներ կան թէ Գերմանները չիղթած են գիւղը, որովհետեւ ուրիշ Օրասուր մը եւս կայ (սիւռ Վաւո):

Աւելի հաւանական կը նկատուի այն կարծիքը թէ գիւղը ջարդուեցաւ իրենց վրէժ գերման հրամանատարին առեւանգութեան: Դիմադրական ծակատին ռազմիկները Օրասուրի մօտ գերի բռնած էին գերման սպան, որ կը հրամայէր «Ճապ Ռայլս» գունդի Գ. վաշտին եւ իր փոխանորդը, Տիւման, հրամայեց ջարդել:

Այս առթիւ բուն բանավէճ մը բացուած է Փրանս. մամուլին մէջ: Ամբաստանաւորներէն 14ը Այդաքցիներ են, այսինքն Ֆրանսացիներ, որոնց 12ը եղեռնին մասնակցած են ՏՏներու ստիպումով, ինչպէս կը պնդեն: Շատեր դիտել կուտան թէ Ֆրանսայի համար անպատուաբեր է այս մարդիկը դատել գերման զինուորներուն հետ: Արդ, 1948ի օրէնքով, պատերազմի ռճրագործները պէտք է հաւաքաբար պատասխանատու սեպուին, ինչ ազգի ալ պատկանին:

Չոհերուն թիւն է 642: Օրասուր այժմ աւերակոյտ մըն է եւ ազգ. յիշատակարան հռչակ:

(Կարդալ շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

աւած: Գիւղի ճամբուն վրայ հետեւեալ աղղանշա-
նք գրուած է, ֆրանսերէն եւ անգլերէն. — «Յի-
շ»: Յանցաւորներէն շատերը երեւան չեն ելած:
Հողարապետ Տիգրան եւ իր զինուորներէն շատե-
րը սպաննուած են: 86 հոգի պիտի դատուին ի բա-
ցակայութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԲԱՆԱԿԻՆ զնդ. Նաւըր, որ երկ-
րորդ ուժեղ դէմքն է զօր. Նէկիպէ վերջ, տեսակ-
ութեան մը առթիւ ըսաւ թէ երեսփ. ընտրու-
ման իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնել
հետեւեալ որոշման վրայ, — զուրա քչել անդէ:
Գործը եւ լուծել Սուտանի խնդիրը: «Այս երկուքը
մեր գերագոյն նպատակներն են եւ պիտի իրա-
դրուին միացեալ ժողովուրդի մը աջակցու-
թեամբ»: Գահիրէի անդէ. զեսպանը վերջին տասը
օրերու ընթացքին երկու անգամ զինուորութիւն
բաւ, հակառակական ցոյցներու առթիւ:

ԱՍԻՈՑ Ընկերվարական համագումարը, որ
պիղի կ'ունենայ Ռանկունի մէջ, որոշեց անջատ
միութիւն մը կազմել, որ կազմ պիտի հաստատէ
Եւրոպայի Ընկերվ. Միջազգայինի հետ: Ժողովին
կը մասնակցին Թունուզի, Սուրիոյ, Լիբանանի,
Եգիպտոսի ընկերվարականները, որոնք այս առ-
թիւ ալ յուզեցին իրենց պահանջները:

ԱՆԳԼԵՆԻՐԱՆԵԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ընկերութիւնը
զատ բացած է խալիկան ընկերութեան մը դէմ,
որ 780 թոն իրանեան քարիւղ կը փոխադրէր «Րոզ
Մերի» շոգենաւով: Ատէնի գերագոյն ատենադ
վճռեց թէ այդ քարիւղը կը պատկանի ընկերու-
թեան: Այս վճիռը մեծ յաջողութիւն մը կը սեպ-
ուի ընկերութեան համար, որ վար զնել տուած էր
նաւը:

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՁԱԿԱՆ 40րդ ցուցահանդէսը բաց-
աւեցաւ Փարիզի մէջ Հանրապետութեան նախա-
դահին կողմէ: Ցուցադրուած են 400 լուսանկար-
ներ 22 երկիրներէ: Ուրիշ ցուցահանդէս մը եւս
բացուած էր Եւ. օր: Այստեղ ալ ցուցադրուած
են 200 լուսանկարներ, իւրաքանչիւրը ստորագր-
ուած միջազգային մեծ լուսանկարիչներու կողմէ:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ վերջացնելու «որ եւ
է միջոց չեմ գիտեր», ըսաւ Մ. Նահանգներու
միացեալ Սպայակոյտին պետը, զօր. Պրիտի:
«Եւ չեմ տեսած մէկը որ գիտնայ»: Կարգ մը Ամե-
րիկացիներ կը թելադրեն հիւլէական ուսմը գոր-
ծածել, բայց այս միջոցն ալ անօգուտ կը սեպեն:

ԱՐԱՐԱՅ. ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍՐԱԵԼԻ Բրոյմաի
եղած են, վերադրուելու համար: Եգիպտոսի
վարչապետը հաստատեց թէ արդիական դէպքեր
պիտի ստանան մօտ օրէն: Սուրիա եւ Լիբանան
եւս կը վերադրուին: Իսրայէլի բողոքներուն վը-
րայ Անգլիա յայտնեց թէ Իսրայէլ ալ կրնայ մէկ
օղանալ զնել, ամէն անգամ որ չորս օղանալ ծախ-
ուի արար. երկիրներուն:

ԾԱՆՐ ԴԵՊԵՐ պատահեցան Քարաչիի մէջ
(Փաքիստան): Տասնըվեց հոգի սպաննուեցան:
Վիրաւորներուն թիւը հարիւր կ'անցնի:

ԼՈՒՆՈՒՅՑԱՒ գերման երիտ. միութիւն մը
Հէստէի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ սեւ
ցանկ մը կազմած էր, «մաքրելու համար» պա-
տերազմի ատեն:

ԲԱՅ ՈՒ ԳՈՅԻ մէծը չէ վերջացած Սուրիոյ
եւ Լիբանանի միջեւ: Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ
սահմանադրուի 24 ժամուան փակումէ մը ետք
վերաբացուելով, նորէն գոցուեցաւ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆ անաշարիկեց «Ելէ» ընկերութեան
քարիւղի պահեստներ չինել Աքապայի մէջ, Կար-
միր ծովուն վրայ: Այս երկիրը ցարդ հրահրել կը
ստանար Պէյրութէն, քարիւղաբարձ կառերով,
ինչ որ շատ սուղի կը նստի: Միւս կողմէ Սուրիոյ
եւ Լիբանանի ճամբաները կը փակուին ձմեռը:

ԵՐԿԱՀԱՆԴԻՍ

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹ ԹՈՂՈՍԵԱՆԻ

Փետր. 8ին SALLE GAVEAՍԻ ՄԵՋ

Մամբաւանսուր-իւնները յաջորդով

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մարտ 8ին կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Salle de la
Chimieի մէջ: Գեղարուեստական եւ սկաւառական
բաժին:

oo

ԾԱՆՈՒ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Մէկ Միւրժէթօզ (D.R.P. 3 fils), մոթէօրով:

1 Պոպիլնուր 10 պրօշով եւ մոթէօրով:

1 Հեւեթու Տրայիէ մեքեմայ 10 ժոժ, տուլլը

շիւք, 8 սերիւք:

1 մեք. Տօմէ, ժոժ 10, տուլլը շիւք, 8 սերիւք:

1 մեքենայ C. B. ժոժ 8.

1 մեքենայ սիւրփիւլէր, գուլպայի:

Դիմել Mr Boyadjianի 12 Place de la Pierre,

Valence (Drôme).

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ

ՅՐ. ԿԱՊՈՅՑ ՆՍՁԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱԾԻՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍԸ

Յունուար 11ին, Կիրակի ժամը 4ին 12, Cercle Militaireի սրահներում մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. — Հայկական սրբերու նոր յայտագիր, ղեկավարութեամբ

ՕՐ. ԱՆԻՍ ԳԱՎԷՋԵԱՆԻ, կովկասեան պարեր ԳՈՊԱՆԻՅԷ ԵՂԱՅՐՆԵՐՈՒ կողմէ

ՀՈՉԱԿԱՒՈՐ ORCHESTRE CUBAN PETTet ses Cuban Cuban Boys

Սեպտեմբը վարակի հեռագրութիւնով Ale. 16-65:

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԶԱՏԻԿԱՆ

ԹՈՐՈՍ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ն շ ա ն ու ծ

Իսկ լէ Մուլիմօ 28-12-52 Լա Սիօքա

ՅԱՌԱՋ Կը նուիրեն

Մէն Լուէն (Մարտէյլ) հայրենակից մը մէկ
տարուան Յաւաք կը նուիրէ Պ. Յարութիւն Համ-
բարձումեանի, իսկ Օր. Մ. Գարբիշեան տարի
մը եւս կը նորոգէ իր նուէրը պ. Գարբիշե Գաբ-
րիշեանի:

ԱՐԱՔՍ
ARAXE

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱՐԻ ՊԱՐԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-
կան Ֆրանսա 1000 Ֆր., Արտասահման 1400 Ֆր.:
Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48

C. C. P. Paris 7065-15

Մամօք. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով

30 Ֆրանք թիւը:

Լոյս տեսաւ Դ. Քիւր:

ՔԱՅԻ՛ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած բարակ ու մաքուր,
Ընտիր, համով եւ անուշ բոյր,
Առանց վախի, առ կուլ տուր,
Եւ քաշակէ՛ տուրն Արթիւր:

Ով հաստատէ խառնուրդ կայ
Յիսուս հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարսպ տապալկին,
Շիշ մը օդի նուէր կայ:

Հասցէն ահա, առ պահէ՛

Շուտով գրէ՛, քոզ գրկէ՛,

ԱՐԹԻՒՐԸ անոնին մարքն է

Սուրնն ալ Արթիւրին փառքն է:

A. Boyadjian, 12 Place de la Pierre, Valence (Drôme)

ԿՈՒՉՈՒԻ

Երիտասարդ վարժ finisseuse մը կ'ունը confection
tailleurի համար: Ներկայանան միայն անոնք որ
լաւ պայմաններ ունին:

Դիմել՝ Chez M-me Paul, 14, Rue Grange-Batelière,
Paris 9-ème, métro Montmartre, ամէն օր, նոյնիսկ
կիրակի:

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ ՏԱՆ ԱՆԱԿԱՍԱԸ

Երգապահներու (տիւք) մեծ հաստատութիւ-
նը, ԱԼՔԱԶ տօնական օրերու առթիւ հրապարակ
հանած է «տիւք»երու նոր շարք մը.

Դերասան ԳՄԲԷԹԵԱՆԻՆ 6 լաւագոյն արտա-
սանութիւնները:

Նոյնպէս ՈՒՏԻ ՀՐԱՆԴԻ հայերէն եւ սօլօ ա-
րեւելեան ռճով երգուած հեղինակութիւնները, 15
տիւք:

Նախորդ հայկ. ժող. երգերու ճոխ մթերքովը
ճերկայիս մեր երգացանկը բարձրացած է 75է:
Այս բոլորը կեդրոնացած պիտի գտնէք.

1. — ԱԼՔԱԶ՝ Մարտէյլ 23 rue St. Barbe (Կեդ-
րոնատեղի):

ԲԱՆՈՒՆԱՆ գրատուն՝ Փարիզ, 43 rue Richer,
Tél. Pro. 25-46:

HATCHERIAN Լիոն, 65 rue Dunoir:

Այս երեք կեդրոնատեղիներուն մէջ «տիւք»-
ներ հաստատուած են: Փափաքողները կրնան ներ-
կայանալ՝ կատարելու համար իրենց ընտրու-
թիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Մէնթ Էթիէն. — «Անտոք» ենթակոմիտէի Ժա-
ղովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ըն-
կեր Մ. Մանուկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրա-
կարգ:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

V E T T E R I

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE V E T E M E N T S

Hommes - Jeunes-Gens

Claire-Comte

COUTURE

ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆՍՐԱՐՈՒԻ:
ՓԱՐԻԶ ԱՊՐՈՂ ԿԱՍ ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆԷՆ ԵԿՈՂ
ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԿԱՍԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառա-
տունը, 17 Bld. des Capucines, Paris: Café de la Paixին
ճիշդ դիմացը: Հեռ. OPE. 80-34

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)

(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72-60

Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord

Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11-30 եւ 14էն 17,

7աքաթ 9էն 11-30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ՝ ՀԱՍՍՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de réception

Բոյոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պա-
հուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ոեւէ ծախ-
քի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար:

oo

RAKI DUZE

Զուտ օդի, անխառն,
Մաքուր ալամայիէ
Պատրաստուած է խմամբով,
Տիւք Օղին անուշ - հոտով:
Տալափիւիէեան Որդին
Պատրաստեց Տիւք Օղին,
ի ցնծութիւն ամէնուն,
Սրճարանէն միջեւ տուն:
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՍՍՐ ԴԻՄԵԼ

Կեդրոնատեղիներ՝

ՓԱՐԻԶ. — Տալափիւիէեանի, Halle aux Vins, Pa-
ris (5): Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱՆԱՆ. — Entrepot Valentinoise, 166 Ave. Victor
Hugo: Հեռագր. 15-20:

ՄԱՐՍԷ. — Տալափիւիէեան, 48 Rue Puvis de
Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարտէյլի մէջ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ !!!

Հայկական մասնագիտութեամբ պատրաստուած
միակ Օղին Ֆրանսայի մէջ:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԲԵՐԸ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցախ. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 13 Janvier 1953 Երեքշաբթի 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6964-Նոր շրջանի քիւ 2375

Նմբագիր՝ Ծ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՈՍԻՐԸ

«ՊԻՏԻ ԿՈՐԾԱՆԻՔ...»

Անցեալ շաբթու այս ահալորը կը հնչեցնէր Պ. Թրումըն, իբրեւ իր կարապի երգը :

Տարեկան տեղեկագիրը ներկայացնելով խորհրդարանին, կը թուէր իր իշխանութեան օրով կատարուած գործերը :

Իր նախագահութիւնը տեւեց մօտ ութ տարի : Եւ Պ. Թրումըն դո՛ւ կ'երեւայ արդիւնքէն, « որ հպարտութիւնը կը կազմէ ազգին, մեր քաղաքական դրութեան եւ վարչական կարողութեան » :

Տեղեկագիրն այդ մասը կը վերաբերի պատմութեան : Վերջապահէն է որ ունի այժմեական եւ ծանրակշիռ հանդամանք :

Հեռագիրները արդէն հաղորդեցին լուրը, բայց, կ'արժէ քիչ մը աւելի լայնօրէն արձանատու գրել քանի մը կէտեր :

Թերեւս առաջին անգամ է որ Մ. Նահանգներու նախագահը այնքան չարաչուր յայտնութիւններ կ'ընէ, միեւնոյն ատեն կոչ մը ուղղելով Սթալինին :

Բաղդատելով արեւմտեան աշխարհին եւ Պ. Միութեան միջեւ մղուած պայքարը, Պ. Թրումըն կ'ըսէ թէ « այս կուրսը նոյնքան հին է որքան պատմութիւնը — ազատութիւնը՝ բռնութեան դէմ » :

« Աշխարհը բաժնուած է, բայց մեղաւորը մենք չենք, այլ խորհրդային ծրագիրը : Անոնք սկսան պաղ պատերազմը եւ ոչ թէ մենք : Եւ ազատ ազգերը ստիպուեցան ընդունիլ մեր առաջնորդութիւնը, դիմագրաւելու եւ սանձելու համար սովորական արշաւը » :

Նախագահը կը յիշեցնէ թէ Պ. Միութիւնը 8.000.000 քառ. մղոն տարածութիւն ունի եւ 5 միլիոն քառ. մղոն ալ արբանեակ երկիրներ, իր սահմաններուն վրայ, իսկ Զինաստանն ալ իր սերտ ընկերակիցն է :

« Աշխարհագրութիւնը կեդրոնական դիրք մը կուտայ Պ. Միութեան : Ան թէ եւրոպական եւ թէ ասիական պետութիւն մըն է, եւ իր սահմանները կը հպին ազատ աշխարհի շատ մը կենսական տարածութեան : Ան կ'ընայ միեւնոյն ատեն իր բանակներով եւ տնտեսական ուժով սպառնալ արեւմտեան Գերմանիոյ, Իրանի եւ Ճապոնի » :

Ուրիշ վտանգներ ալ մատնանշելէ ետք, Պ. Թրումըն կը պարզէ այն միջոցները զոր ձեռք առին « յանուն ազատութեան եւ մարդկային յառաջդիմութեան » :

Այս առթիւ, կը յիշէ « առաջին յաջող փորձը, Իրանի հողային ամբողջութեան ապահովումը եւ ռազմական պատնէշի մը ստեղծումը Թուրքիոյ մէջ » :

Կը յիշէ նաեւ Ատլանտեանի դաշինքին ընծայուած օգնութիւնը, Գերմանիոյ եւ Ճապոնի դէմ եղած սպառնալիքներուն խափանումը եւ ուրիշ յաջողութիւններ :

Բայց, հանգիստ չէ : Եւ ամէնէն աւելի այս պարագան է որ մտահոգութեան կը մատնէ խաղաղութեան բարեկամները :

Թրումըն այն մարդն է որ հրամայեց Ճապոնը խորտակել հիւլէական ռումբով : Եւ այսօր նոյն դէպքին վրայ դրած է իր յօյսը, ազատութիւնը եւ խաղաղութիւնը ապահովելու համար :

Այսպէս, հանգիստ հեռանկար մը կը պարզէ, չեղտելով իրենց յառաջդիմութիւնը՝ այս ճակատին վրայ :

Ուրիշ խօսքով, ասպարէզ կը կարգայ Պ. Միութեան, « որ ջուրերը կը պղտորէ, կ'ուզէ ուրիշ երկիրներ գրաւել, ուրիշ միլիոնաւոր մարդկային էակներ ստրկացնել » :

Իրենք պիտի շարունակեն վերադիմումը, դիմակիցներուն հետ : Պիտի ամրապնդեն քաղաք. եւ ռազմական միութիւնը, պիտի ջանան զարկ տալ տնտես. եւ ընկերային յառաջդիմութեան : « Պէտք է միշտ պատրաստ ըլլանք պաշտպանի » :

Եւ սակայն, նոր աշխարհամարտի մը հեռանկարն անգամ սարսուռ կ'ազդէ :

« Այսօր պատերազմը խորհրդային կայսրութեան եւ ազատ ազգերուն միջեւ գերեզմանը պիտի փորէ ոչ միայն սթալինեան թշնամիներուն, այլեւ մեր ընկերութեան ու աշխարհին » :

Միայն այս մղձաւանջը բաւական է չարը խափանելու :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՉ ՄԷԿ ՈՃԻՐ

Պզտիկ լուր մը ուշադրութիւնս գրաւեց :

Նորվեգիոյ մայրաքաղաքին ոստիկանութիւնը իր տարեկան տեղեկագիրն մէջ ոչ մէկ ոճիր արձանագրած է 1952ի ընթացքին : Ուրեմն այդ աստուածարեալ քաղաքին մէջ ոչ գողութեան համար, ոչ նախանձով, ոչ յիմարութեան նոպայով, ոչ ալ սիրային գերադրութեամբ իրար սպաննելու սովորութիւն չունին : Այլ չեմ յիշեր զինով եւ այլասերուած ծնողներու ոճիրները իրենց զաւակներուն հանդէպ, որ վրդովիչ չափի մը հասած են ամէնէն քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ անդամ :

Պատճառը փնտռեցի այս անօրինակ երեւոյթին : Հոն, մարդիկ գինիի տեղ ջուր կը խմեն կերելի, չա՛տ չա՛տ գարեջուր : Բաբելոնական խառնիճաղանձը 77 ազգերու որ Փարիզի փողոցները կը լեցնեն, անծանօթ է Օսլոյի ոստիկանութեան :

Եւ կարծեմ նախանձով ամուսին եւ կին խեղդելու « անմեղ » սովորութիւնը կը պատժուի կախաղանով : Կայ նաեւ կլիմային բարեբար ազդեցութիւնը դիւրագրգիռ ջիղերու վրայ :

Երջանի՛կ քաղաք, որուն ոստիկանութիւնը կէս առ կէս պակաս պէտք է ըլլայ, հետեւապէս տուրքն ալ պակաս :

Մե՛ղք որ տաքուկ երկիրներու բնակիչները խելք չեն ընել քանի մը տարի Օսլո բնակիլ : Իրենք ալ կը բարեխառնուէին սառնաշունչ մթնոլորտէն, ամրացնելով իրենց դիւրագրգիռ ջիղերը : ՍՕՍԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ԾՆՈՒՆԴԸ

ԽՄԲ. — Փարիզի Հայոց եկեղեցին հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, Մեմուդի առթիւ. —

« Շնորհաւորում ենք, Աստուածային մեծ տօնը՝ Լուսոյ, Սիրոյ եւ խաղաղութեան Փրկչի՝ Յիսուս Մանկան Ծնունդը :

« Մաղթենք եւ ջանանք որ Տէրը լուսաւորէ Հայ Ժողովուրդի միտքը աստուածային ճշմարիտ լոյսով, վառէ եւ զօրացնէ նորա սրտում սիրոյ կրակը որ իր նախնեաց ոգին ու շունչն է եղել եւ ներշնչի Աստուածային խաղաղութիւնը, որոնցմով առաջնորդուած նա նիւթականապէս, հոգեպէս զարգանայ ու զօրանայ եւ երջանիկ ապրի, այլեւ մարդկութեան ճշմարիտ եւ օգտակար անդամն էրից մէկը հանդիսանայ՝ եւ նպատակելով աշխարհում սիրոյ եղբայրութեան եւ խաղաղութեան վրսեմ գաղափարներ հաստատման՝ համայն մարդկութեան բարգաւաճ կեանքի ու երջանկութեան օժանդակէ : — ԳԵՈՐԳ Զ. »

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԱՐՔ.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պոլսոյ Թերթերը կ'ըզեն թէ Դեկտ. 4ին Շիշլիի գերեզմանատան մէջ տեղի ունեցաւ բացումը մարմարեայ յիշատակարանին, որ գետեղուած է մուտքի դրան կից պատին վրայ, իբրեւ երախտագիտութիւն Մաղաքիա արք. Օրմանեանի :

Յիշատակարանը շինուած է գերեզմանատան յանձնաժողովի նախաձեռնութեամբ եւ տնօրէն Պ. Բէրէսթէճեանի փորագրել տուած է տապանադիր մը :

Այս առթիւ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պատարագ մատուցուեցաւ : Պատրիարքը քարոզ մը խօսեցաւ :

ՊԱՊԸ կարդինալութեան աստիճան տուաւ 24 եպիսկոպոսներու, աւանդական արարողութեամբ : Ընդհ. Ժողովը կը բաղկանայ 26 խտալացի եւ 44 օտար կարդինալներէ : Նոր կարդինալներէն 10ը իտալացի են, 14ը օտար :

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ, տէր եւ տիկին Ռոզենպէրկ, Պ. Թրումընի դիմեցին, պնդելով թէ անմեղ են : Մահապատիժ ստացած են իբրեւ հիւլէական լրտեսներ : Վճիռը պիտի գործադրուի յունուար 14ին :

ՀԱԿԱՀՐԵԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ կը զօրանայ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ : Ամէն օր 2000 հոգի կը փախչին դէպի արեւմտեան շրջանը կամ Աւստրիա :

ՅԻՄՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Նոր դահլիճը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայանայ յունուար 20ին : Ժողովին նստաշրջանը կը սկսի այսօր, երեքշաբթի : Բացման ճառը պիտի խօսի երիցագոյն անդամը, Պ. Մառաշլի Գաշէն : Յետոյ պիտի ձեռնարկեն դիւանին ընտրութեան : Նախագահութեան միակ թեկնածուն է Պ. Էրիօ : Լոնտոնի եւ Ուոշինկթոնի մէջ ջանձկութեամբ կը հարցնեն թէ ի՞նչ ուղղութեան պիտի հետեւի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտո :

Վերջին շաբթուան ընթացքին Պ. Պիտո կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ Փրանս. մարզպանին եւ Լոնտոնի դեսպանին հետ : Գլխաւոր խնդիրն է եւրոպեան բանակի զաւնագրին վերաքննութիւնը, զոր խոստացած էր Պ. Մայքը : Կը յուսան այս գործը գլուխ հանել երկու ամիսէն : Միեւնոյն ատեն կարծողներ կան թէ Անգլիա եւս պիտի միանայ այս ծրագրին : Մառաշլի Մոնթկոմըրի անցեալ շաբթու ճառով մը մէջտեղ կը դնէր այս տեսակէտը, ինչ որ մեծ յուզում պատճառեց Լոնտոնի մէջ : Ֆրանսացի մառաշլի, Ժիւլէն կը թելադրէ ընդհ. պայմանագիր մը կնքել, ճշդելու համար թէ դաշինքին ո՛ր մասը կարելի է գործադրել անմիջապէս եւ ո՛ր մասը յետաձգել : Իր կարծիքով, կարելի չէ անմիջապէս գործադրել դաշինքին բոլոր յօդուածները : Կը կարծուի թէ նոր դահլիճն ալ այս տեսակէտը պիտի ընդունի վերաքննութեան ատեն :

Նոր դաշնագրին մէջ պիտի շեշտուի բանակներու ազգ. հանգամանքը : Այսպէս, զինուորագործութիւնը եւ զօրակոչը կարելի կը սեպուի միայն ազգային հիման վրայ : Իւրաքանչիւր ազգ. բանակի զինուորները իրենց վճարումը պիտի ստանան համաձայն իրենց երկիրներու օրէնքին : Ամէնքն ալ խաճի համազգեստ պիտի հագնին — Գերմանները առաջին անգամ — բայց պիտի պահեն իրենց ազգ. գլխարկը եւ զին. զարդանիւնքը :

Կարգ մը Թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգները պիտի միջամտեն, դաշնագրին վերաքննութիւնը դիւրացնելու համար : Այս նպատակով եւրոպայի պիտի դալ արտաքին նոր նախարարը, Տրլոս : Ամերիկացիները կ'ուզեն փութացնել եւրոպեան բանակին կազմութիւնը, որովհետեւ նոր հոսանք մը կը պահանջէ կրճատել զին. վարկերը : Անոնք կ'ուզեն նաեւ օր առաջ վերադիմել արեւմտեան Գերմանիան : Այդ հոսանքը կ'ըսէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ, — « Կամ միացե՛ք եւ կամ օգնութիւն մի սպասէք մեզմէ, ռազմական ըլլայ թէ տնտեսական » :

Հակաճգնական ցոյցեր Եգիպտոսի մէջ

Լոնտոնի Թերթերը կը գրեն թէ հետզհետէ կը շեշտուին հակադիւալեան ցոյցերը, մտահոգութիւն պատճառելով Գահիրէի անդլ. դեսպանատան :

Կիրակի օր զօր. Նեկիպի փոխ. դիւանապետը, զնդ. Մեհտա Հասենէյն, խօսքը ուղղելով անոնց որ հանդանակութիւն կը կատարեն Պաղեստինի տարադիրներուն համար, ըսաւ .

« Դուք պէտք է ըսէք Ժողովուրդին թէ Անգլիացիները մեր թշնամիներն են, որոնցմէ պէտք է ազատինք : Անգլիացիներն են պատճառը մեր տնտես. տագնապին : Ըսէք Ժողովուրդին թէ մեր միութիւնը երկրէն պիտի վռնուէ Անգլիացիները եւ թէ ամէն սպայ, զինուոր եւ անհատ պիտի մասնակցի պայքարին որ միայն խօսքով պիտի ջմրուի, ինչպէս նախորդ իշխանութեան ատեն : Ըսէք Ժողովուրդին թէ զօր. Նեկիպի եւ իր աջակիցները գիշեր ցերեկ կ'աշխատին որպէսզի անդլ. զօրքը քաշուի Եգիպտոսէն : Ժողովուրդը կ'ընայ վստահիլ ներկայ վարիչներուն : Թող ամէն Ֆելլաւ իր գիւղին, ամէն ուսանող իր դպրոցին, ամէն բանուոր իր գործարանին եւ նոյնիսկ ամէն ձկնորս իր նաւակին մէջ յիշէ թէ Անգլիացիներն են մեր երկրին զիւրու եկած բոլոր չարիքներուն պատճառը, թէ անոնք ոչնչացուցին մեր ճարտարագործութիւնը որպէսզի Եգիպտոս կախում ունենայ անդլ. ճարտարագործութենէն — իբրեւ միակ աղբիւր » :

Թերթերը ուրիշ թշնամական ելոյթներ ալ կը հաղորդեն : Անդլ. դեսպանը երկու անգամ դիմած է Եգիպտոսի արտ. նախարարին, բողոքելով այս ցոյցերուն դէմ :

Մինչ այս մինչ այն, Գահիրէի մէջ մեծ հանդէսներ կը սարքուին, Յունուար 23ին տօնելու համար Եգիպտոսի ազատագրման նոր շրջանը, — ուրեմն Ֆարուքի անկումէն ճիշդ մեկ ամիս վերջը : Այս առթիւ 50.000 հոգի նոց պիտի արարարուին մը պիտի շինուի Ազատութեան հրապարակին վր :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարգալ Դ. էջ)

ՀԱՌՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽԵՂՈՅԲԸ

ՍԵՐՈՒՆԴԻ, 7 Յունուար. — Նոր Սերունդը սեզան մը սարքած էր Նոր Տարուան առթիւ: Զուտ ընկերական մթնոլորտի մէջ ստեղծուեցաւ մտերմական շրջանակ մը: Օրուան սեղանապետը ընկ. Մ. Արաւահեան յաջողութեամբ վարեց խնջոյքը: Խօսք առաւ Նոր Սերունդի վարիչը, ընկ. Ս. Ստեփանեան: «Այս օրը կազմակերպեցինք ոչ թէ նիւթական չափ մը ընելու ակնկալութեամբ, մեղի նիւթականէն աւելի բարոյականը պէտք է»: Ընկերը յետոյ պարզեց Նոր Սերունդին դերը, իբրեւ օրինակ յիշելով երբեմնի հայդուկները որոնք իրենց մատաղ կեանքը գոհեցին խէր ազատութեան: Խօսք առաւ պ. Ա. Տոնոեան, շեշտելով. — «Իմ դասակներս միայն Դաշնակցական կրնան ըլլալ»: Պ. Մ. Յովիկեան երգեց Վանի զեղկական երգերէն: Ընկ. Ա. Պողիկեան. — «Ուշադրութեամբ մտիկ ըրի բոլոր խօսակցութիւնները որեւէ օտար բան չգործածուեցաւ սրահին մէջ. շատ հպարտ եմ»:

Խօսք տրուեցաւ միւս հանդիսականներուն եւ բոլորն ալ բաղձանք յայտնեցին որ այսուհետեւ կրկնուին այսպիսի հանդիպումներ: Ապա մթնոլորտէն խանդավառուած երգեցին ու պարեցին յեղափոխական եւ զեղջկական երգեր: Ուշ ատեն ոչ մէկը կ'ուզէր բաժնուիլ սրահէն:

Նոր Սերունդ

ՊՈՌՏՈ, 7 Յունուար. — Միւրելի «Յառաջ», միշտ կը նախընտրեմ զպրօցական հանդէսները, ուր կոկոն եւ բողբոջ նորահասներուն երգն ու արտասանութիւնը կը յուզեն սիրտերը:

Ինծի պէս ծնողներու բազմութիւն մը ներկայ էր կիրակի, 4 Յունուար, Առեւտրական Սենեակի սրահը, տեսնելու եւ լսելու մեր մատաղ մանուկներու թոթովանքը Մեքսիկեան բարբառով, ինչպէս նաեւ մեր սիրուն երգերը: Ծր. Կապոյտ Պաշի մասնաճիւղը սարքած էր Մանուկներու Օրը եւ զպրօցական հանդէսը: Օրուան նախագահը, Տիկ. Սաթեմիկ Հալաճեան բացումը կատարեց քանի մը խօսքով: Եւ ահա սաներն ու սանուկները բեմին վրայ, վառվառն աչքերով կը թնայեցնեն «Ով մեծաքանչ դու լեզու»: Առանձին բեմ ելան ոմանք արտասանելով լաւ արտգանութեամբ, ուրիշներ ճշւարով եւ մենեղեղով: Երկու աշակերտներ շատ յաջող տրամախօսութիւն մը կատարեցին: Ա. Քէնտէրեան խօսեցաւ Մանուկներու Օրուան եւ կրթական գործի շուրջ: — Մեր մանուկներու դաստիարակութիւնը բոլորիս պարտքն է, ազգ. նկարագիրը վառ պահելու համար: Մեր համեստ խաչուհիները իրենց տան եւ ապրուստի ծանր հոգերէն դուրս նախաձեռնողութեամբ եւ ազգային գիտակցութեամբ երբ զպրօց մը կը պահեն, իսկապէս արժանի են գնահատութեան: Անհրաժեշտ է քաջալերել Կապ. Պաշի բոլոր ձեռնարկները, որպէսզի կարենայ զարկ տալ կրթական գործին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՍԸ

(101)

ՀՈԶԱԿԱԻՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԳ. — ՍԻՐՈՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Տիպիկ Սպանիացի մըն էր՝ ձիթապտուղի սեւութեամբ փայլուն մազերով, ունէր չնորհալի ժարմին, լայն զիթ եւ երկար ու բարակ ձեռքեր: Ըսաւ որ իբրեւ օտար դրամ քովը ունէր միայն տասը մարք: Երբ խնդրուեցաւ, որ պայտուակը բանայ, երեսան եկաւ շքեղ զգեստադրան մը, շատ մը մետաքսեայ չափիկներով, զանազան աւուշահոտութիւններով եւ ճամբորդական սուփով մը, որ արծաթով էր պատած: Մաքսային պաշտօնեաները աւելի երկար չփնտեցին: Մարդուն ինքնավստահութեան հարազատ երեւոյթն ու միաժամանակ հեղեակն կեցուածքը կարծէք ճամբու դրին զանոնք: Ամէն պարագայի տակ, կը ճամբորդէր առաջին կարգով:

Հոռմի մէջ ճամբորդները ցրուեցան զանազան աւղղութիւններով:

Յաջորդ իրիկունը, անդուհին հասաւ Նափոլիի Փարբըր Օթէլը, — հանդարտ, աղետապետական վայր մը, ուր շատ կ'երթային Նափոլի եկող անգլիացի այցելուները: Տնօրէնութիւնը առաւ կնոջ անցագիրը, ըստ իտալական օստիկանութեան կանոններուն: Գնաց ան անմիջապէս իր սենեակը:

Մանուկներու «Ով Կաղանդ Գաղա» խմբերգը փութացուց Կաղանդ Հայրիկը (պ. Մ. Յակոբ Կեան), որ զպրօցի աշակերտներուն եւ մանուկներուն մրցեղէն եւ շաքարեղէն բաժնեց, ինչպէս նաեւ նուէր մըն ալ տուեցուհի Օր. Շ. Քէնտէրեանին: Այս տարի եւս պ. Կ. Դաւթեան նուիրած էր վարագոյր մը, որ աճուրդի դրուեցաւ, բարձրանալով 11.700ի: Աճուրդը լաւ կերպով վարեցին Պ. Պ. Ե. Քալթանեան եւ Վ. Վարդանեան: Իսկ շահողն էր ամերիկահայ ղինուոր մը՝ Յ. Թաշճեան:

Ամէնէն ոգեւորիչը եւ խանդավառ մեր տոհմիկ հայկ. պարերն էին: Վեց նայիրեան աղջիկ - ձագուկներ, հայկական տարազներով բեմ եկան «Հեղաճկուն պարն» պարելու: Տիկ. Միւրել Հալաճեան ջանք չէր խնայած լաւ սորվեցնելու պարերը: Այնքան ընտելան եւ սիրուն պարեցին. հայկական նազանքներով եւ զեղջկական ամօթխածութեամբ, որ ներկաները բուռն ծափերով կրկնել տուին:

Երբ սրահէն կը մեկնէինք, շատեր կը մըթ - մըթային պարերու եղանակը եւ մանուկներու ղիկ ձայնը դեռ կը հնչէր մեր ականջներուն:

ՉԱԼԿԱՐԱՅԻ

Գաղութի գաղութ

ԻՐԱՔԻ առաջն. տեղապահ Գրիգոր Ա. քհնյ. Տէր Յակոբեան հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Գոյամարտ»ի. — Զիզն վրդ. քառաջնորդ ընտրելէ վերջ Քաղաք. Ժողովը դիմում կատարեց կառավարութեան, ընտրութիւնը վաւերացնելու համար Այս առթիւ բացատրեց թէ իրաքահայտակ բարձրաստիճան հայ կղերականներ չկան: Օրինագիրքը այս պարագան նկատի առած է եւ բացառութիւններ ընդունուած: Կր մնայ որ նախարարաց խորհուրդը ընդունի եւ նմանապէս Զիզն ծ. վրդ. քառաջնորդութիւնը հաստատուի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ:

ԼԱՌԱՔԻՈՅ Հայութեան թիւը հազարէն աւելի է: Սրբոց Յակոբեանց եկեղեցին ժամանակին իբրեւ կայան կը ծառայէր Երուսաղէմ մեկնող ուխտաւորներուն: Ազգ. դպրոցը օժտուած է ամէն յարմարութիւններով եւ կը գտնուի եկեղեցին չըջափակին մէջ: Աշակերտներու թիւն է 137. պաշտօնէութեան թիւը 10: Ուսուցիչներէն երկուքը տրամադրուած են Սուրբիոյ կառավարութեան կողմէ, արարեղէն լեզուին համար: Երեւուսքը կը կը գոյանայ Ս. Օղն. Պաշի Ծր. Վարդութեան եւ պետութեան նպաստէն, եկեղեցիէն, եւ այլն: Ս. Օղն. Պաշի ունի 110 անդամուհի: Կր պահեն նաեւ սանուկներ զպրօցին մէջ: Հ.Մ.Բ.Մ. ք. եւ Հայ Արեւելք իրենց կոչումին համապատասխան դեր կը կատարեն: Ունին ակումբ եւ գրադարան, որ ճոխանալու պէտք ունի: Ժողովուրդին մէջ կատարեալ համեմատութիւն կը տիրէ: Բոլորն ալ համախմբուած են դպրոցին շուրջ:

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ՄՈՎԱՅԻՆ ղինուոր Լեւոն Աճէմեան վերաւորուած է Գորէյայի մէջ: Զինուորական ծառայութեան մտած էր 1950:

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ՄՈՎԱՅԻՆ Մովսէսեան որ կը կոչուի Harry M. Burt, Փրովիտէնսի մեծահարուստ առեւտրականներէն, վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Միջին Արեւելքի մէջ: Պէյրութի, Հալէպի, Դամասկոսի եւ Երուսաղէմի հայ մանուկներու թշուառ վիճակը խոր տպաւորութիւն գործեց իր վրայ: Ամերիկա վերադարձին կազմակերպեց միութիւն մը, որ կոչուեցաւ «Սուրբիոյ, Լեւոնեանի, Երուսաղէմի եւ Յորդանանի աշակերտներու ամերիկացի բարեկամներ»: Պրըթի ցանկութիւնն է հաւաքել 25 տղար իւրաքանչիւր աշակերտի համար, Հայ-Ամերիկացիներէ եւ ոչ-հայ բարեկամներէ, աշակերտի մը մէկ տարեկան թնչակը հոգարու համար: Ինք արդէն որդեգրած է 180 տղեկներ, իսկ ոչ-հայ առեւտրական ընկերութիւններ կը միանան իրեն հարկւրաւոր ուրիշ աշակերտներ որդեգրելով: Հայ Օղն. Միութիւնն ալ որ ամէն տեղ մասնաճիւղեր ունի, խոստացած է օժանդակել իրեն: Պ. Պրըթ ծնած է Պարբեր, 1887ին, եւ երկու տարեկանին Ամերիկա փոխադրուած իր ծնողքին հետ: Ծառ մը նեղութիւններ կրած է մանկութեան օրերուն, այդ պատճառով ալ խորապէս կ'ըմբռնէ չքաւորին վիճակը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԻՆԻՆԻ, 8 Յունուար. — Թղթակից մը գրած էր ձեզի թէ Ծնունդի առթիւ Պալարիոյ հայ տաղերներուն դրամական օգնութիւն բրած եմ: Խնդիրը այս է. — Ծնունդի առթիւ գրութիւնս որ ձեր թերթին մէջ ալ լոյս տեսած էր, արձագանք գտաւ Պոսթոն բնակող քանի մը հայրենակիցներու մօտ որոնք 100 տոլար հանգանակելով յանձնած էին «Հայրենիք»ի խմբագրութեան: Այս դուռարք ինծի զրկուեցաւ որպէսզի բաժնեմ մեր կարօտ տարագիրներուն, ինչ որ կատարեցի: Խնդրեմ ձեռն թիւնաւորութիւնը: Խորին յարգանքներով՝ Մ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԾԻՇԱԼ

Քառասուն ամուսնացեալ պարոններու ակումբին մէջ, նախագահ ընտրելու համար սովորուած էր ամենաքաջ մարդը ընտրել: Նախին նախագահը ոտքի ելլելով ըսաւ:

— Ով որ իր կնոջմէ կը վախնայ թող ձեռք բարձրացնէ:

Իսկոյն երեսուն ինը ձեռք բարձրացան: Միայն նիհարակազմ մարդ մը ձեռք չբարձրացուց: Նախագահը տեսնելով այս ըսաւ.

— Քանի որ դուն ձեռք չբարձրացուցիր, կ'նշանակէ թէ չես վախնար, եւ մեր մէջ մ'իսկ տղամարդը ուլալով, ընդհանուրի հաւանութեամբ քեզ ընտրեցինք մեր ակումբին նախագահ:

— Ներողութիւն, ըսաւ նիհարակազմ մարդը, ես սուտ չեմ խօսիր: Երբ որ կնոյս անունը լսեցի, թեւեւ թուլացան եւ ուժ չմնաց վրաս ձեռքս վերցնելու համար:

ԲԱՃԱՆՈՐԴ ԵՍ. — ՈՒՐԻՇ ՄԸՆ ԱԼ ԳՏԻՐ:

մը Կէսթափոյի 'նոր, հաստատուած սպանիական բաժնին, որուն դոյութիւնը խիստ պահուած դադարէն մըն էր մինչեւ անդամ նոյն ինքն Կէսթափոյի մէջ:

Պալթեան ծագումով, լայն լրտես. արհեստին մէջ մտած էր համեմատաբար փոքր տարիքին եւ Վայմարեան Հանրապետութեան շրջանին ծառայած էր կառավարութեան կեղծ դրամներու միջադրային գործի մը առթիւ: Այդ ժամանակ ծանօթ էր ան ուրիշ անունով մը, Անգլիայէն չէր որ կուգար ան այդ օրը, ոչ ալ անցած էր հոլանտական-գերմանական սահմանը, ինչպէս ցոյց կուտար իր անցագիրը: Այս անիրական մուտքերը արձանագրուած էին որպէսզի կարենար օտար դրամի մեծ գումար մը տանիլ հետը:

Ֆէրնանտո Քուէզէտա աւելի փորձառութիւն ունէր լրտեսական արհեստին մէջ: Ունէր սակայն մէկ անպատեհութիւն, որ երբեմն նեղութիւն կը պատճառէր իրեն: Իր պատկերը հրատարակուած էր անդամ մը թերթի մը մէջ հանրաժանօթ դայ. թակուրութեան մը առթիւ, — սպանիացի գործի մարդ մը փորձած էր կաշառել սպանիացի նախագահ մը, որպէսզի Մայրքայի մէջ խաղարան մը բանեցնելու արտօնութիւնը ստանայ: Քուէզէտա խառնուած էր նաեւ Սպանիայէն ներս գաղտնօրէն ամերիկեան սրկարէթներ մտցնելու գործին մէջ:

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. ԶԻՆԿԻՐ

բայ, օրուան վարիչները ճառեր պիտի խօսին, յետոյ թափօր մը պիտի կազմուի:

Սուտանի խնդիրն ալ հետզհետէ կը կնճռոտի: Գահիրէ վերադարձաւ զօր. Նեկիպի պատուիրակը, զիւ. Սալեմ, որ Սուտան զրկուած էր յատուկ պաշտօնով: Գնդապետը կ'ըսէ թէ բոլոր հոսանքները միացած են, ուստի մը ստորագրելով: Այս առթիւ մեղադրեց Սուտանի կառավարութիւնը որ ընկերները եզրիպատաններուն դէմ, հարաւ հիւսիսի դէմ եւ քաղաք. հոսանքները իրարու դէմ կը հանէ: «Երէկ ստորագրուած պատմական ուխտ մահացու հարուած մըն է այդ իշխանութեան համար: Բոլոր հոսանքները միացած են Անգլիոյ դէմ դործելու համար, եթէ իրենց պահանջները մերժուին»:

Լոնտոնի թերթերը կը հերքեն բոլոր հոսանքներու միացման լուրը:

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ԶԱՐԴԻՆ ԴԱՏԸ

Երէկ, երկուշաբթի, սկսաւ Օրատուրի ջարդին դատը, Պոստոյի զին. ատենին առջեւ: Կարծողներ կան թէ պիտի յետաձգուի: Վկայութեան կանչուած են 1200 հոգի: Գերմաններուն հետ ջարդին մասնակցած են նաեւ Ալգաւցիներ Շատ մը Թրանսալիներ չեն ուզեր որ անոնք եւ Գերմանները միասին դատուին: Զօր. Վեկան կ'ըսէ. — «Այս Ալգաւցիները, այս Թրանսալիները չեն կրնար միեւնոյն դժին վրայ դրուիլ եւ դատուիլ Գերմաններուն հետ: Անոնք շատ երիտասարդ էին, Թրանսալիները էր եւ յանձնուեցան հօգոր թշնամիի մը, որուն վրայ կ'իյնայ իրենց գործած ոճիրներուն ամբողջ մեղքը»:

Շատ մը Ալգաւցիներ կ'ըսեն թէ իրենք կրակեցին Օրատուրի բնակիչներուն դիմուն վերեւ, երբ հրաման տրուեցաւ: Ուրիշներ կը պատմեն թէ իրենք պահակ դրուած էին գիւղէն դուրս:

Թրանսալիները կրցած են ճշդել 65 հոգի, որոնք մասնակցած են ջարդին: Մոխիր դարձած էին 123 տուններ եւ 203 շտամբաններ:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՌԻԿՈՍԼԱԻԻԱ նոր օգնութիւն խնդրեց Մ. Նահանգներէն, նկատի առնելով Ս. Միութեան եւ զինակիցներուն յարաճուն ուժի իր սահմաններուն վրայ: Ուղղիկներն ղեկավարը յայտնեց թէ 61 զօրաբաժիններ կը գտնուին Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ սահմաններուն վրայ, իսկ Ռումանիոյ տարր զօրաբաժինն ունին Ռումանիոյ Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ: Ըսաւ նաեւ թէ զինակից երկիրներու զօրաբաժինները 2—3 անգամ պիտի աւելնան զօրակոչի ատեն, 10—30 օրէն:

ԶԵՆՈՍԼԱՎԻՈՅ վարչապետը, Զափոթօքի, կը հաստատէ թէ հազարաւոր բնակիչներ փոխադրուած են Փրակայէն եւ ուրիշ քաղաքներէ, իբրեւ անպէտ՝ արտագրութեան համար: Վիէննա հասած լուրեր կ'ըսեն թէ 80.000 բնտանիքներ քշուած են, դէպի սահմանամերձ գիւղերը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՏԻՅԻ ՄԷՁ

Ծր. Կապոյտ Սալի վարչութիւնը իր դպրոցին Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս հինգշաբթի ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կաղանդ Պապան խուչներ պիտի բաժնէ բոլոր մանուկներուն:

Կը հրաւիրուին նաեւ ծնողները: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

oo.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Մեր բաժանորդներէն անյապաղ փակել 1952ի պարտքը:

Ստիպուած ենք հետզհետէ ջնջել, Յունուարի ընթացքին, անվճար բաժանորդագրութիւնները: ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ 1953Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Տարեգիրքը կը պարունակէ 300է աւելի էջեր եւ 40է աւելի պատկերներ, ու տպագրուած է շատ խնամքով եւ ընտիր թուրքի վրայ:

Նշանակած ենք շատ մատչելի գին, որպէսզի ամէն բնտանիքի հնարաւորութիւն տուած ըլլանք իր սեղանին վրայ ունենալու օրինակ մը:

Տարեգիրքը ունի ճոխ եւ բազմակողմանի բովանդակութիւն նուիրուած հայկ. արուեստին, գրականութեան, քաղաք. պատմութեան, մշակութիւն, Համադպայինի գործունէութեան եւ այլ նիւթերու:

Գին թղթադրամ 3.50 լի, ոսկի, լաթակազմ 4.50 լի, ոսկի:

Կը ծախուի Համադպայինի գրախանութիւն մէջ Պէյրութ, եւ իր մասնաճիւղերուն մօտ այլ վայրերու մէջ:

Երեկոյս պարահանդես

Իսիէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, այս շաբաթ, ժամը 21ին մինչեւ լոյս:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, արտասանութիւն: Կը մասնակցին Պաեւ Իսիէ եւ Շաւիլի Նոր Սերունդի երգչախումբը, զեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ:

Կը ներկայացուի զուարթ կատակախաղ մը՝ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԱՆՔԸ

Կէս դէրէն վերջ, պար Benny, Bennetի նուագախումբով եւ իր ծանօթ երգիչ UMBERTO CAN-TO: Կը մասնակցի նաեւ Օր. Françoise Meunier, (1er Prix de danse du Conservatoire de Paris):

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիններով: Tombola Մուտք՝ 250 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոց. — Իջեւ Métro Mairie d'Issy:

ԱՐԱՔՍ
ARAXE

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԵՐԱԹԵՐԸ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան Թրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր.: Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու հոյ՝

30 ֆրանք թիւը:

Լոյս տեսաւ Դ. Բիւր:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ 1953

Փետուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անգամներուն մօտ, ինչպէս եւ Բալուեան եւ Պարսամեան գրա-տունները: ԳԻՆԸ 200 ԹՐԱՆՔ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԻՍ

ՀԱՅԿԱՆՈՒԾ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Փետր. 8ին SALLE GAVEAU՝ ՄԷՁ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մարտ 8ին կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Salle de la Chimie մէջ: Գեղարուեստական եւ սկաւտական բաժին:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՏԻՅԸ. — Վասպ. Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Խրիմեան Հայրիկի կաթողիկոսական 60 եւ վախճանման 45ամեակներու տարեդարձները պիտի տօնուին 1953 Փետր. 15ին: Կը խընդրուի նկատի ունենալ:

oo.

ԾԱԽՈՒ ՄԵԲԵՆԱՆԵՐ

Մէկ Սիւրժէթօզ (D.R.P. 3 fils), մոթէօրով: 1 Պայիմաւար 10 պրօշով եւ մոթէօրով:

1 հիւսելու Տիւպիէ մեքենայ 10 ժոժ, տուլլը շիւք, 8 սերիւք:

1 մեք. Տօմէ, ժոժ 10, տուլլը շիւք, 8 սերիւք: 1 մեքենայ C. B. ժոժ 8.

1 մեքենայ սիւրֆիլէր, գուլպայի: Դիմել Mr Boyadjianի 12 Place de la Pierre,

Valence (Drôme).

Մոխու ե Մարսէլի մէջ

Վիլլա մը (արուարձանի մէջ) որ կրնայ բաժնուի երկուքի վեց եւ չորս սենեակներով, իւրաքանչիւր մասը 700 մեթր պարտէզով, պողպատե ծառերով եւ պղղ ջուրի ակով:

Ի հարկին կը փոխանակուի փարիզի մէջ (քաղաք կամ արուարձան) յարկաբաժինի կամ փոքր վիլլայի մը հետ:

Մանրամասնութեան համար, դիմել՝ ՅԱ. ԿՈՐ ԶՈՐԱՅԱՆԻ, 136 Ave. des Olives, Marseille.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻՁ. — Աղբիւր Սերոք եւ Մկր. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրեկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին Սիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակայները նկատի կ'առնուին: Մասնաւորաբար ներկայ կ'ըլլայ Երկրպագի ներկայացուցիչը:

ԹՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ շաբաթական հաւաքոյթը այս Զորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Գետտէ սրճարանին վերնաշարիւր: Կը խօսի Պ. ՎԱՋ. ԳԻՆ ԱՆԴՐԵՍԵԱՆ: Նիւթ՝ «Գործակցիլ կամ կորսուիլ»: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՏԻՅԸ. — Սարբերդ նահանգի նորագործ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 8—10 Square Stalingrad, Bar des D'anaios Marseille սրճարանի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Ա) Զեկուցում յանձնախումբի. — Բ) Վարչութեան ընտրութիւն. — Գ) Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի ճշգրտաւ ըլլալ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ. — Պապո, Կ. Տ. — Զեր ուղած հասցէն. — Consulat Général du Liban, 68 Boulevard Notre Dame, Marseille.

ՇՆՈՐ ՀԱԿԱԼԻՔ. — Ծր. Կապոյտ Սալի Պանիօ-Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Կեսարիոյ Վերաշ. Հայր. Միութեան Օր. Վերժին Բէօրհէճեանի միջոցաւ 10 ծրար չոր եւ թարմ պտուղներ, կաղանդի առթիւ՝ ի նպաստ կարօտեալ հիւանդներու: Տիկ. Մէտէա Սիլվաէ 2000 ֆրանք, ընկերուհիէ մը 1000 ֆրանք՝ նոյն առթիւ:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

V E T E R

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

ՏԱԼԱՔԻԻՓԵՆԱՆ

Հաստատութիւնը իր DUZE ՕՂԻՆ գտած ընդունելութեան քաջաբերուած եւ մանաւանդ իր յարգելի յաճախորդները միշտ գոհացնելու մտահոգութեամբ, պատիւը ունի յայտարարելու թէ այսօրու ընդ սկսեալ իրենց նախընտրած

DUZE Օ Ղ Ի Ն

կրնան գտնել ամբողջ Թրանսայի մէջ. — Կեդրոնատեղիներ՝

ՓԱՐԻՁ. — Տալաքիւֆէեանի, Halle aux Vins, Paris (5): Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentinoise, 166 Ave. Victor Hugo: Հեռաձայն 15.20:

ՄԱՐՏԻՅԸ. — Տալաքիւֆէեանի, 48 Rue Puvis de Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարսէլի մէջ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ !!!

Հայկական մասնագիտութեամբ պատրաստուած միակ ՕՂԻՆ Թրանսայի մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԵՍ ՆԱՐԱՏՈՒՆԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ծանուցանէ թէ Թրանսայի եւ թէ արտասահմանի իր բոլոր յաճախորդներուն որ տօնական օրերու առթիւ իր խանութին մէջ տրամադրելի ունի ընտիր եւ ճոխ պաշար մը նորագոյնի, — պանիր, ձիթապտուղ, պամիտ սուրճ, օդի, հէլմ, թահին, չէմէն, քիմիոն եւ ամէն տեսակ համեմունք: Թէ մեծաքանակի եւ փոքրաքանակի համար:

ԴԻՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ԴԻՆԵՐ:

Դիմեցէք մեծաքանակի համար 246 Rue Vendome, իսկ փոքրաքանակի համար 20 Rue Villeroy, Lyon:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 14 Janvier 1953 Չորեքշաբթի 14 ՅՈՒՆՎ.

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6965-Նոր շրջանի քիւ 2376

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՏԵԸ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԲԱՅԱՌԻԿ «ՆԱՅԻՐԻ»Ն

Միջին Արեւելքի թղթաբերը երկու շաբաթ ուշացաւ, իբրեւ հետեւանք «Շամփոլիոն»ի նաւաբեկութեան:

Եւ այժմ դէպ - դէպ կապողներ կը հասնին: Առջի օրուան դէպին մէջ՝ բացառիկ «Նայի - րի»ն, 16 էջ, ամբողջովին նուիրուած Եղիշէ Չա - րենցի:

Օրաթերթի ծաւալով տպելու «չնորհներէն» մէկն ալ այն որ ծալուած մասերը կը մաշին, ձիւղ ինչպէս տափաթի մը ծուկին վրայ ինկած մասը:

Եթէ չեմ սխալի, առաջին անգամ է որ այս - քան լայնօրէն կը ներկայացուի ողբացեալ բանաստեղծին կեանքն ու գործը: Մէկ շունչով:

Թերթին աշխատակիցները ուզած են պարզել Չարենցի ստեղծագործութեան զանազան երեսները, համաձայն իրենց հայեցողութեան:

Հում տեսութիւններ ալ պակաս չեն: Հատրնտիւր ծաղկեպոնջ մը կը կաղմեն բա - նաստեղծին գործերէն քաղուած կտորները, ար - ձակ եւ ոտանաւոր:

Այս արտատպումները կը բռնեն թերթին 3/4ը, լայն դադափար մը տալով Չարենցի արտագրու - թեանց մասին:

Ամբողջովին տրուած է «Ամբոխները խելա - դարուած»ը, իսկ «Երեւանի Ուղղիչ Տնից» (բանտ) լոյս կը տեսնէ իբրեւ թերթին:

Յօդուածներ ունին Ն. Աղբալեան, որ առա - ջին անգամ երեւան հանց Չարենցի, Յ. Օշական, Վ. Նաւասարդեան, Կ. Սառուի, Արսէն Երկաթ, Եղ. Պոյաճեան, Սեղա, Պ. Մնայեան, Մ. Մա - րութեան:

Շահեկան է իրադեպի մը պատմութիւնը, «Չա - րենց բանտում»: Սաքո Շատախունի բանաստեղ - ծին հետ ծանօթացեր է Երեւանի բանտին մէջ, 1926ին, եւ կը պատմէ կարգ մը նորութիւններ: Ին - չո՞ւն այսքան ուշ:

Արտատպումներուն մէջ կ'երեւան «Եւ եմ ա - նոյր», եւ հոգակաւոր «Պատգամ»ը:

Թերթին կ'իմանամ թէ այս առթիւ դասախո - սութիւն մըն ալ սարքուած է:

Ամէն պարագայի մէջ, գնահատելի ձեռնարկ մըն է այս բացառիկը: (Կրնաք ձարել զբաղա - ձառներէն:

Ինչ որ Փարիզէն կը սպասուէր ձայն կուտայ Պէյրութէն...

Ն. ԺՈՌՏԱՆԻԱՆ ԶԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Յաւով կ'իմանանք թէ շաբաթէն կիրակի լուս - նալու դիւերը յանկարծամահ եղած է Վրաստանի անկախ հանրապետութեան առաջին նախագահը, Ն. Ժորտանիա:

Հանդուցեալը ամբողջ կեանքը նուիրած էր իր երկրին ազատագրութեան: Ունի հրատարակու - թիւններ ալ, մէկը Փրանսերէն: Անկախութեան խորտակումէն ի վեր հաստատուած էր Փարիզ:

Դեռ կը խօսիք իր կեանքի եւ գործի մասին: Յուզարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վա - ղը, հինգշաբթի, ժամը 3ին: Հաւաքուի իր բնա - կարանը, 11 Rue Solferino, Vanves.

Ոչ ծաղկեպոնջ, ոչ ալ դամբանական, համա - ձայն հանդուցեալի փափաքին:

24 ՆՈՐ ԿԱՐԴԻՆԱՆԵՐ

Ինչպէս գրած էինք, Բշ. օր Պապը կարդինալ անուանեց 24 եպիսկոպոսներ, 10ը իտալացի, 16ը օտար:

250 տարի է ի վեր առաջին անգամ է որ Կար - դինալներու ժողովը կը հաւաքուի իր լրիւ կաղ - մով (70 կարդինալ):

Չորս դար է ի վեր առաջին անգամ է որ ոչ - իտալացիներ մեծամասնութիւն կը կազմեն:

Առաջին անգամ ըլլալով ատմութեան մէջ չորս ազգեր իրենց կարդինալը պիտի ունենան. — Եու - կոսլաւիա, Քրոմպիա, Էքսլաթոք եւ Էնդիկաստան:

Աւանդական չորս հանդիսութիւններէն առա - ջին, կարդինալներու դռնակ նիստը տեղի ունե - ցաւ Բշ. օր: Այս առթիւ պապը պաշտօնապէս հա -

ԱՆՊԼԵԻԳԻՊՏԱԿԱՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱԾ

Լոնտոնի թերթերը նորէն ծանրակշիռ լուրեր կը հաղորդեն, Եգիպտոսի հետ ծագած վէճին առթիւ:

Անգլ. դահլիճը երէկ նիստ գումարեց, քննե - լու համար կացութիւնը, որ ծանրացած է, իբրեւ հետեւանք Սուտանի քաղաքական չորս գլխաւոր հոսանքներուն հետ կնքուած համաձայնութեան:

Չոր. Նեկիպ, Բշ. օր ճառ մը խօսելով Ֆուտա Ս. համալսարանին մէջ, «Թշնամի» կոչեց Անգլ. լիան: Եւ չեղտեց. — «Մենք պիտի շարունակենք պայքարիլ, մինչեւ որ ոչ մէկ օտար զինուոր մնայ Եգիպտոսի մէջ»:

Գահիրէի անգլ. դեսպանը տեսակցութիւն մը խնդրած էր, բայց զօր. Նեկիպ յաջորդ օրուան յետաձգեց: Դեսպանը ծրագիր մը կաղմած է Սու - տանի մասին: Բայց իրադեպներ կ'ըսեն թէ Եգիպ - տոս չուզեր ճանչնալ Սուտանի անգլիացի կուսա - կալին իրաւասութիւնները: Անգլիա կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ: Եգիպտոս ուրիշ պահանջներ ալ կը դնէ որոնք ընդունելի չեն Անգլիոյ համար:

Լոնտոնի մէջ անձկութեամբ կը սպասեն նոր բանակցութեանց ելքին:

Չոր. Նեկիպի ճառը նուիրուած էր Սուէզի շրջանին մարտիրոսներուն: Չորաւարը գովելով մեռած ուսանողները, չեղտեց թէ անոնց զոհողու - թիւնը պիտի նպաստէ «Թշնամի» հեռացնելու: Յետոյ ըսաւ թէ պիտի արտօնէ կոռուի: «Երբ որ ժամը հնչէ»:

Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիա դեռ կը յուսայ ելք մը գտնել Սուտանի մասին: Լոնտո - նի մէջ տրամադիր են կարգ մը զինուորներ ընելու, եթէ Եգիպտոս մասնակցի Միջին Արեւելքի պաշտ - պանութեան:

Մ. Նահանգներն ալ կ'աշխատին ելք մը գտ - նել: Ուղիւն կ'ընեն պաշտօնեայ մը զրկուած է Լոնտոն, խորհրդակցելու համար: Նոյն լիազօրը պիտի գրադի նաեւ Իրանի խնդրով: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները միասին կը գործեն այս երկու հար - ցերուն մէջ:

Զարդարահերու դասք

Օրատուրի շարքին դատաւարութեան առաջին օրը, պաշտպան փաստաբանը զիտել տուաւ թէ «անհաշուելի հեւանքներ» պիտի ծագին, եթէ 12 Արդասցիները դատուին 9 Գերմաններուն հետ: Բոլորն ալ ամբաստանուած են իբրեւ մեղսակից շարդի, հրկիզման եւ գողութեան:

Ինչպէս գրած ենք, զոհերուն թիւն է 642 հոգի: Ուրիշ փաստաբան մըն ալ խնդրեց անջատել 12 Արդասցիները: Որոշուեցաւ դիւերային նիստ մը գումարել, այս խնդիրը լուծելու համար:

Փաստաբանները զիտել տուին թէ Գերմանիոյ անգլ. եւ ամերիկեան իշխանութիւնները կը մեր - ժեն յանձնել միւս 53 ամբաստանեալները, առա - կելով թէ 1948 Սեպտ. 15էն վերջ ընդունելի չեն հաւաքական դատերը:

Կը կարծուի թէ դատը պիտի տեսէ երկու շա - բաթ: Ամբաստանեալները կը նստին փայտէ նըս - տարաններու վրայ Արդասցիները աջ Գերմանները ձախ: Առաջին օրը ներկայ էին 50 թղթակիցներ եւ 40 ունկիրներ:

Նախագահը նիստը բացած ատեն յիշեց թէ մահաւայ Ռոմմէլ խնդրած էր պատժել ՏՏներու այն վաշտը որ գործած էր Օրատուրի քաղաք, «ո - րովհետեւ անոնք պղծեցին զերմանահամադդեստը»:

Մինչ այս դատը կը շարունակուի Պոռտո -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

գորդեց 24 նոր կարդինալներուն ձեռնադրութիւ - նը, ստանալով ժողովին ձեւական հաւանութիւնը: Երկու թեկնածուներ, Վարչաւայի եւ Չարդե - պի եպիսկոպոսները, չկրցան Հոռո երթալ, զըտ - նուելով արբանեակ երկիրներու մէջ:

Կարդինալի ատմական իր կարեւորութիւնը ստացաւ Նիկիոյոս Բ. Պապի օրով, 1059ին: Մինչեւ այդ թուականը միայն պատուակալ տիրոջ մըն էր: Որպէսզի Պապերու ընտրութիւնը չձգուի ոչ - կրօնական, հոռոճական կամ գերման կայսրերու ձեռքը, Նիկիոյոս Բ. որոշեց որ միայն կարդինալ - ները Պապ ընտրելու իրաւունք ունենան: Այդ իրա - տուէրէն դատ կարդինալներ կը կաղմեն տեսակ մը ծերակոյտ եւ կրնան նիստ գումարել, բացառիկ պարագաներու մէջ, ինչպէս եղաւ 1949ին կարդե - նալ Միննէթիթի դատաւարութեան առթիւ:

Նոր ձեռնադրութեամբ Վատիկան կ'ունենայ հինգ մօրուսաւոր կարդինալներ, — Թափուրի՝ Ան - տիոքի պատրիարքը, Աղաճանեան՝ Զայ. Կաթողի - կէ պատրիարքը, Փրանսացի կարդինալ Թիստան եւ երկու իտալացիներ: Ամէնէն երիտասարդ կար - դինալն է ձեռնովայի արք. 46 տարեկան, ամէ - նէն ծերը՝ կարդինալ Վեռտէ, 88 տարեկան, ամէ - նէն բարձրահասակը՝ Պոմպէյի արք. Կառաի, (1 մ. 90):

ՄԻՆՉԵՆ ԵՐԲ ԱՅՍ ԺՈՐԸ

Բախտորոշ դէպքեր, բարեկարգիչ շարժում - ներ տեղի կ'ունենան շատ մը երկիրներու մէջ:

Իշխանութիւններ կը տապալին: Վարիչներ եւ վարչակարգեր կը փոխուին: Ամբողջ բազմութիւն - ներ կ'արեւելան, խորապէս ազդուելով դէպքերու ընթացքին:

Տեսակէտներուն, հին կարգերուն հետ, բար - քերն ալ կը բարեշրջուին:

Աչքերն ու միտքերը կը բացուին: Ամէնէն յե - տամնացներն ալ նոր ուղի, նոր հեռանկար կը փնտռեն: Անշուշտ առանց խախտելու իրենց հիմ - նական դաւանանքը:

Մէկ խօսքով, անվերջ խմորումներ եւ խլրը - տումներ, որոնց բարենշան կամ չարաշուք ելքը կ'ախտում ունի վարիչներու իմաստութեանէն կամ տգիտութեանէն:

Կը թուի թէ այս բոլոր վերիվայրումներուն մէջ, միայն մենք ենք որ կը մնանք անշարժ:

Աւելի ճիշդ, միայն մենք ենք որ, այս բոլորը տեսնելով հանդերձ, կը յամարենք հնչեցնել մեր ժխորը: Գրեթէ ամէն երկիր եւ իւրաքանչիւր քա - ղաքի մէջ:

Ահա Պոլիսը, նոր անունով՝ Իսթանպուլ:

Թերեւս ոչ մէկ համայնքի մէջ այնքան բա - ցորոշ կ'երեւան հին Բիւզանդիոնի արատները:

Այս տպաւորութիւնը կը կրենք հետեւելով «ուսումնական» կոչուած դասին շարժումներուն:

Առէք որեւէ թերթ, եւ ձեր առջեւ պիտի պար - դուին ներքին փոփոխեան մը վէրքերը:

Չկայ ազգ. խնդիր մը որ չլրջօրէ փոխադարձ մերկացումներով:

Չկայ թերթ մը որ դատ չբանայ ուրիշ թեր - թի մը դէմ:

Չկայ անհատ մը որ նոյնպէս կոչնադիր չուղղէ ազգ. վարչութեան, պատրիարքին կամ ազգ. մարմնի մը, որեւէ պատրուակով:

Յետին թշուառականը ասպարէզ կը կարդայ ազգ. իշխանութեան, եթէ զեղծում գործած եւ պատժուած ըլլայ:

Կան «քաջեր» ալ որոնք ափ կ'առնեն թուրք թերթի մը դուռը, ներքին դադանքներ պարզելու համար: (Փաստերը տեսանք հանգուցեալ տեղա - պահին օրով):

Ի հարկէ ամէն դատի առթիւ, կը յուղուին խնդիրներ որոնք պիտի ծառայեն ոստիկանական «տոսիկ»ներ կազմելու:

Մարդիկ չեն մտածեր հետեւանքներու մասին: Որո՞ւ հոգ, եթէ փորձամանութեանց «չնոր - հուած» կարգ մը իրաւունքներն ալ վտանգուին:

Եւ այս բոլորը՝ այնքան դառն փորձերէ ետք: Խօսքի տակ չմայլու կիրքն է որ կը տիրապե - տէ: Աստիական յամարութիւն՝ դիմացինը ճգմելու, դատաւճիռ մը ձեռք ձգելով:

Նոյն ժխորը՝ ուրիշ դադութիւններու մէջ:

Եղանակները կը տարբերին մէկ շրջանէ միւ - սը: Համաձայն տեղական պարսկաներուն:

Եթէ դատ չբանան, քուրջը կը մրտեն, ջու - րերը պղտորելու համար: Թուրքիներ կը տպեն աշխարհի բոլոր լեզուներով: «Ժուռնալ»ներ կը թխեն:

Եւ, ինչո՞ւ չէ, գաղտնի ծրագիրներն ալ կը մշակեն, սպասելով պատեհ ժամուն:

Անշուշտ այս բոլորը որոշ հետքեր կը ձգեն ա - մէն տեղ, փ փնաս մեր տարագիր բազմութեանց:

Ամէնէն բարեհաճ իշխանութիւնն ալ ի վերջոյ անտանելի կը գտնէ մեր խժալուր ժխորը: Մանա - ւանդ երբ ինք գրադած է ներքին հոգերով: Մէկը միւսէն ծանրակշիռ խնդիրներով:

Երեսուն տարուան «օտարութիւն» բաւական չէ՞ր, գոնէ մեր ժխորը պակեցնելու համար...

Երկիրներ կան ուր իշխանութիւնը չարախիղ - ճրքիներ կ'արձակէ, փ տես մեր ներքին վէճե - րուն: Յաճախ ալ կը խրախուսէ, իւր լեզուներով կը - րակին վրայ, ներսէն թէ դուրսէն:

Այլուր ցաւ, երբեմն ալ դառնութիւն կը պատ - ճառէ մեր խժալուր ազմուկը: Մանաւանդ երբ «յա - ւելեալ եւ ճոխացեալ» ձեւեր կ'առնէ, մէկ տա - րիէն միւսը:

Այս այն ժողովուրդն է որ երէկ շուքէն կը վախնար, իսկ այսօր բնիկն ալ կը դադեցնէ իր ձիւրով...

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ՍԸ

ԱԹԵՆՔԻ ԴԵՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ (1944)

ԳՐԲԵՐՈՒ ՀԵՏ

«Ամիդայի Արձագանգներ»

Բ.

Ամէն պարագայի մէջ, Կարպիս Գաղանձեան հայ բոլշեւիկներու զնգակին դռն եղաւ։ Այս մասին վէճ չկայ՝ որովհետեւ 1944ին Ֆիքսի գաղթականացիներն եւ նէա Զմիւնիի թաղամասին տէր ու տիրական էին հայ բոլշեւիկները։ Այդ շրջանին մէջ Գերմաններ, ապահովութեան վաշտեր եւ հելւէն ոստիկանութիւն չկային։ Ամբողջ շրջանը բոլշեւիկներու ազդեցութեան տակ կը գտնուէր եւ բոլշեւիկ հելւէն եւ հայ զինեալ խումբեր միայն կը շրջէին դաշտերուն եւ փողոցներուն մէջ։

Սպանութիւնը գրգռութիւն առաջ բերաւ դաղթականին մէջ։ Ծանր դէպքեր կանխելու մտահոգութեամբ, Գաղանձեանները հանդարտութիւն թելադրեցին ժողովուրդին, եւ ոճրին քըն նութիւնը յանձնուեցաւ յանձնախումբի մը, որ չկրցաւ ոճրագործը երեւան հանել։

Ոնդիրը «մոռուեցաւ», բայց արթնութեան հրաւիրուեցան Գաղանձեանները։

Ոճիրէն ետք, դաղթականին մէջ պաղ մթնոլորտ տիրեց։ Բոլորին համոզումն այն էր, թէ պէտք է վստահիլ հայ բոլշեւիկներու խօսքին ու խոստումներուն՝ «հայկական արիւն» չթափելու մասին։

Մթնոլորտը երկտրականացած էր։ Կը խօսուէր Գերմաններու նահանջի մասին։ Բոլշեւիկները աւելի սպառնական դարձած էին։

1944 Օգոստոսին, Ֆիքսի դաղթականին պաշարումը տեղի ունեցաւ։ Կէս գիշերին, ապահովութեան ջոկատներ ու Գերմաններ ամբողջ թաղամասը պաշարած եւ փախուստի ճամբաները բռնած էին։

Հրամայուեցաւ 16—60 տարեկան այրերուն Ֆիքսի կից հրապարակին վրայ կեդրոնանալ։ Հազարաւոր բազմութիւն, վախի ու սարսափի մատնուած, ցոյց տրուած վայրեր համախմբուած էր։ Ծուղակին մէջ ինկած էին բազմաթիւ Գաղանձեաններ, անկուսակցականներ եւ փոքր թիւով բոլշեւիկներ։

Գերմաններու հաշուոյն դործող կառատուններու հայ սեփականատէրերուն միջամտութեամբ, հայրենակիները, որոնց մէջ նաեւ զինավարներէն Մասիս, դուրս հանուեցան եւ ազատ ձգուեցան։

Գերմանները մէջտեղ նետած էին երկու զիմա՝ կաւորներ, մին յոյն՝ Միջօ անունով, միւսը հայ Սարգիս Գարաօղլանեան (ներկայիս Արժանթին կը գտնուի)։ Իբր համայնավար երկուքն ալ ձերբակալուած էին նախապէս եւ իրենց կեանքը փրկելու համար մատնութիւններ քրած եւ գերման գործակալ դարձած էին։

Այս երկուքին ցուցմունքով, տասնեակ մը քաղաքացիներ իբր վտանգաւոր բոլշեւիկ ձերբակալուեցան։ Մնացեալ բազմութեան բախտը տակաւին վճռուած չէր, որովհետեւ տարակարծութիւն կար Գերմաններուն եւ ապահովութեան վաշտերու քաղաքներուն միջեւ։ Առաջինները կ'ուզէին բազմութիւնը Գերմանիա փոխադրել, իսկ Հելլէնները կը հակառակէին, վէճը կարգադրելու համար զիմած էին գերման զինուորական եւ ապահովութեան վաշտերու հրամանատարներուն։

Այս ճակատադրական պահուն, հեռուոր դաշտէն բոլշեւիկները կրակ բացին, իբր թէ Գերմանները փախուստի մատնելու համար։ Կրակը փոխադրուեցաւ, եւ ստեղծուեցաւ շփոթ կացութիւն։ Բոլշեւիկներու ցուցակաւ յարձակումէն կատարած, նախապէս իբր բոլշեւիկ ձերբակալուած տասնեակ մը քաղաքացիները տեղն ու տեղը զնդակահարեցին եւ մնացեալ բազմութիւնը օղակի մէջ առնելով հետեւին տարին։

Այս խեղճերը սոսկալի պայմաններու մէջ Գերմանիա քուցեցան։

Անոնց մէջ բազմաթիւ Գաղանձեաններ կային, բայց ոչ մէկ հայ բոլշեւիկ կամ ուսմակար։ Ազատագրութեան առաջին օրերուն, բոլշեւիկները ձերբակալեցին զիմակաւոր Միջօն եւ Փիսիս փողոցին վրայ լինչի եւ թարկեցին։ Ազատ մնաց երկուրդ զիմակաւորը՝ Սարգիսը, մեզի համար անբացատրելի պատճառներով։

Ասոնք բոլշեւիկ էին։

Աթէնք ազատագրուեցաւ։ Քառս եւ անիշխանութիւն։ Բոլշեւիկները կացութեան տէր էին։ Միայն քաղաքին կեդրոնը, Միլետաղմայի հրապարակը, նախարարատունները եւ Գոյնաքիի թաղամասը անդլիական փոքրաթիւ զօրամասերու պաշտպանութեան տակ կը գտնուէին։ Արուարձանները եւ դաղթականները բոլշեւիկներուն ձեռքն էին։

Այդ քառսային օրերուն, Արամ Կայծակի սպանութեան յուրը հասաւ։ Ո՞ր սպանուած էր եւ ինչպէս։ Ոչ ոք չգիտէր։ Բաւական ուշ, հետեւեալը, ստուգուեցաւ։

1944 Օգոստոսի առաջին տասնօրեակին, Արամ

Ընտիր թուղթի վրայ, մաքուր տպագրութեամբ, չքեղ կազմով, հաստափոր հատոր մը։ 581 էջ, գեղարուեստական ճաշակով զարդարուած։ Երբ ընթերցողը ձեռք կ'առնէ՝ երկիւղածութեամբ կը բանայ, անոր մէջ գտնելու յոյսով, Հայոց աշխարհի այն հին մայրաքաղաքին անցեալ փառքն ու պատմ. չքեղութիւնն ու դայն կերտող Մեծն Տիգրանի սխրագործութիւններու ոսկի շարանը, որ սերունդներու հպարտութեան աննաղբւրն է եղած, երկար դարեր միջադարձին պատմագէտներու ուսումնասիրութեան առարկան։

Բայց աւաղ, հակառակ հեղինակին՝ Պ. Տիգրան Միկուդի (Մզրաղճեան) յառաջարկին թէ Ամիդայի (Տիգրանակերտ) պատմութիւնը պիտի տայ, հոն կը գտնենք հասարակ պատմութեան քննարկ։ Ինչ իր կողմէն որեւէ հիմնաւոր փաստ. ուսումնասիրութիւն չի բերեր։

Գիրքը կը բացուի փոքր Սաիոյ քարտէսով։ Անոր կը յաջորդեն պատահական դէպքեր եւ պատմութեան քննարկ, որոնց մեծ մասը երեւցած է հանդուցեալ Մ. Փորթուղալեանի «Արմենիա»-ներուն մէջ։ Մաս մը հրատարակութեան չարժանացած գրութիւններ։ Լեզուն եւ ոճը միջակ, կիս կատարճաթուղթիներ որոնց խառնուած են քաղաք. թեր. խաշտեսութիւններ, թեր. տիպարներու դոլմաբանութիւններ, որոնք ոեւէ կապ չունին 1895ի հայի. ջարդերուն հետ։ Պատմութեան քննարկը տեղ տեղ այնքան ճապաղ ու խնայողաբար կը դառնայ, որ, ընթերցողը պահ մը կը խորհի թէ այս գիրքը արդեօք հրատարակուած է որոշ միտումով։

Նախ իր ցոյց տուած թուրք գէմբերը կը ներկայացնէ իրեն «բարբար»ներ, ինչպէս «Վէլի պապ»։ «Էմին պէկ կամ չէրուն պաշտին», յետոյ ասոնց կը խառնէ քաղաք. դէպքեր եւ մանուածապատ ճամբով կուգայ կը հասնի հետեւեալ եզրակացութեան։ «... Սակայն գերման կայսրը ընկճուեցաւ այն ատեն, երբ արդէն, Ռուսիոյ ցարի կատարութիւնը ջանքս խառնած թէ դուրսէն եւ թէ ներսէն, նոր, աշխարհ եւ եռանդալից բոլշեւիկ կառավարութիւն մը հաստատուած էր։ (Ընդգրծումները մեր կողմէն Հ. Յ.)։ Այս բոլշեւիկ կառավարութեան պետերն, ցարը պատերազմ. առեւտրի առջեւ դառնելէ վերջ՝ իբր ընտանիքի բոլոր անդամներով միասին հրացանազարկ սպաննեցին»։ (էջ 70)։

Այս դէպքը ի՞նչ առնչութիւն ունի «Էմին պէկ» պատմութեան եւ... Ամիդայի հետ։

Կայծակ Աթէնքի երկաթուղիի կայարանէն կը մեկնի։ Ճամբան անձանթ կ'ընթերցէ մը հետ կը ծանոթանայ։ Ոսք կը բացուի մթերքի մասին եւ խորհրդաւոր կ'ընթերցէ, որ կ'ընայ օգտակար ըլլալ մթերքը զննելու համար։

Կայծակ եւ կ'ընթերցէ երկաթուղային կայարանը կ'ընթերցէ, կէտ մը՝ Թեադոսիկէի եւ Լաւրիսայի միջեւ։

Պահ մը խորհրդաւոր կ'ընթերցէ, իբր թէ ննջարանի կարգադրութիւն ընելու համար։ Վերադարձին Կայծակին հետ գիւղին ճամբան կը բռնեն։

Ի՞նչ կը պատահի յետոյ, ինչպէս եւ ո՞ր կը սպաննուի Արամ Կայծակ, յայտնի չէ։

Երկու տարի ետք, ստուգուեցաւ, որ Կայծակ սպաննուած է 14 Օգոստոս 1944ին, Բլաթմինա գիւղին մէջ, զիշերուն ժամը 6ին։ Ոճրագործը, Նիքոլաոս Էրաքականիս, բոլշեւիկ, կը ձերբակալուի եւ Վէրիայի գիւղ. առեւտրին առջեւ յանքը խոստովանելէ ետք, մահուան կը դատապարտուի։ 1947ին հրէշը գնդակահարուեցաւ։

«Արեւ» յօդուածագիր Ե. Ա. Յակոբեան գրած էր, թէ Արամ Կայծակ, «գաղանկ շարքայիններու վատանուն պետը եւ սարսափ յուճակալութեան, Աթէնքի Ֆիքս թաղամասին մէջ գտնուող իր սրճարանը գործունէութեան գրասենեակի վերածած ցուցակներ կը պատրաստէր Ֆիքսի, Գոթիիսի եւ Աթէնքի հակադաշնակցական երիտասարդներու եւ նացի սպաններուն դուրսն անցած ձերբակալելու կոտորածները»։

Ոչ մէկ ճամբարութիւն այս տղերքուն մէջ։ Արամ Կայծակ Գաղանձեանի եղած չէ Յունաստանի մէջ։ Ընդհակառակն, Հօկ — ուսմակար — հնչակեան պլուրին հետ ճակատ կազմելով պատգամաւորական եւ թաղային ընտրութիւններուն Գաղանակցութեան գէմ պայքարած եւ ուսմակարներուն ու հօկներուն քուէներով պատգամաւոր եւ թաղական ընտրուած էր։

Գաղանձեան տարիներուն։ Կայծակ Առաջնորդ Մազլումեան եպիսկոպոսին ստորագրութեամբ եւ Հայոց Առաջնորդարանին կնիքով գրպանին մէջ

Այս հէքեաթներուն խառնած է արժեքաւոր ուսումնասիրութիւններ, պատմական տեղեկութիւններ, որոնք կը պարտկեն իր չիլ ակնարկները։

Այդ գրութիւնները կը պատկանին իսկապէս հեռու եւ ուղղամիտ գրիչներու, ինչպէս Աւետիս Պէրպէրեանի «Հայոց Պատմութեան» առնուած հատուած մը, Պ. Յ. Գիւրեանի տուած աղբւրներն ու տաղը, Բարսեղ վարդապետ Ամթեցիի մասին ուսումնասիրութիւն մը (էջ 293 եւ 304)։ Մ. Պոյաճեանի, Միկուդի Նաղաշի կենսագրական դժեւր (էջ 295), նոյն Մ. Նաղաշի մասին առած «Հայոց պատմութեան» հատուած մը։ Արսէն քնն. Թորոսեան տուած է կարգաւոր Տիգրանակերտցիներու կենսագրականները, գրական գոհարներ, եւ Տիգրանակերտի նկարագրութիւնը։ Հայկակ Էկինեանի ուսումնասիրութիւններն ու գրական փորձերը եւ Հայկակի Տիգրանակերտի Հայր. Միկուդեան տեղեկագիրը։ Ինչպէս նաեւ գնահատելի են, այն կենսագրական դժեւրը, մաքուր խնամուած նկարները գոր հաւաքած է խղճմտութեամբ։ Սակայն հեղինակին կողմնակցական ոգին երեւան կուգայ երկու առիթներով։

Ա. — Երբ կը խօսի Թովմաս Չարաֆճեանի մասին կը գրէ. — «Երբ Արշակ Վոսմեան եկաւ Ամթեցի 1901ին, որպէս Գաղանձեանի դործիչ եւ ստանձնեց «Հայրենիք» խմբագրութիւնը, Չարաֆճեան կամաց կամաց մեկուսացաւ, վերջէն նոյն իսկ Գաղանձեանի հետ ալ հեռացաւ։ Որպէս կաբող բեմասաց նա, միայն Ամիդայիցներուն քով իւր արժէքը պահեց։ Եւ կ'եղբարկացնէ. — «Եթէ Չարաֆճեան չանջատուէր Էկինեանէն, նա չլինէր կուսակցական, այսօր վստահօրէն անկա համաւոր Ամիդայի մը պիտի լինէր»։ Աւելի հեռուն կ'աւելցնէ. — «Աւելի քան քսան տարիներէ ի վեր կը տառապի չարախախտ ձեռքերը կը դողան, ոեւէ բան չի կրնար գրել, յիշողութիւնը գոյապաշտ խանդարուած է։ Իւր վաղեմի կուսակցիները բոլորովին զինքը լքած են»։

Որովհետեւ Գաղանձեանի էր եղած, անոր համար անարժէք էր դարձած «Հայրենիք»ի հիմնադիրը եւ ալ պատճառաւ լրուած իր հայրենակիցներէն... Ահա հիւանդագին հոգեբանութիւն մը, աններելի՝ հեղինակի մը համար, որ կը յաւակնի պատմութիւն որեւէ։

Բ. — Վարդգէս Մէրէնիկեանի կենսագրականը գրած է Պ. Յովհաննէս Երեզնէ։ Ինչպէս կ'ընեն իբր հայրենակից չէ կրցած մերժել յօդուածագիրը, չէ ալ կրցած ժխտել մեծ յեղափոխականին անփոխարինելի արժէքը։ Սակայն իբր հակահարուած անմիջապէս գրած է արեւմտաօրի մը Էկինեան ու կենսագրականը՝ պատկերալի՝ եզրակացութեամբ. —

«Յովհաննէս Տիգրան 1912ին կը դադարէր լիմբիկա ուր գաղափարի յեղափոխում կ'ունենայ, եւ կը հրաժարի Գաղանձեանի հետ ընդգրկելով

պաշտօնադիր ունէր, որ կը հաստատէր անոր հետ լրոսի եւ աղբ. զեկավարի հանգամանք։

Ֆիքսի դաղթականին մէջ Կայծակ սրճարան չունէր։ Ոչ իր, ոչ ալ ուրիշներու ցուցմունքով Ֆիքսի, Գոթիիսի եւ Աթէնքի մէջ ոչ մէկ հակադաշնակցական երիտասարդ Գերմաններու կողմէ ձերբակալուած է։

Գրաւորան ամէնէն տաքնապալի տարիներուն, Կայծակին բնակարանը հայ բոլշեւիկներուն կեդրոնը դարձած էր։ Գրեթէ բոլորը հոն կը ճաշէին, կը քննադատէին եւ անոր պաշտպանութիւնը կը վայելէին։

Ինչ կը վերաբերի Գերմաններու հետ իր դործակցութեան, դոնէ ինձի համար կարեւորութեան զուրկ է, որովհետեւ գործակցութեան — եթէ իբրօք կար — Գերմանները ոչինչ չահեցան։

Մնացեալը առասպել է։ Բացարձակ ճշմարտութիւն է որ Արամ Կայծակ ոչ մէկ Հայոց չարիք հասցուցած է։

Կայծակին հետ անուղղակի կապ ունի ուրիշ արեւմտ գէպը մը, որուն զոհ դացին Պետրոս Ուսումեան եւ կ'ընէ։

Ուսումեան արհեստով ոսկերիչ էր։ Աղգային շրջանակներուն անձանթ մը։ Հազիւ նախնական կրթութիւն ունեցող այս մարդը, Եւրոպայի մէջ Գերմաններու յաղթանակներէն տպաւորուած, գերմանացիի հովեր առած եւ նոյնիսկ գերման գիրն իշխանութիւններու հետ կապ հաստատած էր։ Գործակցութիւն եւ ինչ նպատակի համար։ Ուսումեան քաղաք. կամ գիր. դէմք չէր, որուն դադարները վստահ էին Գերմանները։ Ոչ ալ յորտեսութիւն ընելու ընդունակութիւն ունէր։ Այս մարդը, գրաւման տարիներուն Կայծակին հետ մտերմացաւ ու քուցեցաւ թէ զադարձէր կը դործակցին։ Գերմաններու օգնութեամբ ամուսն. ձեռնարկներ յաջողցներու համար։ Բազմաթիւ Յոյներ ու նաեւ փոքրաթիւ Հայեր, որոնց մէջ դանդաղ կուսակցութիւններու պատկերներ, շատ ձեռնարկներ յաջողցեցաւ եւ կարեւոր գումարներ յահած էին։ Ծահկէ Գերմաններն ալ կ'օգտուէին։ (Մնացեալը յաջորդով)

ԻՐԱՋԵԿ

Երկու ուսուսկան վեպեր

Երկու նոր ուսուսկան վեպերու մէջ նկարագրուած է իրական պատկերը Մոսկուայի համալսարանական ուսանողին :

Վեպերէն մէկը գրած է ծիրիթ թրիֆոնով, իսկ միւսը գրած է Կէրիկ Սվիրսքիին եւ կը կոչուի «Հէյլ Համալսարան» : Երկու վեպերն ալ կը նկարագրեն Ս. Միլոսեթեան ուսանողական կեանքը, նախքան Բ. աշխարհամարտի 15 տարիները :

Թրիֆոնովի գիրքը մասնաւորապէս ցոյց կուտայ որ եթէ առիթ տրուի, ուսուսկանը ալ կը գործէ արեւմտեան ուսանողին պէս : Անոնք ալ պէտք եղած յարգանքը չունին հեղինակութեան հանդէպ, շատ կը գործածեն ռամիկ լեզուն : Իրենց ամէնէն զուարթ վայրկեաններուն կը ծաղրեն « Փրաւտայ »-ի սնափառ վարիչները եւ կուսակցական որոշումներու վսեմ ոճը :

Օրինակի համար, երբ իրենց աշխատանքը ետ մնայ, կը կատակեն իրենց անյաջողութեան մասին, ըսելով թէ «պիտի կատարեն ընթացիկ ծրագրով նախատեսուած պայմանագիրը» եւն. :

Ամէն ուսանողի պէս, անոնց ալ հոգը չէ թէ ինչ կրնայ պատահի վերջը :

Չորս հոգի կ'ապրին մէկ սենեակի մէջ, Մոսկուայի համալսարանի հնամենի պանդոկին մէջ, իր ծակ տանիքով եւ ընդհ. խոհանոցով :

Իրենց ազատ ժամերուն Գրիֆայր կը խաղան եւ կամ կը սիրաբանեն գեղեցիկ աղջիկներու հետ, համալսարանի պարահանդէսին առեն :

Աղջիկներն ալ տոյց չափ չարքաշ են : Ծառեր ծանր աշխատանքներ կը կատարեն եւ փառասէր են : Քիչեր — գործարաններու հարուստ կառավարիչներու կամ նորեւելի բժիշկներու աղջիկները — ետաւեր եւ յափառեցած են : Իրենց եղունգները կը ներկեն եւ չքեղ կառքով համազգեստ հագած չար-

ժավարով կ'երթան համալսարան : Եւ երբ իրենց բարեկամները մեղադրեն գիրքը թէ չեն աշխատիր, անոնք կ'ըսեն թէ, «Դուք դեռ երախայ էք : Վախէ՛ք կեանքը, քանի երիտասարդ ես, աշխատելու շատ ժամանակ կայ մինչեւ տարիքդ առնես» :

Ուսուցումը նոյնքան դաղափարական է որքան ակադեմիական : Ուսանողները պէտք է «կամաւոր» ըլլան իրիկուան աշխատանքին համար : Ասիկա կը նշանակէ քաղաք. վիճարանութեանց մասնակցիլ գործարաններուն մէջ : Կիրակի օրերն ալ ազատ չեն : Նոր «կամաւոր» գործեր կը սպասեն իրենց — Սվիրսքիի գրքին մէջ, համալսարանի վերջին կէտնալէ ասիկա :

Ուսանողները զուարթօրէն կ'անցնին ամէն փորձութեան մէջէն, եւ երբ արեւմտեան ընթերցողը կը սկսի համակրիլ անոնց, երկու վիպասաններն ալ Սվիրսքիի եւ Թրիֆոնով պաղ ջուր կը լեցնեն անոնց վրայ, կ'ըսեն թէ այս տանիքի կենցաղը «ոչ սովետական» է :

Երկու հեղինակներն ալ կը ջանան ցոյց տալ թէ չեն կրնար «ոչ — սովետական» ըլլալ Մովետ Ռուսիոյ մէջ : Գիտութիւնը զենք մըն է եւ կուսակցութիւնը պէտք է վստահի անոնց որ կը զինէ :

« Ուսանող » գրքին հերոսը Սէրէյ Գալաշէն, համալսարանին պարծանքն է : Մարգիկ է, փայլուն ուսանող մը եւ ի վերջոյ կը շահի ուսանողական թոշակը, յետ — աւարտման ուսումը շարունակելու համար Լենինկրատի մէջ : Բայց ինք եւ իր բարեկամը միեւնոյն աղջկան կը սիրահարին : Սերգէյ կը գրաւէ սիրտը, փր բարեկամը կը մատնանչէ դէպի Կոմսոմոլին (երիտասարդական Միութիւն) իրրեւ «անբարոյական կենցաղի» տէր :

Սերգէյ Կոմսոմոլի Ժողովի մը կը կանչուի, ուր իր անհատական կեանքը կը մեղադրեն փր բարեկամներուն առջեւ եւ կ'արատաւորեն դաշն ոչ արեւմտեան աղջիկ մը հրապուրած ըլլալուն, որքան իրեն ասպարէզ մը չի կրնար համար : «Դուն շատ կ'աշխատես, ոչ թէ քնկերութեան բարիքն համար,

ծակա՞ն կային Ամիգայի մէջ :

Գրքին մէջ կան արժէքաւոր բաժիններ, Ժողովրդական բանահիւսութիւններ, տաղեր, բառերան, գեղարուեստական ճաշակով ու խնամքով պատրաստուած նկարներ, տոհմիկ տարազներ, դարգարանքի տեսակներ որոնք Հայուն գեղարուեստական ներուժիւնը կը ներկայացնեն :

Կարծէ թղթաւոր, տեղեկանալու համար Տիգրանակերտի հայութեան սովորութեանց, աւանդութեանց են : Գիրքը կը պարունակէ նաեւ հայկ. նշանագրեր որոնք 1870ին ընդօրինակած է Սրուանձտեանց եպիսկ. :

Հեղինակը գրքին վերջին բաժինն մէջ կը խոստովանի թէ ինչպէս մէկ խմբագրատունէն միւսը գլորած է իր գրուածքները հրատարակելու, ինչպէս չհամուած կտորները քաշած է ուրիշի մը : Թուած խաղաղեղծ թերթերու ցանկէն կարելի է չափել իր կարողութիւնը :

Գիրքը ոչ պատմութիւնն է Ամիգայի, ոչ ալ գրական, գեղարուեստական երկ մը, այլ հաւաքածոյ մը տեղադրական եւ Ժողովրդական նիւթերու : Ե. Հիսուսեան

այլ ապահովելու քու սեփական ապագադ : Կրնայ ըլլալ որ մտածես թէ դուն կրնաս այդ ձեռով ապրիլ, բայց մենք թոյլ պիտի չտանք որ այդպէս անես», կը գոչէ Կոմսոմոլի վարիչը :

Երկու գիրքերուն ամէնէն եղերական դէմքը պրոֆ. Քոզլսքիին է : «Հէյլ Համալսարանի» ալ պրոֆէսէօրը ակադեմիական գրական պատմաբան մէջ է, որ սխալը կը գործէ գրելով գիրք մը ուր ցոյց կուտայ ուսական եւ արեւմտեան Եւրոպայի գրականութեանց փոխադարձ ազդեցութիւնը :

Անոր համար «Փրաւտան» կ'ամբաստանէ զայն իրրեւ «ոչ հայրենասէր աշխարհաքաղաքացի եւ արեւմուտքին ծառայ» : Պրոֆէսէօրը համալսարան կը կանչուի եւ ազատ կ'արձակուի :

Ան իր պաշտօնակիցին կ'երթայ եւ կը խնդրէ որ իր մասին քանի մը խօսք գրէ : Պաշտօնակիցը կը մերժէ, կարդալէ վերջ դաղափարական քաղաք մը հիմնուած «Փրաւտայի» վարիչներու հատուածներէն :

Ի վերջոյ, պրոֆէսէօրը կը տեսնէր կոտրած սրտով, որ փոքրիկ անկարեւոր դպրոցի մը մէջ կը դասաւանդէ :

Արեւմտեան ընթերցողին համար ամէնէն կսկծալի բանը երկու վեպերուն մէջ՝ անգութ պատիժն է կուսակցական գիծէն ամենաթեթեւ չեղումին համար :

Կը թուի թէ ուսանողները եւ պրոֆէսէօրները առողջ մարդիկ են որոնք յիմարացած աշխարհի մը մէջ կորսնցուցած են իրենց խելքը : Երկու վեպերն ալ երկար տառն կարգացուած են Ս. Միլոսեթեան մէջ :

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Elysée Montmartreի աղուէսը՝ ըմբիշ Յակոբ Ա. վաղեան, 74 ըրիւ, Յունուար 9ին կատարեց Catchի մրցումը : Հակառակորդն էր Marcel Josse 77 ըրիւ : (5×5) : Ա. եւ Բ. չըջաններուն, առաջին հանդիպումին երկու մարտիկները վայրագօրէն կոտեցան : Ժոս կռակի վրայ զլորեցաւ : Հայ ախոյեանը սաստկացուց հարուածները ու կրկին զգետնեց զայն, վեր չեկելու պայամանաւ : Չանդը փրկեց զինքը խանդավառ մթնոլորտի մէջ :

Գ. չըջանին, երկուքը հաւասար մնացին : Գ. եւ Ե. չըջաններուն, երկու ըմբիշները գլխի մէջ անձանակի դարձած էին փոխաւորուած հարուածներէն : Հակառակորդը չզիմացաւ : Այլ վաղեան ուժգին հարուածով մը զետիւն դարձաւ Ժոսի գլուխը, ընթր, բերանը թմբեցուց եւ իրաւարարները «նօք առն»-ով յաղթական հռչակեցին հայ մարդիկը :

Մրցումը քիչ մը խառնակ տեղի ունեցաւ, բայց Այվաղեան աւելի ցոյց տուաւ իր գիտութիւնը 13 տարուան փորձառութեամբ (գոտեմարտի, յունահռոմէական եւ catch) :

Հայ ըմբիշը մօտեցաւ Չուիցերիա կ'երթայ կատարելու համար երեք մրցումներ :

× Յունուար 6ին Ծամփաներ նահանգի ախոյեանական գոտեմարտի յունահռոմէական մրցման մէջ Ժ. Գիլիեան, 62 ըրիւ, առաջին հանդիպումը : Կը բնակի Châlons s/Marne:— Սարգիս Զ.

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԵՐ

ԺԴ. — ԿԱՐՄԱՐՄՈՐՈՒՍ ՆԱԽԱՊԵՏԸ

Երբորդ եւ նորագոյն լրտեսն էր Կասթոն տ'Էթ, Իտալացի մը : Նախապէս, արտասահմանի մէջ իտալական ինքնաշարժի ընկերութեան մը ներկայացուցիչն էր եւ Մուսոլինիի գործի գլուխ գալէն վերջն էր, որ ձեռնարկած էր այժմու արհեստին :

Այս երեք անձերն ալ ուշադրութեամբ ընտրուած էին չահագրդուած երեք դաղտնի սպասարկութեանց կողմէ : Մասնաւոր յատկութիւններ ունէին անոնք իրենց առաքելութեան համար եւ անոնցմէ մէկ էր՝ տալ քաղաք. ու պատմ. կենսական կարեւորութիւն ունեցող որոշումներ :

Չորավար Ֆրանչիսքօ Ֆրանչօ, ատենօք բանակի ընդհ. սպայակոյտի պետը, Մատրիտի մէջ, եւ այժմ վստահ՝ Մարոքի սպանիական զօրամասերու հաւատարմութեան, արդէն իսկ սկսած էր Ա. չարժուածներուն այն խաղին, որ զինքը պիտի բարձրացնէր ամբողջ Սպանիոյ պետի գերբին :

Նախօրի «Զի Թերեզա» ճաշարանի սեղանին առջեւ, խօսակցութիւնը կը դառնար Սպանիոյ եւ Ֆրանքոյի մասին :

Չօր. Ֆրանչօ եւ անոր ետին գտնուողները յաջողած էին առնել ուշադրաւ քայլ մը : Համոզած

էին գերմանական եւ իտալ. կառավարութիւնները բանի մը մասին, որ մեծապէս կը համապատասխանէր անոնց շահերուն :

Բանի որ այժմ գոյութիւն ունէին Փաշական Իտալիա մը, Ֆրանչօ ըսած էր, որ Փաշիզմը Եւրոպայի մէջ մեծ չափերով պիտի զօրանար, եթէ կարելի ըլլար Փաշական վարչաձեւ մը հաստատել Սպանիոյ մէջ : Այս նպատակով, սպանիացի դատարիւնները առաջարկած էին, որ Պերլինն ու Հոռմը, գաղտնօրէն օդատորմիղ մը զրկեն սպանիական Մարոք : Անոր օժանդակութեամբ եւ կայծակնալին հարուածով մը, Ֆրանչօ պիտի կրնար իշխանութիւնը գրաւել Սպանիոյ մէջ :

Ութուն օդանաւերով, — զօրաւոր ուժ մը այդ օրերուն — սպանիական օտար լեզուները գլուխ դնելով, որոնք կը սիրէին Ֆրանչօն, իրենց նախկին պետը, ինչպէս նաեւ Ափրիկէի բնիկ մաւրերով, պիտի կրնար արագօրէն յարձակիլ Սպանիոյ մէջ, որեւէ կէտի վրայ :

Պերլին եւ Հոռմ ընդունեցին առաջարկը եւ աւելի խանդավառութեամբ, որովհետեւ օդանաւերը վճարումը երաշխաւորուած էր խումբ մը սպանիացի գործարանատէրներու կողմէ : Ութուն օդանաւեր Գերմանիայէն պիտի զրկուէին իտալիա : Իսկ իտալ. գործարաններն ալ պիտի հայթայթէին մեքենաները :

Բայց ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար Մարոք զրկել այս օդանաւերը : Մօսք չէր կրնար ըլլալ զանոնք օդի ճամբով հոն զրկելու մասին : Նոյնիսկ ատենը անգամ մը հատ հատ զրկելը շատ մեծ ուշադրութիւն պիտի գրաւէր : Բրիտանիոյ ուժը, 1935ին, տակաւին բանի մը տեղ կը գրուէր եւ ա-

րովհետեւ Բրիտանացիները բարեկամ չէին Ֆրանչօյին, խնդիր կրնար ծագիլ, եթէ փոխադրուած թեանց մասին որեւէ հոտ առնէին : Որոշուած էր ուրեմն սնտուկներու մէջ լեցնել ութուն օդանաւերը եւ դաղտնօրէն զրկել զանոնք սպանիական Մարոք :

Սնտուկները, սովորական բեռնանաւերով պիտի զրկուէին Նախօրի : Հոն, անոնք պիտի փոխադրուէին իտալ. փոքր նաւերու վրայ եւ պիտի զրկուէին իրենց հասցէին : Մաքսային ձեւակերպութեանց համար, անոնց վրայ պիտի փակցուէր Նիւրնպէրկէն զրկուած «խաղալիքներու» եւ Չուլին կէնէն (զանազան փոքր երկաթեայ իրերու) պիտալ, եւ պիտի զրկուէին Նախօրի, առեւտրական հասցէի մը : Այս առեւտր. տունը պիտի վարձէր նաւեր անոնց վերափոխադրութեան համար :

Սեղանին շուրջը նստած միւս երկու գործարարները, յարաճուն ջղախնութեամբ մը լսեցին, երբ սպանիացի արգելիչ շեշտով մը ըսաւ անոնց, թէ պէտք էր փոխուէին բոլոր այս կարգադրութիւնները : Փոքր բեռնանաւերով այդ սնտուկները սպանիական Մարոք զրկելու ծրագրին խօսքը չէր կրնար ըլլալ, պարագաներու փոփոխութեան պատճառով :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ... Հիմա չենք կրնար փոխել մեր ծրագրերները, բողոքել Կասթոն տ'Էթ : Սպանիացի բացատրեց, թէ ինչու ստիպուած էին փոխել :

Թարգմ. Կ. Գ.

Գ. ՉԻՆԿԸՐ

մէջ, ուրիշ դատ մըն ալ տեղի կ'ունենայ Մեցի-
րին. աստեանին առջեւ: Կը դատուին 14 Գերմաններ
որոնք լման չորս տարի ահաւարսութի տակ առած
էին Շիրմերի արգելադրանք: Գլխաւոր ամբաս-
տանային է Քարլ Պուք, ճարտարագէտ մը, որուն
համար կ'ըսեն թէ կը յուզուի նուազէ մը, բայց
անտարբեր կը դիտէ երբ մարդ մը կ'ստանայ... Ու-
րիշ մը, Վալթեր Միլլեր, շուներուն կը յանձնէր
դերերը: Եւ զեռ ուրիշ հրէշներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը կնքելու
համար, արեւմտեան երեք դաշնակիցները նոր հը-
րաւէր մը պիտի ուղղեն Ս. Միութեան:

ԱՅԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ նոր նստաշրջանը բացուեցաւ
երէկ: Բացման ճառը խօսեցաւ Մարտիլ Քաշէն: —
Վարչապետը Փարիզ հրաւիրեց Լոնտոնի,
Պետերսբուրգի եւ Մոսկուայի ղեկավարները, խոր-
հրդակցելու համար միջազգային կացութեան մա-
տին:

ԹԱՆՁՐ ՄՇՈՒՇ ՄԸ աւերներ կը գործէ Անդ-
րիոյ, Ֆրանսայի եւ ամբողջ Հիւս. Եւրոպայի
մէջ: Օգնականին թուիքներն ալ խանդարուած
են:

ՎԵՐԵԼԱԿ ՄԸ Ե. յարկէն վար ինկաւ Փարիզի
մէջ թաղին մէջ: Երեք կիներ ծանրապէս վիրաւոր-
ուեցան:

ԱՏԼԱՏԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ սպարապետը, զօր-
բանէն տեսակցութեան մը առթիւ ըսաւ թէ
սովորական է զերման զինուորներն առնել, Եւ-
րոպայի պաշտպանութեան համար:

ԳԻՆԵՐՈՒ բարձրացում կը նախատեսուի Փա-
րիզի մէջ (միս, ձուկ, պանիր, կարագ, զետնա-
նոսր, սիւնի, ձէթ, սուրճ):

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը մեկնեցաւ Աթէնքէն,
ամբաստանելու երկու երկիրներուն կապերը: —
Երկուսուսու շահաւոր կը մնայ Թրիքսիւթի հար-
ցին մէջ:

Այրի Տիկ. Սիրարիի - Զօհրապ Սանթուր -
ճեան, Օր. Իօթէնի Հալէպլեան, Պ. Վրոյր Հալէպ-
լեան, Այրի Տիկին Բարիզ Հօտաղեան եւ զաւակ-
ները, Այրի Տիկ. Սիրանուշ Արծրունեան, Տէր եւ
Տիկ. Վահան - Վարդանուշ Տէր Մինասեան, Այրի
Տիկ. Մարեամ Բրուտեան եւ զաւակները, Այրի
Տիկին Շուշանիկ Արծրունեան եւ զաւակը, Տէր եւ
Տիկ. Գէորգ - Լեւոնուհի Ղարապեան եւ զաւակնե-
րը (Թիֆլիզ), Այրի Տիկ. Աստղիկ - Լեւոն Սան-
թուրճեան եւ զաւակները (Թիֆլիզ), Այրի Տիկ.
Եւա - Համբարձում Սանթուրճեան եւ զաւակները
(Թիֆլիզ), Այրի Տիկ. Քաջուշա - Խոսեկիսեան
Սանթուրճեան եւ զաւակները (Թիֆլիզ), Հա-
լէպլեան եւ Սանթուրճեան ընտանիքներուն հա-
մայն պարագաներն ու բարեկամները, Պոլիս,
Կոնստանտնուպոլիս, Հայաստան եւ ալլուր, խորին ցաւով կը
ծանուցանեն դառնագէտ մահը իրենց ամուսնոյն,
Եղբոր, քեռայրին, մօրեղբոր, հօրեղբոր, դուզէ-
նին, ազգականին ու բարեկամին:

Պ. ԶՈՂՈՎ ՍԱՆԹՈՒՐՃԵԱՆԻ
(Երաժշտագէտ)

որ կնքեց իր մահկանացուն 58 տարեկանին, 9
Յունուար 1953ին, Neuilly sur Seine իր բնտանի-
կան բոյնին մէջ, 47 rue du Bois de Boulogne, յետ
երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուդարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի
ունեցաւ, ըստ իր փափաքին, ազգականական բա-
ցարձակապէս սեղմ շրջանակի մը մէջ, երկուշաբ-
թի, 12 Յունուար, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ
Cimetière Parisien de Bagneux ընտանեկան դամբա-
րանին մէջ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԻՅԵԼԻ ՄԷՋ

Յը. Կապույտ Խաչի վարչութիւնը իր դպրոցին
Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս հինգշաբթի ժամը
15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Կազմող Պապան
Նուէրներ պիտի բաժնէ բոլոր մանուկներուն:

Կը հրաւիրուին նաեւ ծնողները: Սրահին ջեր-
մութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

ԾԱԽՈՒ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Մէկ Սիւրժէթօգ (D.R.P. 3 fils), մոթէօրով:
1 Պալիմուար 10 պրօշով եւ մոթէօրով:
1 Հիւսելու Տիւպիտ մեքենայ 10 ժոժ, տուալը
շիւք, 8 սերիւք:
1 մեք. Տօնէ, ժոժ 10, տուալը շիւք, 8 սերիւք:
1 մեքենայ C.B. ժոժ 8.
1 մեքենայ սիւրժիլէր, գուլպայի:
Դիմել Mr Boyadjian ի 12 Place de la Pierre,
Valence (Drôme).

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ԵՐԵՂՈՅ ՍԱՐԱՆԱՆԴԵՍ

Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, քաղաքա-
պետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, այս շաբաթ,
ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ,
արտասանութիւն: Կը մասնակցին նաեւ Իսիի եւ
Շաւիլի Նոր Սերունդի երգչախումբը, զեկավա-
րութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ:

Կը ներկայացուի զուարթ կատակախաղ մը՝
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԻԴԻ ԿԵԱՆՔԸ

Կէս դիւերէն վերջ, պար Benny, Bennet Նու-
գախումբով եւ իր ծանօթ երգիչ UMBERTO CAN-
TO: Կը մասնակցի նաեւ Օր. Françoise Meunier,
(1er Prix de danse du Conservatoire de Paris):

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի դիւերով:
Tombola Մուտք՝ 250 Ֆրանք
Հաղորդակցութեան միջոց. — Իշխել Métro Mairie
d'Issy:

ԱՐԱՔՍ
ARAXE

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԻ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե-
կան Ֆրանսա 1000 Ֆր., Արտասահման 1400 Ֆր.:
Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN
14 Rue du Soleil, Paris (20)
Tél. Tru. 47-48 C.C.P. Paris 7065-15
Մուտք. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝
30 Ֆրանք թիւը:
Լոյս տեսաւ Դ. Քիւր:

ՎԱԼԱՆՍԵՆ իրազեկ մը կը խնդրէ ճշդել թէ ոչ
դպրոցը, ոչ ալ եկեղեցւոյ շինութեան յանձնա-
խումբը 100.000 Ֆր. ստացած են Պ. Պալմայեանէ:
Որո՞ւն հաւատալ...

Այրի Տիկին Էլիզ Բըրքէսէյեան եւ զաւակը
Ալիս, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բըրքէսէյեան եւ
զաւակները (Աթէնք), Այրի Տիկին Զարեհ Բըրք-
էսէյեան եւ զաւակները, Պերճ եւ Գեղամ Բըրք-
էսէյեան (Աթէնք), Տիկին Թագուհի Բըրքէսէյ-
եան եւ զաւակները (Ալեքսանդրիա), Տէր եւ Տիկ.
Մարտիրոս Սարեան եւ զաւակները, Տիկին Ռոզա
Ֆէրմանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սար-
գիս Ֆէրմանեան, Տիկին Մաքրուհի Ապաճեան եւ
զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամու-
սնոյն, հօր, եղբոր եւ ազգականին:

ՀԱՅԱՐՈՍ ԲԸՐԳԵՍԵՅԻՆԵՆԻ (Իզմիրցի)
դառնաղետ մահը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, 11
Յունուար:

Թաղումը տեղի կ'ունենայ այսօր, Զորեղաբ-
թի ժամը 13.45ին:

Հաւաքուի իր բնակարանը, 12 Rue des Carmes,
Paris (5), métro Maubert Mutualité, ուրկէ մարմինը
պիտի փոխադրուի Իւրի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահադ գտնուողներէն կը խնդ-
րուի ներկայս իրր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Պ. Նշան Միւրայեան կը ծանուցանէ թէ
մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-
տարուի այս կիր. Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իր
կնոջ ողբացեալ՝ ԱԼԻՍ ՄԻՔԱՅԵՅԻՆԵՆԻ մահուան
տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

COUTURE

ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԿԸ ՅԱՆՁՆՍՐԱՐՈՒԻ:
ՓԱՐԻՋ ԱՊՐՈՂ ԿԱՄ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵՆ ԵԿՈՂ
ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառա-
տունը, 17 Bld. des Capucines, Paris: Café de la Paix
հիշող դիմացը: Հեռ. OPE. 80-34

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻՋ. — Աղբիւր Սերոր եւ Մկր. Եօթնեղ -
բայրեան խումբի ընդհ. Ժողովը այս շաբաթ իրի-
կուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին
իրաւ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներ-
կայութիւնը պարտաւորի է: Բացակայները նկատի
կ'առնուին: Մասնաւորաբար ներկայ կ'ըլլայ Ե-
դիպտացիի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԻՅԵԼ. — Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վը-
ռամեան եկեղեցւոյ ընդհ. Ժողովը այս շա-
բաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:
Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆՆԵՅՔՈՒՄ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ եւ -
թափուկ» Ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները
այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue d'Arcueil,
Ֆրանսական դպրոցին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻՆ շաբաթական հաւա-
քովը այս Զորեղաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Բա-
տէ սրճարանին վերնաշարկը: Կը խօսի Պ. ՎԱՋ-
ԳԻՆ ԱՆԴՐԵՍԵԱՆ: Նիւթ՝ «Գործակցիլ կամ
կորսուիլ»: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԻՅԵԼ. — Խարբերը նահանգի նորաձգող
Հայր. Միւրայեան ընդհ. Ժողովը այս կիրակի
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 8—10 Square Stalingrad,
Bar des D'anaios Marseille սրճարանի սրահին մէջ:
Օրակարգ՝ Ա) Զեկուցում յանձնախումբի. — Բ)
Վարչութեան ընտրութիւն. — Գ) Ընթացիկ հար-
ցեր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԱՒԱՅՑՈՒԹԻՒՆ. — Կապ. Խաչի Մարտիլի
վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտ-
նէ վարչութեան անդամներէն Տէր եւ Տիկին Խաչ-
ճեաններու, իրենց մօր մահուան առթիւ:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

V E T T E R

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE V E T E M E N T S

Hommes - Jeunes-Gens

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿՍԵՍԻԼ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԵՏ TÉLÉVISIONԻ,
RADIOԻ, ինչպէս նաեւ երկտրական installationԻ
(տուններու եւ խանութներու մէջ):

Ճոխ մթերք TélévisionԻ ամէնէն արդիական
տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան
մեքենաներուն:

Վնարման դիրքիւն եւ մասնաւոր գեղջ «Յա-
ռալ» ընթերցողներուն:

Դիմել՝

Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՊԱՊԱՊԱՐԵԱՆԻ

Վերի հասցէով:

RAKI DUZE

Ջուտ օդի, անխմեցի,
Մասնաւոր ալամպիֆէ
Պարտաւորութիւն է խմելով,
Տիիճ ՕՂԻՆ անուշ - հոտով:

Տալափիւփեան Որդի
Պարտաւորութիւն է Տիիճ ՕՂԻՆ,
ի ցնծութիւն ամէնու,
Սրճարանէն միջեւ տուն:
ՄԵՍԻՔԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

Կեղանաւոր դիմել:

ՓԱՐԻՋ. — Տալափիւփեանի, Halle aux Vins, Pa-
ris (5): Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentinoise, 166 Ave. Victor
Hugo: Հեռաձայն 15.20:

ՄԱՐՍԻՅԵԼ. — Տալափիւփեան, 48 Rue Puvis de
Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարտիլի մէջ
ՈՒՇԱՅՑՈՒԹԻՒՆ !!!

Հայկական մասնաւորութեամբ պարտաւորութիւն
միակ ՕՂԻՆ Ֆրանսայի մէջ:

ՄԵՐ ԽՕՍԳԸ

ԱՅԱ ՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ

Տարիներ է ի վեր տրտունջներ կը լսուին, — Մատչելի դիրքեր, թերթեր չունինք մեր մասնակիներուն եւ պատանիներուն համար:

Շատեր այս ճիւղը կը ծամեն թուրքապար:

Առանց հետեւելու իրականութեան:

Ուրիշներ ալ պատուականներ կը փնտռեն, չքմեղացներու համար իրենց բանգիտութիւնը կամ օտարամտութիւնը:

Ճիշդ է որ ի վիճակի չենք օտարներուն հետ մրցելու մեր մանկական գրականութեամբ, — գոյնգոյն, չողջողուն գիրքերով եւ թերթերով:

Բայց, անիրաւութիւն է ըսել թէ բան չունինք եւ չենք ունեցեր:

Աւելի քան 60 տարի առաջ, մանուկներու յատուկ թերթեր եւ գրքոյկներ լոյս տեսած են Պուստոյ եւ Կովկասի մէջ: Հոգ չէ թէ համեստ բովանդակութեամբ:

Տարեցներ պէտք է յիշեն Պուստոյ «Բուրաստան» Մանկանցքը, «Ծաղիկ»ը, «Հանրապետակ»ը եւ ուրիշ հրատարակութիւններ:

Օտմ. Սահմանադրութեան չըջանին եւ աւելի վերջը նոյնպէս մանկական թերթեր հրատարակուեցան:

Որքան գիտենք, մինչեւ այսօր ալ «Պարտէզ» մը կը մշակուի Պուստոյ մէջ: Կովկասը ունեցած է իր «Աղբիւր - Տարազ»ը, խնամեալ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ:

Այնտեղ աւելի լաւ մշակուած էր այս ճիւղը նաեւ դասագիրքերու միջոցաւ, որոնց մէջ առաջին տեղը կը բռնէր Լուսաբերներու շարքը, խմբագրութեամբ Լեւոն Շանթի, Յովհ. Թումանյանի եւ Ստ. Լիսիյանի:

Այսօր, Հայաստանի մէջ մանուկներու համար գրքոյկներ լոյս կը տեսնեն ընտիր տպագրութեամբ, պէսպիսուն եւ գունաւոր:

Տարագիր բաղմունքներն ալ իրենց կարելին փորձեցին եւ կը փորձեն, տարիներ է ի վեր: Հիւս. Ամերիկայի մէջ լոյս տեսաւ «Արփի»ն, խմբագրութեամբ ողբացեալ ընկեր Արմ. Բարսեղեանի:

Երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ, Պուրէշի մէջ կազմուած էր «Մասիս» ընկերութիւնը, մանկական եւ պատանեկան գրքոյկներ տպելու համար, արդիական բովանդակութեամբ: Եւ յաջորդաբար լոյս տեսան 12-15 ընտիր հատորներ:

Թէհրանի մէջ, հինգերորդ տարին է որ կը հրատարակուի «Լուսաբեր»ը, կարելի խնամքով:

Ուրիշ պարբերական մը, «Արփի», մանուկներու յատուկ յաւելում մը կը հրատարակէ:

Եւ դեռ կան զանազան ձեռնարկներ Պէյրութի, Պուէշուս Այրէսի մէջ եւ այլուր:

Պատն ի խուռն կը յիշենք այս հրատարակութիւնները, բնելու համար թէ բոլորովին անձր կած չենք:

Անշուշտ այս ձեռնարկները չեն գոհացներ օրուան պահանջները: Մանաւանդ օտար ափերու վրայ, ուր իրար կը հրմշտին մանկական եւ պատանեկան թերթերն ու գիրքերը, չքեղ տպագրութեամբ եւ չողջողուն շարքերով:

Ուեէ ժողովուրդը միայն իր սեփական հայրենիքին մէջ կրնայ հասնիլ այդ կատարելութեան: Թէեւ, հոս ալ միջոցներ չեն պակսիր, եթէ ոչ ցանկալին, դոնէ կարելին փորձելու համար:

Ահաւասիկ այդպիսի փորձ մը, «Արաքս», որուն չորրորդ թիւը լոյս տեսաւ քանի մը օր առաջ:

Նորութիւն մըն է այս ձեռնարկը՝ հայկական անգամատանին մէջ:

Ձեռնարկին գլուխն անցած է սրտցաւ առեւտրական մը, ավակցութեամբ երիտասարդ նկարիչի մը: Եւ կը յուսան յաջողիլ:

Դեռ փորձի չըջան է եւ բարեւոքումներ պիտի կատարուին: Բայց թերթը արդէն դատած է ջերմ ընդունելութիւն:

Կ'արժէ աւելի յայնօրէն խօսիլ այս նախափորձի մասին, որ կոչուած է անմիջական պահանջ մը յաջանելու:

Երբ խոշորացոյցով կը նայինք օտարին արտադրութեանց վրայ, չմոռնանք մեր փոքրածուն: Ուր որ ալ գտնուինք:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. ժողովը մեծ դժուարութեամբ ընտրեց իր նախագահը: Երեք անգամ քուէարկութիւն կատարուեցաւ, եւ ի վերջոյ Պ. Էռիօն ընտրուեցաւ 143ի դէմ 223 ձայնով: Երկրորդ թեկնածուն էր չափաւոր երեսփոխան մը, Պ. Ֆուրքատ, իսկ երրորդը՝ Մարսէլ Քաշէն որ չահեցաւ 56 քուէ:

Բացումը կատարեց Պ. Քաշէն զգուշանալով զրգոյի խօսքերէ, ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերը: Զերմապէս զնահատեց ժողովուրդին յամառ աշխատանքը, արտադրութեանց յաւելումը եւն: Յետոյ յորդորեց «լսել ժողովուրդին ձայնը, որ կը թելադրէ ծառայել հայրենիքին: Մեր ժողովուրդը խաղաղութիւն կ'ուզէ, կը մերժէ յետադիմութեան կրքոտ կոչերը: Ան երբեք պիտի չփնտէր ֆրանքախորհրդային դաշինքը»:

Պ. Էռիօ իր ճառին մէջ նախ դուրեց Պ. Փիւնէի ողջմտութիւնը եւ քաջութիւնը: Յետոյ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է զարկ տալ վերաշինութեան եւ հողագործութեան, յօդուած առ յօդուած քննել եւրոպական բանակի դաշնադիրը եւն: Այս առթիւ մեծարանքի խօսքեր ուղղեց բոլոր դաշնակիցներուն եւ մասնաւորապէս Մ. Նահանգներուն: Հանրապետութեան խորհուրդին (Ծերակոյտ) նախագահը վերընտրուեցաւ (Պ. Կասթոն Մաներվիլ):

Օրատուրի դատին Բ. Նիստին մէջ ատենար մերժեց անջատել գերման եւ ալգասի ամբաստանեալները: Այդ մասին որոշում պիտի տրուի աւելի վերջը: Պոստոյի գին. ատենարը շուկէս ժամ խորհրդակցած էր այս մասին: Մեզի դատին մէջ, գիտաւոր ամբաստանեալը, Քարլ Պուր, ըսաւ թէ տեղեկութիւն չունէր արգելաբանին մէջ գործուած տանջանքներէն, բայց զօրաւոր փաստեր կան իրեն դէմ: Այս առթիւ յայտնուեցան զարհուրելի վաշտագութիւններ:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆ ուժեղնորէն բողոքեց Ս. Միութեան դէմ, զանգատելով թէ իր օդանւերը կը խախտեն չէզոքութիւնը, թռիչքներ կատարելով: Որոշում միջոցներ ձեռք առնուած են, Մ. Նահանգներուն հետ:

ԻՐԱՆԻ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, կրկին լիազօրութիւն պահանջեց մէկ տարուան համար: Յանձնարարութեամբ մը պիտի քննէ խնդիրը: Կը կարծուի թէ Մէճլիսը տեղի պիտի տայ:

ՎԱՏԻԿԱՆ ծանուցագիր մը ուղղեց Եռւկո-սլաւոյ, զանգատելով թէ 30 կաթոլիկ քահանաներ սպաննուած, ուրիշ 200 հոգի ալ բանտարկուած են:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ յաջորդ արտաքին նախարարը, Ֆոսթըր Տըլլա Եւրոպա պիտի գայ այս ամսու վերջը, քննելու համար կացութիւնը: Մասնաւորապէս պիտի դրացի վերադիման եւ դրամական օգնութեան գործերով: — Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Եւրոպայի վերադիմումը դեռ հասած չէ անհրաժեշտ չափին եւ թէ վտանգաւոր է թուլցնել ճիւղերը:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ աւելցած է Մէնի չըջանին մէջ, բարձրանալով 28.780ի, (4807 աւելի բաղդատելով նոյնմբերի հետ):

ԵԳԻՊՏՈՍ հետզհետէ աւելի վճռական դիրք մը կը բռնէ Սուէանի խնդրին մէջ: Յատուկ յանձնարարութեամբ ժողով գումարեց եւ իր տեղեկագիրը պիտի յանձնէ զօր. Նեկիպի: Լոնտոնի մէջ յոռետես են ելքի մասին, նկատի առնելով վերջին անցուղաւորը: Զօր. Նեկիպի ալ բաղդուր, Մարսէլ, կրկին յիշեցուց թէ երբեք տեղի պիտի չտան այն հարցին մէջ: «Սուէանի կուսակցութիւնները մեզի հետ են ամէն կերպով եւ մենք գիտենք իրենց բռնելիք դիրքը: Ամէն բան կ'իմանաք երկու - երեք օրէն»:

ԵՌԱԿՈՍՆԱԿԻՅԻ խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկեց նոր սահմանադրութիւնը, որ երկու ժողով կը նախատեսէ: Կը կարծուի թէ Թիթո նախագահ պիտի ընտրուի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՌՈՒՄԱԸ

ԽՆՐ ԲԺԻՇԿՆԵՐ ԺՆՐԱԿԱՅՈՒՆԵԱՆ

ԻՐԵՒԻ Թէ ԿՈՒԶԵԻՆ ՄԵՌՅՆԵԼ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԻՉՆԵՐԸ. — ՍՄԵՆՔՆ ԱԼ «ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՐ ԵՆ» — ՍՄԲՍՍԱՆԵԱՆԵՐԸՆ ՎԵՅԸ ՀՐԵԱՆԵՐ ԵՆ. — ՄԵՐ ԳՈՒԶՈՒՄ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի հեղափոխական գործակալութիւնը, Թասս, հետեւեալ ղեկոյցը հրատարակեց՝ առջի օր. —

Ապահովութեան Տեսչութիւնը ատենէ մը ի վեր երեւան հանած էր խուռ մը անարեկիչ բժիշկներ որոնք կը խորհէին կարճեցնել Ս. Միութեան աւանաւոր անձերու կեանքը, փնասակար դարմաններ գործադրելով: Այդ բժիշկներն են. — Պրոֆ. Վոլսի, Մ. Բ. Քոհէն, Բ. Բ. Քոհէն, Ե. Գորով, Ֆելդման (մասնագէտ ականջի, ջիւի եւ կոկորդի), Ետինգեր, Կրինչտայն (մասնագէտ ջղային հիւանդութեանց), Մայորով, պրոֆ. Վիտորատով, պրոֆ. Բոկան:

Փաստաթուղթերով, գիտական հետադատութիւններով, մասնագէտներու քննութեամբ եւ ամբաստանեալներուն խոստովանութիւններով հաստատուած է թէ ոճրագործները, ժողովուրդի թաքուն թշնամիները, կարճեցուցած են իրենց հիւանդներուն կեանքը դէշ դարմանումներով:

Քննութիւնը հաստատած է թէ անարեկչական խմբակին մեղաւորիցները օգտուելով իրենց բժիշկի հանգամանքէն եւ հիւանդներու կատարեալ վստահութենէն, գիտակցօրէն, սրկիկայաբար խորտակած են անոնց առողջութիւնը, անտեսած են քննութեան փաստերը, կատարած են կեղծ ախտաքննութիւններ, եւ սպաննած են հիւանդները, սխալ դարմանումով:

Ոճրագործները խոստովանած են թէ ընկեր Ա. Ժդանովը դարմանած ատեն կեղծ ախտաճանաչում կատարած են, ծածկած են սրտի հիւանդութեան էութիւնը, սխալ դարման պատուիրած են այդ ծանր հիւանդութեան համար, սպաննելով ընկեր Ժդանովը:

Քննութիւնը հաստատած է նաեւ թէ ոճրագործները կարճեցուցած են ընկեր Ա. Ետերոս կովի կեանքը, փնասակար ղեկեր տուած են մեծ չափով եւ այսպէս դէպի մահ առաջնորդած են:

Ոճրագործ բժիշկները փորձած են խախտել Ս. Միութեան դիւ. վարիչներուն առողջութիւնը, անոնց գործունէութիւնը դադարեցնելով եւ այսպէս միաստեղծ երկրին պաշտպանութեան: Անոնք փորձած են անդործութեան մատել մատչելիք Ա. Վասիլեւսկին եւ Կաւորովը, զօր. Ետմենկօն, մատչել Կոնիկեր, ծովակալ Կ. Լեյնեկօն եւ դեռ ուրիշներ, սակայն ձեռքաւորուելով չեն կրցած իրենց նպատակին հասնիլ:

Հաստատուած է թէ այս բոլոր մարդասպան բժիշկները, մարդկային սեռի հրէշներ, որոնք ոտքի տակ առած են դիտութեան սրբազան գրօշը եւ պղծած են դիտուններու պատիւը, օտար լուսական սպառակութեանց վարձու գործակալներն էին: Քննութիւնը պիտի վերջանայ մօտեւս 15-ի:

ՈՒՐԻԾ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Փրաւտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը եւ «Իդլեստիա», կառավարական օրկանը, սիւնակներով լուրեր եւ լուսանկարներ կը հրատարակեն այս գործի մասին, որ ազդանշան մը կը սեպուի նոր եւ հաւաք մաքրագործումներու, ամբողջ Ս. Միութեան մէջ: Մոսկուայի Երթին ալ իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ, զրգով լով ամբողջ օտարներուն, մասնաւորապէս Հրեաներուն եւ Ամերիկացիներուն դէմ:

Առաջին լուրը տուած ատեն, Մոսկուայի անթերի կ'ըսէր թէ անարեկիչ խմբակին անդամներուն մեծ մասը կապ ունէր «Հրեական քաղցին» ազդանշանական կազմակերպութեան «Ճոյնթ»ի հետ, որ սարքուած է ամերիկեան գաղտնի վարչութեան կողմէ, իբրեւ թէ ուրիշ երկիրներու Հրեաներուն օգնելու համարը:

Ամերիկեան եւ հրեական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ «Ճոյնթ»ը (Միացեալ) հրեական մարդասիրական եւ քաղաք. կազմակերպութիւն մըն է որ կը գործէր արեւելեան Եւրոպայի մէջ, պատերազմէն առաջ: Ան նպատակ կը ստանար Ամերիկայի Հրեաներէն եւ կ'աջակցէր Սիոնականութեան, բայց մեծ գործունէութիւն մը չունէր պատերազմէն ետք:

Մոսկուայի ղեկոյցը կ'ըսէ. — Այս մարմինը լրտեսական, անարեկչական եւ ուրիշ խոտմարար գործեր կը կատարէ շատ մը երկիրներու մէջ:

«Իդլեստիա» կ'ըսէ թէ «Թունաւորի» քրթիշներու խմբակին ձեռքաւորութիւններմիասին հարուած մըն է պատերազմի անդիւնամերիկեան հրճիչներուն դէմ: Այժմ երեւան հանուած է Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ ճորտատէրերուն եւ մարդակերներուն իրական դէմքը:

Ս. Միութեան բոլոր թերթերը կը թելադրեն

ՉՈՒՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ ԱՍԵՐԻԿԱՅԱՑ ԳԱՂԱԹԻՆ ՄԷՋ

Քառասուն վերամուտք Փարիզի մէջ

ԽՄԲ. — «Ազգայն» հետեւեալ գրայքը ունեցած է ընկեր Ս. Վրացեանի հետ, որ վերջերս Պէյրութ վերադարձած էր, ստանձնելու համար Համագայիմի Փալատին մէջ տեսչութիւնը։

ՀԱՐՑՈՒՄ. — Ի՞նչ թիւ ունի ներկայիս Ամերիկայի հայութիւնը։ Որոնք են ամենէն աւելի հայաշատ քաղաքները։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Ներկայիս ամերիկահայութեան թիւը կը հասնի շուրջ 250 հազարի, որոնք կ'ապրին Ամերիկայի գրեթէ բոլոր նահանգներուն մէջ, ցրուած։ Գլխաւոր համախմբումներն են Ատլանտեան Ովկիանոսի ելեքի նահանգները, միջին նահանգները, եւ Քալիֆորնիա։ Բացի Ֆրէզկոյի չըջանէն Հայերը ընդհանրապէս կ'ապրին քաղաքներու մէջ։ Գլխաւոր հայկ. կեդրոններն են Նիւ Եորք արուարձաններով 25 — 30 հազար, նոյնքան մը Պոսթընի եւ արուարձաններուն մէջ, նոյնքան Տիթթոյիթ։ Լոս Անճէլէս մօտ 30.000 հայութիւն ունի, 20—25 Ֆրէզկոյի չըջանք։ 7 — 8 հազար Ֆիլադելֆիա, նոյնքան՝ Փրովիտէնս, նոյնքան Ուոթըր։ Շուրջ 3 հազար Շիքախօ, եւ։ Մօտ ութսուն քաղաքներու մէջ Հայեր կ'ապրին։ Ներկայիս բոլոր Հայերն ալ բարեկեցիկ վիճակ ունին. տուն, տեղ, գործ։ Խոշոր թիւ կը կազմեն զանազան մասնագիտութեամբ մտաւորականներ, բժիշկ, երկրաչափ, փաստաբան, ուսուցիչ, դասախօս, արուեստագէտ, լրագրող եւ։

Արդէն կարեւոր դեր սկսած է կատարել նոր սերունդը զանազան ապարդիւններու մէջ։ Առաջին անգամ ըլլալով հայ երեսփոխան մը ընտրուեցաւ ամերիկ. խորհրդարանին մէջ։

Հ. — Ի՞նչ աստիճանի հասած է ձուլման վրտանդը։ Ամերիկայի հայութիւնը վերահասուն դարձած է իր գոյութեան սարսափացող վտանգին։

Պ. — «Ձուլման վտանգը» չի պատկերացներ Ամերիկայի իրական կացութիւնը։ Որովհետեւ նոր սերունդը ի ծնէ արդէն «ձուլուած է»։ Ան ամերիկացի է ոչ միայն քաղաքացիական վիճակով, այլ եւ ամբողջ էութեամբ եւ եթէ որչափ չափով կը մընայ տակաւին կապուած հայութեան հետ, այդ կապը աւելի ընտանեկան է, ծնողք հայ է, ընտանեկան նիստովացը հայկական է, ուսուցիչը հայկ. է։ Այդ չափով ինքն ալ կը մնայ Հայ։ Յաջորդ սերունդը այս կապն ալ չունենար եւ կը դառնայ ամբողջապէս ամերիկացի։ Ամերիկահայութիւնը անշուշտ վերահասուն է այդ վտանգին, բայց անոր է պայքարելու, համայնակալ ամերիկացիներու դէմ։ Նոր սերունդը հայութեան հետ կապուած պահելու համար որոշ աշխատանքներ կը կատարուին ի հարկէ, օրինակ եկեղեցիները, Հայ Օգն. Միութիւնը եւ այլ կազմակերպութիւններ կը պահեն դպրոցներ, կամ երիտասարդական միութիւններ, անոնց մէջ կը փնտռեն արծարծել հայութեան ոգին, տարրական հայերէն դրագիտութիւն սորոցեցնել, բայց այդ ամէնը շատ տկար գէնքեր են։ Դժբախտաբար չկան արմատական միջոցներ ձուլման վրտանդին դէմ։ Հայը Հայ պահելու համար մասնաւոր ճիգ կը թափէ Հ. Յ. Գաղափարները իր երիտասարդական Միութեամբ կամ Հայ Օգն. Միութեամբ, բայց որովհետեւ նոր սերունդը ընդհանրապէս հայերէն չի գիտեր, կամ քիչ գիտէ, այդ պատճառով ալ անդրեւն լեզուով կը փնտռեն վառ պահել հայկ. ոգին անոր մէջ։ Կրնաք երեւակայել այս կացութեան հետեւանքները։

Հ. — Կը հաւատա՞ք թէ կարելի ըլլայ փրկել Ամերիկայի հայութիւնը ներկայ պայմաններուն մէջ։ Ի՞նչ կրնայ ընել ամերիկահայութիւնը վտանգին առաջին անգամը համար։

Պ. — Ներկայ պայմաններուն մէջ, եթէ աչքի առնել ուղեք ունենալ վերի բուռած, հիմնական միջոց չկայ, դժբախտաբար, ամերիկահայ նոր սերունդը տեւականօրէն հայութեան ծոցին մէջ պահելու համար։ Հիմնական միջոց կը լինէր, եթէ Հայաստանի գոյները բայց ըլլային արտասահմանի առջեւ եւ կենդանի յարաբերութիւն հաստատուէր մայր հայրենիքին եւ ամերիկահայութեան միջեւ։ Այդ պարագային կարելի էր յուսալ որ Ամերիկայի յուսման երկար ժամանակ կը մնար հայ. փոյթ չէ թէ անդրեւն խօսէր կամ ինքզինքը զգար ամերիկացի։ Յոյններուն օրինակը շատ ուսանելի է այս տեսակէտով։ Հարիւր տարիէ աւելի է յունական հոծ զանգուած մը կ'ապրէր Ամերիկայի մէջ, բայց արովհետեւ Յունաստանը ազատ է, եւ Ամերիկայի Յոյները կենդանի յարաբերութեան մէջ են իրենց մայր հայրենիքին հետ, անոնք կը մնան իբրեւ Յոյն, թէեւ կը խօսին անգլերէն եւ ամերիկեան քաղաքացիներն են։ Երկրորդ կարեւոր գործօնը, բայց իսկ, Ամերիկայի նոր սերունդէն մտաւորականներ պատրաստելն է, որոնք ապրին հայ կեանքով, եւ հանրային դեր կատարեն հայ իրականութեան մէջ։ Ասիկա հնարաւոր է միայն հայ երկրաչափական վարժարանի միջոցաւ. ինչպէս կը վար-

Այս տարի եւս Փրանսական բեմը ամէն շաբաթ քառասուն վերամուտք տեսնուի։ Դրանք վաղեմի ի սփիւռս աշխարհի։ Թէեւ որչափ չափով նուազ փայլուն վերամուտք մը ունեցաւ, բայց արդէն տեղով ուրիշ տարիներու հետ, քանի որ մեծ չափով reprisés-ներ կային շատ մը թատերաներու մէջ։ Անցեալ տարուան առեւտրական յաջողութիւնները պատճառ եղան որ շարունակուի Ռուսէի սրամիտ խաղը, Lorsque L'Enfant paraît, Մ. Էմէի La Tête des Autres, L'Heritière, La Cuisine des Anges եւ։ Իբրեւ կարեւոր ստեղծագործութիւն այս աշնան Մէն ժոռոթի թատրոնը բեմադրեց G. Arouth (Գ. Յարուիթիւն) La Dame de Trèfle։ Այս խաղը որուն մասին քանի մը անգամ խօսեցանք, ունեցաւ անսպասելի յաջողութիւն մը։ Պատճառները շատ էին։ Արուսթունի — ուրիշ առիթներով ըսած ենք արդէն — թատրոնի յատուկ լեզու մը։ Իր դրոյցները հաճելի են, թէեւ, այս ներկայացման մէջ աւելի դիւրին սրամտութիւն մը նկատեցինք։ Michel Vitold-ը խաղին բեմադրին է եւ նաեւ գլխաւոր դերակատարը, սիրահարած է կնոջ մը որ կը մերժէ յանձնուել եւ նոյնիսկ մտիկ ընել սիրահարական խօսքերը։ Սիրահարը յուսահատ ժամանակը կ'անցընէ «հաճելի տուն»ի մը մէջ ուր կը հանդիպի կնոջ մը, որ շատ կը նմանի իր սիրած պատուաւոր կնոջ։

Ամբողջ խաղը կառուցուած է այս թիւրիմացութեան վրայ։ Հերոսը երեք արարի ընթացքին չի կրնար, հակառակ զանազան փորձերու, հասնել թէ նոյն կինն է (Madeleine Robinson)։ Հոս կը կայանայ կարծեմ խաղին տկարութիւնը։ Շատ ուշագրաւ եւ հոգեբանական է հեղինակին «գլխաւոր»։ Ներկայացուած հերոսուհին, թէեւ ինքն ալ կը սիրէ տղան, բայց չուզէր իջնել իր բարձրութենէն եւ իբրեւ «Տիկին ալիսի» ըլլալ անոր հոմանուհի։ Եւ սակայն նոյն օրուան մէջ կրնայ իր վարքին անհաշտ դիւրութեամբ մը հասարակ կնոջ մը նման վարուիլ, երբ կը ներկայանայ «տունին» իբրեւ մէկ pensionnaire։

Կարելի է հետեւել ուշադրութեամբ եւ դնահատանքով խաղի մը, երբ ամէն վայրկեան միտքէդ կ'անցնի թէ անհաւատալի է որ մարդ մը նոյն օրուան մէջ երկու տարբեր դիմագիծներու տակ տեսնէ նոյն կինը եւ օրերով չհասկնայ եւ հասկնալու համար միակ միջոցը գտնէ այդ կինը մեղացնել։ Ասիկա զատ թատերախաղը յաջող խաղարկութիւն մը ունի։ Երկու հերոսներէն զատ պէտք է յիշել տաղանդաւոր Lucienne Bogaert։ Այս դերասանուհին որ այն «տունին» ծերացած տեսչուհիին դերը կը կատարէր, սքանչելի տեսարան մը ունէր Vitold-ի հետ հիմնուած միայն quiproquo-ի մը վրայ։ Կրնամ րսել թէ ներկայացման ամէնէն յաջող տեսարանն էր։ Բեմադրութիւնը ունէր քանի մը չափազանցութիւններ, բայց շատ դեղեցիկօրէն եւ արուեստագետի ճշակով Vitold-ը ներկայացուցած էր տունը որուն անունն է La Dame de Trèfle։

Փարիզի բազմաթիւ թատրոններուն վրայ ա-

ռելին օրինակ Լեհերը, Հրեաները եւ։ Այս մասին Ամերիկայի մէջ շատ կը խօսուի, բայց կենդանի գործ չկայ։ Երկրորդական վարժարան ունենալու համար անհրաժեշտ են նիւթական խոշոր միջոցներ՝ ամերիկահայ հարուստ դասակարգը ընդհանրապէս ուժացած է, հայութեան կեանքով չափաւոր եւ նման գործերու գրամ չի տար, իսկ աշխատաւոր տարրերու գոհաբերութեամբ միայն աշխատի մեծածախս ձեռնարկ կարելի է կատարել։ Ուրիշ կարեւոր գործօն մըն ալ Եկեղեցին է։ Ամերիկայի մէջ եկեղեցիները դեռ կը շարունակեն մեծ դեր կատարել ժողովուրդի կեանքին մէջ։ Դժբախտաբար Հայ. Եկեղեցին չունի այն գիտակցութիւնը որ անհրաժեշտ է նոր սերունդին հայեցի դաստիարակութեան համար։ Ներսիսեան եպիսկոպոս խաւորած Թեմը սկսած է եկեղեցական արարողութիւնն անգամ վերածել անգլերէնի եւ այնպէս չէ նոր սերունդը հայ պահելու համար։ Այդ պատճառով կրթ. գործը ձգուած է երեսի վրայ։ Նիւ Եորքի մէջ կ'ուղեն միլիոն տղաքով նոր եկեղեցի մը կառուցանել փոխանակ այդ գումարով հայ երկրորդական վարժարան մը հիմնելու։

Մէկ խօսքով հայ նոր սերունդի ապագան Ամերիկայի մէջ մտայն է, եւ եթէ ասպէս շարունակուի, մէկ երկու սերունդ վերջ Ամերիկայի մէջ մենք կ'ունենանք հայկ. քիթերով եւ հայկ. աչքերով Ամերիկացիներ, ինչպէս Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ մէջ ունինք հայկ. քիթերով եւ հայկ. աչքերով Լեհեր եւ Մաճառներ։

Հ. — Ի՞նչ կրնանք ընել մենք Լիբանանի, Սուրիոյ եւ այլ գաղութներու հայութիւնն Ամերիկահայը Հայ պահելու համար։ Ի՞նչ դեր վերապահ-

ւելցաւ նոր մը Comédie - Caumartin - Բացումը Պալատին մէջ ամիս առաջ, Բոլսէի ծննդով «Գոլաթիկէն Տուն»ով։

Շաբաթներէ միջուած դերասաններէ Թ. Dolorme-ն ստանձնեց Նորայի դերը զոր առջինը, շատ երկար տարիներ, խաղացած է Լուսմիլա Փիթոյի։ Նիւթը շատ ծանօթ է եւ աւելորդ է թարմացնել։ Գրուածքը, շատ հոգեբանական, ունի մեծութիւն մը ինչպէս Իպոլիտ Բոլսէի թուրք գործերը։ Թատրոնը ամէն իրիկուն լեցան է ծայրէ ծայր։ Լեցան է սակայն ոչ թէ արովհետեւ խաղը մեծ դրագէտի մը գործն է, այլ արովհետեւ հաճելի դրագէտի դերասանուհի մը կը խաղայ եւ Ժողովուրդը անոր համար միայն կ'երթայ։ Գնահատելի է, սակայն, որ Տ. Տըրոմ ալ խաղը ընտանիքի է, սակայն, որ Տ. Տըրոմ ալ խաղը ընտանիքի է։ Նորայի դերը, ինչպէս Մ. Կոթիքի եւ արիւնի դասական դերեր են եւ պէտք է բոլոր իրաւ դերասաններէն կատարեն զանոնք։ Տեսակ մը stage է վերջնականօրէն ընդունուելու համար իբրեւ թատրոնի լաւ դերահասար։

Աւելի քան յիսուն տարի է Bernstein թատերախաղ կը գրէ։ Շատ վարպետ թատերագիր մըն է, ծանօթ թատրոնի յատուկ բոլոր նրբութիւններուն, Յստակ լեզուի մը տէր։ Բայց աւելի քան յիսուն տարի է Bernstein, ինչպէս ամէն անգամ ալ գրած ենք, Alcôve-ի դրահանութիւն մը կը մշակէ։ Իր բոլոր թատերագրութիւնները հիմնուած են չնուրեւան վրայ։ Այս նոյն նիւթը հազար ձեւերու տակ եւ զանազան համեմներով կը հրաձգուին հասարակութեան մը, որուն մենք ալ մաս կը կադմենք եւ որ այս բոլորը գիտնալով կամ չգիտնալով, այդ պատմութիւններէն հաճոյք զգալով կամ չզգալով, կը լեցնէ Ambassadeurs-ի սրահը։ Հաճելի է Պէնչիթայն լսել, միտք չի յոգնեցներ, լաւ դերասաններ կ'ընտրէ, հերոսները միշտ հարուստ դասակարգի կը պատկանին, դերակատարները համակրելի անձեր են, դրոյցները շահեկան եւ նստած աթոռ ալ շատ հանգիստ, ինչ որ չի պատահիր ամէն թատրոնի մէջ։

D. Darrieux (Էվանթին) լաւ է, R. Pellegrin աւելի լաւ դերասան մը որ ամբողջ երեկոն կը փրկապետէ բեմին։ Աւելորդ է իսկ միւս երկու խաղացողներուն մասին խօսիլ։ Անոնց տկարութիւնը անտանելի ըլլալու աստիճան անհաճոյ է։

Տակաւին կը խօսինք ուրիշ ներկայացուցիչներու մասին։

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱԲԵԱՆ

44 ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐ Հ. Յ. Գ. շարքերը անցած են Պէյրութի մէջ կնքահայրութեամբ ընկեր Վ. Նաւասարդեանի։ Ծառեր խօսած են ընկեր Վ. Նաւասարդեան, Մ. Տէր Գալուստեան, Տոբթ. Ա. Գալաթեան եւ Յ. Գալաթեան։ Պարզելով Դաշնակցութեան ուժն ու հեղինակութիւնը, թելադրած են նոր ընկերներուն որ գիտակցօրէն մօտենան իրենց երզումի եւ յանձնառութիւններուն։

ՀԱԼԷՊԻ հայ կաթողիկէ առաջնորդ ընտրուած է Ալոզիոս արք. Պաթանեան։

ԱՍԺԱՆՈՐԴ ԵՄ. — ՈՒՐԻՇ ՄԸ ԱԼ ԳՏԻՐ։

ուած է Համագային Փալատին ճեմարանին այս կարեւոր գործին մէջ։

Պ. — Ձեռն կարծեք թէ դուրսի հայութիւնը կընայ անմիջական դեր կատարել Ամերիկահայութեան ազգապահպանութեան գործին մէջ։ Ամերիկահայութիւնը մինչեւ այժմ զոհաբերած է իր արտասահմանի ազգայնիցներուն գոյութիւնը դիւրացնելու համար, այդ զոհաբերութիւնը տեսակ մը հոգեկան պահանջ է, եւ եթէ կ'ուզէք իր գոյութեան արդարացած միջոց։ Օգնելով արտասահմանի Հայերուն նիւթապէս Ամերիկահայութիւնը ինքզինքը բարոյապէս դոհացած կը գտնէ։ Բայց անմիջական որեւէ աջակցութիւն արտասահմանէն չափնկալեք, եւ չի ալ կրնաք ահիկայել։ Միակ բան որ արտասահմանի կրնայ տալ Ամերիկահայութեան մտաւոր ուժերն են, որ կրնան հանրային աշխատանքը կատարել ազգային կեանքին մէջ։ Այս տեսակէտով, ի հարկէ ձեռնարանին վիճակ ուած է կարեւոր դեր։ Միւս կողմէ ձեռնարանը եթէ ունենայ գիշերօթիկ բաժին ի վիճակի կը լինէր Ամերիկայէն աշակերտներ պահելու առիթը անշուշտ կը նպաստէր ազգային ոգիի տարածման նոր սերունդին մէջ։ Անոնք կը մասնակցէին ազգ. դեկլարութեան աշխատանքներուն։ Վերջին իմ աշխուրթեանն ընթացքին Ամերիկայէն շատ ծնողներ պատրաստակամութիւն յայտնեցին իրենց գաւառիները ձեռնարան ուղարկելու, եթէ անշուշտ գիշերօթիկ բաժին ունենայինք։ Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ է լուրջ աշխատանք կատարել։ Եւ այս կը լինի Թերեւս զոյգն փոխ հատուցում որ մենք այստեղէն կրնանք ընել Ամերիկահայութեան, որուն զոհողութեամբ կ'ապրէ եւ կը զարգանայ մեք հաստատութիւնը։

ՍԵՆ ՀԱՊԱՍԱՐՆԵՐ ...

Պալատ վերջին քաղաքներն են Բաղնայ տեղակայվածը, (4 Յունուար) —

« Պոլսոս Կէճէ Փօսթաւը » թերթին լրկուած է աղանդական նամակ մը, որ յիմարական բար - բանջանքէ մը տարբերութիւն չունի: Նամակը ա - պագովաբար յետադիմական դաւադիրի մը գրչին ելած է եւ կապ ունի Մալթիոյ ոճրափորձին հետ: Նամակագիրը կ'ըսէ թէ Աճէտ Կիլիսիայ - ման հայրենազաւ մըն է եւ նողկալի չեն այն ձեռ - քերը, որոնք փորձեցին սպաննել զայն: Նամակին առիկ կայ « Սեւապիւտը » (Գարակէօմէլի) ստո - բաղրութիւնը, դրուած է արար. տառերով եւ կը պատճառէ Սալմանի դէմ սարքուած մահափորձը, զայն նկատելով թուրք ազգին մէկ զոհաբերու - թիւնը: « Սեւապիւտը » կը գրէ բառ առ բառ. —

Մալթիոյ մէջ զայն սպաննելով մեծ ծառա - յութիւն մը մատուցուած պիտի ըլլար թուրք ազ - գին: Բայց չկրցան յաջողիլ: Ձեզի դարձեալ խոս - տովանիմ թէ այս գործը ես ստանձնեցի: Նախ ան, եւ այնուհետեւ ազատութեան հերոսի դերակա - տարները, ձէլալ Պալար եւ Աստու Մէնտէրէն: Անոնք ոչ զէնքով, ոչ դաշոյնով, ոչ ալ ուժանա - կով պիտի սպաննուին, երբ մեռնին, իրենք անգամ պիտի չանդրադառնան իրենց վախճանին:

« Սեւապիւտը » սապէս կը շարունակէ իր ջնաշխարհիկ սպանադիրը:

— Ելեր էք արհամարհելու Նէճիպ Փազըլ Գոս - քիւրէթի ուղղուած համակրական հեռագիրը: (Կանխարկուի այն հեռագրին որ կ'ըսէր. — Բո - լորս քու կողմից ենք, հրամանիդ տակ ենք): Ծառ - կը ցաւինք: Մալթիոյ մէջ կարելի չեղաւ սպան - նել Աճէտ Կիլիսիայ, որ երկիրը Ամերիկա - ցիներուն ծախել կ'ուզէր եւ Հայերուն կը բռնէր: Եթէ սպաննուէր, թուրք ազգը պիտի հրճուէր: Ես պիտի կարգադրեմ իր հաշիւը: Պուրսայի մէջ մօտէն հետեւեցայ այս դէպքերուն: Այս նամակը փոսթին տուի եւ իսթանպուլ մեկնեցայ: Այս գի - շեր անպատճառ Աճէտ Կիլիսիայի ծախելու - քին ճամբան պիտի բռնէ, կամ իր թերթին տպա - րանը եւ կամ առտուն տունէն ելած պահուն »:

Նամակը անմիջապէս յանձնուած է ընդհ. դա - տախազութեան եւ ապահովութեան տնօրէնութիւ - նը հետախուզումի ձեռնարկած է: Լուր տրուած է Մալթիոյ ընդհ. դատախազութեան եւ հրահանգ - ներ տրուած են նաեւ իսթանպուլի ոստիկանու - թեան, անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու հա - մար:

« Աշխարհի Դեմոկրատ կիլնրու Միութիւնը », որուն կեդրոնը Փարիզ է եւ որ ծիւղաւորուած է գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, վերջերս թուր - քիւս եւս սպրդիլ ուղած է եւ հեռագրային գրքերէն հասցէներ հանելով, Փարիզէն կալմիր պրակներ գրկած է բազմաթիւ թուրք կիլնրու:

Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է, եւ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնուած, որպէս զի թուրքիւս չապրդին այսուհետեւ կարմիր քարոզչա - կան այդ հրատարակութիւնները:

ՀԱՄԱԳԳԱՅԻՆ ԹԵՐԹՈՆԸ (103) ՀՈՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԳ. — ՍԻՐՈՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

— Խորհրդաւոր նաւ մը, դեւի նման ցցուած է մօտերը այն նաւահանգիստներուն շուրջ սնտուկ - ները ցամաք պիտի հանուին, ըսաւ ան: Արդա - բեւ, այս նաւը նեղութիւն կը պատճառէ մարտը - եան ծովագերի իւրաքանչիւր կարելուր կէտին վը - րայ: Նաւապետը ընդհանրապէս կը կոչուի « Le Ca - pitain Solitaire », որովհետեւ միշտ առանձին է եւ սովորաբար կը տեսնուի այնպիսի շուրթերու մէջ, որոնք հազիւ թէ նաւարկելի են: Ոչ ոք գիտէ, թէ ով է այդ նաւուն տէրը, բայց հաւանաբար կ'աշ - խատի ան բրիտ. Գաղտնի Սպասարկութեան հաշ - շոյն:

Քուէղէտտ բացատրեց նաեւ, թէ ինչպէս խորհրդաւոր « քափիթէն » վերադարձած էր Յու - նիսին եւ թէ ինչպէս իր երեւան գալէն ի վեր, Մա - րտի մէջ պատահած ոչ մէկ զէպը կարելի եղած էր դադարի պահել: Փոքր ուսուիւ-հաղորդչներ կը գործէին այդ շրջանակին մէջ, լուրեր գրկելով Բրիտանական Գաղտնի Սպասարկութեան: Եթէ այդ օգտնաւորը զրկուէին սպանիական Մարտը, աւելցուց ան զուարթամտութեան ողբալի փորձ մը ընելով, կրնայ ըլլալ որ բոլորներ բազմաթիւ

ԴՅՎԵՐԹ (Գարսի Ծոցին վրայ) հայ դաշու - Թը հազիւ հինգ տարուան կեանք ունի: Առաջին ան - գամ հոն դաշու են շարժապարներ, ինչպէս կը գրէ « Ալիք »: Սկզբնական շրջանին հոն դաշին Իրանա - հայեր, յետոյ Հայեր Գաղտնաւոր, Գաղտնային, Գաղտնային եւ Լիբանանէն: Միտի ամերիկա - հայն է փրոֆ. դոկտ. Յակոբեան որ հրաւիրուած է առողջապահական միջոցները ամուր հիմերու վրայ դնել: Անոր շնորհիւ հիմնուեցաւ « Եմիրի » մեծ հիւանդանոցը, սակայն հայրենակիցներու ստորանքներու պատճառով, կը հեռանայ քաղա - քէն: Քուէլէթ իր նախապէս հարստութեամբ աշ - խարհի ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացուցած է: Հոն հաստատուած Հայերու թիւը ներկայիս կը հասնի 250—275: Կան Կարգ մը մասնագէտ հայ - րենակիցներ՝ բժիշկներ, ատամնաբույժներ, ճար - տարապետներ, գրագիր - հաշուապահներ եւ մեծ թիւով բանուորներ: Գաղութը չունի ազգ. որեւէ մարմին, դպրոց ու եկեղեցի: Հայերէն թերթերէն կուգան « Ալիք », « Յուսաբեր » եւ « Գոյամարտ »:

ԳԻՐՆ ՈՒ ԳՐԻՉԸ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ » նիւ - թիւն շուրջ դասախօսութիւն մը ըրած է Հ. Հա - մադասպ Ոսկեան՝ Պէյրութի Միթրաբեան վարժա - րանին տնօրէնը, Սէն Ժողէֆ համալսարանին մէջ: Ըսած է թէ հայ գրի գիւտի յղացումը Ս. Մեսրոպ կ'ունենայ Գողթին մէջ եւ այս գաւառը Խորենա - ցիի կողմէ Վասպուրականի մաս կը նկատուի: Ս. Մեսրոպի աշակերտներու շարքին կարելի է օղա - կել Սահակ եպ. Ռշտունեաց, Մուշէրէք Արծրուն - եաց եւ քաջաց սարկաւազ, նաեւ Սզան Արծրունի, Ռշտունիքի մէջ կը ցուցնեն Եղիշէ պատմագրէն նշխարները: Վասպուրականի առաջին պատմա - գիրն է Թովմաս Արծրունի: Ժ. դարը Վասպուրա - կանի ամէնէն ծաղկուն շրջաններէն է: Երեսուն ե - կած են հոյակապ դէմքեր Անանիա Մոկացի, Անա - նիա Ծիրակազի, Խոսրով եպ. Անճեւացեաց, Գրիգոր Նարեկացի: Ներկայացուցած է տաղասաց - ները ԺԵ. — ԺԶ. դարերուն մէջ: Ծանրագած է Գո. Աղթամարցիի եւ Նահապետ Քուէլի վրայ: Այս խօսած է հայ գրչագիրներու եւ անոնց ար - տադրութեանց վրայ:

=====

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Կիրակի, 4 Յունուար, Ս. Պօ - ղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ Ս. Ծննդեան եւ Զր - օրհնէթի արարողութիւնները լրանալէն ետք, Ա - մանորի առթիւ, հոգաբարձութիւնը կազմակեր - պած էր հանդէս - տօնածառ մը, ի ներկայութեան հաւատացեալներու խումբ բազմութեան մը:

Առնադպիր Պ. Կ. Տոտոգեան, կարճ ուղեր - ձով մը պարզեց թէ ինչպէս մեր նախնիները ի գին ամէն զոհողութեան յաջողած են դիմադրել ձուլման եւ մինչեւ մեր օրերը հասցնել երկու ան - բաժանելի եւ կենսական աղղակները — լեզու եւ կրօնը: Հոգաբարձութիւնը, ներշնչուած անոնց սքանչելի ոգիէն, կ'աշխատի մայրենի լեզուն եւ աղղ. դպրոցումները վառ պահել նոր սերունդի սրը -

Համադպարեց հանգիպում - ճաշ մը կազմու - կերպած էր Յունուար 3ին շաբաթ դիւեր, « Արա - րատ » ճաշարանին մէջ:

Նախապէս Ս. Գարնամեան, շնորհաւորելով Նոր Տարին յայտնեց թէ ձեռնարկին նպատակն է ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծել Ամանորի առթիւ, հետեւաբար խօսքէ աւելի ուժ պիտի տանք զուար - ճութեան:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Հրանտ Սամուէլ, սաւ թէ քանի մը ամիս առաջ այս ճաշարանին մէջ ներկայ էր Արարատի դաշաթը բարձրացող ծրա - սացիներու ի պատիւ տրուած ճաշին: Մեր մէջէն ամէն անոնք որ Արարատը չէին տեսած իրենց կո - յտուր առին զիրենց լսելով: Համադպարեց ամի - ճիւղ կը թափէ որ վառ պահէ, հայկ. մշակոյթը, հայ ոգին որպէսզի պատրաստէ ապագայ Հայաս - տանի ճշմարիտ քաղաքացիներ:

Յետոյ պարզեց Համադպարեցի գործունէութիւ - նը, յիշելով Պէյրութի ճեմարանը, յետոյ Պրան - սայի մասնաճիւղին կազմութիւնը 1934ին, Աւետի - Ահարոնեանի նախագահութեամբ: Միութեան տարելիցին առթիւ Մարտէլի մէջ խօսած ճառի միջոցին է որ Ահարոնեան կաթուածահար կ'ը - լար: Յիշեց Ռուբէն Պէրպէրեանը, Վ. Եարճա - եանը եւ առաջարկեց առաջին բաժակը պարպել Համադպարեցի վաստակաւորներու յիշատակին:

Ապա, իր սովորական զուարճարանութեամբ ստեղծեց հաճելի մթնոլորտ մը:

Ներկաները սեղաններու շուրջ հաւաքուելով զուարճացան: Երգեցին եւ արտասանութիւններ բրին Պ. Պ. Տօրթ. Համբարձ, Հ. Զրուանդեան, Քրմոյեան, Հրանտ Սամուէլ, Տիկին Պատմաճեան, ինչպէս նաեւ Տիկին Խոնդակեան որ երգեց Սա - յաթ Նովայէն: Խնջոյքին կ'ընկերանար Պ. Սէյրա - իր « Թառ »-ով:

Տեղի ունեցան նաեւ շուրջպարեր եւ անակր - կարներ որոնք տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր, որ - ւարթ մթնոլորտի մէջ:

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

— Ես մէջ, վստահելով բոլոր խաւերուն նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան »:

Սոյն ճառէն վերջ, փոքրիկներուն կողմէ տե - ղի ունեցան հայերէն յոտակ եւ հաճելի արտասա - նութիւններ, երգեր եւ խմբերգներ: Հանդէսի ըն - թացքին տնօրէն Պ. Պատմագրեան արտադին կոչով մը փափաք յայտնեց որ ծնողները բարեհաճին ի - րենց դասակները եւ օրերը դպրոց դրկել, որպէս զի աշակերտներուն շարքերը բազմապատկուելով, աւելի աղիւնաւորուին թափուած ջանքերը:

Հանդէսէն վերջ պտուղներ բաժնուեցան բոլոր աշակերտներուն եւ ներկայ մանուկներուն: Նե - կաները մեկնեցան մեծ գոհունակութեամբ:

× Ամանորի առթիւ, հոգաբարձութեան ան - դամներէն Պ. Ոսկեան Գաղտնաւոր 10.000 Փրանք ներկած է դպրոցին: Անշուշտ ուրիշներ ալ պիտի փութան օգնել դպրոցին եւ եկեղեցիին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԳԱՅԻՆ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ « Ե Ա Ք Ա » Ը

Ներքեւ, թէ Տրիպոլիսէն յիսուն մղոն դէպք - արեւմուտք, Զուարթոյի փոքր նաւահանգիստին մօ - տերը կարճնորոգութեան բանակային արհեստա - նոց մը, որ կը ծառայէր զինուորական օդանա - վերուն:

Ասիկա, հրաշալի կերպով պիտի գործած - ուէր իրրեւ օդանաւերու կազմութեան կեդրոն - Դիրքը հիանալի էր. — քաղաքէն դուրս, անապա - տին մէջտեղը եւ հետեւաբար դիւրութեամբ կար - լի էր հսկել: Ծառ պարզ բան մը պիտի ըլլար աշ - քահալ անկոչ այցելուներու վրայ:

Գործակալները, հետեւաբար, որոշեցին սըն - տուկները փոքր բեռնանաւերով փոխադրել Նախ - լի: Բայց ճանապարհագիրը փոխուած էր սպա - նիական Մարտէն Զուարթ: Ամէն ինչով կը թուէր ըլլալ դիրքին նաւարկութիւն մը:

Բարգ. Կ. Գ.

Բ. ԶԻՆԿԸՐ

ԵՐԵՎԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՐՈՒՍՏ ԱՅՐԸ. — Հանդիսականի մը ինչ է նուազուածը:

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ. — Պեթհովէնի իններորդ սեմֆոնին:

ՆՈՐ ՀԱՐՈՒՍՏԸ. — (Իր կնոջ) Տեսա՞ր, նա - յեմքար, ուշ դառնով ութ սեմֆոնի կորսնցուցիչը: Կիւն. — Հոգ չէ. թէեւ ութ սեմֆոնի կոր - սնցնելը վնաս մըն է. բայց երբ ներս մտանք՝ ա - մէն մարդ մեզի նայեցաւ. այդ ալ չա՛հ է ...:

Հարգելի լինելու արժանի կենալ, « Սովետներու թշուրհներուն առաջին հրէշային դաւադրութեան »:

Ամբաստանաւորներէն վեցը Հրեաներ են: Ուրեքն եղբորով տնօրէնէն էր Կրեմլինի բժշկական վարչութեան, որ ուղղակի կապ ունի Սթալինի հետ: Միւս երկու Ռուսներն ալ, Վիտորիանով եւ Մարտով Նոյնպէս շատ կարեւոր պաշտօններ ունէին:

Լոնտոնի եւ Ուոշինգթընի մէջ այս նոր «յայտարարութիւնը» կը նկատուի խոստովանութիւն մը, որ մէկ կը հետեւի թէ Սթալին եւ իր մտերիմները կը պահանջէ իրենց անձնական ապահովութեան մասին: Այս ենթադրութեամբ ալ կը կարծեն թէ Սթալին մաքրագործում պիտի կատարուի: Նոյն ժամանակ կը նկատուի Սթալինի աչքի լուրջ, բերան, (Չեկային վարիչը):

Շարժումը ուղղուած է Սիւննականութեան դէմ: Փրակայի 11 մահապահներէն ետք, այս նոր պայքարը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց իսրայէլի, ուր կը վախճան թէ գործը կրնայ յանգիլ Հրեաներու զանգուածային աքսորի մը, դէպ Սիւննական: Անխուսափելի կը սեպուի շատ մը Հրեայ պաշտօններու մաքրագործումը:

Ամբաստանաւորներէն երեքը ստորագրած էին Ժգանովի մահուան վկայագիրը:

« Փրակայ » կը մեղադրէ Ապահովութեան տեսչութիւնը (Չեկա) թէ ուշ երեւան հանած է «ստորագրած բժիշկներուն դաւը»:

Թերթը կը մեղադրէ նաեւ սոցիալապաշտական քաղաքականութեան վարիչները որոնք չեն նշմարած «վարձկան լրտեսներու ահաբեկիչ արարքները: Օտար լրտեսական գործակալները յատկապէս կը գնաւորէին միայն «ինտելիգենցիա»ին (մտաւորականութիւն) տնկայուն տարրերը, որոնք վարակուած են արեւմտ. արատներով եւ քաղցրի ազդեցականութեամբ »:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ոտէ թէ այս նոր գործն ալ մաս կը կազմէ հակահրէական պայքարին: Բոլոր պաշտօնական շրջանակները ծիծաղելի կը գտնեն եղած մեղադրանքները:

440 ՕՂԻՆՍԻՆԻՐ կրակ տեղացին Հիւս. Բոբէյի ռազմական կէտերուն վրայ:

ԻՍՐԱԵԼԻ ծանր վնասներ կրած է երաշտին հետեւանով: 60.000 արտադարի արմտիւրը փրկուած է եւ յոյս չկայ փրկելու ուրիշ 50.000 արտադարի հունձը: Պիտի ստիպուին 35.000 թոն գարի զննել դուրսէն:

ՈՒՇԱՂԻՆՍԻՆԻՐ

Փարիզայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի մանուկներու նուիրուած ցեղակոյթ տեղի կ'ունենայ կիրակի, Մարտ 15ին, (M - Carêmeի առթիւ) ժամը 16 — 22, Salle Jean Goujon: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կը խնդրուի Յիստի ունենալ:

ՇՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՐ. — Ծ. Կապ. Սաչի Մարտէյի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Վարդան Փափաղեաններէ 2000 Փր., հօր եւ որդւոյ պատահած ինքնաշարժի մահացու արկածի հետեւանով իրենց ողջ եւ անող փրկուած ըլլալուն առթիւ:

Նոյն վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յովհաննէս Անթանոսեանէ 1000 Փր., ոչ աղքատ տիկին Վերոնիկա Մարտիանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ ՏԱՆ ԱՆԱԿՆԱՍԼԸ

Երգապաններու (տիւր) մեծ հաստատութիւնը, ԱԼՔԱԶ տօնական օրերու առթիւ հրապարակ հանած է «տիւր»երու նոր շարք մը:

Դերասան ԳՄԻՆԻՆՍԻՆԻ 6 լաւագոյն արտա-ասանութիւններ:

Նոյնպէս ՈՐԴԻ ՀՐԱՆԳԻ Հայերէն եւ ուրիշ արեւելեան ռճով երգուած հեղինակութիւնները, 15 տիւր:

Նախորդ հայկ. ժող. երգերու ճոխ մթերքովը ներկայիս մեր երգչացոյցը բարձրացած է 75ի: Այս բոլորը կեդրոնացած պիտի գտնէք.

1.— ԱԼՔԱԶ՝ Մարտէյ 23 rue St. Barbe (Կեդրոնատեղի):

ԸԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Փարիզ, 45 rue Richer, Tél. Pro. 25-46:

HATCHERIAN Լիւն, 65 rue Dunois:

Այս երեք կեդրոնատեղիներուն մէջ «Կիկի»-ներ հաստատուած են: Փափաքողները կրնան ներկայանալ կատարելու համար իրենց ընտրութիւնը:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

Երեկոյթ պարահանդես

Իսի 2. Ե. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, այս շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, արտասանութիւն: Կը մասնակցին նաեւ Իսի եւ Շաւիլի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկեր ՍՍՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ:

Կը ներկայացուի զուարթ կատակախաղ մը՝ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԱՆՔԸ

Կէս դիւբլէն վերջ, պար Benny, Bennetի նուագախումբով եւ իր ծանօթ երգիչ UMBERTO CAN-TO: Կը մասնակցի նաեւ Օր. Françoise Meunier, (1er Prix de danse du Conservatoire de Paris):

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի դիւերով: Tombola Մուտք՝ 250 Փրանք

Հաղորդակցութեան միջոց. — Իջնել Métro Mairie d'Issy:

ԱՐԱՔՍ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան Ֆրանսա 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր.: Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20) Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 Փրանք թիւը:

Լոյս տեսաւ Դ. Թիւր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Պ. Նշան Միքայէլեան կը ծանուցանէ թէ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիր., Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իր կնոջ ողբացեալ՝ ԱԼԻՍ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՅԱԼԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Հ. Խ. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ միութեանս անդամ Մարտիրոս Հայրենակից-ներէն Յովսէփ Ուլուհօճեանի մահուան առթիւ իր պարագաներուն:

Ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ իր անձնուէր քարտուղար Աղապապ Թումանեանի եւ ընտանեկան պարգաններուն, մասնաճիւղիս երեք անդամներէն Սարգիս Թումանեանի մահուան առթիւ:

ԲԱՅԷ՝ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած քարակ ու մափուր, Բնոյթ, համով եւ անուշ բոյր, Առանց վախի, ա՛ն կու տար, եւ անշակ՝ սուրբն Արթիւր:

Ով հաստատէ խառնուրդ կայ Յիսուս հազար նուէր կայ, Հարիւր պարսպ տնայրակիմ, Շիշ մը օդի նուէր կայ:

Հասցէն ահա, առ պահէ՛ Շուտով գիտէ՛, քող գրկէ՛, ԱՐԹԻՒՐԸ սուրբն մարքն է՝ Սուրբն ալ Արթիւրին փառքն է:

A. Boyadjian, 12 Place de la Pierre, Valence (Drôme)

ԼԻՈՆԻ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՏՈՒՆԸ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը ծանուցանէ թէ Ֆրանսայի եւ թէ արտասահմանի իր բոլոր յաճախորդներուն որ տօնական օրերու առթիւ իր խանութին մէջ տրամադրելի ունի քաղի եւ ճոխ պաշար մը նոյնաբեղէնի, — պանիր, ձիթապտուղ, պամիս սուրճ, օդի, հէլվա, թահին, չէմէն, քիմիոն եւ ամէն տեսակ համեմներ: Թէ մեծաքանակի եւ փոքրաքանակի համար:

ԴԻԻՐԱՄԱՏԱՅԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Դիւնեյէ մեծաքանակի համար 246 Rue Vendome, իսկ փոքրաքանակի համար 20 Rue Villeroi, Lyon:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Աղբիւր Սերոր եւ Մկր. Եօթնեղ-բայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրեկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորել է: Բացակաները նկատի կ'առնուին: Մասնաւորաբար ներկայ կ'ըլլայ Ե. զիպտացիի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Ե. Դ. Ուս. Միութեան ժողովը, այսօր հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՏԷՅԼ. — Հ. Ե. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վը-ռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորել ներկայութիւն:

ՊԱՆԵՅՕ ՔԱՇԱՆ. — Հ. Ե. Դ. «Արծիւ եւ թակոմիտէն» ժողովը կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրեկուն ժամը 8.30ին, Rue d'Arcueil, Փրանսական դպրոցին մէջ:

ՅՈՒՍԶԻ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ԽԱՆԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Սարսէյէն Գ. Ղ. Ներկարարեանէ 1000 Փր. «Յառաջ»ի տարածման համար:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

VETTER

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

ՅԱԼԱԿԻԹԵՆԱՆ

Հաստատութիւնը իր DUZE ՕՂԻՆ գտած ընդունելութիւնը քաջալերուած եւ մանաւանդ իր յարգելի յաճախորդները միշտ գոհացնելու մտահոգութեամբ, պատիւը ունի յայտարարելու թէ այսօրուէն սկսեալ իրենց նախընտրած

DUZE ՕՂԻՆ

կրնան գտնել ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. — Կեդրոնատեղիներ՝

ՓԱՐԻԶ. — Տալաքիւփէեանի, Halle aux Vins, Paris (5): Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentino, 166 Ave. Victor Hugo: Հեռագրայ 15-20:

ՄԱՐՏԷՅԼ. — Տալաքիւփէեան, 48 Rue Puvis de Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարտէյի մէջ ՈՒՇԱՂԻՆՍԻՆԻ !!!

Հայկական մասնադիտութեամբ պատրաստուած միակ ՕՂԻՆ Ֆրանսայի մէջ:

oo

ՈՒՐ ՃԱՇԵԼ !!!

Համով - հոտով, — ՃԱՇԱՐԱՆ ՍԱՍՈՒՆԻ — Ի՞նչ ուտել սակայն բերնի համով — Տէօնէր փայալ Բշ. Գշ. եւ Եշ. օրերը, Պոլսէն յատկապէս բերուած վարպետ խոհարարի մը կողմէ պատրաստուած:

Գացէք 31 Place d'Alexandrie, Paris (2)

Պ. Հայկ Գարակէօզեանի նուագի եռանդամ խումբին, Հայկական եւ արեւել. եղանակներ: Métro Reaumur, Sentier կամ St. Denis Tél. Gut. 92-65

oo

ՃԱՄԲՈՐՈՒԹԻՒՆ

Որեւ ընկերութեան պատկանող նաւով կամ օդանաւով ՃԱՄԲՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՐ Դիւնեյէ Գ. Ժան Ե. ԱՐՁՈՒՄՆԵԱՆԻ

AMERICAN LLOYD

28 RUE DE LA REPUBLIQUE, MARSEILLE

Tél. CO. 47 - 22

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա: Ամէնէն հանգիստ ճամբորդութիւնը, ամէնէն նպաստաւոր գիներով, շնորհիւ իր 30 տարուան փորձառութեան:

Փաքիք մանգափալիկ հասցէ 7 rue Auber, Paris

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆԵ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

ՆՈՐ ԶԱՅՆ ՄԸ ԷԶԹԻԱՍԻԵՆ

Երէկ ստացանք « Էջմիածին » ամսագրին 1952 Օգոստոսի թիւը :

Ինչպէս կ'երեւայ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը սկսեց է աւելի մօտէն հետաքրքրուիլ տա - րագիր բազմութեանց թեմական գործերով :

Վկայ՝ իր պաշտօնաթերթին խմբագրականը, ուր աչքի կը դարձնեն կարգ մը դիտողութիւններ : Պաշտօնաթերթը նախ կը փորձէ ճշդել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան դերը : Կ'ուզէ յստակ երեւալ, բայց կը յանգի երկդիմի եզրա - կացութեան մը :

Այսպէս, տեղ մը կը գրէ .

« Հայ ժողովուրդը, քաղաքական անկա - խութիւնը վերագտնելուց յետոյ, երբ ունեցաւ իր պետականութիւնը՝ յանձին Սովետ. Հայաստանի բարեկամ կառավարութեան, Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնն անցեալի ծանր իրադարձու - թիւներէ թեղադրանքով իր վրայ վերցրած քա - ղաքական, կուլտուրական եւ հասարակական աշխատանքները վերականգնելու անհրաժեշտ տուեց իր իսկական տիրոջ՝ հայրենի քաղաքական իշխանութեան » :

Եւ սակայն, չարունակելով ընթերցումը, կը համոզուինք հետեւեալ յայտնութեան .

« Այդ պարտականութիւններէ բեռնաթա - փումից յետոյ, (հետո !), սակայն, Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը ամենեւին չի կարգ - պարտել եւ չի կարողարարել կրօնական նեղ չքը - ջանակներում : Այսպէս, նա չի կարող անտարբեր դանդաղ հայ ժողովուրդի Արեւմտեան Հայաստանի հողերի համար եղած պահանջների նկատմամբ, նա չի կարող չընդունել արտասահմանում ցրած մօտ մէկուկէս միլիոն հայութեան ճակատագրով եւ թոյլ տալ որ հայրենասէր այդ հասարակ - ժողովան եւթարիւծի եւ ոչնչանայ, նա չի կարող թոյլ տալ, որ արտասահմանի հայ համայնքները խաղաղիք դառնան քաղաք. անպատասխանատու կուսակցութիւններ ձեռքում եւ աղդ. նոր ող - բերգութեան դուռ բաց անեն » :

Հատուած մը եւս, իբրեւ լրացուցիչ մաս .

« Այսօր Հայ. Առաքել. Եկեղեցին, Ամե - նայն Հայոց Հայրապետութեան գլխաւորու - թեամբ եւ թեմերի անմիջական գործակցու - թեամբ, աւելի մեծ առաքելութիւն ունի կատա - րելիք հայ ժողովուրդի կեանքում, քան երբեք » :

Կը կարծենք թէ մեկնութեան չի կարօտիր այս պաշտօնական յայտարարութիւնը :

Ուրեմն, այսօր ալ միայն կրօնական կեդրոն չէ պատմական Էջմիածինը, այլեւ քաղաքական գործօն :

Եւ, « անկախ » պետութիւն ունենալով հան - դերձ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կ'իյնայ հե - տապնդել Արեւմտեան Հայաստանի դատը :

Միւս կողմէ, ա՛ն է որ պիտի պայքարի տա - րագիր բազմութեանց այլասերման եւ ձուլման դէմ :

Եւ վերջապէս, ան « աւելի մեծ առաքելութիւն ունի այսօր քան երբեք » :

Կը մնայ նոր Պօղոս Նուպար մը դա՛նել, պէ՛յ կամ փա՛շա, Աղդ. պատուիրակութիւն մը կազմե - լու համար :

Կը թուի թէ առ այժմ այդ հոգը յանձնուած է թեմերու հոգեւոր պետերուն :

Խմբագրականը այդ առթիւ ալ ունի ակնարկ - ներ որոնց մասին պիտի խօսինք յաջորդով :

Ահա թէ ո՛ւր հասեր ենք, « քաղաքական ան - կախութիւնը վերագտնելուց հետո » :

Այս անցուղարձին մէջ ամէնէն մութ կէտը այն է որ, « իսկական տէրը, հայրենի քաղաք - կան իշխանութիւնը » ձայն - ծալուուն չի հաներ :

Կրնա՞ք պարզել այս չարաչուք լուծեան դադունիքը :

Կրնա՞ք բացատրել թէ ինչո՞ւ անճար Էջմիա - ծին չալակը նետեր է իր բեռը, երբ անխնայ պայ - քար կը մղէր անոր քաղաքական գործունէութեան դէմ :

Իբրեւ « ռեւոլուցիոն » հոսանք, Երեւանի խոր - հրգային իշխանութիւնը կը հաւատա՞յ թէ կա - րելի է դատ շահիլ կաթողիկոսներու եւ պատ - ըխարներու բարեխօսութեամբ : Անոնց աղօթքնե - րով եւ մաղթանքներով :

Շ.

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, սկսայ յուսահատիլ, աչք մը նետելով մէկ թերթէն միւսը :

Ուրիշ պաշտօնակիցներ ալ ատեն - ատեն կը մատնան իր կողմէ սխալներ :

Եւ սակայն, ո՞վ է լսողը :

Թող անգամ մըն ալ ըսած ըլլամ . — Ամէնէն առաջ խմբագիրները եւ յօդուածա - գիրներն են որ ոչ կը հետեւին, ոչ կը սերտեն, ոչ ալ ստորակէտ մը կը փոխեն իրենց գիտցածէն :

Շատեր ալ ծուռ կը նային, ըսելով թէ դաս առնելու պէտք չունին :

Եթէ դիտել տաս թէ « թեղանոթ » երեք « թ » ուղ չի գրուիր, պատասխանը պատրաստ է .

— Ես աղբակն կը գրեմ ...

Ինչ մը նիւշեր ունիմ ձեռքի տակ : Բայց այ - սօր կը յիշեմ քանի մը նմոյշներ : Ոտն ի խուռն : Ամէնքի Աղդ. վարչութիւնը ձեռնարկեր է դադուլթի մարդահամարը կազմելու :

Ձեռնապէս կը շնորհաւորեմ : Ո՛ւր էր որ մեր դադուլթն ալ օրինակ առնէր :

Այս առթիւ տպուած գեկոյցին մէջ կը կար - դամ .

« Սոյն որոշման իրադրոճման համար վարչութիւնն իր մէջէն յառաջացուցած է մարդա - համարի եռանդամ յանձնարարութիւն մը որ անհրա - ժեշտ բոլոր միջոցառումներով » եւն. :

Ի՞նչ աւերներ կը գործէ սա « յառաջացու - ցած » ը, շատ մը գրիչներու տակ :

Ձեկոյցը ըսել կ'ուզէ՝ « կազմած է » : Ուրիշ - ներ նոյն բառը կը գործածեն « յառաջ բերած է » ըսելու համար, — « մեծ արդիւնք, շարժում յա - ռաջացուցած է » :

Խորթ բառ մըն ալ՝ սա « միջոցառում » ը, Ե - րեւանէն փոխադրուած :

Ի՞նչ չուտ մոռցան կողիկ « տօրիսութիւ - ն » ը : Շատ անգամ ալ պարզապէս « միջոցներ ձեռք առնել » :

Ամերիկահայ երեսնամեայ թերթի մը մէջ կը կարդամ, — « իշխեցուց » (իշխեցուց) :

Կը փութամ վարագոյրը « իշխեցուց », որպէս զի լայնօրէն վայելէր այս հրաշալի գիւտը :

ՎԱՀԷ

Հայաստանի դրօշը փոխուած

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը հետեւեալ հրամա - նագիրը հրատարակած է իւր . Հայաստանի դրօշը պահուն . —

Դրօշակը պիտի ըլլայ կարմիր կտաւի վրայ . 1 — 2 տարածութեամբ, մէջտեղը կապոյտ երկը մը դրօշակի երկայնքին : Կապոյտը պէտք է ըլլայ դրօշակի լայնքին մէկ չորրորդը : Վերի անկիւնը, ձողին մօտ ոսկի մուրճ ու մանդաղը, գլխին սո - վետական աստղը հինգ թեւերով եւ չըմանակուած ոսկի զիծով :

Հրամանագիրը, որ ստորագրուած է Մացակ Պապեանի եւ Գեորգեանի կողմէ, կը ծանուցանէ նաեւ թէ այս առթիւ պիտի փոխուի սահմանա - դրութեան 121րդ յօդուածը :

ՅՈՒՆՈՒՄՈՒՄԻ

ԵՆՈՒՅՈՒՄՈՒՄԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆԴՈՐՈՇԵՂԱԸ ՄԱ - ռեշալ Թիթօ, մէկի դէմ 560 ձայնով : Նոր սահ - մանագրութեամբ երկրը պիտի ունենայ երկու ժողովներ, մէկը՝ ընդհ. քուէարկութեամբ, միւ - սը՝ ընտրուած միայն արտագրիչներու կողմէ (աշխատաւորներ ճարտարագործութեան, հանքե - րու եւ հողագործութեան) : Թիթօ գործերը պիտի վարէ աջակցութեամբ գործադիր խորհուրդի մը որ կը բաղկանայ 37 անդամներէ :

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱԶԱՐԱԿԻ մը կը տիրէ Յրանայի մէջ : Թիթօնարակի միջոցները ալ պի - տի փակուին : Օգր ցրտած է ամբողջ Յրանայի մէջ, Փարիզէն մինչեւ Միջերկրականի եւ Ման - չի ամիերը : Օգանաւերը չեն կրնար բանիլ, մշուշին հետեւանքով :

ՃԱՓՈՆԷՆ առեւտրական յանձնարարութիւն մը

« ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ԲԺՆԵՐՈՒՄԻ »

ՆԱԽԱՆՇԱՆ ԶԱՆԳՈՒՍԾԱՅԻՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ

Միջազգային մամուլը եւ քաղաք. դէմքեր խորապէս վրդովիչ կը գտնեն Մոսկուայի ինը բժիշկներուն ձերբակալութիւնը : Ամէնէն ալ ծիծաղելի սեպելով անոնց դէմ եղած մեղադրան - քը, կ'ենթադրեն թէ նախանշան մըն է այս, ընդ - հանուր մաքրագործումներ կատարելու համար : Շատեր ալ կը կարծեն թէ ներքին պայքար մըն է որ կը մղուի կարգ մը վարիչներու միջեւ, իշխա - նութեան տիրապետու համար : Եւ կ'եղբակացնեն թէ առաջին դահլերը պիտի ըլլան Հրեաները :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, պայքարը կը մղ - ուի երկու ջոկերու, Մալենկովի եւ Բերիայի մի - ջեւ, որոնք թեկնածու են Սթալինի ժառանգու - թեան : Բերիան վարիչն է ապահովութեան տես - չութեան (Չեկա), եւ կարծողներ կան թէ իր դիր - քը խախտած է այս անգամ :

Ինը « մարդասպան » բժիշկներուն դէմ եղած մեղադրանքը շատ կը յիշեցնէ 1938ի չռեղալից դատը, երբ մահաւճիւններ ստացան խումբ մը ե - րեւելիներ : Ինչպէս գրած էինք երէկ, մեղադրու - ած բժիշկներէն ոմանք անգամ էին այն վարչու - թեան որ կը հսկէր Մոսկուայի վարիչներու ա - ռողութեան վրայ : Երկուքը, Կրուչշտայն եւ Վի - նոգրատով, կը դարձան էին նաեւ Մոսկու Թուրքը, ենչպէս կը գրէր « Իմ մանկ » - Տիմանչ 1950 Նոյն . 26ին : (Ֆիլաւո առջի օր քրոնիկ մը նուիրելով այս հարցին, կը թելադրէր, — « Վերադարձի՛ր, Մոսկու, բժշկապետն արտօնագիր մը առ եւ չո՛ւտ վերադարձի՛ր : Մի սպասեր որ փորձանք մը պայթի գլխուդ » :

Հրեաները այնքան յուզուած են որ, Իսրայէլի երեսփ. ժողովը որոշեց՝ բացառիկ նիստ գումա - րել յառաջիկայ չարթու, քննելու համար Պ. Մի - ութեան մէջ սարքուած հակահեմական, եւ հա - կասիոնական շարժումը :

Ուշադրաւ է որ, առաջին լուրը տալէ ետք, Մոսկուայի անթիւր եւ թերթերը յանկարծ լռե - ցին :

Վերջին լուրի մը համաձայն, ինը բժիշկները պիտի դատուին մէկ - երկու շաբաթէն, ըստ օրի - նագրի 58րդ յօդուածին, որ կը վերաբերի հակա - յեղափոխական ոճիրներու եւ դաւաճանութեան եւ կը նախատեսէ դերագոյն պատիժը, — զնդա - կահարութիւն : Կը կարծուի թէ դատը պիտի վա - րէ զին. ատեանը, որուն վճիռները անվերաքննե - լի են : Միայն Գերագոյն Խորհուրդը կրնայ նե - րում շնորհել :

Յերուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ յանկար - ծամահ եղաւ Ռուսիոյ նախկին Բարբին, Քլայ - ման, երբ կը լսէր անթիւր լուրը՝ ինը բժիշկնե - րու ձերբակալութեան մասին : Հանդուցեալը 73 տարեկան էր եւ բարունապետ՝ 1924էն 1933 : Իր որդիին դասախօս է Մոսկուայի բժշկական համա - լսարանին մէջ, իսկ աղջիկը բժիշկ՝ Մոսկուայի մէջ :

Մեղիւնոյ աշխատ. վարիչներէն Մորիսըն, նախկին նախարար, « խայտառակութիւն » կը սե - պէ իւր Միութեան հակահրէական շարժումը : « Նացիականութիւնը եւ ֆաշիականութիւնը պար - տուեցան. բայց կը թուի թէ բուլշեւիկները որո - չած են անոնց տեղը բռնել » :

Լոնտոնի « Տէյլլ Մէյլ » ը վերջերս « Ատոլֆ Սթալին » կը կոչէր « Հանձարեղ » ը, Հիթլէրի նը - մանցելով զայն : Վերջին խմբագրականով ալ Հիթլէրի « Մայն Գամիթ » (Իմ Պայքարը) կը կո - չէ « Մայն Գամիթ » ը, ձաղկելով Սթալինի հա - կահրէական պայքարը :

Ինը բժիշկներուն ձերբակալութիւնը մեծ յուզում պատճառեց նաեւ Նիւ Եորքի Հրեաներուն մէջ, որոնց թիւը երկու միլիոն կը հաչուեն : Փրազայի մահաւճիւններն ի վեր, մահահող էին Ամերիկայի Հրեաները . եւ կը միանան որ ամբող - ջովն տարագրուին Ռուսիոյ իրենց ազգակիցնե - րը : Այս առթիւ նմանութիւն մը կը տեսնեն Հիթ - լէրի եւ Սթալինի մեթոտներուն միջեւ :

Կ'ըսուի թէ Իսրայէլի Ազգաժողովին պիտի դի - մէ, դիտել տալով թէ ցեղասպանութիւն կը կա - տարուի իւր Միութեան մէջ :

Շուէտացի բժիշկ մը, որ դարձանած էր ժողանդի, 1948 Յունուարին, կ'ըսէ թէ հիւանդը քաղցկեղէ մեռաւ (քանսէր) :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. Է9)

Գահիրէ դէտց կը պիտի չըջի Միջին Արեւելքէն մինչեւ Յունաստան, նոր չուկաներ ապահովելու համար :

ԻՐԱՔԻ երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կա - տարուին չաբաթ օր, ընդհ. եւ ուղղակի քուէար - կութեամբ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՐՑԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Պատերազմը պաշտօնապէս վերջացաւ աւելի քան եօթը տարի առաջ: Բայց այնպէս չկրցաւ գտնել իր տեւական հաւասարակշռութիւնը: Ընդհակառակն, ապագան բեռնաւորութեամբ է մահացու վտանգներով:

Այս անհասարակ շրջանի առաջնորդը կը կազմէ Գերմանիան: Մնացեալ բոլոր հարցերը երկրորդական կամ երրորդական նշանակութիւն ունին, եւ պատրուակ կը ծառայեն հիմնական հարցին շուրջ մղուած պայքարը քողարկելու: Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ բացուած վիճակն բուն պատճառը գերմանական հարցն է:

Խ. Միութիւնը կը ձգտի համաշխարհային տիրապետութեան ընդհ. յեղափոխութեան ճամբով: Ասիկա կը մնայ երազ, եթէ իրեն հետ չունի Եւրոպայի սրտին վրայ թառած պարտեալ, բայց ահարկու Գերմանիան: Անգլիական քաղաքները կը վախնան, որ եթէ յարատեւ ճնշումի, զրկանքի եւ նուաստացման ենթարկեն Գերմանիան, եւ աւտոր զլին փաթթեն անիրադրժելի պայմաններ եւ պարտադրութիւններ, կրնան « բոլշեւիզմ »-ի գիրկը նետել զայն:

Բայց զարմանալին այն է, որ Ֆրանսացիները, առհասարակ, չեն հաւատար բոլշեւիկեան արշաւանքի մը: Չափազանցութիւն կը նկատեն դայն, կամ վիճելի: Իրենց համար միակ եւ իրական վտանգը Գերմանիան է: Նախկին վարչապետ Պ. Փօլ Ռէնոն վերջերս կ'ըսէր թէ՝ «Հորիզոնի պակասը արգելք կ'ըլլայ շատ շատերուն նշմարել « ուսական անտառ »-ը, որովհետեւ աչքի առջեւ ունին « գերմանական ծառը »: Այս անհեռատես սովորները կրնայ աղետի մը դուռ բանալ: «Շատ հաւանական է, որ Ամերիկացիները մեր անվերջ վարանումներէն եւ ձգձգումներէն զրոգուած, ուղղակի գինակցութիւն մը կ'ընեն Գերմանիոյ հետ»: Իսկ «Ֆրիկառ»-ը քրոնիկազիրը, Պ. Ժան Ելուստիէ-Ժէ կը լրացնէր Պ. Ռէնոյի միտքերը. — « Ամերիկացիին համար անըմբռնելի է, որ մենք մեզ կը վտանգենք թէ՛ ցամաքային Եւրոպայի եւ թէ՛ մեր անդրծովեան պտաղուածքներուն մէջ՝ յամառօրէն կառուցելով կարգ մը տնտեսական առաւելութեանց, զորս կ'ուզենք պաշտպանել պտրլիկ Սարի մէջ: Որեւէ ողջամիտ մարդ կրնայ յուսալ, թէ մեր հովանաւորութեամբ կազմակերպուած ընտրութիւնները կրնան լուծել որեւէ խնդիր: Ֆրանսա այն երկիրն է, որ հանդիսւնորապէս հրատարակած է «Մարդու եւ Բաղադրացիի Իրաւունքներու Յայտարարութիւն»-ը: Երբ կը մոռնայ զայն, ինքզինքն է որ կ'ուրանայ: Զի կրնար միաժամանակ օգտուել այդ Ուխտին իրեն ընծայած պտուղէն, իսկ միւս կողմէ շահեր ապահովել զայն բռնաբարելով »:

Քաղաքացիական քաղաքեան գեղեցիկ նմոյշ մըն է այս: Բայց այսպէս մտածողները մեծ թիւ մը չեն կազմեր: Մեծ մասը Գերմանիան կը նկատէ « ժառանգական թշնամի »: Յառաջիկային պիտի տանք նմոյշներ, որոնց հեղինակները սովորական մահակապետներ չեն, այլ նախկին նախարարներ, երեսփոխաններ, հրապարակագիրներ, դասախօսներ, եւայլն:

Ազգ. ժողովի նախագահ եւ ակադեմիական Պ. Էտուառ Էնրի, մօտ վեց ամիս առաջ, գերմանական վտանգը մատնանշելով հետեւեալ միտքերը կը յայտնէր.

— « Կրնանք օր մը գերմանական յարձակման ենթարկուիլ: Բայց Ռուսիա պէտք է գիտնայ, որ ինք եւս ենթակայ է նոյն վտանգին: Այս ուղղութեամբ խօսակցութիւն մը, երկու երկիրներու միջեւ, չի կրնար անօգուտ ըլլալ: Միշտ կարելի է խօսիլ »:

Իսկ վերջերս La Nefի մէջ (1952 Դեկտ.) կը հրատարակէր յօդուած մը, ուրկէ կը քաղենք կարգ մը հատուածներ.

— « Կը խորհիմ թէ, մեզի համար ամէնէն հրատապ եւ անմիջական խնդիրը, մեր եւ Գերմանիան յարաբերութիւններն են: Այդ հարցին լուծումէն կախում ունի Եւրոպայի կառուցումը: Եթէ զինեալ վճ մը ծագի երկու երկիրներուն միջեւ, Եւրոպան դարձեալ պիտի բռնկի, եւ առաջին առթիւ Ֆրանսան է որ պիտի ենթարկուի քանդիչ վտանգին »:

Ակնարկ մը նետելէ ետք Սթալինի «Բոլշեւիկ» թերթին մէջ տպած տեսութեան, որ « Հանճարաւորութիւն » կ'ըսէր թէ պատերազմ մը շատ աւելի հաւանական է զրամատիրական երկիրներու միջեւ, քան թէ այս վերջիններուն եւ «բոլշեւիկական» ճակատին միջեւ, Պ. Էնրի կը շարունակէ.

— « Մեզի կը մնայ հսկել, որպէս զի Սթալինի յոյսերը չիրականանան: Բայց կոյր չըլլանք:

Կրնան վճեք ծագել սովետական ճակատի ընդգիծող ժողովուրդներու միջեւ: Արդ, Գերմանիա առարկայ է քաղաքական եւ տնտեսական անվերջ սակարկութեանց, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Երբ կը տեսնենք անոր տնտեսական արագ վերելքը, իմաստութիւն է վերահասարակ անոր զինուորական ուժը: Եւ երբ անոր վերադիման հարցը կը դրուի, կարելի է չհամարել իրական սարսափով: Մեր բարեկամներէն ոմանց ընթացքը շատ կը նմանի, — եւ այս բանը պէտք է յիշեցնել իրենց, — վերջին երկու պատերազմներու միջեւ իրենց հետեւած քաղաքականութեան: Թող չմոռնան Տէյլիսի եւ Երնկի ծրագիրները, Հուլիոյ «մորաթորիում» (պարտքերու եւ հատուցումներու վճարման յետաձգում), որոնք լայնօրէն նպաստեցին Գերմանիոյ վերականգնումին: Այսօր, անխոհեմօրէն, միեւնոյն ճամբուն չեն հետեւիր: Իրենց աչքերը չեն գոցեր արեւմտ. Գերմանիոյ մէջ կատարուած կարգ մը քարոզութեանց, երբ Նացի արկածախնդիրները կը ներկայացունին իրենց կարապետներ հակաբոլշեւիկ պայքարին: Արդէն մրցում մը բացուած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, տեսնելու համար թէ ով աւելի լայն ներում պիտի չնորհէ պատերազմի ոճրագործներուն:

« Գերման տնտեսական ծաւալողականութիւնը անխոռտափելի հետեւանք այդ երկրի վերելքին, սպառնալիք մըն է թէ՛ Անգլիոյ եւ թէ՛ Ֆրանսայի »:

Շարունակելով իր խորհրդածութիւնները, Լիոնի ծերունի քաղաքապետը կը գրէ տակաւին.

— « Վերադարձող գերման ազգայնաակա՝ նութիւնը որո՞ւ դէմ պիտի ուղղուի: Հաւանաբար ոչ Ֆրանսայի դէմ, նախապէս: Բայց Գերմանները երկար պիտի չսպասեն զէնքի դիմելու համար: Պիտի փորձեն զինու. զօրութեամբ վերահաստատել իրենց միութիւնը, եւ կամ վճ մը ստեղծել Օտէր — Նայսէ դիժէն անդին դառնուող հողերը վերստանալու յոյսով: Այսպէս սկսած պատերազմի մը պարագային, Ֆրանսա չի կրնար անտարբեր մնալ:

« Միւս կողմէ, գերման զինուորական ուժին զոյւթիւնը պատճառ պիտի ըլլայ, որ «ժողովրդական դեմոկրատի» կոչուած երկիրները, սարսափելով գերման. վտանգէն, շարունակեն սեղմուիլ Ռուսաստանի շուրջ, քան թէ անձնատուր ըլլալ Սովետներու լուծէն ազատագրուելու իր ձին »:

Արդեօք, Պ. Էնրի ըսել կ'ուզէ, թէ Գերմանիա շատ աւելի մեծ վտանգ է արեւել. Եւրոպայի ժողովուրդներուն համար, քան բոլշեւիզմը:

— « Դադով Խ. Միութեան, Խաղաղութեան Իրաւունքներու, որ ուժեղ Գերմանիա մը մահացու վտանգ է անոր համար »:

« Այսպէս, « գերմանտիրական » աշխարհին պատկանին թէ «բոլշեւիկական», բոլոր ազգերու շահը կը պահանջէ այնպիսի լուծում մը տալ գերմանական հարցին, որ, իրեն արժանի տեղը գրաւելով հանգերձ, Գերմանիա վախ չներշնչէ ոչ ոքի »:

Ի՞նչպէս, ի՞նչ ձեւով եւ միջոցներով, — Պ. Էնրի կը մնայ լուռ: Իրեն «Հուսկ բանք» կը գոհանայ ըսելով.

— « Իսկապէս խաղաղասիրական պիտի կոչուի այն քաղաքականութիւնը, որ պիտի իրականացնէ այս լուծումը »:

Բայց յաջորդ յօդուածին մէջ կը գտնենք լուծման բանալին: La Nefի խմբագիրը, Պ. Լէօ Ամօն իր ընդարձակ ներածականին մէջ կը գրէ.

— « Ի հարկէ Գերմաններուն բնաջնումը չէ որ կ'առաջարկենք: Ոչ: Ոչ ոք մեր մէջ կ'երազէ Գերմանները պահել անիծեալ ցեղի մը պայմաններուն մէջ: Պէտք է որ կարենան ապրիլ: Բայց ապրիլ, եւ ոչ թէ մեռնիլ նոր պատերազմի մը ձեռնարկին մէջ »:

Ի՞նչպէս հասնիլ նպտակին: Պ. Լ. Ամօն կ'առաջարկէ երկու Գերմանիաները միացնել այժմ. եւս սահմաններուն մէջ (այսինքն անդամատեալ), եւ անկէ կազմել չէզոք եւ զինաթափ պատուար պետութիւն մը, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ:

— « Ոմանք պիտի առարկեն թէ ցնորք է այս լուծումը, քանի որ յատկապէս դէմ՝ Ատլանտեանի գլխաւոր դաշնակցին պետական եւ հանրային կարծիքին: Ընդունելի, տրամաբանական եւ իտեղ լուծում մը պիտի ըլլար, եթէ միայն Ամերիկացիները ուզէին »:

Ուրեմն Ֆրանսա չի՞ կրնար անկախ ուղղութեան մը հետեւիլ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ:

Իր կարծիքով, եթէ Ֆրանսա ըսէ վճարական « ոչ »-ը, Գերմանիա պիտի չհամարձակի ստորագրել « Եւրոպական բանակ »-ի ծրագիրը, Անգլիա պիտի հրաժարի Գերմանիոյ վերադիման քաղաքական, իսկ Խ. Միութիւնը պիտի փութայ բանակցիլ, չկորսնցնելու համար քաղաքական պայքարը:

Պ. Խմբագիրը չըսէր թէ Մ. Նահանգները ի՞նչ պիտի ընեն:

Ինչպէս խրեցաւ «Շափոյիոն»-ը

(ՀԱՅ ՆԱԽԱԲԵԿԵԱՒԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ)

ՄԻՔ. — «Շափոյիոն» շոգեմարին մէջ կը գտնուէր Հայ մը, Յովնան Զիլինկիբեան, Զմշկածագի, որ մէկ տարիէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուէր եւ Մարսիլիայէն Պէյրութ կ'երթար:

Անա իր պատմութիւնը նախընթացեալ մասին (Ազդակ). —

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5ին խուցէս դուռս ելայ դիտելու համար Պէյրութը, ուր կը կարծէի թէ հասած էինք: Նկատեցի որ նաւահանգիստին փոխարէն, մեր աչքին առջեւ կը պարզուէր ընդարձակ տարածութիւն մը, ալիքներով շրջապատուած, իսկոյն վերադարձայ խուցս դռնուղ ընկերովս քով, որ լիբանանցի էր, արթնցնելու եւ պատմելու եղելութիւնը:

Կամրջակին վրայ ելանք ու ստուգեցինք որ մեր նաւը նաւահանգիստէն դուրս տեղ մը կը դառնուի: Այդ պահուն էր որ նաւը սկսաւ տարօրէն նակ ցնցումներ ունենալ: Որոշ էր թէ զայն կ'ուզէին կեցնել: Ի դուռ սակայն, նաւը արդէն խրեցաւ աւազի մէջ, աւելի մեծ աղմուկով մը:

Այդ պահուն, ահագանդ տուին եւ ճամբորդները իրենց գիշերանոցներով կամրջակ ելան ու տեսան որ նաւը խրած է: Հրահանգուեցաւ ազատարար գոտիներ անցնել եւ պատրաստ ըլլալ նոր հրամանի մը:

Փոթորիկը այնքան բուռն էր ու ալիքները այնքան ամեհի կուղային ու կը զարնուէին նաւի կողերուն, որ նաւապետն իսկ շուարած էր թէ ինչ հրաման տայ:

Պահ մը ետք, սարսափով տեսնել թէ նաւուն մէջտեղէն ձեղք մը կը բացուի: Ահ ու դողի մատնուած՝ ոչ ոք փորձուեցաւ իր խուցը վերադառնալ եւ դոյրբերուն մասին մտածել: Բոլոր ճամբորդները հաւաքուեցան այն մասին վրայ, որ կը կարծէին թէ աւելի սպառնով է: Ալիքները մեծ թափով մը նաւուն դարնուելով, ձեղքը հետզհետէ կը լայննար:

Այդ պահուն, նաւակ մը իջաւ, որով կը փորձէին իրենց ունեցած պարանը հասցնել ցամաք: Հակառակ նաւակին շրջելուն, անոր լողալով յաջողեցան պարանը հասցնել ծովափ: Յամաքի ժողովուրդը երբ կը փորձէր պարանը քաշել, նաւէն փրթաւ ու պարանը ինկաւ ծով: Նոյն փորձը կրկնուեցաւ քանի մը անգամներ: Բայց այս անգամ նաւակները շրջեցան ու այդ փորձերը անյաջող մնացին:

Տեսնել որ երկու օդանաւեր թռիչք կը կատարեն մեր վերեւ, անոնք ծրարներ ձգեցին վար, որոնք նաւուն վտանգուած մասին վրայ ինկած ըլլալով, օդաւար չեղան: Ստուգուեցաւ թէ օդնութեան կը փութան:

Կէս օրուան մօտ, երբ ալիքները աւելի ամեհի դարձած էին, նաւապետը յայտարարեց թէ ինքնավստահ լողալ դիտողները ազատ են լողալով ցամաք ելլելու:

Քանի մը խումբեր լողալով կրցան ցամաք ելլել: Շտեմարանները ձեղքուած ըլլալով, մեր շուրջը ամբողջութեամբ ծածկուած էր մագուլթով: Թանձր վառելանիւթին տարածութիւնը ընդարձակուած ըլլալով, հետագային ուրիշխումբեր չկրցան ծով իջնել:

Ես ալ քանի մը անգամ փորձեցի նետուիլ ծով, վստահելով իմ ազատարար գոտիին եւ բանականաբար լողալ դիտանալու: Բայց համարձակեցայ:

Մագուլթի տարածութեան ընդարձակումը աւելի սաստկացուց ճամբորդներուն ահ ու սարսափը: Կիներ ու երախաներ, աղեխարշ աղաղակներ արձակելով, կուլային եւ երկինքի օդնութիւնը կը խնդրէին: Մրտամալիկ էր տեսարանը: Նաւը հետզհետէ աւելի ծածկ ըլլալով, ոչ ոք կրնար ոտքի կենալ ու տեղէն շարժիլ: Բոլորն ալ ծունկի եկած էին ու տեղէն մը կառնած՝ իրենց յոգնասպառ մարմինները վեր պահելու համար ջուրներու կատաղութեան:

Անձրեւն ու կարկուտը մէկ կողմէն, ծովուն ալիքները միւս կողմէն, ամբողջութեամբ թրջւած էին բոլոր ճամբորդները:

Այս կացութիւնը աւելի ծանրացաւ զիւրեւուման ընթացքին, երբ բոլորս թաղուեցանք մթութեան մէջ, անօթի, անպատասպար եւ անօդնական: Անտանելի անձկութեան մը մատնուած էինք բոլորս: Յամաքէն քանի մը հարիւր մետր անդին կը տեսնուէինք, բայց չէինք յաջողել փրկուիլ: Վաղը՝ շտեմարաններու մէջ մեծ քանակութեամբ ուտելիք կար: ճամբորդներն ալ ունէին իրենց սեփական ուտելիքները, բայց անօթի կը մնային, արդիւնուած ըլլալով վտանգաւոր մասերը երթալ: Մանուկներն էին որ աւելի կը զգային անօթութիւնը եւ վախի ճիշեր կ'արձակէին՝ ողբերգական տեսարան մը պարզելով:

Առաւօտուն, տեսնելով հսկայ բազմութիւն մը հաւաքուած ծովափին վրայ, քիչ մը սիրտ առինք, մտածելով թէ անպայման ճար մը կը դառնար:

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՈՑ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՅԻ

Ծարաթ երեկոյ ծրանաւայ Լսարանի վար - չութիւնը ճաշ մը սարքած էր Սասունիի ճաշարա - նին մէջ, ի պատիւ Փրոֆ. Տոտոմեանցի: Մօտ 70 սեղանակիցներ շրջապատած էին ծերունի գիտ - նականը որ ընկերակցութեամբ իր կնոջ եւ դաւ - կին ուղած էր հայկական տաքուկ միջավայրի մը մէջ պահ մը մոռնալ ափս խորթ եւ դաժան կեանքը որ վիճակուած էր իրեն, վերջին տարի - ներս :

Լսարանի վարչութեան կողմէ Պ. Վ. Մելիք - եան բացաւ հաւաքութիւն եւ իրեն սեղանապետ առաջարկեց Պ. Ա. Պանդեմեանը, որ իր առաջին ողջոյնով ներկայացուց Պ. Տոտոմեանցը եւ յիշեց իր առաջին հանգիստումը անոր հետ, ժրնելի մէջ: Բազմաթիւ - համարարանին ամպիոնէն յայտնի հեղինակութիւններ դուրստով խօսած է - ին հայ գիտնականին մասին: Եւ ինք, իրեն հայ պատանի, հպարտ էր տեսնելով իր փոքրիկ ժողովուրդը բարձրացած օտար համարարանի մը բե - մը :

Հետզհետէ խօսք տրուեցաւ ներկաներէն Տիկ. Միսաքեանի, Վ. Զէյթունցեանի, Գրմոյեանի, Զիթունիի, Նարդունիի, Գառնիկի, Ս. Բոչար - եանի, Բ. Թոփալեանի, Ոսկերիցեանի եւ Մ.Գու - յումեանի: Բոլորն ալ շնորհակալ թէ հակառակ իր միջոցադրին համբաւին, պրոֆ. Տոտոմեանց երբեք չէ հեռացած իր ժողովուրդէն, ապրած է անոր շուրջով ու Հայուն յատուկ դիմանալու կամ - քով: Մանաւանդ վերջին երեսուն տարիներու շը - ջանին երբ կորսնցուցած իր աչքերուն լոյսը եւ սակայն «դեռ կ'ուզէր իր գիտութեամբ խաւարէն դէպի լոյս առաջնորդել իր ժողովուրդը (Նար - դունի) :

Իսկ Պ. Թ. Գառնիկ մանրամասնութիւններ տուաւ Պ. Տոտոմեանցի գործի մասին, յիշեց այն բոլոր համարարանական բեմերը ուր դասախօս - սած էր գիտնականը եւ այն հեղինակութիւնները որոնք հրատարակած է զանազան լեզուներով : Ծառերը կ'ընդմիջուէին մեներգներով, խմ - բական երգերով եւ նուագով (Թառ) ստեղծելով մտերիմ եւ դուարթ մթնոլորտ մը որ իր հայկ. շունչով մեծ հաճոյք կը պատճառէր ծերունի

նեն մեղի ազատելու համար այս գոփաբէն :

Երբ կէսօրուան մօտ նաւակները մօտեցան, նախ հրամայուեցաւ որ կիներ ու մանուկներ իջ - նեն վար: Փրկութեան գործողութիւնները կա - տարուեցան շատ դանդաղ, ամեհի ալիքները կը դժուարացնէին ճամբորդներուն ելքը :

Բանի մը նաւակներ կըցան ճամբորդներով լեցուն ցամաք հասնիլ: Զորքող նաւակին մէջ վերջին տեղ գրաւողներէն մէկն էի ես: Թըջուած վիճակի մէջ բոլորս ալ հասանք ցամաք :

Զէի գիտեր թէ ընտանեկան պարագաներս ին - ծի կը սպասէին ծովափին վրայ: Տուն վերադար - ձէս ետք միայն, լուր տուին որ բնտանիքս ծո - վափին վրայ կը սպասէ՝ վիրաւորներու եւ մա - ղողներու մէջ փնտռելով զիս :

հիւրին :

Դէս գիշեր էր երբ խօսք առաւ ինքը եւ խօ - բանէս յուզուած, ըսաւ .

— Այսպիսի հաւաքութիւններ եմ գրեթէ 32 տարի սրանից առաջ, բանաստեղծ Յ. Թուման - եանի մօտ, ուր ներկայ են եղեր յայտնի մտաւո - րականներ ինչպէս Աղբալեան, Պատիսեան, Բ. Բոչար, այսօր չկան այլեւս: Ես հոն զգացեր եմ այն որ այժմ հոս զգում եմ: Հոն եւս ես յիշել եմ որ իմ Հայ մնալու, Հայ զգալու շունչը ես ստացել եմ մեր մեծ գրողներից, ի մասնաւորի Ռաֆֆիի գործերից որոս լափեր եմ իմ երիտասարդութեան ատեն, ինչպէս «Կայծերը», «Ջալալեթինը», «Դա - լիթ Բէկը»: Իմ մէջ մնացեր է մանաւանդ այդ «Կայծերը» որ տուեր է գիմանալու ուժ, ինչպէս հայ ժողովուրդին: Յիշում եմ տակաւին երգի մը բառերը որոնք ի մասնաւորի խօսել են իմ սրտին «Ձայն տուր ու ծովակ, ինչո՞ւ ես տրտում...»

Բայց յանկարծ փոփոխեցաւ ծերունի գիտնա - կանը, չկրցաւ շարունակել իր խօսքը եւ ներկա - ները արձագանգ ըլլալով իր զգացումներուն մի - արեւան կրկեցին .

« Ձայն տուր, ո՞վ ծովակը »:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՅ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՒՅԻՐ Ծ. Կ. ԽԱՉԻ ՏԵՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ՏԵՍԻՆ. — Անցեալ դարնան մեր ամերիկահայ հայրենակիցներէն Մանճրլըսցի (Սերաստիա) Տէր եւ Տիկին Վարդան Ունանեան, Տէսին կ'այցելէին, իրենց ազգական Պ. Վարդեմիւս Գաղարեանի: Ա - նոնք երկար պտոյտէ մը կը վերադառնային, այցելած ըլլալով Թուրքիա եւ Միջին Արեւելքի եր - կիրները :

Թերեւս շատերու համար անբնական ըլլայ այն հոգեկան կապը որ կայ Դաշնակցական անհատնե - րու միջեւ: Յաճախ աչքերու պարզ հանդիպում մը բաւ է որ երկու ընկերներ ձեռք երկարեն: Ահա այստեղ է մեր կուսակցութեան ընկերային ուժին զաղանիքը :

Պատահաբար ծանօթանալով ընկեր Սարգիս Ա - ռաքելեանի հետ, ընկ. Վարդան Ունանեան ուղած էր այցելել Հ. Յ. Դ. Տունը եւ մեր դպրոցը: Եւ շատ դո՛ւ մնալով, հայրենաշունչ խօսքեր ուղղած էր աշակերտներուն: Ապա խոստացած էր իր Ա - մերիկա վերադարձին նուէր մը հասցնել դպրոցին:

Ահա եւ իր խոստումը : Դեկտ. 17 թուակի նա - մակով մը ընկեր Ունանեան ներփակած էր 125 տո - լարի չէք մը: Այս դումարին 75 տոլարը կը նուի - րէին Տէր եւ Տիկին Ունանեաններ, իսկ 50 տոլարը հաւաքած էին իրենց ծանօթներէն :

Դպրոցին հոգաբարձութիւնը պաշտօն յանձ - նեց ինձ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտ - նել բոլոր նուիրատուներուն, որոնք իրենց նուէր - ներով ոչ միայն կը թեթեւցնեն հոգաբարձու - թեան 1953ի ծանր բեռը, այլ եւ ցոյց կուտան ի - րենց ազգային խոր գիտակցութիւնն ու ազնիւ ըզ - դացումները :

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

« ԲՈՅՍԵՐՈՒ ՎԵԴԵՏԱՏԻ ԲԱԶՄԱՅՈՒՄԸ » անուն գիրք մը յոյս ընծայած է Հայկ. Գիտու - թեանց Ակադեմիան, հեղինակութեամբ գիտնա - կան Ալեքսանդր Արարատեանի: «Սով. Հայագ - տան» կը գրէ թէ արժէքաւոր գիրք մըն է կուսն - տեսականներու, գիւղատնտեսութեան մասնա - ղէտներու, ուսանողներու համար: Գործը գրուած է միջուրինեան ոգիով եւ կը պարզէ Միջուրինի եւ միջուրինականներու ձեռք բերած նուաճումնե - րու օրինակներով: Նկարագրուած են կենդանի մարմիններու յատկութիւնները, նիւթի փոփո - խականութիւնը, աճումը, զարգացումը եւ բաղ - մացումը: Հեղինակին կարծիքով բազմացման ե - ղանակները յառաջ եկած են իրարմէ եւ յեղաշը - ջական զարգացումով կապուած են իրարու: Յոյց կուտայ բազմացումը պալարներով, կոճ - ղարմատներով, տերեւներով, բողբոջներով եւն.: Նկարագրուած են կտրօնաւորման եւ պատուաստի բազմաթիւ ձեւեր: Տրուած է կենսաբանական զանազան երեւոյթներու մեկնաբանութիւնը: Մասնաւոր գլուխ է յատկացուած դժուար ար - մատակարար բոյսերուն կտրօնաւորման հարցե - րուն: Գիրքը գրուած է հասկնալի եւ պարզ լե - զուով :

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ դպրոցներէն եւ ոչ մէկը ու - նի քարտէսներու լրիւ կազմ, մանաւանդ գիւղա - կան դպրոցները: Վերջերս Ապարանի, Իջևանի, Սեւանի շրջաններու դպրոցներուն մէջ կատար - ուած ստուգումները ցոյց տուած են որ մեծ մա - սը ընդամենը քանի մը քարտէս ունին, որոնց մէկ մասն ալ ուսումնական չէ: Իջևանի, Կուլբիշեի միջնակարգ դպրոցները չունին կիսադիւրեւ ֆի - գիւրական քարտէսներ, ինչպէս կը գրէ «Սովետ - Հայաստան» օրաթերթը :

ՊՐՈՑ. ԱԼԵՔՍԻ Կ. ԶԻՒՆԵԼԵՐՈՎ թղթակից - անդամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի, մեռած է Դեկտ. 14ին, ինչպէս գրած էինք ար - դէն: Ծնած էր 1875ին: Աւարտած Մոսկուայի համլատարանը: Գրած է կարգ մը պատմական, թատերագիտական եւ գրականութեան պատմու - թեան վերաբերեալ աշխատութիւններ: Դասաւան - դած է Մոսկուայի համարարանին եւ կարգ մը կաճառներու մէջ :

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ. — Հայ Պետհրատը լոյս ընծա - յած է Յովհ. Թումանեան. — «Երկերու ժողովա - ծուն»: Զորքող հատոր: Քննադատութիւն եւ հրապարակախօսութիւն: Ժողովածուն մէջ զե - տեղուած են 1892 — 1921 ժամանակաշրջանին մամուլին մէջ տպագրուած գրաքննադատական, հրապարակախօսական յօդուածները 526 էջ :

Գ. Սեւումց. — «Թէհրան» Վէպ երկու հատոր: Առաջին գիրք («Քրանական գիշեր») 468 էջ, «Թէհրան» երկրորդ գիրք («Այդաբացից առաջ»), 532 էջ :

Մ. Բարաւեան, «Մտերիմ խօսքեր» 74 էջ : Ռ. Ղարիբեան. — «Իմ նուէրը», Մանկական բանաստեղծութիւններ, 26 էջ : Լ. Թարգիւլ «Պիտեքական խոստում» ման - կական պատմուածք 65 էջ : Վ. Անպիտան «Մանկութիւնը լեռներում», մանկական պատմուածքներու ժողովածու, 150 էջ (Ռուսերէնի թարգմանուած) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹԵՐՈՆԸ

(104)

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԴ. — ԿԱՐՄԱՐԱՐՈՐՈՒՍ ՆԱԽԱՊԵՏԸ

Սպանիացին եւ Իտալացին պատրաստ էին ա - ռաջուրնէ տօնելու յաջողութիւնը: «Ճորոլայն» Տուարով աւելի զգուշաւոր էր :

— Բանի որ գիտենք, թէ ով է մեր թշնամին, ըսաւ, պէտք է որ աչք մը պահենք անոր վրայ : Ի՞նչ է մեր գիտեցածը այս խորհրդաւոր Capitaine Solitaireի մասին:

— Իրիտանացի նաւազ մըն է, պատասա - խանեց Քուէզդտա: Մօտաւորապէս երեսուն տա - րեկան: Երբեմն մօրուք ունի, երբեմն առանց մօ - րուքի է: Երբ ածիլուած չէ, կարելի չէ սխալիլ : Ընչացքը կարմիր է: Բայց մենք իրմէ աւելի իր անուան մասին տեղեկութիւն ունինք :

75 ոտք լայնքով, ցած կամրջակով եւ յետա - մասին ծուխ արձակող փողով, առանց կայմերու նաւ մըն է, — մաքառանգներու յատուկ տիպիկ նաւ մը :

Թղթածրարը շատ զոհացուցիչ չէր: Յայտ - նօրէն մարդը կարելի էր ճանչնալ հոն, իր նաւուն մօտ եղած եւ ածիլուած չըլլալու պարագային միայն :

Առ այժմ, երեք գործակալները խաղալիկ -

ներու » եւ «երկաթեղէնին» դալուն սպասելէ զատ ընելիք ուրիշ բան մը չունէին Նափոլիի մէջ: Բոլորովին սակայն լուր չունէին բանէ մը, որ մինչ այդ պատահած էր Էմարին նաւահան - գիտին մէջ, Գերմանիա: Մինչ օգնաւերը կը բեռնուէին բեռնանաւի մը վրայ, բեռնատար ինք - նաչարժ մը մօտեցաւ նաւամատոյցին: Ծարժա - վարին քովը նստած էր մարդ մը, որ հետագային նկարագրուեցաւ իրեն բաց գոյն անձրեւարդի վերարկու հագած, կարծր գլխարկ մը դրած եւ աչքերուն ոսկեծիր ակնոցներ ունեցող մէկը :

Վերի ակնաներէն մէկը կը պակսէր եւ բացուած - քին մէջ բռնած էր պրագիլիական երկար սիկար մը : Մարդը ի ձեռին ունէր բոլոր թուղթերը: Պա - հանջեց որ ուրիշ անտուկ մըն ալ բեռնուի նաւուն վրայ: Նաւահանգստի առաջին սպան գայրացած սկսաւ վիճիլ, բայց մարդը աւելի գոհ մնաց այս բարձրաձայն կռիւն: Կը թուէր գիտնալ, թէ ա - ռաջին սպան որքան ալ պոռա - կանչէր, ի վեր - ջոյ պիտի հնազանդէր իր վաշտի գրաւոր հրա - մաններուն եւ պիտի բեռնէր այս բացառիկ սըն - տուկն ալ :

Սնտուկին վրայ, աչքի դարնող ձեւով մը քաշուած էին չեղ կարմիր գլծեր եւ գերմաներէ - նով ու իտալերէնով, պիտակներու վրայ գոր - ուած էր — «Վերցնել ուղադրութեամբ»: Միւս սնտուկներուն հետ, այս սնտուկն ալ ապահով կերպով դետեղուեցաւ նաւուն ամբարը :

Անապատին մէջ, տեղ մը, այնքան մեկուսա - ցած, որ կարծէր աշխարհի ծայրն է, թէեւ բա - ւական մօտ էր Զուարա քաղաքը, — իտալական

բանակի օդանաւային խաբիւսներ փութոյ պըն - դութեամբ պատրաստուած էր ընդունելու սպա - րուած օդատորմիկը: Տաղաւարներ շինուած էին օդաչուներուն համար եւ ապահովութեան ջոկատ - ներ կազմուած: Վայրը նոյնիկ աւելի ապահով դարձնելու համար, փշաթելերու մէջ առնուած էր ամբողջ շրջանը եւ հրամայուած էր, որ իտալա - կան ստախկնութեան ջոկատ մը, զօրագունդի մը հետ միասին զօրացնէին սովորական պահակա - խումբը :

Փոքր, աննշան Զուարա քաղաքը երբեք չէր տեսած այնքան հսկայ բեռ մը, որքան այն, որ հոն փոխադրուեցաւ 1935 Յուլիսի առաջին օրե - րուն: Տեղացիները բերանաբաց կը տեսնէին եւ ամէնէն անկարելի կուսումները կ'ընէին այդ սնտուկներու պարունակութեան մասին: Պրպտե - լու ժամանակ չէր ձգուեր իրենց: Անմիջապէս որ սնտուկները ցամաք կը հանուէին, կը բեռնուէին մեծ ու նոր բեռնատար ինքնաչարժերու վրայ եւ կ'անհետանային անապատին մէջ :

Երեք գործկալներն ալ նաւահանգիստը կը գտնուէին, երբ թանկագին բեռը հոն հասաւ : Անոնք ընկերացան սնտուկներուն դէպիօդանաւա - յին խաբիւսի եւ բնակեցան տաղաւարներու մէջ, մինչ երկաթեղէնն ու խաղալիկները մողական կերպով օդանաւերու կը վերածուէին: Իրենց գլ - խաւոր մտածումն էր, թէ որքան շուտով պիտի կրնային մեկնիլ անապատի այս ամայի հողաշեր - տէն :

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. ԶԻՆԿԸՐ

ՅՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆՈՐ ՎԱՐՁԱՊԵՏԻՆ ՏԵՍԱԿԵՏՆԵՐԸ

Պ. Ռոնէ Մայէր առջի օր կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ անդլեւստերիկեան մամուլի ընկերակցութեան մէջ, որ ճաշի հրաւիրած էր զինքը :

Պարզելով իր դահլիճին դերքը, ըսաւ թէ իրենց առաջին դործը պիտի ըլլայ տեւի սերտ դործակցութիւն Անգլիոյ հետ, տնտեսական եւ ոսկումական գետնի վրայ: Եթէ Անգլիա փոխէ իր դերքը, պիտի դիւրանայ եւրոպեան բանակի ծրագրին վաւերացումը: Դահլիճը պիտի բանակցի, կարգ մը կէտեր բարեփոխելու համար, բայց առանց խախտելու դաշնագրին հիմնական մասերը:

Վարչապետը կը յուսայ հարթել կարգ մը թիւրիմացութիւններ, երբ դաշնադիրը քննուի Յզդ. ժողովին մէջ: Երբ հարցուցին թէ տրամադիր է քաշուելու բանակի ծրագրին կարգ մը կէտերէն, կառչելով աղբային դերձիկանութեան, Պ. Ռոնէ Մայէր պատասխանեց.

« Ես մը ձեռք կան առնէ մը ներս մտնելու: Կրնաք մտնել դուռէն կամ պատուհանէն, բայց իրաւունք չունիք տունը քանդելու »:

Եւ բացատրեց թէ Ֆրանսայի մէջ եթէ տարբեր կարծիքներ կան, պատճառը Գերմանիոյ մասնակցութեան սկզբունքն է, այլ մեթոտը: « Բազմաթիւ Ֆրանսացիներ կը հաւատան Եւրոպայի ապագային եւ անհրաժեշտ կը գտնեն հիմնովին փոխել Ֆրանսիայի պաշտպանութիւնը: Եւ եւրոպայի պաշտպանութիւնը պէտք է կազմակերպուի աւելի զէպի արեւելք եւ ամբողջութիւն է որ Գերմանիան չմասնակցի »:

Ճառը վերջացաւ կոշով մը. « Ֆրանսա եւրոպայի հիւանդ մարդը է: Ես աւելի արդարութիւն կը պահանջեմ մեզի համար: Եւրոպան է մեր քաղաքականութեան անկիւնաքարը: Մենք յառաջապահներ եղանք, եւ չենք ուզեր յետամնաց ելն դառնալ »:

Վերաչինութեան նոր նախարարը, Պ. Բուռն, ծրագիր մը յօրինած է որուն համաձայն երեք տնտեսական տուններ պիտի շինուին, 1.300.000 Ֆրանքով: 1952ին ամիսը միջին հաշուով շինուած էին 6600 տուններ, այս տարի կը յուսան շինել 9000 եւ յաջորդ տուններու թիւը 80.000էն բարձրացնել 110 հազարի:

Դահլիճը առջի օր քննեց սահմանադրութեան վերաքննութեան խնդիրը: Որոշուեցաւ պետական խորհուրդին կարծիքը հարցնել:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ յատուկ յանձնախումբը ըսկաւ քննել կարծիք երեսփոխաններու դէմ եղած մեղադրանքը: Ժաք Տիւլըյո յանձնախումբին առջեւ բողոքեց, ըսելով թէ կը խախտեն կարծիքի ազատութիւնը եւ թէ «կառավարութեան քաղաքականութիւնն է որ կը ջլատէ ազգին եւ բանակին բարոյական կորովը»:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՍՏԵՆ Պոլիս հասած գաղականներ կրնան թէ քաղաքներու եւ գիւղերու պաշտօնեաներէն 90 % փոխուած են: Իրենց յաջորդած են երիտասարդ եւ մոլեռանդ բոլշեւիկներ: Նորերուն առաջին դործը պիտի ըլլայ 16 % աւելցնել արմատի արտադրութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջեց, ընտրական օրէնքին առթիւ: Կարմիրները բռնն ցոյցեր սարքած էին: Ոստիկաններ կը հսկէին փողոցներու մէջ եւ երեսփ. ժողովին առջեւ:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՐԱԶԱՆԳԻՆ

Իտիլ Զ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, քաղաքական արարձակ սրահին մէջ, այս շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, արտասանութիւն: Կը մասնակցին նաեւ Իտիլ եւ Շաւիլի Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկեր ՍՍՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ:

Կը ներկայացուի զուարթ կատակախաղ մը՝ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԻ ԿԵՍԵՔԸ

Կէս դիւրէն վերջ, պար Benny, Bennetի նուագախումբով եւ իր ծանօթ երգիչ UMBERTO CAN-TO: Կը մասնակցի նաեւ Օր. Françoise Meunier, (1er Prix de danse du Conservatoire de Paris):

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիներով: Tombola Մուտք՝ 250 Ֆրանք Հաղորդակցութեան միջոց. Իջնել Métro Mairie d'Issy:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԲՈՅԹ

EDOUARD DEPREUX, նախկին նախարար, երեսփոխան եւ Sceauxի քաղաքապետ, հրաւեր կ'ուղղէ մեր ընկերներուն՝ մեծ թիւով ներկայ ըլլալու ընկերվարական հաւաքոյթի մը, այս շաբաթ օր ժամը 15.30ին՝ Montrougeի քաղաքապետարանի սրահը: Պիտի խօսի նաեւ ROBERT VERDIER:

ԱՐԱՔՍ
ARAXE

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան Ֆրանսա 1000 Ֆր., Արտասահման 1400 Ֆր.: Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN 14 Rue du Soleil, Paris (20) Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15 Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 Ֆրանք թիւը: Լոյս տեսաւ Դ. Բիւր:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Նոր Տարուան առթիւ ուղեցինք Փարիզի մեր բարեսիրական միութիւններու դործին օժանդակել: Այս նպատակին համար զիմեցինք Կեսարիոյ եւ շրջանի մեր հայրենակիցներուն որոնք սիրաշօժար մասնակցեցան իրենց նուէրներով: Պատրաստուեցան 117 ծրարներ, որոնք յատկացուեցան Եկեղեցւոյ կեդրոնի դպրոցի աշակերտներուն, ծերանոցին, Կարմիր Ուսչին, Կապոյտ Ուսչին եւ եկեղեցւոյ աղքատներուն:

Կուղամ հրապարակաւ յայտնելու մասնաւոր շնորհակալութիւն նուիրատու հայրենակիցներուն: (ԽՄԲ. — Անունները զանց կ'առնենք տեղի անձկութեան պատճառով):

Մասնաւոր ներդրութիւն կը խնդրենք մեր այն հայրենակիցներէն որոնք կարելի չեղաւ դիմում ընել: — Վերծին Բէօրհանեան

Կեսարիոյ եւ շրջանի հայրենակիցներու կողմէ նուիրուած մրցողէններու 40 ծրարները բաժնուեցան Օր. Վերծին Բէօրհանեանի ձեռքով Փարիզի կեդր. դպրոցի աշակերտներուն Յունուար 1ի Նոր Տարուան հաւաքոյթին մէջ: Այս առթիւ եկեղեցւոյ դպրոցի կրթ. մարմինը կը յայտնէ իր մասնաւոր շնորհակալութիւնը նուիրատուներուն եւ օրինորդին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Այս կիրակի Փարիզի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի պատարադր ընթացքին Վառձապուհ արք. ԲիՊԱՐԵԱՆԻ յիշատակին:

Յետ պատարադի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նաեւ եկեղեցւոյն եւրաբերար Ալեքսանդր ՄԱՆՔԱՆԵԱՆԻ եւ Մանթաշեան դերձագործանի համօրէն ննջեցեալներու յիշատակին:

GALERIE DE LA CITÉ
41 Quai de l'Horloge Métro Pont - Neuf
Յուշահանդէս
ԿԱՐԱՊԵՏ Ա. ՄՈՍԿՆԵԱՆԻ
Մինչեւ 31 Յունուար, բաց է ամէն օր, նոյն ժամը 14էն 19:

ՕՐ. ԼՈՒԻՉ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

Պ. ROBERT FAUVE

6 Յունուար, 1953

Նշանուած

Sèvres

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻՉ. — Աղբիւր Սերոր եւ Մկր. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է: Բացակայները նկատի կ'առնուին: Մասնաւորաբար ներկայ կ'ըլլայ Երկրագործի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՏԵՅԻ. — Զ. Յ. Դ. Պուրլառ Օտտոյի Վրաստանէն եկած խումբի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւոր է ներկայութիւնը:

ՊԱՆԵՒՅՐ ԲԱՇԱՆ. — Զ. Յ. Դ. «Արծիւ եւ թռչուն» խումբի ժողովը կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue d'Arcueil, Ֆրանսական դպրոցին մէջ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՅԻ Պանեւ Բաշանի մասնահաւորը կը ջնջմ խնդակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Զ. Չրուանդեանի, Տէր եւ Տիկ. Ա. Սողոմոնեանի իրենց թոռնիկին եւ զաւկին ծննդեան առթիւ:

Մասնահաւորը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ազնիւ Տէրոյեանէ 1000 Ֆր. իր ամուսնոյն՝ Պ. Տիգրան Տէրոյեանի մահուան տարեդարձին առթիւ:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

WETTER
(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS
Hommes - Jeunes-Gens

RAKI DUZE

Զուտ օղի, ամիսով, Մասնաւոր արամպիֆէ Պատրաստուած է խմամով, Տիւր Օղին ամուր - հոտով: Տալափիլեան Որդի Պատրաստեց Տիւր Օղին, Ի ցեմուքիւն ամէնուն, Սրնարանէն մինչեւ տուն: ՄԵԾԱԲԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

DUZE ՕՂԻՆ

Կրնան գտնել ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. — Կեդրոնատեղիներ՝

ՓԱՐԻՉ. — Տալափիլեանի, Halle aux Vins, Paris (5): Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentino, 166 Ave. Victor Hugo: Հեռաձայն 15.20:

ՄԱՐՏԵՅԻ. — Տալափիլեան, 48 Rue Puvis de Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարսէլի մէջ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ !!!

Հայկական մասնագիտութեամբ պատրաստուած միակ ՕՂԻՆ Ֆրանսայի մէջ:

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵՍԻ ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԻՏ TELEVISION, RADIO, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installationի (տուններու եւ խանութներու մէջ):

Ճոխ մթերք Télévisionի ամէնէն արդիական տեսակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT Տան մեքենաներուն:

Վաւարան դիրքութիւն եւ մասնաւոր գեղջ «Յաւաք» ընթերցողներուն:

Դիմել

Պ. Անդրանիկ Սաղաքապետանի
Վերի հասցեով:

Claire-Comte
COUTURE

ՅԱՏԿԱՊԵՏ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԻ:
ՓԱՐԻՉ ԱՊՐՈՂ ԿԱՄ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵՆ ԵԿՈՂ
ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԱՍԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ. ԳԱՋԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը, 17 Bld. des Capucines, Paris: Café de la Paixին ճիշդ դիմացը: Հեռ. OPE. 80-34

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅԵՐԱՅԻՄ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesine — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 17 Janvier 1953 Շաբաթ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6968-Նոր շրջանի քիւ 2379

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՈՒՐԸ

ՈՒՐԻՇ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

« Էլմիածին » ամսագիրը ուրիշ կարգ մը տարածություններ եւս կը յայտնէ 1952 Օգոստոսի խմբագրականով :

Տարակոյս չկայ թէ մեծ վտանգ մը կը սպառնայ տարագիր բազմութեանց :

« Էլմիածին » թեմերը, մեծ ու փոքր համայնքներով, ցրուած են ողջ Սփիւռքում : Այդ համայնքներէն իւրաքանչիւրը հեռաւորութեան, օտար ազդեցութիւններէ եւ այլ աշխատեցող ազգայնների պատճառով, կարող է տկարանալ եւ ի սպառ կորչել հայութեան համար : Հայրենի երկրից հեռու, Էլմիածին անմիջական, ամենօրեայ զեկաւարտութիւնից հեռու, նրանք աստիճանաբար կարող են խորթանալ, մոռանալ հայրենի աւանդները, կորցնել ազգ. ոգին : Օտար երկրորդ, օտարի մշակոյթը աշխատեցում են հայ դադուներին, թուլացնում նրանց :

Դարձանք, — « Հայրենիքի դադաւարը, որու շնորհիւ ու պահպանողը հանդիսանում է մեր ազգ. եկեղեցին մեր թեմերում » :

Հասկացաք անշուշտ : Եկեղեցին է որ պիտի տարածէ եւ պահպանէ հայրենիքի դադաւարը : Խորագիր բազմութեանց մէջ : Այն հաստատութիւնը որ անձրեւած է, իր իսկ հաւատացեալները պահելու համար :

Կարելի՞ է խափանել օտարացումը եւ այլապէս, ամուր փակելով հայրենիքին դուռնէրը, պատուհանները եւ մնացեալը : Ապաւինելով օրհնածիւր կոնդակներու, ինչպէս երբեմն :

Տարիներ առաջ, մարդիկ երկիւղածութեամբ կը լսէին հոգեւոր հովիւներու կոնդակներն ու շրջաբերականները : Գոնէ կը հասկնային անոնց լեզուն :

Այսօր ոչ միայն երիտասարդներ, այլեւ տարեցներ կան որոնք մեր ամենօրեայ աշխարհաբարն ալ մոռցեր են ...

Խմբագրականը նոր ձեւ մը կը ստրկեցնէ, վառ պահելու համար հայրենիքի դադաւարը .

« Մեր եկեղեցականները եւ մտաւորականները համարձակ պիտի հանդէս դան հայրենասիրական իրենց ելոյթներով : Ըստ որում, Հայրենիքի մասին խօսելիս պէտք չեն մանուածապատ եւ ընդհանուր խօսքեր, այլ պէտք է շնչուած եւ ջերմ խօսիլ Սովետական մեր ծաղիկող Հայաստանի մասին, որի 32 տարիները մեր պատմութեան ոսկեդարն են կարծում » :

Աւելի շնչուելով եւ գոնաւորելով այս կէտը, խմբագրականը կը թելադրէ .

« Պիտի միշտ յիշել հայրենասէր Հայրապետի դասական հետեւեալ խօսքերը, — « Հայր բաց ի Սովետական Հայաստանից չունի ալ Հայրենիք » :

Այս տողերէն անդին, « Էլմիածին » հետզհետէ մարտական շնչով մը կը կ'աննէ :

Կը պատմելիք թեմերուն « մերկացնել » ազգային - եկեղեցական միասնութեան « ներքին ու արտաքին թշնամիները » ... Ապահովել Հայ. եկեղեցւոյ, անոր թեմերուն « կամքին, գործողութիւններին, կարգապահութեան միասնութիւնը » :

Ուրեմն կարգապահութեան խախտմանը տեղի ունեցած են :

Այո : Եւ խմբագրականը կը յիշէ երկու պարագաներ . —

Առաջին. — Հիւս. Ամերիկայի առաջնորդը, Տիրան արք., փոփոխելով ազգ. սահմանադրութիւնը, « առաջարկում է « Հայրապետութեան դերադրոյն իշխանութեան ներքոյ » բառերի փոխարէն մտցնել « Հայրապետական հոգեւոր եւ եկեղեցական-կրօնական իշխանութեան ներքոյ » բառերը » :

Երկրորդ. — Էլմիածին գիտել կուտայ թէ « այս առաջարկով, Ամերիկայի Հայոց Հայրապետութեան գերիշխանութիւնը վերածուած է հասարակ վանհայրութեան » :

Ուրիշ անկարգապահութիւն մը եւս կը վերադրուի Տիրան արք. — Ան մասնակցեր է Եռէտի Լուսն թագաւոր եկեղեցական ժողովին, առանց կաթողիկոսին հաւանութեան :

Երկրորդ մեղադրանքը ուղղուած է Թէհրանի « Ինքնակոչ թեմական խորհրդին » :

Յարկով՝ այդ մասին, լրացնելու համար « Նորութեանց » պատկերը :

Հայաստանի դրօշին

փոփոխութիւնը

ԽՄԲ. — Երէկ հաղորդած էինք Հայաստանի պետական դրօշին փոփոխութիւնը, քաղաքականութեան ազդեցութիւնը : Այդ առթիւ սխալ մըն ալ տարրած էր, — Գեորգեան (ճիշդը՝ Ս. Ղեւոնդեան) :

Ահաւասիկ պաշտօնական հրամանագիրը (Սովետական Հայաստան» օրաթերթ, 20 Դեկտեմբեր 1952). —

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՍՍՌ-ԳԵՐԱԳՈՏՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՌԵՍՊԱԲԼԻԿԱՅԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿԻ ՄԱՍԻՆ .

« Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը որոշում է. —

1. — Փոփոխութիւններ մտցնել Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Պետական դրօշակի մէջ եւ հաստատել Հայկ. Սովետ. Սոց. Ռեսպուբլիկայի Պետական դրօշակը կարմիր գոյնի կտորից մէջտեղով, դրօշակի ստեղծել երկայնքով, անցնող կապույտ շերտով : Կապույտ շերտը կազմում է դրօշակի լայնքի մէկ չորրորդ մասը : Դրօշակի կտորի վերին կարմիր մասում, ձողի մօտ, պատկերուած են ոսկեայ մուրճ ու մանդակ եւ նրանց վերելում՝ հնգաթեւ կարմիր աստղ՝ չըջանալուամբ ոսկեայ եղջերազով : Դրօշակի լայնքի եւ երկայնքի յարաբերութիւնն է 1 : 2 :

2. — Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Գերագոյն Սովետի հաստատմանը մտցնել Հայկ. Սովետ. Սոց. Ռեսպուբլիկայի Կոնստիտուցիայի 121րդ յօդուածը համապատասխանօրէն փոփոխելու եւ լրացնելու առաջարկ :

Հայկ. ՍՍՌ-Գեր. Սովետի նախագահութեան նախագահ Մ. ՊԱՊԵԱՆ, քարտուղար՝ Ս. ՂԵՆՈՒԹԵԱՆ :

17 Դեկտ. 1952 թ. քաղ. երեսմ

ՊՈԼՍՈՑ Յոյներու Աթենակորաս պատրիարքը իր հետեւորդներով Միտուդի շնորհաւորական այցելութիւն տուած է Հայոց պատրիարքին, ազգ. պատրիարքարանին մէջ : Ողջագոյնութիւն ետք, երկու պատրիարքները կէս ժամէ աւելի սիրալի տեսակցութիւն ունեցած են : Երկուքն ալ Քրիստոսէն խօսած են : Աթենակորաս պատրիարքը Մայր Եկեղեցի երթալով մօմ վառած է Ս. Աստուածածնին պատկերին առջեւ : Եւորհաս-ւորական այցելութեան դացած են նաեւ հայ բողոքականներու ազգապետը, Վենետիկեան եւ Վիէննական Միաբարեանց մեծաւորները, Հրեաներու խախամապետը եւ բարուններ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պահանջեցին Ս. Միութեանէն ետ կանչել Ուղղութիւնի ղեկավարաւորան Բ. քարտուղարը, Նովիքով, իրեն վարիչը լրտեսական ցանցի մը : Վիէննայի ամերիկեան ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու Ամերիկացիներ, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ Ս. Միութեան :

ՅՈՒՐՏԸ նոյն սաստիկութեամբ կը շարունակուի Ֆրանսայի մէկ ծայրէն միւսը, (Չեռոյն վար 5 — 6 աստիճան Փարիզի մէջ) : Ետ մը ջրանցքներ ստացած են : Կրիփն ալ կը տարածուի : Բժիշկները ծանր չեն դաներ հիւանդութիւնը փարիզեան շրջանին մէջ : Ետ մը զարդներու աշակերտները պակսած են 60—70 առ հարիւր :

ԱՆԳԼԵՒԻԹԻՍԵԱՆ քարիւղի վէճը պիտի լուծուի մօտերս, կըսեն յաւատաններ, Անգլիա ընդունած ըլլալով ամերիկեան նոր ծրագիրը : Երկու երկիրները դրամ պիտի տրամադրեն իրանի :

ՕՐԱՏՈՒԹԻՐ Զարդին բրուն դատը սկսաւ առջի օր, դրոշմած վայրագութեանց մանրամասնութիւններով :

ԹՐՈՒՄԸ վերջին անգամ խօսելով լրագրական առուլի մը մէջ, ըսաւ թէ պաղպատեալով պիտի վերջանայ կամ Ս. Միութեան մէջ կատարուած փոփոխութեամբ եւ կամ արբանեակ երկիրներու յեղափոխութեամբ : Իր կարծիքով պիտի կրնան խափանել Գ. աշխարհամարտը :

ՆԱՅԻԱԿԱՆ ԳԱՒ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՄԷՉ

ԱՆԳԼ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵՑ ԵՕԹԸ ԿԱՍԿԱՍԵԼԻՆԵՐ

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը հետեւեալ ղեկոյցը հրատարակեց Յունուար 15ին . —

« Ատենէ մը ի վեր անգլ. իշխանութիւնները իմացած էին թէ խումբ մը նախկին նացի երեւելիներ կը դաւադրեն, իշխանութիւնը դրաւ զոհ : Խմբակին գործունէութիւնը կը վարէին մասնաւոր կեդրոններ՝ անգլ. չըջանալն մէջ » :

Իր քաղաք տեղեկութեանց վրայ, ապահովութեան տեսչութիւնը եւ զին. ոստիկանութիւնը խաղաղութիւններ կատարեցին Համալուրի եւ Տրաւլարի մէջ, ուր կը բնակէին ամբաստանեալները :

Վեց հոգի ձերբակալուեցան Եւ. արշալոյսէն առաջ, իսկ եօթներորդ մըն ալ գիշերը : Ապահովութեան պաշտօնեաները, կարգ մը տուններ եւ ճաշարան մը մօտան, մինչ զին. ոստիկանութիւնը կը հսկէր դուռներուն առջեւ : Բոլոր կատարեցիները հսկողութեան տակ էին շարժանքի ի վեր :

Դաւադիւններուն գլուխը կը դնուի Տոքթ. Վերնէր Նաուման, որ Հիթլերի կողմէ նշանակուած էր իրեն յաջորդը քարոզութեանց նախարարին՝ Տոքթ. Կէօպէլի : Նաուման Հիթլերի հետ էր Պերլինի վարչապետարանի թաքստոցին մէջ, վերջին օրերը, բայց փրկուեցաւ բոցերէն, Մարթին Պրոմանի հետ :

Ձերբակալութիւնները կատարուեցան անգլ. մարդպանին հրամանով, համաձայն Իտրի հրահանգին : Նախապէս լուր տրուած էր Տոքթ. Ատրնաուերի, որ ոչ հաւանութիւն յայտնեց, ոչ ալ ընդգիծութիւն, այլ պարզապէս արձանագրեց :

Միւս ամբաստանեալներն են, — Տոքթ. Կիւսթաւ Ելլ, Սալցպուրկի երբեմնի չըջանալեւոր, որ Հիթլերի կտակով նշանակուած էր իրեն մշակոյթի նախարար : Ան Հիթլերի խորհրդականներէն մէկն էր երբ Առաջնորդը կը տեսակցէր Մուսոլինիի հետ, 1942 Մայիսին : Յետոյ եղաւ ՏՏ դորալարը : Հայտնալէրիկի տեսանին կողմէ դատաւարութեամբ էր հինգ տարի տաժանակիր աշխատանքի եւ իր ստացուածքներու կէսին գրաւման :

Երրորդն է Զիմմերման, նախկին ՏՏ առաջնորդ եւ վարիչ արգելարաններու : Զորքորը՝ Տոքթ. Հապէլմէր, Հիթլէան գործակիցը Միախի Վեյմարի մօտ (1923) : Հիւսիսօրորը՝ Հայնց Զիլմեր, նախկին վարիչ բանուորներու սենտեքային եւ աշխ. բաժնեկից պողպատի գործարանի մը : Վեցերորդը՝ Քալլ Եարսիեն, նախկին պաշտօնեայ քարոզութեան պաշտօնատան մէջ : Եօթներորդը՝ Քալլ Քաուֆման, նախկին չըջանալեւ Համալուրի, որ արգելափակուած էր 1945էն 1948 : Վերջերս կ'ըսէին թէ անգամ է « Եղբայրութիւն » կոչուած դադանի կազմակերպութեան :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Նոյ Ժորսանիայի

յուդարկաւորութիւնը

Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ Վանլի իր բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ յուդարկաւորութիւնը Վրաստանի Հանրապետութեան նախկին նախագահ եւ վարչապետ Նոյ Ժորսանիայի, որուն մահը ծանուցած էինք :

Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը տան եւ յարակից փողոցին մէջ : Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը կը ներկայացնէին Հրանտ Սամուէլ, Գ. Բալայեան եւ Ս. Տէր Թովմասեան : Ներկայ էին նաեւ Տիկին Պատիսեան, Պ. Ռ. Թադէոսեան եւ ուրիշ Հայեր : Պատուիրակութիւններ զրկած էին Ուկրաինացիները, Ադրբեջանցիները, Լեհները, Հիւսիսային Կովկասցիները եւ տարապիւր Ռուսները :

Բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ կրօնական արարողութիւնը վրացերէն լեզուով, երկու երգչախումբի ընկերակցութեամբ : Դադալը՝ ծածկուած վրացական ազգ. դրօշակով՝ ուսումնաւորութեամբ մինչեւ մեռելակողբ, որուն առջեւէն երեք դրօշակիրներ կ'առաջնորդէին թափօրը : Դադալին կը հետեւէին Վրաց, ազգ. կառավարութեան եւ Սահմանադիր ժողովի անդամները, օտար պատուիրակութիւնները, վրացական կազմակերպութիւնները եւ երկուսն իւրուան բազմութիւն մը :

Մարմինը ամփոփուեցաւ առժամաբար Վանլի գերեզմանատունը, ուսկից յառաջիկային պիտի փոխադրուի Լեօվիլ - սիւր - Օրթի վրացական ազգ. դերեզմանատունը :

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը՝ հինգշաբթի օր հանգուցեային 85ամեակն էր եւ վրացական դադութիւնը ծրագրած էր այդ առթիւ յարգանքի ցոյց մը կազմակերպել այս կիրակի օր :

Համաձայն իր կտակին, ոչ մէկ ծաղկեպսակ զրկուած էր եւ ոչ ալ դամբանական խօսուեցաւ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Բ.

Եսթլայի մէջ, 1945 Փետրուարին, « Երեք Մեծերը »-ը կորուսեցին անդամահատել Գերմանիան : Նոյն տարուան Մայիս 9ին, յաղթանակի տօնին առթիւ, Սթալին կը յայտարարէ — իմ Միտքով թիւնը ոչ մէկ ատեն Գերմանիան կործանելու եւ կամ կոտորակելու նպատակ ունեցած է : Քանի մը ամիս ետքը, Փոքրամիտ մէջ, Ռուսերը, Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները սկզբունքով կ'ընդունին վերահաստատել Գերմանական կեղծ վարչութիւնը, եւ Ֆրանսայի Վերսալի տէր կ'արդիւնէ ծրագրին անմիջական զործադրութիւնը :

Աւելի յատկանշական օրինակ մը — 1944ին, ըիջ մնաց որ Բոլզիլէի համաձայնէր Մորկլընթոյի ծրագրին, որուն համաձայն Գերմանիա հողագործական երկիր մը պիտի դառնար ամբողջովին : Սակայն, երեք տարի չանցած, Անգլիականները, Ռուսերը մի առ մի վերցուցին Գերման ճարտարագործութեան սահմանափակումները, մինչդեռ նախապէս այդ ճարտարաբանները կը նկատէին տեւական վտանգ մը աշխարհի խաղաղութեան : Գերման զինապաշտպանութիւնը չէր զոգացնելու ստիպարութեան մասին ալ վճռական խօսքեր եղած են : Աւելորդ է մի առ մի յիշել զանոնք : Եւ սակայն, դեռ 1944ին, իրազեկ ամերիկացին՝ Լիւիս մըն կը գրէր .

« Յաղթանակը ապահովելու համար կազմուած զինակցութեան աշխատանքով, երեւան կրնան դառնալ պետութեանց նոր խմբաւորումներ : Այդ պարագային, անխուսափելիօրէն, մըցակցութիւն մը պիտի սկսի պարտեալներու շուրջ : Յաղթականներէն իւրաքանչիւրը պիտի փորձէ վերականգնել պարտեալին ուժը՝ ի նպաստ իրեն : Եւ հետեւ հակամարտութեան պատճառով, յաղթականները պիտի չկրնան տեւական զինաթափութիւն մը պարտադրել թշնամիներուն : Եստի չանցած որոշում մը պիտի տրուի : Յաղթականները իրենց ապահովութիւնը պիտի փնտռեն պարտեալներուն հետ զինակցութիւն կնքելով » :

Եստի մարդաբանական պիտի համարին այս խօսքերը : Նկատի պէտք է ունենալ, սակայն, որ ընդդիմութիւնը տեսական քաղաքականութիւն մը չէ եղած ոչ Անգլիացիներուն, ոչ Ամերիկացիներուն եւ ոչ ալ Ռուսերուն համար :

Միայն Ֆրանսան է որ « ժառանգական թշնամի » կը նկատէ զայն, եւ կ'ուզէ որ դաշակիցներն ալ ընդունին այդ տեսակէտը :

Զօր. տը Կոլ, Լոնտոնի մէջ խօսած ճառով կ'ըսէր .

« Գերմանիա, որ իր կազմախօսութեամբ Պիլզնարներ, Վիլհելմ Երկրորդներ եւ Հիթլերներ կ'արտաթորէ ... » :

Իսկ իր արտաքին նախարարը, երկու տարի ետքը, խորհրդարանին մէջ կ'արձագանդէր .

« Այս ժողովուրդը (գերման) որ արշաւանք կ'արտաթորէ, եւ տեսակ մը նողկալի հակում ցոյց կուտայ դէպի բռնութիւն ... » (La Nef, Անտրէ Ծոնթէն) : Բոլոր պաշտօնական վաւերաթուղթերու մէջ կարելի է հանդիպիլ միեւնոյն տեսակէտին . Գերմանիա ինքնին վտանգ է խաղաղութեան համար : Փորձառու՝ անցեալի եղերական դէպքերէն, Ֆրանսա պարտաւոր է այս բանը անդադար չիչեցնել Դաշակիցներուն : Եթէ մտիկ ըրած ըլլային զայն, երկրորդ աշխարհ - մարտը տեղի չէր ունենար եթէ դարձեալ մտիկ չընեն, երրորդ մըն ալ պիտի պայթի : Պատերազմը արգելելու համար ոչ միայն պէտք է մաքրել նացի տարրերէն, ժողովրդավար դարձնել Գերմանիան, խառնել պատժել պատերազմի ոճրաբարձները, այլեւ պարտեալին հանդէպ ձեռք առնել նախագահ Լրայքսթոնի եւ վարչապետ Տալարտի կողմէ պահանջուած երաշխիքները : (Գերմանիա եւ Եւրոպա) :

Որո՞նք են այդ երաշխիքները :

Ֆրանսա, 1945ին, կ'ընդունի մառնալ Ծոնթի տեսակէտը .

« Այսուհետեւ, գերմանացի ժողովուրդներու արեւմտ. զինուորական սահմանադրուիլ պէտք է ըլլայ Հոկտոբր : Գերմանիա պէտք է զըրկուի այս գետին ձախ ափին վրայ ունեցած իր հողային վեհապետական իրաւունքներէն » :

Եւ զայն կը լրացնէր Ռուսի միջազգայնացնելու պահանջով :

« Ահաւասիկ երկու կարեւորագոյն կէտեր, կ'ըսէ Գօր. տը Կոլ : Հոկտոնի ձախ ափը եւ Ռուսի աւազանը : Այս երկու կէտերը պէտք է չիտթել իրարու հետ : Առաջինը գերմանաֆրանսական հին հաշիւ մըն է : Երկրորդը՝ միջազգային խնդիր մը : Այսուհետեւ երկուքն ալ ընդհանրական շահն ունեն կապուած են » :

Զօրավարին կարծիքով հոկտոնեան ինքնավար

Շուշանիկ Կուրդինեան

(Ամփոփում Սով. Հայաստան օրաթերթէն)

1927ին մեռաւ հայ նոր բանաստեղծութեան նշանաւոր ներկայացուցիչներէն տաղանդաւոր քնարերգու Շուշանիկ Կուրդինեան :

Մօտ երեք տասնեակ տարի տեւող իր գրական գործունէութեան ընթացքին, ան անցաւ ըստեղծագործական դժուարին ճամբէ, որ զգալի չափով մօտեցուց զինք Յակոբ Յակոբեանի սկզբնաւորած եւ զլիաւորած հայ աշխատաւորական բանաստեղծութեան : Բանաստեղծութեան քնարը մասնաւորապէս ուժեղ հնչեց ուսական, առաջին յեղափոխութեան տարիներուն, երբ հիմնովին ձեւաւորուեցաւ իր ստեղծագործական դիմանկարը օրէ օր աճող ու հասունցող բանուորական յեղափոխական շարժումներու անմիջական ազդեցութեամբ :

Շուշանիկ Կուրդինեան կատարեց ստեղծագործական մեծ խիզախումներ : « 1905 թիւը եղաւ իմ վերածնութեան տարին » — իր ներշնչումն ու աղբիւրը դարձան այնուհետեւ բանուորական պահարկի կեանքն ու պայքարը, որու վայրուն արտայայտութիւնը հանդիսացաւ « Արշալոյսի Ղօղանջներ » իր բանաստեղծութեանց ժողովածուին (1907) որով հեղինակը ունեցաւ հաստատուն եւ պատուաւոր տեղ մեր գրականութեան պատմութեան մէջ :

Այդ ժողովածուին յաջորդութիւնը աչքի կը զարնէր ոչ միայն քաղաքացիական մարտական յոյզով եւ արծաթծուած շարժաթիթներու թարմութեամբ, այլեւ ստեղծագործական այն վարպետութեամբ ու լեզուաուճական բարձր արուեստով, որ ձեռք էր բերած հեղինակը նախընթաց տարիներու իր յամառ որոնումներուն ընթացքին եւ հարուստ կենսափորձով :

Կուրդինեան ծնած է աղքատ արհեստաւորի ընտանիքի մէջ եւ առաջին օրէն հաղորդակից է եղած չընկալաւոր փիլիսոփայութեան եւ տառապանքն ուն, եւ արձագանգած իր ոտանաւորներուն մէջ : Իր գրական գործունէութիւնը կը սկսի 1899ին երբ « Տարազ » շաբաթաթերթին մէջ լոյս տեսաւ իր « Արշալոյսի վառ շողերով » ռոմանսը :

Իր յոյզերուն եւ մտորումներուն առանցքը կը կազմեն տիրող անարդարութիւնն ու անհասարկութիւնը, իր ժողովուրդին վիշտը, ինչպէս եւ բնութիւնն ու սէրը : Այդ խմբումով ուղարկաւ է « Տուր ինձ Քնար » խորիմաստ բանաստեղծութիւնը : Այդ ինչպէս եւ կարգ մը այլ քնարական երգերու մէջ, բանաստեղծուհին վարակիչ անկեղծութեամբ ցոյց տուաւ մեծ հետաքրքրութիւն եւ սէր դէպի աշխատանքն ու աշխատաւորը, մասնաւորապէս սեւ հոգեւոր ծանրութեան տակ կ'ըսէր աղքատ ու հարստահարուած գիւղացին : Այդ չորջանին դեռ եւս կրաւորական ձեւով կ'արձագանգէր իրականութիւնը յուզող հարցերը, իր քնարական վերապրումները համակուած էին գե

պետութիւն մը պիտի կազմուի, եւ երկար ատեն գրաւուած պիտի մնայ Ֆրանսական բանակի կողմէ :

« Իսկ Ռուսը, կ'ըսէ Պ. Ժ. Պիտո, Գերմանիային անկախ գոյութիւնը մը պէտք է ունենայ եւ ենթակայ միջազգային հսկողութեան : Եւ հակառակ իր պետութիւնները պիտի մասնակցին անոր հակակռիւն : Տեղական վարչութիւնը պիտի ընտրուի բնակչութեան կողմէ : Ռուսի մէջ հաստատուած միջազգային ուժ մը պիտի երաշխարէ այդ երկրին ամբողջականութիւնը » :

« Գիտէ՞ք թէ ինչ մնաց այս գեղեցիկ ծրագրերէն, կ'ըսէ Պ. Անտրէ Ծոնթէն, որոնք, սակայն, 1945 Մեպտեմբերին Լոնտոնի մէջ դումարուած « Հինդերու խորհրդաժողով »-ին հաւանութեան արժանացեր էին սկզբունքով : Ի վերջոյ դժանցում կը ստանար միայն Սարի մասին մեր մասնաւոր պահանջը : Բայց այս ալ տեսակ մը հատուցում էր զոր կը վճարէին Պ. Պ. Մարշըլ եւ Պելին, (1947 Մայիս, Մոսկուայի մէջ), ապահովելու համար Ֆրանսայի մասնակցութիւնը « Արեւմտեան ճակատ »-ին : Եթէ Պ. Մորթով հրաժարէր Պիտոյի ծրագրին դէմ յարուցած ընդդիմութեան, պատմութեան ընթացքը թերեւս տարբեր պիտի ըլլար :

« Ժամանակին, Սարի տնտեսական կցումը մեղ կ'ազատէր իմտական ծանր հոգերէ : Եթէ Ծոնթին ծրագիրը յաջողի եւ միատեսակ դրամ մը ստեղծուի արեւմտ. Եւրոպայի համար, այդ կցումը որեւէ արժէք պիտի չունէր յայտնի, որուն համար պէտք եղաւ հրաժարիլ ոչ միայն Հոկտոնի գիծէն եւ Ռուսի միջազգայնացումէն, այլեւ գերման ճարտարաբանութեան պարտադրութեան, կրնանք մեղի հարց տալ, քի ի՞նչ օգուտ կը բաղկնէ այս պատերազմէն, որուն յաղթականներէն մին կը համարուի : Սակայն, հարցը ներկայացնելով այսպէս, հաշուելիւ չափաւորապէս թաղանջապէս թախիծով եւ անորոշ տենչերով :

Թաղանջապէս թախիծով եւ անորոշ տենչերով : 1903ին կը սկսի իր ստեղծագործական թաղանջը, երբ ընտանիքով կը փոխադրուի Ռուսաստան եւ կը հաստատուի Ռոստով : Այս նոր վայրը, իր բանուորական - գործարանային համայնքով կեանքով գործադուլային շարժումներով ու քաղաք. բախումներով վճռական նշանակուած թիւն ունեցան Կուրդինեանի աշխարհայեացքի ձեւաւորման մէջ :

Յեղափոխական շարժումներուն ակնառու ելլալը, մարքսեան գրականութեան հետ ծանօթանալը, Մ. Գորկիի ստեղծագործութիւններով տարուիլն ու Յ. Յակոբեանի բարեխար ազդեցութիւնը նոր ընթացք եւ զարկ կուտան իր ստեղծագործութեանց : 1909ին Շուշանիկ Կուրդինեան հետեւեալ խոստովանութիւնը ըրած է .

« Ես ինձ շատ պարտական եմ զգում ռուսական կեանքին, վերածննդի փոթորկոտ օրերին եւ յատկապէս ռուսական պրոլետարիատին : Ռուսաստանը իմ քաղաք. մոտիկների հայրենիքն է » :

Ատկէ վերջ, իրարու ետեւէ գրեց կարգ մը մարտական բանաստեղծութիւններ, որոնցում, պարտայտեց պայքարի ելած աշխատաւոր զանգուածներու շիկացած ցասումն ու ատելութիւնը տիրող կարգերու դէմ, հին աշխարհը խորտակելու անոնց անսասան կամքը : Գեղարուեստական վառ համոզութեամբ բացառապէս շրջապատող կեանքի ընկերային — դասակարգային հակասութիւնները մերկացնելով աշխարհիկ եւ հոգեւոր տէրերու դիշատիչ էութիւնը, բանաստեղծուհին արտացոլացուց աշխատաւորութեան կենսական պահանջները ու հարազատ շահերը, ընթերցողը տողերով յեղափոխական պայքարի վճռականութեամբ : Այդ տեսակ բանաստեղծութիւններէն յիշատակութեան արժանի են « Բանուորները », « Հանգստէ՛ք շահերը » եւս, որոնք մեծ ոգեւորութեամբ կ'արտասանուին :

Յեղափոխական շարժումներու դարգացման զուգընթաց եւ անոնց անմիջական ազդեցութեամբ սրուեցաւ Կուրդինեանի բանաստեղծութեան քաղաք. նպատակներու թուիչը : Երբեմնի թախիծն ու անորոշ տենչանքը տեղի տուաւ « ստրուկի շիկացած բռնութեան դաժը » խորտակող յեղափոխական դանդաղներու վճռական ընդվզումներու թախիծ եւ անընկճելի երթի հոգեւոր արձագանքներուն : Ընդդիմեցաւ եւ հարստապաւ իր ստեղծագործութիւններու նիւթի շրջանակի :

Պէտք է նշել որ Կուրդինեանի չկրցաւ մինչեւ վերջը անսպաթա շարունակել իր ուղին : Ռուսական առաջին յեղափոխութեան վայրէջքը եւ անոր յաջորդող լեռնաշրջանի ընդունեցաւ ցաւատանջ ապրումներով եւ իր քնարին լարերով ձնչեցին « բեկ - բեկ » : Անոր ստեղծագործութիւնը աւելի խորացաւ համաշխարհային պատերազմի տարիներուն, երբ արդէն զգալապէս չեղեցաւ յեղափոխական բանաստեղծութեան ճամբէն եւ հնչեցուց անհարազատ ու խորթ հնչիւններ :

Այդ չեղումներն ու սպաթաւումները արդիւնք

ցասական է, որպէսզի կարելի ըլլայ զայն վերադրել մարդոց փոփոխամտութեան եւ կամ ճակատադրի անգլութեան » :

Պ. Անտրէ Ծոնթէն կ'ընդունի, որ սկիզբէն իսկ յիմար պատրանքներ անուցուած են, եւ մասնաւորապէս կանգ կ'առնէ երկու գլխաւոր կէտերու վերայ .

Ա) Այն ինքնախաբէութիւնը թէ՛ Ֆրանսա կը մնայ եւ կամ դարձեալ կը դառնայ մեծ պետութիւն : Ազատագրեալ Ֆրանսան անարիւն էր : Կրնար պղտիկներուն « մեծ » ըլլալ : Զօր. տը Կոլ ուզեց որ ան ըլլայ Մեծերուն պղտիկը : Բայց ամէն մարդ ծանօթ էր մեր վիճակին եւ « պլլեֆ » մը ներքի չէր : Կը յաւակնէինք մեր ուժերէն եւ միջոցներէն վեր քաղաքականութիւն մը վարել, եւ մեղ բարձրացնել իրական յաղթականութեան մասկարդակին, որոնք, Եսթլայի մէջ, աշխարհը բաժնէր էին աղեղնութեան շրջանակներու :

Բ) « Այն միմիտ հաւատը, թէ իմ Միտքով, թիւնը, բոլորած ըլլալով իր աճման տաղանապալի շրջանը, եղած է երկիր մը յարեւմտեան միւսինը : Մարդ ցուազին տպաւորութիւն մը կը կրէ այսօր, կարգաւոր խելացի եւ անկեղծ համարուած մարդոց գովասանական տաղերն ու չափաբանութիւնները » իմ Միտքեան եւ անոր վարիչներուն հասցէին : Եւ որովհետեւ Գերմանիոյ կողմէ յարձակման ենթարկուած Ռուսաստանը ինքզինքը կը պաշտպանէր, ստորագրելով « Աւստրիա-տեսակ Ռեխտ » կամ « Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան » դաշինքը, եւ որովհետեւ կ'ընդունէր, վերջապէս, լուծել « կոմիւնտէր »-ը, կարծեցին կամ ուզեցին հաւատաւոր թէ ան կ'ուրանար Մարքս - Լենինեան վարդապետութիւնը եւ կը հրաժարէր համաշխարհային յեղափոխութեան առաջնորդի կոչումէն » :

Այս թիւրատեսութիւնը ահաւոր հետեւանքներ ունեցաւ : Բայց այդ մասին յաջորդով :

Թ.Ա.Թ.

Արթնցիք, ընդհր...

Գաղութ գաղութ

ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳ ԹՐԻԷՍԹԵՒ ՄԷՋ

Բանի մը ամիս առաջ «Յառաջ»-ի մէջ լոյս տեսաւ յօդուած մը. — Հայ մայր մը թախանձաւ - գին կը փնտռէր բարեբար մը իր գաւկին: Կ'ուզէր հայեցի դաստիարակութիւն մը տալ անոր, բայց, նիւթապէս անկարող, սիրտը կ'արիւնէր ի տես իր մանչուկին օտարացման: Յոյս մը լոյս մը կը փնտռէր:

Անձանօթ բարեբարը կը կարգայ Յառաջի այդ յօդուածը եւ հարցնելով հոս հոն իր ծանօթներուն կը գտնէ հայ տղեկին հասցէն, եւ կ'ըսէ:

— Ես յանձն կ'առնեմ զնեւ Գրիգորիկը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, եթէ յաջող աշակերտ է, մինչեւ դպրոցին չըջանը լրացնելը:

Այս անգամ ուրախութեան եւ երախտագիտութեան արցունքներ կը հոսին մայրիկին աչքէն:

Ահա քիչերէն մէկը՝ իր դործնական ազդասիրութեամբ եւ մարդասիրութեամբ:

Բարեբարը, այնքան համեստ ու բարի, կ'ուզէ անձանօթ մ'աւ: Երախտապարտ ենք իրեն:

— Հարուստ է, տուեր է պիտի ըսեն ոմանք:

Բայց հարկըւոր, հաղարար հարուստներ ունինք եւ անհետ կորած գումարներ, անհաշիւ զանձեր: Ծառ անգամ օտար ամուսնութիւններով Հայուն դրամը կը հօսի օտարներուն սնտուկը:

Ո՞վ է հաշուեր միլիոնաւոր հարստութեանց կորուստը եւ յետ մահու կողոպտումները: Կ'անհետանան հայ ընկեր, կը գլորին ու կ'երթան՝ անյիշատակ:

Զէ՛րն կրնար յիշատակ մը ձգել որքի մը տէր կանգնելով, սաներ որդեգրելով, դպրոց մը շինելով...

Որքան պէտք ունինք Հայուն որակը բարձրացնելու, բարձրագոյն կրթութեամբ:

Աշխարհի վրայ ցրիւ ցրիւ եկած Հայեր, հարուստ քաղով թմբած սրտեր՝ արթնցէք եւ սաներ որդեգրեցէ՛ք հայկական դպրոցներու մէջ:

Լուծեցէ՛ք հպարտօրէն վրէժը՝ մեր բիւրաւոր նահապետներուն օրոնք ինկան որպէսզի Հայը Հայ մնայ:

«Յառաջ»-ի Յունուար 3ի թիւին մէջ կոչ մը կար Մարտէյէն: Երկու ուսումնասէն հայորդիներ բարեբարի կը սպասեն:

Փառք եւ պատիւ անոր որ պիտի ելլէ ըսէ:
— Ահա ես պատրաստ եմ: Հեքսիմէ

էին տիրապետող անկումայնութեան (décadence) եւ քաղքենի ու ազգայնական գաղափարախօսութեան ազդեցութեան: Ատոնց հետ միասին հրն - չեցուց իր քնարի առողջ խրեքը՝ տալով յեղափոխական տրամադրութիւններով տոգորուած նոր գործեր:

Իր ստեղծագործութեան վերջին ուժերը նուիրեց իր քնարեց նոր ընկերվարական մշակոյթի ստեղծման գործին եւ խանդավառութեամբ երգեց նոր աշխարհը կառուցանող մարդոց սէրն ու նուիրումը ընկերվարական գործին:

ԳՐ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
(Թեկնածու Բալաս. Գիտութեանց)

ԱՆՏՈՆ ԿԱԶԷԼԻ յուղարկաւորութիւնը կա - տարուած է Գեկու. 26ին Ֆիքսի կաթողիկէ Հայոց եկեղեցիին մէջ ի ներկայութեան ազգականներ - ըռ, ընկերներու եւ բարեկամներու հոծ բազմութեան: Արարողութեանց նախագահած է Գեռ. Յովսէփ Թ. Ծ. վրդ. Սանձեան: Դամբանական խօսած է ընկեր Չաքար Չաքարեան պարզելով ա - նոր կուսկցական եւ հրապարակագրական գործը: Ապա դադարը ընկերներու կողմէ ուսամբարձ փոխադրուած է Այ. Երզնի: Թաղումը կատարուած Պրահայի գերեզմանատան մէջ, ուր խօսած է ընկեր Սօս Վանի, ներկայացնելով հանդուցեա - լին գրական, քաղաքական եւ հանրային գործունէութիւնը:

ՅՈՒՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ամբողջական մարդա - համարը, իր յարանուանութիւններով, կազմելու համար Աղբ. Առաջնորդարանը եւ կեդր. վարչու - թիւնը կոչ մը զրկած են հարցարաններով բոլոր ազգային մարմիններուն: Տարիներէ ի վեր անոնք կ'աշխատին ճանչցնել յունահայ գաղութի իրեն կրօնական համայնք: Արդէն կազմուած է եռան - դամ յանձնախումբ մը, որ շուտով գործի պիտի ձեռնարկէ:

ՊԱՆԲԱՆԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Յունաստանի պետական շրջանակները կը հա - ւաստեն թէ դեռական արգիւնքի յանգած են այն ձեռնարկները, որով պաշտպանողական նոր ճա - կատ մը պիտի կազմուի Թուրքիոյ, Իտալիոյ, Եւրոպայի միջին Յունաստանի մասնակցու - թեամբ: Կատարուած ձեռնարկները վճարական փուլի մը մէջ մտած են եւ Երբեակ Չինակցու - թիւնն ալ մօտեցաւ պիտի կնքուի:

— Հոռմի մէջ զորոյց կը չըջի թէ 1953ի առա - ջին ամիսներուն զինուորական դաշինք մը պիտի կնքուի Թուրքիոյ, Եւրոպայի եւ Յունաստանի միջեւ: Այսպիսի դաշինք մը մասնաւոր կարեւորու - թիւն պիտի ունենայ որովհետեւ եւրոպայի հրա - մանաւարութիւնը պիտի կապուի հարաւարեւել - եան եւ հրաւային եւրոպական հրամանատարու - թեան:

Իտալացիները դժգոհ են որ Թուրքիան եւ Յունաստանը որ չեն ուզեր իրենց ուժերը դնել իտալացի հրամանատարի մը տրամադրութեան տակ:

ԼՐԱՏՈՒ ՍՐՈՒԵՍՏԻ

Ֆրանսական ձայնասփռուէն վերջ, Télévisionը երեքշաբթի իրիկուն ներկայացուց Մարտիանի Mon Coeur dans les Highlands: (Միտ իմ ի բար ձունս):

Այս թատերախաղը անգլիագիր գրագէտին ա - մէնէն յատկանշական գրութեան մէկն է, ուր կը գտնենք հեղինակին ժողովրդական եւ զգա - յուն բանաստեղծութիւնը եւ իր հայրենաբաղձ րդ - գացումները: Սաղը ներկայացուց Michel Vitold, տաղանդաւոր դերակատարներու հետ: Տիկին Քը - նար Ալեանուրեան կը ներկայացնէր հայ մայրի - կը, որ խաղին մէջ ալ միայն հայերէն կը խօսի: Վիթուտ այս խաղը պիտի ներկայացնէ մարտին, Vieux - Colombierի թատրոնին մէջ:

ւարկութեան, ճշգրիտ պատասխան մը տուաւ:

75 ոտք մը կայ, ըսաւ:

Պահ մը, ոչ ոք համարձակեցաւ հարցնել, թէ նաւապետ ինչի կը նմանէր: Երեքն ալ ունէին բարդութեան մը նախազդացումը: Ի վերջոյ, Գերմանուհին, «Պրոյլան» Տուարով, ըրաւ հար - ցումը:

— Լաւ տեսք ունեցող մարդմէն է, պատաս - խանեց ոստիկանապետը: Տեսակ մը կարմիր մօ - լորք ունի...

Երեքն ալ միաժամանակ պոռացին անոր ե - րեսն ի վեր: Ոստիկանապետը իր կարգին պոռա - լով վստահեցուց զանոնք, թէ բան մըն ալ չէ պա - տահած: Մարդը նաւահանգիստը կը մնար եւ նա - ւը իրապապէս վնասուած էր:

— Վնասը ես աչքովս տեսայ... Բայց եթէ կ'ուզէր, կրնար շիտակ հոն երթալ եւ ձերբակա - լել զայն:

Պոյացան դէպի ոստիկանապետին ինքնաշար - քը եւ սուրացին դէպի նաւահանգիստը: Այնտեղ էր նաւը: Ոչ ոք նուազագոյն կասկածն իսկ չուէր, թէ ատիկա կը պատկանէր Capitaine Solitaireին: Սկսան մտածել իրենց յաջորդ քայլին համար: Բայց, ճիշդ այդ պահուն պատահեցաւ բան մը, որ ամէն վիճաբանութիւն աւելորդ դարձուց: Պատահեցաւ բան մը, որուն մասին հետազոյցին խօսուեցաւ տարիներով եւ որ մեկնուեցաւ հազար ու մէկ ձեւերով, Հիւսիսային Ամերիկէի ամբողջ ծովեղեթին վրայ:

Որովհետեւ լուծութիւնը խզուած էր օրոտա - նման պայթումով մը, որուն արագօրէն յաջոր -

ԹՐԻԷՍԹԵՒ, 9 Յունուար. — Սերելի «Յառաջ», Յունուար 4ին Թրիէսթէի հայ տարագիրներուն այցելեց Միլանի հոգեւոր հովիւը, Չաօն Բ. Վ., եւ պատարագ մատոյց Ծնունդի առթիւ: Արարողութիւնը կատարուեցաւ մեր գաղթականի ոռնա - կան եկեղեցիին մէջ: Ներկայ էին 64 տարագիր - ներ եւ Թրիէսթէի Հայերը: Օտարներ ալ կային եւ երկիւղածութեամբ ունկնդրեցին մեր Ս. սրա - տարագի արարողութիւնը: Մեր տղաքը որոնք Եւրոպայի ծնած են, առաջին անգամ կը տես - նէին հայի. Ս. պատարագը եւ այնքան աղուած էին որ եկեղեցիէն դուրս չէին ուզեր ելլել:

Վարդապետը օրուան պատշաճ քարոզով մը սիրովեց մեզ եւ քաջալերեց մեզ որ համբերու - թեամբ սպասենք մեր տեղաւորման:

Պատարագէն վերջ տեղի ունեցաւ Զորահէքը կնքահայրութեամբ Թրիէսթէի ծանօթ Հայերէն Պ. Վահէ Զինձիբեանի: Չաօն Բ. Վ. միասին բերած էր նաեւ փոքրիկ դուռնի մը Ծնունդի առ - թիւ անուշեղէններ բաժնելու համար փոքրիկնե - ռուն: Մաս մըն ալ մեծերուն բաժնուեցաւ: Այս առթիւ մեր խորին շնորհակալութիւն կը յայտ - նենք, վարդապետին եւ Միլանի հայ գաղութին:

Հայրենակցական ջերմ բարեւոյթ բոլոր տա - րագիրներէն: Զաֆէ Մորսիկեան

ՏԻՐՈՒՆԻ. — Սոֆիայէն ցաւով կ'իմանանք թէ Դեկտ. 24ին մեռած է, խոր ծերութեան մէջ, Տի - կին Աղաւնի Գալուստ Արխանեան, կինը՝ ողբա - ցեալ նահատակ յեղափոխականին Գալուստ Արխանեանի (Հաճի Բէկ):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Յունուար 10ին Պոլսոյ մէջ կուխամարտի մը - ցում մը տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի կէս ծանրու - թեան ախոյեան Ժադ Հայրապետեանի եւ Սպա - նիոյ ախոյեան Ramon Martinezի միջեւ, (10×13): Հայ ախոյեանը յաղթական հանդիսացաւ 2. չը - րանին: Իսկ Յունուար 24ին հակառակորդը Albert Ivel դժուարութեամբ յաղթեց իտալացի Pa - ncuni (կէտով):

× Յունուար 10ին Օրանի մէջ (Մարք) կէս ծանրութեան (finaliste) հայ կուխամարտիկ Գաւր - եան յաղթեց արժերիացի Boubeckerի, կէտերու ա - ռաւելութեամբ:

Երկրորդ Հայրապետեան մը կը փայլի Մա - րթի մէջ, երկու տարիէ ի վեր: — Սարգիս 2.

×

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի 11 Յունուար, մեր Հ. Մ. Բ. Մ. ի տղաքը փայլուն յաղթանակ մը եւս տարին, 3—1 յաղթեցին Saint Symphorien rue Coiseի խումբին: Փութալի եղանակը լրացնելու համար, մերին - ները ունին տակաւին չորս կարեւոր մրցումներ Charly (25—1—53), Point du Jour 1—2—53, Sa - thonay 15—2—53, Lugdunum 22—2—53: — Բ.

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

(105)

ՀՌԶԱԿԱՆՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԳ. — ՍԻՐՈՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Բացի իրենց ձանձրոյթէն, անոնք ամէն իրա - ւունք ունէին զոհ մնալու իրենք իրենցմէ: Իրենց աշխատանքէն ունեցած էին կոկիկ շահ մը: Որ - քան որ գիտէի, ոչ ոք կասկածած էր, թէ օդա - տորմիդ մը գոյութիւն ունէր այդ անտուկներուն մէջ: Անհաւանական, նոյնիսկ անկարելի էր, որ օտար ձեռք մը խառնուած ըլլար այս առաքում - ներուն: Վստահօրէն կարելի է ըսել, թէ այս օ - դանաւերը պիտի հասնէին իրենց տեղը:

1935 Օգոստ. 16ին, երեկոյեան դէմ, ոստի - կանութեան պետը կանչեց գործակալները: Բե - րաւ չի՛ք մը գինի եւ միասին խմեցին:

— Նոր բան մը կա՞յ նաւահանգիստին մէջ, հարցուց գործակալներէն մէկը:

— Ոչ մէկ նորութիւն, պատասխանեց ոս - տիկանապետը: Միայն բրիտ. ձկնորսանաւ մը, որ ունի մեքենան աւրուած է, եկաւ նորոգութեան համար:

Հիացած էր՝ իր այս ըսածին թողած տպա - ւորութիւնը տեսնելով:

— Ի՞նչ լայնք ունի նաւը, հարցուցին իր խօսա - կիցները, յայտնապէս խռովի մատնուած:

Ոստիկանապետը, վարժ նաւերու եւ նա -

դած էին ուրիշներ: Միւսնոյն ժամանակ, օդա - նաւային գործարանի ուղղութեամբ, դեղին, սպի - տակ եւ կարմիր բոցեր կը բարձրանային դէպի եր - կինք: Հրեղէն սրուն մը կը լուսաւորէր այդ իրի - կուն անտապտը եւ Զուարայի բնակիչները, սար - սափած, կը պոռչտային չորս կողմը:

Իտալացին եւ Սպանիացին մտան ինքնա - շարժ, միասին քաշկոտնելով «Պրոյլան» Տուա - րովը: Ունեթերու պէս սուրացին անոնք անապա - տին մէջէն, դէպի չարաղէտ հրեղէն:

Երբ հոն հասան, գործարանը գտան քարու - քանդ: Սլացիկ բոցերու ծով մըն էր, որքան շուրջ զինուորները անապաւէն ու աննպատակ կը վազվէին, առանց բան մը կարենալ ընելու:

Տաղնապահար եւ կատաղած, երեք գործակա - ները ոստիկանապետը դրեթէ ծեծեցին: Տարօր - նակօրէն, աղէտէն ազդուած երեւոյթը չուէր: Հետազոյցին պատժուելէ ազատեցաւ, խոստանա - լով ձերբակալել Capitaine Solitaireը:

Փառալիկ հասնելուն չձերբակալեց նաւապե - տը, այլ գրաւեց նաւը եւ վրան դրաւ երկու պա - հակներ, հրամայելով անոնց կրակել, երբ նաւը ճամբայ հանելու ամենափոքր փորձը նշմարեն:

Ապա, նորէն փութաց հրեղէնի վայրը, հա - ղորդեց նաւին գրաւուած եւ ուղեց նոր հրաման - ներ:

Երկու շաբաթ վերջը թափթփած վրայ-գլու - խով երկու իտալացի ոստիկաններ դիմեցին Օրա - նի Փրանս. նաւահանգիստի խաւ. հրապարտող: Ու պատմեցին տարօրինակ պատմութիւն մը:

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. Զինկեր

Քան Պետրոս Պալթաղար, երեք օրուան հոգեկա
քէ մը վերջ : 88 տարեկան էր եւ փականէն դոր
ծունէութիւն մը ունեցած էր հասկական եւ Թր

ՀԻՆԸ ԵՒ ՆՈՐԸ

ՌԻՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

Չուարթ Մոլեան

Մեզմէ չուրջ հարիւր տարի առաջ, ազատա - կան եւ պաշտօնողական հոսանքները բուռն պայ - քարի մէջ էին եկեղեցիի եւ լեզուի խնդիրներու համար: Ազատական հոսանքին պետը, Սահպան - նոս Նազարեան, անհրաժեշտ կը նկատէր արմա - տական փոփոխութիւններ՝ եկեղեցիին եւ եկեղե - ցական դասուն վարկը բարձրացնելու համար: « Հիւսիսափայլ »-ի խմբագիրը կը գրէր այն ա - տենուան հայերէնով .

— « Եթէ Հայոց եկեղեցին պէտք է այս մեր կլանող ժամանակին դիմանայ, պահպանուի, ա - պա անպատճառ պիտոյ է նորան նորոգել իր հնա - ցած եւ մաշուած կենդանութիւնը՝ միտ դնելով յառաջագէտ մարդկութեան պիտոյններին: Հա - յոց եկեղեցին պիտոյ է մի քեֆորմ անէր ոտից մինչեւ գլուխ, այսինքն մի ազդու վերանորոգու - թիւն Աւետարանի հաստատման հիման վրայ, ի հարկէ ներգործելով արմատից դէպի վեր, ժողո - վրդի եւ հոգեւորների դաստիարակութեամբ եւ կրթութեամբ մեր օրերի լուսաւոր հոգու համե - մատ »:

Այս կոչը, — որովհետեւ տեսակ մը կոչ էր ասիկա, — չարժան մէջ դրաւ պաշտօնողական դասը, որ ինքզինք կը կոչէր «աւանդապաւ» : « Մեզու Հայաստանի », « Ճառքաղ », « Կոռնկ », կարծելով անշուշտ, որ իրենք աւելի քրիստոնեայ են, քան Նազարեանը, միաբերան դռնցին: « Նա - զարեանը լուծեալիւն է, Նազարեանը կրօնքի դէմ է, կ'ողջ ազդը լուծեալիւն դարձնել »:

« Աւանդապաւ »ներու պարագլուխներէն մէկն էր ոմն Չերքեզեան, որուն անունը կայ, ամառու - մը չկայ: Երկար մեղադրականով մը Չերքեզեան դիմեց Մատթէոս կաթողիկոսին եւ, ինչպէս վա - յել է՝ մոլեռանդ հաւատարմի չնկերուն, Նազարեա - նը ներկայացուց իրրեւ հերձուածող, պառակ - տիչ, քիչ կը մնայ, որ ըսէինք նաեւ իրրեւ... դաշնակ:

Չերքեզեանի մեղադրականը հետեւանք չու - նեցաւ սակայն :

Մեր նպատակէն դուրս է երկար կանգ առնել երեւութապէս յանուն կրօնքի, բայց իրապէս յանուն ծիսակատարութեան մղումը այս պայ - քարներուն վրայ: Ինչ որ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ առանձնապէս, ոչ այնքան մեղադրանքն է, որքան մեղադրանքին ձեւը: Չերքեզեանները «լու - թեալիւն » կ'անուանէին իրենց հակառակորդնե - րը, ինչպէս որ մեր օրերու Չերքեզեանները «հա - կաճմիսական» կ'անուանեն մեր օրերու Նա - զարեանները:

Մեր բարբերը, պայքարելու, վիճելու մեր ձեւերը գրեթէ փոխուած չեն հարիւր տարուան մէջ:

Հաւատարիմ իր բարենորոգչական ըմբռնում - ներուն, որոնք նոր էին այն ատեն, բայց հինցած են հիմա այլեւս, Նազարեան կը պայքարէր « հնաւանդ հասկացողութիւն »ներու դէմ, պահ - պանողականութեան դէմ, յետադիմութեան դէմ, սխալ հասկացում կրօնասիրութեան դէմ, որոնք հաշտ չէին ժամանակի, հարիւր տարի առաջուան ժամանակի ոգիին հետ:

« Հիւսիսափայլ »-ի քարոզած կրօնական ներո - դամտութեան դէմ՝ « Կոռնկ » կը պաշտպանէր այն դադափարը, թէ լուսաւորչական եկեղեցիէն դուրս հայութիւն չկայ:

Կրօնքէն ետք, լեզուի խնդիրն էր, որ դուռ բացաւ բուն ու երկարատեւ պայքարներու պահպանողական եւ ազատական հոսանքներու մի - ջեւ: Գրաբար կը նկատուէր « սրբազան լեզու », իսկ աշխարհաբար՝ « ռամիկ բարբառ »: Նազարե - ան, իրեն հետ նաեւ Միքայիլ Նալբանդեան, կը յայտարարէին, թէ գրաբարի դարը անցած է, ուստի անհրաժեշտ է ստեղծել նոր լեզու: Այս մասին Նազարեան կը գրէր « Հիւսիսափայլ »-ի մէջ. — « Դիւրին է յարուցանել մեռելներին գե - րեզմանները, քան թէ հին լեզուի միջոցով նոր ժողովուրդ լուսաւորել »:

Ոստելով արեւմտեան եւ արեւելեան բարբառ - ներու մասին, Նազարեան որեւէ անպատեհութիւն չէր տեսներ երկու անջատ բարբառներու դոյու - թեան մէջ, բայց երկու բարբառներէն լուսաւորչը կը համարէր արարատեանը: « Ինչ վնաս կայ, — կը գրէր ան, — մի ծաղիկ տեղ երկու ծաղիկ ու - նենալ ազդի մէջ, թող աճեն եւ զօրանան այս եր - կու ճիւղերը նոյնարմատ ծառի, թող ծաղիկն ու պտղաբերին դոքա. այնուհետեւ կը պատուենք ամէն միւր, նայելով նոր պտուղներէ պատուա - կանութեանը »:

Մենք այս մասին խօսած ենք արդէն այս սիւ - նակին մէջ, « Լեզուական հարցեր » խորագրին տակ: Ներկայ պարագային՝ խօսքը երկու բար - բառներու մասին չէ, այլ գրաբարի եւ աշխարհա - բարի: Նազարեանի յարձակումները հին լեզուի գրաբարի դէմ, ոտքի հանեցին դարձեալ պահպա - նողական դասը: Առաքել Արարատեան եւ Յով -

Տասը կոյսերէն մին էր այս, որուն առիթը տրուեցաւ « փեսային հարսանիք »ին մասնակցել, բայց որ չգիտցաւ օգտուիլ անկէ եւ յիմար կոյ - սերուն պէս դրան ետեւը մնաց:

Փեսային հարսանիքը՝ ժընեւի մեր «Հայկա - կան Տուն»ն էր. Եւրոպայի սրտին վրայ, հայա - սէրներու շրջան, նիւթական լայն միջոցներով, բոլոր ասպարէզները բաց ... ուղած դպրոցը յա - ճարէ եւ ուղած մասնագիտութեանց հետեւէ, Ա. Էն Ծ. կը բաւէր միայն փափաք յայտնել:

Չուարթ եկած էր անապատային երկրէ մը, ատոր համար ժընեւի մեր տունը « սիրոյ անա - պատ » մը կարծեց եւ թոյլ տուաւ որ անապատի հովը զինքը նետէր մէկ ուղասիւնէ միւսը, «ովա - սիսները ըլլալով մենք »:

Միւրոյ մէջ «յաջողութիւններ» ունէր Չը - ւարթ: Վկայ՝ ժընեւի « Հայկական Տան » սա - ներուն օրագիրները:

Իւրաքանչիւրիս « օրագիր » տետրակին մէջ տեղ ունէր Չուարթ, սակայն իր փառքի օրերը ապրեցաւ Մարտիկի հետ:

Գասերու տաղտուկէն ետք, երբ տուն կը հաս - նէին, պահ մը կը մոռնային չահուած գէրծերը, սիրոյ երկնաթիռ թռելուն մէջ, թէեւ պղտոր - նական էր այս «սէրն » ալ, ինչպէս պատանե - կան մեր բոլոր սիրային արկածները:

Մեզի համար «սէր»ը նայուածք մըն էր, խօսք մը, ժպիտ մը: Հազիւ կը հասնէինք սիրա - բանութեան ներկայ սահմաններուն: Նայուածք մը ամբողջ օր մը կը լեցնէր, ու ժպիտ մը՝ շա - բաթներու երանքին ... Իսկ Չուարթ, անապատի պէս անաշտման եւ անծայրածիր սիրտ մը ունե - նալով՝ իր ժպիտները առատաձեռնօրէն կը բաշ - խէր սրտատրոփ թեկնածուներու ...

Բայց ինչպէս ըսի, Մարտիկը եղաւ բախտա -ւորը, կամ ընկերային թիւ մէկ թշնամին: Ժպիտ - ներու լաւագոյնը կ'երթար անոր:

սէփ Չերքեզեան, բարձրախօսները այդ դասուն, Նազարեանի պատմա - լեզուագիտական փաստե - րուն կը հակադրէին աստուածաշնչական աւան - դութիւններ: Նազարեան կը պնդէր, որ Հայոց լեզուն հնդեւրոպական ծագում ունի, իսկ Արա - բատեան եւ Չերքեզեան հայերէնը կը համարէին Նոյի լեզուն, աշխարհի ամենահին եւ սրբազան լեզուն: Մասնաւորաբար Չերքեզեան կը մեղա - դրէր իր հակառակորդը անով, որ կ'ուրանայ այս « ճշմարտութիւն »ը, այսինքն Նոյեան լեզու չի համարեր հայերէնը: Եւ իր բաժնը հաստատելու համար վկայութիւններ կը բերէր Աստուածա - չունչէն եւ Մովսէս Սորենացիէն:

Ուրիշ մը՝ Աղնաւուր (հնդկահայ) աշխարհա - բարը կը կոչէր «խոթադուտ», «անկիրթ բար - բառ», «խոտորմունք գրաբարի»: Եւ բաց է բաց կը յայտարարէր, թէ ով որ աշխարհիկ լեզուով գրուած դպրոցական մատեանները կրակի ճարակ դարձնէ, ազդասիրական դոքո կատարած կ'ըլլայ:

Ի վերջոյ աշխարհաբարը յաղթանակեց սա - կայն: Դարձաւ գրական լեզու: Ժողովուրդը յաղ - թեց Նոյին ...

Գրաբարի եւ աշխարհաբարի պայքարը մօտա -ւորապէս նոյն ձեւով կը մղուէր նաեւ Թուրքիոյ Հայոց մէջ: Պայքարը սկսաւ անցեալ դարու վեր - ջին քառորդին, այսինքն 10—15 տարի աւելի ուշ, քան Կովկասի մէջ:

Գրաբարի ակոյսեաններէն մէկը, տղթ. Գ. Սեւեան, կը գրէր 1893ին. — « Ինչ դժուարու - թիւն կայ, որ մեր մատաղ տղայք, փոխանակ ըսելու «մօրը գնա», եղբայրդ սիրէ, քրոջը ծաղի - կը տուր, քիչ մը ջուր բեր, պարտեղ գնա, դուռը բաց», ուսանին ըսել «երթ առ մայր քո, սիրեա զեղբայր քո, տուր զծաղիկ քեզ քոյ, բեր սակաւ մի ջուր, երթ ի պարտեղ, բաց դուռն» եւն. եւն » («Պատկեր Աշխարհիկ Գրականութեան», Յ. Գուրգէն, Պոլիս 1893, էջ 52):

Տղթ. Սեւեան «անտեղի» կը գտնէ, օրինակ, սա բառերը. — Ղաճգօրէն, հոգեւին, դէպնոտ, խոհանք, խոնջէնք, դարթօնք, շիրմաստան: « Սորթ » կը համարէ բուրմունքաւոր, պարզունակ, խոստմնալից, ներհալեցութիւն, արտադրոյթ, թարմադեղ բառերը: Տալէ ետք «կոչտ», «սխալ», « ծաղրելի », « անիմաստ », « յիմարական » ու - րիշ բառերու նմոյշներ Թուրքիայ Հայոց Չը - քեզեանը կը վերջացնէ իր ուսումնասիրութիւնը լեզուի կարեւորութեան մասին՝ հետեւեալ ողբա - սացութեամբ.

— « Ո՛ւր է այն ազնիւ, չքեղ ու փառաւոր լեզուն, եւ ո՛ւր է այժմու մրոտ, աղտոտ ու դար - չահոտ լեզուն: Ո՛ւր է այն հին հարազատ, բնական եւ դեղեցիկ պարզութիւն, եւ ո՛ւր է այսօրուան անհամ, անիմաստ, կոչտ ու խառնակ խորթու -

— Աղջի Չուարթ ... = Մարտիկ ... Ու Foyer Arménienի մութ անկիւնները կը բա - սաւորուէին անոնց ներկայութեամբ: Ամէնքս ալ կը քննադատէինք անոնց « սիր - ուրտութեան », ու մանաւանդ կը նախանձէինք, ու կը ուրտութեանք որ բախտին անիւր դառնայ, եւ մեղ սպասէինք որ բախտին անիւր սիրային փառքի շրջա - նը եւ երազներ հիւսել անապատային «հովերու - թիւններու» մէջ:

Չուարթ յաճախեց աղջկանց վարժարանները եւ մրցանիշը կոտրեց երկու տարի միեւնոյն դա - սարանին մէջ՝ 25 աշակերտի վրայ 25րդ ըլլալով: Մեր Չուրթերիացի բարերարը, Չուարթի ար - տակարգ ուշիմութիւնը տեսնելով, դայն զրկեց աղջկանց երկրորդական վարժարանը, ուր ան պի - տի կարենար իր ուսման ծառաւին յազուրդ տալ:

Սակայն հոն ալ Չուարթ արտակարգ ուշի - մութիւն ցոյց տուած ըլլալով, յարմար տեսնուե - ցաւ զինքը վերադարձնել իր աւագներուն:

Չուարթի « ուշիմութիւնը », փոխանցիկ հի - ւանդութեան մը պէս, վարակեց մեզմէն մեծնք:

Բայց այդ «ուշիմութեան» ամէնէն շատ զոհ դնաց Մարտիկ, որ սկսաւ դպրոց փոխել, չապիկ փո - խելու պէս: Ի վերջոյ փոխնորդ չմնաց, ու Մար - տիկ՝ նետուեցաւ կեանքի դպրոցը, ուր այսօր կը թափառի ... անչապիկ:

Գրական ասպարէզին մէջ փայլուն էր Չը - ւարթ: Կը գրէր, կը կարդար ու մանաւանդ կը յուզուէր:

Կը կարդար այն ամէն գիրքերը որոնք ... արգիւնած էին, ինչպէս՝ «Գաղտնիք Փարիզի», « Միայն չափահասներու համար », «Արգիւնած պտուղ », «Ազամ - Եւսիի դրախտէն վտարուե - լում դադարի պատճառները», եւն.:

Գիրքերը դադարեց չունէին Չուարթի համար. դրելու արուեստը նոյնպէս:

Կը գրէր երկարապատում romanներ, անա - պատի կեանքէն: Հերոսներէն ինք կ'ըլլար, հերոս - ները՝ մենք:

Ասպետներ կուռի կ'ելլէին անապատին մէջ գե - դուհիի մը համար, ու իրարմէ կը խլէին դայն: Սիրաբանութեան տեսարաններ կը նկարագրէր

Թիւններն: Այս իրար մերժող դուրթիւններն, այս իրարու հակառակ ուղղութիւններն յիշուի տեղի կուտան տխուր եւ վհատեցուցիչ խորհրդա - ծութեանց, եւ մարդ կը դռնէ ի խոր սրտէ. — Ե - րանի թէ Երեմիա մարդարէ հայ լեզուի վրայ ող - բար իւր ողբերն, քան թէ Երուսաղէմի վրայ» (անդ, էջ 77):

Ուրիշ գրաբարեան մը, Յովհաննէս Եհնյ. Մկրեան, « Լեզու եւ կրօն » խորագրին տակ, կը գրէր դարձեալ 1893ին. — « Այժմ կը դառնուին ո - մանք ի նորահաս երիտասարդաց՝ որք զանձինս Աշխարհաբարեան կը կոչեն, եւ մերթ ընդ մերթ կը կրկնեն դարբարի մեռելութիւնն. բայց որքա եւս ի զուր ընդդէմ ի թմանի կ'աւազեն. անշուշտ պիտի դառնան ի զգաստութիւն՝ համոզուելով իրենց առջեւ զնացողների նման՝ թէ անհնարին եւ անկարելի է Հայոց սրբազան լեզուն բառնալ ի միջոյ, առանց արհամարհելու զիւրոն սուրբ, եւ նա կ'արհամարհէ զմիւրն կամ զմիւրն՝ նա չէ ճշ - մարիտ հայ:

« Ապաքէն ճշմարիտ Հայոց կը մնայ կըթեւ դաւառակունքն հա յիւրօնի եւ հայ լեզուաւ, գրա - բար լեզուաւ » (անդ, էջ 119):

Եզրակացութիւնը պարզ է. հայ լեզու ըսե - լով՝ Մկրեան քահանայ դարբարը միայն կը հաս - կընայ իրեն համար եւ իրեն պէս մտածողներուն համար աշխարհաբարը ... հայերէն չէր:

Աւելորդ է բան, թէ աշխարհաբարը ի վեր - ջոյ յաղթանակեց նաեւ Թուրքիոյ Հայոց մէջ, ինչպէս յաղթանակած էր Կովկասի մէջ:

Այս յաղթանակէն ի՞նչ մնաց մեզի. չքեղ, դեթէ կատարեալ լեզու մը՝ աշխարհաբարը:

Բայց, ինչպէս որ հին «Ունիթոր»ները աղ - ճատեցին մեր «աստուածախօս» գրաբարը, նոր « ունիթոր »ները հետամուտ են հիմա լրացնելու հիներուն գործը՝ աղճատելով, խառնակելով, խորթացնելով եւ օտարացնելով մեր գեղեցիկ աշ - խարհաբարը:

Մեր խօսքը կը վերաբերի թէ երեւանի «Ու - նիթոր»ներուն եւ թէ Սփիւքի « Ունիթոր »նե - րուն:

Նոր օրերու « աւանդապաւ »ներուն պարագն է պայքարիլ թէ առաջիններուն եւ թէ վերջիննե - րուն դէմ:

Կը խոստովանինք, թէ դիւրին պիտի չըլլայ պայքարը եւ արագ յաղթանակ մը պիտի չապահո - վէ մեզի:

Դիւրին կամ դժուար՝ մեր օրերու «աւանդա - պաւ»ները պարտաւոր են «հզօրագոյն կուռի» բարբառոսաց նոր արշաւանքին դէմ, այլապէս մենք օր մը պիտի ստիպուինք փնտռել նոյնիսկ հին «Ունիթոր»ներու շրջանը:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱՐԵՐԻ)

Հանգստեան Տուն թիւ 2

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

Իւրաքանչիւր հերոսի հետ — ամէն մարդ էր կարգին — աւագներուն վրայ: Անպատիւ հովը աստիճանէ կը փչէր իր բոլոր նկարագրութիւններուն մէջ ալ, ու զուլալ աղբիւրներ իրենց գլխոցը կը խառնէին սոխակներու դաշլալին, վարդի բուրումին ու հերոսի երգին:

Իւրաքանչիւր հերոս գեղեցիկ ծաղիկ ունէր, անոնք անոնց թէնոս, դաշնակ կը լսուէր անոնց մէկ անկիւնէն, կիթառ մը միւս անկիւնէն:

Ու յանկարծ նորէն կուր — ծեծկուր: Նոր հերոս մը մէջտեղ կ'ելլէր, որ անշուշտ կ'առեւանդէր անապատի իշխանուհին, ինչ որ առիթ կուտար սիրաբանութեան նոր տեսարանի մը, անապատին մէկ ուրիշ անկիւնը:

Ի վերջոյ աշխարհի բոլոր արքայազունները կուրի կ'ելլէին այդ աղջկան համար: Տարիներ կ'անցնէին ու անապատի իշխանուհին — միշտ տասնութութեան տարեկան — նոր երիտասարդներ կը ձգէր ծուղակը:

Երկար տեւեց այս roman-ը «Անապատի Ասպետները»: Նիւթը սահման չունէր, իր նկարագրութիւնը՝ նոյնպէս:

Ու ամէն անգամ նոր գլուխ մը գրելուն՝ կը հաւաքուէին իր շուրջը: Ձուարթ կը կարգար, մենք մտիկ կ'ընէինք: Քնացողները անպակաս կ'ըլլային անշուշտ:

Ես ալ, ուրիշներու կարգին, քաջաբար մտիկ կ'ընէի, կուրտուրէի նկարագրութիւններէն ճանձնացած, սրտատրոփ սիրուրտուրէի տեսարանին սպասելով, բայց երբ «խամսին»ը կը սկսէր... աչքերս կը փակուէին...

Կարդալէ կամ գրելէ աւելի Ձուարթ կը յուզուէր: Կը յուզուէր երգէ, գրէ կամ... սինեմայէ:

Արցունքները կը գլորէին, ալտերն ի վար, ուսերը կ'ելլէին: Թաշկինակը պոսիկ կուզար: Իրար կ'անցնէինք եւ միմեկեւոր խօսքեր կը փնտռէինք սփոփելու համար իր խորունկ վիշտը:

Պատճառը պարզ էր: Իր վերջին տեսած շարժանկարին, կամ կարգացած գրքին հերոսը մեռեր է...

— Միտլ է, կ'ըսէր Ձուարթ, ճաշակի պակաս է, գիրքը այդպէս պէտք է վերջանար, հեղինակ կը հոգեբան չէ. հերոսը պէտք է որ մեռնէր...

Ու իր հերոսները օրինակ կ'ընէր: Անոնցմէ ո՞ր մէկը մեռած էր երբեք... Ի՞նչպէս կարելի է հերոս մը ստեղծել եւ յետոյ զայն մեռցնել, ուրեմն հերոս չեղաւ... Ու ամէն կարգացած գրքին համար նոր վերջաբան մը կը գրէր — իր հասկացած ձեւով — ուր հերոսը կ'ապրէր...

Կը հասկնայինք զինքը, մեր պատանեկան վառ երեւակայութեամբ, ինչպէս են բոլոր պատանիները:

Տասնեակ տարիներ անցան այդ օրերէն ի վեր եւ կեանքի դպրոցը մեզի սորվեցուց թէ հերոսներն այլ կը մեռնին, ինչպէս արդարեանքը եւ գեղեցիկները:

ՊԱՐԳԵՆ ԶԻՆՈՒՆ

USUՑԱՆԲ

VOICI L'HIVER (Ձմեռ հիմա), խօսք՝ Վ. Թէքէեանի, երաժշտութիւն Երուանդ Ղազարեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

(106)

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԴ. — ԿԱՐՄԱՐԱՐՈՒՄ ՆԱԽԱՊԵՏԸ

Ըսին թէ իրենց պաշտօն տրուած էր հսկել: Ձուարթի նաւահանգիստը գտնուող բրիտանական ձկնորսանաւի մը վրայ: Երբ կը գտնուէին նաւուն վրայ, յանկարծ բաց ծով հանուեցան, թէեւ չլրացան հասկնալ, թէ ինչպէս պատահեցաւ այդ: Նաւու օրօրումներուն հետեւանքով ծովային հիւանդութեան բռնուած, մանուկներու պէս անապաւէն էին մնացած: Հրացանները առնուած էին իրենց ձեռքէն եւ կը սպասէին, որ ծով կը նետեն զիրենք: Բայց այդպէս չեղաւ, այլ ցամաք հանեցին զիրենք Օրանի մօտերը, ամայի կէտի մը վրայ:

Այսպէս էր, որ «Մենակեաց նաւապետը» արգիւնց Գրանթօն գրաւելու Սպանիան դեռ 1935ին:

Իտալ. կառավարութիւնը արտօրեց իր դործակալը Լիփարի Կղզիները: Ըսուեցաւ, որ վեց ամիս վերջը, ինքնասպան եղած էր:

Ձի գետնուրի, թէ ինչ պատահեցաւ Սպանիացիին, փնտրանաւ Գուէրտային: Գերմանուհի դործակալը: Անփութա թուարով, տեսնուած էր Ռիօ տը Եանէյրոյի մէջ, 1938ին: Ան այլեւս բնաւ չլքեալ արձաւ Գերմանիա:

Մոնթրանսիի գեղատեսիլ բարձունքին վրայ, ոչ շատ հեռու Անտիյիի Տունէն, հայկական նոր հաստատութիւն մը բարձրացած է իրրեւ պատուարան անօդանաւան ծերունիներու:

Շէնքը, որ մէկ տարի առաջ գնուած էր IRO-ի կողմէ, անհրաժեշտ նորոգութիւններով ու յաւելումներով այսօր կը ներկայացնէ ամէն յարմարութիւն, հարկեր ծերունիներ պատասխարելու: Ոչ միայն իր ընդարձակութեամբ, այլ եւ իր յարմարութիւններով գոհացնելով ամէնէն բժախնդիւրը:

Փարիզի Աղքատախնամին յանձնուած էր անհրաժեշտ եւ գծուարին աշխատանքը՝ շէնքը վերածելու համար Հանգստեան Տան մը: Իր մէջէն ընտրուած մասնախումբ մը (Տըթ. Չիլինկիր - եան, Տըթ. Յովնանեան, Պ. Ա. Սէնթեան եւ Պ. Գլըմեան), ճարտարապետներ Պ. Ա. Թէրզեանի եւ Պ. Ա. Յակոբեանի հետ գլուխ հանած է բոլոր աշխատանքը, եւ կարելի է ըսել թէ լաւ կատարած են իրենց յանձնուած դործը:

Շէնքը իր 8000 քառ. մէթր անտառակով, գնուած է 12 միլիոն Ֆրանքի, իսկ իր նորոգութեան յաւելածակաւ մասին չինութեան եւ կահաւորման համար տրամադրուած դարձեալ IRO-ի կողմէ 51 միլիոն Ֆրանք: Այդ գումարը ամբողջապէս գործածուած է եւ գլեակը որ կը բաղկանայ երեք յարկերէ, կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ իր ծերունի բնակիչներուն:

Սենեակները գրեթէ ամբողջութեամբ երկու հոգիի յատուկ, ունին առանձին լուացարան, նոր ու անհրաժեշտ կարասիներով, ճերմակ մահճակալներով ու սեղան, պահարան, աթոռ եւն: Այս գեղեցիկ ննջարանները դրաւած են շէնքին Բ. յարկը: Ա. յարկը ունի երկու ընդարձակ հիւրանոց, մէկ ճաշարան, խոհանոց ինչպէս նաեւ տեսչութեան դրասնեակը, սպասման սրահ եւ այլն:

Իսկ գեանախարկին աջ կողմը, հիւանդանոցի բաժինն է իր գեղարանով, բժիշկին յատուկ սենեակով, առանձնարանով եւն: Ձախ կողմը կը գտնուի կեդր. ճեղքման, մեքենաներու, լուացքի յատուկ բաժինը, իր յարակից մասերով:

Ոչ միայն ամէն սենեակ ունի իր լուացարանը (լաւապօ), այլ եւ շէնքը օժտուած է 17 բաղնիքով եւ ջրցաններով (տուշ):

Անշուշտ գծուար է մի առ մի նկարագրել այս ընդարձակ շէնքին բոլոր անկիւններուն առաւելութիւնները: Սմբողջութեամբ իրապէս կը ներկայացնէ այն ճիգը եւ զուգուրանքը զոր դրած են խումբ մը սրտաւ հայրենակիցներ, գլուխ հանելու համար զայն:

Աղքատախնամը ուղած էր պաշտօնական բացումէն առաջ հրաւիրել մամուլի ներկայացուցիչները, ընդհ. դադապար մը տալու համար այս նոր Հանգստեան Տան մասին, որպէս զի մեր անօդանաւան ծերունիները, որոնք կը խրոչին այսպիսի պաշտօնական հաստատութիւններէ համոզուին թէ ոչինչ անտեսուած է իրենց հանգիստին, խնամքին եւ առողջութեան համար:

Տըթ. Չիլինկիրեան, տնօրէն Պ. Մանուկեանի եւ իր քանի մը ընկերներուն հետ (Պ.Պ.Վ. Փը-

ԽՐ. — Այս առաւարտը գրած է ագրի Բաւաստեղ մը, որ ունի ուրիշ երեք երգեր եւս, — «Հայաստան», «Սեան», եւ «Երեան»:

Ի՞նչ եւ գիշեր ու ցերեկ այդպէս քն շուրջը մայում, Ի՞նչ եւ խորհում դու այդպէս, ով պեհեր Արտաւառ, կրծքիդ ամպերն են մտնել, եւ մրրիկներն են վառում, եւ դու գլուխդ եւ պահել երկնքի մէջ անապատ:

Քեզ Արարա՛տ Թորոքայ երեսանից եմ մայել Զեն ոլուրել լաօշերիդ կածաններն ճիւղ ոտքի տակ, Քեզ Արարա՛տ Թորոքայ երեսանից եմ մայել Ուր բարձր է աւելի, քան քն ցագաքն սպիտակ:

Պատմի՛ր ինձ ա՛յլ Արարա՛տ, քէ Թորոքայում քանի մօր կոմիտասներ եմ քաղել—չրքերին երգն աւանարտ, Քանի մայրեր կան հիմա Զոհրաբայի պէս սգուր, Քանի Սուրբի եմ խեղդել... պատմի՛ր ինձ, ա՛յլ Արարա՛տ:

Պատմի՛ր ինձ, ա՛յլ Արարա՛տ, եաթաղանից վի - րաւոր, Քանի՛ մարդ է քափառում աշխարհներում հե - րաւոր, Քանի մարդ է անձանօք անապատներով քափա - րում, եւ ուր գնում, արտի մէջ վաճն ու Սեւանն է տանում:

Ո՛վ Արարա՛տ, Արարա՛տ, բարձրաբերձ ու վե - րանիստ, Հաւատում ես, ինչպէս ես, ապագային հոգեթով, Այնքան ծանր եւ դու, սակայն վիշտ ծանր է քե - զանից, վառում ես օր ու գիշեր ազատութեան կարօտով: Թարգմ. Հ. Սահեան ՄԱՀՄԵՆ ԲԱՀԻՄ

բէնեան, Ն. Յովհաննէսեան, Ալիքան Օհանեան) ընդունելով հիւրերը, մանրամասն բացատրու - թիւններ տուաւ հաստատութեան հիմնական օ - րէնքներուն մասին որոնք պարտադրուած են ա - ռողջապահական նախարարութեան կողմէ:

Հանգստեան Տունը ամբողջովին ենթակայ է պետութեան, որ ապահոված է նաեւ նիւթակոշտ մատակարարութիւնը:

Այն գաղթական ծերունիները, այդ թէ կին, 65 տարեկանէն վեր, անկար, կամ առողջ, որոնք կա - րու են հանրային օգնութեան, իրաւունք ունին ընդունուելու հաստատութեան մէջ: Անշուշտ այն Հայերը, գաղթական կամ ոչ, որ կը լրացնեն վե - րի պայմանները, նոյնպէս նախապատուութիւն կը վայելեն: Եթէ վեց ամիս շարունակ Հանգստեան Տունը չունենայ բաւարար թիւով հայ պատասխար - եալներ, պետութիւնը իրաւունք ունի ներկայա - ցնելու Փրանսայի ծերունիներ:

Մասնախումբի անգամները կը յուսան թէ ար - ձանագրուած եւ կառավարութեան կողմէ վաւե - րացուած 125 թեկնածուներուն գոնէ 100ը պիտի փութան գրաւել իրեն, սահմանուած գեղեցիկ սենեակները, վայելելով այն բոլոր առաւելու - թիւնները զոր կը ներկայացնէ Հանգստեան Տու - նը, բառին լայն առումով:

Այցելուները քանիցս լուսանկարուեցան հաս - տատութեան զանազան մասերուն մէջ եւ ապա հիւրասիրուեցան:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԺԱՂ

Ա. — Զարմանալի մարդ ես, արձակուրդդ լը - րացաւ՝ յետոյ ամուսնացար:

Բ. — Նպատակս էր հանգիստ արձակուրդ մը անցընել...:

Յաճախորդը. — Այս թաշկինակը գեղեցիկ է, բայց լաւ ապրանք չէ, լուալու չի դիմանար: Վաճառականը. — Մեր քով՝ գեղեցիկն է կա - րելուրը, լուալը՝ պայման չէ...:

Ծագում ունենալով, այդ ժամանակ կը ծառայէր ռուս. կառավարութեան մօտ, իբրեւ թարգմանիչ եւ գրագիր: Մեր հանդիպման վայրն էր Պար - քովը, այն մեծ քաղաքը, որ այնքան սարսափելի կերպով տուժեց պատերազմի ընթացքին եւ որ իր ծննդավայրն էր:

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. ՋԻՆԿԸՐ

կարեւոր պաշտօններ վարած է Հիթլերի օրով, իբրեւ արտակարգ զեւպան, քարոզութեանց վա-
րէջ եւն. : Գերմանիոյ պարտութենէն ետք ,
1945ին Հիմնեց ըրիտօնեայ - դեմոկրատ կուսակ-
ցութիւնը եւ անցաւ բողոքականութեան կողմը :
ՍՐԵԻՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆՈՑ ՄԷՁ

Հետապնդումները կը շարունակուին արեւ -
մտեան Գերմանիոյ մէջ, եօթը նախը երեւելիներու
ձեռքալայութենէն ի վեր : Գերման կառավարու -
թեան մէջ բանքերը դիտել կուտայ թէ անդէլ : Իշ-
խանութիւնը արտօնութիւն խնդրած էր, ձեռքա-
կալութեանց համար :

Հարցաքննութիւնները սկսած են արդէն ,
բայց իրազեկ չըջանակներու մէջ մեծ կարեւորու-
թիւն չեն տար այս գէպքին, զօրաւոր Հիմքեր
չգտնելով եղած մեղադրանքին մէջ :

Լոնտոնի թերթերը նոր ձեռքալայութիւններ
կը նախատեսեն, ըսելով թէ կարգ մը կասկածելի-
ներ պահուած են : Դէպքով փաստաթուղթեր կը
քննուին դիշեր ցերեկ : Կացութիւնը պիտի պար -
զուի քննութիւններէն ետք : Գերման թերթերը
խոստովանելով հանդերձ թէ մոլեռանդ նացիներ
կան, դիտել կուտան թէ անոնք ոչ Պոնի, ոչ ալ
Պերլինի վրայ կրնան քալել եւ թէ Դաշնակիցները
աշխարհ ալ վտանգուած չեն որ այսպիսի միջոց -
ներ ձեռք առնեն :

Սմերիկացիներն ալ ուրիշ լրտեսական դործ
մը կը հետապնդեն, Վիէննայի մէջ, ինչպէս զը -
բած էինք երէկ : Վիէննայի մէջ ձեռքալայութեան
կրկու լրտեսները, որոնք ամերիկեան հպարտակ
Աւստրիացիներ են, Ուոլինկիթըն փոխադրուեցան
օդանավով : Ասոնց հետ կապ ունի, կ'ըսեն Ուո -
լինկիթընի խորհրդային դեսպանատան Բ. քար -
տաղարը, որուն հետացումը պահանջած են Ամե -
րիկացիները :

ՍՐԱՔՆԵՐԸ կը սպանան դադրեցնել առեւտու-
րը Գերմանիոյ հետ, եթէ վճարէ Հրեաներուն տը -
ռուիք հատուցումը : Գերմանները յանձն կ'առ -
նեն հատուցման գումարին չափ առեւտուր ընել
արար. երկիրներուն հետ :

ԹՐՈՒՄԸՆ նամակ մը ուղղելով խորհրդարա-
նին, կը յիշեցնէ թէ անհրաժեշտ է դեռ երկար
ատեն օդնել Եւրոպայի, իբրեւ Հիմնական ծրա -
դիր, նոյնիսկ Մ. Նահանգներուն ապահովութեան
համար : Արտ. նոր նախարարը, Պ. Տըլըս ճառ
մը խօսելով չեղանք թէ պիտի ջանան փրկել Պ.
Միլթեան դերի դարձած երկիրները, — Լեհաս -
տան, Չեխոսլովակիա, Ռումանիա, Հունգարիա
եւն. ոչ թէ պատերազմով ալ ուրիշ միջոցներով :
ԵՆՈՒՄՈՒՄԱԻՄ ետ զրկեց Վատիկանի բողո -
քագիրը, առանց պահարանը բանալու :

ՅՐԱՆՍՍՅԻ նոր երկաթուղիք առեւտուքն մէկ
միլիոն ֆր. ի գեղջ մը կը նախատեսէ դին. ծախ -
քերէն : (Դահլիճը 21 միլիոն կը ճանաչուի է փրկելի
նախահայրը) :

ՆՈՐՎԵԿԻԱ որոշեց օդանավային խաբիսի
չարամադրել օտար պետութեանց :

ՕՐԱՏՈՒՐԻ դատին վերջին նիստին մէջ, այ -
րի մը ներկայացաւ ութ տարեկան տղային հետ :
Նախագահ հրամայեց որ դուրս ելլէ : Այրին, ո -
րուն 22 տարեկան ամուսինը եւ ծերունի հայրը
ջարդուած էին, պատասխանեց. — «Պ. նախագահ,
կարծեմ դաւակն իրաւունք ունի տեսնելու իր հօ -
րը եւ պապուն ջարդարարները» : Եւ հետեւ աթո -
ռի մը վրայ :

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵՆԷ ՄԸ վախ չկայ,
Կրօն գործատիրական վարչութեան նախագահը :

ՊԱՐԱՆՑԻՅ ՄԵՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

Կադմակերպուած Մարտէյի Անգարացիներու
Բարեկործանական Միութեան կողմէ, 24 Յունուար,
Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին մինչեւ առաւոյտ :

Ալիամարայի գեղեցիկ սրահին մէջ, 340 Bld.
Chave :

Մասնակցութեամբ «Francis Scott et son Ensemble
Ժանօթ նուագախումբին :

Պիւֆէ, քրթիլոն եւ անակնկալներ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ 1953Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Փարիզի մէջ կը ծախուի հայ գրավաճառներուն
եւ ընկերութեան անդամներուն մօտ :

Գինը 500 ֆրանք :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՅՈՑՅ 1953

Փետուր 2. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն
մօտ, ինչպէս եւ Բալուեան եւ Պարսամեան գրա -
տունները : Գինը 200 ֆրանք

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՐԵԿՈՅԸ

Մարտ Յին կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Salle de la
Chimie մէջ : Գեղարուեստական եւ սկաւտական
բաժին :

ԱՐԱՔԵ
ARAXE

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե -
կան Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտատոհման 1400 ֆր. :
Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)
Tél. Tru. 47-48 C.C.P. Paris 7065-15

Մանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով
30 ֆրանք թիւը :

Լոյս տեսաւ Դ. Բիւր :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Մեր բաժանորդներէն անյապաղ փակել 1952ի
պարտքը :

Ստիպուած ենք հետզհետէ ջնջել, Յունուարի
ընթացքին, անվճար բաժանորդագրութիւնները :

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

GALERIE DE LA CITE

41 Quai de l'Horloge Métro Pont - Neuf
Յուցահանդէս

ԿԱՐԱՊԵՏ Ա. ՄՈՄՃԵԱՆԻ

Մինչեւ 31 Յունուար, բաց է ամէն օր, նոյն
խիւ կերակի, ժամը 14էն 19:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ. — Թուրքիոյ Սարգիս Արդու-
մանեան կը փնտռէ իր հայրը, Ստեփան, եւ մայ-
րը՝ Վարդուհի Աւետիքեան (Օրտուցի), եղբայր-
ները՝ Յովսէփ, Մինաս եւ Գրիգոր : Կը խնդրուի
բոլոր Պոնտոսցիներէն եւ կամ ծանօթներէն տե -
ղեկացնել ընկեր Սարգիս Աւետիքեանի միջոցաւ,
12 rue Nansen, Décines (Isère), France: Կը խնդրուի
Սուրիահայ թերթերէն արտատպել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱՒԻՐ. — Տէր եւ Տիկին Արմենակ
Պէրպէրեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր
անոնց որոնք անձամբ, կամ գրաւոր ցաւակցու -
թիւն յայտնեցին իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Վ. ՇԱ-
ՀԱՊԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱՒԻՐ. — Տէսինէն Մինաս Պար -
տաքեան իր խորին շնորհակալութիւնը կը
յայտնէ՝ Տէսինի, Լիոնի, Ս. Մորիսի, Վիէնի եւ
Թարարի այն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամ-
ներուն, որոնք իր երեք ամսուան հիւանդութեան
միջոցին, իրենց այցելութեամբ եւ նամակներով
մխիթարեցին զինք : Մասնաւոր շնորհակալու -
թիւնս նաեւ Լիոնի երկու հոգեւոր հովիւներուն
եւ Տէսինի Յ. Կապ. Խաչին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱՒԻՐ. — Տէր եւ Տիկ. Ե. Փանոս -
եան եւ զաւակը ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները
իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր ա -
նոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ նուէրներով ի -
րենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱՒԻՐ. — Քըրքեւեյեան ընտանիքը
եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւ -
նը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրա -
ւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնե -
ցին ողբացեալ ՀԱՅԱՐԱՍ ՔՐԻՔԵՎԵՅԵԱՆԻ մահ -
ուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱՒԻՐ. — Այրի Տիկին Ս. Սանթուր -
եան եւ իր պարագաները իրենց խորին շնորհա -
կալութիւնը կը յայտնեն այն բոլոր բարեկամե -
րուն որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցու -
թիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ
ազգականին ՀՈՂԱՐԱ ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆԻ մահ -
ուան առթիւ :

ԿՈՒՑՈՒԻ

Լիոնի համար կ'ուզուի երիտասարդ, արհես -
տաւոր մագործ մը : Պիտի տրամադրուի բնա -
կութեան սենեակ մը :

Դիմել Պահատուրեան նախարարաճառատունը ,
20 Rue Villeroy, Lyon :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՏԻՅԻ. — Յ. Կ. Խաչի Պուլլար Օտտոյի
մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի,
ժամը 14ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարե -
ւոր օրակարգ :

ՄԱՐՏԻՅԻ. — Խարբերդ նահանգի նորագործ
Հայր. Միւսթեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի
կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 8—10 Square Stalingrad ,
Bar des D'anados Marseille սրճարանի սրահին մէջ :
Օրակարգ՝ Ա) Չեղուցում յանձնախումբի. — Բ)
Վարչութեան ընտրութիւն. — Գ) Ընթացիկ հար -
ցեր : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

V I E T T I E R

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE V ETEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

RAKI DUZE

Չուս օղի , անխմել ,
Մասնաւոր ալամպիէ
Պատրաստուած է խմակով ,
Տիւրք Օղին անուշ - հոտով :
Տալափիւփեան Որդի
Պատրաստեց Տիւրք Օղին ,
ի ցնծութիւն ամենուրեք ,
Սրճարանէն մինչեւ տուն :
ՄԵՆՍՔԱՅԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ
DUZE Օ Ղ Ի Ն

Կրնան գտնել ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. —
Կեդրոնատեղիներ՝
ՓԱՐԻՅ. — Տալափիւփեանի, Halle aux Vins, Pa-
ris (5) : Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentino, 166 Ave. Victor
Hugo: Հեռաձայն 15.20:

ՄԱՐՏԻՅԻ. — Տալափիւփեանի, 48 Rue Puvis de
Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարտէյի մէջ
ՈՒՇԱՅԻՐՈՒԹԻՒՆ !!!

Հայկական մասնագիտութեամբ պատրաստուած
միակ Օղին Ֆրանսայի մէջ :

ՔԱՅԷ՝ ԱՐԹԻՐ

Քաշուած քարակ ու մաքուր,
Ընտիր, համով եւ անուշ բոյր ,
Առանց վախի, ա՛ն կու տար ,
Եւ քաշակէ՛ տուրնն Արթիւր :

Ով հաստատէ խառնուրդ կայ
Յիսուն հազար մուէր կայ ,
Հարիւր պարսպ տապրակին ,
Եիշ մը օղի ձուէր կայ :

Հասցէն ահա, առ պահէ՛
Շատով գրէ՛, բոյ գրկէ՛ ,
ԱՐԹԻՐԸ տուրնն մարմն է
Սուրմն ալ Արթիւրին փառքն է :

A. Boyadjian, 12 Place de la Pierre, Valence (Drôme)

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72-60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր , բացի կիրակիէն. 9էն 11-30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11-30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception
Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պա -
հուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ունէ ծախ -
քի կամ ձեւակերպութեան , ստացողին համար .

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՀԱՍՏԱՏ

Նորութիւն մըն ալ այս բառը, որ ատեն-ատեն կը յիշուի «Էջմիածին» ամսագրին եւ կաթող. կոնդակներու մէջ:

Մեր հոգեւոր «իշխան»ներէն ոմանք իւրաքանչեւ են զայն, կարգ մը ապօրէն գործեր պարտկելու համար:

Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթը նորէն կը գործածէ զայն, 1952 Օգոստոսի խմբագրականով:

Կրնէ թէ «ժամանակն է որ մեր բոլոր եկեղեցական թեմերն ունենան մի ընդհանուր ազգային - եկեղեցական հայրապետահաստատ կանոնադրութիւն»:

Գեորգ Զ. շատ լաւ գիտէ որ ապօրէն եւ անգործադրելի է այսպիսի կանոն մը:

«Ի վերուստ» օրէնք պարտադրելու այս ձեւովը կը հակասէ թէ ազգ. սահմանադրութեան եւ թէ Հայ. եկեղեցւոյ հիմնական սկզբունքներուն:

Մնաց որ, մեր ցիրուցան բազմութեանց ներկայ կացութիւնն ալ թոյլ չի տար այսքան կեղբոնածիւղ միօրինակութիւն:

Էջմիածին ի դուր կը փորձէ ապահովել «միասնութիւնը», միմիայն թեմերու ներքին գործերուն: Պատկերով անոնց ինքնավարութիւնը որ հիմնուած է մասնաւոր օրէնքներու վրայ:

Թաքուն միտք մը չի՞ բխիր խմբագրականին հետեւեալ տողերէն.

«Հիմնովին սխալ է եւ ազդովին փտանդաւոր այն միտքը, ըստ որի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան վերապահութիւնն է լոկ բարոյական, հոգեւոր իրաւասութիւն թեմերի վրայ: Դրանով ժխտուած է Մայր Աթոռի ոչ միայն պատմական գերն ու նշանակութիւնը, այլ նաեւ նրա գործիքները»:

Ձեռք ուզեր աւելի ծանրանալ այս վայրերան գուշակութեան վրայ, որ կը ձգտի խուճապի մատնել հաւատացեալները:

Որով եւ իշխանատառ ոգի մը կը մատնեն այս խօսքերը: Թերեւս ինքնաբերաբար չեն, այլ օտարտուի ներշնչում:

«Էջմիածին» խմբագրականին սկիզբէն մինչեւ վերջը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ Մայր Աթոռը փտանդուած է դուրսէն:

Մինչդեռ, ընդդէմ շատոնց եւ խորապէս ճեղքուած է ներսէն:

Եւ, կամքէ վեր ուժեր կը ստիպեն որ Կաթողիկոսը իր ամբողջ հմայքը թափէ տարագիր բազմութեանց վրայ:

Ահա թէ ինչու, բարոյական - կրօնականէն գտաւ, վարչական իշխանութիւն եւս կը պահանջէ թեմերու վրայ, «Հայրապետահաստատ» կանոններով: Կը պահանջէ «անչեղօրէն կիրառել Էջմիածնի կարգադրութիւնները»:

Դժուար չէ նախատեսել այսպիսի հրամաններու հետեւանքը:

Էջմիածինը հազիւ քանի մը հատընտիր, լարծնութիւն կը տեսնէ եւ լրիւ դադափար չունի Հայկ. Արտասահմանի անցուղարձի մասին:

Տեսէք, «Հայրապետահաստատ» թեմի մը՝ Հեւ. Ամերիկայի առաջնորդն անգամ (Տերան արք.) հարկ դատեր է կանոնադիր փոխել, միայն «Հոգեւոր եւ կրօնական» իշխանութիւն վերապահելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

Ուրիշ ծուռ մեկնութիւն մը եւս՝ նոյն խումբագրականէն: Նոյն առաջադրութեամբ, — կղերականութիւն:

Եթէ «թեմակալ իշխանութիւնները ներկայաքանչեւ են Մայր Աթոռի», անիմաստ չէ՞ կաթող. պատուիրակներու կամ ինքնորոշուող գրուածութիւն, որ կը շարունակուի 1945էն ի վեր:

Այդ ինքնորոշուող ինչ տարբերութիւն ունին պապական նուիրակներէն:

Մեր գիտցածը այն է որ, առաջնորդ եւ թեմական իշխանութիւն աւելի քան ժողովուրդի ներկայացուցիչներն են Կաթողիկոսին թէ Պատրիարքին առջեւ: Եւ ուրիշ ամէն տեղ:

Այս հիմնական սկզբունքէն իր բխին մնացեալ յարաբերութիւնները:

Մայր Աթոռը հիմէն կը սարսի, երբ կաթողիկոսը ուղէ գործել իրեն միապետ, արտակարգ գեղապաններով եւ վարչական հրամաններով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈՒ ԿԸ ԶԳՁԳԵՆ

Երիտասարդները Տունը չունին: Վայելուչ ակումբ մը, կոկիկ սրահ մը անգամ չունին, ժամագրութեւն, խօսելու, գործելու համար:

Մեր ունեւորները Հանգստեան Տունը մը ունենին: Ահա երկրորդ մըն ալ, աւելի ընդարձակ եւ օժտուած բոլոր յարմարութիւններով:

Պիտի երթան... յորանջելու եւ քննադատելու: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, որպէսզի հանգիստ անցընեն իրենց վերջին օրերը:

Փարիզի մէջ անթիւ դժբախտներ հազիւ խշտեակ մը ճարած են, իրենք քնակարան: Հինգ հոգիներ ընտանիքներ, մէկ սենեակի մէջ:

Եւ եւս հազարաւորներ կան որ գլուխը դնեն լիք տեղ մը կը փնտռեն, ալ - ձախ իյնանով:

Թիւ 2 Հանգստեան Տան իւրաքանչիւր սենեակը ունի առանձին լուսարարան, անհրաժեշտ կարասիներով: Ենթադրուած է 17 բաղնիքներով եւ ուրիշ բարիքներով, ինչպէս նկարագրուած էր կիրակի օր:

Աւելի քան հարիւր ծերունիներ տուն - տեղ պիտի ըլլան այս հաստատութեան մէջ:

Եւ սակայն, կը թուի թէ շատերը կը տնտնան, փոխանակ ծամբայ ելլելու օր առաջ:

Ուրան դիտեմ, արձանագրուած են աւելի քան 200 հոգի, այդ թէ կին: Պատկան իշխանութիւնը վաւերացուցած է 125 թեկնածուներու ընդունելութիւնը:

Արդ, իրենց շահն ալ կը պահանջէ որ երթան տեղաւորուին անյապաղ:

Ինչո՞ւ կը ձգձեն, աւելորդ հոգեր պատճառելով Աղքատախնամին:

Տունը եւ թեմակալ է պետութեան օրէնքներուն: Եթէ մեզ ամէն շարունակ քաղաքացիութիւնով Հայեր հասած չըլլան, կ'առաջարկուի իրաւունք ունի Փրանսացիներ տեղաւորելու:

Այն ատեն, չարաչար պիտի զգնան վարանդները եւ տնտնացողները: Մանաւանդ անոնք որ կարօտով կը յիշեն իրենց երբեմնի թնիքն ու բոխերիկը:

Վերջապէս բան մը պիտի փոխուի՝ մեր բարբերէն:

Պիտի եղած ատեն չէ՞ք օրհներ Ազգ. Հիւանդանոցը:

Ձեզի կը սպասէ ոչ թէ հիւանդանոց մը, այլ Հանգստեան Տուն մը, արդիական իմաստով:

ՎԱՋԷ

ՊԱՆԱՅ ՊԱՏԻՄԱՐԷԸ Յունուար 9ին կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ատնան Մենտեքէսի հետ: Թուրք թերթերը պատրիարքին լուսանկարն ալ տպած են այս լուրին հետ, առանց որեւէ մանրամասնութիւն հաղորդելու:

ԶԵՐԲԱԿԱՆՈՒԵՅԱԻ Հոնդարիոյ հրեայ համայնքին նախագահ, Լայոս Աթոքըր: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ մեծագումար տուար եւ զուից. Ֆրանք գտնուած էր իր ըզրի:

ԻՐԱՆԻ կրօնապետը Այաթոլլահ Քաշանի, որ միեւնոյն ատեն երեսու ժողովի ատենապետն է, խիստ նամակ մը ուղղեց Տեղ. Մոստադիլ, մերժելով անոր պահանջած լիազօրութիւնը՝ 1 տարուան համար: Կրօնապետը ապօրէն եւ փնտաղորդ կը դնէ արտակարգ իրաւունքները եւ կը թելադրէ ազգ. շարժումը վարել համաձայն օրէնքի, «այլապէս հետեւանքը պիտի ըլլայ զիկտառուր»:

ՕՐԱՏՈՐԻ Զարդին դատը կը շարունակուի յազմապետի տեսարաններ սարգելով: Վեցերորդ նիստին մէջ երկու Աղապարներ յայտնեցին թէ իրենց մէկ հայրենակիցը, Ռոնէ Պոս, գործօն դեր կատարեց, մասնակցելով կինը եւ մամուլին: Զարդին՝ եկեղեցւոյ մէջ, թէ վերջին մահացողը հարուածը կուտար հոգեվարքներուն եւս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մեծ դատ մը կը սարքուի արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, համաձայն վերջին լուրերու: Արտ. նախարար Տերթիսկերի համար կ'ընեն թէ պիտի փախչէ:

ԶԱՐԱՐԻ ՆԵՐԱՇՄԱՆ մէջ ծանր-խարդախութիւններ գործուած են, 50—60 միլիոն Ֆրանքի վնաս մը պատճառելով պետական գանձին:

Շ.

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԻ ՊՏՈՍԻ ՄԷՁ

ԶՕՐ. ՆԵԿԵՊԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ԴԱՒԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԴԱՒԱՐՆԵՐԸ ՕՏԱՐ ԴՐԱՍ ԱՌԱՍ ԻՆԸ, ԿԸՄԵՆՑՈՒՄ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐԱԿԻ ՏԱՆՈՒ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Կիրակի օր դրած էինք թէ նոր դաւ մը երեւան հանուած է եղիպտոսի մէջ, եւ, իրեն հետեւեալ, լուծուած են բոլոր քաղաք. կուսակցութիւնները, ստացուածքներու դրամով: Միեւնոյն ատեն ձեռքաւարուած են 25 սպաներ:

Այս լուրը անթելով ժողովուրդին՝ հաղորդուեցաւ յունուար 16ի դիշերը: Նախարար Փուստ Կալալ հետեւեալ զեկոյցը կարդաց յանուն զօր. Նեկիպի:

«Կարգ մը տարբեր, ազդուելով օտար պետութիւններէ, փորձած են ապականութեան մէջ խել ազդել: Այդ տարբեր օտար դրամ ընդունած են, դաւելու համար կուսակցական զորութեամբ: Այս պատճառով, հրամայեցի ամենախիստ միջոցները ձեռք առնել այն դաւաճաններուն դէմ որոնք պիտի փորձէին պառակտում սերմանել ազգին մէջ:

«Քաղաք. կուսակցութիւնները միշտ յետադիմական մտայնութիւն մը ունին եւ կը շարունակեն միեւնոյն հին մեթոտները գործադրել: Անոնք վերահաս փտանդ մը կը կազմեն երկրին եւ անոր ապագային համար: Այս պատճառով կը յայտարարեմ թէ լուծուած են բոլոր քաղաք. կուսակցութիւնները եւ պետութիւնը պիտի գրաւէ անոնց դրամները եւ ստացուածքը, ի շահ եղիպտացի ժողովուրդին:

«Աղապարն յեղափոխութեան առաջին նպատակն էր հետաքննել այն օտար զինուորները որոնք տեղաւորուած են հայրենի հողին վրայ: Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու վրայ ենք, այս առաջին նպատակը իրագործելու համար, ինչ որ ալ ըլլան մեր առջեւ ցցուած խոչընդոտները եւ դժուարութիւնները»:

Այս յայտարարութեան քանի մը վայրկեան ետք, անթել խօսեալը կարդաց պաշտօնական զեկոյց մը որ կ'ըսէ թէ 25 սպաներ ձեռքաւարուած են, «զաւ մը սարքած ըլլալով, զօր. Նեկիպի իշխանութիւնը տապալելու համար»: Սպաներուն անունները չյայտնուեցան, բացի դեղ. Մեհանապէն որ մաս կը կազմէր ետնորոտ խնամակալութեան:

Դաւադիրներուն ցանկը կը պարունակէր երկու քաղաքային դէմքեր: Փուստ Սերակետուն, որ ներքին նախարար էր 1952 Յունուար 26ի խռովութեանց ատեն եւ իշխան Ապալաս Հայիմ, Պարոքի զարմիկը գործնական ձեռքաւարել տուած էր անցեալ տարի Սեպտեմբերին, բայց արձակեց Դեկտեմբերին: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ դեղ. Մեհանապէն «քաղաք. գործերու կը խառնուէր եւ գերբ բռնած էր Սուտանի ինդիան մէջ»:

Քանի որ «կուսակցութիւն» սպաները ձեռքաւարուած են չորեքշաբթի դիշեր: Այդ օրէն ի վեր խիստ դրամներով մը հաստատուած էր լրագրական բոլոր հեռագիրներուն վրայ:

Երբ թաւառու Գահիրէի անթել քանի մը անգամ կ'ընէր զեկոյցը, առանց նոր լուրեր հաղորդելու: Միեւնոյն ատեն «Այ թահիր», բանակին պաշտօնաթերթը կը ծանուցանէր որ ուրիշ դաւ մը, որուն նախաին էր զրդել. եղիպտացի ուսանողները որ կրակի տան Գահիրէի բոլոր Փրանսական հաստատութիւնները, «իրեն համերաշխութեան դոյց թունուղի եւ Մարոքի հայրենասէրներուն հանդէպ»:

Լուծուած կուսակցութիւններն են. — «Վաֆա», եղիպտոսի ամէնէն մեծ հոսանքը, ատիպան անկախութեան, որ Գախմախիս օտարութիւն մը տարուած վերջին երկու քաղաքականաց ատեն եւս որ երկիրը իր կառավարէր մինչեւ 1952 Յունուար, ինքնապետութեամբ հաստատուած: Սաաւա, — մեծ կառուածատէրերու կուսակցութիւնը. — Ազգ. կուսակցութիւնը. — Աղապարն. — Մահմանադրական հոսանքը. — Ընկեր. — կուսակց. — «Բոլթա» (անճարտուած «Վաֆա»էն): — «Իսլամ եղիպտոսիներ», որ նախապէս կրօնական էր եւ վերջերս դարձաւ քաղաքական: Կրտեն թէ երկու միլիոն անգամ ունի:

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ քաղաք. կուսակցութիւնները «կը փնտսեն ազգ. յեղափոխութեան, սուտ եւ չարափառ լուրեր տարածելով»: Լուծումը երբեք տարուան համար է: Այդ միջոցին բանակը պիտի վարէ երկրին ճակատագիրը:

«Կը լուսայինք թէ կուսակցութիւնները պիտի խռովեն ազգ. զեկոյցը յահար եւ պիտի դադարեցնեն իրենց քաղաք. կոնքերը որոնք հակառակ են երկրին շահերուն: Բայց առաջին չեղաւ եւ ստիպուեցանք լուծել կուսակցութիւնները»:

Այս ամբողջ անցուարձէն կը հետեւի թէ (Խորհուրդ շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՅՐ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

(Գ. ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

Զօր. տը Կոլ ամբողջովին ապաւինեցաւ Խ. Միութեան: Կ'ուզէր վերահաստատել Փրանքեւ - ուսու գինակցութիւնը: Եւ այս այնպիսի ատեն մը, երբ Մոսկուա առիթը չէր փախցներ, Անգլեւ - սաքսոններու հետ ունեցած խօսակցութեանց ըն - թացքին, « իր արհամարհանքը յայտնելու ժողովուրդի մը հանդէպ, որ, 1940ին, չէր գիտցած կռուիլ » : Հիասթափութիւնը մեծ եղաւ: « Եթէ այդքան մեծ յոյսեր դրուած չըլլային այդ գինակցութեան վրայ, անտարակոյս, պիտի չէրնային մէկդի նետել զայն նոյնքան դիւրութեամբ »:

Երկու հիմնական սխալներէն ծնաւ երրորդը մը: Փրանսա կարծեց թէ Գերմանիան պարտու - թեան մատնող պետութեանց միացեալ ճակատը պիտի չարունակուի յաղթանակէն վերջն ալ, եւ ինք հոն պիտի խաղայ իր դերը: « Այսինքն պատ - ուար քաշել Գերմանիոյ առջեւ, քանի որ ան մի - այն կրնայ պատերազմ յարուցանել »:

Բայց գեղեցիկ օր մը մարդիկ կ'արթննան եւ կը տեսնեն, որ «բոլեւիկեան վտանգը» կոչուած բան մըն ալ կայ (իրական կամ ենթադրեալ, կ'ը - սէ Անտրէ Ֆոնթէն), եւ Խ. Միութիւնը կրնայ իր թաթը դնել արեւմտ. Եւրոպայի վրայ: Հարկ էր ուրեմն գիտնել: Բայց խօսքը տանք Պ. Ֆոնթէ - նին:

« Իրեւան աննախընթաց յաջողութիւն ող - չունեցեալ Մ. Նահանգներու որոշումը, որով չանձնառուութիւններ կը ստանձնէին Եւրոպայի հանդէպ: Համոզուած էին, որ եթէ Խ. Միութիւ - նը յարձակում չընդէր յառաջիկայ հինդ — վեց տարիներու ընթացքին, պիտի գար օր մը որ այլ - եւս պիտի չհամարձակի այդ բանը ընել »:

« Լաւ: Բայց Գերմանիան: Միթէ՞ յաճախ չէին ըսած, որ ոչ մէկ պաշտպանութիւն կարելի է կազմակերպել անոր դէմ՝ առանց Խ. Միութեան օժանդակութեան: Գերմանիա պիտի չուզէ՞ր օգ - տուիլ ստեղծուած կացութեան: Սկիզբները հա - ւատալ ձեւացուցին թէ բան մը փոխուած չէր: — Ատլանտեանի գինակցութիւնը ուղղուած էր նա - խալարձակին դէմ, այս ըլլայ ան թէ գերման: »

« Փենթակոնը (Մ. Նահանգներու ընդհ. սպայակոյտը) այդպէս չէր մտածեր սակայն: Ան պէտք ունէր ուժեղ բանակի մը, եւ իրեն համար անընդունելի էին գերման ճարտարագործութեան պարտադրուած սահմանափակումներն ու քան - դուկները, յանուն անցած - գացած պատերազմի մը: Եւ ոչ ալ կրնային հրաժարիլ գերման գինուո - թին բերելիք օժանդակութեանէն, որ լաւագոյն բանակին էր Եւրոպայի մէջ: Այդ օրէն սկսեալ, Փրանսա, որ Ատլանտեան գինակցութեան միանա - լով կորսնցուցած էր գործելու ազատութիւնը, եւ որուն տնտեսութիւնը սերտօրէն կապուած էր Մարշլի ծրագրին, այլեւս չէր կրնար ընդգիծա - նալ ամերիկեան ցանկութեանց: Ահա այսպէս է որ Հոկտոբր մնաց գերմանական, կարելի չեղաւ Ռու - րը պոկել Գերմանիայէն եւ, դաշնակից խնամ - կալութեան փոխարէն, Տիւսէլտօֆի մէջ ունե - ցանք «Միջերկրականային յանձնարումը» մը, ո - րուն միակ պարտականութիւնն էր ամուսնի եւ պողպատի բաշխումը կատարել: »

« Թող որ բոլոր այս հարցերը երկրորդական նշանակութիւն ունէին, բաղդատելով վերադին - ման հետ: Որովհետեւ, ինչ որ ալ ըսուի, գերման գինուոթը կը նկատուի խորհրդանշան եւ գործիք նախալարձակ քաղաքականութեան: Որովհետեւ անոր ստուերն անգամ կը մտահոգէ Խ. Միութիւ - նը, որովհետեւ Ռուսաստանի հետ համաձայնու - թեան գալու յոյսը կը ցնդի՝ երկու խմբաւորում - ներու միջեւ չէզոք պատուար պետութիւն մը հաս - տատնելու հիման վրայ: Եւ սակայն, «Լը Մոն» զգուշացուցած էր Փրանսացիները: Ատլանտեանի դաշինքը, կը դրէր 6 Ապրիլ 1949ի խմբագրակա - նով, կը պարունակէ Գերմանիոյ վերադինումը, ինչպէս սաղմը հաւկիթին մէջ: Բայց այս մտայլ գուշակութիւնը հերքուեցաւ պատասխանատու անձնաւորութեանց կողմէ: »

1950 Սեպտեմբերին, Պ. Էշլանը իր Ատլան - տեան պաշտօնակիցներուն կը ներկայացնէր Գեր - մանիան հաւաքական պաշտպանութեան մասնա - կից դարձնելու ծրագիրը: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ժամանակի ընթացքին տեղի ունեցած էր Ձիլո - սլովաքիոյ տրեքգութիւնը եւ Քորէայի պատե - րազմը:

« Էշլանին նախադէին ընդդիմացաւ միայն Փրանսա: Եթէ Պ. Պելլին ուզէր, կ'ըսէ Ա. Ֆոն - թէն, կարելի էր խուսափիլ Գերմանիոյ վերադի - նումէն, բայց չուզէր: Փրանսա մնաց միեւակ: Ե - թէ չարունակէր հակառակիլ, հիւսիս. Ատլան - տեանի դաշինքը պիտի չաղբէր եւ Մ. Նահանգ -

ները ուղղակի պիտի բանակցէին Գերմանիոյ հետ: Ահա ճիշդ այդ պահուն, իրենց միտքը ինկաւ Եւրոպան: Զարը խափանելու միակ միջոցը Եւրո - պայի միութեան դադարաւորին վերադարձումն էր: Պ. Ռ. Շուման Փրանքեւքերման յարաբերու - թեանց լուծումը ուրիշ բանի մէջ չէր տեսներ այլ եւս, եթէ ոչ երէկուան թշնամիները մտցնել հա - մայնական դերազդային կազմակերպութեան մը մէջ: Պ. Ատլանտըրը համաձայն էր: Պ. Տէ Կաս - փէրի ջերմօրէն կը քաջակերէր դադարաւորը: Պահ մը աշխատեցան Անգլիան եւս լծել կառքին, բայց ան տրամադրութիւն չունէր իր վեհապետական ի - րաւունքներուն մէջ մասնիկէն իսկ հրաժարելու: Կը մնար ցամաքային Եւրոպան: Պելլիս, Հոլան - տա եւ Լիւքսէնպուրկ կ'ընդունէին ամուսնի եւ պողպատի միակ շուկայ մը ստեղծելու անհրա - ժեւտութիւնը, բայց խանդավառութիւն ցոյց չէին տար դերազդային իշխանութեան մը դադարաւորին հանդէպ: Ատեն մը մտածեցին հրաժարիլ Պենն - լիւքսի բերելիք աշակցութեանէն (Պ. Կասփէրի բաղ - ձանքն էր այդ), բայց Փրանսա տրամադրւ էր երէկուայ երկու թշնամիներուն հետ նարօտ կա - պելու: Իսկ ընկերակարականները Վատիկանի ձեռքը կը տեսնէին այդ միութեան մէջ:

Ձեռնարկը անտարակոյս ընդր պիտի իյնար՝ առանց Գերմանիոյ վերադինման: Երբ Փրանսա - կան դահլիճը ըմբռնեց թէ՛ կամ պէտք էր լքել Ատ - լանտեան գինակցութիւնը եւ կամ ընդունիլ գեր - ման նոր բանակի մը կազմութիւնը, «հնարեց Փլեյէնի ծրագիրը», որ միշտ միեւնոյն նպատակին կ'ընդունէր: « Զգուշացնել գերման ազգ. գործուն - հաստատելով գերազդային հիմնարկութիւններ, եւ մասնակից իւրաքանչիւր պետութիւնը զրկել իր ազգ. զօրամասերը օգտագործելու իրաւունքէն: Մ. Նահանգները, որոնք նախապէս թերահաւատ էին, չնորհիւ զօր. Այգլենտընդի պաշտպանու - թեան, ի վերջոյ ընդունեցին ծրագիրը եւ ճնշում բանեցուցին Պեննիլիւքսի վրայ: »

Ահա այսպէս ծնաւ Եւրոպական բանակի ծր - րագիրը, որուն Փարիզի դաշնագրի անունը կու տան հիմա: Երկու տարուան քաջքուքներէ, ան - համար սրբադրութիւններէ եւ փոփոխութիւնն - րէ վերջ, երբ այլեւս կարգը եկած է վաւերաց - ման, Փրանսա կը դժկամակի:

Ինչո՞ւ մեծաամենորդ ժամու այս նահանջը, երբ ծրագիրը յղացուեց ու հրապարակ նետողը ին - քը Փրանսան է: Պ. Անտրէ Ֆոնթէն հետեւեալ պա - տասխանը կուտայ:

« Նախ ժամանակ չահեցանք (երկու տա - րէ): Երկրորդ, զոյսացած համաձայնութիւնը մեզ չբաշխաւորեց փառանքին դէմ. Գերմանիա կրնայ իր տիրապետութեան ենթարկել Եւրոպական բա - նակի կազմակերպութիւնը, ցորչալի մենք կ'այն - ուած պիտի ըլլանք Հնդկաչինի պատերազմով: Երրորդ, ինչ էրաշխիք ունինք որ, վաղը, Պ. Ա - տլանտըրի յաջորդները պիտի չփորձուին իրենց ազգ. զօրամասերը օգտագործել՝ գինուոթական գրգռութիւն մը կազմակերպելու եւ կամ Սովետ - ներուն հետ նոր Ռաիոլլօ մը բանակցելու, ուրիշ պիտի ծնէր գերմանական միութիւնը: »

« Նախազգալով վտանգը եւ վախճալով որ խորհրդարանը կրնայ չհետեւիլ իրենց, մեր դիւա - նագէտները կ'աճապարեն անցնել յաջորդ հանգը - ունէին: — ստեղծել Եւրոպական քաղաք. իշխա - նութիւն մը: Այս քաղաքականութիւնը տեղի տը - ւած է բուն քննադատութեանց, բայց, առնուազն, քաղաքականութիւն մը մը ըլլալու արժանիքն ունի եւ կը հետապնդէ որոշ առաջադրութիւններ: — Զգուշացնել գերմանեֆրանսական հակամարտու - թիւնը՝ դերազդային հիմնարկութեանց չընդա - կին մէջ, եւ առիթ չտալ որպէսզի Գերմանիա ինք - նիշխան դեր կատարէ նոյնքան ինքնիշխան բանակի մը ապաւինելով: Բայց այս բոլորը կը պահանջեն իրաւունքի հաւասարութիւն: »

Նախաբար մը կ'ընէր վերջերս. — « Ինչո՞ւ կ'աշխատիք ամբողջովին վերանախադրել գերմա - նական միութիւնը: Պոնիեմի Գերմանիայի մերկայ - րածանեալ վիճակին մէջ, որպէսզի չկարենայ գտ - նիլ իր երբեմնի մեծութիւնը: Ուրիշ մը, որ Փը - րանսական դիւանագիտութեան զլխաւոր ներշնչո - ղը կը նկատուի, կ'ըսէ: — «Քանի մը տարի եւս, եւ եթէ մենք յամառօրէն հետապնդենք Եւրոպայի Մ. Նահանգներու կազմութիւնը, գերմանական ազգ. զգալումը, որ այժմ կը ձգտի հին Ռաիլի վերականգնութեան եւ գինուոթական արկղաւորե - րութեան, տեղի պիտի տայ նոր կապերու: — Ա - յեւեւեւի մէջ՝ բոլշեւիկ դադարաւորին: Երկու Գեր - մանիաներու միութիւնը անհրաժեշտութիւն պի - տի ճիշտաւորի այլեւս: Երկու աշխարհները հետ - դհետէ պիտի համոզուին, որ կրնան կող կողի ապրիլ խաղաղութեամբ »:

Կրնանք տակաւին, կ'եղբակացնէ Պ. Ա. Ֆոն - թէն, Գերմանիոյ հանդէպ փորձել պաշարելու եւ զսպելու քաղաքականութիւնը: « Տար Աստուած, որ եթէ Եւրոպայի պատմութիւն մը պիտի ըլլայ, չըլլայ պարզապէս ամերիկեան, գերմանական կամ սովետական պատմութիւն: »

Վանան Տերեանի պետական գործունեութիւնը

ԽՄԲ. — Երեւանի «Սովետ. Գրականութիւն» եւ Արուեստ» ամսագիրը երկար ուսումնասիրու - քիւն մը հրատարակեց այս խորագրով, 1952 Նա - յեմբերի թիւին մէջ, Ս. Ալիխանեան ստորագրու - քեամբ:

Կ'ամփոփեմք առաջին մասը որ կապ ունի ա - րեւմտեան Հայաստանի հարցին եւ Լեւինի իրքե - րէ « Հայաստան» ձեռնարկին հետ (Անփոփոխ պահած ենք լեզուն), ի պէտս զարգացելոց: —

Վ. Տէրեանը դիտական կոմունիզմի ըմբռն - մանը հասաւ դադարաւորական շատ զեղերումներէրից յետոյ: Սակայն կար մի դադարաւոր, մի համո - ղում, որին նա աւելի վաղ հասաւ: Դա այն է, որ Հայ ժողովրդի ազատագրումը հնարաւոր է միայն ուս մեծ ժողովրդի անհասանելի օգնութեամբ: Տէրեանը դառնում էր, որ Հայ ժողովուրդը իր գո - յութիւնն ու բազմադարեան կուլտուրան կարող է պահպանել եւ զարգացնել միմիայն ուս մեծ ժո - ղովրդի ազատագրող հովանու տակ:

« Մեր հայրենիքը Ռուսիան է » — ասում էր նա, — միայն նրա ծոցում մենք կարող ենք լինել « Կուլտուրական ազգ »: Տէրեանը դառնում էր, որ Թուրքիայի մահաբեք ճիւղներից մէկը ժողովրդի ստուար հատուածի ազատագրումը, Հայ ժողովր - դի միանրումը եւ միասնական դարգացումը կա - րող է տեղի ունենալ միայն Ռուսաստանի չնոր - հիւ: Այդ պատճառով եւս բարձր էր դնահատու - թը: Արդիւնքիւն, Մ. Նալբանդեանին, Յ. Թուման - եանին, նրանց ծառայութիւնը Հայ ժողովրդի ա - ուջ եւ նրանց մեծագոյն արժանիքը համարում էր ուսական օրինակացիան:

Տէրեանը վերջնականապէս համոզուել էր, որ Հայ ժողովրդի ազատագրումը, նրա բախտը ան - խղիւղօրէն կապուած են ուսական պրոլետարիա - տի ռեւոլուցիայի յաղթանակի հետ:

Հայ ժողովրդի ազատագրման միակ ճիշդ ու - ղու, պատմական այդ ճամարտութեան հաստատ - ըմբռնումը Տէրեանին դարձրեց Հայ ժողովրդի ա - զատագրական պայքարի ամենագիտակից եւ ամե - նախիպա մարտիկներից մէկը:

1917 թուականի փետրուարեան ռեւոլուցիա - յից յետոյ նա ամբողջութեամբ նուիրուեց բոլշե - վիկների պարտիային:

Տէրեանը դառնում էր տանեակ հազարաւոր այն մարդկանց մէջ, որոնք 1917 ապրիլ 3ին (16 - ին) հաւաքուել էին Պետրոգրատի Ֆինլանտական կայարանում եւ սրտտուրի սպասում էին ուսա - կան պրոլետարական ռեւոլուցիայի կազմակեր - պիչ, բոլշեւիկների պարտիայի առաջնորդ մեծ Լենինի գալստեանը: Վ. Տէրեանը Լենինին առա - վին անգամ տեսաւ զրահապատի վրայ կանգնած: Լենինը զրահապատի վրայից ուսական պրո - լետարիատին սոցիալիստ. ռեւոլուցիայի կոչ ա - րեց: Այդ կոչով ոգեւորուած պոէտը գրում էր: «...վերջին զայրոյթի գանգի մը ողբանգում: Արքայի, երկրի դարաւոր մշակ, վառուեցէ՛ք ջանքի, փողի, հնչեցէ՛ք, Շոքա՛ւ մոր կեանքի արիւնավառ ծեղ, Ծածանուի՛ր ազա՛ւ, կարմիր դրօշակ... »

1917ին հաւանաբար Յունիս - Յունիս ամիս - ներուն, Տէրեան մտնում է բոլշեւիկների փառա - պանծ պարտիայի շարքերը: Հաւանաբար ենք ա - սում, քանի որ ամիսը մինչեւ այժմ հնարաւոր չի եղել ճշդել: Սակայն անկասկած է, որ նա Օ - գոստոսին արդէն եղել է պարտիայի անդամ: Վ. Տէրեանը Սո. Շահումեանին 1917ի Օգոստոսի վերջին հանդիպել է որպէս կոմունիստ: Այդ հա - նդիպման մասին Տէրեանը գրում է. «Նրան ծանո - թանալու բախտին եւ արժանացալ միայն Հոկ - տեմբերեան յեղափոխութեան նախօրեակին, երբ նա Պետրոգրադ էր եկել «Գեմոկրատական հա - մաժողովին» մասնակցելու եւ երբ մենք հանդի - պեցինք արդէն իրեւ կուսակցական ընկերներ »:

Այսպիսով Վ. Տէրեանը հոկտեմբերեան առ - ցիալիստական Մեծ ռեւոլուցիան գիմաւորեց որ - պէս բոլշեւիկ: Նա դարձաւ պրոլետարական ռեւո - լուցիայի ջերմ պաշտպան եւ սովետ. իշխանու - թեան կրօտ կողմնակից: Հոկտեմբերեան ռեւո - լուցիայի մէջ նա դուստ Հայ ժողովրդի ընկա - տար ազատագրման միակ ճիշդ ուղին:

Հոկտեմբերեան ռեւոլուցիան կեանք պարգե - ւեց Ֆիդիլքապէս հիւանդ Վ. Տէրեանին: Նա գո - չեց:

Անվիթար ու չար իմ օրերին, Անապատէն կեանքիս, կեանքիս մոլոր, Իդաւ անմար մի յոյս, մի հուր վերին եւ հրդեհեց հոգիս...

«Օրհնուած եղիր հոկտեմբեր — գրել է Տէր - եանը, — եթէ դու, անգամ այնպիսի հաշման -

գոր. Նեկիկա եւ իր ընկերները դործերը պիտի վաճառեն տիրաբար, դալիք երեք տարիներու ընթացքին :

Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ զօրավարը կ'ուզէ Աթաթիւքի դերը կատարել իրեն բարենորոգիչ, աւելի ամուր կարգուսարք մը հաստատելով :

× Վերջին լուրերու համաձայն 70 — 80 հոգի եւս ձերբակալուած են: Ամբաստանները պիտի դատուին զին. ատենի մը առջեւ:

Զօր. Նեկիկա լրագրական արուիսի մը առթիւ ըսաւ թէ դաւադիրները կապ ունէին օտար պետութեանց եւ օտար հասանքներու հետ: Իր օգնականը, գնդ. Նասրը ալ յայտնեց թէ խիստ միջոցներու ձեռնարկած են, երկիրը մաքրելու համար բոլոր դործին բոլորելներէն :

Կայանաւորները արգելափակուած են Հելիոպոլիսի մօտակայ զին. բանտին մէջ: Զօր. Նեկիկա երեք զինքը տան չէ դաշեր ձերբակալութիւններէն առաջ: Ոստիկանութիւնը գրաւելով քաղաք. կուսակցութեանց կեդրոնները, ահազին քանա. կուսեամբ փաստաթուղթեր տարաւ: Զախակողմեան վեց խմբակցութեանց գրասենեակներն ալ խուզարկուեցան: Ոստիկանութիւնը գրաւեց իրենց հրատարակութիւնները :

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նոր նախագահը, Այզըն. հասուրը, պաշտօնի կը ձեռնարկէ այսօր, երեքշաբթի, 20 Յունուար, չոնգալից հանդիսաւորութեամբ: Ուղղիկներն զրօշադարդուած է օրերէ ի վեր: Աւելի քան 500.000 այցելուներ հասած են եւ վարձու սենեակ չէ մնացած:

ՄՈՍԿՈՒՍԷՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն ձերբակալուած է Ապահովութեան վերականգնող, Վ. Ս. Արաքուժով, իրեն մեղադրեցին ըմբիշներուն: — Կուսակցական պաշտօն. թերթը, «Փրաւտա», կը գրէ թէ ձերբակալուած է մետաղագործական նախարարութեան մէկ խմբագիրը, Բորչուն, որ արտաքսուած էր ծանր սխալներու համար: Եւ սակայն վարչութիւնը շարունակեց է երկար ատեն անոր յանձնել դադարել փաստաթուղթեր: Կարեւոր վաւերագիր մը անհետացած է: Ձերբակալուած է նաեւ Քաղաք. տանի Գիտութեանց Ակադեմիային մէկ անդամը, Միւլէյմանով, «որ կուսակցութեան մէջ մտած էր սոսկեր գլորելով»:

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ձերբակալուած են խումբ մը լրտեսներ որոնք կը գործէին ի հաշիւ Մ. Նահանգներուն եւ որոնց կեդրոնը կը գտնուէր Թուրքիա:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ծանուցագիր մը ուղղեց Մ. Նահանգներուն, գանդատելով թէ լրտեսներ իջեցուցած են անկարգելով:

ՔԼԵՐՄՈՆ ՖԵՆՈՍՆԻ մէջ կրիպէն մեռած երկու հիւանդներէն մէկը Հայ մըն է, Գալէնտրեան կամ Քալանթարեան, 67 տարեկան:

Մատուց. — Արթին Պէշիբեան:

Օսմանեան զբաղման Իզմիրի մասնաճիւղ. — Ժողէֆ Ազատեան, Էպրուհի Տէր Մարտիրոսեան: Լա Նասիօնալ կեանքի ապահովագրութեան ընկերութիւն. — Հրանդ Աւագեան, Արամ Առաքելեան, Զաւէն Ժամկոչեան, Արէթ Ֆնտրեան, Զարեհ Զարարեան, Արտաշ Աւագեան, Միսաք Ալեքեան, Միհրան Միհրանեան, Կարապետ Պալեան:

Լա Ֆէնիքս Սթանբուլ կեանքի ապահովագր. ընկ. Գ. Կամիթեան:

Կեդր. Դրամատուն Մերթին. — Խաչիկ Բէլթէկեան (Սուրիա):

Օսմանեան զբաղմունք Կալաթա. — Աճարեան: Ռէլիւիօնէ Ատրիաթիքա տպահովոր. ընկերութիւն. — Կարապետ Աճէմեան, Միքայէլ Կորյոսեան, Պօղոս Բիւրեան, Գարեգին Բարսեղեան, Դրիգոր Բէժֆէկեան, Մարտիրոս Թովմասեան, Տրդատ Բարսեղեան, Արմենակ Յակոբեան, Մարիամ Շէֆթայեան, Զարեհ Զարարեան, Կարպիս Թորոսեան:

Ասիւրիւրագիծէ Ճէնէրալէ ապահովագր. ընկերութիւն. — Սրբուհի Միսաքեան, Տիգրանուհի Պալքեան, Թագուհի Սրապեան, Գալուստ Փափաղեան, Միհրան Բէքմէղեանի Ժողովագորդ Սուրէն, Տիգրանի Ժողովագորդ Նշան:

Իթիֆատ Միլլի ապահովագր. ընկերութիւն. — Ժան Գաղեան, Մերոն Մորճիկեան, Գեղամ Քալաքեան, Արթուր Թիւրեան, Դրիգոր Զինճիրեան, Վահան Զարաֆեան, Միլիթի Քալաքեան:

Ի. դրամատուն (Իսթանպուլ). — Միլլա Կիրակոսեան, Սիլվա Կարապետեան, Մատլէն Գարա. դօշ, Մարգիտ Յակոբ, Զուրիկ Ստեփան, Նիկողոս Դրիգոր, Արսլան Օննիկ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՀԱՄԱԶԳՍԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, Ժամը 9ին, Ռէժանի վերնաշարկը: Նիւթ. (Հար. նախորդ դասախօսութեան):

ԱՐԱՔՍ
ARAXE
ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԳ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ
Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան 3 րանս 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր.: Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN
14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15
Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով 30 ֆրանք թիւը: Լոյս տեսաւ Դ. թիւը:

Մեծ պարահանդես

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒՍԸ ԱՌԹԻԻ
Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 25 Յունուար կէսօրէ վերջ Ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահին մէջ Սալ Վոլթէր, (rue Voltaire):

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐԸ (դաւեչտ): Գեղարուեստական բաժին, անակընկալներ, ճոխ պիւֆէ:

Մեծ նուագախումբ Orchestre Typique de la Villa d'Este Gerard Durian:

Մուտք 200 ֆրանք: Autobus 103 Charenton Ecoles իջնել Rue de l'Union:

Այրի Տիկ. Ս. Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գ. Միտոյեան եւ զաւակները դռն ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօրը, ազգականին եւ սանահօր

ՄՈՒՐԱՏ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ (Ախլաթի Մշակ գիւղացի) յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 17ին:

Թաղումը պիտի կատարուի չորեքշաբթի Ժամը 13.45ին: Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 99 Bld. Massena. ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Թիէր գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահալոգ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իր այդ նկատել:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ Բ. ՅԱՆԿԸ

Տէր եւ Տիկին Մէրայտարեան 4000 ֆր., Պ. Միքայէլեան 3000, Տիկին Շիրինեան, Պ. Պօրծաքեան, Պ. Երամեան, Պ. Աւետիս Դաւիթեան, Ֆէպիւս, Պ. Ե. Յովհաննէսեան, Պ. Վ. Փափաղեան, Պ. Կ. Էրմասեան, Պ. Լազարոս Սրվաճեան, Պ. Վ. Յովսէփեան, Տիկին Իւզաբեր Փափաղեան 2000ական, Պ. Ժ. Իվլիքեան, Պ. Անտրիքեան, Մայիսեան, Գ. Պիւքիքեան, Մ. Գարակէօղեան, Պանդեղեան, Հաճեան, Փանոսեան, Ա. Թադեոսեան, Պ. Սոսորովեան, Թէլլէօյեան, Մ. Մատթէոսեան Ե. Վահանեան, Տիւղեան, Յ. Զուլաճեան, Հ. Սրվաճեան, Գարայեան, Ա. Տանկիկ Թէրզեան, Մ. Պօղապալեան, Ե. Կարապետեան, Ժ. Տէյրիմէնեան, Լօրէնեան, Յ. Զիլմէնեան 1000ական, Մարիօ, Լուիզ Անտալեան, Նշանեան, Պօղոսեան, Մարգիտեան, Իփէքեան, Նշանեան, Ճիւլմէնեան, Կ. Գասիկեան, Գրիստինէ Տանկիկեան, Կազէլեան Սաթեմիկ, Ամասեան Հըրանտ, Տէրտէրեան Մարտիրոս 500ական, Զիւմպիւրեան, Պոնդէ, 400ական ֆր.: Իւզանկար մը նկարիչ Պ. Պաքալեանի կողմէ: (Կնիք)

ՌԵՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի մանուկներու ծայտեալ ցերեկայէր տեղի կ'ունենայ կիրակի, Մարտ 15ին, (Mi Carêmeի առթիւ) Ժամը 16 — 22, Salle Jean Genjon: Մանրամասնութիւնները յաջորդով: Կը խնդրուի նկատել ունենալ:

ԿՈՒՑՈՒՅԻ

Լիոնի համար կ'ուղղուի երիտասարդ, արհեստաւոր մագործ մը: Պիտի տրամադրուի բնակութեան սենեակ մը: Դիմել Պահատուրեան նպարաւաճառատունը, 20 Rue Villeroy, Lyon:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Եգիպտացի կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերբը, Մ. Եօթնեղբայրեան, Ռաֆֆի, Քրիստափոր, Վ. Սորենի եւ Փոթորիկ խումբի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյեան Ժամը 8.30ին, Place St. Sulpice, Café de la Mairie սրճարանին վերնաշարկը: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ. Ե. Շըլ. Կ. Ի ներկայացուցիչները: Բացակաները նկատուի պիտի առնուին:

ՄԱՐՏԷՅԼ. — Յ. Կ. Խաչի Պուլլար Օտտոյի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի, Ժամը 14ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅԻՄՆԱՅԷՆ ԼՍԱՐԱՆԻ շաբաթական հաւաքովը այս չորեքշաբթի երեկոյ Ժամը 9ին, Բատէ սրճարանի վերնաշարկը: Պիտի փոսի Պ. Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ: Նիւթ «Ապսիլ Համիտ եւ Հայեր»: Մուտքը ազատ է:

ՆԱՄԱՅԱՏՈՒՓ. — Վասպ. Հայր. Միութիւն, Մարտիլ. — Վարդապետը շատունց մեկնած է եւ Փարիզ կը հասնի մօտերս:

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Սեւոյն Տիկին Մարտիրոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ՝ Տիկին Սինանեանի, Ալֆորվիլ:

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ. — Համաշարսանճաքի Հայր. Մ. Թեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը, Տիկ. Վարդ. Մարապեանի յանկարծական մահուն առթիւ (Վիէն), ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Սոսորով Մարապեանեանի եւ իր պարագաներուն:

ՀԱՄԱԶԳՍԻՆԻ 1953Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Փարիզի մէջ կը ծախուի հայ գրաւաճառներուն եւ ընկերութեան անդամներուն մօտ: Դինը 500 ֆրանք:

DRAPERIES
FOURNITURES POUR TAILLEURS
V E T T E R
(Ets. TERZIBACHIAN)
34, Rue Tapie-Vert, MARSEILLE
MANUFACTURE DE VÊTEMENTS
Hommes - Jeunes-Gens

ՏԱԼԱՔԻԻՓԷԵԱՆ
Հաստատութիւնը իր DUZE ՕՂԻՆ դաժ ընդունելութեան քաջալերուած եւ մանաւանդ իր յարգելի յաճախորդները միշտ դոճացնելու մտահոգութեամբ, պատիւը ունի յայտարարելու թէ այսօրու ընէ սկսեալ իրենց նախընտրած
DUZE ՕՂԻՆ
կրնան դռնել ամբողջ Թրանսպի մէջ. — Կեդրոնատեղիներ՝
ՓԱՐԻԶ. — Տալաքիւփէեանի, Halle aux Vins, Paris (5): Հեռ. Odé. 36-55:
ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentinoise, 166 Ave. Victor Hugo: Հեռագր. 15-20:
ՄԱՐՍԷԼ. — Տալաքիւփէեանի, 48 Rue Puvis de Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:
1953ին հաստատուած Մարտիլի մէջ
ՌԵՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ !!!
Հայկական մասնադիտութեամբ պատրաստուած միակ ՕՂԻՆ Թրանսպի մէջ:

ՌԻՐ ՃԱՇԵԼ !!!
Համով - հոտով, — ՃԱՇԱՐԱՆ ՍԱՍՈՒՆԻ
— Ի՞նչ ուտել սակայն բերնի համով
— Տեղերը փկալալ Բ2. Դ2. եւ Ե2. օրերը,
Պոլսէն յատկապէս բերուած վարպետ խոհարար մը կ'ըղմէ պատրաստուած:
Գացէք 31 Place d'Alexandrie, Paris (2)
Պ. Հայկ Գարակէօղեանի նուագի եռանդամ խումբին, հայկական եւ արեւել. եղանակներ: Métro Reaumur, Sentier կամ St. Denis Tél. Gut. 92-65

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925, R.C.S. 376-236

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 21 Janvier 1953 Չորեքշաբթի 21 ՅՈՒՆՎ.

ՕՐԱԽԵՐԹ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6971-Նոր շրջանի քիւ 2382

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Մեր եղբայր

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌ ՄԻ ՀԱՍՏԱՐ

Այս բանը կը գործածենք երկու խմբով :
Առաջինը բուն արարքն է, — լրտեսութեան
համաճարակը :

Երկրորդը՝ ամէն տեղ լրտես եւ լրտեսութիւն
փնտնելու միտումը, որ կը կոչուի «էսփիոնիք» :
Որքան կը ծաւալի առաջինը, նոյնքան մեծ
համեմատութիւններ կը ստանայ երկրորդը :
Լրտեսական արարքները ոչ միայն մասնա-
գիտութեան, այլեւ տեսակ մը առեւտուրի վե-
րաճումն են, վերջին աշխարհամարտէն ի վեր :
Չկայ երկիր մը որ բաւական արհեստ մը դար-
ձած չլլայ լրտեսութիւնը, — քաղաքական, ռազ-
մական թէ տնտեսական :

Ամէնէն ապահով երկիրներն իսկ, Մեծն Բրի-
տանիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները, ուր բար-
քերը բաղադրաբար առողջ են, չեն կրցած չարը
խափանել :

Միջազգային մամուլը ամէն օր շնորհակա-
նայտութիւններ կը տալ որոնք ոճիւր - արհամար-
հու կարգը անցած են այլեւս :

Միւս կողմէ, ամէն տեղ ալ կասկածամտու-
թիւնը, փոխադարձ անվստահութիւնը այնքան ա-
ճած են որ, մարդիկ լրտեսի հոտ կ'առնեն տեղի-
աշտեղի : Յաճախ ստուեր մը կը պղտորէ միտքե-
րը, եւ շարժման մէջ կը դրուին բոլոր «բարակ-
ները» :

Այս տեսակէտէն ուշադրաւ են մասնաւորապէս
Մ. Նահանգներուն մէջ կատարուած հետապն-
դումները :

Երբեք այսքան թանձրացած, թունաւորուած
չէր միտքը, այդ ազատ երկրին մէջ :
Վերջին տարուան ընթացքին, օդակները պը-
կուեցան հետզհետէ, եւ մարդիկ սկսան լրտեսներ
փնտնել նոյնիսկ Ազգաժողովի գրասենեակներուն
մէջ :

Յետոյ, քուէարկուեցաւ ներգաղթի նոր օրէնք
մը, որուն համաձայն մաղէ կ'անցնեն ոչ միայն
ճամբորդները, այլ եւ նաւաստիները :

Երբ օտար նաւ մը Նիւ Եորք հասնի, մասնաւոր
պաշտօնականներ քննութիւն կը կատարեն, եւ շատ
մը նաւաստիներ իրաւունք չեն ստանար ցամաք ել-
լելու : Քանի մը օրուան կամ ժամուան համար...

Ինչ խօսք որ այս ախտաւոր բարեբերուն դար-
գացման ամէնէն բանուկ, հոսուն աղբիւրը կը
կազմէ Խ. Միտթիւնը, իր բոլոր արբանեակնե-
րով :

Արեւմտեան ազատ աշխարհին մէջ ինչ ալ
փորձեն, չեն կրնար մրցիլ բոլշեւիկեան լրտեսա-
գիտութեան հետ :

Ամէն ուր որ կը տիրապետէ կարմիր թաթը,
անընդհատ կը բանի լրտեսական մեքենան : Տա-
րին տասներկու ամիս եւ օրուան բոլոր ժամերուն :

«Բոլշեւիկ»ը ինք, իր ծագումն ու դարգա-
ցումը կը պարտի այդ մենաշնորհին :

Լրտեսագիտութիւնը օրորոցէն կը սկսի,
ափսոսելով :

Չաւաղը հօրը, կինը՝ իր կողակցին, քոյրը՝
եղբորը, դրացին հարեանին դէմ : Եւ փոխադար-
ձաբար :

Վա՛յ անոր որ կը մերժէ այս հիմնական սկզ-
բունքը :

Այդպիսին ոչ թէ իր նկարագրի ուժը ցոյց տը-
ւած, այլ ուղիղ գիծէն շեղած կ'ըլլայ : Կը դառ-
նայ «ժողովուրդի թշնամի» :

Մեր մէջ ալ պակաս աւերներ գործեցին այս
հրէշային բարեբերը, Կովկասէն մինչեւ Պալէս-
տինա եւ ամէն ուր որ հայիկ համայնքներ կան :

Կիսկատար գիտելիքներով մարդիկ անմիջա-
պէս իւրացուցին անձոնի բարեբեր, ճեղքեր բա-
նալու եւ դաւեր սարքելու համար : Շատեր արիւ-
նի հոտով ալ գինովցան :

Մեքենան կը բանի ամէն տեղ, գրաւոր թէ
բանաւոր :

Չէ՞ որ իրենք ալ «ինտերնացիոնալ» հոսանքի
մը «աւանդարդ»ներն են, ի սփիւռս աշխարհի :

Անոնք մէկ հատիկ են, ջուրերը պղտորելու,
կիրքերը դրդելու եւ «ճակատներ» կազմելու
համար :

Նոյն իսկ «աշկերտներ» կը հասցնեն (կ'իմ-
նաք յաջորդով) :

Աղի - լեղի նամակ մը՝ Լիւնէն, «Բանջարա-
վաճառ» ստորագրութեամբ (Գ. Մ. Պ.) :

Թղթակից մը՝ Կ. Յ., Մանուկներու Օրը նը-
կարգելով, հետեւեալ դիտողութիւնը գրի ա-
ռած էր Յունուար 7ին.

— «Իսկ միւսնե՞րը : Ո՛հ, մի՛ հարցնէք. ա-
նոնք ասանկ պղտոր բաներով զբաղելու ժամանակ
չունին. դործի տէր մարդիկ են, փող է հարկա-
ւոր եւ կամ դինի » :

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ վերաւորուելով, նամա-
կագիրը կը հարցնէ.

— «Հանդէսին կը հրաւիրէք եւ ձեր հրաւերը
անպատասխան կը մնայ : Տոմսակ դրկած եւ
մերժում էք : Ոչ : Եթէ կը կարծէք թէ մենք ազ-
գային զգացումէ դուրի մարդիկ ենք, չարաչար
կը սխալիք :

«Մենք ալ դժբախտ աղբիւն դաւակներն ենք :
Մենք ալ ունինք մանկութեան յիշատակներ եւ բա-
նի միտքը կ'իյնան» աչքերս կը լեցուին — «Մեծ
մանչ եմ ես», «Հայ եմ ես», «Օ՛հ շարժեցէք բա-
ղուկներ քաջ», «Աբամ, Պետիկ» են...

Քիչ մը աւելի փոփոխելով, կը բացառանք.
— «Ճիշդ է որ բանկալի գործերուն մեր խել-
քը չի հասնիր : Բայց երբ կարգը մեր ձաղուկնե-
րուն կը թուլեան կուգայ, հող կեցի՛ր...» :

Եւ այս անգամ իր սլաքները կ'ուղղէ...
Թերթերուն դէմ :

Մտառու է եղբակցութիւնը.
— «Համերաշխութիւնը այսպէ՞ս կ'ըլլայ :
Դուք նշանախօսք մը ունիք, — Ամէն մարդ իր
արտին մէջ : Ուրեմն հանդիստ ձգեցէք մեզ : Մենք
ալ գիտենք մեր արտը մշակել : Մենք հպարտ ենք
մեր պատկառելի նախագահ Տոյի Սերգիսով : Անոր
չնորհիւ ոչ անհամութիւն, ոչ ալ վէճ ունեցած
ենք, ոեւէ անհատի կամ խմբակի հետ :

Եւ վերջապէս առաջարկ մը.
— «Եթէ իսկապէս համերաշխութիւն կ'ու-
ղէք, մենք պատրաստ ենք եղբայրական ձեռք եր-
կարելու մշակութային ձեռնարկներու համար :

Այս առթիւ, օգնութեան կը կանչէ Նարդու-
նին.

— «Նոյն իսկ ստանան պէտք է օգտագործել
ի շահ հայութեան» :

Ճիշդ ա՛յդ է որ կը յիշեցնէ «Յառաջ»ը, սի-
րելի «բանջարավաճառ» :

Արդ, ձեր աչքերը չե՞ն լեցուիլ, երբ թղթա-
կիցն ու թերթը կը տեսնեն որ հարիւրին տասը
հազիւ կը հետադարձուին դպրոցով, մանուկնե-
րով, մշակոյթով :

Իրենց պարտքը չէ՞ ցնցել, արթնցնել քնացող
ները, թերացողները, դասալիքները :

Ինչո՞ւ ծուռ կը հասկնաք :

ՎԱՀԻ

ՄԵՐ ԱՅՅԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երէկ հաճոյքն ունեցանք մեր խմբագրատան
մէջ ընդունելու Օր. Մաննիկ Պէրպէրեանը :

Տաղանդաւոր գրագիտուհին, որ Եգիպտոս կը
գտնուէր 19 տարիէ ի վեր եւ որ Լիբանան փո-
խադրուած էր անցեալ տարի, որոշած է հաս-
տատուիլ Փարիզ, ուր կը գտնուին նաեւ իր երեք
եղբայրները :

— Ինչ ծրագրեր ունիք :

— Գրականութիւն պիտի ընեմ, միայն գրա-
կանութիւն :

Օր. Պէրպէրեան «Հայրենիք» ամսագրին կ'աչ-
խատակցի տարիներէ ի վեր, ինչպէս եւ ուրիշ
թերթերու : Մինչեւ Բ. աշխարհամարտը կ'աշխա-
տակցէր նաեւ «Յառաջ»ի :

ԻՏԱԼԻՈՑ ընտրական նոր օրէնքը խափանելու
համար, կարմիրները ժամերով ճառ կը խօսին
գիշեր ցերեկ : Երէկ 37րդ ժամն էր եւ ճառերը պի-
տի շառնակուէին մինչեւ այսօր, չորեքշաբթի :

Ուրիշ առիթով մը ճառերը տեւած են 51 ժամ ա-
նընդհատ : Եօթը շաբաթ է որ կը քաջընդի օրինա-
գիծը :

ԱՆՍՏՐԻՈՑ գաշնադիրը քննելու համար երեք
դաշնակիցները ժողովի հրաւիրեցին Խ. Միտթիւ-
նը, Յունուար 30ին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅՁՐՆՀԱՌԻՐ ԿԱՏԱՐԵՑ ԻՐ ԵՐԴՈՒՄԸ

75 ՄԻԼԻՈՆ ԴԱՂԱՔԱՅԻՆԵՐ ԿԸ ՀԵՏԵԻԻՆ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ, ՀԵՌԱՏԵՍԻԼՈՎ

Երէկ, երեքշաբթի, 20 Յունուար, զօր. Այ -
գրնհաւորը գործի ձեռնարկեց իրրեւ նախագահ
Մ. Նահանգներու :

Ամերիկեան սահմանադրութիւնը միանգամ
ընդ միշտ ճշգրտւած է պաշտօնավարութեան ամսա-
թիւր եւ ժամը — Յունուար 20, կէս օր : Արարո-
ղութիւնը շատ պարզ էր եւ տեղի ունեցաւ Կապի-
տոլի մէջ : Պ. Թրումբըն կը հետեւէր իր յաջորդին,
երբ Այգրնհաւորը կատարեց իր երգումը, որ 165
տարուան հնութիւն ունի եւ շատ կարճ է.

«Հանդիսաւորապէս կ'երգուիմ հաւատարմո-
րէն կատարել Մ. Նահանգներու նախագահի պաշ-
տօնը եւ իմ բոլոր ուժերովս պահպանել եւ պաշտ-
պանել Մ. Նահանգներուն Սահմանադրութիւնը» :

Այս խօսքերը արտասանած ատեն, Այգրնհա-
ւորը ձեռքը դրաւ Աստուածաշունչին վրայ՝ զոր
իրեն երկարած էր Գերագոյն Ատենի նախագա-
հը : Ճորձ Ուոշինկիթընի պատմական Աստուածա-
շունչն էր այս օրուն քովը դրուած էր աւելի հա-
մեստ հատոր մը, այն անձնական Մ. Գիրքը ո-
րուն վրայ երգումը ըրած էր զօրավարը 38 տարի
առաջ, իրրեւ սպայ :

Այդ պահէն Այգրնհաւորը կը դառնար Պ. Նա-
խագահ, իսկ Թրումբըն՝ պարզ քաղաքացի :

Կապիտոլին թափօրը առաջնորդուեցաւ Սպի-
տակ Տուն, — նախագահական պալատը որ Յուլիս
քիլովութիւն հետու է : Տէր եւ Տիկին Այգրնհաւորը
նստած էին ինքնաշարժ մը, որուն առջեւէն կ'եր-
թար նուագախումբ մը եւ որ շրջապատուած էր
հեծելաքիներով : Թափօրը զինուորական էր եւ
թէ Բարեկենդանը կը յիշեցնէ :

Կը հետեւէին 18.000 զինուորներ, 38 նուա-
գախումբեր, 40 հրասայլեր՝ ներկայացնելով Այ -
գրնհաւորի կեանքը, (կենդանի պատկերներ),
340 Հնդիկներ իրենց տարազներով, ձիաւոր հոր-
թարածներ, քեւեռային շուններ՝ բայիսիւրի մը յոժ-
ուած, Օր. Ամերիկան՝ բուրդի մը մրայ, չրճա-
պատուած՝ իրական նարնջներով, նախկին
ապոմիկներ են... Արարողութեանց կը հետեւէին
75 միլիոն քաղաքացիներ՝ հեռատեսիլով (թէյն -
փիլիոն) :

Նոր ձեռքաւարտիւններ
Եգիպտոսի մէջ

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ բաղաժաթիւ
ձեռքաւարտիւններ կատարուած են Եգիպտոսի
մէջ, վերջին դաւադրութեան հետեւանքով : Ազգ.
առաջնորդութեան նախարարը, Ֆուադ Կալալ
մամուլի ասուլիսի մը առթիւ բաւ թէ ձեռքա-
կալուած են 48 բոլշեւիկներ, 39 հօգի՝ այն կաս-
կածով թէ կապեր ունին օտարազգի խոռվայոյզ
տարրերու հետ, 14 կուսակցականներ : Ասոնցմէ
զատ ձեռքաւարտուած են 25 սպաներ, իսկ 87 ուսա-
նողներ ալ արգելափակուած են առժամապէս :

Ֆուադ Կալալ բացատրեց թէ կալանաւորները
կը պատկանին տարբեր հոսանքներու որոնք կ'ու-
ղէին խռովութիւններ յարուցանել : Կը կարծուի
թէ այս խմբակներէն ոմանք կապ ունէին իրարու
հետ : Յետոյ բաւ թէ շարժումը երբեք չլուսնոցեց
զօր. Նեկիդի կեանքը, ոչ ալ կազմակերպուած
դաւ մըն էր իշխանութիւնը տապալելու համար :
Կառավարութիւնը շուտ շարժելով, ի դերեւ հա-
նեց դաւը :

Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին Գա-
հրէի նախկին կառավարիչը, Քամէլ Քալիլ, բոլ-
շեւիկ լրագրող Ֆաթհի Էլ Ռամլի, նախկին դա-
սախօս Տոքթ. Լուի Տոս, ինչպէս եւ կարգ մը
նախկին երեսփոխաններ, լրագրողներ եւ փաս-
տաբաններ : Խափանուած են եօթը շաբաթաթեր-
թեր : Ոստիկանութիւնը գրաւած է կուսակցու-
թեանց բոլոր գրասենեակները, ամբողջ երկրին
մէջ : Անդամներուն արգիլուած է ներս մտնել եւ
որեւէ բան առնել տանիլ :

Կուսակցութեանց բոլոր ստացուածքները ազ-
գին պիտի փոխանցուին համաձայն մասնաւոր
հրամանագրի մը : Կ'ըսուի թէ բռնագրաւումէ ա-
զատ պիտի մնայ Իսլամ եղբայրութիւնը, իրրեւ
կրօնական եւ մշակութային խմբակցութիւն : Օ-
րէնքին ենթակայ է, սակայն, «Պիտ Էլ Նիլ (Նե-
ղոսի Աղջիկներ) կանացի միութիւնը, որ ղեկնոր
արտօնուած էր իրրեւ կուսակցութեան : Եգիպտո-
սի կիները խորապէս դառնապաճ են :

Ոստիկանութիւնը խիստ հակողութիւն կը կա-
տարէ նուահանգիստներու եւ օգտակարաններու
մէջ, որպէսզի օտար խառնակիչներ ներս չմտնեն
կամ ուրիշներ չփախչին : Անոնք որ երկրէն պիտի
մեկնին՝ պէտք է լուր տան 48 ժամ առաջ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կապուի Գ. Էթ)

ՏԱՍԸ ՀԱՅԱՐ գործադուրեկներ տեղի ունեցած էր
Մէնի նահանգին մէջ, Դեկտեմբերի ընթացքին (23
առ հաբէր) :

ՏԵՍԻՆԸ 1952-ԻՆ

ԵՐԶՆԿԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՈՐ

ՆՈՐԱՅՐԻ ԺՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

(ԲԱՆԴՈՒՄԹ ԹՈՒՐԲ ԹԵՐԹԵՐԵՆ)

1. Աշխարհագրական դիրք . —

Այս նահանգին հողային տարածությունն է 10.583 քառ. քիլոմետր: Հիւսիսէն Բէշլի, հարաւէն Մուշկուր լեռները բնական սահմաններն են այս շրջանին:

Իսկ էրզինճան քաղաքը, միայն 3 քառ. քիլոմետր տեղ կը գրաւէ համանուն դաշտին մէջ:

Հիւսիսէն Բէշլի լեռները բնական պատուարներ են Սեւ Ծովու հովիտուն դէմ որոնցմէ զրկուելուն Արեւելեան եւ Արեւմտեան Անատոլի կլիմաներուն միջեւ անցման շրջան մը կը պարզուի:

Էրզինճանի դաշտին ծովէն ունեցած բարձրութիւնն է 1100 մետր իսկ լեռներուն կը տարուբերի 2000էն 3000 մետրի միջեւ:

Դաշտին մէջէն կ'անցնի Եփրատը: Ծրագրը ուսած է օգտուել անկէ դաշտին ոռոգման համար: Կան նաեւ փոքր ջուրեր սակայն մեծ կարեւորութիւն չունին:

2. Բնակչութիւն . — Էրզինճանի կուսակալութեան սահմաններուն մէջ կը բնակին 197.460 հոգի հետեւեալ ձեւով .

Էրզինճան 18.233 հոգի, քաղաքին մէջ, 49.895 հոգի գիւղերու մէջ, Ըլըճա 1.317 քաղաքին մէջ, 16.829 գիւղերու մէջ, Բէմախ 1.842 քաղաքին մէջ, 17.902 գիւղերու մէջ, Բէմախ լիէ (Ակն) 3706 քաղաքին մէջ, 15.272 գիւղերուն մէջ, Բէֆազիյէ 961 քաղաքին մէջ, 25478 գիւղերուն մէջ, Դերճան 1720 քաղաքին մէջ, 44.237 գիւղերու մէջ:

Ընդհ. գումար 27.779 քաղաքներու մէջ, 169.681 գիւղերու մէջ:

Այժմ կը սկսինք նկարագրել վարչականօրէն Էրզինճանի կուսակալութեան ենթակայ շրջաններու վիճակը .

1. — ԴերճԱՆ Էրզինճանէն Էրզրում երկարող ճամբուն վրայ կարեւոր կեդրոն մըն է Դերճանը: Քաղաքը ունի վեց դարու պատմութիւն մը եւ արմատք կ'արտադրէ: Սակայն կրնանք ըսել Դերճանի համար թէ ան Անատոլիոյ ամէնէն անխնամ քաղաքներէն մին է: Իր պատմական կոթողներն այստեղ ունինք Մամա խաթունի թիւրպէն՝ անոր կողմէ շինուած, քերականաբար եւ բարդիւր: Այստեղ է նաեւ Փէօթիւր Բէօփրիսիւ կոչուած կամարը:

Դերճանի կեդրոնն է Մամա խաթունը որ 13 քիլոմետրով հեռու է երկաթուղիի կայարանէն:

Ժողովուրդին ապրուստի միջոցներն են արմուիքի արտադրութիւնն ու անասնաբուծութիւնը:

Քաղաքը զուրկ է երկտրական ուժէ, միայն Մէքան եւ Փիւլը գիւղերը կարողացած են երկտրականութիւն անվանուիլ Թուրքիա զետակին վրայ բանող ջրաղացներու «տինամօ»ներէն: Քաղաքին հոսուն ջուրի ցանցը եւս մօտեւս պիտի շինուի: Թուրքիա զետակը կ'անցնի դաշտէն եւ կ'ոռոգէ Մեծ Դերճանի եւ Փէքէրիչի դաշտերը:

Թէքան իր մեծ պողոտային վրայ ունի մեծ չէնք մը, որուն մէջ ամփոփուած են բոլոր վարժարանները, այսինքն 200 աշակերտներով նախակրթարանը, 50 աշակերտներով միջնակարգ վարժարանը եւ 200 աշակերտով Եթիւտիմէ Եոլտու կոչուածը: Այս չէնքը շինուած է 1926ին Էրզրումի կուսակալ Զիւհրու պէյի կողմէ, երբ Դերճան ենթակայ էր Էրզրումի կուսակալութեան:

2. ԲԵՄԱԽԻՅԷ . — Զրկանքի վայր մը. — Էրզինճանի փոքր գաւառակներն մին ալ Բէֆազիյէն է: Այստեղ գործի ասպարէզը շատ նեղ է. Ժողովուրդը միայն հողագործութեամբ կը զբաղի: Ապրուստի նեղութեամբ տառապողները յաճախ

ՈՒՊՊՍԱԼԱ (Շուէտ) 15 Յունուար . — Թոյս տուէք յարգելի օրաթերթիդ էջերիդ յայտնել որ մի քանի օր առաջ ուղարկեցի Փարիզի Նուբար - եան գրադարանին, որպէս փոքրիկ նուէր իմ կողմից հայ բանասէրներին, Նորայր Բիւզանդացու հետեւեալ ձեռագիրներէ միկրո - ֆիլմերը .

1. — Մեկնութիւն բառի Գաղիանոսի՝ հաւե . . . 1. — Մեկնութիւն բառի Գաղիանոսի՝ հաւե . . . 1900 թ., էջ 151.

2. Աշխարհացոյց վարդապետ վարդապետի, — 1895 թ., էջ 1 — 56:

3. Տեսիլ Սրբոյն Սահակայ, — 1895 թ., էջ 59 — 75:

4. Պատմութիւն Մանիքեան ըստ ժե: տաղարանի, — 1905 թ., էջ 77—102:

5. Թուրք Դաշնաց, — 1910, էջ 105 — 168:

Վերջին չորս ձեռագիրները մաքուր արտագրուած ու տպագրութեան համար պատրաստուած են Նորայրի կողմից կարիքով կազմով մի տետրի մէջ, որ կրում է ընդհանուր վերնագիր «Այլեւ - այլ»:

Միկրո - ֆիլմէ են առնուած միեւնոյն ժապաւնի վրայ եւ էջերի թիւը ընդհանուր է, — ինչպէս որ է Նորայրի ձեռագիր հատորը: Բնականաբար, կարելի է այդ միկրո ֆիլմը բաժանել չորսի, տարբեր ձեռագիրներէ պատճեններէ օգտագործումը իրարից անկախ դարձնելու:

6. «Զաւեշտ . — Թատերական անաւարտ պիէս, աշակերտական տարիներին գրուած անցեալ դարու կիսին Վենետիկի վանքում, երբ Նորայր՝ որպէս Ստեփան Գաղաղեան՝ վանքի մօտ թէր:

Ինչ ձեռագիր յայտնի էր, որ Արեւմտեան Եւրոպայում ապրող մեր բանասէրներին չափազանց հետաքրքրում են Նորայրեան անտիպ ձեռագիրները եւ զբաղեցնում են իրենց խնդրած էլիմիճանից գրաւոր թէ արդեօք հնար չկայ ստանալ վերջ թուած ձեռագիրներէ պատճենները: Սպասում էի 1946 — 47 թ. թ.ից, երբ Շուէտիւ զբաղուեցին Նորայրեան ձեռագիրները, թէ որեւէ հայկական հաստատութիւն կամ «ազգային բարձր» կը գիտակցէր կարեւորութիւնը միկրո - ֆիլմէ անել տալ այդ անտիպ բոլոր գործերը, եւ ֆարիզի Նուպարեան գրադարանի միջոցով հայ ուսումնասէր մտաւորականութեան տրամադրու - թեան տակ կը գրուէին Նորայրեան կէս - դարեան մտաւոր պրպտումների արդիւնները, որոնց մասին պիտի չըզգայ Սահակեանի նման մեծ բանասէրը արտայայտուած է այնպիսի յարգանքով: Զարգարացան հայ բանասէրներ յոյսերը:

Այնպիսի նկատեմ, որ Երեւանի ազգային - պետական Մատենադարանը արամադրում է մօտ տասն հազար էջ Նորայրեան բազմաթիւ անտիպ ձեռագիրներէ միկրո - ֆիլմէ պատճենները, նոյն -

խմբովին ուրիշ վայրեր կը գաղթեն:

Պանդխտութիւնը շատ տարածուած այստեղ ալ: Թուրքիոյ կարեւոր կեդրոններուն մէջ կա - րելի է հանդիպել բազմաթիւ Բէֆազիյէցիներու: Քաղաքը երկտրականութիւն չունի, սակայն ըսկած են չինել ջրային ցանցը:

Տունանլը (Մշուշաւոր) լեռներէն պիտի բերուի մօտեւս «Սրբբը» կոչուած ջուրը եւ պիտի հոսի քաղաքին աղբիւրին մէջ: Այժմ Ժողովուրդը կը գործածէ ակերէ բիւրձ ջուրերը:

Այստեղի պետական բժկութեան կազմը շատ անգամ թափուր է, ինչ որ կարեւոր պակաս մըն է. գիւղերու ճամբաները շատ նախնական են եւ կարգ մը կամուրջներէ շատ անդին կարելի չէ անցնիլ:

(Շար.)

քով տօնեց Զ. Յ. Դ. Օրը, բանալիս ունենալով ընկ խաչիկ Մկրտիչեանը:

Մեր գաղութը կը հաշուէ հետեւեալ կազմա - կերպութիւններն ու միութիւնները . — Զ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ֆր. Կապ. խաչը եւ դպրոցին հոգաբարձութիւնը, Զ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, Ս. Դ. Հնչակեաններ, Կրօն. Ընկերակցութիւնը, Զ. Մ. Բ. Մ. Բ. Զայ Կամ եւ Մարտիկներու, Ֆր. Նախկին Ռազմիկներու եւ Հայ Ազատամարտիկնե - րու միութիւնները, Վասպուրականի, Սեբաստիոյ եւ Սարբերդի Հայրենակցականները: Անմիջապէս աւելցնեմ որ վերոյիշեալ միութիւններէն շատեր անուանապէս գոյութիւն ունին ու միայն հանդի - սուր առիթներու մէջ կ'երեւան:

Եթէ ազգ. կեանք մը, չարժու մը կը նշմարուի, այդ ալ կը պարտինք Զ. Յ. Դ.: Որ 62 տարի վերջն ալ կը պահէ նոյն մարտունակութիւնն եւ ձեռններէն թիւները: Ան է որ կը ցնցէ յոգնած ու ընկճուած հոգիները, յոյս ու կորով ներշնչելով: Իր կողմէն՝ իրեն կանացի կազմակերպութիւն, կը գործէ Ֆ. Կապ. խաչը կ'ընթանայ համաձայն

օրուան պահանջներուն: Ծնորհիւ մեր ընկերուհի - ներուն մեղուաջան աշխատանքին կը պահէ իր դպրոցը:

Լիոն - Տեսին Զ. Մ. Բ. Մ. Բ. կը գոհանայ գրն - դակախաղով: Զէյդը է եւ ունի իր ընդարձակ դաշտը, կրաղիւսէ ներկայաւելի պատերով: Վա - րիչները կանգ չեն առնել որեւէ զոհողութեան առջեւ: Դժբախտաբար մարդիկներուն մեծ մասը նոյն ազգ. զղացումներով չեն մօտենար միու - թեան նպատակներուն:

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը զբաղի եկեղեցիին բարեկարգութեամբ ու կրօն. գործերով: Փա - փաքելի էր որ ընդլայնէր իր կազմը: Պոստացած է օգնել դպրոցին տարեկան որոշ գումարով մը: Ս. Դ. Հնչակեանները որոշ աշխուժութիւն մը ցոյց տուին անցեալ տարի: Կազմակերպեցին դա - րախօսութիւն մը: Սարքեցին նաեւ ընտանեկան խնջոյք մը: Իրենց մասնակցութիւնը բերին սղա - տօնին եւ Վանի Հերոսամարտին:

Բանի մը խօսք ալ դպրոցի մասին:

Գ. ՊՈՅԱՆԵԱՆ

Սխալած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ որ Տէսինը ա - մէնէն շատ ներկայացուած դաղութն է: Միայն անցեալ տարեւրջանին «Յառաջ»-ի մէջ երեւցան տասնութիւթ թղթակցութիւններ: Անշուշտ գեղեցիկ է «Յառաջ»-ի առաջագործ գաղափարը՝ տարին գոնէ մէկ անգամ ներկայացնելու իւրաքանչիւր գաղութի լաւն ու գէշը, իր բոլոր կողմերով: Բայց շատ քիչեր կը ստանձնեն այդ պարտական - նութիւնը:

Ընդհանուր առումով մեր գաղութին ազգ. կեանքը անշուշտ տարեւրջան մը բոլորեց: Ակներեւ է եռանդի պակասը: Մարդիկ՝ յոգնած երեւոյթ մը կը պարզեն ամէն գետնի վրայ: Անձնասիրու - թիւնը հետզհետէ կ'աղճատէ հոգիները: Եւ քանի տնտեսական պայմանները կը բարւոքին, մարդիկ տարբեր աչքով կը նային ազգ. գործերու վրայ:

Ճիշդ է որ սերունդ մը կ'անհետանայ, կար - ծես իր հետ տանելով միջոց ուժը: Վերջին պատե - րազմը մեզմէ խլեց թանկագին կեանքեր: Մնաց - եալը ինքնաբերաբար ընկճուած է իր տարիքին բերումով: Այժմ միջին սերունդն է որ կը ջանայ հիններուն տեղը բռնել: Պահանջը մեծ է, իսկ գործօն տարրերը սակաւ: Ե՞րբ պիտի երեւան նոր սերունդին ընդունակ ներկայացուցչները: Սե - րունդի փրկութեան փշոտ հարցը շատ մեղան ըս - պառել տուաւ: Միայն Դաշնակցական թերթերու գրուածքները տարին տասներկու ամիս հատորներ կը կազմեն: Դժբախտաբար նոր սերունդէն շատ քիչեր կը կարգան դանոնը: Անոնք, ոչ կը հետա - քրքրուին ազգային հարցերով, ոչ ալ կը զգան աշխարհու վտանգը որ կախուած է իրենց գըլ - խուն վերեւ դամոկլեան սուրի մը նման եւ որ կը սպառնայ այլասերել իրենց ազգային դիմագիծը:

Արդէն արտանշաններ կ'երեւան: Լեզուս - կան խաթարուէն վերջ, խառն ամուսնութիւննե - րը հետզհետէ կը դառնան սովորական: Ծնողները շուտաւրժ են ու ելք մը չեն գտներ: Որո՞ւն գիմէլ, ո՞վ յանգաւոր նկատել: Ծնողներուն անփութու - թիւնը, միջավայրի խորթ բարքերը, թէ՛ դա - դութներու անխիղճութիւնը:

Այս տխուր պատկերին առջեւ բարեբախտա - բար կազմուելիք երեւոյթներ չեն պակսիր: Զ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բուռ մը տղաքը, եթէ չունին մեր խառնուածքը, մտածելու եւ գործելու եղա - նակը, գոնէ կը ջանան ուղափառել ստեղծել անա - պատին մէջ: Անոնք են որ քիչ մը աշխուժութիւն ու եռանդ կ'արտայայտեն, հայրենասիրական ո - գի կը ներշնչեն իրենց տարեկիցներու: Միւլթեան մասնաճիւղը անցեալ տարուան ընթացքին ունե - ցաւ դովերի գործունէութիւն մը: Այսպէս, Մարտ 29ին տօնեց Նոր Սերունդի Օրը յաջող խնջոյքով մը: Յետոյ մասնակցեցաւ 1915ի Եղեռնի յիշատա - կի ոգեկոչումին: Կազմակերպեց հրապարակային դասախօսութիւններ: Առաջինը Ապրիլ 16ին, « Ինչ է ազգը » նիւթին շուրջ, դասախօս ունենա - րով ընկեր ժիրայր Փարամուտեանը: Նոյնի վեր - ջը հրաւիրեց ընկեր Հրանտ Բալուեանը, որ կըր - ցաւ լաւագոյնս ներկայացնել ողբացեալ Միքայէլ Վարանդեանի կեանքն ու գործը, մեծ ապաւորու - թիւն գործերով ունկնդիրներուն վրայ: Իսկ Դեկ - տեմբերի ընթացքին ընկ. Հրաչ Տառնապետեան նոյնքան յաջող ուրուագծեց տարաբախտ Ռու - քէն Տէր Մինասեանի դէմքն ու բեղուն աշխատան - քը: Նոր Սերունդին հետ զորոյցներ ունեցած են նաեւ գրագէտ Կ. Փոյատեան եւ «Յառաջ»-ի Զուր - ցերիոյ աշխատակիցը՝ Պ. Նիկիօրեանը: Վերջա - պէս Նոր Սերունդն էր դարձեալ որ ստանձնեց Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, Յունիս 14ին խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Բանախօսն էր ընկեր Յովիկ Եղիապարեանը:

Յիշեմ նոյնպէս ազգային ուրիշ ձեռնարկներ . — Ապրիլ 20ին տօնուեցաւ 1915ի Եղեռնի տարե - դարձը, նախաձեռնութեամբ Նախկին Ռազմիկ - ներու Միութեան: Բանախօսն էր Պ. Կ. Փոյատ - եան: Մայիս 17ին Վասպուրականի Հայր. Միու - թիւնը տօնեց պատմական հերոսամարտին 37դ տարեդարձը, մասնակցութեամբ ուրիշ կազմա - կերպութեանց: Բանախօսեց Միութեան Փարիզի կեդրոնին քարտուղարը: Մայիս 31ին կազմակեր - պած էր դասախօսութիւն մը Գր. Նարեկացիի ծննդեան հազարամեակի առթիւ, հովանաւորու - թեամբ Ֆ. Կ. խաչը դպրոցին հոգաբարձութեան, Դատախօսն էր հայր Ս. Քէչիճեան՝ Հալէպէն: Պօսեցաւ նաեւ Փրանսացի հոգեւոր հովիւը:

Կապոյտ խաչի Օրը տօնուեցաւ Օգոստ. 3ին դաշտահանդէսով մը: Բանախօսն էր ընկեր Մի - սաք Միրզէ: Մասնաճիւղը կազմակերպեց նաեւ ծնողական թէյասեղան մը հոկտ. 11ին: Տեղի ու - նեցան երկու դպրոցական հանդէսներ: Մին՝ Յու - լիս 12ին ամառվերջի առիթով իսկ երկրորդ դեկ - տեմբեր 20ին «Մանուկներու Օրուան» առթիւ: (Այս վերջինը դպրոցին հոգաբարձութեան մաս - նակցութեամբ):

Իսկ Հոկտ. 19ին Զ. Յ. Դ. կոմիտէն մեծ շու -

ՄԱՐՏԻՅԱՆ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՄԱՐՏԻՅԱՆ, 13 Յունուար. — Քանի մը օր առաջ, Սալ Մազընոյի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Արենոյշներու եւ Արիններու հովանաւոր մարմնի խնդրքը : Այս անգամ ալ ծնողներ եւ բարեկամները եկած էին քաջալերելու ձեռնարկը :

Նախապէս պատրաստուած եւ խնամով զարդարուած սեղաններուն շուրջ բոլորուած էին հըրաւիրեալները : Պ. Յովհ. Հաջադործեանը խանդավառ ճառով մը թուեց սկստուական շարժումի բարիքները :

Ապա արիններու խմբապետներէն Կ. Յարու-թինեան շնորհակալութիւն յայտնեց հովանաւոր մարմնին որ զոհողութեանց առջեւ կանգ չառնելով Միութիւնը զօրացնելու համար :

Սեղանները լեցուն էին միզերով, պտուղներով եւ քմակներով : Սկստուական եւ գեղարուեստական բաժինները ճոխ էին : Արիններ, Արենոյշներ, դայիկներ եւ թեւիկները բեմ եկան երգերով, արտասանութիւններով, պարերով եւն .:

Խմբապետուհի Ա. Յարութիւնեան արտասանեց Յ. Թումանեանի «Արծիւն ու կաղնին», Ա. Շամիրեան «Ամէնէն լաւ տունը» : Յաջորդապէս արտասանեցին նաեւ Ժիրար, Էտիկ Շալճեաններ, Ալեան, Արսեան, Անահիտ Փափաղեան, Գայլիկ Զօրպանեան եւ ուրիշներ :

Բեմի մէջտեղը գետեղուած էին տօնածառը, եւ խարուիքը, որունց շուրջ բոլորուած էին բազմաթիւ Արենոյշներ, Արիններ, դայիկներ եւ թեւիկներ : Կազմող պապան 250 տոպրակներով նուէրներ բաժնեց սկստու եւ ոչ - սկստու մանուկներուն : Յետոյ բեմ հըրաւիրուեցաւ Պ. Տ. Թէքեան որ հայերէն ճառով մը գովելով Արենոյշներու եւ Արիններու աշխատանքը, բաւ թէ՛ զգայի յոռաժգիւնութիւնը եւ նկատէ : (Ծափեր) :

Արիններու Մարտիկի խումբը յաջողութեամբ ներկայացուց «Մանիք, մանիք»ը, կանացի հագուստով : Իրենց երգն ու պարը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին : Արիններու Պոմոնի խումբը դեկորացիաներով խմբ. Պարայեանի դնահատուե-

ցաւ բուրգերու յաջող կազմութեան առթիւ :

Խմբ. Խօսքի Թէքեան եւ երկու Արիններ, առաջինը դաշնակով, վերջինները ջութակով նուագեցին ընտիր կտորներ : Քաջալեր թեւիկները յաջողութեամբ երգեցին Ա. Իսահակեանի «Էյ ջան հայրենիք»ը :

Սէն Լուի դայիկները ու թեւիկները ղեկավարութեամբ խմբ. Եղիսաբէթ Կօչկակարեանի պարեցին սիրուն պարեր : Իսկ խմբ. Մարի Ալճեանի, Ուսանալի եւ ուրիշներու պատրաստած մարդանոցն ու պարերը յետաձգուեցան տարեկան հանգիստին, նկատելով որ ժամերը կը սահին :

Հովանաւոր Մարմնի անդամներէն Պ. Շ. Փիլանեան յայտնեց թէ վիճակաւոր մը սարքուած է, արժէքաւոր նիւթերով : Այդ միջոցին խումբ մը հանդիսականներ ուղեցին նուէրներ տալ եւ զոհացուցիչ դուստր մը դոյնացաւ : Յետոյ օրուան սեղանապետը, Պ. Գ. Շալճեան ներկայեցրէ հրաւիրեց խնդրքին, որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր երգերով, նուագով եւ պարերով : ԴիՏՈՂ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ա. ՍԻՌՈՒԱ. — Հայկական Ծնունդի առթիւ, մենք ալ ունեցանք հաւաքոյթ մը, նուիրուած մանուկներու : Ձեռնարկը յղացած էր Հայ Աւետեկեղեցին, իր դպրոցի հայ աշակերտներուն համար : Յունուար 11ի կիրակի օրը սրահը լեցուած էր աշակերտներով եւ ծնողներով, կար նաեւ տօնածառ մը : Բացումը կատարեց Վեր. Յ. Ն. Ղազարոսեան եւ 7 — 10 տարեկան մանուկներ երգեցին ու արտասանեցին, մեծ ոգեւորութիւն բուրգով : Մայրենի լեզուն էր որ կը փայլէր : Լսեցինք նաեւ Փրանսերէն կտորներ : Ուսուցիչը խոստացաւ սորվեցնել ոչ միայն կրօնական, այլեւ ազգային երգեր եւ արտասանութիւններ, երբ դպրոցական կարգերը վերակազմուին :

Յիսուսի Ծնունդը ցուցադրուեցաւ լուսարձակներով Օր. Ք. Ղազարոսեանի կողմէ՝ եւն., փոքրիկները ստացան իրենց Ծնունդի նուէրները, իսկ ներկայներն ալ թէյով պատուուեցան : Հանգիստը լրացաւ գոհ տպաւորութեամբ : Սամուէլ Բրուտեան

ԾԻՓԱՂ

— Քեզի գիրք մը փոխ տուած էի, ո՞ւր է :
— Ընկեր մը առաւ կարգալու, յիշող պիտի վերադարձնէ :

— Ես ալ մէկէ մը փոխ առնի էի, եւ այն մարդը՝ որ իրեն կարգալու տուեր է, յետ կ'ուզէ, առարկելով թէ գիրքին տէրը պէտք ունի իր գիրքին ...:

— Գիրք անընթեռնելի է, ինչո՞ւ բանաստեղծութիւնները չես մեքենայրեր :

— Եթէ մեքենայրել գիտնայի՞ կը կարծես թէ բանաստեղծութիւն կ'ընէի ...:

ՔՆՆԻՉԸ. — Լեզուի մասին խօսէ :
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ. — Լեզուն գործիք մըն է՝ որ անընթեռն վերքեր կը բանայ ...:

իսկ այն հոյակապ «Բառապիրք Ստորին Հայերէնի» ի մատենադրութեանց թ.Ա. — Ժի. դարուն» հինգ հատորներ (աւելի քան հինգ հազար էջ), որոնց մասին ակնարկ կար պրոֆ. Հ. Աճառեանի հայերէն լեզուի բաղդատական քերականութեան յոռաժարանում :

Նուրարեան գրադարանը չունէր ընթերցման երեկոտական գործիք «միկրո - ֆիլմերի», բայց փարիզեան յայտնի գրադարանները ունին : Ունին անշուշտ նաեւ յատուկ սրահներ միկրո - ֆիլմէ ձեռագրերի ու գրքերի ընթերցման, — ինչպէս մեր Ուսանողայի համալսարանական գրադարաններ : Նուրարեան գրադարանին մոտ մէկ փոստակ «միկրո - ֆիլմ»ը, որպէս ընթերցման գիրք, հայ բանասէրին, որ ինքը կարող է օգտուել մօտակայ Փրանսիական գրադարանի «միկրո - ֆիլմի» ընթերցման գործիքից : Ս. ԼՈՐԵՆԻՍ

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ համալսարանի նոր շէնքի կառուցումը շուտով կը սկսի, կը գրէ «Սով. Հայաստան» : Շէնքին համար յատկացուած է եօթը հէքտար հողամաս, Գետառի ափին վրայ, Բ. Շրջանային եւ Այգեստանի փողոցներու միջեւ : «Նոր շէնքին նախագիծը կազմած է ճարտարապետ Է. Տիգրանեան, կազմուած չորս մասերէ : Ուսումնական գլխաւոր շէնքի միջին մասը պիտի ունենայ եօթը, իսկ երկու թեւերը չորսական յարկ : Հոն պիտի գտնուին քիմիական, ֆիզիկոս — մաթեմատիկական եւ մարդասիրական դիտութեանց կարգ մը բաժինները, տեսչարանը, համալսարանի թանգարանը, գրադարանը, արհեստանոցները : Կենսաբանական բաժնին պիտի յատկացուի մասնաւոր շէնք, որ պիտի ունենայ ողջ կենդանիներու տեղ, ջերմոցներ եւն. : Իսկ շէնքին առջեւ պիտի ըլլայ փոճաղաշ : Շէնքը պիտի ունենայ 640 լրասարան ուսումնական աշխատասենեակներ, գիտական աշխատանոցներ, նիստերու դահլիճ հարկ հողին համար, երեք ընդհ. լսարան եւն. :

Մարմնակրթանքի համար պիտի ստեղծուի լողալու աւաղան, թենիսի, պատմութիւնի, վոլեյբոլի խաղադաշտեր եւ հրապարակներ : Փարթամօրէն կանաչադաղըւած հողամասին վրայ պիտի ըլլան ջրաւաղաններ, տաղաւարներ, գեղարուեստական քանդակներ : Մուտքին առջեւ պիտի դրուին մեր մեծ դիտականներուն արձանները : Շէնքին երեսը պիտի ծածկուի Երեւանի սրբաւոյ թաց գորշադրոյն բաղաւթով եւ ֆիզիկոս : Ուսումնական շինութիւններու ընդհ. ծաւալը պիտի ըլլայ 175 հազար խորանարդ մեթր : Համալսարանի նոր շէնքը ուրոյն տեղ կը գրաւէ մայրաքաղաքի ճարտարապետական կոթողներուն մէջ :

ՈՒՍԱՐԱՆԱՆԵՐԸ Ն. Ա. ՆԵԿՐԱՍՈՎԻ ԳՈՐԾԵՐԸ, որուն «Հարսանիք»ը եւ «Բամբասանք»ը տպուած էին «Հայկ. Աշխարհ» ամսագրին մէջ 1870ին, հայերէնի թարգմանած են Յ. Թումանեան, Յ. Յովհաննիսեան, Ալ. Ծատուրեան եւ ուրիշներ : Ներկայիս քանի մը անգամ լոյս տեսած են «Ո՞վ է Ռուսիայում լաւ ապրում»ը եւ ուրիշ բանաստեղծութեանց ժողովածուներ : Ն. Ա. Նեկրասովի մահուան 75ամեակի առթիւ Հայաստան հրատարակուած է անոր բանաստեղծութեանց ժողովածուն, որ կ'ընդգրկէ բանաստեղծին յայտնի գործերը «խորհրդածութիւններ չքամուքի մօտ», «Երկաթուղի», «Սաչա» բանաստեղծութիւններ եւն. :

ԾԱՆՈԹ ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏ Հրոյնի (Չեխ), մասնագէտ փոքր ասիական լեզուներու, մանաւանդ հեթերէնի, մեռած է Փրակայի մէջ, Նոյ. 14ին : Անխոնը պրպտող եւ ուսումնասիրող մըն էր կորսուած լեզուներու : 1914ին Պոլիս գնաց հեթական կայսրութեան մայրաքաղաք, Հատուշայի (ներկայ Պոզաղէօյ) աւերակներուն մէջ պահուած սեպագիր պնակները ուսումնասիրելու եւ հրատարակեց հեթերէն լեզուի առաջին պատմական քերականութիւնը : Հրոյնի գտած է նաեւ Հայաստան պետութեան եւ ժողովուրդին անունը Բարձր Հայքի մէջ, որով կը հաստատուէր թէ Հայերու նախնիքը տեղաբնիկ ազգ են : 1936ին գնաց Հայաստան եւ դասախօսութիւններ տուաւ :

ՀՈՉԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԵ. — ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԿԻՆԸ

Կոմաւիի Ռ. Ի. Օրադրէն, Ինչպէս պատմուած է հեղինակին

Երիտասարդ, սիրուն եւ վառվռուն աղջիկ մըն էր եւ տակաւին քան տարեկան չկար, — բարձրահասակ էր ու նրբամարմին, լայն ու խոր ինկած աչքերով : 1922 — 23ի սովի տարինե-րուն, ես կ'աշխատէի Ռուսիա, Կարմիր ծառի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան համար, անդեղէնի եւ զգեստեղէնի բաշխումը կազմակերպելու պաշտօնով :

Այդ ժամանակներուն Ռուսերուն ամէնէն աւելի ծառայութիւն մատուցանող մարդոցմէն մէկն էր նորվեկիացի մեծ բեւեռախոյզը, Ֆրիտոֆ Նանսէն, մեր օրերու մեծագոյն գաղափարապաշտներէն մէկը : Նանսէնն էր որ զիս ներկայացուց իր քարտուղարին, հարիւրապետ Վիտթուն Քուլլիկին : Քուլլիկին բարձրահասակ էր, ոչ աչքաւ գէթ՝ ինչպէս վերջը դարձաւ, եւ թարմ ու երիտասարդ տեսքով, Մեր հանդիպումէն շատ քիչ վերջը, ան ներկայացուց զիս իր սիրուն, մանկամարդ կնոջ, Մարիային :

Մարիա լաւ դաստիարակուած երիտասարդուհի մըն էր : Լաւ անգլերէն կը խօսէր, քիչ թէ շատ սովետասէր էր եւ կը ջանար համոզել իր ամուսինը, թէ Խորհրդ. Միութիւնը յոռաժգիմական եւ ապագայ ունեցող երկիր մըն էր : Այդ օրերուն, թէ ինքը եւ թէ իր ամուսինը կ'ըսէին ինձի — « Հակառակ սովին, պայմանները այսօր աւելի լաւ են, քան ինչ որ էին ցարական շրջանին : Ռուսերը հանարեղ ժողովուրդ մըն են » :

Երբ ես Ռուսիայէն մեկնեցայ, Քուլլիկինները Մոսկուա կը մնային : Վիտթուն Քուլլիկին կ'աշխատէր բրիտանական կառավարութեան համար : Ասիկա 1927ին էր : Անգլիոյ մէջ տեղի ունեցած ընդհանուր մեծ գործադուլի ընթացքին : Անգլիա խղած էր իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ, որովհետեւ Ռուսերը օգնած էին բրիտանացի բանթողներուն եւ կազմակերպած՝ խոփարարական շարժումներ : Նորվեկիա ստանձնած էր բրիտ. չահերու պաշտպանութիւնը Ռուսիոյ մէջ : Նորվեկեան Վիտթուն Քուլլիկինը նշանակած էր այս գործին համար :

Որոշապէս կը յիշեմ, որ Քուլլիկին ստացաւ բրիտ. պատուանշան մը, Անգլիոյ մատուցած իր ծառայութեանց ճանաչման առիթով : Իր կինը, Մարիա, հափադանց հայրտ էր այս պատուին համար : Այդ օրերու յիշատակը արթնացաւ մէջս, երբ Վիտթուն Քուլլիկին յայտարարեց հրապարակով . —

«Անգլիա ամբողջ քաղաքակրթութեան մասնացու թշնամի է » : Իր յայտարարութիւնը հըրատարակուեցաւ եւ ողջՌուսեացաւ բովանդակ նախկան մամուլին կողմէ :

Ես կ'ապրէի Ֆրանսա եւ Շուէտ, մեծ մասամբ ճամբորդելով, եւ բաւական մը մոռցած էի Քուլլիկինները : Ապա, անգամ մը, 1931ին, թերթի մը մէջ կարդացի լուր մը, որ կ'ըսէր թէ Վիտթուն Քուլլիկին պաշտպանութեան նախարար նշանակուած է Նորվեկիոյ մէջ : Այնուհետեւ, 9 ապրիլ 1940ին, ես ալ իմացայ այն, ինչ որ աշխարհի մնացած մասը իմացած էր — որ Քուլիկինի դաւաճանած էր Հաւաքեալ թագաւորին յանձնած էր իր երկիրը Նացիներու ձեռքը եւ դարձած էր կէս գիշերեան արեւի երկրին Նացիներու խամաճիկ զինատուրը :

Տխուր պահ մըն էր այդ ինձի համար, երբ լսեցի ասիկա : Քուլլիկինները, ինչպէս որ կը ճանչնայի զիրենք, տաղանդաւոր, պարկեշտ, զաղափարապաշտ մարդիկ էին : Գիտէի սակայն, որ իշխանատենչ փառամոլութիւնն ու հակումները կրնան փճացնել լաւագոյն նկարագիրներն անդամ : Մարիա Քուլլիկինի ինչպէս գիտէի, համբաւի սիրահար կիներու տեսակէն էր : Կ'ուզէր ցուցադրուիլ իր ամուսնոյն փառքին մէջ : Կը պատկանէր կիներու տիպարին, որ կ'ըզձայ մեծ ու փայլուն ասպարէզ մը աահովիլ իր ամուսնոյն :

Կը յուսայի, թէ այլեւս չեմ տեսներ զիրենք : Քուլլիկինը դարձած էր «դաւաճան»ի նոր հոմանիչ մը աշխարհի բոլոր լեզուներուն մէջ : Եւ ես չէի ուզեր որեւէ գործ ունենալ դաւաճաններու հետ : Անհաշուելի են սակայն պատերազմի անցքերը : Անահկիկները կը յաջորդեն ամէն օր :

Թարգմ. Կ. Գ.

Ք. ՉԻՆԿԼՐ

Métro Reaumur, Sentier *4 rue* St. Denis Tél. Gut.92-6

ՕՐԱԽԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 22 Janvier 1953 Հիմնադրված է 22 ՅՈՒՆԻՍԻՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6972-Նոր շրջանի քիւ 2383

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Մեր ԽՈՒՐԸ

ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺՆՈՒՄԾ ԱԶԳԸ

Անշուշտ այդպէս պիտի ըլլար, քանի որ ցիւլուցան կը թափառինք բոլոր ցամաքներուն վրայ: Հիւսիսէն հարաւ եւ արեւելքէն արեւմուտք:

Եթէ բնակելի ըլլային, Հիւս. Բեւեռը եւ Հրոյ Կրկինը ալ քանի մը նմոյշներ պիտի ունենային մեր Ժողովուրդէն:

Ուրիշ բան է մեր մտածուքը: Կուզէինք ըսել թէ հոգեպէս ալ մասերու քաժնուեր, անշատ կղզիներ կազմեր ենք:

Այսպէս, ունինք ոչ միայն եւրոպական, ա - սիական եւ ասիական կղզեխումբեր, այլ առան - ձին կղզիներ իւրաքանչիւր երկրի մէջ: Մէկը միւ - սէն տնտեսական:

Միւսնայն ցամաքին վրայ կան համարները ո - րոնք իրարու հետ այնքան կապ ունին որքան փա - րիկեան յարկաբաժնի մը վարձակալները:

Օրինակ, մեր հոծ գաղութը՝ դրացի Պելժիոյ կամ Անգլիոյ հայութեան հետ: Միւսին անգամ գաղութը ինքն իր մէջ:

Տեսա՞՞ք որքան կապ՝ Այփերիոյ, Մարտիի եւ Թուրքիոյ ցիւլուցան համարներն ունին միջեւ: Նոյն երկրի տարբեր քաղաքներու տարազիրնե - րուն միջեւ:

Կը թուի թէ քանի աճեցաւ նիւթական բարո - ւութիւնը, այնքան զօրացաւ կղզիացումը:

Ուրիշ կղզիացութեան չի տանիր ամենօրեայ պատկերը, մեր աչքերուն առջեւ:

Այսպէս, Փարիզի, Մարսէյի, Լիոնի կամ Վալանսի ամէնէն բազմահայ թաղին մէջ կղզիներ եւ կղզեկներ կազմուած են: Երբեմն արհեստով եւ օնկալով յաւաք, յաճախ ալ դասակարգով իրա - րուն հետ կապուած:

Եթէ մասնագէտ մը փորձէր վիճակագրութիւն կազմել, ձեր առջեւ պիտի ունենայիք անթիւ «աղ - քեր»: Բոլորն ալ հայաւուն, բայց ինքնուրոյն:

Ամէն մէկը իրեն յատուկ տեսակէտներ ունի ազգային հոգեբու մասին: Եւ ի՞նչ չղջողուն ծրա - գիրներ:

Քանի մը հարցում, — եւ պիտի տեսնէք որ շատերուն համար «տեսակէտը» պատրուակ մըն է իր ակներեւ ծուլութիւնը եւ դասակարգութիւնը չը - մեղացնելու:

— Միւսին մը պիտի կազմէի, երկտասարդ - ներաւ փրկութեան համար, արդէլք եղան ...

Եւ զեռ ուրիշ ասէ - կօսէներ, դործէ խուսա - փելու համար:

Նոր չէ որ կը մատնանչենք այս կղզիացումը:

Չարաչուր իրողութիւն մը, ամէն տեսակէտով:

Երբ մարմնի մը այս կամ այն մասը ծիւրի կամ թմրի, վարակումը չուշանայ:

Այս ողբերգութեան մէջ նոյնքան յանցաւոր են ժեմն ու փոքրը: Ամէնէն համեստ համարներն ժեմնեւ ամէնէն շատուոր գաղութը:

Մտացաւ հայրենակից մը վերջերս դառնօրէն կը ծաղկէր մեր գաղութին անհոգութիւնը՝ Այ - փերիոյ, Մարտիի եւ Թուրքիոյ Հայերուն հան - դէպ, որոնք ունին չէն վիճակ, բայց չունին իրա - կան կապ՝ ոչ երկիրէ երկիր, ոչ ալ իրենք իրենց միջեւ:

Ի՞նչ խօսք որ այսպիսի համարներն աւելի շուտ կը հալին, առանց հետք մը ձգելու: «Նան»ը ոչ իսկ իրենց զաւակները կրնայ փրկել, եթէ չկապուին հանրօգուտ եւ կենդանի դործի մը:

Կարծողներ կան թէ կարելի է քննադրները արթնցնել, «այցելու» մը դրկելով:

Չենք ժխտեր: Դուրսէն զայնք մը կրնայ ո - գետնութիւն ստեղծել, խօսքով եւ գործքով:

Բայց, ինչո՞ւ տեղացիները իրենք նախաձեռ - նութիւն չստանան, ամէն բան դուրսէն սպա - սելով:

Ամէն տեղ ալ կը գտնուին պիտանի գլուխներ, իրենց տունը կարգի դնելու համար: Ոչ ծրագիր կը պակսի, ոչ մամուլ, ոչ ալ ասպարէզ:

Գոնէ փոքր կղզիները ճիգ մը փորձէին, ի խնդիր իրենց փրկութեան:

Հանրային կեանքի մէջ, երբեմն փոքր վտակ - ներն են որ հոսանքներ կազմելով, դործի կը մղեն մեծերը:

Եւ այն ատեն աւելի կը դիւրանայ կեղծ իշ - խանութեան մը հաստատումը:

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՉԱՓԸ ՄԻ ԱՆՅՐԵԼԻՔ

Յաճախ դիտողութիւններ կը լսենք արտա - տալուն հետ մասին, աշխատակիցներու բերնով:

— Կ'արտատալեն, լա՛ւ. բայց ի՞նչ ո՞ւ աղբիւրը չեն յիշեր: Կամ օրինակ մը չեն դրկեր, երբ կ'ար - տատալեն ...

Մենք ալ յաճախ չօչափած ենք այս փափուկ խնդիրը:

Բայց, ի՞նչ օգուտ ...

Հասկնալի է որ նոյն հոսանքէն թեթեւ ար - տատալումներ կատարեն փոխադարձաբար:

Մա - նաւանք երբ յօդուածը կապ ունի կուսակցական խնդիրներու հետ կ'ա - մարտադիրը նոյն հոսան - քին կը պատկ - անշատակցի բոլորին ան - խտիր:

Բայց, ուրիշ պարագաներու մէջ ...

Չաւելտական դէպքեր ալ պակաս չեն:

Վոսիտորի ափերէն, այս կամ այն արեւելեան գաղութէն թերթեր կ'արտատալեն «Յառաջ»ի մէկ յօդուածը կամ թղթակցութիւնը: Երբեմն խո - րագիրը եւ ստորագրութիւնը ալ փոխելով:

Թերթը կուգայ Փարիզ եւ դրութիւնը անգամ մը եւս կ'արտատալուի ձեռք թէն տակ, իւրացնողին անունով ...

Կ'ուզէ՞ք որ փաստեր, անուն եւ թուական ալ յիշեմ:

Վերջերս ուրիշ նորութիւն մը ուշադրութիւնս գրաւեց:

Վոսիտորեան թերթ մը սկսեր է «Եւրոպա - ցի»ին Տոմսերը արտատալել իրեն «Իրիկուսան Տոմսեր»: Ստորագրութեան տեղ ալ՝ եռասուղ:

Կարծեցի թէ վրիպակ է: Բայց արդէն կա - նունի կարգ անցեր է:

Միտքէս չանցնիր վիրաւորել ոեւէ պաշտօ - նակից:

Բայց, ի վերջոյ ո՞ւր պիտի յանգնէ սա «պաշ - տօն» բարբեր, որոնք ամի ի բերան պիտի ձգ - ին օտար մը, եթէ հայերէն գիտնար:

Տեղական պայմաններն անգամ չեն կրնար չը - մեղացնել այս վրիպումները:

ՎԱՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ձերբակալուած 25 սպաներէն երկու եղբայրներ, գնդ. Մոհամմէտ եւ զինապետ Բիֆաթ Տամանհուրի, դատուեցան զին. ատենանի մը առջեւ:

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ գնդապետը փորձած էր վիճաբանել ըմբոստացնել չորեք - չաթի օր, Գահիքէի մէջ, իսկ եղբայրը լուր չէր տուած այս ձեռնարկի մասին:

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ ձերբակալուած են 101 քաղաք - ցիներ, «որոնց 48ը ծախօթ բռնկուիկներ»: Ուրիշ 39 քաղաքացիներ կը մեղադրուին թէ կապեր ու - նէին օտարներու հետ, խռովութիւններ սարքելու համար:

ՆՈՐ ԿՈՓՈՒՄԱՐՏ մը տեղի ունեցաւ Իտալիոյ Երեսփ. Ժողովին Գլ. օրուան նիստին մէջ, ընտ - րական օրէնքի քննութեան առթիւ:

Ընդդիմադիր - ները ձառ կը խօսէին 57 ժամէ ի վեր, երբ կարմիր երեսփոխան մը ներս մտաւ, վիրակապելով ծած - կուած: «Տեսէ՛ք ձեր ոստիկաններուն ըրածը ե - րեսփոխանի մը դէմ», ըսաւ վիրաւորը եւ փոթ - րիկը պայթեցաւ: Բոլշեւիկները յարձակեցան ա - ջակողմեան երեսփոխաններուն վրայ: Ժխտը տե - ւեց մէկ ժամէն աւելի: Ժողովարարահէն դուրս - րաւ չազար հողի: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

Ճառերը կը շարունակուին, օրինադին քուէար - կութիւնը խափանելու համար:

ՄԵՌՈՒՇԸ վերսկսաւ Փարիզի, ամբողջ Ֆրան - սայի եւ Հիւս. Ափերիէի մէջ, խանդաբերով եր - թեւելք: Շատ աւելի ծանր կացութեան մը մատ - նուած է Անգլիան: — Կրիփի համաճարակն ալ չէ դադարած Ֆրանսայի մէջ:

ԹԵՂՈՒՆԷՆ կը հետադրեն թէ անջրպետ մը բացուած է վարչապետին եւ կրօնապետ Քալանիի միջեւ, լիազօրութեան օրէնքին քուէարկութեան մէջ: Կրօնապետը նամակ մը դրելով Տոքթ. Մա - սատեղի, կ'ըմագթէ որ չղջայ:

Մ. ՆԱՆՏԱՆԳՆԵՐՈՒ ներդադրի նոր օրէնքով,

ԱՅԶԸՆՀԱՌԻՐԻՆ ՃԱՌԸ

ՈՂԻՆՉ ԱՐՏԱԿԱՐԳ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, զօր. Այդըն - հատըր, Մ. Նահանգներու նոր նախագահը, իր պաշտօնին ձեռնարկեց յունուար 20ին, աւանդա - կան արարողութեամբ:

Թափօրին կը մասնակցէին աւելի քան 500 - 000 քաղաքացիներ: Առջեւը ձգուած էին երկու փիղեր, իբրեւ խորհրդանշան հանրապետական կուսակցութեան: Նորութիւն մը կը կազմէր Հիւ - լէաշարթ թնդանօթը, 85 թոն ծանրութեամբ: Հա - ղարաւոր քաղաքացիներ դիշերը անցուցած էին հանրային պարտէզներու եւ կառքերու մէջ: Գո - հարանական ազօթքներ կատարուեցան բոլոր եկե - ղեցի երուն մէջ: Այդընհատը ինքն ալ ազօթեց:

Նախագահին ճառը տեւեց 15 վայրկեան: Ստորեւ՝ հիմնական մասերը: —

1. Որոշելով պատերազմէն՝ իբրեւ միջոց ի դերեւ հանելու մեղի սպառնացողներուն ծրագիր - ները, մեր ամէնէն ստիպողական պարտքն է մէջ - տեղ բերել ուժ մը որ կարենայ վճատեցնել յար - ձակումի ուժերը եւ ամապնդել խաղաղութիւնը: Այս սկզբունքով, մենք պատրաստ ենք համախոր - հուրդ դործելու ոեւէ մէկուն հետ, ջնջելու հա - մար փոխադարձ կասկածի եւ երկիւղի պատճառ - ները եւ յաջողեցնել սպառնացողութեանց կրճա - տումը: Այդպիսի ճիգի մը համար մեր միակ պա - մանը այն է որ ձեռնարկին անկեղծ նպատակն ըլ - լայ ամբապնդել բոլորին ապահովութիւնը եւ նա - խառնել այն միջոցները որոնցմով ամէն ազգ պիտի կրնայ ապացուցանել իր ուղղամտութիւնը իր յանձնառութեանց դործադրման համար:

2. Մենք երբեք պիտի չփորձենք նախադար - ձակ մը որդեղ խորուսիկ սակարկութեամբ, դո - հելով մեր պատիւը, յանուն ապահովութեան: Ի վերջոյ զինուորի մը բեռը աւելի ծանր չէ քան դերի մը շղթաները:

3. Յարգելով իւրաքանչիւր ազգի էութիւնը եւ անցեալը, մենք երբեք մեր ուժը պիտի չգործա - ծենք մեր քաղաք. եւ տեսնա. օրէնքները պար - տադրելու համար անոր:

4. Ազատութեան բարեկամներուն պէտքերը եւ հնարաւորութիւնները քննելէ ետք, ամէն բան պիտի ընենք օգնելու համար անոնց ապահովու - թեան եւ բարօրութեան: Ի փոխարէն կը ստա - սենք որ անոնք ալ յանձն առնեն իրենց բաժինը ազատութեան սրբապանութեան համար, համա - ձայն իրենց կարողութեան:

5. Ընդունելով որ անտես. բարդաւածումը հիմքն է զին. ուժին եւ ազատ աշխարհին խաղա - դրութեան, ամէն բան պիտի ընենք, զարկ տալու համար արտադրութեան եւ առեւտր. փոխանա - կութեանց:

6. Եւրոպայի մէջ մենք պիտի խնդրենք ազգե - րու լուսամիտ վարիչներէն՝ իրականացնել իրենց Ժողովուրդներուն միութիւնը, նոր ճիգ մը փոր - ձելով: Միացեալ Եւրոպա մը իր ուժերը համա - խմբելով եւ կազմակերպելով միայն կրնայ փրկել իր ռեկան եւ բարոյական արժէքները:

7. Մենք մի եւ անբաժան կը նկատենք ազա - տութեան պաշտպանութիւնը, ինչպէս բուն իսկ ազատութիւնը, եւ միւսնայն յարգանքն ունինք բո - լոր երկրամասերուն եւ բոլոր Ժողովուրդներուն համար:

8. Ազգաժողովը յարգելով իբրեւ կենդանի խորհրդանշան բոլոր Ժողովուրդները խաղաղասի - րութեան, մենք պիտի ջանանք զայն դարձնել ոչ միայն պերճախօս խորհրդանշան մը, այլեւ իրական ուժ մը: Եւ պատուաբեր խաղաղութիւն մը փրկ - տանք ատեն, երբեք դիմում պիտի չընենք, ոչ պիտի յիշնինք, ոչ ալ կաշկ պիտի առնենք:

9. Մենք պէտք է պատրաստ ըլլանք ամէն բանի, փասն զի պատմութիւնը երկար ատեն ազա - տութիւնը չի ձգեր երկշտ եւ տկար ձեռքերու մէջ: Մենք պէտք է վճռական ըլլանք պաշտպա - նութեան մէջ եւ ուժական մեր նպատակները հե - տապնդած ատեն: Պէտք է պատրաստ ըլլանք, անհատապէս թէ հաւաքաբար, կրելու ամէն զո - հորդութիւն: Ժողովուրդ մը որ աւելի մեծ կարե -ւորութիւն կ'ընձայէ իր անանձնաշնորհներուն քան սկզբունքներուն՝ շատ չանգած կը կորանցնէ երկուքն ալ: Հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ կազմակերպուած ուժեր եւ կազմ պատրաստ քա - ղաքացիներ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

քննութեան ենթակայ են նաեւ օտար նաւերու նա -ւաստիները: Այս խնդիրը մեծ յուզում պատճառեց Փարիզի մէջ: Օրինադրի մը յանձնուած է Ազգ. Ժո -ղովին, փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնելու հա -մար:

ԿԻՐԱԿԻՆ Եւրոպացիներուն պէս վայելելու համար օրինադրի մը յանձնուած է Անգլիոյ երեսփ. Ժողովին: (Անգլիացիները ազատ չեն կի -րական ազատութիւն վայելելու, 1625էն ի վեր):

ՅՈՅՅ ՄԸ ՍԱՆՃԱՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Թիւ Սաղիւնի մէջ տարբերութեամբ ընթերցելի : Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ ամերիկեան դեսպանը : Դեկտ. 3ին վարդապետը ներկայ եղաւ Անգլի-քան եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ժողովին, ուր կարգադրութիւններ եղան արարողութեանց ժամերուն, երգեհոնի գործածութեան, Դպրաց փորձերուն եւ այլ ընթացիկ խնդիրներու համար :

Նորակազմ դպրաց դասը կը վարէ խոտաւոր համակրելի երիտասարդ մայրերու Լ. Բերի, որ ամուսնացած է Նիւ Եորքէն հայ երգչուհի Օր. Կ. Պէրպէրեանի հետ : Տէր եւ Տիկին Բերի իրենց աշակցութիւնը ի սպաս դրած են եկեղեցւոյ : Երկուքն ալ շատ կը սիրեն Կոմիտասի պատարագը որ արգէն կ'երգուի ներդաշնակութեամբ :

Դեկտ. 14ին կիրակի Տ. Չոօն Ծ. վարդապետ մասնաւոր հրաւերով քարոզեց Անգլիքան համայնքին հայկ. զգեստաւորութեամբ : Ներկայ էին ամերիկեան դեսպանը ու իր տիկինը եւ Բրիտ. ընդհ. հիւպատոսն ու իր Տիկինը, որոնք մասնաւոր գովազտութիւն յայտնեցին : Նիւթը առնուած էր հայ ազգ. եկեղեց. կեանքէ իբրեւ վկայութիւն մը քրիստոնէական հաւատարմութեան : «Ներշնչող է օրինակը հայ ժողովուրդին եւ Հայ. եկեղեցւոյն որ մարտիրոսութեան գինով իրենց հաւատարմութիւնը ապացուցին» : Շատ ապաւորիչ եղաւ Նիւթը, ինչ որ քարոզման արդիւնքն էր : Վարդապետը պատմեց իր 15 դար կը կանխէ Բողոքական - Զորքի կողմէ Ատլանտեան Դաշինքով հռչակուած մարդկային շորս գլխաւոր ազատութիւններէն Ազատ Պաշտամունքի սկզբունքը : Կրկին քարոզելու համար Անգլիայիցիներէ եղած խնդրանքին վրայ՝ Չոօն վրդ., հաւանեցաւ նոյն եկեղեցին քարոզել երկրորդ անգամ Զատիկի շրջանին :

Դեկտ. 19ին վարդապետը նախագահեց Ճե. Նովայի Անգլիքան եկեղեցւոյ Ծննդեան Տաղեր - գովեանց պաշտամունքին, ուր բաժին առին նաեւ սկոտլանդացի, շոտլանդացի, իռլանդացի եւ վարդապետ եկեղեցիներուն հովիւները : Այս առթիւ Դեկտ. 18ին Դոկտ. Նուարը Արայանեանի տունը վարդապետին շուրջ համախմբուեցան Ճե. Նովայի հինգ հայ քննադատները : Ստեղծուեցաւ տարուկ միջոցառում մը : Մարդահամարի համար լեցուեցան քննադատներ : Հարգարաններ :

Յ. Յ. Ա.

ՏՆՄՈՒՆԻ. — Գովէյթի մէջ (Պարսից ծոց) մեռած է ընկ. Գարեգին Հաջադործեան : Դաշնակցական մարտիկ էր : 65 տարեկան : Վանքի Հաջադործեան բաղմանդամ դերաստանէն : Տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Ապստան, յետոյ վերադարձուեցաւ Գովէյթ : Ազգային մարմինի չորսու-թեան պատճառաւ թաղման կարգը կատարած է բողոքական քարոզիչ մը :

ԾԱՆՈԹ ՆՈՒԱԳԱՄՈՒ ՅՈՒՄԱՆՈՒ Ունանեան, որ մեծ ոգեւորութիւն կը ստեղծէր մեր հանդէս - ներուն մէջ իր «Քեմէնչէ»ով, եւ ընկերակցութեամբ իր տիկինը (երգ), Թորոնթո (Քանադա) մեկնեցաւ անցեալ շաբթու :

Սուրիոյ համալսարանին ուսանողները Հաթա - յին (Սանճաք) Սուրիայէն անջատման տարեդարձին առթիւ, լուռ ցոյց մը ցրած էին դասարան չմտնելով : Ասկէ զատ, զաղտնի յայտարարութիւն մըն ալ պատրաստած եւ ցրուած էին ժողովուրդին :

Հալէպի «Էլ Զաման» թերթը ձեռք անցուցած է այս զաղտնի թուցիկը եւ կը հրատարակէ զայն : Ահաւասիկ պարունակութիւնը :

— Մենք, Սուրիոյ համալսարանի ուսանող - ներս, անձայն անշուշտ ցոյց մը կ'ընենք բողոքե-լու համար այն չահագործող քաղաքականութեան դէմ, որ Սուրիայէն անջատեց իր անբաժանելի նը-ւերական մէկ մասը՝ Իսթանբուլը :

Կը բողոքենք արեւ հայրենիքը բաժան բաժան ընող այդ քաղաքականութեան դէմ : Արդարեւ Նոյեմբեր 29ը սուրի օր մըն է մեզի համար : Որովհետեւ հինգ տարի առաջ այդ օրն է որ ՄԱԿը Պաղեստինը բաժան բաժան ցրաւ եւ 13 տարի ա-ռաջ նոյն օրն է որ Իսթանբուլը յանձնուեցաւ Թուրքիոյ, չնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան, Միջազգային երկու մարմինները երկու ազգերու ապահովութիւնը եւ խաղաղութիւնը խանգարե-ցին : Այսուհանդերձ Արաբներուն պարտականու-թիւնն է իրենց իտէպիները անձամբ իրականա-ցնել, փնտռել կորսուած իրաւունքները եւ յար-ձակման ենթարկուած հողերը : Հիմաւորէն պէտք է պատրաստուինք այդ աղբային օրունք :

ԿԱԹՈՂ. ԿՈՆԴԱԿ ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻՆ

Ամենան Հայոց կաթողիկոսը 1952 Օգոստ. 28 թուակիր կոնգրակով մը կը չնորհաւորէ Դպրոցա-սէր Տիկնանց Միութեան վարժարանին 75ամեա-կը, որ ամուսնեցաւ անցեալ տարի :

Այս առթիւ յիշելով հայ կնոջ դերը անցեալին մէջ, Ե. դարէն մինչեւ մեր օրերը, կ'ըսէ թէ «Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը արժանի եւ կարօտ է ձեռ սիրոյն եւ խրախուսանքին, որպէս զի քաջախիւրդի եւ նոր եռանդով շարունակէ իրադ-գոգուած դրոշմները» :

«Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը արժանի եւ կարօտ է նաեւ, որ վայելէ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնն ու աջակցութիւնը աւելի, ջան ցալսօր, եւ արժանանայ մեր բարեբարեքի ա-ւելի մեծ ուշադրութեան, որ հնարաւորութիւն ու-նենայ ընդլայնելու իր այնքան կարեւոր դրոշմ - նշանները հա յիշանքի համար» :

Գեորգ Զ. յետոյ կը մաղթէ որ «Երկնաւոր Հայրը զօրացնէ Միութեան եռանդը եւ աճեցնէ ընկերութեան անդամները թիւը» :

ԾԻԾԱՂ

ԳԻՒՂԱՅԻՆ. — Զաւակէս նամակ առի, կը հաճի՞ս կարգալ :

ՈՒՍԱՆՈՂ. — Ամենայն սիրով :

ԳԻՒՂԱՅԻՆ. — Բայց չեմ ուզեր որ ինձմէ զատ մէկը հասնի, ուստի ականջներդ դոցէ եւ բարձ-րաձայն կարգալ ... :

Ինչպէս որ արդէն դրած էի, Փարիզի մէջ եր-կու Professionels մրցումներու յաղթելէ ետք, կը - փամարտի թեթեւ ծանրութեան նախկին «ամա - թէօր»ներու հայ ակոյեանը, Փիէռ Սարգիսեան Յունուար 25ին ժամը 14ին, Միութիւնի սրահին մէջ իր երրորդ professionels մրցումը պիտի կատարէ Ֆրոնսապի կոփամարտիկ Gèninի դէմ (6×3) :

Սարգիսեանի դէմ երկու անգամ անշարժու - թեան եւ անզօրութեան մատնուելով, Babolin եւ Ballalude չէին կրցած զայն վճռապէս հարուածել : Կը յուսանք թէ այս երրորդ մրցումին մէջ ալ մեր հայրենակիցը յաղթական ելլէ :

Փետրուարի սկիզբն է որ Ֆրանսացի կո - փամարտիկ Emmanuel Clavel պիտի երթայ Պոլիս, մրցելու համար Թուրքիոյ ակոյեան, կոփամար - տիկ Կարպիս Զաքարեանի դէմ (10×3) :

ՊԵՐՆԻՆ. — Յունուար 16ին կոփամարտի մեծ մրցում մը տեղի ունեցաւ, Գերմանիոյ կէս ծանրութեան ակոյեան Hecht եւ Իտալիոյ ակոյ - եան Tontini միջեւ : Առաջինը 2. շրջանին «նօք առեթ»ով յաղթական եղաւ :

Կը կարծուի թէ Hecht պիտի ներկայանայ իր - բեւ Եւրոպայի ակոյեանական թեկնածու Հայրա - պետեանի դէմ : Tontini սովորական կշիռքէն աւելի ծանր է ներկայիս :

Գերմանիոյ ակոյեանը շատ վտանգաւոր ո - սոխ մըն է եւ իր հարուածները չափազանց զօրա -ւոր են ... :

Մեծ դժուարութիւն մը Հայրապետեանի հա - մար : Սարգիս Զ.

oo

ՀԱՅ ԳԵՂ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Փարիզի Հայ Գեղ. Թանգարանի վարչութե - նէն ստացանք վերջին երեք ամիսներու ընթացքին եղած նուէրներու ցանկը :

Տիկին Ռենէ Կրուսէ, նուիրած է իր ողբաց - եալ ամուսնոյն եւ թանգարանիս պատուակալ նա - խաղա՜հ Ռենէ Կրուսէի ակադեմիական հաղուստը, զլիարկը, սուրը իր Ակադեմիի ընկերներու կողմէ նուիրուած, եւ 20 հատոր դիրքեր անոր հեղինա - կութիւններէն :

Վարչութիւնը չնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր նուիրատուներուն, կը ծանուցանէ թէ թանգարանը բաց է ամէն օր, ժամը 10 — 12 եւ կէսօրէն ետք ժամը 14 — 18 : Մուտք նշանակուած է 50 ֆրանք, իսկ թանգարանի ընկերակցութեան անդամներու, ուսանողներու, որեւէ թանգարանի տոմս ունեցողներու 25 ֆրանք : Կիրակի առաւօտ - ները մուտքը ազատ է :

Այն հայրենակիցները, որոնք կը փափաքին Թանգարանի ընկերակցութեան դրոշմ անդամ ըլ - լալ, կը վճարեն ըստ կանոնադրի 5000 ֆրանք, տարեկան անդամագումար, իսկ ուսանողները 1000 ֆրանք :

ԿԱՐԴԱՅԻՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ « Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԵ. — ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԿԻՆԸ

Կախուելի Ռ. Ի. Օրագրէմ,

Ինչպէս պատմուած է հեղինակին

Այս անակնկալներէն մէկը պատահեցաւ ին - ծի, Սթոքհոլմի բնակարանիս մէջ, չէզոք երկրի մը պատկանող պետական պաշտօնատարի մը աշ - ցելութեան ձեւին տակ : Մարդ մըն էր, զոր կը ճանչնայի շատ տարիներէ ի վեր : Աշխատած էի անոր հետ 1922ին, օգնելով՝ Ուլբրայն, Կովկաս եւ Հայաստան նպատ ողբելու գործին մէջ :

Կասկած ունեցայ իր այցելութեան նպատա - կին մասին : Կ'ուզէր զիս առնել նպատամատոյց գործի մէջ, — գործ մը, զոր յաճախ քննէի ա -ռաջին համաշխարհային պատերազմին յաջորդած տարիներուն : Այս տեսակ գործի մը մէջ փորձա - ութիւնն ունեցողները քիչ են, բացառեց ան, հետեւաբար պարտականութիւնն էր օգնել : Ասկէ զատ, ես ունէի մասնաւոր յատկութիւն մը :

Ես մէկն էի այն փորձաթիւ մարդոցմէն, ո - ռոնք անձամբ կը ծանօտային Քուրդիկը եւ լաւ յարաբերութիւններ ունէին տիկին Քուրդիկի հետ : Կ'ուզէր որ Նորվեգիա երթայի եւ թոյլ - տուութիւն ուզէի Քուրդիկին, որպէսզի իր նը -

պատամատոյց կազմակերպութիւնը դրամ, ու - տելիք, տուններ եւ զգեստեղէն զրկէ Նորվեգիա, նացիական սարսափներու զոհերուն օգնելու : Ինչպէս նաեւ օգնելու բոլոր անոնց, որոնք ամէն ինչ կորսնցուցած էին պատերազմի մէջ :

Գրաւուած Նորվեգիոյ ժողովուրդին օգնելու նպատակով դրամ առուող ամէն մարդ կը վախնար, որ Նորվեգիացիներուն սահմանուած ուսուլիքն ու նախապէս չիտուած տունները պարզապէս պիտի բռնադրուուէին Նացիներու կողմէ եւ կարօտ Նորվեգիացիները բան մըն ալ պիտի չստանային : Իմ առաքելութիւնս պիտի ըլլար ապահովել Քու - իդիկի հաւաստիքը, թէ նպատամատոյց գործը պիտի չխանդարուի :

Ես շատ սկեսայտիկ էի, որովհետեւ գիտէի, թէ որքան յաճախ Հիթլէր դրած էր իր պատուոյ խօսքը : Ահապէս էի նաեւ Քուրդիկին խոստման արժէքին մասին : Բայց, ժամեր տեւած վիճաբա - նութենէ մը վորջ որոնցիկ երթալ Օսլո եւ փորձ մը ընել : Համաձայնեցանք, որ եթէ հաւաստիքներ ստանամ, նպատամատոյց գործը պիտի սկսի փոքր չափի մը վրայ, փորձելու համար տրուած հաւաստիքներու անկեղծութիւնը : Պիտի սկսէինք փոքր առաքումներով գէպի Նորվեգիա եւ նոր ա -ռաքումներ ընել թաւալ պիտի տեսնէինք, թէ կատարուած է որեւէ բռնադրութիւն : Ամէն պա -րագայի տակ, որդեցիներ ոչ մէկ ժամանակ եւ մէկ անգամէն մեծ քանակութիւններ յանձնել : Կարելի չէր ենթադրել բնակարար, որ այս մանրամասնութիւնները պիտի հազորդէի Նորվե - կիոյ Քուրդիկեան իշխանութեանց :

Ոսկիէ Օսլոն մեռեալ քաղաքի մը պէս էր : Գարլ Եոհանի Դուռը պողոտան, որ ամենօր Օս - լոյի Ֆիլմ Էլիւրին էր, ամայացած էր, պարապ էին վաճառատուները :

Ամէն աղ կային Քուրդիկի կողքը, Հիթլէ - րի նկարները, Քուրդիկի համազգեստաւոր « մրրիկ - գինուրները » :

Կրանտ Օթէլը գրեթէ լեցուած էր նացի սպա - ներով : Բաւական երկար վէճէ մը վերջ միայն ստացայ սենեակ մը, սարսափելի գիներով : Որ - եւէ որոշ ծրագիր կազմած չէի առաքելութեանս համար եւ մտածելով, որ ուղղակի ճամբան լա -ւագոյնն է, նամակ մը գրեցի Տիկին Մարիա Քու - իդիկին :

Յաջորդ առաւօտուն կանուխ հեռաձայնը հն - չեց : Մարիա Քուրդիկին ինքն էր, որ կը կանչէր : Մեծապէս խանդավառ էր եւ ողբերուած կը խօ - սէր ինձի լաւ նորվեգիներէնով, բայց ուղղական թեթեւ չեւոյզ մը :

Տիկին Քուրդիկին իր ինքնաշարժը զրկեց ին - ծի — քաղաքավարութիւն մը, զոր գնահատեցի, քանի որ Նորվեգիան պէնզին չունէր եւ հաղիւ թէ «թաքսի»ներ կարելի ըլլար գտնել Օսլոյի մէջ : Կը բնակէր վաղեմի Վիլլա Կրանտէի մէջ, որ ժա - մանակին պատկանած էր Նորվեգիացի հայրենա - սէրի մը : Վիտրուս Քուրդիկին բռնադրուած էր զայն եւ վերանորոգած :

Ճամբորդելիք 15 մղոնի չափ քաղաքէն դուրս, գեղեցիկ Պիկտէօ թերակղզին, որ Օսլոյի «Ֆիրո - տին (ծովախորշ) մէջը նստուած մատ մը հողա - շերտ է :

Թարգմ. Կ. Գ. Բ. Զինկըր

ՄԵՐ ԽՈՍՏԵՐ

ԱՅՔԻՆ ԱԼ ՆՈՅՆ ԶԱՄԱՐՈՎ

Մ. Նահանգներու նոր նախագահը ժողովը - դաժան անուն մը եւս ունի, — «Այք»:

Հայկական բառարանը մը կը րար այդ երեք տառերը վերածել «Այք» (Լուսարաց կամ Արշալոյս):

Արդ, անոնք որ կը կարծէին թէ Նոր Այք մը պիտի բացուի «Այք»ով, մեծ փոփոխութիւն մը չտեսան, կարգաւորվ իր ճառը:

Թէպէտե՛ս են տարբերութիւններ երէկուան եւ վաղուան ուղեգծին միջեւ: Պարզապէս բացատրութեան ձեւեր:

Ճառին մէջ պիտի չգտնէք որեւէ սկզբունք որուն հետեւած չըլլայ թրումը:

Նախորդ նախագահը այնքան խրատ էր նոր ուղղութեան մէջ որ, կարելի չէր նահանջել:

«Այք» տարբեր չի մտածեր ոչ 1947ի ուղեգծին, ոչ ալ միւս խնդիրներու մասին:

Անգամ մը եւս ամփոփենք իր հիմնական տեսակէտները. —

1.— Կը խորշին պատերազմէն: Ուստի անհրաժեշտ է որ զինուորին եւ զօրանան, վճարեցնելու համար նախադրեալ ուժերը:

2.— Պիտի չգործեն ողորկ նախադրեալը, «ճուռ եւ ամօթալի սակարկութեամբ»:

3.— Միայն Մ. Նահանգները իրենց ուժով եւ ահագին արտադրութեամբ կրնան պաշտպանել աշխարհի ազատութիւնը:

4.— Երբեք բռնութեան պիտի չդիմեն, իրենց քաղաքական եւ տնտեսական օրէնքները պարտադրելու համար ուրիշ ժողովուրդի մը:

5.— Պիտի օգնեն ազատութեան ճամբիտ բարեփոխներուն, եւ կը սպասեն որ անոնք ալ իրենց բաժինը ստանան ի խնդիր ազատութեան:

6.— Զարկ պիտի տան արտադրութեան եւ առեւտրին: «Միակ ժողովուրդի մը աղքատացումը վտանգ մը կը կազմէ միւս բոլորին բարօրութեան համար»:

7.— Կ'ուզեն որ իրական դառնայ ազատ եւ քաղաքի ժողովուրդներուն միութիւնը:

8.— Կը մերժեն ստորագրուել ունէ ցեղ կամ ժողովուրդի:

9.— Պիտի ջանան Ազգաժողովը դարձնել ոչ միայն պերճախօս խորհրդանիշ մը, այլ եւ իրական ուժ մը: Խաղաղութիւնը պիտի փնտռեն առանց յոգնելու եւ առանց կանգ առնելու:

Ուրեմն ընդհանուր տեսակէտներ, որոնց գործադրման երեւելները կը տեսնենք ամէն օր:

Ոչ մէկ արտակարգ նշանախօսք, որ իրարանջում պատճառէր: Ոչ ալ անհարկ մը այն շնորհալից հաստատութիւններու մասին որ կը լսուէին ընտրական պայքարի ժողովին մէջ:

«Այք»ը պարզապէս թեկնածու մըն էր այն ատեն, եւ ճառի մը մէջ այն տպաւորութիւնը կը ձգէր թէ ի հարկին պիտի կուտին, զերի ժողովուրդները փրկելու համար:

Հիմա որ բազմած է նախագահական աթոռին վրայ, բառերը կ'արտասանէ կշեռով:

Թէ նախորդ վարչութեան օրով եւ թէ իր շրջապատին մէջ միշտ սրտառու խօսքեր կը հոլովեն ժողովուրդներու ազատութեան մասին, առանց որեւէ յանձնարարութեան:

Անշուշտ անոր համար որ կ'ըմբռնեն թէ հետեւները պիտի ըլլայ նոր աշխարհամարտ մը:

Բոլորին ալ դիտաւոր հոգը՝ խաղաղութեան պահպանումն է:

Վերադիմում, տնտեսական աջակցութիւն, Ատլանտեանի դաշինք, միացեալ Եւրոպա, Ազգաժողով, — այս բոլորը կը ձգտին մէկ հիմնական նպատակի, — ապահովել խաղաղութիւնը:

Տարակոյս չկայ թէ անօրուտ են այս ճիգերը, եթէ մարդկութեան մէկ մասը պիտի մնայ գերի միւսին թաթին տակ:

Արդ, ինչպէս ապահովել ազատութիւնը, երբ աշխարհ կը սարսի պայթուցիկ նիւթերու շեղձ - կայտի մը վրայ:

— Պիտի փորձենք բոլոր խաղաղ միջոցները, կ'ըսէր թրումը:

«Այք» ալ նոյն տեսակէտն ունի: — Զօրանանք, որպէսզի կարենանք պաշտպանել ազատութիւնը եւ ապահովութիւնը:

ՅՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Մայիսի դահլիճը որոշեց 50 միլիոն ֆր. ի կանխավճար մը խնդրել Պանք տը Ֆրանսէն, 25 միլիոնը իրեն տեսական վարկ, մնացեալը՝ երեք ամիսէն վճարելի:

Նոր նախահաշիւը մեծ տարբերութիւն մը չունի նախորդէն: Ելքի դումարն է 3751 միլիոն (նախապէս 3804). մուտքը՝ 3189, մէջն ըլլալով ամերիկեան վարկը՝ 173 միլիոն:

Վերադառնալու քանակին դաշնակիւրը Ազգ. ժողովին պիտի յանձնուի այսօր: Բուռն վիճարանութիւններ կը սպասուին:

Ազգ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնարարութիւնը նախագահ ընտրուեցաւ նախկին վարչապետ մը Էտիէն Ֆոռ, 17ի դէմ 22 ձայնով: Հինգ քուէ շահած էր Մարսէլ Բալէն:

Տուներու շինութիւնը քաղաքներու համար մասնաւոր վարկեր պիտի բացուին եւ հարկային զիւրութիւններ պիտի տրուին: Կը յուսան տասը հազար տուն շինել ամէն ամիս: Գործատէրներու կոմիտէ մըն ալ յանձն կ'առնէ երեք սենեակնոց տուններ շինել 1.500.000 ֆրանքի: Կանխիկ պիտի վճարուի 500 հազար, մնացեալը՝ ամսական 6000 ֆրանք:

Վերջին լուրերու համաձայն Հնդկաստանի ըմբոստները լրջօրէն կը սպասնան Անհամի նահանգին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ Թահուան դատաւարատեցան երկու սպաներ, Տամանուրի եղբայրները: Զօր. Նեկիպ հաստատեց մահապատիւները: — Այսօր, Ուրբաթ, մեծ շուքով կը տօնուի 1952 Յուլիս 23ի յեղաշրջման վեցամեակը:

ՄԱՀՈՒՍԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՆԵՑԱՆ, Մեցի մէջ, երկու գերման սպաներ, Բարլ Պուք (59 տար.) եւ Նուսպերկեր (54), որոնք վախճալու ժամանակը գործած էին Շերմեի արգելադրանին մէջ (Վոժ): Իրացակայութեան մահապատիւ ստացան նաեւ Խորէշ չորս հոգի: Միւսները դատաւարատեցան բանտարկութեան: Պատերազմի ընթացքին 20 — 30.000 զերմեր կը գտնուէին արգելադրանին մէջ:

13 ԿԱՐՄԻՆԵՐ ԵՐԱՆՈՐ ՀԱՅԱԿՈՒՆԵՐԱՆ Մ. Նահանգներուն մէջ, մասնաւոր ատենին մը կողմէ որ կը բաղկանար վեց այլերէ եւ վեց կիներէ: Դատը կը տեսէր Դուլէս ամիսէ ի վեր: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ կ'ուզէին տարալի կառավարութիւնը: Օրէնքը հինգ տարի բանտ եւ 10 հազար տոլար տուգանք կը տրամադրէ:

ԴՈՒՄԻ (կրի) համաձայնարկը ստակացած ըլլալով, մեծ քանակութեամբ շինուի զրկուեցաւ Եւրոպայի ամերիկեան զօրին: Համաձայնարկը կը տեսէ Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Մեթրոյի եւ հանրակառուի երթեւեկը պիտի կըրճատուի չեթէ հիւանդ պաշտօնեաներուն թիւը աւելնայ: Ծանր վտանգ մը չի նախատեսուիր առայժմ: Կը հերքուի այն լուրը թէ 42 միլիոն բնակիչներուն մէկ երրորդը վարակուած է:

ԻՍՐԱԵԼԻ վարչապետին եւ միւս վարիչներուն դէմ բուռն գրութիւն մը հրատարակեց Մոսկուայի «Նոր Ժամանակներ» թերթը, դանդաղ ամբաստանելով իրեն գործադրիչները Մ. Նահանգներու հրամաններուն: Թերթը կը ձաղկէ նաեւ Սիոնականները՝ «որոնք անողորմ պայքար մը կը մղեն Պաղեստինի արաբ ժողովուրդին դէմ»:

ԻՏԱԼԻՈՅ երեսփ. ժողովը քուէարկեց ընտրական օրէնքը, 25ի դէմ 339 ձայնով: Ընդդիմադիրներուն ձայները տեսած էին 69 ժամ:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՈՆԸ

Այս րաթիւ կը վերջանայ մեր թերթին, «ՀՈԶԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԻՆԵՐ»:

Քանի մը օրէն կը ծանուցանենք նոր թերթին, Ժամանակակից ազգ. կեանքէ:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

ՆՈՐԷՆ ԶՏՈՒՄ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԹՇՆՍՄԻՆԵՐԸ ԶԵՆ ԱՆՀԵՏԱՅԱՄ» — «ԴԱՆՏԵՆԻ ԹՇՆՍՄԻՆԵՐ» — «ԱՐԹՈՒՆԿԱՅԷՔ» — «ԼՐՏԵՍՆԵՐ, ՅԻՄԱՐՆԵՐ, ՃՃԻՆԵՐ»

Լենինի մահուան 29րդ տարեդարձին առթիւ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Նիքոլայ Միխայլով, երիտասարդ բուլղերիկ մը որ բարձր դերքի մը հասած էր բուլղերիկեան վերջին համագումարին ատեն:

Այս առթիւ ահագին բազմութիւն մը խոնուած էր Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին մէջ: Ահաւասիկ ճառին ամփոփումը.

— «Սթալին հերքեց այն տեսութիւնը թէ դատակարգային պայքարը պիտի դադրի երբ համայնաւոր կարգուսարքը աւելի զօրանայ եւ խորհրդային ընկերութիւնը դառնայ աւելի ապագայ:

Մեր կուսակցութեան հետ կապ չեն կրնար ունենալ անոնք որ այսպիսի տեսակէտներ ունին: Անոնք լրտեսներ կամ յիմարներ են եւ պէտք է դուրս նետուին իրենց որդեր եւ ճճիներ: Դատակարգեալ հաշուեյարդարը չի կրնար դուրս հանել պայքարը դադրեցնելով, այլ դայն սաստկացնելով: Քաղքենի դաւանանքի մնացուկներ կ'ապրին դեռ Խ. Միութեան մէջ, ինչպէս եւ անհատական ստացութեան, հոգեբանութեան եւ բարոյական հետքեր: Դեռ կան քաղքենի տեսակէտներու կուսակիցներ: Դեռ կ'ապրին մարդիկ որոնք թշնամի են մեր ժողովուրդին: Այս դադարի թշնամիները ուժ առնելով աշխարհակալներէն՝ փրսս կը հասցնեն մեզի եւ պիտի շարունակեն չարիքներ գործել:

«Այս իրողութեան պերճախօս ապացոյցը կը կազմեն ինը վնասարար - բռնիչները, — այդ ստոր լրտեսները եւ մարդասպանները որոնք քողարկուած են իրենց բռնիչներ, որոնք իրենց զինքն ծախեցին Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ մարդակեր գերեզմաններուն»:

Բանախօսը անհարկ մը նետելով միջազգային գործերու վրայ, կրկնեց այն տեսակէտը թէ Նոր աշխարհամարտ մը պիտի յանգի դրամատիրական դրութեան փուլումը: «Այն աշխարհակալ դաւադիրները որոնք ծրագրիներ կը յօրինեն Խ. Միութեան վրայ յարձակելու համար, թող չմոռնան պատմութեան դասերը: Մենք կը հաւատանք ընկերվ. եւ դրամատիրական աշխարհներու խաղաղ համակցութեան, համաձայն Լենինի ուսուցման, բայց Մ. Նահանգները պատերազմի ծրագրիներ կը մշակեն:

Յիշելէ ետք թէ զերի ժողովուրդները պիտի սաստկացնեն ազատագրութեան պայքարը, Միխայլով կրկնեց Սթալինի խօսքերը՝ Խ. Միութեան թշնամիներու մասին: «Թարթափումը թմրութիւնը անձն են վերջերս, ինչ որ լայնօրէն կը նպաստէ լրտեսներուն եւ վնասարարներուն: Եթէ կ'ուզենք չարը խափանել, պէտք է թօթափենք թարթափումը մեր շարքերուն մէջ: Պէտք է արթուն կենանք, զօրացնենք մեր զինեալ ուժերը եւ անպահովութեան վարչութիւնը: Ընկերներ, տարա-կոյս չկայ թէ Լենին - Սթալինի կուսակցութիւնը պատուաւորապէս պիտի կատարէ իր պատմական դերը: Լենինի դրօշին տակ եւ անոր մեծ յաջորդին՝ ընկեր Սթալինի փայլուն ղեկավարութեամբ, մենք պիտի իրագործենք համայնաւորութիւնը»:

Միխայլով եօթը միլիոն կը հաշուէ Խ. Միութեան բուլղերիկներուն թիւը: (Ժողովուրդին թիւն է 194.387.000):

ԱՐԴԷՆ ԳՈՐԾԻ ԶԵՆՈՒԱՐԿԱՄ ԵՆ

Ուրբաթայի «Փրատա»-ն, որ լոյս կը տեսնէ Քիւեի մէջ, խմբագրականով մը կը ձաղկէ «առեւտրական աւազակութիւնները» եւ կարգ մը վարիչներու քաղաքականութիւնը: Կ'ըսէ թէ խոտորէն պատժուած են «գողերու քանի մը խումբերը» — ամբողջ Ուրբաթայի մէջ: Այսպէս, վերջերս Քիւեի մէջ մահուան դատաւարատեւած են երեք հոգի:

«Գողերու խումբեր երեսան հանուած են նաեւ Խաղաղի, Վորոշիլովկայի եւ Զերնովեցի մէջ: Գողերու այս խումբերը միլիոնաւոր բուլղի վրնաս պատճառած են պետութեան: Դատի յանձնուած են կարգ մը պաշտօնատարներ, մասնաւորապէս առեւտրի, պարենաւորման, միսի եւ կաթնեղէնի, տեղական ճարտարագործութեան նախարարները:

«Սովետ Լիթուանիա» թերթն ալ կը գրէ թէ պաշտօնեաներու անուշադրութեան հետեւանքով «ազգայնական եւ հրեայ - սիոնական տարրեր սողոսկած են մեր կազմակերպութեանց, միսի եւ կաթնեղէնի նախարարութեանց մէջ»:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

Այս րաթիւ կը վերջանայ մեր թերթին, «ՀՈԶԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԻՆԵՐ»:

Քանի մը օրէն կը ծանուցանենք նոր թերթին, Ժամանակակից ազգ. կեանքէ:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

Այս րաթիւ կը վերջանայ մեր թերթին, «ՀՈԶԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԻՆԵՐ»:

Քանի մը օրէն կը ծանուցանենք նոր թերթին, Ժամանակակից ազգ. կեանքէ:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

Այս րաթիւ կը վերջանայ մեր թերթին, «ՀՈԶԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԻՆԵՐ»:

Քանի մը օրէն կը ծանուցանենք նոր թերթին, Ժամանակակից ազգ. կեանքէ:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

Այս րաթիւ կը վերջանայ մեր թերթին, «ՀՈԶԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԻՆԵՐ»:

Քանի մը օրէն կը ծանուցանենք նոր թերթին, Ժամանակակից ազգ. կեանքէ:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

Այս րաթիւ կը վերջանայ մեր թերթին, «ՀՈԶԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԻՆԵՐ»:

Քանի մը օրէն կը ծանուցանենք նոր թերթին, Ժամանակակից ազգ. կեանքէ:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

Այս րաթիւ կը վերջանայ մեր թերթին, «ՀՈԶԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՆԻՆԵՐ»:

Քանի մը օրէն կը ծանուցանենք նոր թերթին, Ժամանակակից ազգ. կեանքէ:

Միջանկեալ քանի մը Յուլիս ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԵՆԱՆԻ կեանքէն եւ մէկ - երկու պատմութիւններ:

ԼԻՐԱՆԱՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

(ԵՌՈՐԵԱՅ ՏԱԳՆԱԳ ՄԸ)

(Բ. ԵՒ ՎԵՐՅԻՑ ԺԱՆԱ)

ՊԵՏՐՈՒԹ, 15 Յունուար (Յառաջ) — Լիբանանի եւ Սուրիոյ յարաբերութեանց ձգտումը ուղղակի արդիւնքն է ներքին իրադարձութեանց :

Բոլոր տեղեկութիւնները ցոյց կուտան, որ դարեւ թէ Սուրիոյ կարգ մը շրջանակներուն մէջ դժգոհութիւններ կան այժմու վարչաձեւին հանդէպ : Վերջին ամսուան ընթացքին տեղի ունեցած են կարգ մը խլրտումներ եւ ինչպէս հեռագիրներն ալ ծանուցին, քանի մը սպաներ հեռացուած են բանակէն եւ կառավարութիւնն ալ իր վստահութիւնը վերելցած է իր կարգ մը նախկին գործակիցներուն վրայէն :

Արդ, այս վերջիններէն երեք անձնաւորութիւններ — Աբրամ Հորանի, Սալահ-տտին Պիթար եւ Միշէլ Աֆլաք, իրենց պահանջին վրայ եւ սուրիական իշխանութեանց հաւանութեամբ, Յունուար 4ին ապաստանեցան Պէյրութ : Առաջինը պետն է Արաբ Ընկերակարանի Կուսակցութեան, իսկ միւս երկուքը՝ էլ Պաաս կուսակցութեան վարիչ գէմբերէն են : Մանաւոր առաջինը եղած է գնդ. Շիշէլիի անմիջական գործակիցներէն մէկը, վերջին յեղաշրջումէն առաջ եւ ետքը :

Հաղիւ Պէյրութ հասած, անոնք երոյթներ ունեցան Սուրիոյ կառավարութեան գէմ եւ սկսան քննադատել ներքին կարգուսարքը :

Անոնց յայտարարութիւնները, անմիջապէս լայն արձագանք գտան լիբանանեան մամուլին մէջ : Կարգ մը թերթեր — ինչպէս ճախակողմեան արարատառ «Թէլէկրաֆ»ը — ամէն բան հրատարակեցին խմբագրական մեկնութիւններով, ինչ որ սրտնեղութիւն պատճառեց Դամասկոսի մէջ :

Ահա այս սրտնեղութիւնն էր որ կը յանդէր սահմաններու փակման եւ տնտեսական յարաբերութեանց եռօրեայ խզման, կտրուկ հրամայով մը :

Լիբանան որեւէ լուրջ բացատրութիւն մը չգտաւ արդարացեալու համար Սուրիոյ ընթացքը : Պաշտօնական բերաններ ըսին, թէ մամուլը Լիբանանի մէջ ազատ է արտայայտուելու որեւէ հարցի մասին, բայց առիկա չի նշանակեր, թէ կառավարութիւնը համաձայն է յայտնած միտքերուն :

Դամասկոս առաջին օրը անդրդուելի մնաց իր տեսակետին վրայ : Այդպէս մնաց նաեւ յաջորդ օրը : Եւ, երրորդ օրուան վերջը միայն, որոշեց արտօնել սահմաններու վերաբացումը :

Աւերորդ է ըսել, թէ լիբանանեան մամուլը, մեծ մասով, քննադատեց Դամասկոսի ընթացքը : Եւ այս անգամ քիչ մը անսովոր լեզուով : Նոյն իսկ պահանջեց կառավարութիւնէն եւ խորհրդարանէն՝ Լիբանանի եւ Սուրիոյ յարաբերութիւնները քննել քաղաք. լոյսի տակ եւ չսահմանափակուել միայն տեսնա. հաշիւներով :

Ընթերցողը պիտի կրնար յստակ դադափար մը կազմել մամուլի արտայայտութեանց սրտնեղութեան մասին, կարդալով հետագայ տողերը որ լոյս տեսան «Լ Եւրոպ» Փրանսատառ թերթի Յունուար 9ի թիւին մէջ, թերթի խմբագիրներէն Պ. Բէյսթուան Լապաքիի ստորագրութեամբ :

— « Երբ «Եւրոպ» մէջ Պ. Սալիի Գաաքի կը գրէ, թէ « Պրանսա կը սպաննէ Մարոքցիները », Պ. Վիլանտ Երիւ ծով չի նետեր Լիբանանի լեմոնի անտուկները :

« Եւ երբ Պ. Նեսիպ Մէթնի եւ իր եղբայրը՝ Թուֆիք կը գրեն «Թէլէկրաֆ»ի մէջ, թէ «Ամերիկայի Մ. Նահանգները, կէտ 4ով եւ ելմտական աւելցութեամբ կ'ուզեն ստրկացնել Միջին Արեւելքի ազատ ժողովուրդները», Պ. Թրուալը Ուոշինգթոն չի կանչեր իր դեսպանը » :

Այս նախաբանէն վերջ, յօդուածաւորը կ'ըսէ, թէ ինք, Պէյրութի օրագրողներուն մէջ եղած է առաջինը պաշտպանելու համար Շիշէլիի յեղաշրջումը եւ 3 Դեկտ. 1951էն սկսեալ, ուժգնօրէն պահանջած է Լիբանանի վարիչներէն ձեռք երկարել Սուրիոյ վարիչներուն : Բայց այժմ թոյլ չի տար իրեն պարտել իր հիասթափութիւնը » :

— « Եւ սակայն, կը շարունակէ յօդուածաւորը, հին խնդիրները կը մնան անլոյծ եւ նորեր ալ աւելցան անոնց վրայ » :

« Մեզի կը տեղեկացնեն, թէ մօտերս պիտի սկսին իրանեւստրիական տնտեսական բանակցութիւնները : Մեքէ կը պահանջեն ընդհ. քանակցութիւններ (այս եւ յետագայ տողերով յորդուածները — Դիւսադիւր շարուած են) : Վասնզի երկու երկիրներու միջեւ առկա խնդիրները ներթափանցէն միայն : Անոնք մահա քաղաք. եւ քաղաքական են » :

« Ձեռք ուղեր հրահրել վէճը այն պահուն, երբ այս վերջին շարժումն ձգտումը անհետանալու վրայ է : Բայց մեր վարիչները, եթէ կը դիտակցին այն ծանրակշիւ վտանգներուն, որոնց

ԹԱՏՐՈՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Իտալացի դրող Էտտաուո Տէ Ֆիլիփիօ այս աշնան Renaissance թատրոնին մէջ ներկայացուց « Տիկին Ֆիլոմի » անուն խաղ մը :

Փարիզի մէջ յաճախ կը պատահի որ թատերական յաջողութիւն գտնեն, — նոյնիսկ եթէ իրականին մէջ մեծ բան մը չեն արժեք — չնորհիւ մեծ արուեստագէտներու : Ձեռ կարծեր որ ուրիշ երկիր մը ունենայ բեմական նոյնքան մեծ եւ բազմաթիւ տաղանդներ որքան Փրանսան :

Սաղին նիւթ մեծ բան մը չէ : Նախկին «արհեստաւոր» կին մը, որ 25 տարի ապրած է սիրահարին հետ առանց յաջողելու ամուսնանալ, վերջապէս անոր պաշտօնական կինը կը դառնայ, երբ կեղծ հողեվարքի մը ընթացքին մարդը կ'ուզէ այդ գոհացումը տալ, կարծելով որ քանի մը վայր — կեան վերջ արդէն սպակիւր եւ ազատ պիտի ըլլայ : Վարագոյրը երբ կը բացուի, մարդը շղագրգիւ եւ բարկացած՝ ինքզինքը կը դնէ շատ առողջ կնոջ մը ամուսնին : Այդ հասարակ, քիչ մը դուհիկ կնոջ դերը կը կատարէ Valentine Tessier : Մեծ դերասանուհի մը, անմոռանալի «Լէա» մը (Քոլէթի Cherին մէջ), բազմաաղանդ կին մը որ նոյն վարպետութեամբ ստեղծած է ազնուական տիպարներ, իսկ այսօր սովորական կին մը եղած :

Սաղը շահեկան է, որովհետեւ հեղինակը բացառիկ տեսողութեամբ մը կըցած է ներկայացնել կանացի հողեւորութիւնը, այն նրբութիւնները որ ընդհանրապէս չեն տեսներ այրերը կամ եթէ տեսնեն՝ կ'արհամարհեն, նկատելով այդ երեւոյթները իրենց չափազանցուած զգայնութիւններ կամ աւերորդ մանրամասնութիւններ : Սոստովանինք, սակայն, որ ներկայացուած կինը քիչ մը շատ à l'image d'Épinal է, այսինքն քիչ մը պարզուկ նկարագիր մը տրուած է իրեն : Գրականութեան մէջ շատ ծանօթ է այդ «արհեստաւոր» կնոջ տիպարը որ, անօթի եւ զրկուած ընտանիքի զուրկուրանքէ, ինկած է, բայց պահած է մարդը սիրտ մը, տեսակ մը ազնուականութիւն նոյնիսկ իր զգացումներուն մէջ : Ֆիլիփիօ այս առաջինութիւններէն զատ իր հերոսուհին դարձուցած է նաեւ տիպար մայր մը որ այդ ամբողջը, մինչեւ իսկ ամուսնութեան տեսարանը, յանձն առած է միայն իր երեք զաւակներուն սիրոյն :

Վարպէին Թէսիէի հետ, ամուսնին դերը կը կատարէր Yvès Deniaud, ծերուկ սպայուհի կինը՝ Gabrielle Fontan :

Աւելի քան տասը տարի է որ չէր ներկայացուած Ժան Ժիւստուի լաւագոյն թատերախաղերէն մին, Siegfried : Սաղը գրուած է աւելի քան 25 տարի առաջ, ներշնչուելով հեղինակին մէկ վէպէն, Siegfried et Le Limousin :

Նիւթը ծանօթ է : Առաջին Մեծ Պատերազմին վերաւոր մը կը փոխադրուի Գերմանիա, իր դերմանութիւն հիւանդապահին միջոցաւ : Յիշողութիւնը կորսնցուցած է բոլորովին : Ոչ գիտէ ով ըլլալը, ոչ ալ ինչ աղբի պատկանիլը : Շնորհիւ Գերմանուհիին, կը կոչուի Զիլֆրիտ, եւ կ'ապրի 12 տարի իրեն լաւագոյն դերմանացին, դառնալով նոյնիսկ անգամ պետական խորհուրդի : Ամբողջ երկիրը կը խօսի իր մասին, հաւատքով եւ յոյսով : Տեղացի թշնամիներ որոնք կ'ուզեն զինքը իշխանութեան վար առնել, եւ կ'ապահովեն ունին իր դերման ըլլալու մասին, Փրանսայէն բերել կու տան արձանագործ օրիորդ մը որ պատերազմին կորսնցուցած է իր դրագէտ նշանածը : Ժընրվիւ (Փրանսուհին) կը ծանչնայ իր նշանածը : Զիլֆրիտ իրականին մէջ Փրանսացի Ժաք Պրեսթիէն է :

Ժիւստու այն բացառիկ Փրանսացին է որ իսկապէս ծանչցած է Գերմանիան, ըմբռնած անոր հողին եւ արժէքը : Ինքն էր որ կը բացատրէր 1928ին, երբ առաջին անգամ կը ներկայացնէին խաղը :

— « Փրանքելգերման խնդիրը միակ ծանրա՝ կշիռ խնդիրն է տեղեկութիւն : Պէտք է այս մասին խորհիլ մեծ ընդհանուր ժողովներէն մէկուն մէջ որ է թատրոնը » :

Այս խաղին մէջ, ամբողջ խօսակցութիւններու ընթացքին, հեղինակը հիանալի ձեւով ներկայ

ենթակայ է այսօր Լիբանան եւ եթէ կ'ուզեն պահել հայրենիքն ու պետութիւնը, պէտք է փութան արաբական երկիրներէն ոմանց եւ արեւմտեան պետութեանց մօտ փնտռել անհրաժեշտ քաղաքական օգնութիւններ, որոնք կը պահանջուին երկու տարիէ ի վեր, բոլոր յստակատես քաղաքացիներու կողմէ :

« Իր ներկայ մեկուսացման մէջ, Լիբանան կրնայ փորձութեան մղել մինչեւ անգամ ամէնէն խառնուրդներն եւ աստուածաբաններ » :

Կը թուի թէ բաւական երկար պիտի տեւէ յարաբերութեանց այս պարտութիւնը, երկու քոյր եւ դրացի ժողովուրդներու միջեւ :

ԿԱՐՕ ԳԵՈՐԳԵԱՆ

ԵՐԶՆԿԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՈՐ

(ԳԱՂՈՒԱԾ ԹՈՒՐԻ ԹԵՐԹԵՐԷ. — Բ.)

Ձեռը հաղորդակցութիւնները կը խզուին քաղաքին եւ գիւղերուն միջեւ :

Բազմաթիւ գիւղեր դուրկ են դպրոցէ, իսկ քաղաքին մէջ կայ մէկ նախակրթարան :

Բէֆահիէի բնակչութիւնն է 26.439, որուն միայն 961ը կը բնակի քաղաքը :

ԵՐԶՆԿԱՆ. — Քաղաքապետական դործերը կը կարգադրուին 430 հազար ոսկիի պիւտճեով մը :

Եթէ նկատի ունենանք որ Երզնկան վերջին երկրաշարժէն ետք ի նորոյ կը կառուցուի, կրնանք գնահատել թէ այս դրամով անկարելի է դոհա՝ ցնել քաղաքին պահանջները :

430.000 ոսկիին 180 հազարովը կը վճարեն պաշտօնեաներու թոյակները, իսկ մնացածով ալ կը հողան քաղաքին կարիքները :

Քաղաքապետը իրաւամբ ըսած է նախապէս. «Այստեղ ոչ թէ քաղաքապետութիւն, այլ լացի պատ է, եկող ու դացողները կուրան » :

Արդէն տեղացիներուն համար երկրաշարժը իբր թէ այսօր տեղի ունեցած է. չըլլայ որ դպիսանոցմէ մէկուն, պատրաստ է լալու եւ ողբալու :

Հակառակ իր նիւթական նեղութեան, քաղաքապետութիւնը կը շարունակէ իր շինարարական աշխատանքները :

Ցարդ շինուած են բանջարաւաճառանոց (հալ) մը, պանդոկ մը որ վարձուած է գին. իշխանութեան կողմէ :

Ձեռնարկուած է նոր բաղնիքի մը շինութեան : Ձարմանալին այն է որ թէեւ հին Երզնկա բոլորովին աւերակ դարձած է, սակայն կանգուն մընացած են իր բոլոր բաղնիքները :

Սկսած են նոր քաղաքին շինութեան : Նոր քաղաքը պիտի ունենայ 48 բլրամէթ փողոց, մինչդեռ առժամեայ քաղաքը ունի 18—20 բլրամէթ միայն :

Նոր քաղաքին փողոցները գրեթէ չբացած են : Այնտեղ տնկուած են նաեւ շուրջ 10000 ծառեր :

Ժողովուրդը կ'ապրի այժմ առժամեայ քաղաքին մէջ որուն չնքները գիշերաբոյս խրճիթներ են :

Քաղաքին երկտրական գետեղումները կը լրանան մօտերս :

Իրեն փոխադրութեան միջոց քաղաքին մէջ կը բանին 4 հանրակրթ դպրոց մէկը միայն կը պատկանի : Քաղաքապետութեան յիսկ միւսները մասնաւորներն են : Կան նաեւ 27 քաղաք, 68 մօթօսկիթ, 37 ձիակառք եւ 50 բնօնատար կառքեր :

Շինուած է մեծ հիւանդանոց մը եւ մօտերս պիտի լրանան Լիսէի եւ Արհեստագիտական վարժարաններու շէնքերը : 1939էն առաջ Երզնկայի մէջ կային 93 դպրոցներ, իսկ շարժէն վերջ 53 միայն : Սակայն կատարուած գոհողութիւններով այս թիւը բարձրացած է այժմ 81ի, իսկ ամբողջ նահանգին մէջ կան 285 դպրոցներ : Կեդրոնին մէջ կայ նաեւ լիսէ մը որուն 400 աշակերտներէն 100ին 58ը իրական սեռին կը պատկանի :

506-գիւղէն 274ը միայն դպրոց ունին : Դպրոցական տարիք ունեցող տղոց թիւն է 19.675 որոնց 17.040ը արդէն վարժարան կը յաճախեն :

Երբեք երկիրները, իւրաքանչիւրին բացասական կողմերը, առաւելութիւնները, տարբերութիւնները, մեծութիւնները, ամէնէն իրատես նկարագրութեամբ : Ժիւստու ունի հարուստ եւ երաժշտական լեզու մը, արձակ մը, նորը եւ սահուն որ աւելի բանաստեղծական է քան լաւագոյն բանաստեղծութիւնը : Ունի նաեւ խոր հմտութիւն, հաւատք՝ իր ըսածին հանդէպ, հաւատք թատրոնին հանդէպ : Ծատ գեղեցիկ է այն տեսարանը որ երկու կինները, գերմանուհի եւան եւ Փրանսուհի Ժընրվիւ կը խօսին, ամէն մէկը իր երկրին մասին : Առաջինը կը ներկայացնէ փառաւոր հայրենիք մը, կը խօսի վերացական գաղափարներու մասին, գերման մեծ նախնիներուն մասին, մեծ երաժշտութեան մասին : Միւսը՝ Փրանսուհի մէկ գիւղին, անոր առօրեայ եւ պարզ սովորութիւններուն, մինչեւ անգամ չնիկի մը մասին որ տարինքէ ի վեր կը սպան իր տիրոջ :

Շնորհաւորելի է այս խաղին բեմադրութիւնը, թէեւ կը թուի թէ հասարակութիւնը լաւ չէր ըմբռնած հեղինակին միտքը : Ծատեր կարծես մոռցած են որ քան տարուան խաղ մըն է կը մընալ թէ արդեօք «գործակից» մըն է հեղինակը, թէ ներկայացումը մաս կը կազմէ Ծումանի ծրագրին (ածուր — պրոլպատ) ...

Անցեալ տարի Ժոլվի մահով կարծես քիչ մը աւելի մեռած էր Ժիւստու, բայց R. Rouleau (Զիլֆրիտ), Jany Holt (Եւա), եւ Françoise Christophe (Ժընրվիւ) — յիշելու համար միայն կարելուները — վերապրեցուցին մեծ վիպագիրը, իրենց լաւագոյն տաղանդով :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱԳԵԱՆ

Թմրեցուցիչ կը փախցնէին

Վերջերս խառնական ոստիկանութիւնը փակեց թմրեցուցիչ գեղերու ամէնէն մեծ եւ միակ աղբիւրը Թորինոյի մէջ, ուր մաքսանենդութիւն կը կատարէին, էրօին զըկելով Մ. Նահանգները։ Ամբաստանութեան տակ է. Գարլօ Միլլիարտին, Նախկին մասնագէտ տնօրէնը Թորինոյի Հանրա-ծանօթ Շիափարելի գեղատան։

Համաձայն ոստիկանական տեղեկաւորին, Շիափարելիի գիտական աշխատանքները կը բա-նէին գիշերը, չորս տարիէ ի վեր, որու միջոցին 770 լիպրա էրօին պատրաստուած է աֆիոնէ։

Փրոֆ. Միլլիարտին կը ծախէր զանոնք քա-տէին կեղծ վաճառահիշով իր մէկ բարեկամին՝ Գալասիլիթ թալին որ արդէն ամբաստանութեան տակ էր, թմրեցուցիչ առեւտուրի համար։

Ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան տակ ա-ռած է Միլլիարտին, որպէսզի խոյս չտայ երկ-րէն։ Կառավարութիւնը հաստատած է որ անոր արտադրած էրօինը ամբողջովին հասած է Մ. Նահանգներու շուկան, ուր ծախուած է միլիոնա-ւոր տոլարի։

Շիափարելի գեղանիւթ պատրաստող տունը, որ Իտալիոյ Հինգ տուններէն մէկն է, արտօնուած աֆիոնէ ալքալոիտ պատրաստելու համար, ար-դէն գործէ համաժէպր Գրոֆ. Միլլիարտին, հա-շիւներուն մէջ անկանոնութիւն տեսնելով։ Դեղա-տան ընկերութիւնը հաստատած է որ տեղեակ չէ եղած գիտնականին գործի ժամերէ դուրս ունե-ցած գրադումներուն։ Ընկերութիւնը հաստատեց որ էրօին արտադրած էր եւ ոչ թէ քաղցրիմ։

Անցեալ շաբթու Փարիզի ոստիկանութիւնը 6 հոգի ձերբակալեց, այն ամբաստանութեամբ թէ էրօին կը զրկէին Մ. Նահանգները։

Նոր ձերբակալութիւնները մէջտեղ հանցին թէ Ֆրանսայի մէջ ալ Իտալիոյ հաւասար մաքսա-նենդութիւն կ'ընեն, էրօին ճարելով Մ. Նահանգ-ներուն։

Փիկալի շրջանին մէջ (Փարիզ) խուզարկու-թիւնը կատարուեցան։ Ձերբակալուածներէն մէ-կը Մոնմարթի մէկ սրճարանապետն էր, ժան Սէրօ - Ֆոքալին։

Ամէնէն կարեւոր խուզարկութիւնները եղան դաղտնի գեղանիւթ պատրաստող գործարաններու մէջ, որոնք Երկուրը Փարիզի, իսկ միւս երկուրը Մարսիլիոյ մէջ են։

Անցեալ շաբթուան ձերբակալութիւնները ե-ղան երբ ոստիկանութիւնը իրեւ թէ ամերիկեան դաղտնի շուկային համար 50 հազար տոլարի է-րօին գնել կ'ուզէր։ Վերջին տասներեք ամիսներու ընթացքին գաղութեան աւելի քան երեք միլիոն տոլարի էրօին։ Բոլորն ալ Մ. Նահանգները պիտի զրկուէին։

Էրօինի մաքսանենդութիւնը դէպի Մ. Նա-

ծախեմ, եւ դրամը բաժնենք ... :

X

— Հնդկաստան գացեր էի վազրի որսորդու-թեան։

— Որսորդութիւնդ յաջող անցա՞ւ։

— Շատ յաջող, ոչ մէկ վազրի հանդիպեցայ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԻՍԻ. — Ծարաթ օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը։ Ժամը 9ին լեցում-էր քաղաքապետարանի մեծ սրահը։

Բացման խօսքէն վերջ, բեմին վրայ երեւցան Ծաւրի եւ Իսիի Նոր Սերունդի երգչախումբերը, որոնք ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի ղեկավարու-թեամբ, թնդացուցին «Մարսէյէէզը» եւ «Յառաջ նահատակը»։ Ընկեր Միլլիարտին Պոլոսեան երգեց «Հայաստան» օր. Ե. Յովհաննէսեան, Ա. Իսահակ-եանի «Հայաստանին»։ Ընկեր Մարտիրոս Գարա-կէօղեան երգեց Կոմիտասի «Անտունին» եւ «Աղ-ջիկ անաստուածը»։ Օր. Ս. Շահինեան արտասա-նեց Ա. Տատուրեանի «Իմ կարօտը»։ Օր. Fran-çoise Meunier 15 տարեկան Ֆրանսուէի, որ առա-ջին մրցանակը չահած է Փարիզի Conservatoire-էն, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց իր Danse acrobatique-ներով։ Յետոյ պարեց «Սեւ կարապը»։ Ընկեր Ա. Քիւլիէլեան երգեց Հայերէն եւ Ֆրանս. կտորներ։ Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու։

Յետոյ խօսք առաւ Կեղը. վարչութեան ներկայացուցիչ, ընկեր Աւդէն Փափազ-եան, որ պարզեց Նոր Սերունդին դերը, յիշելով մեր նախահայրերուն մեծագործութիւնները։

Կարգը եկած էր մեր շրջանի թատերական խումբին, որ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուց «Նոր Սերունդի կեանքը», բեմադրուած՝ շրջանի ընկերներուն կողմէ։ Կը մասնակցէին Ժ. Տէր-տէրեան, Մ. Բանիկեան, Մ. Ճանճիկեան, Ռ. Պաղտատեան, Ռ. Օզինեան, եւ Ժ. Պէտոեան։ Երգչախումբերը անգամ մը եւս բեմ բարձրանա-լով երգեցին «Մարերի վրով»ը, «Իմ հեռաւոր հայ-րենիքը» եւ «Ձիւղ դու քաջի»ին։

Ընկեր Մ. Գարակէօղեան փակեց գեղարուես-տական բաժինը կարգաւորվ Ֆրանսերէն եւ հայե-րէն ուղերձ մը։

Առտունն ժամը 1 է, մօտ հազարերիտասարդ-ներ անհամբեր կը սպասէին պարահանդէսին, որ տեսեց մինչեւ լոյս։ Յարակից սրահին մէջ տարեց ընկերները կը թնդացնէին յեղափոխական եղա-նակները։ Ենթահակալութիւն բոլոր անոնց որ օդ-նեցին մեզի։

ԼԵՒՈՆ ՍԵՒԵՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍԻ

Radiodiffusion Française, Յունուար 12ին, Անկէնի մէջ, դաշնակի մրցում մը կազմակերպած էր, 12 շահողներուն մէջ, 60ի վրայ, երկրորդ հանգիստացաւ փոքրիկ Իւէն Պարչեանը հաղլու ութ տարեկան, նուագելով (8me Invention de Bach)։ Արդէն երկու մրցումներ չահած է 7 եւ 7ուկէս տարեկանին։

Չորեքշաբթի, 14 Յունուար, Ռատիոյի տան մէջ, տեղի ունեցաւ, շահողներու նուագած կը-տորներու ձայնագրումը։ Կազմակերպիչը Mr. Zurf-luh, փոքրիկ Իւէնը համբուրելով, բաւ մօրա-բրոջը թէ մեծ ապագայ կը խոստանայ։

ԾԻԾԱՂ

ՏՂԱՆ. — Նշանի մատանիդ պիտի վերադար-ձընեմ։

ԱՂՋԻԿԸ. — Ձեմ ուզեր որ վերադարձնես։

ՏՂԱՆ. — Ես ալ չեմ ուզեր պահել. ուրեմն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

(109)

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐԼՐՏԵՍՈՒՆԵՐ

ԺԵ. — ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԿԻՆԸ

Կոմսուի Ռ. ի Օրագրէն,
Ինչպէս պատմուած է հեղինակին

Վիլլայէն մօտաւորապէս մէկ ու կէս միոն անդին, ինքնաշարժը կանգ առաւ։ Քուրիլինկի անձնական պահակախումբը աչքէ անցուց ինք-նաշարժը, բայց ընդունուեցանք անմիջապէս, երբ ես ձեռքի պայուսակա բանալով ցոյց տուի, թէ որեւէ գէնը չունիմ։ Ետեւը - բոլորս, չորս կողմը, արագահարուած գէնքերու բոյներ, որոնք շին-ուած էին մասամբ օդանւերու գէն եւ մասամբ ալ ըմբոստութեան պարագային գործածուելու համար։ Երջակայ տունները գրաւուած էին անձ-նապահ զինուորներէն. հետագային իմացայ, որ Քուրիլինկի 150ի չափ պահակներ ունէր։

Չարմացայ, երբ ընդունուեցայ ոչ թէ ծառա-ներու, այլ նոյն ինքն տիկին Քուրիլինկի կողմէ։ Երբ ինքնաշարժէն դուրս ելայ, մօտեցաւ ինձի։ Յայտնօրէն ինձի կը սպասէր պարտէզին մէջ։ Պարտէզը շատ գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզէր Օսլոյի «Ֆիորդ»ին մէջ։

Վիլլան շատ շքեղ էր եւ կահաւորումը ծայր

աստիճան ճաշակաւոր։ Գիտէի, թէ անիկա Մա-րիային գործն է։ Համեստ հպարտութեամբ մը զիս պտտցուց տան մէջ։

Անցանք հացկերոյթներու սրահներէն, մատե-նադարաններէն, երկոտասնեակ մը ննջասենեակ-ներէն եւ աշխատասենեակներէն, մինչեւ որ հա-սանք դիտարան - աշտարակը։

Վիլլային մէջ առաջ կայ եղեր օդերեւութա-բանական կայան մը։ Մարիա ըսաւ ինձի.

— Վիտըն իր ժամանակին մեծ մասը կ'անցը-նէ հոս աստղերը դիտելով։ Երկուքս ալ հետա-քրքրուած ենք աստղաբաշխութեամբ։ Դուք բան մը գիտե՞ք այդ մասին։

Լուռ՝ զրուիս շարժեցի։

Երբ կեցած էինք դիտարան - աշտարակին մէջ, պատմեցի անոր իմ մասին։ Լուռ՝ մտիկ ըրաւ։ Այն տպաւորութիւնը ունէի, թէ մտիկ կ'ընէր ու-շադրութեամբ, բայց չուզեց աւելի երկար լուռ մնալ, այնպէս որ կանգ առի եւ ինդրեցի իրմէ ըսել, թէ ինչ ըրած էր անցեալ քսան տարիներու ընթացքին։

Հետո խօսեցաւ շատ սրտաց, — ինչո՞ւ, մին-չեւ այսօր ալ չեմ գիտեր։

Երբ Նորվեգիա եկանք Ռուսիայէն, ըսաւ ան, չաղէտը դիմաւորեց մեզ։ Վիտըն ամէն տեղ դռները փակ դրաւ իր առջեւ։ Ոչ ոք կ'ուզէր գործ մը տալ անոր։ Ամբողջ ստացածը հանգստ-եան թոշակ մըն էր, իբրեւ հազարապետ ծառայած ըլլալով բանակին մէջ։ Այս թոշակը շատ քիչ էր մեզ ապրեցնելու համար։ Ամէն ոք անբարեացա-կամ էր ինձ հանդէպ։ Մարդիկ կը խորհէին, թէ Վիտըն ամուսնացած պէտք էր ըլլար նորվե-

կիացի աղջկան մը հետ։

Պատմեց ինձի Քուրիլինկի ասպարէզին մա-սին, Հիւսիսական Իտալի վերածնունդին հան-դէպ անոր ունեցած հաւատքին եւ Հիթլէրի հետ անոր կապերուն մասին։

Ըսաւ նաեւ, որ այժմ ունի ամէն բան, դուք կ'ուզէր ունենալ։ Իր ամուսինը կը նկատէր մեծ դադափարապաշտ մը, որ սխալ հասկցուած էր Ժո-զովուրդին կողմէ, — մարգարէ մը, որ յարգ չու-նի իր երկրին մէջ։

— Կատարեւապէս լաւ դիտեմ, որ կ'աւան-մեզ, ըսաւ ան։ Գիտեմ, որ քիչ բարեկամներ ու-նինք եւ Շուէտի ժողովուրդը պիտի մօրթէ ձեզ եթէ իմանայ, որ մեզի այցելած էք։

Անիկա, մտածեցի, լաւ պատահութիւն մըն էր ինձի համար եւ ըսի բաներ մը իմ բարեկամ-ներու մասին, որոնք կ'ուզէին օդնել եւ նպատի-գործ մը կազմակերպել Նորվեգիոյ մէջ, ինչպէս որ ատենօք ըրած էինք սովորաբար Ռուսիոյ մէջ։

Հետաքրքրուեցաւ եւ ըսաւ.

— Ոսեցէք այդ մասին Վիտընի հետ։ Ես ալ ուժ կ'ուտամ ձեզի։

Քուրիլինկի գրեթէ ամէն օր տունը կը ճաշէր։ Ան արդէն կը սպասէր, երբ մենք վար իջանք։ Երբ մեր ներս մտնելը տեսաւ, յառաջացաւ դէպի մեզ եւ բարեւեց զիս շատ բարեկամօրէն։ Նկատեցի, որ ձեռքը վեր առնել չփորձեց, «Հայր»ով բարե-ւելու համար դիւ։

Նստանք ճաշի, ընկերակցութեամբ դերմանացի բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը։

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. ՁԻՆԿԸՐ

արեւելքէն Պերլինի արեւմտեան շրջանը հասան եւ հոսանքը չէ դադարած դեռ: Կը կարծուի թէ ճամբաները բոլորովին պիտի վտակուին:

Փախստականներուն պատմութեան համա - ձայն խորհրդային իշխանութիւնները զէպի Ռուսիա պիտի աքսորեն արեւելեան շրջանի Գերման - ները, զբաւելով անոնց հողերը:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թե՛ ՀՐԱՆԻ ոստիկանութեան վերատեսուչը, զօր. Բամալ, պաշտօնակ եղաւ: Իրեն յաջորդեց զին. կառավարէր, զօր. Աւարդուս:

ԱՐԵՒԵԼ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան 12 ճարտարագէտներ, այն ամբաստանութեամբ թէ խախտած են սաճուի արտադրութիւնը: Արեւմտ. Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ Գերմանիան երբեք պիտի չվերահաստատէ նա - ցկական կարգուսարքը: Պաւարիոյ դատական նախարարը նամակ մը ստացած է, որ կըսէ թէ Հիթլէր ողջ է... Նամակագիրը ընդհ. ներում կը պահանջէ Նացիներուն համար, Հիթլէրի տեղը յայտնելու համար:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԳԻՐԲԸ

Բ. Տպագրութիւն՝ բարձրագոյն բարեփոխուած ԵՐԱԶԱՆ (3000է աւելի երազներու մեկնու - թիւն): ՎԻԶԱԿԱՅՈՅՑ - ԲԱՆՏԱՅՈՅՑ: ԸՆՏԱՆԵ - ԿԱՆ ԽՈՂԱՆՈՅ (արեւելեան եւ եւրոպական կե - րակներ): Առողջապահական դիտելիքներ եւ ընտանեկան զբոսանք:

640 էջ, գինը 1000 Փր., առաջին ծախքով՝ 1100 Փրանք:

Դիմել՝ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN
51 Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Cheque Postal Paris 1278 — 35

ՅԱԼԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Վալպարէի եւ շրջանի հողաբարձութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ անդամ Պ. Եր. Գառապօհանեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն, Տիկին Ն. ԳԱՍԱՊՕՆԱՆ - ԵԱՆԻ դառնալէս մահուան առթիւ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵՏ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ

ՆԻՍԻ ՄԵՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Գ. Գեորգ Զափուշ խմբի: Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Cercle Molière le Petit Théâtre ծանօթ սրահին մէջ:

Պոմոնի Հ. Յ. Գ. Նոր Սերունդի «Բրիտտա - փոր» խմբի կողմէ Ա. անգամ բլրավի կը ներ - կայացուի ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ՓԵՍՍՈՆՈՒՆ կամ «ՏԱՅԻ ԿԱՐԱՊԵՏ»:

Գեղարեւոտական խնամուած բաժին, երգ, ար - տասնութիւն եւ բանաստեղծութիւն:

TÉLÉ-CHATEAU

97, Rue du Château. Paris (14) — Suffren 62-02

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԱՅ ՄԱՍԼԱԳԷՏ ԵՒ ՏԵԼԵՎԻՍԻՈՆ, RADIO, ինչպէս նաեւ ելեկտրական installation (տններու եւ խանութներու մէջ):

Ճոխ մթերք Եւրոպայի առաջին արդիական տեղակներուն, մասնաւորաբար GRAMMONT ճան մեքենաներուն:

Վարման դիւրութիւն եւ մասնաւոր գեղջ «Յա - ռաճի» ընթերցողներուն:

Դիմել՝

Պ. Անդրանիկ Սաղապարեանի

Վերի հասցէով:

Claire-Comte

COUTURE

ՅԱՏԿԱԳԷՏ ԿԸ ՇԱՆՆԱՐԱՐԱԹԻ:

ՓԱՐԻՋ ԱՊՐԱՂ ԿԱՍ ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆԵՆ ԵԿՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառ - տունը, 17 Bld. des Capucines, Paris: Café de la Paixին ճիշդ դիմացը:

Հեռ. OPE. 80-34

ՀԱՄԱԶԳՈՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 9ին, Ռէժանի վերնաշարիւր: Նիւթ՝ (շաբ. նախորդ դասախօսութեան):

ԸՆԿԵՐԱ - ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՁՈՅՔ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Գ. Մարտիկի Շրջ. կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Գ. Պուլ - վառ Օտտոյի «Վոլտայ» երթակոմիտէի:

Այս շաբաթ ժամը 20ին Շրմէն տը լա Մատ - րակ, Bar Internationalի մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱՂՈՅԵԱՆ:

Մեծ պարահանդես

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Ալֆրիդի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 25 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 4ին մինչեւ կէս գիշեր, ջաղաքապետարանի սրահին մէջ Սալ Վոլ - թէր, (rue Voltaire):

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐԸ (զաւեշտ): Գեղարեւոտական բաժին, անակըն - կալներ, ճոխ պիւֆէ:

Մեծ ճուղախումբ Orchestre Typique de la Villa d'Este Gerard Durian:

Մուտքը 200 Փրանք:

Autobus 103 Charenton Ecoles իջնել Rue de l'Union:

ՏՕՆԱԾԱՌ ՀԱՆԴԵՍ

Վալպարէի դարոցին տարեկան տօնածառ - հանդէսը այս կիրակի ժամը 15ին «Վէնուս» սը - րահին մէջ: Կը նախագահէ հոգեւոր հովիւ ՏԻՐ ԲԱԲԳԷՆ ՔՀՆՅ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ծը - նողները եւ բոլոր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

ԱՐԱՔՍ

ԱՐԱՔՍԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ ՊԱՆԵՐԱԹԵՐԸ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե - կան Ֆրանսա 1000 Փր., Ամսապահման 1400 Փր.:

Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN
14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C.C.P. Paris 7065-15

Մանօք. — Հայերէն թերթ ծախողներու ջով՝ 30 Փրանք թիւը:

Լոյս տեսաւ Դ. Քիւր:

ԼԱԻԱԳՈՅՆ

ԿԵՐԱՍՏԵՂԵՆ ԵՒ ՅՈՒՐԵՆԻԹԻՐ

Դերակներու համար

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ

Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ ՄՕՏ

68, Rue Nationale, MARSEILLE

Téléphone: Colbert 33 - 22

Լաւագոյն ապրանք ամենատաճաճ գնով:

ԿԱԼԲԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

ՏԱՆ ԱՆԱԿՆԱԿԱՆ

Երգաչափներու (տիւր) մեծ հաստատութիւ - նը, ԱԼԲԱԶ տօնական օրերու առթիւ հրապարակ հանած է «տիւր» երգի նոր շարք մը.

Դերասան ԳՐԵԹԵԱՆԻՆ 6 լաւագոյն արտա - սանութիւնները:

Նոյնպէս ՈՒՏԻ ՀՐԱՆԳԻ Հայերէն եւ սօլօ տ - րեւելեան ռոմի երգչուած հեղինակութիւնները, 15 տիւր:

Նախորդ հայկ. ժող. երգերու ճոխ մթերքովը ներկայիս մեր երգացանկը բարձրացած է 75ի:

Այս բոլորը կեղծողացած պիտի գտնէք. —

1. — ԱԼԲԱԶ՝ Մարտի 23 rue St. Barbe (կեդ - րոնատեղի):

ԲԱԼՈՒԵԱՆ զրառուն՝ Փարիզ, 43 rue Richer, Tél. Pro. 25-46:

HATCHERIAN Լիոն, 65 rue Dunoir:

Այս երեք կեղծողներէն մէջ «փիկրփ» - ներ հաստատուած են: Փափաքողները կրնան ներ - կայանալ՝ կատարելու համար իրենց ընթրու - թիւներ:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Գ. ՓԱՐԻՋԻ ՏԱՆ յանձնաժողովի նիս - տը այս կիրակի, ժամը 16ին, Régent սրճարանի վերնաշարիւր: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

Հ. Յ. Գ. Փարիզի Եղիպտացի կոմիտէն ստի - պողական ժողովի կը հրաւիրէ, Ռոստոմ, Ազբուր - Սերոր, Մ. Եօթնդարեան, Ռաֆֆի, Բրիտտա - փոր, Վ. Պոլեմի եւ Փոթորիկ խումբի բոլոր ըն - կերները, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Place St. Sulpice, Café de la Mairie սրճարանին վեր - նաշարիւր: Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ. Ե. Շրջ. Կ. ի ներկայացուցիչները: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Լիոն. — Հ. Յ. Գ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Յոյնե - րու սրահը՝ 5 rue Bonnefoi, Lyon (3): Կարեւոր օ - րակարգ: Կը խնդրուի ճշգրտաւ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Գ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս շաբաթ ժամը 20ին: խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարտի 21 մասնա - ճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի սրահին մէջ, 7 Պուլ - վառ մ'Աթէն:

ՄԱՐՏԻՅԱ. — Բարձր Հայքի Հայր. Միութե - թեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին, 19a, rue Venture Հ. Բ. Ը. Մ. սրահը: Օրակարգ՝ — Չեղուցում եւ հաշուետուութիւն, նոր վարչու - թեան ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Մարտի 21 Հայ Արեւն - րու եւ Արեւոյնքու կողմէ Վարդանանքը կը տօնուի Մարտ 1ին, կիրակի ժամը 14ին մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մաղընոյի մէջ:

ԹԵՍՍԱԼՆԱՆ - ԽՆՁՈՅՔ ՄԱՐՏԻՅԱՆ ՄԵՋ

Կազմակերպուած Կապ. Պաշտ. Մէջ Ժեռոմի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոցի սրահին - մէջ: Հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ: Գեղար - ուեստական խնամուած բաժին:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

VETTER

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

RAKI DUZE

Ջուտ օդի, անխտնէ, Մասնաւոր պլանայիքէ Պատրաստուած է խմակով:

ՏԻԻՋ ՕՂԻՆ ամուշ - հոտով:

Տալաքիւփէեանի Որդիք Պատրաստեց ՏԻԻՋ ՕՂԻՆ, ի ցեմուրիւն ամէնուր, Սրճարանէ մինչեւ տուն:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

DUZE ՕՂԻՆ

Կրնան դռնէլ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. — Կեղծողները:

ՓԱՐԻՋ. — Տալաքիւփէեանի, Halle aux Vins, Pa - ris (5): Հեռ. Odé. 36-55:

ՎԱԼԱՆՍ. — Entrepot Valentino, 166 Ave. Victor Hugo: Հեռաձայն 15.20:

ՄԱՐՏԻՅԱ. — Տալաքիւփէեան, 48 Rue Puvis de Chavannes: Հեռ. Co. 58-99:

1933ին հաստատուած Մարտի 21ի մէջ ՈՒՇԱՐԻՈՒԹԻՒՆ !!!

Հայկական մասնաշաղկապները պատրաստուած ժիւղ ՕՂԻՆ Ֆրանսայի մէջ:

ՕՐԱԲԵՐԲ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

վեցումս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 24 Janvier 1954 Շաբաթ 24 ԳՈՒՆՈՒՄԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6974-Նոր շրջան քիւ 2385

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՈՐԴԸ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԳՈՒՄԱՐ Է 50.000 ՏՈՒՍՐԸ

Հիւս. Ամերիկայի երկու թեմերէն այն որ «Հայրապետահատում եւ «օրթոտոքս» կը կոչուի, իր երեսփ. ժողովը դուրսէն քանի մը ամիս առաջ :

Այս առթիւ ուղերձ մը խօսեցաւ առաջնորդը, Տիրան արք.՝ պարզելով թեմին վիճակը եւ պէտքերը :

Տնտես., կրօն. եւ «անշատական» խնդիրներէն դատ, յիշեց նաեւ նոր սերունդի կրթութեան հոգը : Եւ առաջարկեց երկրորդական դպրոցներ կամ նախակրթարաններ հիմնել :

Ձեկուցումէն կ'իմանանք թէ բախտակից աղ. զեք, օրինակ՝ Յոյները Նիւ Եորքի մէջ ունին երկու նախակրթարան, մէկ ուսուցչանոց եւ մէկ ձեռնարան (հոգեւոր) : «Եւ տակաւին կը ծրագրեն երկրորդական վարժարաններ ալ հաստատել» :

Հայերն ալ չեն կրնար այսպիսի կրթարաններ հիմնել :

Իր կատարած քննութեան վրայ, Տիրան արք. կ'եզրակացնէ թէ իրենք ալ կրնան ցերեկօթիկ դպրոց մը հաստատել Նիւ Եորքի, Պոսթընի կամ Տիթթոնի մէջ, 250 աշակերտներով :

Մա՛խըր, — 50 կամ 60 հարար տղար «որուն կէտը կարելի է դոյալնել աշակերտաց թոշակներէն» : Իսկ մնացեալը՝ «մասնաւոր կազմակերպութեան մը քանակներով» :

— «Ահաւասիկ դորձ մը դոր կրնանք ընել եւ պէտք է որ ընենք» :

Առաջնորդը «բոլորովին կարելի» կը գտնէ երկրորդական եւ տարրական դպրոցներու հաստատումը, եթէ ժողովուրդը կատարէ իր պարտականութիւնը :

— «Եւ անգամ մը մէկ քաղաքի մէջ յաջողութիւն գտնելէ ետք՝ կրնանք օրինակը վարակիչ դարձնել եւ նման դործի ձեռնարկել ուրիշ քաղաքներու մէջ» : (Հայ. Եկեղեցի, 1952 Դեկտ.) :

Այս տեղեկութիւնները անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ Մ. Նահանգներու հայ դպրութիւն վարչիները շատ ուշ մնացած են այս հիմնական դործին ձեռնարկելու համար :

Նոր ստուգեցին թէ ինչ կ'ընեն Յոյները եւ ուրիշ դրացիները :

Երբ կ'որոշէին Աղ. Տուն, դպրանոց եւս չինել մէկ միլիոն տղար ժողովելով, չէ՞ին գիտեր թէ կարելի է դպրոց մը հիմնել 50.000ով : Եւ կամ ձեռնարան մը, ուսուցչանոց մը, որոնք աւելի ստիպողական են քան դպրանոցը կամ կիրակնօրեայ դպրոցը :

Այս հրահանգները ուղղուած են ամէնուն :

Ատենէ մը ի վեր տրտունջներ կը լսուին. — Ամերիկահայ դպրութիւն ամէն զոհողութիւն կը ստանձնէ, մեծ դուստրներ կը հոսեցնէ դէպի Միչիգէն Արեւելք, Յունաստան եւ այլուր, բայց չի մտածեր ինքն իր մասին :

Բոլորովին ճիշդ չէ տրտունջը : Ամերիկահայ դպրութիւն ինքն իրեն համար ալ կը ծախսէ, դարձ տալով արդիւնաւոր ձեռնարկներու կամ նորեր ստեղծելով :

Պակասածը այն է որ, իրար խոնոտած են անմիջական եւ երկրորդականը :

Այսպէս, մարդիկ չորս աչքով կը գնեն կամ կը վարձեն եկեղեցին եւ մատուռը եւ ձերանոցներ կը շինեն, հայաշատ կեդրոններու մէջ : Բայց, մէկ աչքով կը նային դպրոցին վրայ :

Մեծ մասով, «ի միջի այլոց» բան մը կը սեպեն սերունդին փրկութեան խնդիրը :

Եւ այս՝ գիտնալով հանդերձ որ, տարրական պայման է հայերէն սորվիլ, եկեղեցին ալ չեն պահելու համար :

Ինչպէս այստեղ, Մ. Նահանգներուն մէջ ալ նիւթական եւ բարոյական միջոցներ չեն պահուի, կը բաւէ որ ձեռք - ձեռքի տան՝ հիմնական ծրագրի մը շուրջ :

Ինչո՞ւ աի մը Միւթարեաններ կրնան մեծ ու փոքր դպրոցներ հիմնել, իսկ ամբողջ բազմութիւններ կ'անձրկին՝ տարիներէ ի վեր :

Ո՞րքան 50.000ներ կը հային եւ պիտի հային Ամերիկայի թէ Եւրոպայի մէջ, առանց հետք մը ձգելու :

ՎԱՐՊԵՏԸ ԿԸ ԹԽԷ, ԱՇԿԵՐՏԸ Կ'ԱՐՏԱՍԱՆԷ

Փարիզի մէջ առեն - առեն լոյս կը տեսնէ Ֆրանսերէն թերթ մը, Notre Voix :

Խորթ «Չայն» մը, որ կը խօսի ԺԱՖի անուանով : Եւ անոր միջոցաւ ալ կը ծախուի, հանդիսաւոր առիթներու մէջ :

Վերջին թիւը (1952 Դեկտեմբեր, No. 13) կը պարունակէր պատմական տեսութիւն նմը՝ Նոյ. 29ի ստիւի : Հատրնտի դոհար՝ «Իմաստութեան եւ հայրենասիրութեան» :

Կարգադէպ եւ տարածեցէպ :

— «1919ին, ծանրացնելով հայ ժողովուրդին կրած վտանգը, դաշնակները ջարդեցին թուրք եւ իսլամ փոքրամասնութիւնները, այսպէս ցանկալի պատրուակը տալով համաթուրանականներուն՝ Հայաստանի վրայ արշաւելու» :

Ուրիշ ամէն փաստ մէկդի դնելով, կ'ուզէ յիշեցնել թէ իսլամահաշակ Ալի Ֆուտատ փաշան անգամ այսպիսի բան գրած չէր իր Թուրքիոյ մէջ :

Ան պարզապէս կ'ըսէր թէ շատոց կ'ուզէին արշաւել, բայց կը սպասէին պատեհ ժամուն եւ բոլշեւիկներու հաւանութեան : Մանաւանդ որ, Մ. Քէմալ համաձայն չէր :

Անշուշտ յանցաւոր չեն ԺԱՖի տղաքը :

Խեղճերը մայրենի լեզուն անգամ ջուրին տրած են : Ո՞ր կը մնայ որ պատմութիւն սերտեն :

Ուրեմն, պիտի թխեն ինչ որ կը թելադրէ վարպետը : Ինչ որ կը լսեն ծուռ-բերաններէն :

Նոր պատմութիւն չէ այս :

Հանգուցեալ Ա. Միսակիանն ալ կը գրէր, 1920 — 21ին.

— Դաշնակցութիւնը հրահանգում էր իր բանակին — Ատիւր Մահմետականին, կոտորել թուրքին ...

Չառ յեղուներ կ'ըսեն թէ Անդարան եւ Մոսկուան որոշած են տարածել Notre Voix, ջերմապէս դնահատելով անոր անձնուէ՞ր ծառայութիւնը՝ աշխարհի ամէնէն բանուկ լեզուով, — Փրբանսերէն :

Դեռ ուրիշ բաներ ալ կ'իմանամ աղ. «Խմբագրական»էն, որ կոչուած է լուսարաննէ՛ր Յորանսայի հանրային կարծիքը, «մերկացնելով Դաշնակների ոճիրները» :

ՎԱՀԷ

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՐԱՆՍ. ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ մտաւ Գերմանիոյ Փրբանս. մարդպանը, Յորանսոս փոնտէ, յաջորդելով Փեթէնի : Այս առթիւ ստիպուած էր հանգուցեալ մտաւալին ներքողը հիւսել, ըստ սովորութեան : Թերթերը կը գրեն թէ դիւանագիտական լիզու մը գործածեց : Այժմ Ակադեմիան ունի 37 անդամ (օրինականութիւն է 40) :

ԱՄԲԱՍԱՏԱՆԵԱՆ ԲՈՂԵՐԻԿ Երեւելիներէն Շարլ Թիլոն, նախկին նախարար, հրաժարեցաւ Օպեր-վիլիէի քաղաքապետի պաշտօնէն : Դեռ շարքերուն մէջ է, բայց Կեդր. Կոմիտէն միշտ կը հետապնդէ :

6000 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ ԵՆ Լոնտոնի մէջ, վերջին մշտնջերուն եւ ծուխին հետեւանքով :

ԿՏԻՓԻ ԴԻՄ պիտի պատուաստեն 300.000 ամերիկացի զինուորներ, Յորանսայի եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ : Տեղ - տեղ աշակերտներուն թիւը պակսած է 25 — 50 % : Պապն ալ հիւանդաւցած է :

ՌԸՆՈՑԻ վարչութիւնը կը անուցանէ թէ 200 բանուորներ եւ բանուորուհիներ պիտի ձամբուին, դործերը պակասած ըլլալով :

ՉԵՆՈՍԻՆՈՎԱՔԻԱՍ պահանջեց անմիջապէս ետ կանչել Փրակայի Ֆրանս. զեսպանատան զին. կորպըր :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նոր յեղաշրջումին վեցամսեակը տօնել սկսան երէկ : Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Դահիբէ հասած են երկու միլիոն այցելուներ, երկրին բոլոր կողմերէն : Քաղաքին հազար մզկիթները տրամադրուած են այցելուներուն : Խրախճանքները պիտի տեսնեն չորս օր : Վիթիաքի ամպիոններ շինուած են գլխաւոր կեդրոնին մէջ, զօր. Նեկիպի, դահլիճին անդամներուն, սպաներուն եւ քանի մը հազար հիւրերու համար : — Զին. առեանք մաւ -

ՅՐԱՆՍԱՆԻ

ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԻԴԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիսի դահլիճը առաջին յաջողութիւնը չափեցաւ ԵՂ. օր : Աղ. ժողովը 210ի դէմ 365 ձայնով քուէարկեց Պանք տը Յորանսի հետ կնքուած նոր պայմանագիրները, որոնց համաձայն պետութիւնը պիտի կրնայ 25 միլիոն ֆրանքի կանխավճար մը առնել իրեն մնայուն վարկ, իսկ ուրիշ 25 միլիոն ալ՝ երեք ամիսէն վճարելի :

Աղ. ժողովը նոյն նիստին մէջ 214ի դէմ 384 ձայնով մերժեց դահլիճին կազմութեան մասին եղած հարցապնդումները :

Ներկայիս կանխավճարներու առաւելագոյն գումարն է 175 միլիոն ֆր. : Իրեւ մնայուն վարկ 25 միլիոն եւս առնելով, դուստրը կը հասնի 200 միլիոնի : Պետութիւնը երկրորդ 25 միլիոնը պիտի վճարէ երկու անգամէն, Ապրիլին եւ Մայիսին, երբ կը դանձուին տուրքերը :

Անցեալ տարի Պ. Էտիան Ֆոռ ալ կանխավճարի յաւելում ուղած էր. բայց մերժուեցաւ : Պ. Ռընէ Մայիս դժուարութիւն չկրեց :

Դահլիճը կ'ուզէ երմացոյցը վաւերացնել մինչեւ Փետրուար : Բանի մը օրէն Աղ. ժողովին պիտի յանձնէ եւրոպեան բանակի դաշնագիրը եւ արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքուած պայմանագիրը, — երկուքն ալ փշոտ խնդիրներ :

Յէ. օրուան նիստին մէջ, կարմիր երեսփոխան մը, Փրոնթօ, դարմանք յայտնեց դահլիճին մէջ տեսնելով Քայլաւն, (անգրեծովեան նախարար. «որ կատարի թշնամի մըն է աշխատանքի պայմանագրին» : Բայց աւելի ուժգնօրէն քննարկուեց առողջ. նախարարը, Պուլթեմին, յիշեցնելով թէ ան դադանի սպասարկութեանց տնօրէն էր 1941—1942, յետոյ եղաւ նահանգապետ Լուառի, յետոյ չըջանալին կատարարիչ Լիոնի, եւ պաշտօնէ ինկաւ Ագատանգուլութեան առեւ : Իր կարծիքով, Պուլթեմի պատասխանատու է շատ մը հայրենասէրներու մահուան եւս :

Վարչապետը պաշտպանեց Պուլթեմին, բերով թէ դատական առեանք քննած եւ փակած է աղ. խնդիրը : Այս առթիւ յիշեց վկայութիւններ որոնց համաձայն Պուլթեմի փրկած է շատ մը պատանդներ : «Օր մըն ալ դերման գինուորներուն առջեւ կեցած է, երբ հայրենասէրներ պիտի դնակաւ հարուէին» : Եւ խօսքը ուղղելով կարմիրներուն, աւելցուց .

— «Դուք միայն ստել եւ աղտոտել դիտեք : Աշխատանքի առեւ է» :

Ընկերվ. խօսակցի ալ մեղադրեց Պուլթեմին : Բայց ժողովը փակեց խնդիրը :

Անվերջ մախապործումներ

Լեհական զեկույցի մը համաձայն, Բրաքովիոյ մէջ կը դառնին չորս կաթոլիկ քահանաներ, այն ամբաստանութեամբ թէ կը դործէին «ի հաշիւ լրտեսական կեդրոնի մը որ կը գտնուի Միւնիխի մօտ եւ դոր կը վարէ լեհական խորհուրդ մը, դրած ստանալով ամերիկ. դադանի սպասարկութեանէն : Այս խորհուրդը մէկն է այն գլխաւոր կեդրոններէն որ լրտեսութիւն կը կատարէ, գործակցութեամբ լեհ կղերին» : Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ չորս տէրտէրները կապ ունէին տարագիր լեհ զօրավարներու հետ :

Սովաքիոյ մէջ ալ դատ մը կը սարքուի, նման Փրակայի դատին որուն հետեւանքով կախուեցան 11 հոգի : Թերթերը ուղղակի կը մեղադրեն նախկին վարչապետ Հուսարը, կըթ. նախարար, բոլշեւիկ բանաստեղծ Նովոմիսքին եւ ուրիշներ, իրեւ պատասխանատու 1944ի հակադերման բմբոստութեան ձախդման, իրեւ Կեսթափոյի գործակալներուն :

Արեւելեան Գերմանիոյ Հրեաները կը շարունակեն փախչիլ : Չորս հարիւր Հրեաներ արեւմտեան չըջան հասած են վերջին տասը օրուան ընթացքին : Ամերիկայի Հրէական Կոմիտէն պատուիրակ մը զրկեց, օգնելու համար : Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ ալ դտուներ կը կատարուին : Երկու երեւելիներ փախան : Կուսակցութիւնը չնորհակալութիւն կը յայտնէ ոստիկանութեան որ ձերբակալեց արտ. նախարարը, Տերթինկըր ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ուան դատաւարտեց միայն զնո. Մահմադէտ Տամանուրին, իսկ եղբայրը՝ հինգ տարի բանտարկուեցան : Չօր. Նեկիպ ներեց այս պատիժը : Խ. ՄԻՌՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱԵԼԻ յարաբերութիւնները պիտի խզուին, կ'ըսէ հեռագիր մը, իրեւ հետեւանք Իսրայէլի վարչիներուն դէմ մրդուած բուռն պայքարին : Այդ առեւ արբանեակ երկիրներն ալ պիտի խզեն կապերը, եւ 2.500.000 Հրեաներ պիտի չկրնան իրենց հայրենիքը երթալ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՐՑԸ ԵՒ ԱՆԳԼԵՍԱԲՍՈՆՆԵՐԸ

Գ.

Երեւոյնականները Գործընկեր եւ Պրոլետ, յա- նուն ամերիկեան երկու մեծ կուսակցութեանց կը յայտարարէին, թէ «Ս. Միութեան թշնամի- ները Մ. Նահանգներուն ալ թշնամիներն են» : Ա- սիկա տեղի կ'ունենար 1942 Յունիսին, Ուոշինկ - թընի մէջ : Նոյն օրերուն նախագահ Րոզվելթ կը գրէր. — « Անհրաժեշտ է, որ Գերմանացիները արժանի ըլլան վերադառնալու խաղաղասէր եւ օ- բրինապահ ժողովուրդներու ընտանիքին մէջ : Եւ երբ պիտի սկսին բարձրանալ այս ցից ճամբէն, պիտի հսկենք որպէսզի բեռնաւորուած չըլլան զէնքերով : Կը յուսանք, այս ծանր բեռէն պիտի ազատին միանգամ ընդ միշտ :

Գարձեալ նոյն օրերուն, իր մրցակիցը Վ. Ուիլքի կը նկատէր :

— « Ոչ, կ'ըսէք, Ռուսաստանէն վախճալու պատճառ մը չունինք : Պէտք է գործակցիլ անոր հետ՝ հասարակաց թշնամի Հիթլէրի դէմ : Պէտք է գիտնանք գործակցիլ անոր հետ յետպատերազմ- եան աշխարհին մէջ » :

Այո, այս բոլորը կ'ըսուէին ու կը գրուէին այն թուականներուն, երբ Ս. Միութիւնը կը դառնէր «օրինապահ եւ խաղաղասէր» ազգերու շարքին : Հոգ չէ թէ, մինչ այդ, Սթալին առ նուազն յիշուէ միլիոն հոգիի արեւելք մտած ըլ- լար, ազատութիւնը լլկած եւ խաղաղութիւնը դաշունահարած կռակէն : Այդ օրերուն, Հիթլէր նորընծայ, սկսնակ ջարդարար մըն էր : Բայց տարբերութիւն մը կար : « Հանճարաւոր »-ը կը ջարդէր Ռուս, կը ջարդէր Ուկրաինացի, կը ջար- դէր Հայ, Վրացի եւ Թաթար, կը ջարդէր Ուզ- պէկ, Կոզաք կամ Տաղստանցի : Իսկ Հիթլէր՝ ... Հրեայ :

Տարբերութիւն մը աշխարհ բաժնուեցաւ երկուքի : Երէկուան Գերմանացիները այսօր ակոյայ կը կ'ըսեն իրարու դէմ :

Րոզվելթ պիտի հսկէր, որ ցից ճամբուն երկայնքն ի վեր մաղցող Գերմանի գէնքերով բեռնաւորուած չըլլայ : Այսօր Գերմանի կ'ըսեն. — Ուղածիդ չափ զէնք, զնդացիք, թնդանթ, հրատալ, օդանաւ, եւ... տոլար : Տակաւին ինչ որ կ'ուզես : Եթէ կը դանես, որ ճամբան տաժա- նելի է, մենք յանձն կ'առնենք այդ « ծանր » եւ անհաճոյ բեռը՝ հասցնել բարձունքը, ուր քեզի կը սպասեն ազատ աշխարհի «խաղաղասէր եւ օրի- նապահ » ազգերը :

Պիտի ուզէինք, որ հանդուգեալ նախագահը պահ մը արթննար իր յաւիտենական քունէն, դաժ- բանէն դուրս հանէր գլուխը եւ տեսնէր իր պատ- յաստած յետպատերազմեան աշխարհը, կամ... իր եկած ուսական «պորճ»ը :

Անաչառ մարդիկ յաճախ կը յիշեն « Ատ- լանտեան Ուխտը », ստորագրուած 1941 Օգոստոս - սին, ցոյց տալու համար թէ Գերմանացիները ինչ - քան անհաւատարիմ դտնուեցան իրենց իսկ յայ- տարարած սկզբունքներուն : Այդ «Ուխտ»ին մէջ գրուած էր թէ՛ յաղթանակի հոգային փոփոխու- թիւնները յառաջ պիտի չբերէ, թէ բոլոր ժողո- վուրդները ազատօրէն պիտի օգտուին նախանիւ - թերէն, եւ արտաքին ճնշումի պիտի չենթար - կուին՝ իրենց ճակատագիրը տնօրինելու համար :

Բայց Րոզվելթի կարծիքով, նախ պէտք էր ջանջախել Գերմանիան, ապա գործադրել Ուխ - տը : Ո՞ր Գերմանիան, սակայն : Սթալին, 23 Փե- տրուար 1942 թուականի կոչով մը կը յայտարար - րէր. — « Երկուսիդ պիտի ըլլար Հիթլէրը նոյնա- ցին գերման ժողովուրդին եւ գերման պետու- թեան հետ : Պատմութիւնը ցոյց կուտայ, որ Հիթ- լէրէնքը կուզան ու կ'ընեն, բայց ժողովուրդն ու պետութիւնը կը մնան » :

Րոզվելթի ընթացքը տակի բացորոշ կը տես- նուի, պատերազմական նախարար Սթիմսընի ուղ- դուած (26 Օգոստ. 1944) բուռն յուշագրին մէջ . — « Գերման ժողովուրդի գլուխին մէջ պէտք է լաւ մը մխրճել, որ ազգովին դաւադրեցին արդի քաղաքակրթութեան օրէնքներուն դէմ » (Cordell Hullի Յիշատակները, Նիւ Եորքի, 1948) : Իր այս կրքոտ վերաբերումէն կը ծնի հանրաժանօթ «ան- պայաման անձնատուութիւն»-ը, բանաձեւուած Քա- ղապլանքայի մէջ 1943ի Յունուարին, Զըբլի — Րոզվելթ հանդիպումի ընթացքին : Այս պահանջը ուղղուած չէր բանակին, այլ ամբողջ Գերմանիայ, եւ ինչպէս Հըլ անմիջապէս գիտել կուտար նախա- դահին, շատ յստակ չէր :

Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները բազմաթիւ ծրագրեր պատրաստած էին : Ոմանք, չափա- տուր, կը յանձնարարէին խիստ հսկողութեան են - թարակել Գերմանիան, որ պիտի կերպարանա - փոխուէր անտարակոյս, բայց միեւնոյն ատեն զգուշութեան հրաւեր կ'ուղղէին մատնանշելով

Վախճան Գերմանի պետական գործունեութիւնը

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բողբեւիկեան պարտիայի եւ սովետ. պետու- թեան լենինեան - ստալինեան ազգային քաղաքա- կանութիւնը կենսագործելու նպատակով Լենինի եւ Սթալինի նախաձեռնութեամբ Ազգութիւնները գործերի ժողովրդ. կոմիտարիատին կից ստեղ- ծուեցին ազգ. կոմիտարիատներ եւ բաժիններ, ո- բրոնց Ստալինը համարում էր ազգ. ծայրամասերի ուսուցիչները շարժման բլիշներ :

Ընկեր Ստալինի գլխավորած Ազգութիւնների Գործերի ժողովրդ. կոմիտարիատին կից կազմա- կերպուած կոմիտարիատները մէկն էր Հայկ. Գործերի կոմիտարիատը, որի կազմակերպման նախապատրաստական աշխատանքները ընկ. Ստա- լինը սկսել էր 1917 Նոյեմբերին :

Այդ նախապատրաստական աշխատանքները մէկը այն էր, որ 1917 Նոյ. 29ին ընկ. Ստալինի ստորագրութեամբ տրուած վկայականով Ազգու- թիւնների Գործերի ժողովրդ. կոմիտարիատի աշ- խատակից Վ. Տէրեանին յանձնարարուեց ստա- նալու ժամանակաւոր կառավարութեան կողմից ստեղծուած «Անդրկովկասի յատուկ կոմիտէի » գործերը :

Այդ վկայականի մէջ ասուած է. —

« Մարինեան պալատի ընկեր կոմիտարին ա - ռաջարկուած է ամէն տեսակ աջակցութիւն ցոյց տալ ընկեր Տէրեանին՝ Կովկասեան Գործերի կո- միտարիատի թղթերը ընդունելու գործում » :

1917 Դեկտեմբերին ժողովմանով որոշմամբ Ազգութիւնների Գործերի ժողովրդ. կոմիտարի- տին կից ստեղծուած է Հայկ. Գործերի կոմիտա- րիատը :

Ժողովմանով Հայկ. Գործերի կոմիտարիատ է նշանակուած սովետ. պետութեան նշանաւոր գոր- ծիչ Վառլամ Ալեքսանդրովիչ Աւնիսովին, իսկ նրա տեղակալ՝ Վահան Տէրեանին :

Հայկ. Գործերի կոմիտարիատի առաջ ծառա- ցած էր առաջին հերթին հայ ժողովուրդին Ֆիզի- քական քննաշնորհի փրկելու, Հայաստանը անդր- եւամերիկեան իմպերիալիստների գործակալ դաշ- նակներին արեւմտ տիրապետութիւնից ազատա - գրելու եւ այնտեղ սովետ. տիրապետութիւն հաս- տատելու խնդիրը :

Ինչպէս Անդրկովկասի եւ Հայաստանի, այն - պէս էլ Սովետ. Ռուսաստանում բնակութիւն հաս- տատած հայ աշխատաւորութիւնը ջերմօրէն ըն- դունեց Հայկ. Գործերի կոմիտարիատի ստեղծու- մը, որպէս հայ աշխատաւորութեան իր ձեռքի, ա- կնկալութիւնների ու շահերի իսկական արտա - յայտչի ու ներկայացուցչի՝ Սովետ. պետութեան այնպիսի հեղինակաւոր օրգանում ինչպիսին՝ էր ընկեր Ստալինի գլխավորած Ազգութիւնների Գոր- ծերի ժողովրդ. կոմիտարիատը :

Հայկ. Գործերի կոմիտարիատը Վ. Տէրեանի պետական գործունէութեան փորձաքարը դար - ձաւ : Նա ամբողջութեամբ կ'աշխատէր Կոմիտա - րիատի առօրեայով : Տէրեանը վարում էր կոմի - տարի տեղակալի, կոմիտարիատի Կոլեգիայի ու գրասենեակի քարտուղարի եւ «կոմունիստ» թեր - թի խմբագրի պաշտօնները :

Վ. Տէրեանը հանգէս է բերել կազմակերպչա- կան աշխատանք տեսական - քաղաքական աշխա - տանքի գուգակցելու հիանալի կարողութիւն, որը դարձանք էր առաջացնում այն բոլոր մարդկանց մէջ, ովքեր Տէրեանին ճանաչել էին միայն որպէս բանաստեղծի, բայց ոչ որպէս բողբեւիկի, քաղա- քացու եւ պետական գործիչի : Վ. Տէրեանի կազ -

մակերպչական ընդունակութիւնը եւ անձնակա- ճեղինակութիւնը օգնեցին նրան Վ. Աւնիսովի դե- կավարութեամբ, ամենակարճ ժամանակում կազ- մակերպել եւ կոմպլեկտաւորել Կոմիտարիատի բաժինները եւ տեղական օրգանների բազմաքանակ ու ցրուած ցանցը, դործի դեպք դրանց համառու - սաստանեան մառչտապի գործունէութիւնը :

... Մի քանի խօսք Վ. Տէրեանի պետակա- ն գործունէութեան փայլուն էջերից մէկի՝ նրա Բրեստ — Լիտվսկի բանակցութիւններին մաս - նակցելու մասին :

Բրեստ — Լիտվսկի բանակցութիւնների • - րերին գերմանական զեկիկացիան յայտարարում էր, որ Լեհաստանի, Լիտվայի, Լատվիայի, էս - տոնիայի եւ Ֆինլանտիայի ժողովուրդները, ո - րոնք օկուպացուած էին գերմանական զօրքերով ցանկանում են անջատուել Ռուսաստանից ըստ տ - րում Դեկլարացիան յենում էր այդ երկրամասն - րում Գերմանիայի կողմից ազգ. դաւաճաններից կազմաւորուած կառավարութիւնների եւ բոլր - ժուա - նացիոնալիստական կազմակերպութիւննե- րի լիտի եւ դաւաճանական յայտարարութիւնների վրայ :

Սովետ. կառավարութիւնը ոչ թէ խօսքով, այլ գործով ճանաչելով բոլոր ազգերի ինքնորոշ - ման իրաւունքը, կատարելի կերպով հրաժարուեց ճանաչել գերմանական եւ օտարերկրեայ միւս պե- տութիւնների կողմից կազմուած մարինետային կառավարութիւններին ինչպէս նաեւ Ուկրաինայի կենտրոնական բուրժուական ուսուցիչի եւ Անդր - կովկասեան Կոմիտարիատին, որոնց Կոմիտարիատ - լուցիոն հակասովետական, դաւաճանական բնոյ - թրն այնքան դիպուկ կերպով մերկացնում էր քն- կեր Սթալինը :

... Ժողովրդական կոմիտարիատի Սովետի նա - խագահ Վ. Ի. Լենինը եւ Ազգժողովի Վ. Ստա- լինը յանձնարարել էին Հայկ. Գործերի կոմի - տարիատին՝ Հայաստանի վերաբերեալ նիւթեր հաւաքել եւ Բրեստ — Լիտվսկի հաշտութեան բանակցութիւններում հանդէս դալ՝ հայ ժողովու- րդի շահերը պաշտպանելու համար :

Հայկ. Գործերի կոմիտարիատը, ստանալով կառավարութեան հրատապ այդ յանձնարարու- թիւնը, անմիջապէս հաւաքում է Հայկ. Հարցին վերաբերող տուեալներ : Ի հարկէ այդ ժամա - նակ Հայկ. Գործերի կոմիտարիատի տրամադրու- թեան տակ չկային Հայկ. Հարցի վերաբերեալ ան- հրաժեշտ նիւթեր, Վ. Աւնիսովի եւ Տէրեանի մեծագոյն ջանքերի շնորհիւ ձեռք են բերում դու- րանք : Աւնիսովի յետագայում Կոմիտարիատի վիճակագրական բաժնի խնդիրներին մասին խօսե- լիս ընդդէմ է, որ «բաժնի խնդիրներն են հաւա - քել եւ կոմիտարիատում կենտրոնացնել ինչպէս Թրքահայերին, այնպէս էլ Ռուսահայերին վերա- բերող բոլոր վիճակագրական տուեալները : Այդ տուեալների բացակայութիւնը չափազանց դժ- ուարացնում է աշխատանքը. դա անանձնապէս պարզ զգացինք, օրինակ, Բրեստի բանակցութիւն- ների ժամանակ, երբ մենք ստիպուած էինք հապ- ճակ կերպով անհրաժեշտ տեղեկութիւններ եւ տուեալներ հաւաքել Հայկ. Հարցի մասին» : Հա -ւաքած այդ նիւթերը դրւում են Հայկ. Գործերի կոմիտարիատի տեղակալ Վ. Տէրեանի տրամա - դրութեան տակ, որը Սովետ. կառավարութեան կողմից լիազօրուած էր մասնակցելու Բրեստ — Լիտվսկի բանակցութիւններին որպէս Հայկ. Հարցի խորհրդակալ :

Վ. Ի. Լենինի ստորագրութեամբ 1918 Յուն- տար 11ին տրուած վկայականով Վ. Տէրեանը, որպէս հայ ժողովրդի ներկայացուցիչ մեկնում է Բրեստ — Լիտվսկի : Այդ վկայականի մէջ ասուած է. — « Սոյնով, կնիքի դրոշմամբ, հաստատու- մ է, որ սոյնը ներկայացնողը Հայկ. Գործերի կո- միտարիատի Կոլեգիայի անդամ, Տէրեանը, Ժո- ղովրդ. կոմիտարիատի Սովետի կողմից լիազօրուած է որպէս խորհրդական մտնելու այն զեկեպացայթ

անօթի Գերմանիայէ մը գալիք վտանգը : Արտաքին փոխ - նախարար Ս. Ուէլսի կարծիքով, պէտք էր անդամահատել երկիրը եւ, մանաւանդ, քանդել սպաներուն ազգեցութիւնը : Ծրագրուած գինա - թափութիւնը պիտի բնդգրկէր նաեւ տնտեսական պատերազմի զէնքերը :

1944 Սեպտեմբերին, երբ Րոզվելթ Քէպլէր գը- նաց Զըբլիի հետ տեսակցելու, իր թղթապանա - կին մէջ զետեղած էր մեքենագիր չորս թերթեր զոր իրեն յանձնած էր գանձային նախարար Հ. Մորկընթո : Այս հակիրճ նիւթը, որ «Մորկընթոյի ծրագիր» պիտի կոչուէր, խորագրուած էր բազ - մաթիւ հաւաքութիւնէ վերջ : Հէրրի Հոփքինս եւ պատերազմական նախարար Հ. Սթիմսըն հակա - տակեր էին գանձային նախարարին, հետզհետէ իրենց տեսակէտին միացնելով նաեւ արտաքին նա- խարարը (Հըլ) :

Ծրագիրը կը նախատեսէր. —

Ա) Արեւելեան Փրուսիան եւ վերին Սիլեզիան թողուլ Լեհաստանի : Սարը եւ Հոնոնի ու Մոդէ-

լի միջեւ գտնուած հողամասը՝ Ֆրանսայի :

Բ) Ստեղծել գերման պետութիւններէ կազ - մուած «Միջազգայնացային պետութիւն մը» :

Գ) Պարտադիր աշխատանք ի հաշիւ հասու - ցումներու :

Դ) Գերման աշխատաւոր բազուկներու արտա- ծումը օտար երկրներ :

Ե) Միջազգային կառավարութիւն Ռուրի համար, որուն պիտի միացուին Պրէմէն, Քիլ եւ Ֆրանքֆուր :

Չ) Գերմանիան վերածել հողագործական երկրի մը, ամբողջովին քակելով եւ քանդելով ճարտարագործութեան ու հանքածուխի հաստա - տութիւնները :

Սեպտեմբեր 6ին նախագահը տակաւին չէր բաժնէր Մորկընթոյի տեսակէտները : Սեպտ. 11- ին կը բացուէր Քէպլէրի խորհրդաժողովը : 15ին, Զըբլի եւ Րոզվելթ կը նշանադրէին այդ ծրա - գրին տակ, հետեւեալ մակագրութեամբ : Ի՞նչ անցած դարձած էր :

Թ.Ա.Թ.

Դպրոց եւ ճիշտական կեանք

ՏԷՍԻՆ. — Քանի մը խօսք ալ մեր դպրոցի մասին, լրացնելու համար տարեկան տեսութիւնս :

Մեր դպրոցը դպրութիւն միակ հաստատութիւնն է որ կը վայելէ բոլորին համակրութիւնը: Ժողովուրդը դիտէ որ դպրոցն է իրական ապաւելներ ուժացման դէմ: Կայծ մը մուծին մէջ :

Ամէն երեկոյ խումբ մը տղաք ու աղջիկներ կը յաճախեն այնտեղ, ազգ. կրթութիւն ստանալով: Դասարանական դրութիւնը կը կիրարկուի հոն: Եօթը տարեշրջան բոլորելէ ետք դպրոցը այլեւս դադարէ իր հաւատարակութիւնը: Իւրաքանչիւր դասարան կը համապատասխանէ աշակերտներու տարիքին ու տեղական դպրոցներու մէջ անոնց դրաւած դասարաններու աստիճանին:

Դպրոցին ուսուցիչներուն Տէր եւ Տիկին Փափազեանի մասին յաճախ գրուած է: Շնորհիւ անոնց բեղուն ու խղճամիտ աշխատանքին աշակերտները դիւրաւ կը կարգան մայրենի լեզուն, կ'արտասանեն մաքուր առողջանութեամբ: Կը սորվին հայկ. երգեր ու պարեր, ինչպէս նաեւ Հայոց պատմութիւնն ու դրականութիւն:

Դժբախտաբար բարձր դասարանի աշակերտները քանի մը հոգիէ կը բաղկանան միայն: «Շատեր դասընթացքը չաւարտած կը ձգեն դպրոցը:

Կազմի մէջ, որը Բրեստ — Լիտվսկոյ բանակ-ցութիւններ է վարում՝ մի կողմից Ռուսաստանի ռեսպուբլիկայի եւ միւս կողմից քառակ դաշինքի տէրութիւնների միջեւ հաշտութիւն կ'ընելու մասին:

Վ. Տէրեանի մասնակցութիւնը Բրեստ — Լիտվսկի բանակցութիւններին նրա կեանքին ամենաշատու, ամենալուս Էջերից մէկն էր: Յենուած Սովետ. Ռուսաստանի հզօրութեան վրայ, Տէրեանը կանգնած էր հայ ժողովրդի դարաւոր թշնամիները դէմ, որոնց ձեռքերը ներկուած էին ժողովուրդների եւ յատկապէս հայ ժողովրդի արեւմտ:

Թուրք ջարդարարները Բրեստ — Լիտվսկի կողմ « դաւելով Անդրկովկասեան կոմիտարների հակասովետական, դաւաճանական գիւրքից, դերմանական գիւնադէտների պաշտպանութեամբ այնպիսի ստորացուցիչ պայմաններ էին առաջարկում, որոնք հետապնդում էին Անդրկովկասեան ժողովուրդների անկախ գոյութեան վերացումը, Հայաստանի տիրիտորիայի մեծ մասի բռնադատումն ու նրա բնակչութեան բնաջրնջումը:

Վ. Տէրեանը մասնակցելով Բրեստ — Լիտվսկի հաշտութեան բանակցութիւններին, պաշտպանում էր հայ ժողովրդի շահերը դերմանաթրքական իմպերիալիզմի ագրեսիայից:

Տէրեանը այդ օրերից մինչեւ մահ, իր մտքի ամբողջ զօրութեամբ, խօսքի ամբողջ ուժով մերկացնում էր ինչպէս դերմանաթրքական, այնպէս էլ անգլո-ամերիկեան գիւղատիւների իմպերիալիստական ձգտումները եւ անարգանքի սիւնին դամբում հայ ժողովրդի դարաւոր սոսիսների կապակցութեամբ, հայ ժողովրդի ազգ. շահերի ստոր դաւաճան Դաշնակցութիւնը:

Ս. ԱԼԻՍՆԵԱՆ

Այս դասալեզուեան պատճառը պէտք է փնտռել ծնողներու անհոգութեան եւ մասամբ ալ աշակերտներու բարձրագոյն կրթութեան կամ արհեստի վարժարաններ յաճախելուն եւ դասերով ծանրաբեռնուած ըլլալուն մէջ:

Աշակերտներուն թիւը տարուէ տարի կը նւազի: Քանի մը թուանշաններ —

1946 — 47 տարեշրջանին դպրոցը ունեցած է 178 աշակերտներ: 1947 — 48ին՝ 146: 1948 — 49ին՝ 151: 1949 — 50ին 131: 1950 — 51ին՝ 127: 1951 — 52ին՝ 111: Իսկ այս տարեշրջանին կը յաճախեն 90 աշակերտներ:

Ինչպէս կը տեսնէք, վերջին թիւը դրեթէ կէսըն է առաջինին: Ինչո՞ւ: Եթէ դպրութիւն թիւն ու Ֆիզիքական վիճակը որոշ փոփոխութիւններ կրած են ներգաղթի եւ ուրիշ պատճառներով, այսուհանդերձ դպրոցական տարիք ունեցող տղոց թիւը խոտոր կը համեմատի մեր դպրոցի աշակերտութեան թիւին: Ծնողները պատասխանատու են իրենց դաւանքներուն ապագային, նոյնիսկ իրենց բարեբնի համար:

Կարծէ գնահատանքի խօսք ուղղել բոլոր անոնց, որոնք տրեցան դպրոցին յարատեւութեան համար: Գլխաւոր բաժինը անկասկած կ'իյնայ Յ. Կ. Խաչին, որ իր կարելի զոհողութիւնները չի զրանար: Ոչ նուազ գնահատութեան արժանի է դպրոցին հոգաբարձութիւնը, որ կը վարէ եւ կը հաւասարակշռէ դպրոցին ելեւմուտքը: Այս առթիւ յիշենք բոլոր անոնք որ իրենց աշխատանքի համեմատ բաժինը բերեն հոգաբարձութեան մէջ. — Արամ Միքայէլեան, Սարգիս Առաքելեան, Մովսէս Կարապետեան, Վահան Հիւսեան, Միկտիլ Մարտիրոսեան, Արշակ Յակոբեան, Յովսէփ Պետրոսեան եւ Գ. Պոյաճեան: Վերջապէս անորանալի է ժողովուրդին նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը: Անցեալ տարի տունները տրուած այցելութեամբ ճարուած է 123 հազար Փրանքի պատկանելի գումար մը: Այս յաջողութիւնը կը պարտինք հանդանակից մարմնի անդամներէն Պ. Պ. Կարո Օհանեանի, Գուրգէն Տապաղեանի եւ ընկեր Սարգիս Առաքելեանի:

Տէսինի Հայերուն թիւը որոշ փոփոխութիւն մը չէ կրած անցնող տարուան ընթացքին: Երկու հազարի մօտ է: Կան բաւական թիւով ընտանիքներ, որոնք Փրանսահայատակ դարձած են: Դրժուար է ստուգել այս թիւերը:

Տէսինը համախումբ դպրութ մը ըլլալով, աչքի կը դարնէ իր համբանքէն աւելի իր առեւտրական յատկութիւններով: Ընդհանրապէս հրապարակի վրայ հայ առեւտրականը պատուաւոր տեղ մը գրաւած է ու գնահատուած գիտակից դասակարգէն: Շուկային մէջ ալ մեր շրջունը վաճառորդները նոյն գնահատանքը կը վայելեն իրենց ճարակիւթեամբ:

Գաղութին մեծ մասը բանտարկութեամբ կը ճարէ իր օրապահիլը: Տնտես. ստոր տաղնապ մը ծագեցաւ անցեալ տարի, մանաւանդ արուեստական թելերու ճիւղին մէջ, եւ շատ մը ընտանիքներ վնասուեցան: Առեւտուրը եւս փնաւներ կրեց: Նոր տարեշրջանը բարենշան կ'երեւի ու կը մաղթենք որ շարունակուի:

Տէսինի դպրութիւն տնտես. վերելքին ու Հայոյն շինարարութեան ապագոյցներէն մին ալ անհատական տուններու կառուցումն է: Տունները սունկերու նման իրար կը յաջորդեն բարեկարգե-

Գաղութի գաղութ

ԵՐՈՒՍԱԳԵՄԻ վանքը անցեալ տարի եւս նիւթական դժուար շրջան մը անցուցած է, միայն հարաւ. Ամերիկայի նպաստը վերջին չորս ամիսներու ընթացքին կատարած է նախախնամական դեր, ինչպէս կը գրէ պատրիարքարանի պաշտօնաթերթը, «Սիւն»:

Այս տարի ժառանգաւորաց վարժարանին աշակերտներու թիւն է 20, երեք յաջորդական դասարաններով, իսկ ընծայարանը ունի միայն մէկ դասարան, երեք սարկաւազ ուսանողներով, որոնք չուտով արեղայ պիտի ձեռնադրուին: Ս. Թարգմանչաց դպրոցը ունի վեց հարիւր երկսեռ աշակերտութիւն որուն կրթ. ծախքին 90 %ը կը հոգայ Ս. Աթոռը:

Դպրոցը անցեալ տարուան մէջ ունեցած է սկաւառական խումբեր: Շրջանաւարտից Միութիւնը դպրոցի տեսչութեան հետ կազմակերպեց «պաղար» եւ ուրիշ ձեռնարկներ որոնք մասամբ թեթեւցուցին դպրոցին ծախքը: Ամառն որ զլիաւոր թեմն է ունի գոհացուցիչ կրթ. վիճակ:

Անցեալ տարուան մէջ բացի «Սիւն»էն լոյս տեսած են վանքին տպարանէն Պարզեւ Վ. Վրթանէսեանի «Եղիշէ պատմագիր եւ Վարդանանց պատերազմը», Կ. Գաբրիէլեանի «Բառգիրք Սեբաստոպոլսի դաւաճալիքովի» 700 էջ, Յ. Օշականի «Համապատկեր Արեւմտահայ դրականութեան» Ե. հատորը — 500 էջ, Յովսէփ Տէր Վարդանեանի «Մաղիմական Սրբաւայրեր»ը եւ Զաւէն Եկէնեանի «Կեանքին հետ» քերթուածներու գրքովը ինչպէս եւ 1953ի օրացոյցը: Մամուլի տակ է Նորայր եպոս. Պողոսեանի «Ս. Աթոռայ ձեռագրաց ցուցակ»ի Բ. հատորը: Պ. Գալուստ Կիւլպէնի եւս իր Մատենադարանին համար նոր վարկեր բացած է, որով կ'ամբողջացուն անհրաժեշտ գրքերը: Ս. Աթոռը կը հովանաւորէ նաեւ երիտասարդական, դպրոցական եւ բարեգործական միութիւններ, (Հ. Ե. Միութիւններ, Աղբաւտ — խումբ եւ Ս. Թ. Շրջանաւարտից Միութիւնը):

ԴԵՐՍԱՆ Պ. ՊԱՆՈՍԱՆ, որ մեծաւ Պոլսոյ Ազգ. հիւանդանոցին մէջ, ունեցած է բեղուն թատերական գործունէութիւն: Անցեալ տարի էք որ սօսուեցաւ իր գործունէութեան 63ամեայ յոբելեանը: Իր մէջ մարդը եւ դերասանը իրար կը լրացնէին: Զուենցաւ բեմական մեծամասնութիւն եւ նիւթական շահախնդրութիւն: Թէ «Վօսիլի»ի, թէ «Տրամի»ի, թէ «Մեղրամի»ի եւ թէ «Օփէ - ութի»ներու մէջ յատկանշական դերերը հաւաստապէս ստեղծագործող դերասան մըն էր: Կը մարմնացնէր նաեւ կարգ մը երկրորդական դերեր: Մինչեւ 24 տարեկան հետեւած է գանադան արհեստներու: Առաջին անգամ կ'երեւի «Փրթի Շան»ի թատրոնին մէջ «Յոփ ու կեղծաւոր» թատերգութեան մէջ: Յետոյ Ծասուրաճեանի խումբին հետ մեկնած է գաւառ եւ օտար երկիրներ ներկայացնելով առաջնակարգ դերեր, Ծէլէկեան քոյրերու, Քնարի կողքին, իր բեմական երկար

լով Տէսինը Հայու քրտինքով:

Ահա մեր գաղութը իր հոգեբով ու գործերով: Մեզի կը մնայ ներկայ տարեշրջանը բոլորել աւելի համեմաշի եւ միացեալ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ

(110)

ՀՈՉԱԿԱՌՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՇԻՆԵՐ

ԺԵ. — ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԿԻՆԸ

Կոմսուի Ռ. ի Օրագրէն, Ինչպէս պատմուած է հեղինակին

Կերակուրը հրաժեշտէն ոսկի եւ արծաթ պընակներու մէջ: Բայց ամէն ճաշ եւ իւրաքանչիւր շիշ գինի Քուրդիլիկի ներկայութեան նախ կը համոտեսուէր իր ծառաներէն մէկուն կողմէ: Քուրդիլիկի կը վախճար թուանորութիւն եւ ինքզինքը չէր ուղեր վտանգել:

Հակառակ ոսկիէ պնակին, ճաշը շատ պարզ էր, հաւանաբար Գերմանացիին տպաւորելու համար: Բայց ան տպաւորուած չէր, մինչեւ որ հերթը հասաւ սուրճին: Այն ատեն խոստովանեցաւ թէ երկար ժամանակէ ի վեր սուրճ չէր խմած:

Մարիա ըսաւ քաղաքավարօրէն.

— Մենք եւս սուրճը խնայած ենք մասնաւոր առիթներու համար:

Իսկ Քուրդիլիկի կատակեց խղճօրէն:

— Երբ Միջլիկոյ հաշիւը կարգադրուի, անդամ մըն ալ շատ սուրճ պիտի ունենանք:

Ճաշէն վերջ եւ «ունկնդրութիւն» մը ունեցայ Քուրդիլիկի հետ: Համառօտակի բացատրեցի իրեն, թէ միլիտար քրտներ հաւաքուած է Նոր-վելիկացի ժողովուրդին ուտելիք, նախապէս չինուած տուններ, հաղուստ, դեղօրայք եւ ուրիշ ան-

հրաժեշտ իրեղէններ ճարելու համար եւ թէ աւելի դրամ ալ կարելի պիտի ըլլայ հանգանակել, եթէ նպաստի այս գործը տայ գործնական արդիւնք մը: Քուրդիլիկի ըրաւ չարք մը հաւատարմական հարցումներ դրամի աղբիւրին մասին: Ուզեց զիտնալ թէ բրիտ. ամերիկեան կամ հրէական դրամ կա՞յ անոր մէջ:

Ի վերջոյ ըսաւ.

— Ես առաքելութիւն չունիմ, որ Նորվելիկացիները օղեութիւն ստանան, թէ եւ նոյն իսկ արժանի չեն ատոր, քանի որ օժանդակեցին թշնամիին եւ թագաւորին, որ զիրենք չուարումի մէջ ձգեց: Ես մարդասէր մըն եմ միայն: Պիտի յանձնարարեմ այդ օղեութիւնը:

Ես սահմուած էի: Վերջ ի վերջոյ նորվելիկացի դիկտատորն էր ան: Զէ՞ր կրնար ինքն իրեն կարգադրել այսքան անկարելի քաղաքական հարց մը:

Քուրդիլիկի գուշակած ըլլալու էր մտածումներս, որովհետեւ ըսաւ.

— Նորվելիկա դրաւուած երկիր մըն է: Գէրմանական իշխանութիւնը պէտք է վաւերացնէ այդ օղեութիւնը:

Խոստացաւ, որ պիտի խօսի նացի կառավարչին՝ Երզնէ Թերպոֆէի հետ: Ապա փոխեց նիւթ եւ հրաւիրեց զիս իր ծննդեան տարեդարձի հաւաքութիւն, որ տեղի պիտի ունենար քանի մը օրէն, 18 Յուլիս 1942ին:

Յետ միջոցէն մնացած մասը անցուցի Մարիային հետ:

Կը սիրէր իր ամուսինը, բայց նաեւ կը վախ-

նար անկէ: Հպաքտ էր անով, բայց վախ ունէր անոր քաղաք. դադափաներէն: Երջանկութեան եւ ցաւի, հպարտութեան եւ անձկութեան այս հակասական խառնուրդին մէջ կար նաեւ անհաւատաւր միամտութիւն մը: Միամիտ հպարտութեամբ մը ցոյց տուաւ ինձի ծաղկաման մը, զոր Հերման Կէօրինկ զրկած էր իրեն: Յոյց տուաւ «մրրիկ - զինուոր»ի «Ֆիկիւրին» մը, կեռ խաչով միասին, զոր Հիթլէր զրկած էր իր ամուսնոյն ծննդեան վերջին տարեդարձին: Բացատրեցի իրեն, թէ ես նացի մը չէի եւ թէ կը յուսայի, որ սրտերազմը պիտի վերջանայ չուտով:

Ասոր վրայ պատասխանեց կատարեալ անմեղութեամբ.

— Օ, տարակոյս չկայ, որ պատերազմը պիտի վերջանանք արագօրէն: Վիտթուս այնքան վստահ է, որ պիտի շահնէր դայն չուտով եւ ան սխալած չէ բնաւ:

Բայց, հակառակ իր միամտութեան, կրնայի զգալ իր սարսափը, թէ նացիները կրնան իրապէս կրնան կորսնցնել զայն եւ այն ատեն փուլ կուղայ թուրքով չինած իր տունը:

Նկաւ Քուրդիլիկի տարեդարձը: Մարիա Քուրդիլիկի, կատարեալապէս «սոսնիկ տիկնոջ» իր դերին մէջն էր: Զուարթօրէն հագուած էր կարճ կտրուած ընթրիքի զգեստ մը: Իր վզին չուրջը կախուած էր մարգարիտներու երկար շարք մը: Քուրդիլիկի ձախաւեր ճաշակը ունեցած էր հաւաքոյթը սարքելու Հաքոն թագաւորի պալատին մէջ...

Թարգմ. Կ. Գ.

Գ. Զինկըր

դործունեության ընթացքին եղած է Մանկեան , Պէնյեան թատերաստիւթեան կարեւորագոյն ար- ռեստագէտներէն մէկը, իսկ Բէշտու Բըտովանի խումբին «վոտովի»ներուն մէջ փայլած է Մի- լոնի Զափրաստի հետ մը ստանձնած դերերէն են չորսը Տիւրքալը (Գամելիապարդ Տիւրքալը), «Կոս- փոթը», Մոլիէնի «Ալազը», փառաբան «Տիւ- ոսնը» եւն. : Կատարած է նաեւ շարժանկարի դե- րեր :

ԹՐԲԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱԶԱՆԴԵՍ ՄԸ ՓԱՐԻՉԻ ՄԷՉ
Թրք. ցուցահանդէս մը բացուեցաւ երէկ Pa- villon Marsan-ի մէջ : Պիտի տեւէ երկու ամիս : Յու- ցադրուած են 800 թանկագին իրեր որոնց մօտ կէ- նը Պոլսոյ եւ Գոնիայի թանգարաններէն, մը - ճապոնացի քանդակներ : Ցուցահանդէ- տին մուտքը կը ներկայացնէ սուլթանական փառա- նոր ամպշտովանի մը չորս դրօշներով : Մասնա- տարգէտ աչքի կը դարձնեն Մէհմետ Բ.ի (Ժեղար) երկայն սուրբեր եւ եռանկիւն շեղբով դաշոյնը, երկաթէ լախտը, որ թուրք բերտ ուժը կը խոր- հրդանչէ, մահակներ թանկագին քարերէ կազ- մուած կոթերով, Սուլթան Պալատի Բ.ի ոսկի ռազաւարանները (ԺՉ. դար) թեթեւ աղեղներ, քա- չի մը թանկագին գորգեր՝ ԺԳ. դարէն (Սելճուք- եան), հիւսուածեղէններ եւ եմիշէրներու տա- րաքներ, գոյնգոյն ծաղիկներ, — վարդ, յա- կինթ, կակաչ որուն ստիւքը մինչեւ 500 ոսկի կարգէին, ինչպէս կը գրէ տեղական թերթի մը աշխատակիցը, տղու հագուստներ, նշանաւոր ճի- ու մը զլխապահ եւ «ճիհատ»ի յատուկ պիտոյք- ներ, կայս. վրան մը (ԺԸ. դարի, Սուլթանական վերաբերուներ, ապակեղէններ Պէյքոզի արհեստա- նոցներէն, արարերէն զեղադրութիւններ եւն. :
«Լը Մոնտ»ի ըրոնիկագիրը այս բոլորը կը նը- կատէ «Թրքական արուեստի ուժն ու բանաստեղ- ծութիւնը», շոյալբան նկարադրութեամբ ...

ՀԵՂԱՍԻՆԵՆ Կը հեռագրեն թէ Փրանս. զօրքը դերի բռնեց 328 լմբոստներ : Ուրիշ 195 հոգի ալ սպաննուած են, իսկ 1450 հոգի արգելափակուած :

Այրի Տիկ. Կարապետ Սեղրոսեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Տոլապեան եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Խաչիկ Տոլապեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Սեղ- րոս, Պ. Պ. Յակոբ եւ Արման Տոլապեաններ, խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ մամիկի :

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՅԱԿՈԲ ՏՈԼԱՊԵԱՆԻ (Ծնեալ ԱՋՆԻՍԻ ՏԻԿՁԵԱՆ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր աղջկան բնակարանին մէջ, 1 rue Lincoln, Paris (8), 21 Յունուար, 88 տարեկան հասակին :

Յուզարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Շա- րաթ 24 Յունուար, ժամը 15.30ին, Փարիզի Հա- յոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵՇ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՆԻՍԻ ՄԷՉ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գեորգ Զալուշ խումբի : Այս կիրակի ժամը 3.30ին, Cercle Molière le Petit Théâtre ծանօթ սրահին մէջ :

Գոմոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գրիտա - փոյ խումբի կողմէ Ա. անգամ ըլլալով կը ներ - կայացուի ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ՓԵՍՏՈՒՆ կամ «ՏԱՅԻ ԿԱՐԱՊԵՏ» :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, աք- տանանութիւն եւ բանախօսութիւն :

ՇՆՈՐՀԱՅԱՒԻՔ. — Մարտէյլի Հայ Արեւոյշ- ներու միութիւնը չորհրդակալութիւն կը յայտնէ ծնողներուն, միութեան բարեկամներուն եւ բոլոր հրաւիրեալներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ, Կիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ քա- ջայիւրեցին Յունուար 3ի տօնածառ - խնջոյքի ձեռնարկը, մեծ ուրախութիւն պատճառելով եր- կու հարիւր հայորդիներուն :

ԿԸ ՓՆՏՈՒԹԻ. — Թուրքիոյ Սարգիս Արդու- մանեան կը փնտէ իր հայրը, Ստեփան, եւ մայ- րը՝ Վարդուհի Աւետիսեան (Օրուոցի), եղբայր- ները՝ Յովսէփ, Մինաս եւ Գրիգոր : Կը խնդրուի բոլոր Պաշտօններէն եւ կամ ծանօթներէն տե- ղեկացնել ընկեր Սարգիս Աւետիսեանի միջոցաւ, 12 rue Nansen, Décines (Isère), France: Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթէրէն արտապակի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իսիէն Ռաֆայէլ Գապարեան ընտանիքին փափաքին համաձայն այս կիրակի առաւօտ հոգե- հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ (15 rue Jean Goujon), նորոգ հանգուցեալ Օր. ՇԱՀԷՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ մահուան (Պոլիս) քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ԸՆԿԵՐԱ - ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՁՈՅՔ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարտէյլի ՇըՉ. կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պուլ- վառ Օտտոյի «Վոսմեան» երթակոմիտէի : Այս շաբաթ ժամը 20ին ՇըՉին տը լա Մառ - րակ, Bar International-ի մէջ : Կը խօսի ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ :

Մեծ պարահանդէս

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐՈՒՄՆ ԱՌԹԻԻ
Ալֆրէդի Մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 25 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահին մէջ Սալ Վոլ- թէր, (rue Voltaire):

Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐԸ (զաւեշտ) : Գեղարուեստական բաժին, անակըն - կալներ, ճոխ պիւֆէ :

Մեծ նախախնամք **Orchestre Typique de la Villa d'Este Gerard Durian :**

Մուտքը 200 Փրանք :
Autobus 103 Charenton Ecoles Իշնել Rue de l'Union :

ՏՕՆԱԾԱՌ ՀԱՆԴԵՍ

Վալպարէյի դպրոցին տարեկան տօնածառ - հանդէսը այս կիրակի ժամը 15ին «Վէնսան» սր - րահին մէջ : Կը նախագահէ հոգեւոր հովիւ ՏԵՐ ԲԱՐԳԻՆ ՔԶՆՅ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ : Կը հրաւիրուին ծը- նողները եւ բոլոր հայրենակիցները :

Մուտքը ազատ է :

ԱՐԱՔՍ
PARAKE
ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ
Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե - կան ծրանսա 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր. : Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN
14 Rue du Soleil, Paris (20)
Tél. Tru. 47-48 C.C.P. Paris 7065-15
Մանօր. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝
30 Փրանք թիւը :
Lajus տեսաւ Դ. Բիւր :

**LES MEILLEURES
DRAPERIES ET FOURNITURES
POUR TAILLEURS**

Chez A. Hamalian
68, Rue Nationale, MARSEILLE
Téléphone : Colbert 33 - 22
Les meilleurs articles aux meilleurs prix

ՀԱՄԱՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Որեւէ ընկերութեան պատկանող նաւով կամ օդա- նաւով ՀԱՄԱՐՈՐԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք Պ. Ժան Ե. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
AMERICAN LLOYD
48 RUE DE LA REPUBLIQUE, MARSEILLE
Tél. CO. 47 - 22

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա : Ամէնէն հաճ - դիտ ճամբորդութիւնը, ամէնէն նպաստաւոր գիներով, շնորհիւ իր 30 տարուան փորձառու - թեան :
Փարիզի մասնաճիւղիմ հասցէ՛ք 7 rue Auber, Paris

PLACE DES FÊTES
ՄԻԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅԸ
ՀԱՅԱՐԱՆ ԱՐԹԻՐ
Ուր կը գտնէք ձեր փնտած բոլոր համեղ կե - բանութիւններէն դատ, հայկական նաւաճ՝
ԾԱՆՕԹ ԹԱՌԻՍ ԳԱՐԵԳՐԻՆԻ ԿՈՂՄԷ
Եւրոպ եւ կիրակի երեկոյն
5 Rue Augustin Thierry, Paris (19)
Métro Place des Fêtes

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻՉԻ ՏԱՆ Եւրոպայի խումբի նիս- տը այս կիրակի, ժամը 16ին, Régent սրճարանի վերնաշարիւր : Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները :
Հ. Յ. Դ. Փարիզի Երկրպագի կոմիտէն ստի- պողական ժողովի կը հրաւիրէ, Ռոստոմ, Ազրիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան, Ռաֆֆի, Բրիտտա - փոյ, Վ. Խորէնի եւ Փոթորիկ խումբի բոլոր ըն- կերները, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Place St. Sulpice, Café de la Mairie սրճարանին վեր- նաշարիւր : Ներկայ պիտի ըլլան Կ. Կ.ի եւ ՇըՉ. Կ.ի ներկայացուցիչները : Բացակայները նկատի պիտի առնուին :

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. ՇըՉ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս շաբաթ ժամը 20ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարտէյլի մասնա - ճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, Պառ տիւ Կլոպի սրահին մէջ, 7 Պուլ- վառ տ'Աթէն :

ՄԱՐՏԷԻՍ. — Բարձր Հայրէ Հայր. Միու - թեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին, 19a, rue Venture Հ. Բ. Ը. Մ. սրահը : Օրակարգ՝ — Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն, նոր վարչու - թեան ընտրութիւն :

ՆԱԽՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Մարտէյլի Հայ Արեւնե - րու եւ Արեւոյշներու կողմէ Վարդապետները կը տօնուի Մարտ 1ին, կիրակի ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ :

ՆԱԽՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Լիոնի Ֆր. Կապ. Խաչի տարեկան մեծ պարահանդէսը, 28 Մարտ, Շա - րաթ երեկոյ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ. — Լիոնի Այրի Տիկին Վերթին եւ Օր. Ալիս Գաբրիէլեան, իրենց հօ- րը՝ Միհրան Գաբրիէլեանի մահուան քառասուն- քին առթիւ, 1500 Փր. կը նուիրեն, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչին : «Յառաջ»ի միջոցաւ :

ԹԵՅԱՍԵՂԱՆ - ԽՆՁՈՅՔ ՄԱՐՏԷԻՍԻ ՄԷՉ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Սէշ Ժեոմի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Սահակ Մեւրոյզ դպրոցի սրահին - մէջ : Հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ : Գեղար- ուեստական խնամուած բաժին :

ՀԱՅԱՍՏԻ ՊԱՍԱՐԱՐ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Notre Dame de Lorette-ի եկեղեցին :
Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ԿԱՀԱՒՈՐՈՒՄ երկու սենեակ եւ խոհանոց մը կը փնտրուի հայ բնասնիքի մը համար : Դիմել խմբագրութեան :

ՎԱՅՅԵԱԼ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ ԿՈՒՉՈՒԻ
Անտիյլի ծերանոցը անմիջական պէտք ունի վկայեալ (diplôme d'Etat) հիւանդապահուհի մը, հայ թէ ֆրանսացի : Լաւ վճարումով :
Անմիջապէս դիմել Աղբատախնամի փոխ - ա - տենպետ Պ. Արմենակ Աճէմեանի : 56 rue Lafa - yette, Paris (9) : Tél. Pro. 03-19:

**DRAPERIES
FOURNITURES POUR TAILLEURS
VETTER
(Ets. TERZIBACHIAN)
34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE
MANUFACTURE DE VÊTEMENTS
Hommes - Jeunes - Gens**

FABRIQUE DE CONFISERIE FINE
Spécialité de Dragées, Pralines
Chocolats, fourrés, etc...
Au Vieux Chêne
Usine : 28, rue Notre - Dame, Lyon (6)
Tél. : LA. 47-14 R. C. Lyon 142607
Magasin de Vente : 34, Gd. rue de St. Claire
Caluire (Rhône)
C. C. P. Lyon 541-18 Rep. prod. Rhône 8654
Հարսանիքի եւ կնամիքի համար մասնաւոր գին

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN 17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր. Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 25 Janvier 1953 Կիրակի 25 ԳՈՒՆՈՒՄԻ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6975-նոր շրջանի քիւ 2386

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՅՈՒՐԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՈՉ ՄԸ ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ամէն դադու թի մէջ ալ, տարին տասներկու ամիս տեսակէտներ կը յայտնուին, ծրագրեր կը պարզուին եւ թելադրութիւններ կ'ըլլան, յանուն մշակոյթի զարգացման :

Ժողովուրդը կը կարգայ : Ժողովուրդին վարէնները կը կարգան : Հոգեւոր հովիւներն ալ խրատներ կուտան :

Եւ սակայն, տարիները կը սահին, եւ հազիւ երկու տարի մը կ'առնուի խօսքէն դործը :

Կը թուի թէ մէկ տարիէն միւսը աւելի դանդաղ կը շարժին հանրային գործունէութեան առիւթները :

Կարգ մը դադու թիներու մէջ, անիւները շատեց ժանդոտած են : Եւ հարկ է երկու երեք անգամ աւելի յոգնիլ, որքէ շարժում ստեղծելու համար :

Առնենք մեր ամենազէտ եւ ամենատես դադու թը, որ երեսուն տարին բոլորեց արդէն :

Ո՛րքան հանրօգուտ ծրագրերն մէջտեղ նետուեցան, տարիներու ընթացքին :

Տեսանք, լսեցինք չողոզու թելադրութիւններ, ինչպէս եւ շատ համեստ, իրագործելի առաջարկներ :

Ոչ նիւթական միջոցներ կը պակսէին, ոչ ալ մատուր ուժեր, կարգ մը ձեռնարկներ զլուխ հանելու համար :

Առանկու թիւն մը եւս ունէ՛ր, — եռանդուն երիտասարդութիւն մը, պատրաստ ամէն զոհողութեան :

Ծրագրերը դիպուեցան իրարու վրայ : Թերթերն ու թուղթերը դեղնեցան : Տրամադրելի ուժերն ալ նօսրացան, մահուան հետեւանքով եւ կամ տարիքի բերումով :

Արդ, եթէ երեսուն հիմնական ծրագիր յօրինուեցաւ երեսուն տարիներու ընթացքին, փորձ մը եղա՞ւ զոնք 30 %օր գործադրելու :

Պատուութիւնը կ'ըսէ թէ ոչ իսկ ձեմարան մը ունեցանք, Մարտէյի, Միջին Ֆրանսայի կամ Փարիզի մէջ :

Եթէ Միսիթարեան վարդապետներուն դպրոցն ալ վերաբացուած չըլլար, Դպրոցասէրին հետ ...

Միլիոններ դիպուեցան տարիներու ընթացքին : Եւ սակայն, ոչ անհատի մը, ոչ ալ խմբակի մը միտքէն անցաւ հինգ - տասը միլիոն տրա - մագրել, յանուն սերունդի փրկութեան :

Եւ մինչ նորերուն մագրերը կը ձեւակերպէին, նորահասները իրենք ալ չուզեցին օգտուիլ պատե - հովիւներէն :

Առաջին անգամ չէ որ կը յիշեցնենք թէ երկու երեք չանցաւ Արեւելեան Լեզուներու վարժարանին հայ աշակերտներու թիւը :

Երեք եղած ատեն, երկուքը աղջիկներ էին : Եւ Հայուն տեղ Ասիացին, Ֆրանսացին, Անգլիացին, Լեհն ու Չեխն են որ հայերէն կը սորվին ...

Թանձր մշուշ մը նստեր է նոյնիսկ նորերու գլխուն վրայ :

Անոնց աչքերն ալ յստակ չեն տեսներ դալիքը : Իրենց իսկ ապագան :

Այս ողբերգութիւնը կը ստիպէ մեզ յիշեցնել շատ համեստ ծրագիր մը :

Հիմնել հայագիտական դասընթացք մը, Փարիզի մէջ : Տեսակ մը ժողովուրդական համալսարան, որ լրացնէ նորերու մայրենի գիտութեանց պաշարը :

Մեծ դժուարութիւն մը չի ներկայացներ այս ձեռնարկը :

Նորերը իրենք պէտք է ստանձնեն նախաձեռնութիւնը : Եւ չ'ուտ : Քանի չեն սպառած տրամագրելի ուժերը :

Վաղը ոչ թէ ճրագ, երկարական լամբար ալ գործածէք, պիտի չգտնէք շատ մը պիտանի տարրեր :

Գոնէ այս մէկը, ձեր իսկ բարիքին համար : Թող չըսեն թէ երիտասարդ սերունդի մը աչքին լոյս մարեցաւ շրմալով օտարին լոյսերէն :

Կարելի չէ դիւրեւ գրաւել՝ օր - պակաս դիտելիքներով : Ինքն իր մէջ կծկուելով եւ սեփական արժէքները անտեսելով :

Միջակը միշտ ալ կէս ճամբան կը մնայ :

Ամերիկեան կարգ մը շրջանակներ նորէն գործի վրայ են՝ արգիլել տալու համար հրատարակութիւնը հարիւրաւոր, հազարաւոր շաբաթ - թերթերու եւ ամսագրիւններու, որոնց մէկ մասը, անարուեստ, այ ցանկալարոյց նկարներով լեցուն է, իսկ միւս մասը կը մոլորեցնէ պատանիները եւ դոդու թեան, աւագակութեան ու, մինչեւ իսկ, սպանութեան կ'առաջնորդէ զանոնք :

Շարժումը նոր չէ՝ Քանի մը տարիէ ի վեր, չորս կողմէն կը գանդատին, կը բողոքեն եւ պատկան իշխանութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն նոր օրերու այս Սողոմ Գոմորին վրայ՝ որ տարբեր ձեւով աւերներ կը գործէ : Գիտել կը տրուի թէ հրատարակիչները սկսած են «քիչ մը համը փախցնել» :

Մերակուտական մը կը պահանջէ որ խորհրդարանը նոր օրէնք մը քուէարկէ եւ դադրեցնել տայ հրատարակութիւնը այն փողոցային ու լր - պիւր նկարներուն, որոնք կարգ մը ասուններու անասնական բնագոյն կը խօսին միայն, առանց բան մը աւելցնելու նկարչական — կամ լուսանկարչական — արուեստին վրայ :

Լրագրավաճառներու դարակներն ու ցուցա - փեղկերը կը յորդէն այդ կարգի թերթերով, որոնցմէ ոչ մէկը, ընտանիքին հայրիկը պիտի համարձակէր տուն տանիլ :

Հապա, սա մատ մը մանուկներու ձեռքը դրուած քուլիկներ... Տասնէն ինը՝ կը սորվեցնեն այդ անմեղներուն թէ դաշոյնը ինչպէս կը բռնեն, ատրճառակին բլթակը ինչպէս կը քաշեն, ինչպէս կը գոցնան, ինչպէս կը ձեւեն, ինչպէս կ'առեւանդեն : Տղան, չնայած, կը թղթատէ անոնց էջերը : Դառն կէտն ալ կը լրացնեն հեռակարն ու շարժանկարը : Շարժեալն եօթր օրը, երախան չարագործութեան արուեստին կը ծանօթանայ, ու կիրակի ատու գինքը կը տանին եկեղեցի ...

Բարեբախտաբար, մենք չունինք ոչ այդ ցանկալարոյց հրատարակութիւնները, ոչ ալ ոճիւրներու այդ «գառազիւրները» : Աղքատ ենք, չքաւոր ու տղոր : Աստուծո՛վ եղեր է . à quelque chose malheur est bon!

Բայց, ունինք ուրիշ յանցանք մը : Մեր ծիծաղն ու դաւեշտը, կը դանախ որոշ նիւթի մը բոլորտիւրէ՛ գրեթէ մէշտ : Կը յիշե՞ք Կամուշը :

Ինչ լաւ պիտի լոյրար, եթէ մեծով, արդիւնով կամաց, կամաց թօթափէինք ասիական կարգ մը սովորութիւններ եւ չնորհարի եւ արեւուական ըլլայինք նոյնիսկ մեր կատակներուն մէջ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ վարչապետը, Տոքթ. Մոսաւեղ մի - ութեան կողմ մը ուղղեց ժողովուրդին, միեւնոյն ատեն սլաքներ ուղղելով օտարներուն դէմ : Առանց յիշելու քարիւղի մասին կատարուած նոր բանակցութիւնները, թերագրեց որ «բոլոր Իրան - ցիները անխտիր սպասեն, մինչեւ որ վերջացնեմ գործն, ներքին մանր վէճեր կարգադրելէ առաջ» : Ի պատասխան կրօնապետ Քաշանիի, լրաւ թէ ինք միշտ պաշտպանած է սահմանադրութիւնը, յանձն առնելով ամէն - նեղութիւն, արքայը եւ բանտ :

ՅԻՍԱԿԻ ԱՐԺԵԶԻԿՈՒՄԻ մասին զրոյցներ կը շրջին քանի մը օրէ ի վեր : Պաշտօնապէս հերքուեցան այս լուրերը : Դահլիճը որոշած է որքէ գործողութիւն չկատարել այս մասին, փութա - ցնելով երմտացոյցին քուէարկումը :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ պահանջեց Չխոսովա - քիային եւ կանչել Փարիզի դեսպանատան զինկորդը, զոր. Վիմը : Ինչպէս գրած էինք, Չխոսովաքիան ալ պահանջած էր եւս կանչել Փրակայի Փրանս. դեսպանատան զին. կորդը : Փարիզի մէջ կ'ըսեն թէ Փրակայի զին. կորդին աղջիկը ձերբակալուած եւ քանի մը ժամ հարցա - քննուած էր անցեալ Նոյեմբերին : Միւս կողմէ, վերջերս Փարիզի մէջ ձերբակալուած էին երկու Չեխեր, որոնց թուղթերը անկանոն էին :

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԶՕՐ. ՆԵԿԵՊ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ԱՆԳԼԻՈՅ

Ուրբաթ օր, 23 Յունուար, զօր. Նեկիպ պատմական ճառ մը խօսեցաւ Գահիրէի մէջ, Յունիս 23ի յեղափոխութեան վեցամսեակին առթիւ :

Ազատութեան հրապարակին վրայ խոսուած էին մօտ 250.000 ունկնդիրներ : Ոստիկաններ եւ զինուորներ կը հակէին բարեկարգութեան, աշակ - ցութեամբ օղանաւորու : Զօր. Նեկիպ այս առթիւ յայտնեց թէ կազմուած է Ազատագրութեան ձա - կատը որ պիտի իրականացնէ Սուտանի միութիւնը եւ օտար զինուորներու հեռացումը Եգիպտոս - սէն : Զօրավարը երգում ալ ըրաւ այս առթիւ : Ունկնդիրները կը կրկնէին երգումը, «Աստուծոյ օրհնութիւնը խնդրելով անոնց վրայ որ կը նախ - քնարեն մահը, ի խնդիր ազատութեան» :

Առտուն կանուխէն արգիլուած էր հանդիսա - վայրը երթալ առանց հրաւիրագրի, որ տպուած էր երեք տարբեր գոյներով. — Սեւ՝ յիշեցնելու համար Ֆարուքի բռնութեան օրերը, ճերմակ՝ իր - բեւ խորհրդանիշ նոր իշխանութեան եւ կարմիր՝ իրբեւ խորհրդանիշ ազատագրման զոհողու - թեանց : Բաժնուած էին աւելի քան հարիւր հա - զար տոմսեր :

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ զօր. Նեկիպ աւելի ուժգին լեզու մը գործածեց այս անգամ, ձաղկե - լով անդլ. գրաւման հետեւանքները : « Գրաւման բոլոր ծանրացաւ ժամանակի ընթացքին : Նախ առ - ժամեայ կը սեպէին, յետոյ ըսին թէ գրաւումը անհրաժեշտ է աշխարհի ապահովութեան համար : Քաղաք. կուսակցութիւնները պառակտեցին ժո - դովուրդը, փոխանակ միացնելու, իրբեւ հետե - ւանք անդլ. տիրապետութեան : Իրիտանիա 70 տարիէ ի վեր կը ջրատէ Եգիպտոսի աղղ. իղձերը եւ աղղին կազմութիւնը : Այդ բոլորը վերջ պիտի գտնեն այսուհետեւ : Այլեւս ոչ մէկ օտար տիրա - պետութիւն » :

Բազմութիւնը «կեցցէ Նեկիպ» կը պոռար : Վարչապետը չարուսակեց :

« Պէտք է վստահութիւն ունենաք ձեր հայրենիքին վրայ, որ արժանի է պարծանքի : Ե - գիպտոսը ազատ երկիր մըն է որ երբեք չի ծոեր իր դուխը եւ միշտ ետ կը մղէ դաւադիր թշնա - մին : Հարիւր յիսուն տարիէ ի վեր Եգիպտոս ոչ միայն կը կուտէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ, այլեւ ներքին ճակատի վրայ, առողջ կարգուսարք մը հաստատելու համար : Ֆարուք տիրաբար կը շահագործէր կուսակցութիւնները, իր անձ - նական փառքին համար : Կարծես դաշինք մը կըն - քած էր, աչք գոցելու համար անոնց ոճիւրներուն վրայ : Եւ փոխադարձաբար : Ընկերութիւն մը կազմուած էր գոյութեան համար, որուն մէջ բա - ժին չունէր ժողովուրդը : Այսօրուսնէ հիմնուած է այն կազմակերպութիւնը որ գլուխ պիտի հանէ միութիւնը » :

Այստեղ էր որ զօր. Նեկիպ երգում ըրաւ «նոր եւ ազատագրեալ Եգիպտոսի վրայ», մինչ թնդանթը կ'որոտար եւ աղանիւնը կը թռչէին, ի նշան խաղաղութեան : Յետոյ թափօր մը կաղ - մուեցաւ, տեւելով մէկ ժամ : Վերջին շարքը ան - ցած ատեն բազմութիւնը խղեց ոստիկանութեան չղթան, շրջապատելով զօր. Նեկիպը որ նստած էր բաց կառքի մը մէջ » :

Այսուհետեւ խորհրդարանին եւ կուսակցու - թեանց տեղը պիտի բռնէ նոր ճակատը :

Նոր գինսկոտրիւն

(ԹՈՒՐԻՔԻԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՌԱԿՈՍՏԱՆԻԱ)

Վերջին լուրերու համաձայն, մանեալ թիթօ հասկեցուցած է Թուրքիոյ եւ Յունաստանի թէ ի վերջոյ կրնայ ընդունիլ գինսկոտրիւն մը երկու երկիրներուն հետ, ի խնդիր Պալքաններու պաշտ - պանութեան :

Եռկոսովաի ցարդ կը դժկամակէր դաշնա - դիրներ կնքել արեւմուտքի հետ, մասամբ ներքին պատճառներով, եւ մասամբ վախնալով որ կրնայ գրգռել Խ. Միութիւնը : Առջի օր, ի պատիւ Ֆու - տա Քէօփրիւի տրուած ճաշին ատեն, Թիթօ բա - ցատրեց թէ կարելի է դաշնադիր կնքել, եթէ յարմարայէս համաձայնութիւն գոյացած է : Այս յայտնութիւնը կարեւոր քայլ մը կը նկատուի, բաղդատելով 18 ամիս առաջուան հետ, երբ երեք երկիրները կը խօսակցէին զին. եւ տնտես. միութեան մը համար : Ան ատեն Յունաստան եւ Թուր - քիա սովորական կարգադրութեան մը աւելին կը պահանջէին : Այժմ Եռկոսովաի ան ալ քայլ մը յա - րաջ կ'երթայ :

Թիթօ չէտեց իր ճառին մէջ, ընդունելով ե - րեք երկիրներու վարչաձեւերուն տարբերութիւն - նը. — «Մենք միեւնոյն իղձերը ունինք, — պահել մեր ազատ եւ խաղաղ գործարարութիւնը, մեր անկա - խութիւնը եւ ամբողջութիւնը : Մեր գործակցու -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՅԲԱՐԵԼՈՎ ՄԻՅՏ ՅԱՌԱՋ...

Վայելչասիրութիւն

ՀԱԳՈՒՍՏԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ, — ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ
ՀԱԳՈՒԻՆՔ ՄԵՆՔ. — ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԵՐ
ՆԱՍԱՀԱՅՐԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Պայքարով ու տքնելով, փոյթ չէ, բայց ու ըստ եւ հարատ պիտի կերտենք մեր ճակատագրերը: Քաղաք. դատ մը ունինք ուրացուած գրեթէ աշխարհէն:

Քաղաքական դատեր ունեցեր են եւ ունին ուրիշներ նոյնպէս, որոնք կը կռուին ու կը թափեն մեզի պէս իրենց արիւնը, տիրանալու համար օր մը ազգ. իրենց ազատութեան եւ ամբողջական հայրենիքին:

Ինչ որ մեզի համար արդար է ու նուիրական, ինչ որ արեւի պէս պայծառ է ու պարզ, ուրիշ ներու համար կրնայ վիճելի ըլլալ եւ խղրատական: Վասնզի, ուրիշներ կրնան ունենալ մերինին հակոտնեայ շահեր, ու չճանչնալ անվիճելի եւ նուիրական մեր իրաւունքները:

Քաղաքականութեան մէջ արդարութիւն եւ իրաւունք յարաբերական հաշիւներու խառնուրդ մըն են:

Մարդիկ երբ չեն ուզեր ճանչնալ արդարութիւնն ու իրաւունքը, ոչ թէ ուրիշներէ նուազ, ծանօթ են անոնց պատմութեան կամ արդարութեան, ոչ, այլ որովհետեւ արտօնուած չեն ճանչնալու ուրիշին արդարութիւնը կամ իրաւունքը:

Այս մտայնութիւնը կը յուսահատեցնէ իրաւագրկուած փոքր ազգերը:

Այդ յուսահատութիւնն ու յոռետեսութիւնն է ահա սխալ:

Այդ յուսահատութեան եւ լքումին պատճառով է որ ամէն տեղ եւ բոլոր ժամանակներու ընթացքին, ժողովուրդներու մէկ մասը կատարած է անպիտանական շահանքներ ու իր մեղկութեան իբրեւ արդիւնք՝ տրորուած է ուրիշներու հարթիչ դաշինին տակ:

... Դիւրաբորբոր եւ անասունարիւն ժողովուրդներ ու անհատներ, որոնք կ'ուզեն մէկ օրէն միւսը տիրանալ ամէն ինչի, ու կը յուսահատին իրենց կրած մեծ կորուստներուն համար, դատաւարտուած են յոռետեսութեան մէջ դործել անորբազրելի սխալներ:

Քիչ չեն մեր մէջ, օրինակ, մարդիկ, որ քաղաքական մեր արդի կացութիւնը աչքի առաջ ունենալով՝ տուեր են իրենք զիրենք կատարեալ յոռետեսութեան:

Անոնց համար ցեղային նոր ապագայ մը ցընորք մըն է: Անոնք չեն հաւատար, թէ կարելի է կազմակերպուելով, ուժերը տնտեսելով, սերունդը պատրաստելով տիրանալ ազգային իրաւունքներու: Քանի որ բռնադատուած են մեր հողերը, քանի որ դուրս նետուած ենք հայրենի մեր բնաշխարհէն, եւ քանի որ խաբուած ենք անգամ երէկի մեր մեծ Դաշնակիցներէն, ապա ուրեմն զուր է օտար հորիզոններու տակ բանալ դպրոց եւ աւելումներ, պահել մամուլ ու գրականութիւն, աղօթել Հայուն Աստծոյն եւ ուժին:

Աւելորդ ժամաւաճառութիւն կը համարեն անոնք այս բոլորը եւ նոյնիսկ կ'աշխատին ազգակերտ նպատակներու անունով իրենց դիմողներուն այսպէս քարոզել:

... Այս հոգեբանութիւնը ժողովուրդի մը դիմադրական կորովը կը ծոյգ ժահրէ: Տեսակ մը ժանդ, որ կ'ուտէ, կը սպառէ ամէնէն տոկոսն երկաթի անդամ, եթէ պատասպարուած չէ ան խոնաւութեան դէմ:

Գաղջ այդ ապրումներուն զոհ տուին անցեալին մէջ մեր ամէնէն մեծ եւ բազմազայ դադութիւնը, Խրիմէն մինչեւ Պեսարապիա, Թրանսիլանիա եւ Լեհաստան:

Այդ հոգեբանութիւնը, նահանջական այդ կեցողածքը կրնայ դառնալ գերեզմանը մեր նոր դադութիւններուն:

Ազգերը կ'ապրին ոչ թէ յուսահատութեամբ, ոչ թէ իրենց պարտութիւնները աշխարհելով, այլ իրենց հերոսական խոյանքը չեփոքելով:

Ապրելու կամքով տոգորուած ժողովուրդ մը իր պարտութիւններուն կակիծով չէ որ պէտք է զգայ, այլ պանծալ իր յաղթութեանց փառքով:

Պարտութիւններու պատճառները վէճի եւ ներքին երկպառակութեան սիրոյն չեն որ պիտի քննուին, այլ յառաջիկային անոնցմէ զգուշանալու եւ նոր յաղթութիւններ արձանագրելու նախանձախնդրութեամբ:

Այսպէս կ'ընեն իմաստուն ժողովուրդներ, երբ այս առաքինութեան գրկուածներ սանդիւն մէջ չուր կը ծեծեն:

Առաջին քննութեան ներկայացող թեկնածուն փոխադրութեան ցաւէն եթէ վհատի, օր մը փայլուն աւարտականը չի կրնար դառնալ:

Պատրէ ջուրերը քարերու եւ ժայռերու դարձնուելով է որ կը մաքրուին ու կը դուրսին:

Տառապանք, առանձնապէս քաղաք. կեանքի մէջ, հզօր սիրտազարն է:

Անոնք որ տոկուն են, այդ փորձաքարին վրայ ցոյց կուտան իրենց դիմադրական կորովին աստիճանը:

Հրեան երկու հազար տարի դարձաւ թափա-

Երբ վայելչասիրութիւն կ'ըսենք անմիջապէս մեր միտքը կուգայ հազուատը:

Նախամարդուն կենդանի մորթէ հազուատէն մինչեւ մեր օրերը հազուատին կրած բազմաթիւ յեղաշրջումները ապացոյց են թէ մարդիկ ջանա-ցած են միշտ իրենց մարմինը պատասպարել վայելչօրէն իւրաքանչիւր դարաշրջան իր կարողութեան եւ ճաշակին համաձայն:

Այնպէս կը թուի թէ մեր ներկայ հազուատներ անյեղի կատարելութեան մը հասած են, իրենց վայելչութեամբ, տոկունութեամբ եւ դործնական հանգամանքով:

ԺԸ. դարը կրնայ պարծենալ իր հազուատներու գեղեցկութեամբ, բայց անոնք երբեք չեն յարմարիլ ներկայ դարուն մարդուն:

Ֆրանսան, որ հազուատի ստեղծագործութեան մէջ աշխարհի առաջիններէն է, իր առածով՝ «L'Habit ne fait pas le moine», երեւութապէս կ'անտեսէ անոր դերը իբրեւ ներկայանալի ըլլալու պայման:

Գերմանական առածը «Kleider machen leute»: Հազուատը մարդը մարդ կը շինէ, ընդհակառակըն հափազանց կարեւորութիւն կուտայ, իբրեւ թէ հազուատը ամէն ինչ է:

Ահաւասիկ երկու դրացի երկիրներ որոնք տըրամադծօրէն հակառակ տեսակէտներ ունին հազուատի դերի մասին:

Մենք ալ այս երկուքին միջինը գտնելով ըսինք թէ «հազուատը նպատատւոր միջոցաւ մը կը ստեղծէ իր շուրջը»:

Գլխարկը զգեստաւորման մէջ վճռական դեր մը կը կատարէ: Անոր ընտրութիւնը եւ դնելու ձեւը մարդուն անհատականութիւնը ցոյց կուտան: Ետեւ, առջեւ, մէկ կողմ կամ ուրիշ դուրսը անոր վայելչութեան ըմբռնութիւնը յատկանշել կը կազմեն: Միեւնոյնը կարելի չէ ըսել հազուատին համար որ ենթակայ է դերձակ արհեստաւորին ճաշակին եւ հասկացողութեան: Ան է որ կ'ընտրէ ձեւը, համաձայն մարմնին կազմութեան:

Լաւ հազուութիւն ցանկութիւնը հաւասարապէս չի զարգանար մարդոց մէջ, կան մարդիկ որոնք լայն միջոցներ ունենալով հանդերձ բնաւորութեամբ թափփած են: Կան ուրիշներ ալ որոնք վարնոց տեսակէ հազուութիւն հանդերձ արտակարգ հովեր կ'առնեն եւ նորութիւն մը հանած ըլլալու յաւակնութիւնը ունին:

Աշխարհի մեծերն ալ, հակառակ իրենց համբաւին, կը սիրեն վայելչասէր երեւալ: Կ'ըսուի թէ Անդրոյ ամէնէն վայելուչ հագուած նախարարը Պ. Բառնէն է: Իր դրած գլխարկին տեսակները իր անունը կը կրեն: Ամերիկայի մէջ Պ. Էյսթընը: Ֆրանսայի մէջ, փարիզեան թերթեր շատ անգամ ակնարկներ կ'ընեն Էյսթընի պալատին նախկին արարողապետ Պ. Անտոէ տը Ֆուրէի վայելչասիրութեան մասին: Հակառակ իր ծերութեան, ան է որ յաճախ կը նախագահէ գեղադիտական եւ վայելչասիրութեան մրցումներու առթիւ կազմուած ժողովներուն:

Իսկ Թուրքերը, որոնք շատ կը սիրեն առակով խօսիլ, հազուատի մասին իրենց տեսակէտը դրած են Նաթալտինի Հօճայի բերնին մէջ իր «մուշտակի պատմութիւնով»:

Ո՞վ է եղած հայ ազգին դիւանադիտական դասուն ամէնէն վայելուչ հագուած մարդը:

Անշուշտ հիւներուն մէջ կային վայելչասէրներ, իսկ Երբերը (Հայաստանի մէջ) տեսնելու պատահութիւն չեմ ունեցած:

Վայելչասիրութիւնը անհատի գործ է, սա-կայն կայ բան մը զոր կարելի էր ընդհանրացնել: Այսպէս, Հայը հինէն ի վեր արհամարհանք ունի պատրաստ հազուատի հանդէպ: Պոլսոյ մէջ երբ մէկը պատրաստ է աժան հազուատ հագնել, կ'ըսէին. — « Զըլլայ որ ձիուն քովէն անցնիս, խոտի խուրձ մը կարծելով ակուսայ կը դարնէ վրադ »:

Դաւան, բայց յաղթեց, որովհետեւ ունեցաւ ապրելու եւ սեփական հայրենիք կերտելու կամքը:

Մեր ժամանակաշրջանը այս ճամբարութեան վկայութեան կը կոչէ մեզ:

Հայի. յեղափոխութիւնը իր անհամար զոհերով ու հերոսներու աննման փաղանգով տուաւ մեզի Երասխի ափին վրայ թաղած հայրենիքը: Մեր ապրելու եւ մեծնալու միաձայնական կամքը կրնայ օր մը տէր դարձնել մեզ պատմական մեր հայրենիքին:

Երա՞ղ: Ոչ անշուշտ անոնց համար, որ ունին ապրելու եւ յարատեւելու կամք: Ոչ անոնց համար, որ կը հաւատան սեփական ուժերով երազ-

(Իբրեւ թէ կերպար խոտ ըլլար): Դարձեալ Հայն է որ կ'ըսէ. — Հայուն այս միտքը. — «Սուղէն» — «տանը չկայ»: Շատ քիչ Հայեր կան որոնք հազուատի վաճառատուն մը մտնելով կ'ստանան հա-զուատներուն վրայ աչք մը նետելէ ետք, «decrochez moi ça» տեսակէն հազուատ հագնին: Սակայն սուղնոց հազուութիւն, չի նշանակեր թէ մարդ անպատճառ վայելչասէր է: Պէտք է խնամել եւ վայելցնել: Շապիկին եւ փողկապին դերը կարծուած էին աւելի կարեւոր է:

Մինչեւ հոս՝ այնքան մասին: Գալով կրնե՞նք վայելչասիրութեան, այդ ճիշդը շատ բազմազան է, եւ մասնագէտներու գործ: Ոտքը կուտամ տի-կիններուն եւ օրիորդներուն:

Քիչ մըն ալ պատմութիւն. — Ինչպէս կը հազուէին մեր նախնիքը հին դարերուն:

Այս մասին թանկազին վկայութիւն մը կը բերէ մեզի հանդուցեալ Արմենակ Սաղաթեան որ մասնագէտ մըն էր հայի. եւ Միշին Արեւելիի դեղաբուստի պատմութեան եւ որ նշանաւոր հայ-դիսացաւ իր Pages d'Arts Arméniens գրքով (հրատ. Բարեգործականի):

Ահա թէ ինչ կը գրէր Փարիզի Foyer Arménien թերթին մէջ:

«... Երբ Անիի դաղթականները Լեհաստան հասան այնքան չեղօրէն հագուած էին, մետաքսեայ պատմութեաններով, յսկի եւ աղամանդ զարդեցնելովով պճնուած, որ լեհ ազնուականներուն նախանձր կը գրգռէին: Անոնք կը պահանջէ իրենց թագաւորէն որ իրենց ալ իրենց դերքին համապատասխան հազուատներ տրուի»:

Ասիկա ապացոյց մըն է թէ հազարամէկ Եկեղեցիներու քաղաքը որքան ճոխութեան մէջ կ'ապրէր: Դարձեալ միեւնոյն հեղինակը կը գրէ իր գիրքին մէջ. — « Կիլիկեան հայ թագաւորութեան ատեն հայ ազնիւները եւ կիլիկեր այնքան կը շարքուէին դանադան դոյներով աչքերէն եւ այտերէն որ, այր մարդոց դայթակղութիւն կը պատճառէին »: Այս կէտը մատնանշած է Վարդան Առակազիր, որուն գրութիւնները մինչեւ մեզի հասած են:

Մեզի աւելի մօտ, երկու դար առաջ: Pages d'Arts Arméniens գիրքին մէջ երկու նկարներ կան Պոլսահայ բնտանեկան կեանքէ, 1737 թուակա-նով: Այս նկարները պոլսաբնակ հոլանտացի նկարիչի մը գործերն են որոնք այժմ կը գտնուին Ամսթերտամի թանգարանը: Սաղաթեան դաշած է հոն եւ լուսանկարած: Մին կը ներկայացնէ ընտանիքի մը մէջ թղթախաղի տեսարան մը, այր եւ կին հաւաքուած սեղանի մը շուրջ: Նկարիչի են կիլիկերու պարանոցային մերկութիւնը մինչեւ ստիւքները եւ գլխարկները որոնք շատ ալ սոսի-բեր չեն այսօրուան գլխարկներէն: Իսկ անոնց քով պառաւ մամիկ մը քէն բրածի պէս կուտակը դարձուցած եւ մալմիւր ծածկուած մինչեւ գլուխը, բացի դէմքէն, բուրդ կը մանէ:

Միւս նկարը կը ներկայացնէ հարսանեկան թափօր մը փողոցին մէջ: Առջեւէն կ'երթան աղբերը, ետեւէն կիլիկերը: Այլերը երկու նկարին մէջ ալ ստուերի տակ են, որով կարելի չէ զգալափար մը կազմել իրենց հազուատին մասին: Կիլիկերը ընդհակառակն շատ յստակ կ'երեւան: Հագած են երկայն չընդհատներ մէջըր զարնուած, գլուխ-նին դրած են փաթթոցի նմանող գլխարկներ (այս տեսակ գլխարկները 2—3 տարի առաջ նորոյթ էին Փարիզի մէջ): Գլխարկին վրայ նետուած է բարակ քող մը որ անոր կէսը ծածկելով գլխուն ետեւէն կ'իջնէ ուտերուն վրայ: Գլխաւոր մասը հոն հանգչելով երկու ծայրերը կ'իջնեն կուրծքին վըրայ եւ միաձայնով կը մանեն ծոցին մէջ: Բոլոր կիլիկերը բարձրահասակ եւ նրբակազմ են, թերեւս արուեստագէտը այդպէս ուզած է, անոնց մասնաւոր գեղեցկութիւն մը տալու համար: Սաղաթեան ցաւ կը յայտնէ որ խելք չէ ըրած նկարներուն գոյնին մասին նիշեր առնել եւ յոյս կը յայտնէ թէ ուրիշ հայրենակիցներ այդ գործը կը լրացնեն:

Այն ատենուան արքունի (Սուլթան Ահմէտ Գ.) նկարիչը Բարսեղ անունով Հայ մըն է եղեր: Հոլանտացին ջանացեր է զոնէ իրեն ամասկան մը կապել տալ Սուլթանին բայց չէ յաջողեր եւ Պոլսոյ մէջ մեռնելով, իր նկարները հոլանտացի դեսպանին միջոցաւ սեփականութիւնը կը դառնան իր երկրին:

ները իրականութեան վերածելու հրաշքին:

Այդքանին համար պիտի յղենք ու քեզ տնինք: Ատենմը դեռ պիտի շարունակենք լարուած ուժերով պայքարել մեզ արթող հակազգակներու դէմ:

Մինչեւ որ հասնինք մեր նպատակին: Այսպէս կը հաւատան անոնք, որ կապած են իրենց ճակատագիրը հայ բազուկին ու հայ հանձարին միջեակ զօրութեան:

Այսպէս կը հաւատայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ վերցուցած պայքարի Եռագոյնը, կը քաշէ ահա ճակատը բարձր դէպի յառաջ:

ԱՐՄԵՆԻԱ

Էջ մը պատմութիւն...

Այլ փաստ չունիմ թէ մարդիկ դեռ երէկ, Ապրիլեան իրենց սրբութիւն հաւատաւոր, Մոսկուայի աշուր գերբ շարաշուք մէջ, Մթնը է յայտնի դէմքը ծիսական ... :

Կասկածն է պատեր սիրտերն այսօրուան, Ու սերն հոն չունի այլեւս ոչ մէկ դեր, Սեւ թայն կը հոսի արդ արեան փոխան, Միւլեդեռ երէկ՝ կեանք ու խիղճ կը յորդէր ... :

Ու հոգիին՝ օտար դժբախտի վիշտին, Հոն շարժապատկեր երգն իսկ գուարթուն, Խաւարն անթափանց մնչեր է չորս դին, Ուտայնի պէս՝ հոն՝ սարդեր եմ արթուն ... :

Մտքին թեւագործի սանձաւորներն մերս, Կրկէս է բացուեր կիրքերու անյագ, Կը նայինք շուտ իրարու երես, Գրեմներու հոն լոյս անդամուկ մ'անյատակ ... :

×

Բայց այդ անդամուկն խորը տակաւին, Անեղծ է բոլոր սրբաշունչ կաւին ... :

Ու հոգիներու դարբնոցին վրան, Կամքին պաշտպաններն այսօր կը հիւրնան, Կոփելու անգուստ յարոյցքը վաղուսան, Դարերու ժառանգըն ապրելու կրկին ... :

Այն ատեն նորէն աղիւններէն հիւր, Մեր քայլերուն տակ բռն բռն վարդ ու խիւր, Պիտի բոլորեմք աշխարհն այս քնտիր, Ձեռք մեռի տուած եղբայրութեամբ հին ... :
ՉԱՐԵՇ ԳԱՋԱԶԵԱՆ

Գրական կապեր

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՎՐԱՅԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ԽՄԲ. — « Սով. Հայաստան » ամսագրի 1952ի Թիւ 9էն կ'ամփոփենք հետեւեալ տեղեկութիւնները . —

Դարեր շարունակ Հայ եւ վրաց ժողովուրդները քաղաք., տնտես. եւ մշակութային ամուր ու ջերմ բարեկամութեամբ կապուած են իրարու հետ : Այս երկու ժողովուրդներու առաջաւոր մարդիկ օտար բռնակալներէն ազատագրուելու համար միշտ զիմած են ուսն ժողովուրդի օգնութեան :

... Հայ եւ վրաց ժողովուրդներու զբաղէտ - ներու միջեւ արմատաւորուած է զբաղան փոխա - դարձ կապի եւ փորձի փոխանակման աւանդու - թիւն : Հայկ. զբաղան ամապրերուն մէջ քաղմա - թիւ անդամներ հրատարակուած են վրացի դա - սական եւ ժամանակակից գրողներու երկերը : Լոյս տեսած են Ի. Զաւառաձէի, Ա. Ե. Տերեթե - լիի, Է. Նիւնուշիւի, Դ. Կլեյնշիւի, Վ. Փշա - կայի եւ ուրիշներու գործերը :

Վրացի ժողովուրդը, որ շատոնց ի վեր ծա - նօթ է Յ. Թումանյանի բանաստեղծութեան երեք անգամ մասնաւոր գիրքերով լոյս ընծայեց անոր ընտիր երկերու ժողովածուն : 1935ին վրացերէն լոյս տեսաւ Յ. Թումանյանի հէքեթներու գիրքը որ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց վրացի ընթեր - ցատէր հասարակութեան մէջ : Թումանյանի ըն - տիր բանաստեղծութիւնները զետեղուած են վրաց լեզուի դասագիրքերու մէջ :

1930ին վրաստանի պետական հրատարակ - չական տպեց, վրացերէն լեզուով, բանաստեղծ Յ. Յակոբեանի երկերու ժողովածուն :

Վերջին տարիներու ընթացքին երկու անգամ հրատարակած է Ա. Խաչատուրի «Արու Լաւա Մահարի» : 1952ին «Սովետ. Գրող» վրացական հրատարակչականը լոյս ընծայեց Ա. Խաչատուրի ընտիր երկերու ժողովածուն՝ վրացերէն : Իսա - հակեանը վրացի ժողովուրդին սիրած բանաս - տեղծներէն է :

Հայրենական մեծ պատերազմէն ետք, վրաց եւ Հայ զբաղան արժէքներու փոխադարձ թարգ - մանութիւնը լայն ծաւալ ստացաւ : Սկսած սերտ համագործակցութիւն : Գրականութիւններու մեր - ձեցումը այժմ կ'ընթանայ ոչ միայն մեծ երկերու թարգմանութեամբ, այլեւ զբաղմունքաւորական յօդուածներով, զբաղան ուսումնասիրութիւննե - րով, գրողներու հանդիպումներով, թատրոննե - րու, երգչախումբերու «գաստրոլ»ներով, թատե - րախաղերու բեմադրութեամբ : Հայաստանի մէջ թարգմանուած է եւ կը բեմադրուի Ս. Զաւառաձէի, Խ. Ե. Տերեթեի «Գոյան», «Քեթի եւ Կոտէ» օփերան, իսկ «Ռուսթավելի» պետական թատրոնին մէջ կը բեմադրուի Գ. Սունդուկեանի «Պէպո» :

Հայկահայրատ հրատարակեց շարք մը վրա - ցական երկեր, բանաստեղծութիւն, վէպ եւն. :

Վրաստանի Պետական Հրատարակչութիւնը վրացերէն լոյս ընծայեց Երվանդազէի «Գառն», «Արախտ» վիպակը, հատուածներ Արուսեանի «Վէրք Հայաստանի»էն, Գ. Սունդուկեանի թա -

տերախաղերու ժողովածուն : Եւտով լոյս առաւ Ե. Խաչատուրի «Ընտիր երկեր»-ը, Դ. Սարգսի բանաստեղծութիւններու ժողովածու - ները, Վրաստանի Հայ գրողներու «Ամանախ»ը :

Վրաստանի Հայ զբաղան մամուլին մէջ իրենց ստեղծագործութիւններով հանդէս եկան Նար - Դոս, Արազին, Մատաթիկետոսեան, արձակագիր Տիրան Թորգոմեան, որ միջեւ հիմա ալ կը ստեղծագործէ վրաստանի մէջ : 1948ին լոյս առ - սաւ Թիֆլիսի մէջ վրացերէն լեզուով անոր պաշ - մուածքները : Նոր Սերունդէն Մ. Ասլանեանի «Քո - դարկուած հետքերով» վիպակը : Վրաստան ապ - րող Վ. Սիմոնեան իր պատմուածքներուն մէջ նոր եւ հին կենցաղի միջեւ տեղի ունեցող պայքարի հիմքի վրայ կը պատկերացնէ սովետ. մարդոց ստորեայ կեանքը : Նոր սերունդէն աչքի կը զար - նէ Մ. Քարամեանը :

Զգալի վաստակ ունի Ս. Աւչեան : Գրած է կարգ մը թատերախաղեր որոնք կը բեմադրուին : Ա. Հայրապետեան թատերական ընտանիքն է :

Վրաստանի մէջ Հայկ. մշակութի եւ զբա - կանութեան զարգացման մեծ խթան կը հանդի - սանայ Թիֆլիսի «Սովետ. Վրաստան» թերթը, հայերէն լեզուով :

Վերջին տարիները՝ յաճախողէս են Հայ եւ վրացի գրողներու հանդիպումները :

Երկու հանրապետութեանց զբաղան կողմա - կերպութեանց դրոճ մասնակցութեամբ տեղի ունեցան Խ. Արուսեանի մահուան 100ամեակի, վրացի Ի. Զաւառաձէի մահուան 40ամեակի, Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 140ամեակի, վրացի Դ. Գուրաձէի մահուան 160ամեակի, Յ. Թում - մանեանի յոբելեանական հանդէսները :

Վ. ԱՏՐԻԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ. — Տիկին Անահիտ Լ. Տէր Մինասեան (ծննաւ Ա. Գեւորգեան), Sciences es Lettresի վիպական ստացած է Սորբոնէն (Հին, Միջին դարաւ եւ նոր պատմութիւն, ընդհ. աշ - խարհագրութիւն, Միջին Դարու Արուսեանից պատմութիւն) : Մայիսին պիտի ներկայացնէ իր «Թէզ» բարձրագոյն ուսմանց համար : «Թէզ»-ին նիւթն է «Թոնդրակեցիները եւ Պաւ - զիկեանները» :

Եւտովստեղծութիւններ :

ԾԻՇԱՂ

— Արամին Հայրը՝ իր հօրեղբորմէն նուէր կը ստանայ գեղեցիկ, փոքրիկ կապիկ մը : Արամ չը - նորհապաղութեան նամակ կը գրէ .

— Սիրելի մեծ Հայրիկ, չնորհապաղութեամբ ստացանք զրկած նուէրդ : Ամէն անգամ որ գիւնք դիտենք, քեզ կը յիշենք ... :

×

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ. — Արամ, սա նախադասու - թեան մէջ՝ «Դաշտին մէջ եղ մը եւ կով մը կ'ա - րածի» սխալ կա՞յ :

ԱՐԱՄ. — Այո, նախ կ'ընդ պէտք է յիշել, ապա այդ մարդը ... :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ

(111)

ՀՈԶԱԿԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆԵՐ

ԺԵ. — ԴԱՒԱՃԱՆԻՆ ԿԻՆԸ

Կոմսուկի Ռ. Ի Օրագրէն,
Խնայէս պատմաւած է հեղինակին

Բուրգիլին ըսած էր ինծի, թէ Երզնէ Թեր - պոֆէն, Կէօրիկի աջ ձեռքը, ներկայ պիտի ըլ - լայ, եւ ան էր, որ պէտք էր տնօրինէր իմ նպաս - տամատոյց գործիս ճակատագիրը :

Պալատի հացկերոյթի մեծ սրահը լեցուած էլ համազգեստաւոր մարդոցմով — Գերմանացիներ Նորվեգիացիներ ուրիշ շատեր, որոնց ինքնու - թիւնը չէի կրնար ճշդել : Տեսայ իտալացիներ, Հունգարացիներ, Ճափոնցիներ, Ֆիններ, Ռուսա - նացիներ, Պուլկարներ եւ Առանցքի կուսակից դի - ւանագիտ. մարմնի անդամներէն շատեր : Եւսէ - տացի եւ գուրկերիացի դիւանագէտները «գէշ հարուստ եղած էին» եւ մէջտեղ չէին :

Տեսայ նաեւ հանդուցեալ ոստիկան նախարար Յոնա Լին, զոր բոլորը Յուդա Լի կը կոչէին — Նորվեգիոյ մեծագոյն ահաբեկիչը եւ կիներու ան - ուանի որսորդը : Մարիա ներկայացուց զիս անոր : Ներկայ էր նախապէս Կնուտ Համսուն, Նորվե - կիոյ մեծագոյն զբաղէտներէն մէկը. անոր կ'ըն -

կերանար իր աղջիկը, Մարին : Համսուն որոշա - պէս ութսունէն վեր էր եւ խանդավառ Բուրգ - լինեան նացի մը :

«Բուրգիլին»ներու ժամանակ, բարձր կանչեր լս - ուեցան պալատի բակին մէջ : Բարձրացաւ մեծ աղմուկ մը եւ ամէն ոք պատուհաններուն մօտ վազեց : Բուրգիլինի «Hird»-ը, ինչպէս կը կոչէր ան իր «մարիկ զինուորները», կ'ողջունէին զայն, իր ծննդեան տարեդարձին առիթով : Երկու հա - դարի մօտ մարդիկ, «ինքնաբուխ» կաղմակեր - պած էին ջահադնացութիւն մը ի պատիւ իրեն : Մարիա սքանչացած էր :

Բուրգիլինի ճառ մը խօսեցաւ պատուհանէն : Ապա քանի մը խօսք փոխանակեց վարիչներէն ո - մանց հետ եւ ցուցարարները հեռացան : Այնու - հետեւ տօնակատարութիւնը շարունակուեցաւ : «Պաւստը» հրամցուցին, Փրանս. «Համփանեան» առատօրէն հոնեցաւ եւ զինուորացիները կա - տաղի ճառեր խօսեցան Բուրգիլինի եւ Զորչիլի դէմ : Բաժակներ պարպուեցան Վիտորուն եւ Մարիա Բուրգիլինիներու կենաց :

Մարիա կաս - կարմիր կը կտրէր ամէն ան - դամ, որ բաժակ կը պարպէին ի պատիւ իրեն եւ ամէն ոք կը ծիծաղէր ի տես այս «հիւսիսական անմեղութեան» :

Կը գարչէի ես այս աղմուկի խառնածանքէն ժո - ղովուրդի թաղաւորին՝ Հաբոնի պալատին մէջ, բայց ստիպուած էի համարելուր : Եւ ի վերջոյ ստացայ վարձատրութիւն : Մարիա եւ Բուրգ - լինի ներկայացուցին զիս դիւանատոր Թերպոֆէ - նին :

Երզնէ Թերպոֆէն անկասկած վայելչակազմ

մէկն էր : Ան, մահապատիժի ենթարկուած արա - նախարար Եոաքիմ Ռիպլինսկիի նման, իր առ - պարէզը ամբողջութեամբ կը պարտէր իր վայել - չազեղ դէմքին եւ քանի մը հարուստ կիներու, ո - րոնք հրապուրուած էին այդ դէմքով : Բաղաքա - վարօրէն համաձայնեցաւ բոլոր առաջարկներուն : Քանի որ վարչապետ Բուրգիլինի յանձնարարած է նպատամատոյց գործը, ըսաւ ան, առարկու - թիւն չէր : Եւսէ տար այդ մասին : Առաքելութիւնս վերջա - ցած էր :

Գերման մարդպէսը ժամադրութիւն մը տը - ւաւ ինծի, իր զրատենակը, Սթորթիլինի մէջ, որ նորվեգեան խորհրդարանն է : Այնտեղ ստացայ ես զբաւոր հաստատում մը :

Վերջապէս կրնայի հեռանալ այս զարհուրե - լի տօնակատարութեան : Մինչ այդ, սրահը լեցուած էր պոռացող - կանչող, գինով նացիներ - րով :

Բայց այն պահուն, երբ ես շայն դրած էի, ծայր տուաւ ահաւոր խուճապ մը : Մարեցան բա - ւոր լոյսերը, միջեւ իսկ պալատի հեռաւոր սեն - եակներուն մէջ : Պալատը թաղուած էր մթու - թեան մէջ : Զիչէր կը լեցնէին օդը : Պատուհաննե - րը բացուէին կռնակի վրայ եւ մարդիկ իրար կը հրմշտէին : Վերջապէս, մէկը քանի մը մոմէր բերաւ սրահ : Տեսայ Բուրգիլինի, որ ոստիկա - նական նախարար Յոնա Լիի քովը կեցած, ոտքով ձեռքով կը խօսէր ինքն իրմէ կրած : Մարիա կապի - ճի պէս ձերբապէս էր : Բառ մը չըսաւ :

Այնուհետեւ լսեցի Բուրգիլինի, որ կը հայ - հոյէր

Թարգմ. Կ. Գ.

Բ. Զինկլը

ՕՐԱԽԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 27 Janvier 1953 երեքշաբթի 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6976-Նոր շրջանի թիվ 2387

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Մեր հոգի

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

Առաջին անգամ չէ որ գլխավոր փոքր կ'իջ - նան Երևանի վարչիներն ու գրիչները, պատմու - թիւն գրած ատեն :

Վերջին փաստ՝ Վահան Տէրեանի «Պետական գործունէութեան» մասին տպուած տեսութիւնը, որուն հիմնական մասը ամփոփեցինք երեք անգա - մով, (Յաւաջ, Յունուար 20, 22 եւ 24) :

Աղբւրք՝ «Սովետական Գրականութիւն» եւ Ս. Ս. Ս. (1952 Նոյեմբեր) : Խորագրին վերեւ՝ «Նոր նշաններ եւ Տվայներ» : Գրողը՝ Ս. Ալի - խանեան :

Ամբողջութիւնը կը բռնէ ըսան էջ : Մանրա - տառ :

Մենք ամփոփեցինք այն մասը որ կը պարզէ հանդուցեալ բանաստեղծին դերը՝ հայ ժողովուր - դի ամէնէն եղերական մէկ շրջանին : Ինչպէս եւ Լեւին - Սթալինեան «Հայաստանի հողածու - թիւնը», երբ «Դէպի տուն» կը քշէին ուսուցողը :

Մնացեալը, նոյնքան թիւածոյ, կը պահանջէ Տէրեանի թունդը բոլորէկեան գործունէութիւնը : Անշուշտ ուղղութեամբ է. Յ. Դաւիթեանի ղեկ :

Լեւոն ալ ամփոփում պահանջէր, կարճ կա - պելու համար ասէ՝ կոսէները :

Անոր որ ուղարկութեամբ կարգացին երեք ամփոփումները, անշուշտ նկատեցին թէ յոգու - ծաղիլը կամ լուր չունի 1917 — 18ի անցուցա - ճին : Եւ կամ գիտակցօրէն կը կեղծէ, վերի վայր չըջելով պատմութիւնը :

Եթէ Վահան Տէրեան յանկարծ յարութիւն առնէր եւ աչքէ անցնէր այս պատմական տեսու - թիւնը, պիտի նախընտրէր նորէն գերեզման մա - նել գլխիկը :

Վասնզի, սեւ տապանագրէ մը տարբերու - թիւն չունի այս «նոր տունը» :

Արձանագրութեամբ փաստերուն մէջ, պիտի դա - նէր ոչ թէ իր պետական — եւ հայկական — գոր - ծունէութեան լուսաբանութիւնը, այլ պարզապէս ձախարհ, անխելք բարեկամի մը ելոյթը :

Պահ մը աչքի առջեւ բերէք 1916—1917ի կա - ցութիւնը՝ Կովկասի եւ արեւմտեան Հայաստանի մէջ :

Ռուս զօրք եւ հայ կամաւորները գրաւած են Թուրքիոյ «արեւելեան նահանգները» Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Բարձր Հայք եւ Վան :

Մասնաւոր վարչութիւն մը հաստատուած է Կարին, կազմակերպելու համար գրաւեալ վայրե - րը : Ռուսիոյ առժամեայ կառավարութիւնը կը մերժէ անշատ հաշտութիւն կնքել :

Եւ յանկարծ, բոլշեւիկեան յեղափոխութիւն եւ նոր մարտակոչ մը, — «Դէպի Տուն» (1917 Հոկտեմբեր) :

Ահաւոր խուճապ : Կազմալուծում վերէն վար : Գաղափարական : Վարչական : Ռազմական :

«Դէպի Տուն» : Այլ ո՞ր ուսուցիչները կը մնայ իր գրաւած դիրքերուն մէջ : Ո՞վ է խնդե - ցի որ հայկ. նահանգները պաշտպանէ ձիւն - ձմեռն : Զին ի ձեռին եւ անկուն :

«Հոկտեմբերեան»ը հրամայեց, — «Դէպի Տուն» : Ոչ հատուցում, ոչ ալ կցում :

Ռուսերը կը փախչին գունդադուռ, իրենց բախտին ձգելով քանի մը հազար հայ զինուորներ եւ ահաբեկ զինամթերք :

Ինչպէս պաշտպանել լքուած հողերը, Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Վան : Հիւսիսէն հարաւ : Յեղափոխութիւն է : Եւ որեւէ զիմում նկա - տի չառնուիր :

Զիշը ալ միջոցին, — կարգադէր ընդդէմ -

— «Ընկեր Ստալինը որպէս Աղգութիւնների գործերի ժողովրդ. կոմիտէի իրեն յատուկ հոգա - տարութեամբ գրաւեց նաեւ հայ ժողովրդի բախ - տով, նրա ճակատագրի հարցերով : Հայ ժողովր - դի փրկութեան եւ յատկապէս Արեւմտեան Հա - յաստանի ազատագրման հարցը դարձաւ Սովե - տական կառավարութեան հոգսերից մէկը», (Է 134) :

Ինչպէս : Կր պատուիրեն Վ. Տէրեանի որ տեղե - կաւոր մը կազմէ՝ Արեւմտեան Հայաստանի կա - ցութեան մասին (1917 Նոյն) :

Բանաստեղծը ալ — ձախ ինչպիսի, նիւթեր կը հաւաքէ, գեկուցումը կը պատրաստէ եւ կը յանձնէ նորաստեղծ իշխանութեան, Սթալինի միջոցաւ :

Ողբերգութեան առաջին արարն է այս :

Կարողիկոսը կը ճրատայէ ..

Յուսարեք հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Թեհրանէն, Յունուար 11 քուակառով (21 յուն - ուար) . —

Խոր ցաւով պիտի յայտնեմ ձեզ, որ Բոլշե - վիզը նոր փորձեր է կատարում Ամենայն Հայոց Կալանաւորի՝ Գեղորդ Զ. ի միջոցով նորէն խառնա - կելու ու փոթորիկելու մեր համայնքի կեանքը :

Մասնից չուրջ տասը օր առաջ Կաթողիկոսը՝ Երեւանից մի հեռագիր է ուղարկում Ատրպատա - կանի թեմի առաջն. տեղապահ Տէր Կարապետ աւագ քահ. Մանուկեանին, կարգադրելով ան - միջապէս անցնիլ Թեհրան եւ՝ որպէս Կաթողիկո - սական լիազօր — ներկայացուցիչ՝ լուծել Թեհրանի բոլոր ազգ. մարմինները (Թեմական Խորհուրդ, Եկեղեց. Վարչութիւն, Հոգաբարձութիւն եւն.) :

Տեղեւորիկը նոր ընտրութիւնների եւ արդիւնքաւոր - ղեկագրել իրեն : Իր հեռագրի մէջ Կաթողիկոսը նաեւ զգացնել է տալիս, որ հետագային «առաջ - նորդ»ներ պիտի ուղարկուեն Երեւանից : Զբաւա - կանանալով այդքանով՝ Կաթողիկոսը հրահան - գում է Տէր Կարապետ քահ. Մանուկեանին՝ ներ - կայանալ ներքին գործոց նախարարին եւ յանուն Մայր Աթոռին տեղեկացնել, որ Թեհրանի ներկայ ազգ. մարմինները օրինաւոր չեն եւ, հետեւաբար, լուծարել են եւ թաղարկում Կաթողիկոսի հրահան - գում :

Զուր է ձեզ յայտնել, որ բոլշեւիզմի այս նոր դար ինչ խոր ցաւում ստեղծած է Թեհրանի հա - ման հայութեան մէջ :

ՅԱՌԱՋ. — Անշուշտ ընթերցողները կը յիշեն թէ Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթը, «Էջմիածին», 1952 Պոստոսի խմբագրականում «Էնթուսիզ» մարմին կ'անուանէր Թեհրանի Թեմական Խոր - հուրդը եւ կ'ըսէր թէ Կաթողիկոսը կ'ուզէ բանակ - ցիլ Իրանի կառավարութեան հետ, «որոշ հարցեր լուծելու համար» :

Ահա կը տեսնէք որ խօսքէն գործի անցեր են եւ ապօրէն կը հռչակեն ամբողջ թեմի մը ազգ. մարմինները ...

ԳՈՒՆԻԿ ԱՆՆԱՐԿՆԵՐ ԶՐԱՆՍՍԱՅԻ ԴԷՄ

Ամերիկեան «Լայֆ» շաբաթաթերթը, որ հինգ միլիոն օրինակ կը սպառի, անցեալ շաբթու անար - ցած էր ծրարան, դահլիճի տաղնապին առթիւ : Այս առթիւ բաց նամակ մը ուղղեց «Լը Մոնտրի Ուոշինգթոնի Թղթակիցը, Մոսկու Զեքս, միւլեւոյն ատեն հրաժարելով իր պաշտօնէն :

«Լայֆ»ի յօդուածը կ'ըսէ . —

«Յոյս չկայ որ Պ. Ուրէն Մայքը պաշտօնի վրայ մնայ երկար ատեն : Գ. Հանրապետութեան դահլիճները վեց ամիս կը տեւէին : Զորքորդին դահլիճները միջին հաշուով 400 կէս ամիս» :

Յետոյ խեղկատակութիւն համարելով Ազգ. ժողովին նիստերը, ծրարան ալ նմանցնէ «գեղա - նի աղկան մը», որ ի վերջոյ մէկ միլիոն տոլար կը ստանայ Ամերիկայէն ...

Թերթը միւլեւոյն ատեն կը հարցնէ թէ «ե՞րբ չափահաս պիտի ըլլայ ծրարան» : Առանց քաղաք. տեսակէտով հաստատուն ծրարանայի մը Եւրոպան չի կրնար ոչ ինքզինքը պաշտպանել, ոչ ալ կառա - վարել » :

ՍՈՒՏԱՆԻ մասին բանակցութիւնները պիտի վերսկսին այս շաբթու, Գահիրէի մէջ : Իրադէ - ներ կը կարծեն թէ Եգիպտոս անդրդուելի պիտի մնայ :

ԶՐԱՆՔԻՆ ԱՐԺԷՔԸ պիտի պահենք, բաւ է Եւ - մասական նախարարը, «հանդիսաւոր յանձնաւոր - թիւն» մը ստանձնելով ի դիմաց նոր դահլիճին : Այս հաւաստիքը տրուեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ : «Արժէքը պիտի պահուի ներսէն թէ դուրսէն» : (Զրոյց կը չըսէր թէ մասնաւոր զին մը պիտի նը - շանակուի արտածման համար) :

ՄՈՍԿՈՒՆԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը «Փրաւտա», յօդուած մը նուիրելով հին վարիչ - ներէն Կուրիլիչի յիշատակին, անոր մահը կը վերագրէ «մարդասպան բժիշկներու» : Միւս պաշ - տօնաթերթը, «Իզվեստիա» խմբագրականով մը ուժգնօրէն կը ձաղկէ խումբ մը իրաւապէսներ եւ անոնց գիրքերն ու յօդուածները, իրեն «քաղաք - նի — ազգայնական մոլորանքներ» :

“ԿԱՐՄԻՐ ՎՏԱՆԳԸ ԶԷ ՄԵՂՄԱՑԱԾ”

ԵՆՐՈՊԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԸ

ԵՆ ԶՐԱՆՍՍԱՅԻ

Ազգ. ժողովը կիրակի օր սկսաւ քննել 1953ի զին. վարկերը : Շատ մը երեսփոխաններ խօսք ա - նին այս առթիւ : Ազգ. պաշտպանութեան նախա - րարը, Պ. Փլեւէն պարզելով 1952ին կատարուած յառաջդիմութիւնը՝ զօրաբաժիններու կազմու - թեան եւ զինամթերքի յաւելման գործերուն մէջ, ըսաւ թէ 1953ին ծրարան 31 միլիոն ֆր. աւելի պիտի ծախսէ : Յետոյ յիշեցուց թէ ծրարան կա - տարած է իր բոլոր յանձնառութիւնները : Կազ - մուած են 12 զօրաբաժիններ, 27 օդատորմիկ - ներ եւ 350000 թռն տարողութեամբ մարտանա - լեր : Աւելցած է կամաւորներու թիւը՝ երկարատեւ ծառայութեամբ : 1458 պահեստի սպաներ կը ծա - տային զործօն բանակին մէջ, մինչ անոնց թիւը 525 էր 1950ին : Եւ սակայն զենք բաւական չէ զին. զարդներու աշակերտներուն թիւը :

Պ. Փլեւէն յետոյ բացատրեց թէ զբաւեալն միջոցներ կը պահսին, բանեցնելու համար շատ մը գործարաններ : Եւ շեշտեց թէ միջազգային կացութիւնը իրաւունք չի տար թուլցնել վերա - զինման ճիգերը : Ոմանք այն տպաւորութիւնը կրած են թէ Ս. Միութիւնը պատրաստ չէ աշխար - համարտ մը մղելու՝ իր քաղաք. ծրագիրներուն իրագործման համար : Մեր ձեռքին տակ եղած տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, ես անձնապէս այն կարծիքն ունիմ թէ խորհրդային ծրագիրները գուշակել նոյնքան վտանգաւոր է որքան ապա - դան գուշակել թէյի տեւեւներով : Քաղաք. գեա - նի վրայ ոչինչ պատահած է որ մեղմացնէ խորհր - դային եւ արեւմտեան աշխարհներուն միջեւ ձգ - տումը : Կուրիլիչը կը շարունակուին Գորհայի եւ Հնդկաստանի մէջ : Ոչ մէկ յառաջդիմութիւն՝ զինա - թափութեան ճակատին վրայ, Ազգաժողովին մէջ : Զիպ որեւէ փաստ որ համոզէ թէ Ս. Միութ - թիւնը եւ կամ իր արարանակները կը նուազեցնեն իրենց ռազմական ուժերը : Այս պայմաններուն մէջ, 1953ին ալ, ինչպէս 1952ին, չունինք ուրիշմի - ջոց եթէ ոչ արիւարար շարունակել մեր ճիգը եւ ամբապնդել հաւաքական ապահովութիւնը :

Վ. Զարանութեանը ընթացին, երեսփոխան մը զիտել տուաւ թէ 8500 սպաներ եւ երեսփոխաններ պաշտպանութեան մէջ կը բնակին, տարիներով բաժ - նուած՝ իրենց բնտանիքներէն : Անցեալ տարի ե - դած հաշիւներու համաձայն, այժմ ունին 83.000 բնակարանի (35000 բանակին, 26000 օդատորմի - զին, 18000 նաւատորմին, 4000 ոստիկան զօրքին համար) :

Պ. Փլեւէն իր ճառին մէջ բացատրեց թէ կրնան 30000 զինուոր եւ 9000 օդաչու աւելցնել, եթէ 85 միլիոն տոլարի նոր վարկ մը ստանան Մ. Նահանգներէն : Այս մասին պիտի խօսին Պ. Յոս - թրը Տրյուսի հետ, որ Փարիզ կը սպասուի այս շաբթու : Ուրիշ ծրագիրներ ալ պիտի քննեն մաս - նագէտներու հետ :

Պարխանեան ճակատ

ԹՈՒՐԻՒԱ, ԵՌԻԿՈՍՆԱԽԻԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՊԻՏԻ ԶԻՆԱԿՅԻՆ

Մառեշալ Թիթոյի եւ Յուսաֆ Բեօփրիլի տե - սակցութեան առթիւ զեկոյց մը հրատարակուե - ցաւ որ կ'ըսէ թէ Թուրքիա եւ Եւրոպայի առա - հրաժեշտ կը գտնեն գործակցիլ՝ «պահպանելու համար խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը» : Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ խօսակցութեանց ատեն քննուեցան բոլոր կարեւոր խնդիրները եւ թէ եր - կու վարիչները յատկապէս ծանրացան երկու եր - կիրներու գործակցութեան վրայ : «Սոսակցու - թիւնները տեղի ունեցան անկեղծ բարեկամու - թեամբ եւ փոխադարձ վստահութեամբ» :

Լրագրական առույթի մը առթիւ, Յուսաֆ Բեօփրիլի ըսաւ թէ «չափ զոհ է» Թուրք նախա - րարը վերապահ էր, կր հարցումներ ուղղեցին վերջնական համաձայնութեան մը մասին՝ Թուր - քիոյ, Եւրոպայի եւ Յունաստանի միջեւ. քա - նի որ այս վերջինը ներկայ չէր : Եւ սակայն, դի - տել տուաւ թէ «չափ բան կարելի է յուսալ ապա - դային» : Կը կարծուի թէ Յուսաֆ Բեօփրիլի այս խնդիրը ալ պիտի յուզէ Աթէնքի մէջ, ուր պիտի հասնէր երէկ : Ինչ միջոց կը մաղթեն որ լուծուին վիճելի խնդիրները, որպէսզի Իտալիան ալ մաս - նակցի պաշտպանեան ճակատին կազմութեան : «Թուրքիա որեւէ պատճառ չի տեսներ որ Իտա - լիան գուրս ձգուի յանուն խաղաղութեան կատար - ուած ձեռնարկէ մը» :

Իրադէները կը կարծեն թէ գետներ հար - թուած է, չըջանային դաշինք մը կնքելու համար երեւ պետութեանց միջեւ :

Նոյնտանի մէջ ուղարկութեամբ կը հետեւին պայտանեան անդրդուներին : Տեսակ մը մրցակցու - թիւն կը տիրէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մի -

(Լաթիպու շաբաթաթերթի քաղաք. Գ. էջ)

«ՍՍԵՆ ՍԱՐԴ ԻՐ ՅԱՐՄԱՐ ԳՈՐԾԻՆ»

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԱՆԳԼԵՍԱԲՍՈՆՆԵՐԸ

Ե.

Վերջերս պատահամբ ձեռքս անցան «Պայ - քար»-ի 232 եւ 233 թւերը, որտեղ տպագրուած է Պ. Արշակ Ալպոյաճեանի «Ամէն մարդ իր յարմար գործին» յօդուածը: Յարգելի յօդուածագրի ա - սութեամբ իր այդ գործիքան շարժառիթը եղել է Պ. Արշակ Զօպանեանի «Հայաստանի Կոչնակ»-ի մէջ, Լեւոն Շանթի մահուան առթիւ, զետեղուած յօդուածը, որտեղ Պ. Զօպանեանն անդրադառնա - լով նաեւ Շանթի կուսակց. - քաղաք. գործունէու - թեանը եւ յիշատակելով նրա ունեցած մասնակ - ցութիւնը Պօղոս Նուպարի նախաձեռնութեամբ փարկում կայացած Ազգ. Համագումարին, ինչ - պէս նաեւ նրա մասնակցութիւնը ողու բոլշեւիկ կուսակցութեան հետ յանուն Հայաստանի հան - բապետութեան Մոսկուայում կատարուելիք փա - փուկ բանակցութեան մէջ, եկել էր այն եզրա - կացութեան, թէ «Երկու պարագային մէջ ալ Շանթը երեւան եկաւ իր կրթող գործիչ մը, իր պարարտութեամբ պահել չգիտցող բանաստեղծաց մը: Չիչերինի պէս վարպետ գիւղանազէտի դիմա - ցը ուրիշ տեսակ հայ գործիչ մը պէտք էր հանել, թուրքերը այդպէս ըրին եւ օգտուեցան»:

«Այս տողերը, — գրում է Պ. Ալպոյաճեան, — փոթորիկ յարուցին եւ Դաշնակցական մամու - լին մէջ սկսաւ յարձակողական մը Զօպանեանի դէմ, մասնաւորապէս «Յառաջ»-ի խմբագրապետ Շաւարշ Մխաբեանի կողմէ»:

Վերջինս պաշտպանել էր այն տեսութիւնը, թէ «Ուր ալ ըլլար Հայաստանի հանրապետու - թեան ղեկավարներուն կողմէ Մոսկուայ գրկուած բանադեցը, միեւնոյն ժամանակն արգելադրելի պի - տի յանդէս այդ հայ պատուիրակը»:

Ընկեր Մ. Մխաբեանի վերոյիշեալ տեսա - կէտը Պ. Ալպոյաճեանը շատ իրաւացիօրէն գրտ - նում է ճիշդ եւ իր կողմից աւելացնում. — «Կա - րելի էք գուցէ ունէ յաջողութիւն ակնկալել եւ ատոր համար Շանթը մեղադրանքի ենթարկել թերեւս ճիշդ է: Այս մասին վիճել անօգուտ է, քանի որ պարագաները մեր շահերու տեսակէտով չափազանց դէշ դասաւորուած էին, հետեւաբար Զօպանեան անյաջողութեան բովանդակ պատժա - խանաւորութիւնը Շանթին վերագրելով, ճիշդ դատաստան մը էք ըրած»:

Այսպիսի պաշտպանողական Շանթի նկատ - մամբ բաւարար համարելով, Պ. Ալպոյաճեանը շարունակում է. — «Ամէն մարդ անկարելի է որ օժտուած ըլլայ ամէն կարողութիւններով եւ մեծ գրագէտ մը անպատճառ պէտք է եղած ըլլայ նաեւ յաջող գիւղանազէտ մը»:

Մինչեւ այստեղ համամիտ ենք յարգելի յօդ - ուածագրի հետ, որ ամէն մարդ օժտուած է ամէն կարողութիւններով եւ ամէն մարդ իր յարմար գործին պիտի լծուի:

Այս բոլորից յետոյ Լեւոն Շանթի փոխարէն անոնց «Լեզուն հասկցող» խառնատեսակի պէս ձեռն - քաղաքագէտին անտեսելու խնդիր մէջ բերելը միանգամայն անտարամբանական է, մանաւանդ որ ըստ հուշեան էլ ճիշդ է: Պ. խառնատեսակը ցարակաւ Ռուսաստանի քաղաք. գործիչների «Լե - զուն» լաւ էր հասկանում եւ այդ իսկ պատճառով բոլշեւիկները համար ոչ հաճելի բանադեցաց էր: Բացի այդ, Պ. Ալպոյաճեանը այնպէս է մօտենում խնդրին, կարծես թէ Շանթը մենակ է եղել ու բանակցութիւնները վարել է անկախ պատուիրա - կութեան միւս երկու անդամներից:

Շանթի պատուիրակութեան անդամներից մէ - կը տողերիս ստորագրողն է եղել, միւսը դարա - բաղցի ընկեր Լեւոն Զարիֆեանը, Հայաստանի խորհրդարանի անդամ, նախկին պաշտօնեայ Բազ - ւում, իր սոցիալիստական ծագումով ու գիրքով միայնգամայն ընդունելի բոլշեւիկների համար: Իսկ ես օրուայ յայտնի հայ բոլշեւիկների հետ՝ Ա. Մեսիկեան, Ս. Լուկաշին, Ա. Կարինեան եւայլն մտերմական յարաբերութիւնների մէջ էի, դա - սընկերներ էինք, իսկ Պ. երկուսի հետ նաեւ համ - երկրացիներ: Բացի այդ, լաւ ծանօթութիւն եւ մտերմութիւն ունէին Անդրկովկասի բոլշեւիկեան երրորդութեան ղեկավար Սերգո Օրժոնիկիճէի հետ, որին մօտ ծանօթ էի Ռուստովում 1918 թ. եւ որը այդ ժամանակ գտնուում էր Սորհրդ. Ազգե - րէյնների մայրաքաղաք Բազում:

Բոլշեւիկների «Լեզուն», նրանց «Ժառգուն»ը, նրանց մտայնութիւնը եթէ հասկացող մէկը կար, մանաւանդ այն օրերին, մէկը տողերիս գրողն էր: Պարտք եմ համարում այստեղ յայտարարելու, որ Շանթի պատուիրակութեան անունից բանակ - ցութիւնների իրական վարողը եւ եմ եղել (մտքե - րի փոխանակութեան իմաստով) եւ որ մեր մէջ սկզբունքային խնդիրների շուրջ որեւէ տարա - կարծութիւն գոյութիւն չի ունեցել:

Միջանկեալ յիշատակելով իմ անունը Պ. Ալ -

Նախագահ Բողվէլթ, որուն չէր ընկերացած Հոփքինս առաջին անգամ ըլլալով, Բէպէք կան - չեց Մորկընթոն: Կ'երեւի կ'ուզէր անողոր հաշ - տութիւն մը պարտադրել Գերմանիոյ, առանց անդրադառնալու որ վերջինս անկարող պիտի ըլ - ար ապրել, նոյնիսկ տաժանելի պայմաններու տակ, եթէ գործադրուէին Մորկընթոյի դադա - փարները:

Չըրչիլ նախ կը դժկամակի. — «Չեմ ուզեր Անգլիան չղթալուած տեսնել գիւղի մը հետ», կ'ըսէ: Յետոյ տեղի կուտայ: Կը թուի թէ երկու պատճառով. — Մորկընթօ անոր աչքին առջեւ կը ցոլացնէ, գերման մրցակցութեան պնդեացու - մով, Մեծն Բրիտանիոյ քաղելիք տնտես. շահերը: Երկրորդ, անգլահաստերի առաւելութիւն մը, Բողվէլթի համաձայնութիւնը, որպէսզի յաղթա - նակէն վերջ Ռուսը գրաւեն Անգլիացիները, եւ ոչ թէ Ամերիկացիները:

Սեպտ. 16ին Բէպէք կը հասնի Իտլին: Ուժ - գնորէն կը բողբէ եւ բախում մըն ալ կ'ունենայ Չըրչիլի հետ: Երբ ստորագրութեան լուրը կ'առ - նեն, Հըլ եւ Սթիմսըն կը չմին: Ծանր նկատողու - թիւններ կ'ընեն Բողվէլթի: Հըլ համաձայն էր որ Գերմանիա հսկողութեան ենթարկուի 25 տարի, եւ իր արդուտի մակարդակը ցած ըլլայ անոր յարձակած ժողովուրդներու կեանքի պայմաննե - րէն: Բայց կը բացատրէ այս անհրադրոյթի ծրագրին Գերմաններուն եւ համաշխարհային հանր. կարծիքին վրայ ձգելիք ազդեցութիւնը տպա - տուութիւնը: Հըլ, Սթիմսըն եւ Հոփքինս մասամբ կը յաջողին համոզել նախագահը:

Մորկընթոյի ծրագիրը անգլեւաբոսն քաղա - քականութեան փաստաթուղթ մը չեղաւ: Եւ ոչ ալ ուրացուեցաւ կամ մերժուեցաւ, մինչեւ նախա - գահ Թրումբլի յայտարարութիւնը, 3 Յուլիս 1945:

Այսուհանդերձ անոր դադափարները տեղ գը - տած են երկու փաստաթուղթերու մէջ. — Փոքտա - մի համաձայնութեանց եւ ընդհ. սպայակոյտի պետերուն տրուած JCS 1067 հրահանգին մէջ, որ ամերիկ. քաղաքականութեան ընդհ. ուղեցոյց մը կը նկատուի, Գերմանիոյ մասին, մինչեւ Յու - լիս 1947:

Եալթայի մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան Լեհաստանի արեւմտ. սահմաններու մասին: 1944ի վերջին ամիսներուն, բանակցու - թիւններ կատարուած էին Լոնտոնի լեհական կա - ռավարութեան եւ անգլ. ու ամերիկ. կառավա - րութեանց միջեւ: Այս բանակցութեանց իրեւ հետեւանք, ստորագրուած էին երկու դադափի նամակներ: Առաջինը, Նոյ. 2ին, գրուած էր յա - նուն Անգլիոյ վարչապետին, որ կ'ընդունէր Օտէ - րի գիծը, Եթէ թիւն մէջը հաշուելով, առանց ճշ - դելու, սակայն, սահմանագծին հարաւ. մասը: Կը խոստանար Անգլիոյ անկախութիւնն ու երաշ - խաւորութիւնը, եթէ նոյնիսկ անկախութիւնը գիրք մը բռնէին Մ. Նահանգները: Երկրորդը, Նոյ. 17ին, ստորագրուած էր նախագահ Բողվէլթի կողմէ եւ կ'ըսէր թէ՛ համաձայն պիտի ըլլայ Լե -

պոյաճեանը գրում է, որ Հ. Տէրտէրեանը Զօպան - եանի դիտողութիւնը հերքելու համար փութացած է «Ապարեզ»-ին յօդուած հասցնել, որտեղ «Շան - թի պատուիրակութեան ձախողութիւնը կը պատ - ճառաբանէ շատ իրաւացիփաստաբանութիւններով, բայց կը զուլանայ խօսելու Շանթի իր գիւղանա - գէտ եւ բանադեց կարողութիւններուն վրայ»:

«Ապարեզ»-ին յօդուած չեմ «հասցուցած» եւ ոչ էլ նպատակ եմ ունեցել Պ. Զօպանեանի դիտո - ղութիւնները Շանթի մասին հերքելու, քանի որ «Հայաստանի Կոչնակ»ը կարգաւոր հնարաւորու - թիւն չեմ ունեցել:

Պ. Զօպանեանի պէս, Շանթի մահուան առ - թիւ ես էլ մի յօդուած էի գետեղել «Ալիք» օրա - թերթում: Իմ նպատակն է եղել ոչ թէ վերլուծում կատարել Շանթի գիւղանազիտ. ընդունակութիւն - ների մասին, այլ մտադրութիւն եմ ունեցել, որ - պէս Մոսկուայի բանակցութիւնների իրական վարողը, անհաւո կերպով հայ հանրութեան ծա - նօթացնելու Շանթի պատուիրակութեան «ձախո - դութեան» իրական եւ անորակական պատճառ - ների հետ: Ես այն կարծիքն եմ ունեցել եւ այժմ էլ մնացել եմ նոյն կարծիքին, որ լաւ գիւղանա - գէտը նա է, ով իր թիկունքում ուղղմ. բաւարար ուժ ունի, իր խօսքը զինացնելին հասկացնելու ու պարտադրելու համար: Այսօր եւս, Պ. Ալպոյա - ճեանի կարծիքով՝ մեծ պետութիւնների լաւ ու փորձուած, արհեստով գիւղանազէտները, ինչպէս

հաստանի, Խ. Միտլեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ ընդունուած որեւէ կարգադրութեան: Պիտի չհակառակի բնակչութեանց տեղահանու - թեան, եթէ իրադրոյթի համարուի այդ: Դեկտ. 15ին, Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Չըրչիլ կը թուէր Լեհաստանի քաղելիք օգուտները, քանի որ Արեւելքի մէջ ձգած հողերուն փոխարէն, աւելի հարուստ հողեր պիտի ստանար Արեւմուտքէն: Եւ կ'աւելցնէր:

— «Միլիոնաւոր Լեհեր պիտի փոխադրուին Ա - րեւելքէն դէպի Արեւմուտք, եւ միլիոնաւոր Գեր - մաններ պիտի արտաքուսին Լեհաստանի ձգուած հողերուն վրայէն: Որովհետեւ վտարումը, ինչ - քան գիտեմք, ամէնէն գոնացուցիչ եւ ամէնէն տե - ւական մեքստն է: Միւս կողմէ չեմ հասկնար, թէ ինչո՞ւ անգլ պիտի չգտնուի Գերմանիոյ մէջ, Արե - վելքեան Փրուսիայէն եւ միւս հողամասերէն ար - տաքուած Գերմաններուն համար: Ի վերջոյ 6-7 միլիոն Գերմաններ սպաննուած են արդէն այսպար - հուրի պատերազմի ընթացքին»:

(Լեհական Սպիտակ Գիրք, 1944—1948):

Միեւնոյն միտքերը յայտնեց Եալթայի մէջ: Կը մնար համաձայնիլ Լեհաստանի ձգուելիք հո - դերու տարածութեան մասին: Ռուսական նախա - գիծը կ'ըսէր. — «Լեհաստանի արեւմտ. սահմա - նապուր պիտի անցնի Եթէ թիւն, պիտի երկա - րի Օտէրի հարաւը, եւ աւելի հեռուն արեւմտ. նայէն»: Չըրչիլ ընդդիմացաւ: Ըսաւ թէ Լեհաս - տան չէր կրնար «կուլ տալ» այդ բողբը: Առա - ջարկեց Օտէրի ընթացքը եւ աւելին ըլլալով վե - րին Սիլեզիան: Ամերիկա միացաւ անգլ. առաջար - կին:

Երկու նախագիծերու միջեւ եղած տարբերու - թիւնը շատ մեծ էր: Անգլեւաբոսները սահմա - նագիծ կը նախարեսէին արեւել. Նայսէն, որ կ'անցնի համառուն քաղաքէն եւ մօտաւորապէս 9700 քառ. քմ. կը պոկէ վերին Սիլեզիայէն, 1,5 միլիոն բնակչով: Մինչդեռ արեւմտ. Նայսէն, աւելին ըլլալով, իր մէջ կ'առնէ ոչ միայն 26.000 քառ. քմ. Մոսկուայի Սիլեզիայէն, Պրեսլաւ եւ Լիէկնից քաղաքներով եւ 3,5 միլիոն բնակչու - թեամբ, այլեւ կարեւոր հողաշերտ մըն ալ Պրան - տէպուրկէն: Չկրցան համաձայնիլ, որով գեղոյ - ցը խմբագրուեցաւ հետեւեալ ձևով. — «Երեք պե - տերը կը նկատեն, որ Լեհաստանի արեւել. սահ - մանը պիտի հետեւի Քրքրքի գիծին, կարգ. մը չըլծաններու մէջ 5—8 քիլոմետր տարբերութեամբ ի նպատ Լեհաստանի: Արեւմտ. սահմանին վերջ - նական կարգադրութիւնը կը յետաձգուի հայտու - թեան համաժողովին»:

ՏՆՈՐՈՒՆԻ — ԱՌԱՆԱՍ ՔԱՀԱՆԱՅ

Աթանաս քահնայ. Ալվաղեան, որ վերջերս վախ - ճանեցաւ, Սոփիայի մէջ, ծնած էր 1872ին, Պրու - սայի Ենիճէ գիւղը: Յաճախ էր, Արմաշի Դպ - րեւանքը: Ուսուցիչ եղած էՔէօթէհեա եւՄարմա - ճուա քահանայ ձեռնադրուելով 1905ին, Ենիճէի վրայ: 1915ի աքսորին ապրած է Չայ Սթաիօն Պոլսի մօտ, 1918ին վերադարձաւ ծննդավայրը եւ նորոգեց Ս. Յակոբ եկեղեցին, զոր մզկիթի վե - րածած էին թուրքերը: Վերաջինեց նաեւ դպրոցը: Աւերակներու մէջէն պլպլաց Լուսաւորիչի կան - թեղը: Ենիճէ գիւղի, 12 հազար բնակչութեան մնացորդը, 120 ընտանիք (300 հոգի) անգամ մըն ալ ծաղկեցաւ:

Հաղիւ երկու տարի անցած եւ դեռ իր քրտնա - թոր աշխատանքին պտուղը չվայելած, պայթեցաւ յայնեթուրք պատերազմը եւ մեր գիւղը տեղահան

են մէկը միւսի ետեւից պարտուում ու ձախողու - թեան մատնուում ռազմական ու տնտես. բաւարար ուժ չունենալու պատճառով:

Եթէ Պ. Ալպոյաճեանը այստեղ վերջապէս դնէր իր յօդուածին, այն տպաւորութիւնը պիտի ունենայի, թէ մի բարեմիտ յօդուածագիր իր երկմտանքն է յայտնում Շանթի պատուիրակու - թեան մասին եւ ենթադրում, որթերեւաբանութեան կը լինէին Մոսկուայի բանակցութիւնները, եթէ Շանթին փոխարինած լինէր, օրինակի հա - մար, Պ. Ա. խառնատեսակը եւ ընդհանրապէս, որ - պէս տեսակէտ՝ «ամէն մարդ իր յարմար գործին»:

Սակայն, դժբախտաբար, Պ. Ալպոյաճեանի յօդուածի շարունակութիւնը եւ վերջաբանը՝ «ա - սոր ի՞նչ պիտի ըսէին մեր ընկեր Բանջունիները» դարձուածքը, ինձ բողբողին հիասթափեցրին եւ կասկածի տակ դրին յօդուածագրի բարեմտու - թիւնը:

Պ. Ալպոյաճեանն առանց իր կողմից մէկ քառ - աւելացնելու կամ պակսեցնելու Պ. Տէրտէրեանի տկանատեսի վկայութեան դէմ պատմութեան հա - մար մի փաստաթուղթ է մէջ բերում: «1933ի հայ մամուլի շատ օրգանների մէջ (որոնք են) Ե. Թ. ստորագրութեամբ հրատարակուած է շատ հա - բերոր գրութիւն մը, որ մինչեւ հիմա էլ չէ հեր - քուած»:

ՀԱՄԱԲԱՐՁՈՒՄ ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ
(Վերջը յաջորդով)

Մարութիւն ընող կին մը :
Դիմել Antonin (Բ. Աճէմեան) 24 Bld. des Capucines , métro Opéra կամ Madeleine, ամէն օր բացի
կիրակի եւ երկուշաբթի օրերէն :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցաֆս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 28 Janvier 1953 Չորեքշաբթի 28 ՅՈՒՆՎ.

ՕՐԱԹԵՐԹ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6977-Նար շրջան թիվ 2388

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ՄԵՐ ԽՈՍԻՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱ

ԵՐԿՈՒ ՊԱՏԿԵՐ

Մասնաւոր նորութիւն մը չէր պարունակեր Վ. Տէրեւանի տեղեկագիրը՝ արեւմտեան Հայաստանի կացութեան մասին:

Կը նկարագրէր պարբերական ջարդերը, «ա-րեւմտեան թիւերը», արեւմտեան պետութեանց դա-ւերը եւն.:

Լենին - Սթալին շատ աւելի բան դիտէին այդ մասին: Ոչ միայն իրենց անցեալ գործունէութեամբ, այլ եւ շնորհիւ ցարական դադարի դիւա-նաթուղթերուն:

Ամէն պարագայի մէջ, լեւնակուտակ նիւթեր կային իրենց տրամադրութեան տակ, հայկական տնտեսական շնորհիւ եւ պահանջներու մասին:

Ինչ եղաւ Տէրեւանի տեղեկագիրն արդիւնքը. — «1917 Դեկտ. 29ին ժողովոսովեարքը ի-կեր Ստալինի առաջարկութեամբ ընդունում է յա-տուակ դեկրետ «Թիւրքահայաստանի մասին»:

«Սովետ. Գրական. եւ Արեւմտ.» ամսագրի աշ-խատակիցը այս աւետիսին կը կցէ հետեւեալ խոր-հրդածութիւնը.

« Ընկեր Ստալինի ձեռքով գրուած Վ. Ի. Լենինի եւ Ի. Վ. Ստալինի ստորագրած «Թիւրք-առաջադրանքի մասին» դեկրետը ամբողջութեամբ արտայայտում է Հայ ժողովրդի դարաւոր ձգտում-ները: Այդ դեկրետի իրադրոժութեամբ արմատա-կանօրէն պէտք է լուծուէր Արեւմտեան Հայաստա-նի ազատագրութեան հարցը »:

Իրադրոժութեամբ: Բթմախ եւ ներսամխ բոլ-շեւիկը ատոր պատասխանն ալ թխած է.

« ... Զիրագործուեց, դերման - թիւրքական եւ անդիւս - ամերիկեան իմպերիալիստների ու Անգլիկան կոնտրոլուրուցիոններին հակասո-վետական աղբիւսի քաղաքականութեան հետե-ւանքով »:

Ինչպէս կ'երեւայ, այս տողերը դրած ատեն, երանելին Ս. Ալիխանեան դարակը, մոռցեր է հոգակաւոր «դեկրետ»ը: Եւ կամ թոյլ չեն տուած որ արտագրէ եւ սերտէ:

Թերեւս լուր ալ չունի որ, այդ հրամանագրէն ճիշդ մէկ ամիս առաջ, 1917 Նոյ. 24 թուակիր «գեղիկ»ով, Լենին (վարչապետ) եւ Սթալին (վարիչ ազգ. գործերու) կը յայտարարէին ի լուր ամենեցուն.

« Մենք կը յայտարարենք, որ Թուրքիոյ բաժանումի եւ անկէ Հայաստանը «խելու» մա-սիւն եղած դաշինքը պատուում եւ ոչնչացում է »: («Հանրապետական լեզու»-ի խմբագրութեան Գեղիկով - րը», Ա. հատոր էջ 136: Բոլշեւիկով, Վ. Նաւ.):

Այս կոչը ուղղուած էր Ռուսիոյ եւ ամբողջ Ա-րեւելքի «Խաղաղութեան» Խաղաղութեան:

Դեռ ո՞րքան ջանքերից փառաւոր, ապացու-ցանքներ համար թէ Հայկ. խելիքը պարզապէս մանրուր դրած էր ինչպէս ցարերուն, նոյնպէս իրենց կարմիր - կանաչ ժառանգորդներուն ձեռ-քերուն մէջ:

Ինչ կը տրամադրէր «Հայ ժողովրդի համար պատմական նշանակութիւն ունեցող Թիւրքահա-յաստանի մասին դեկրետ»ը: (Նոյնութեամբ կ'արտագրենք այս անձամբ հայերէնը):

« Ժողովրդ. կոմիսարների խորհուրդը կը պաշտպանէ Ռուսաստանի դրաւած Թրքահայաս-տանի Հայերու իրաւունքը ազատ ինքնորոշուելու միջոցն կատարելով անկախութիւն »:

Իրեն «երաշխիք» այս իրաւունքին իրադրոժ-ման, ժող. Կոմ. Խորհուրդը անհրաժեշտ կը գտնէ.

1. — « Զորքերի հեռացումը Թրքահայաստանի սահմաններից եւ անմիջապէս հայկ. միլիցիայի կազմակերպումը Թրքահայաստանի բնակիչների առէի եւ դոյրի ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար »:

2. — « Հայ գաղթականների, այլեւ զոհաբա-ն երկիրներում ցրուած Հայ տարագիրների անյա-պաղ վերադարձը Թրքահայաստան »:

3. — Բուն տեղահանութեան Հայերի վերադար-ձը Թրքահայաստանի սահմաններից:

Միայն բոլշեւիկ եւ Թուրք աշխարհին մէջ կարելի էր գտնել այսքան կոպիտ կեղծիք, պար-տիկութեւ համար քստմենի դաւը:

Արեւմտեան Հայաստանը պարպուած էր ար-դէն, երբ այս տողերը կը թխէին:

Միջերկրականի արեւելքի համեմատ բանուոր մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ իր բնական դիւրի Հայերու մասին:

Այս առթիւ կը պատմէ թէ՛ 1945ին, երբ Թրան-սա կը թօթափէր օտարին լուծը, « խաղաղութեան աղանի թոցնող հայազգի խառնակիչներ » երեւ-ցան, իրենց կռակը տուած օտարներու:

« Ամէն մէկուն բերնէն արիւն կը հոսէր եւ կ'ըսէին, — Մենք չենք ընել, բայց ընել կուտանք: « Իսկապէս, եկան արիւնարբու մարդիկ, բայց երբ տեսան որ դաւիկ տէր ենք, բռն, — « Մենք մեր ձեռքը անմեղ արիւնի մէջ չենք թաթ-խել »: Եւ երան դացին:

« Սիրելի ընթերցող, դուն դատէ հայանուն հրէշներուն եւ այս օտարազգիներուն տարբերու-թիւնը »:

Պատկերը այնքան պերճախօս է որ, մեկնու-թեան չի կարօտիր:

Համեմատ բանուորը խրատ մըն ալ կուտայ, ինք-նատիպ նկարագրութեամբ.

« Ահա ինչպէս չէ թաղաւոր կամ կաթողի-կոս ըլլալ, ըսելու համար, — Զգո՛ւ՛՛ Հայ ժողո-վուրդ: Մեր ցեղին զոյութեան պատր. ծուռ է. Արեւմտադիւրի նման ճակատը կ'ախած է իր հիւ-քին տակ, անդրոնքին վրայ:

« Փրկութեան սիւնը միայն եւ միայն միու-թիւնն է: Ոչ արեւելեան աղանին խաղաղութիւն կը բերէ մեզի. ոչ ալ արեւմտեան աստղը կը լու-սաւորէ մեզ: Մենք պիտի վառենք մեր ճրագը »:

Մեր ամենազանգեղուն կը մնայ դուռնի գլխի տալ, գործնական երաշխաւորութիւն մը հանելու համար այս երկու պերճախօս պատկերներէն:

Աղպիսի փորձ մը եթէ ուրիշ արդիւնք ալ չունենայ, դո՛ւ՛՛ կրնայ լուսարանել սա կէտը. — Ճրագ վառողները շատ են թէ մարդիկ երբ:

ՎԱԶԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ԸՆԿԵՐ ՅԱՐ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք մահը բն-կեր Բ. Յարութեան Ստեփանեանի, Թեհրանի մէջ:

Թաղումը կատարուած է Յունուար 21ին:

Ողբացեալ ընկերը ծանօթ էր ամբողջ Իրանի մէջ, իր փայլուն գործունէութեամբ:

Սերտ գործակիցն էր Եփրատ Խանի: Երկար տարիներ եղած է նաեւ արքունի բժիշկ:

Պիտի խօսինք իր կեանքի եւ գործի մասին:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փառաւոր» կը գրէ թէ Յունուար 24ին մեռած է մեծաղագործութեան փոխ - նա - խարարը, Բագրատ Արուսիանով (Յարութեան), որ հիւանդ էր երկար ատենէ ի վեր:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ արտաքին ֆեյթայի Փրանս. դեսպանատան զին. կցորդին օգնականը, հարիւ - րապետ Փայէ: Պատճառը յայտնի չէ:

ՓԱՆՈՒՍՏԵՆԵՐԸ կը շարունակուին արեւել - եան Գերմանիայէն դէպի Արեւմուտը: Առջի օր 2000 հոգի եւս հասան, 20.000ի բարձրացնելով ընդհ. թիւը՝ այս ամսուան ընթացքին: Եկողնե - րուն մէջ կան Հրեաներ, մանր առեւտրականներ, պաշտօնեաներ եւն.: Դաշնակիցները գաղտնի գործակալներ դրած են եկուորներուն միջեւ, բարձր պաշտօնեաները օգտագործելու կամ կառ - կածելիները հետապնդելու համար: Հրեաները կ'ը - սեն թէ իրենց կրօնակիցները ահուդողի մաս - նուած են:

ԱՍԼԱՆՏԵԱՆԻ ճակատին սպարապետը, զօր - Բիճուէյ Ուռլինկիթըն պիտի կանչուի, կ'ըսեն, իր - րեւ պետ ընդհ. սպայակոյտին: Իրեն պիտի յաջոր - դէ զօր. Բոլինս: Զօր. Բիճուէյ զօր. է զին. վարկերու կրճատումէն եւ Եւրոպայի վերադի - ման թուլութեանէն:

ԿՐԻՓԸ կը շարունակէ աւերներ գործել ամէն կողմ: Եգիպտոսի մէջ ալ 100.000 հոգի հիւանդա - ցած են: Բագմաթիւ գաղտնիքի փակուեցան Ծը - րանասիայ եւ Գերմանիոյ մէջ: Պապին կրիփը թորատապի փոխուեցաւ, որ ծանր չէ: Խորան մը շինած են Նիջարանին մէջ, պատարագի համար:

ՊԵՐՎԻՆ հասած լուրերու համաձայն, Խ. Մի-

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
ՆՈՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

ՈՏՔԻ ՀԱՆԵԼ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ
ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԸ

Վիէնայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ 1953ին Մոսկուայի դոր - ծունէութեան դիւանոր ուղեգիրը պիտի ըլլայ յե - ղափոխութիւն սարքել գաղթաւայրերու մէջ, որ - պէտքի կ'աւանայ ջլատել արեւմտեան ճակատի մի - ութիւնը:

Վերջին պատերազմէն ի վեր, Ափրիկէի եւ Մայր. Արեւելքի բոլշեւիկները իրենց պայքարը կեդրոնացուցած են երկու կէտերու վրայ, — ան - կախութիւն եւ աւելի սերտ կապեր Մոսկուայի հետ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Կրեմլին հրամա - յած է սաստկացնել պայքարը: Այս կարծիքը հիմ - նուած է հետեւեալ կէտերուն վրայ. —

1. — Գաղթային խելիքները մասնաւոր ու - շաղրութեամբ քննուեցան Վիէնայի վերջին հա - մադումարին մէջ: — 2. Կոմիսիոնի հրատարա - կութիւնները բացառիկ տեղ կուտան գաղթաւայ - րերու ազատագրական շարժումներուն:

Վիէնայի ժողովին մէջ, անգլիական, Ֆրանս - սական, պելժիկական եւ հոլանտական գաղթա - վայրերու ճառարխօսները դրաւեցին նիւտերու կէ - սէն աւելին: Ափրիկէի եւ Մայր. Արեւելքի ներ - կայացուցիչները ազատութիւն պահանջեցին իրա - րու ետեւէ եւ ի վերջոյ բանաձեւ մը քուէարկուե - ցաւ: Ժողովէն վերջ, բոլշեւիկեան մամուլը պա - հանջեց կրկնապատկել ճիշդը ի խելի անկա - խութեան: Կոմիսիոնի պաշտօնաթերթը վերջին թիւերէն մէկուն խմբագրականը կը նուիրէր գաղ - թային երկիրներու անկախութեան, յառանձին յի - լելով ամէն մէկուն անունը: Կ'ըսէր թէ այդ եր - կիրները կ'ապստամբէին եւ կը կուռին յանուն ա - դատութեան: Եւ կ'աւելցնէր. — « Իրան, Իրաք, Եգիպտոս եւ Մոսկուայի ու Միջին Արեւելքի ուրիշ ազգեր ալ կը խլրտին »:

Խմբագրականը այս առթիւ կ'աւտատպէր Լե - նինի մէկ խօսքը. — « Ի վերջոյ դրամատիքութեան գէժ պայքարը պիտի վճռուի սա իրողութեամբ թէ Ռուսիա, Հնդկաստան եւ Չինաստան եւն. կը ներկայացնեն երկրորդ դիւրեւեակեան ջախ - ջարիչ մեծամասնութիւնը »:

Նոյն քննարկներուն մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միւսիլեւն վճռած է աւելի սերտ կապեր ստեղծել այս անշատ շարժումներուն միջեւ: Կոմիսիոնի պաշտօնաթերթը այս կէտն ալ կը մատնանչէ, չեւտելով թէ անկախութեան պայքարը հեռոյհեռէ կազմակերպուելով, ազգ. հանդամանք կը ստա - նայ: Ուրիշ գրութիւններ ալ կը թելադրեն միաց - եալ ճակատ կազմել, փութացնելու համար յաղ - թութիւնը: Կոմիսիոնի թերթին խմբագրականը կը վերջնայ հետեւեալ խօսքերով.

« Աշխարհակալութիւնը դատապարտուած է եւ անյուս եւ իր ջղաճգութիւնները՝ երկարա - ձգելու համար իր արիւնոտ լուրսապետութիւ - նը »:

ԱՏՐԱՆՏԵԱՆԻ ԵԳԵԱԿԱՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կարեւոր դէպքեր տեղի պիտի ունենան այս շաբթու: Արդէն հոն հասած է Թուրքիոյ աշտաքի նախարարը: Բանի մը օրէն կը հասնեն Հարաւ. Եւրոպայի սպարա - պետը՝ Ժովաքիս Քերէր, եւ Միջերկրականի անգլ. հրամանատարը՝ Ժովաքիս Մանիսիէ: Օրա - կարդի դիւանոր խելիքն է Միջերկրականի եւ Պալ - քաններու պաշտպանութիւնը: Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտ. նախարարները առանձին ալ պի - տի խորհրդակցին այս խելիքի մասին, քննելով երբեակ զինակցութեան մը հարցը (Թուրքիա, Յունաստան եւ Եւրոպայի): Հեռոյհեռէ այն համոզումը կը գոյանայ թէ արեւմտեան Դաշնա - կիցները այլեւս նոյն վերահսկութիւնը չունին Եւ - րոպայի հանդէպ, իսկ այս վերջինն ալ այժմ աւելի տրամադրի կ'երեւայ գործակցելու՝ հա - րաւ - արեւելեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Երկու ծովակալները պիտի խորհրդակ - ցին Յունաստանի ծովային սպայակոյտին հետ, միացեալ ճակատ մը կազմելու համար Ատլան - տեանէն Եգէական ծով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ութիւնը ետ կանչած է այն հրեայ զինուորները եւ պաշտօնեաները որ կը ծառայէին արեւելեան Գեր - մանիոյ դրաման գործին մէջ:

ՊԱՂ ՊԱՏԵՐԱՆՄԻ Արաքսեանի մը հիմնուե - ցաւ Ուռլինկիթընի մէջ, Պաղնիստինի որոշու - մով: Դիւանը կը բաղկանայ ութ անդամներէ: Պաշտօնն է գարկ տալ հոգեբանական պատերազ - մին:

ՀԻՒԼԷԱՅԱՆ ՌՈՒՄԻՆ նոր փորձեր պիտի կա - տարուին Մ. Նահանգներուն մէջ:

«ԱՄԵՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՅԱՐՄԱՐ ԳՈՐԾԻՆ»

(Բ. Ե. Վերջին մաս)

Ստորեւ տալիս ենք մի քանի մէջընթացներ այդ գործիքին :

— « Լեւոն Ծանթ Զայաստանի Դաշնակցական կառավարութեան կողմէ բանակցութեան գացած էր Մոսկուա : Բոլշեւիկները կ'ուզէին լեզու գտնել Զայաստանի հետ : Ձիւղիմ շատ լաւ տրամադրուած էր դէպի Զայեքը եւ կ'ուզէր անոնց գտնացում տալ ի վարձ իրենց տառապանքներուն » : (Ընդ - դժուարները իմն են Լ. Տ.) : Եւ ահա Զայեքու այդ մեծահոգի եւ մեր տառապանքներուն կարեկից ու սրտցաւ բարեկամ Ձիւղիմը մի գիշեր կանչում է ընկեր-Գրիգոր Վ. ր եւ յանձնարարում նրան յայտնել Ծանթին, որ ինքը ընդունած է Զայաստանի սահմանները ընծարձակել մինչեւ Մուշ, Բիթլիս, Թուրքերն ալ կ'ընդունէին այս սահմանները... Եւ առտուն կանուխ ընկ. Գրիգոր Վ. ր ախ կ'առնէր Ծանթին դուռը : Ընկ. Գրիգորը գրպանէն կը հանէ Ձիւղիմի ձեռքով իսկ դժուած սահմանները, ուր Զայաստանը կ'երկարէր մինչեւ Մուշ : Ծանթ արհամարհանքով կը նայի Ձիւղիմի դժած քարտէզին վրայ եւ դրամատիկ չեղտով մը կը հարցնէ. — Զայա քո ծննդավայրը, Գրիգոր... Զայա Մերսինը, Զայա ծովերէ ծով Զայաստանը : Ծանթահարուած ընկեր Գրիգորը կ'աղերսէ. — « Մի անիր ճանիկս, խենթութիւն պէտք է, Լեւոն, խելքդ գլուխդ ժողովէ, եկուր ստորագրէ հիմա... Ի դուր կ'ըլլան ընկեր Գրիգորի բոլոր թախանձանքները... : Մենք Մեւրի դաշնագիր ունինք մ'ըսէ Ծանթ, մենք այդ դաշնագրէն մագաչած կը իսկ չենք չեղոր : Երկեր Գրիգորը գայրադած կը հեռանայ, երես չի ունենար Ձիւղիմի մօտ երթալու, ալ կը հեռաձայնէ Գարախանին եւ կը խնդրէ, որ հաղորդէ Ձիւղիմին Ծանթի վերջնական պատասխանը : Հետեւեալ օրը Լ. Ծանթին եւ երկու ընկերներուն անցադրերը ձեռքերնին տրուելով ճամբու կը դուրսնան Մոսկուայէն » :

Այսպիսով, Պ. Գրիգոր Վ. ր եւ ինչ որ Ե. Թ. ր վկայութիւններ կ'աւանդեն անփառունակ վրայ - ճան կ'ունենայ Ծանթի պատուիրակութիւնը :

Պ. Արշակ Ալոյսյանեանի հետ անձամբ ծանօթ լինելու պատիւը չունեմ, սակայն լսել եմ, որ տարիներ ապրել է Պոլսում, հին մտաւորական է, լաւ պատմագետ, աշխարհ տեսած ու փորձուած մարդ, ճշմարիտ ստից ու կեղծիքից գատելու ընդունակ մէկը : Այդ ինչպէ՞ս է, որ նման մէկ անձնավորութիւն անմիջապէս չի բմբռնել իր մէջ բերած «պատմական փաստաթղթի» վրան բաց կեղծիք լինելը : Միթէ՞ դուք ձեր փորձ աչքով չտեսաք, որ այդ փաստաթուղթը սկզբից մինչեւ վերջ հովուերգութիւն է : Միթէ ձեզ համար պարզ չէ՞, որ Զայաստանի սահմանների ընդարձակման ուրախարի լուրը Ծանթին յայտնելու համար Ձիւղիմը Գրիգոր Վ. ր միջնորդութեան կարիքը չունէր, կարող էր օգտուել հեռախօսից : Անշուշտ, Պ. Ալոյսյանեանը այդ բոլորը շատ լաւ գիտէր, բայց հետապնդելով որոշ նպատակ, հրատարակում է մի անհիշեթ յերկրանք, որին, հարկաւ, ինքն էլ չի հաւատում :

Որպէս Ծանթի պատուիրակութեան անդամ, ես այսու յայտարարում եմ համայն հայութեան, որ ոչ միայն ծայրից-ծայր չինքու է Ծանթ ու Գրիգոր Վ. ր տեսակցութիւնը ու նրանց միջեւ տեղի ունեցած դաւեշտի բնոյթ ունեցող խօսակցութիւնը, այլեւ բնաւ չենք տեսել Գրիգոր Վ. ր, որ Տրապիզոնցի յայտնի հնչակեան Գրիգոր Վարդանեանն է, հետագային հաւատաւորի - բոլշեւիկ : Ոչ միայն չենք տեսել, այլ նա այդ ժամանակ Մոսկուայում էլ չի եղել :

Մեւրի դաշնագրերը, ինչպէս յայտնի է, ստորագրուել է 0դոստ. 10ին, իսկ Ծանթի պատուիրակութիւնը մեկնել է Մոսկուայից Յուլիսի վերջերին : Այնպէս որ Ծանթը չէր կարող առել «մենք Մեւրի դաշնագիր ունենք գրպանին» :

Ես անձամբ Գր. Վարդանեանի մասին այնքան էլ վատ կարծիք չունեմ, որ հեշտութեամբ հաւատ ընծայեմ, թէ Ծանթ — Գր. Վարդանեան հանգիստան նկարագրութեան հեղինակը ինքն եղած լինի : Թերեւս այդ վրան բաց կեղծիքի հեղինակը Ե. Թ. րն է, որը Պ. Ալոյսյանեանի վկայութեամբ, առանց յիշատակելու դոնէ մի թերթի անուն, ասում է, թէ «1933ի հայ մամուլի շատ օրգանները մէջ հրատարակուած է այդ գրութիւնը » :

Պ. յօդուածագիրը հաւատում է այդ գրութեան, մանաւանդ որ «մինչեւ հիմա էլ չէ հերքուած » :

Բազմաթիւ թերթերում հազար ու մի տեսակ սուտ լուրեր ու տեղեկութիւններ են տպուած. եթէ նման անճիշդ տեղեկութիւններ ինչ ինչ պատճառներով ժամանակին չեն հերքուած միթէ այդ հանգամարը, Պ. Ալոյսյանեան, կարող է վաւերական դարձնել տպագրուած անճիշդ տեղեկութիւնը :

Կիպրոսը իրեն գորակայում

Անգլ. թերթի մը թղթակիցը կը գրէ թէ երեսուն տարիէ ի վեր կը զարգանայ Կիպրոսը, չնորհիւ կառավարիչին հեռաւորութեան :

Այժմ Անգլիա տասը միլիոն ոսկի տրամադրած է, շինելու համար բրիտ. ինքնաբաւ քաղաք մը Դեքալիայի մէջ, կղզիին հարաւ. արեւելեան անկիւնը, զոր ժողովուրդը կ'ըզոյէ «Փոքրիկ Ալլոբր-չաթը» : Գաղտնի կը պահուի Կիպրոսը իրեն Միջին Արեւելքի պաշտպանողական, եւ ի հարկին յարձակողական կեդրոն դարձնելու անգլ. ծրագիրը : Թէեւ պաշտօնապէս կ'ըսուի թէ Անգլիա մէկ զօրարածին պիտի պահէ Դեքալիայի մէջ, որ պիտի կրնայ իրեն խարխիս ծառայել երկաթեայ վարագոյրին մօտ :

Յարկ այս զօրքը կը բնակէր վրաններու տակ : Այսուհետեւ անոնք պիտի ունենան հանգստաւէտ վայրեր, տաք եւ պաղ հոտուն ջուրով, հաճոյքի եւ մարզական վայրեր եւն. :

Բացի Դեքալիայէն՝ կը խորհին շինել ուրիշ վիթխարի խարխիս մը, որով Կիպրոսը պիտի դառնայ Միջին Արեւելքի սպայակոյտի կեդրոն : Պիտի շինուին նոր նաւահանգիստներ եւ ընդարձակ կայաններ 12—15 հազար զինուորի համար որոնք ամառը արձակուողի կ'երթան Եգիպտոսէն :

Ձինուորները կ'աշխատին Դեքալիային ընդարձակ հողը վերածել տասներկու հազարնոց բրնձեղէնութեամբ քաղաքի մը, իր տեսակին մէջ ամէնէն գեղեցիկը, Միջերկրականի շրջանին մէջ : Բնան հազար ծառեր կը տնկուին քաղաքին շուրջը :

Միջերկրականի այս տասը միլիոն ոսկիի գօրանոցը պիտի օժտուի երկաթուղիներով Վերմութեամբ :

Մօտ մէկ միլիոն ոսկի կը ծախսուի նոր հիւանդանոցներու եւ դպրոցներու վրայ : Երեք հազար բանուորներուն վրայ պիտի աւելնան հազար հողի եւս : Այս դործերուն համար դրամ չի ինչպիսիք : Մեծ թիւով արտածողներ, առեւտրականներ իրենց գլխաւոր կեդրոնները Եգիպտոսէն, Պէրսիէն, Պաղատէն եւ ուրիշ Միջին Արեւելքի երկրներէն, կը փոխադրեն Նիկոսիա : Կղզիին լաւագոյն յաճախորդը Գերմանիան է, թերեւս նոյնիսկ աւելի քան Անգլիան :

Դեքալիայի շուրջ գիւղերու օդակ մը կը կազմուի : Դարերէ ի վեր առաջին անգամ կը ծաղկին մօտակայ քաղաքները :

Յորդոսներ կ'ուղղուին դէպի Կիպրոս քաղելու համար երեք դասակարգի մարդիկ — օդափոխութեան դպրոցներ (արեւը, սահնակը, եւ ծովեղբները, որոնք լաւագոյններէն են Միջին Արեւելքի մէջ), դործէ քաղուած Անգլիացիներ (մահերու թիւը նուազագոյնն է հոն) եւ երիտասարդներ որոնք նոր դործեր հաստատել կ'ուզեն :

Այս բոլորին մէջ, Լոնտոն սեւ կէտ մը կը տեսնէ, «Էնտիս»ը : Յոյները որ կղզիին բնակչութեան 80 % կը կազմեն, կ'ուզեն կղզին միացնել Եւրոպայի ամէնէն աղքատ երկրին՝ Յունաստանին : Միացման ամէնէն մոլեռանդ կուսակիցներն ալ գիտեն որ Անգլիա պիտի չթոյլատրէ կցումը, եւ սակայն շարժումը խոր արմատներ ձգած է :

Անդրադառնալով նորից Ծանթի պատուիրակութեան «ձախողութեան», թերեւս երեսուն տարի առաջ տեղին էին նման խորհրածութիւններ, թէ արդեօք Մոսկուայի բանակցութիւններն աւելի արդիւնաւէտ չէ՞ին լինի, եթէ պատուիրակութիւնը գլխաւորած լինէր մի այլ, աւելի փորձ անձնավորութիւն : Բայց երեսուն տարի յետոյ, երբ յօդանոցներն բազմաթիւ պատրանքներ, նորից անդրադառնալ Ծանթի պատուիրակութեան ձախողութեան, առնուազն գտնում ենք անտեղի :

Անհրաժեշտ ենք գտնում այստեղ յիշատակելու վերոյիշեալ պատրանքները մի քանիսը :

Զայաստանի սահմանները մինչեւ Մուշ, Բիթլիս ընդարձակող Ձիւղիմը հետագային Լոնդանում առաջարկում էր տաճկահայ հայրենազուրկ գաղթականներին տեղաւորել Կուբանի շրջանում :

1920 թ. Դեկտեմբեր 1ին, Մտալինը յանուն խորհրդային Ազերբէյջանի, յայտարարում էր Ձանդեզուրի, Նախիջևանի եւ Լեւոնայի Ղարաբաղի միացումը Զայաստանին : Հետագային նոյն Մտալինի հաւանութեամբ Զայաստանի «անբաժան մաս» համարուած հողամասերն անջատուեցին Զայաստանից ու նուէր տրուեցին ուրիշներին : Յայտնի հայ բոլշեւիկ Բ. Բորեանը իր «Արմենիա» գրքում յայտարարում է. «Զայաստանի խորհրդայնացումից յետոյ հողային առաւելագոյն զիջումները կատարուեցին Թուրքիոյ՝ Զայաստանի հաշուին, Կարսի մէջ » :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, հայ ժողովրդին առաւելագոյն զոհողութեան մղելու դիտաւորութեամբ, Մոսկուան չափազործում էր Մեւրի դաշնագիրը եւ խոստանում էր գործադրել այն : «Հայրենական» պատերազմի

ԵՐԶՆԿԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Գ. Ե. Վերջին մաս)

Հին ՕՐԵՐ.— Տեղացի մը կը պատմէ :

Ապտիւլ Զամիտի շրջանին, Երզնկա կարեւոր զին. կեդրոն մըն էր : Եփրատի ափերուն վրայ Վոսիփորի նմանութեամբ շրջահայեաց չէնքերով, պարտէզներով եւ ելակի արտերով զարդարուած էր այս քաղաքը : Գրգ բանակի հրամանատար Մարաշխա Ձէքի Փաշա այս քաղաքին մէջ կը վարէր իշխանավայել կեանք մը :

Դիւերները Եփրատի գոտավայրերէն եւ կարգ մը տուններէն կ'արձագանդէին յաճախ դաշնակի կամ սաղի եղանակներ :

Նախապէս Երզնկայի մէջ դոյուլթիւն ունէին Ասքէրի Բիււտիյէ, Իտատի եւ ատեն մըն ալ Հարպիյէ կոչուած զին. դպրոցներ :

Աշիւթիներէն կազմուած դոնդերուն Երզնկայի մէջ կատարած տոյանքը կը տեւէր վեց ժամ եւ Մարաշխա Ձէքի փաշա տոյանքը դիտելու համար կը շրջապատուէր ամէնէն քիչ 18—20 հոգիէ, որոնք «փաշա»ի աստիճան կ'ունենային :

Եւ այս զին. շրջանակին մէջ տարելով Երզնկացիք յաճախ կը նախընտրէին զին. ասպաղէզը — ԻՆՉՊԻՍ ՊԱՏԱՀԵՅՄԱԻ ԵՐԿՐԱՍՏԱՐԺԸ. Ինչպէ՞ս գերեզմանի մը փոխուեցաւ ամբողջ քաղաք մը, միայն մէկ գիշերուան մէջ :

27 Դեկտ. 1939, Երեքշաբթի գիշեր, ժողովուրդը, ըստ սովորութեան ձգած է իր աշխատանքը : Ամէն կողմ հանդիստ... :

Ո՞վ կրնար դուշակել թէ քանի մը ժամ վերջ այս քաղաքը պիտի կործանի... :

Երզնկացի վաճառական մը, Օսման Արաբատի բերնէն լսեցէք աղէտին պատմութիւնը :

— « Այն գիշեր, ըստ սովորութեան պառկեցայ : Քիչ վերջ անսովոր ձայն մը եկաւ ահանջիւ ու արթնցայ : Նախ կարծեցի թէ քամիօն մըն է որ կ'անցնի կամ մեքենայ մը կը բանի, մինչ այդ սկսաւ երկրաշարժը :

Ժամը երկուքը հինգ կ'անցնէր, անմիջապէս ելայ անկողնէն ու դուրս նետուեցայ :

Յուրա գիշեր մըն էր : Պահ մը երկինքը ու ապա կործանող քաղաքը գիտեցի : Բոլոր տունները փլած էին, փոշիի ամպով լեցուած էր ամէն դի : Անմիջապէս վազեցի քրոջս տունը : Դժբախտաբար խելձ քոյրս, զարմիկներս ու անոնց զաւակները մահացած էին արդէն փրատակներուն տակ : Միայն զարմիկներէս մէկուն կինը ազատած էր իր զաւակներով : Մէկ ժամի չափ աշխատեցայ գիւրեք փրատակներէն դուրս հանելու համար :

Մինչ այդ, փոքրիկ ցնցումները կը շարունակուէին անընդհատ : Այս տեսակ աղէտ մը ոչ տեսնուած է եւ ոչ ալ պիտի տեսնուի :

Դուրանի ուսուցիչ Հաֆըզ Ապտուլլահի 4ետ երբ հեռաձայնի կեդրոնը կը փութայինք զին. օժանդակութիւն խնդրելու համար, տեսանք որ Ուլուճամիլի վերածուած էր փրատակներու կոյտի մը եւ ըսինք իրարու թէ՛ աշխարհ տեղէն խաթ տած է եւ վերջին դատաւարանի օրը հասած :

Գաղթական վախճանից յետոյ այլեւս խօսք չեղաւ Մեւրի մասին, Թուրքիային առաջարկուեց միայն վերադարձնել Զայաստանի անվիճելի մաս կազմող Կարսը, Արտահանը եւ Սուրմալուն : Սակայն շատ չանցած խորհրդ. Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարար Վիլիսնսին, առանց կարմբելու, նոյն այդ հողամասերը յայտարարում էր որպէս անվիճելի սեփականութիւնը Վրաստանի :

Կարիք կա՞յ արդեօք շարունակելու յօդս ցնդած բազմաթիւ պատրանքների թուարկումը :

Վրաստանի պատուիրակութիւնն աւելի կուրող էր եւ նրան յաջողուեց եղբայրական դաշնագրութիւն կնքել խորհրդային Ռուսաստանի հետ, որով ճանաչուած էր ազատ եւ անկախ Վրաստանի գոյութիւնը : Սակայն ինչ եղաւ Զայաստանի ու Վրաստանի հետագայ ճակատագրի տարբերութիւնը : Այն, որ Զայաստանը խորհրդային յայտարարուեց 1920 Դեկտ. 2ին, իսկ Վրաստանը 1921 թ. Մարտ ամսին :

Միթէ պատմագիր Պ. Ալոյսյանեանը ցարդ հասկացած չէ, որ բոլշեւիկեան կառավարութեան համար ամէն մի յանձնառութիւն կամ դրաւոր դաշնագրութիւն աւելի քիչ արժէք ունի, քան թէ այն թուղթը, որի վրայ գրուած է :

Վերջացնելով խօսքս, անհրաժեշտ եմ գտնում յիշեցնելու Պ. Ալոյսյանեանին, որ ծովից ծով Զայաստան պահանջողները Պոդոս Նուպար փաշայի պատուիրակութիւնն էր ու նրանք շրջապատողները, որոնք ուզում էին Զայաստանը կառավարել Փառիկում նստած :

Եթէ կարիք կայ Փանջունիներ գտնելու, Պ. Ալոյսյանեանը լաւ կ'անէր իր շրջապատում փնտըել այդպիսիներին եւ ոչ Դաշնակցութեան շարքերում :

ՀԱՄԱՐԱՊԵՏՈՒՄ ՏԵՐՏԵՐԵՐՆԵՐ

Հեռաձայնի բոլոր հաղորդակցութիւնները խորհած էին դժբախտաբար եւրոպայի անջատուած էին երկաթուղիի գիծերը: Կուսակալն ալ Գեմալի մեկնած էր այնտեղէն կեդրոնի հետ հաղորդակ - ցելու համար:

Ընդհ. դատախազը այն օրերուն երդնկա բե - րած էր դատաարտեալներու խումբ մը, որոնք եւս սկսան փրկուակներուն տակէն հանել եւ ազատել վիրաւորները, միւս կողմէն հիւղակներ շինելով եւ վրաններ կազմելով անոնց համար:

Ի պատիւ այդ դատաարտեալներուն պէտք է խոստովանիլ թէ զրեթէ երեք օր ամբողջ անոնք էին որ օգնութեան փութացին աղէտեալներուն, մինչ չըջակայ զիւրեքէն եկող կարգ մը մարդիկ փոխանակ անոնց օրինակին հետեւելու՝ կողոպու - տով դրացեցան:

40.000 ՄԵՌԵԱԼ. — Սիրելիներու կորուստին պատճառած դաւը մոռցնել տուաւ ինձ վաճառ - տանս եւ մթերանոցիս մէջ զտնուող ապրանքներս, մտքս անդամ չանցաւ զանոնք պաշտպանել կը - դպարտեմքնուն եւ թալանողներուն դէմ:

Հաղարարուր մեռեալներ փութած էին մեր շուրջը:

Նախ սկսանք տուններու պարտէզներուն մէջ, փորուած փոսերու մէջ թաղել զանոնք: Սակայն այս տարածատեղան միջոց մը չէր: Ուստի, շար - փին երբորդ օրը բացինք խոշոր հասարակաց փոս մը որուն մէջ թաղեցինք հաղարարուր հոգիներ, առանց կրօնական արարողութեան եւ իրենց հա - դուստներով:

Երդնկա քաղաքին մէջ մեռնողներուն թիւն էր 16.436 իսկ գիւղերով միասին 40.000:

Միայն զօրանոցներն ու զին. դպրոցը կան - դուն էին մնացած:

Եարժը իր աղոթելովները գործած էր յա - ջորակաւն այլեւնորու ձեւով: Կարգ մը կէտերու վրայ ամէնէն ամբողջութեամբ չէր քրքրել իսկ հիմնադա - տակ եղած՝ իսկ ուրիշ տեղեր ալ ոչ մէկ աւեր գործուած էր:

Այն գիշեր, զաւկիս հետ, կարողացանք 15—20 հոգիի կեանքը փրկել, աղատեցինք նաեւ երկու տարեկան մանուկ մը, որ դտանք ծխեւելոյզի մը մէջէն:

Այսպէս, գիշերային զգեստով մինչեւ առաւօտ փողոցները աշխատեցայ եւ ուրիշներուն օգնեցի: Միայն յաջորդ օր տեղեկացայ թէ կողոպտուած են վաճառատանս եւ մթերանոցիս մէջի ապրանք - ներս:

Երտալը, բնաւ չցաւեցայ: Երկրաշարժը փո - խած էր մարդոց մէջ ամէն ինչ: Հանդիպեցայ կա - հաղործի մը որ փառք կուտար իր մեռելները գը - տած բլլալուն համար եւ կ'ըսէր թէ կասկածէ ա - դատած է:

Երդնկայի մէջ առ յաւէտ մարեցան հաղարա - ւոր ընտանեկան յարկեր:

Երդնկայի շարժէն վերջ, ժողովուրդը զբը - կուած էր Կազիանթէյ, ուր մնացած են ատեն մը եւ վերադարձած:

Այս վերադարձին ժողովուրդը տեղաւորուե - ցաւ վրաններու մէջ:

Ամբողջ երկրին եւ արտասահմանի մէջ կա - տարուած հանդանալութիւններէն հաւաքուեցաւ 16—18 միլիոն ոսկի: Եթէ նկատի ունենանք դրա - մին այն ատենուան գնման կրողութիւնը եւ նը - լիրուած շինանիւթերուն քանակը, պիտի կրնանք

ըսել թէ այն ատեն կարելի էր երգնկան կրկին եւ նորոյ կառուցանել:

Սակայն այդպէս չէ եղած: Երեսուց եւ ամէ - նէն առաջ պետ. չէնքերը, մարդաղաւտ, արդիա - կան գերեզմանոց, արձաններ եւն. որոնք տեղի տուած են ժողովուրդին արդար գանգատներուն:

Ռուսմանիայէն եկած ատաղձներն ալ գործած - ուած են «Սարաճօղլու մահալլէսի» շինութեան:

Երեսուց գերեզմանատունը դէպի «Գրալլէ» ուղղուած չըլլալով ժողովուրդը հոն չի թաղեր իր մեռեալները եւ կը նախընտրէ «Թէքլիպապա» գե - րեզմանատունը:

Երբ ժողովուրդը կ'ապրէր վրաններուն տակ, կանգնուեցաւ «Իսմէթ Ինէօնի» արձանը:

Երկրաշարժին երբորդ օրը երբ Իսմէթ Ինէօ - նիւ կ'այցելէր Երդնկա, խոստացաւ ժողովուրդին թէ, պիտի սքըւելն իրենց արցունքները եւ նոր քաղաք մը պիտի կառուցուի, սակայն քաղաքը չշինուած իր արձանը կանգնուեցաւ:

Վերջապէս խորհած են նիւթապէս վարձատ - րել շարժէն վնասուողները: Նոյն ատեն Երդնկա - ցի մը կը դարձանուէր Անդարայի հիւանդանոցը, որուն երբ կ'ուզէն հինգ ոսկի իբր օժանդակու - թիւն, այս վերջինը կ'ըսէ. — «Միլիոնաւոր ոս - կիներէն աչքա՞նք ինձի բաժին ինչու»: Իր այս խօսքին վրայ, ներկաները զինքը կը նկատեն ժխտական մարդ մը եւ երբ կ'ըլլէ հիւան - դանոցէն, անմիջապէս Երդնկա կը զրկուի ոստի - կանական հսկողութեան տակ:

ԵՐԶՆԿԱՅԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — Արեւելքէն Ա - րեւմուտք եւ հիւսիսէն հարաւ երկարող ճամբա - ներուն վրայ գտնուելով եւ իբրեւ վաճառաւաճ քաղաք. Երդնկա մեծ կարեւորութիւն ունեցած է պատմութեան ընթացքին:

Մեղի ծանօթ չէ թէ որոնց կողմէ հիմնուած է այս քաղաքը: Հայ պատմիչներ անոր հիմնադրու - թիւնը կը տանին Քրիստոսէ առաջուան տարիներ - ուն:

24 Յուլիս 1916ին ինկած է Մօսկօֆներու ձեռ - քը եւ մէկուկէս տարի ետք, 26 Փետր. 1918ին ա - դատադրուած: 29 Հոկտ. 1938ին երկաթուղին հոն հասած է: 24 - 27 - 12 - 939ին պատահած է վերջին երկրաշարժը:

(«Վարան» 10 Դեկտ., 1952):

«ԱԿՕՍ»Ի ԲԱՅՄՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒՐ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Գ. ԻՓԷԿԵԱՆԻ

Նոր ստացանք Պէյրութի «Ակօս»ին բացառիկ թիւը, ամբողջովին նուիրուած ողբացեալ Գաս - պար Իփէկեանի, (128 էջ: Պատկերազարդ):

Գլխաւոր նիւթերն են. — Մարդը եւ իր գործը. — Գրագէտը. — (Ե. Տարօնեան եւ Մ. Պարսամ - եան). — Թատրոնի խնկարկուն (Ն. Բեդլար եւ Ն. Աղբալան). — Քաղաքագէտը (Օ. Թոփալեան):

Ծաղկեփունջ: — Խմբագրութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Ակօս», որ կը հրատարակուէր ութ տարիէ ի վեր, երկու ա - միսը անդամ մը, Յունուար 1էն սկսեալ լոյս պի - տի տեսնէ իբրեւ ամսագիր (80 էջ):

... «Սփիւռքի մեր տարեց թէ երիտասարդ լաւագոյն գրողները, ԱԿՕՍԻ ցարդ հրատարակած 49 թիւերուն մէջ» (չորսը 6500 մեծադիւր էջ) մշա - կեցին զըսականութիւն մը, որ անժխտելի արժէք

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅՆԵՐ

ՍԱԼԷՆ ՏՐ ԺԻՌՈ. — Մեծ աղահանք մը, որ քաղաք է, եւ ոչ ալ գիւղ: Ծովի ջուրէն կը պայտ - րատեն աղը եւ ուրիշ կարգ մը կարեւոր բաներ:

Ծուրջ չորս հազար բնակչութիւն կապուած է գործարանին հետ: Սեփականատէր չկայ, ամէն ինչ ծովը եւ Ռոն դետը իրենց գրկին մէջ առած են այս աղահանքը: Երկու կամուրջներ կան (Առլի եւ Թարասգոնի): Վերջին պատերազմին Գերմանա - ցիները, աքսորաւայրի վերածեր էին: Իսկ մեր հայ հայրենակիցներէն անոնք որ ԵրԶՆԵՐ տեսած են, անոր կը նմանցնեն: Հոս է որ Ռոն գետը կը լեցուի ծովուն մէջ: Չորս կողմերը ճահիճ:

Ամառը անտանելի է մթեղներու արշաւը: Զրօսանքի վայրեր ալ կան, բայց մթեղները հան - դիտ չեն ձգեր: Ծահու աղբիւրներն են առատ ձուկ, որս, վայրի հաւեր եւն.: Նաեւ առատ գինի. եւ բրինձ, վառելիքներ եւ բնակարանի յարմա - րութիւն: Հոս կան 31 հայ ընտանիքներ. 25—30 տարիէ ի վեր, (129 անձ): Անոնց 29ը այրեր են, մինչեւ 55 տարեկան, 28ը կիներ՝ մինչեւ 48 տա - րեկան, 45 մանչ՝ մինչեւ 25 տարեկան, 26 աղ - ջիկ մինչեւ 20 տարեկան: 30 տարուան ընթացքին մեռած են ինը հոգի, որոնց 4ը այր, 3ը կին, եր - կուքը մանուկ:

Առլ քաղաքին մէջ որ 39 քիլոմէթր հեռու է, հայ աղջիկներ եւ մանչեր կը յաճախեն գիւրջօ - թիկ ձեմարանը: Հայ այրերը կ'աշխատին դոր - ծարանին մէջ եւ իւրացուցած են արհեստը: Ու - նինք երկու կօշիկաւոր եւ մէկ ժամագործ: (Յով - հանէն Պուլապեան Վանի Լիդը գիւղացի) կ'օգնէ իրեն զիմողներուն:

Երկու հայ տղաք օտար աղջիկ առած են, իսկ երկու հայ աղջիկներ ալ օտարի հետ պաակուած: Տարին 3—4 անգամ կ'այցելէ Հայկազուն քանյ. Բանտիկեան, Մարսէլէն եւ կը պատարագէ գի - չերանց, շաբթու մէջ:

Առլի մէջ կ'ապրին 15 հայ ընտանիքներ, (60 անձ): Բոլորն ալ սեփական գործի տէր են եւ լաւ փիճակ ունին, իբրեւ չըլուն վաճառորդ, կամ գերձակ, կօշիկաւոր, սափրիչ եւն.: Ծանօթ են բնիկ Այնթապցի տէր եւ տիկին Ա. Կիւլէսէրեան, որ եղած է խմբապետ ինքնապաշտպանութեան ա - տեն բուռ մը քաջերուն: Գերման զրաւման ատեն ալ, երբ թշնամին քաղաքին մէջ էր, հայի. եւ Փրանս. եռագոյնը պարզեց իր տունին վրայ: Մե - ծապէս օգնած է իր հայրենակիցներուն, եւ դրամ տուած, որպէսզի առեւտուրով դադարին:

Աղբ. կեանքը մեռած է: Ոչ միջ շարժում: Երբ կային Դաշնակցական ընկերներ, կար նաեւ ե - րանդ ժողովուրդին մէջ:

Ե. ԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

մի կը բերէ մեր նորագոյն գրականութեան:

... Պիտի ջանանք համախմբել մեր շուրջ գրչի լաւագոյն ներկայացուցիչները Սփիւռքի, հանդի - րատելով անոնց որքան բարոյական՝ նոյնքան ալ նիւթալիմ յեռակէտ մը: Պիտի չմոռնաք ու չան - տեսներ նաեւ այն նորերը՝ «որոնց ճակտին դպած է Աստուծոյ մատը»:

Տարեկան բաժնեգիրն 18 լիբ. ոսկի: Հասցէ. — Rédaction AGOS, B. P. 1245, Bey - routh - Liban:

ՆԻԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԽԱՆԹԱՇԵԱՆ

Աղբըսանդը Մանթաշեանի մահուան տարե - դարձին առթիւ, «Այսօր» խմբագրական մը նը - լիրած էր 1952 Նոյեմբեր 4ին:

Գրութիւնը վերէն վար լեցուն էր կոպիտ սը - խաղներով:

— «Աղբըսանդը Մանթաշեանը բացառիկ դէմք մըն էր կովկասահայ բարերարներուն մէջ», գրում է թերթին խմբագիրը «Անոր կեանքը եւ գործը պէտք էր որ ամփոփուած ըլլային հատորի մը մէջ, որմէ մեր նոր սերունդը կարենար երբեմն քաղել թերագրութիւններ: «Մենք իսկ չունինք ձեռքի տակ՝ որեւէ գիրք անոր մասին, եւ յիշո - դութեամբ միայն կրնանք քանի մը դրուագներ տալ իր կեանքին»:

Ուրեմն Պ. Խմբագիրը լուր չունի, որ այդպիսի գրքիկ մը կայ: ԱՌԱՔԵԼ ՍՍՐՈՒՆԱՆ, Մանթաշ - եանի առաջին գործակատարը, գրած է անոր կեանք իւր գործունէութեան մասին, բաւական մանրամասն, «ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԽԱՆԹԱՇԵԱՆՅ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆ ԵՒ ԲՆԱԳՈՐԾԸ»: (Տպ. Վիչինա Միլիթարեան տպարան, 1931ին, 220 էջ):

Աւելի վարը կը գրէ.

— «Իրմէ դրամ ուղղողները շատ էին ու ըս - պառնական ալ, յեղափոխական կաղմակերպու - թիւներէն: Ստիպուած էր Մոսկուա հաստատ

ուել, անոնցմն ազատելու համար»:

Բոլորովին անհիմն են այս տեղեկութիւննե - րը: Ա. Մանթաշեանը երբեք խոյս չէ տուած «յե - ղափոխական կաղմակերութիւններէն», երբեք սպառնալիք չէ ստացած, ոչ ալ Մոսկուա հաս - տատուած:

Ա. Մանթաշեան հաստատուել էր, ոչ թէ Մա - կուա, այլ Պետերսբուրգ (Լենինգրատ): Ոչ թէ խոյս տուած էր յեղափոխականներից, այլ Պետը - բուրգում բացել էր առեւտրական գրասենեակ: Որտեղից աւելի դիւրաւ կրնար յարաբերու - թեան մէջ մտնել, թէ արտասահմանի եւ թէ Ռուսաստանի կեդր. քաղաքների հետ:

Ճշգրտու համար թէ Աղբ. մեծ բարերարը չէր փախած Կովկասից, փոքր փաստ մը:

1905ին Կովկասում սկսան հայ - թաթարական կռիւներ: Այդ կռիւներից չազատուեց նաեւ Թիֆ - լիզը: 1905ին Նոյ. 22ի գիշերը հոն տեղի ունեցան կռիւներ: Ամիսներ առաջ հայ զինուորները Փե - դայիները զրաւել էին Թիֆլիզի կարեւոր դիրքե - րը, գրեթէ, չըլլալատեղով բոլոր թրք. թաթարա - սը (Եջիթման Բազար): Երբ որ Նոյեմբեր 22ին ըս - կըսաւ կռիւը, Հայերը կազմ եւ պատրաստ դիմա - տրեցին բոլոր դիրքերից:

Ճիշդ այն ատեն Թիֆլիզ էր գտնուում Ա. Մանթաշեանը, ի՞նչ ըրաւ:

Ամիջապէս կարգադրեց իւր գործակատար - ների միջոցով որ տաք հաղուստ, բրդէ գուլբայ, կօշիկ, եսպիւնաք, եւ բաշլուգ ուղարկեն դիրքե - րում կուռող տղաներին: Դարձեալ, իր կարգա - դրութեամբ, Թիֆլիզի Սոդալի թաղի մէջ բաց - ուեցաւ մի մեծ ճաշարան, ուր ամէն օր տոնեակ

ներով ոչխարներ էր մորթում, եւ մօտ ամէն օր մօտ 4 — 5 հարիւր զինուորներ բոլորովին ճրի ճաշ էին ուտում: Բացի սրանից, ամէն օր, կէս օրին եւ երեկոյան, հսկայ կաթնասնոր տաք կե - րակուրներ փոխադրում էին դիրքերում զինուոր - ներին: Եւ այս տեսեց ամիսներով:

Ուրեմն Մանթաշեան ոչ միայն չէր փախած յեղափոխականներից, այլ շատ մօտէն հետեւում էր նրանց շարժումներին եւ ի հարկին օգնում էր նրանց:

Այս առթիւ ասենք որ այն ատեն, 1903ից, այսինքն եկեղեցական կալուածների գրաւումից մինչեւ 1905 — 1906 Կովկասի մէջ տէր ու տիրա - կանն էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ռամկավար թերթը գրում է.

— «Անգամ մը Թիֆլիզի Հայոց առաջնորդը, Եթէ չենք սխալիւր Գեորգ Արք. Սուրենեան (այսա Գեորգ Ե. կաթողիկոս) հայ բանաստեղծ — յեղա - փոխական գործիչի մը հետ Մոսկուա կը հասնէ եւ ժամադրութիւն կ'ուզէ Մանթաշեանէն, ներկա - յանալու համար իրեն: Մանթաշեանը կը պատաս - յանէ «Հայ եկեղեցւոյ բարձրաստիճ. պաշտօնեայ մը պէտք չէ իմ ոտքը դալ, այլ ես եմ որ պէտք է տնոր ոտքը երթամ»: Եւ այդպէս ալ կ'ընէ»:

Այդ թուականին Թիֆլիզի առաջնորդը ոչ թէ Գեորգ Սուրենեանն է, այլ Գարեգին արք. Սա - թուենեան, իսկ «հայ բանաստեղծ — յեղափոխա - կանը» ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ մեծանուն գրագէտը Ա. Ահարոնեանը:

(1) ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ՊԵՂԵ

Ճառ մը եւս խօսելով ազատագրութեան փառաբանութիւնը, որ տեւեց չորս օր, զօր. Նեկիպ խոստացաւ ի հարկին զոհել իր կեանքը, « Գրեկելու համար Նեկոսի հովիտը օտար զօրքէ »: Իր ուղածն է հազար անձնագործ յանուն եգիպտական դատին: Զօրավարը չեղտեց:

« Մեր պարտքն է ստանձնել ամէն զոհո՞ղութիւն՝ Նեկոսի հովիտը փրկելու համար ատելի թշնամիէն՝ գրաւան զօրքէն: Ինչ որ եգիպտոս կատարեց անցեալ տարի Յուլիոս 23ին՝ փոքր յաղթութիւն մըն էր միայն: Մենք այժմ կը դործենք մեծ յաղթանակին համար, — ազատագրում օտար դրաւումէ, փրկութիւն թշուառութեան եւ տղի-ատկեան երկիւղէն: Վերջական յաղթութիւնը կախում ունի ձեր միութենէն եւ ճիշդութենէն »:

Զօր. Նեկիպ փակելով փառասփոյնը, կրկնեց իր երդումը ներկայ բազմութեան հետ, — « զոհել կ'անենք եւ արիւնը յանուն ազատութեան »:

Այս առթիւ յայտնեց թէ Ազատագրութեան ճակատը, որ կազմուած է քաղաք. կուսակցութեանց լուծումէն ի վեր, իր կեդրոնը պիտի բաժնայ Փետր. 4ին:

Այս թուականը դիտմամբ նշանակուած է: 1942 Փետր. 4ին էր որ անգլ. զորահազար կառքեր եւ հետեւակազօրքը կը պաշարէին արքայա-կան պալատը, մինչ Գահիրէի անգլ. զենայանը կը պահանջէր Զարուքէն վարչապետ անուանել Նահապետ փառն: Զարուք տեղի տուաւ այս վերջնապահ անգլիկ անգլիստին: Բայց երբեք չմոռցաւ զայն: Բա՛նալն ալ չմոռցաւ: Զօր. Նեկիպ իր Յուլիոսն մէջ կը պատմէ. — « Երբ անգլ. հրատապները ճամբայ բացին մինչեւ պալատ, 1942 Փետրուար 4ին, ես միակ սպան էի որ կը հրաժարէի, բողոքելու հա՛մար այս անթոյյատելի յարձակման դէմ: Ես հրաժարեցայ յանուն ամբողջ բանակին »:

Նորակազմ ճակատին կեդրոնը պիտի բացուի Զարուքի անձնապահ գունդի զօրանոցներուն մէջ: Մասնաճիւղեր պիտի կազմուին նաեւ գաւառի մէջ: Կիներն ալ պիտի ընդունուին ճակատին մէջ:

Որոշուեցաւ փակել Ռումանիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի եւ Պոլիարիոյ եգիպտ. դեսպանատները: Այդ երկիրներուն վերաբերեալ գործերը պիտի վարեն Մոսկուայի եւ Փրակայի դեսպանութիւնները:

ԱՆՆԱՏՈՒՐ եղաւ մահապարտ մը, Փիէռ Բլեմանի, որ թերթ եւ կուսակցութիւն հիմնած էր զրաման տոնէր, իսկ 1942ին արեւելեան ճակատ դաշած էր իրեն կամաւոր: Առժամայէս տարտ ձգուեցաւ:

ՕՂԱՆԱՒ ՄԸ ԲՈՆԿԵՑԱՒ Մարտենիոյ մէջ: Բոցերուն մէջ ամիսացան 15 ուղեւորներ եւ չորս օդաչուներ:

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ պահանջուեցաւ, Քրաքովիոյ մէջ (Լեհաստան), քահանայի մը եւ երկու քահանայիներու դէմ, որոնք կը մեղադրուէին իրեն լրտես:

Պ. Սահակ, իրաւագէտ, Երանուհի եւ Սիրանոյշ Բիրազեան, ցաւ ի սիրտ կը հաղորդեն իրենց սիրելի ըրող եւ մօրաքորոյ:

Օր. ՆԱԶԻԿ ՔԻՐԱԶԵԱՆԻ մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 25ին, 78 տարեկան հասակին:

Յուդարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը հինգշաբթի, 29 Յունուար, ժամը 2ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Մահագոյ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Ն. Զօրայեան, Պ. Վահան Զօրայեան, Տէր եւ Տիկ. Գեղամ Զօրայեան, Պ. Ժան Զօրայեան, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Սերոբեան, Ինչպէս նաեւ Սերոբեան, Հայէշեան, Քըլլեան, Փունարճեան, Թօփալեան ընտանիքները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսայի, կեսբայրին եւ ազգականին:

Պ. ՆՇԱՆ ԶՕՐԱՅԵԱՆԻ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունուար 24ին, 66 տարեկանին, իր ընկալարանին մէջ, 3 rue Adolphe Chérioux, Իսի լէ Մուլիոն:

Յուդարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, չորեքշաբթի Իսիի գերեզմանատունը: Հաւաքուիլ իր ընկալարանը ժամը 10.30ին:

Մահագոյ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրր այդ նկատել:

Ա. ԶԱՅՊԱՂԵԱՆ

ՄԱՐԶԻՉ - (ՄԱՍԻՐ)

(Պետական վկայական)

Կը խնամէ թէ իր քով եւ թէ տուններու մէջ: Պաշտօնական ստացադիր կուտայ արկածի եւ ընկերային ապահովագրութիւն ունեցողներուն:

Դիմել՝ 49 rue des Petites Maries, MARSEILLE

Tél. CO. 76-47

ՀԱՄԱԶԳՍԵՒՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, Café Régenti վերնայարկը:

Դասախօս՝ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Մ. ՆԱՆԱՇԵԱՆ: Նիւթը՝ Եղիա Տէմիրճիպաշեան: (Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantes թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՐԱՔՍ
ARAXE
ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ
Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան Ծրանստ 1000 Փր., Արտասահման 1400 Փր.: Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)
Tél. Tru. 47-48 C.C.P. Paris 7065-15

Մակօր. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 Փրանք թիւը: Լոյս տեսաւ Դ. Քիւր:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԻՍ

ՀԱՅԿԱՆՈՒԾ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Salle Gaveau, 45 - 47 rue la Boétie, Կերակի 8 Փետրուար ժամը 17ին:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ. — Ա. մաս. — Հայ եւ օտար կրօնական երաժշտութիւն: Բ. մաս. — Երոպական դասական երաժշտութիւն: Գ. մաս. — Սփիւռքի հայ երաժշտութիւն: Դ. մաս. — Հայաստանի երաժշտութիւն:

Գին՝ 100ֆ 600 Փրանք:
ԴԻՄԵԼ՝ Սալ Կալօ: Տիկին Նոյմի Պօյաճեան, 83 rue d'Aboukir (2), Tél. Cen. 48-69 եւ հայ դրամադաններուն:

ԼԱԻԱԳՈՅՆ

ԿԵՐԱՍԵՂԵՆ ԵՒ ՖՈՒՐՆԻԹԻՐ

Դերակնքու համար

ԿԸ ԳՏԵՈՒԻԵ

Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ ՄՕՏ

66, Rue Nationale, MARSEILLE

Téléphone: Colbert 33 - 22

Լաւագոյն ապրանք ամենատաժամ գնով:

ԱԼԲԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ
ՏԱՆ ԱՆԱԿՆԱՍԸ

Երգայնակներու (տիւք) մեծ հաստատութիւնը, ԱԼԲԱԶ տօնական օրերու առթիւ հրապարակ հանած է «տիւք»ներու նոր շարք մը:

Դերասան ԳՄԻՐԵԱՆԻՆ 6 լաւագոյն արտա-սանութիւնները:

Նոյնպէս ՈՒՏԻ ՀՐԱՆԴԻ Հայերէն եւ ուրիշ արեւելեան ոճով երգուած հեղինակութիւնները, 15 տիւք:

Նախորդ հայկ. ժող. երգերու ճոխ մթերոյլը ներկայիս մեր երգչացանկը բարձրացած է 75ի: Այս բոլոր կեդրոնացած պիտի դառնայ.

1. — ԱԼԲԱԶ՝ Մարտի 23 rue St. Barbe (կեդրոնակէր):

HATCHERIAN Լիւն, 65 rue Dunois:

Այս երեք կեդրոնակէրներուն մէջ «փիկրի»ներ հաստատուած են: Փափաքողները կրնան ներկայանալ՝ կատարելու համար իրենց ընտրութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱԽԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրկուին, սովորական հաւաքակցին:

ԱՆԻԷՒ. — ՊՈՒԱ. ԳՈՒՈՄՊ. — Կապ. իրաւ. մաս. — նաճիւղին ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Պուա Գոլումպի կայարանին դիմացի սրճարանը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնդարայեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշգրտա-ւաւ:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի հայերէնի դասաւանդութիւնը այս հինգշաբթի Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévis, ժամը 20.30էն 22.30: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Խնջոյք. — պարահանդէս, Վարդանանցի տօնին առթիւ, Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Փետր., ժամը 14—24:

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ շաբաթական հաւաքովը այս չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Բատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի դերասանապետ Պ. Ա. ՇԱՀԱԹՈՒՆԻ: Նիւթ՝ «Իրաւասնի ստեղծագործական կարողութիւնը»: Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Մարտի 23 Հայ Արինե-րու եւ Արեւոյշներու կողմէ Վարդանանցը կը տօնուի Մարտ 1ին, կիրակի ժամը 14էն մինչեւ կէս դիւեր, Սալ Մաղնոյի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Լիւնի Ֆր. Կապ. իրաւ. մաս. — պարահանդէս, 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Պէլլիլի Հ. Յ. Դ. Ռոս-տոմ խումբի տարեկան ընկերահամակրական խնջոյքը՝ Մարտ 1ին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ. — Մարտի 23, Մ. Կարապետեան. — Պ. Harry Burtի կրնաք դրել «Հայերենի» հաճեցով. — 212 Stuart Street, Boston, Mass.(USA.):

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՅԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍԸ Այս կիրակի, ժամը 15ին, Salle Voltaire (Rue Voltaire, Alfortville):

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւն եւ օրերէն աշակերտներու կողմէ: Հայկական պարեր: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները եւ դպրոցին բարեկամները:

ԾԱՆՕԹ. — Մեթրօ Էթօլ Շարանթօնէն առնել թիւ 103 հանրակառքը եւ իջնել իւր Ինիօնի կայանը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Շաբաթ 7 Փետր. ժամը 20.30էն կէս դիւեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեթօ Բաշանի մասնաճիւղին հանդէսը Պանեթոյի աղջկանց դպրոցին սրահին մէջ: Ծոխ յայտադիր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՎԿԱՅԵԱԼ ՀԻԻԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ Անտիյիի ծերանոցը անմիջական պէտք ունի վկայեալ (diplôme d'Etat) հիւանդապահուհիի մը, հայ թէ ֆրանսացի: Լաւ վճարուով:

Անմիջապէս դիմել Աղքատախնամի փոխ-ատենպետ՝ Պ. Արմենակ Աճէմեանի: 56 rue Lafayette, Paris (9): Tél. Pro. 03-19:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

V E T T E R

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

ԿՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆէքցիոնի տուն մը կը փնտռէ entrepreneurներ այր մարդու վեստ peignéeի համար, Ա. կարգի:

Ներկայանալ նախընտրով Ets. Boret, 128 Rue de Turenne, Paris (3): Հեռ. Tur. 59-59:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1160 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գիծ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeu 29 Janvier 1953 Հինգշաբթի 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ՕՐԸԹԵՐԹ

29-րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6978-Նոր շրջանի ԲԻՆ 2389

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Մեծ ԽՍՀՄ

ԻՐԱՆԻ ՄԱՐԵՑԻՆ ՄԵՐ ՄՈՒԽԵԸ

— « Դէպի տուն, դէպի տուն : Ոչ հատուցում, ոչ ալ կցում... » :

Լենինի այս խելագար կանչին 36 տարի ետք, ապաւններ միայն կը փորձուին հարցնել, — Ինչո՞ւ կորսնցուցինք Արեւմտեան Հայաստանը :

Ամբողջ երկրամասը փրկուած էր՝ ուսական եւ հայկական արեւմուտ : Սեւ Օղու ափերէն մինչեւ Վան :

Հող ունէինք մեր ոտքերուն տակ : Մարդիկ արդէն գործի լծուեցին : Աւերակները կը մաքրուէին : Քանդուած բոլորը կը վերաշինուէին : Վարուցան եւ աշխատանք ամէն ճակատի վրայ :

Յանկարծ կարմիր փոթորիկ մը պայթեցաւ Մոսկուայէն : Ռեալուցիոն : Եւ մեր լեռներն ու գաւառներն ալ ցնցուցան :

Բռնապետութիւնը խորտակուած էր արդէն, 1917 Փետրուարին : Եւ ամէնէն աւելի դո՛ւ ինչ փոքր ժողովուրդները :

Չէ՞ որ ամէնէն առաջ անոնց գլխուն կ'իջնէր բռնապետին անողորմ թաթը :

Նոյնիսկ նորեկներու նշանախօսքէն կը արօգաւոր Արեւմտեան Հայաստանը :

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքի ձեռքէն կ'ըսէին, որ մեր հայրենիքին այդ մասն ալ, եւ կրնար իր ինքնուրոյն վարչութիւնը ունենալ : « Մինչեւ անկախութիւն », — ինչպէս կը խոստանային :

Չուշացաւ քստմունքի՝ կեղծիքը, — « Դէպի տուն » :

« Սովետ. Գրական. եւ Արուեստ » յօդուածագիր այս առթիւ կը յիշէ Վ. Տէրեանի մէկ տեսակցութիւնը՝ Լենինի հետ : Անցուցարձ մը որ անգամ մը եւս կը պատռէ Լենինի - Սթալինեան « Կոմունիստ » գունաւոր դիմակը :

Վ. Տէրեանն է որ կը պատմէ, երբ, 1917 Նոյեմբերի վերջը անձամբ Սթալինի յանձնած էր իր զեկուցագիրը :

— « Այսօր դրոյց ունեցայ այդ առթիւ եւ ընկեր Լենինի հետ... Նա շատ լաւ վերաբերեց եւ պարզեց, որ երբ ինչն ասում է զորքերը հանել Հայաստանից, գրանդ ուզում է ասել, թէ՛ երբ Հայերը պահանջեն այդ, որպէսզի նրանց վրայ ճշդում չլինի Ռուսիայի կողմից եւ նրանք ստիպուած չլինեն ուսական օրինաւոր ընդունելու : Իսկ Հայերի ապահովութեան համար, եթէ նրանք այդ կամենան, նա բնաւ դէմ չէ, որ մնան հարկաւոր եղած զորամասերը » : (Վ. Տէրեան, Երկերի ժողովածու, հատ. 4, 1925, էջ 402-403) :

Եթէ « Գաղտնիք Հաւատարմութեան »-ը կամ նոյն շարքէն դիւրեւ մը կարդացած էք, բարեհաճեցէ՛ք բաղդատել եւ դատել :

Ամէնէն վարպետ « ճիգլիտ »-ն ալ ափի ի բերան պիտի մնար այս պատկերին առջեւ :

Ինչ նրբամտութիւն, — Մեր զինուորները կը քաշենք որպէս զի... Իսկ եթէ կ'ուզէք... » :

Գիտնալով հանդերձ որ, Թուրք զօրքը եւ խուժանը կը սպասէին ակնդէտ : Արդէն սկսեցին շարժել, քայլ առ քայլ հետեւելով Ռուսերու փախուստին :

Եւ պատահեցաւ անխուսափելին :

Հրաշքի դար չէր, որպէսզի ափ մը հայ զինուորները պահէին Արեւմտեան Հայաստանը, սպառազէն եւ ստուարաթիւ բանակի մը դէմ : Անոնք իրենց ուժէն վեր փորձեցին ալ կատարեցին, հասնելով մինչեւ Երեւանի դուռները :

Մոսկուայի սարքած քայքայութեն ետք, այլ եւս աւելորդ է խեղճանալ, ամբողջ մեղքը ձգելով « զերմանօ - թուրք եւ անգլո-ամերիկեան իմպերիալիստներին » վրայ :

Նոյն անխելութեան հետեւանքով էր որ բոլշեւիկները գլխիկոր ստորագրեցին Պրեսթ - Լի - թափսի խայտառակ դաշնագիրը : Թուրքին ձգեցին ուրիշ հայկական հողեր :

Լայն բացուած էր ճամբան, դէպի Պաթում, Կարս եւ Արտահան : Եւ Չիչերին ինքն էր որ կը արտմտէր թէ Թուրք զօրքը « կ'աւերէ երկիրը եւ կը բնաջնջ գիւղացի բնակչութիւնը » :

Ահա թէ ինչպէս մարեցին Արեւմտեան Հայաստանի մուկը, միեւնոյն ատեն խախտելով 1914ի սահմանները :

Վ. Տէրեանի անխել բարեկամները ի զուրկը փորձեն գլխիկայր շրջել պատմական փաստերը :

Օ Ր Ը Թ Ի Ն

ԱՏՐԻՆԵՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Արարուած առաջին :

Ամերիկեան մանկապարտէզի մը վարժուհին, իր դիմացը շարուած երախաներուն ցոյց կուտայ Միացեալ Ազգերու դրօշակները եւ կը յիշէ իւրաքանչիւր պետութեան անունը :

Արարուած երկրորդ :

Երբ կարգը կուգայ թրք. դրօշին, աշակերտներէն մէկը, Ատրինէ Աղապլար, որ հինգ տարեկան է, յանկարծ ոտքի կը ցատկէ ու կը պոռայ .

— Ես այդ դրօշակը չեմ սիրեր... Թուրքը չար է... :

Կը պոռայ եւ դասարանէն դուրս կ'ելլէ՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս Կրոմիքօ մը կամ Վիշինսքի մը կը մեկնեն Ապահովութեան խորհուրդին նիստէն... :

Արարուած երրորդ. —

Չարաճճի Ատրինէն, շունչը կ'առնէ պարտէզը եւ կը սկսի ձիւնազնդակներով ուժգնօրէն իր դասարանին պատուհանները : Վարժուհին ներս բերել կուտայ զինքը եւ կը հրամայէ որ « օրիորդ, իրիկուան կէս ժամ ուշ տուն պիտի երթայ... » :

Այդ սարսափելի հրամանը հազիւ արձակած, վարժուհին կը հեռաձայնէ քանի Ատրինէի մօրը՝ ցաւ յայտնելու համար թէ « աստ'նկ երախայ կը մեծցնէք, Տիկին » :

Տիկին Աղապլար — ծագումով ոչ - հայ, բայց հոգիով Հայ եւ Դաշնակցական — կը պատասխանէ .

— Օրիորդ, դուք լուր ունի՞ք թէ իմ Ատրինէն մեծ հայրիկին ու մեծ մայրիկին ծնողքին ինչ պատահած է : Չէ՞ք գիտեր : Ըսեմ, Թուրքը սպաննած է... Գիտէ՞ք թէ Ատրինէն հօրը ժողովուրդին ինչ պատահած է : Չէ՞ք գիտեր : Ըսեմ, Թուրքը կոտորած է, կողոպտած է, չարաշարժ է եւ հազարամէկ տեսակ տառապանքներու ենթարկած է... Իմ ծագուիկս յաճ է այդ ողբերգութիւնը իր հօրմէն ու եթէ կ'ուզէք, մաս մըն ալ ինձ մէ : Չհամարձակիք ստիպելու իմ ծագուիկս որ սիրէ ոճրագործ ազգի մը դրօշը... :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Պոլսոյ ազգ. գործերը

Պոլսոյ « Ժամանակ »-ն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը, վերապահութեամբ. (20 Յուն - ուար) .

Անցեալ շաբաթ օր — 17 Յունուար 1953 — արձագանգ եղած էինք կարգ մը թուրքերէն թերթերու մէջ հրատարակուած հետեւեալ լուրին .

« Հայ համայնքին կալուածները մատակարարելու համար ընտրուած միւթէվէլիներու մարմինը աշխատանքի ձեռնարկեց եւ իր առաջին նիստը երէկ առաւօտ դումարեց կուսակալութեան պաշտօնատան մէջ, կուսակալ - քաղաքապետին նախագահութեան տակ » :

Այս մասին կուսակալութեան, Պատրիարքարանի եւ վարչութեան մօտ, նոյն օրն իսկ քննութիւն կատարած եւ արդիւնքը հաղորդած էինք, գրելով թէ վարչութեան կարեւոր անդամներէն մէկուն յայտարարութեան համաձայն « Տիար Գեղամ Գալաֆեան եւ Տ. Մանուէլեան վարչ. ժողովոյ որոշման համաձայն ներկայացած են կուսակալին եւ համայնքին անկերպարան վիճակին դարձան մը գտնելու համար խորհրդակցած են » :

... Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Տիար Գալաֆեան եւ Տ. Մանուէլեան, կուսակալ փրօֆ. Կէօքայի հետ ունեցած իրենց տեսակցութեանց իր արդիւնքը ընդունած են կազմութիւնը « Մէրքէշ Միւթէվէլի Հէյէթի »-ի մը որ պաշտօն պիտի ունենայ մատակարարելու համայնքին կալուածները եւ պիտի ընտրուի Թաղ. Խորհուրդներու ներկայացուցիչներէն բաղկացած ժողովի մը կողմէ :

Այս կերպով 1862ի սահմանադրութիւնը կը դադրի եւ նոյն այդ սահմանադրութեան համաձայն ընտրուած Գարեգին Պատրիարքին առջեւ կը բացուի խոշոր պարագլուխի մը, զոր դժուար թէ կարելի ըլլայ լցնել :

Յառաջ. — Ինչպէս կը յիշուի, Գարեգին պատ-

ԱՄԵՐԻԿԱ ԻՎԱԶԴԱՐԱՐԷ...

« Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՔՆՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԲԱՆԱԳՆԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԵԹԷ ԵՒՐՈՊԱՆ »

ՉՄԻԱՆԱՅ »

Պ. Ֆոսթըր Տըլըս, Մ. Նահանգներու արտ. գործերու նոր նախարարը, որ Փարիզ պիտի գայ այս շաբաթու, իր առաջին ճառը խօսեցաւ Գլ. օր, լուրջ ազդարարութիւն մը ուղղելով Եւրոպայի : Ըսաւ թէ Մ. Նահանգները պիտի ստիպուին որոշ փոփոխութիւն մը կատարել իրենց քաղաքականութեան մէջ, « եթէ ձախողին իրական միութեան մը ճիգերը եւ մանաւանդ եթէ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա տարբեր ճամբաներու հետեւին » :

Այս առթիւ բացատրեց թէ իր այցելութեան պատճառներէն մէկն է քննել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ առաքելութիւնները՝ եւրոպեան բանակի դաշնագրի մասին :

— « Կ'ուզենք ստուգել թէ միութեան ձգտումը յառաջ կ'երթայ թէ ետ : Որեւէ յանձնառութիւն պիտի չստանանք Եւրոպայի վարչներուն հետ խօսած ատեն : Փոխադարձ ապահովութեան պաշտօնատան տնօրէնը եւ ես Եւրոպայ կ'երթանք միայն դիտելու եւ լսելու համար » :

Պ. Տըլըս բացատրեց թէ Ատլանտեանի դաշինքին նպատակն է միացնել արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները եւ բոլորը միասին կապել Մ. Նահանգներուն եւ Քանադայի հետ : Մեր յոյսը դրած ենք Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միութեան վրայ, իրեւ մէկ ճակատ Եւրոպայի պաշտպանութեան : Այս միութեամբ երկու երկիրները այլեւս պիտի չկրնան կոտորել եւ երբ իրենց ուժը միանայ միւս Դաշնակիցներու ուժին, կարմիր բանակները պիտի չփորձուին արշաւել արեւմտեան Եւրոպայի վրայ : Մ. Նահանգները ստիպուած են ուշադրութեամբ հետեւել թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ աշխարհի մնացեալ մասին մէջ : Մենք պէտք ունինք բարեկամներու եւ դաշնակիցներու : Պատճառը այն է որ թշնամիներ ունինք, — հօր թշնամիներ որոնք դաւեր կը լարեն մեզ կործանելու համար : Մեր թշնամիներն են ուս համայնապարտները եւ իրենց զինակիցներ միւս երկիրներուն մէջ, 800 միլիոն բնակչութեամբ : Մենք հողեր ունինք նաեւ Մայր. Արեւելքի մէջ, — Գորթա, Ճափոն, Եւր. : Եթէ Ռուսերը կամ չինացի համայնապարտներ ձեռք անցնեն Ճափոնը եւ անոր մեծ Զարտաբարդութիւնը, կրնան անտեղ Ասիոյ, Եւրոպայի եւ Չինաստանի հոս նիւթերը վերածել դէնքի, յատկացնելով չինացի զանդուածներուն : Բայց միայն Գորթայի մէջէն չէ որ բոլշեւիկները կը փորձեն Ճափոն հասնիլ, այլ եւ Հնդկաչինի միջոցաւ : Եթէ կարմիրները գրաւեն Հնդկաչինը, Սիամը, Պիւմանիան եւ Մալեզիան, ձեռք պիտի անցնեն Ասիոյ « բրինձի ամանը » :

Այն ատեն նոր միջոց մը պիտի ունենան տարածելու իրենց իշխանութիւնը Ճափոնի եւ Հնդկաստանի վրայ : Պ. Տըլըս ջերմօրէն դժհատեց Ֆրանսայի ճիգերը՝ Հնդկաչինի մէջ : Յետոյ անցնելով Միջին Արեւելքի, ըսաւ թէ « համայնապարտներ կը փորձեն մոլեռանդ ատեղութիւն մը ներշնչել Արաբներուն » : Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու դէմ : Ամերիկէի մէջ ալ կը փորձեն բնիկները գրգռել Եւրոպացիներուն դէմ : Եթէ կացութիւնը դժուարանայ Ամերիկէի մէջ, կապը պիտի խոլուի Եւրոպայի եւ այդ ցամաքին միջեւ որ հոս նիւթերու կարեւոր աղբիւր մըն է Եւրոպայի համար » :

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՁԵՆ ՈՒՉԵՐ
Նախարարը բացատրեց թէ ստոյգ են երկու բաներ՝ Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ : Առաջին՝ երբեք պատերազմ պիտի չհռչակեն : Երկրորդ՝ երբեք թոյլ պիտի չտան որ ուրիշներ ահաբեկեն, տապալեն կամ նուաճեն մեր երկիրը : Մեր ազգը պէտք է մնայ իր բնական ժայռ մը արեւոյդ աշխարհի մը մէջ : Բոլոր անոնց որ կը նեղուին կարմիր դերութեան տակ, բոլոր երկչոտներուն եւ կեղեքեալներուն կ'ըսեմ. — « Կրնաք վստահիլ մեր վրայ եւ ամէնքս մէկ, ազատ ժողովուրդներուն հետ, համոզուած եմ թէ կըրնանք պատուաբեր խաղաղութիւն մը ստանալ խաղաղօրէն » :

Պ. Տըլըս իր ճառին մէջ ըսաւ թէ Բ. աշխարհահամարտէն ի վեր 40 միլիառ տոլար զրկած են երկրէն դուրս : « Այս գումարին գրեթէ 30 միլիառը գտցած է Արեւմտեան Եւրոպայ » : Այս առթիւ էր որ դիտել տուաւ թէ կրնան վերաքննել իրենց ուղեգիծը, եթէ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա չմիանան :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարգաւ Գ. էջ)

Ինչպէս Անգարա գտցած էր անցեալ 1952 Դեկտ. 16ին, իսկ Յունուար 9ին ալ նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Ատման Մենտէքիսի հետ : Կը թուէ թէ երկու դիմումներէ ալ արդիւնք մը չեն ունեցած :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՐՑԸ ԵՒ ԱՆԳԼԵՍԱՔՍՈՆՆԵՐԸ

(Զ. Եւ վերջին մաս)

Երբ, 1945 Յուլիսին, « Մեծեր » ըրար գտան փոքրամիջ մէջ, Գերմանիա անձնատուր եղած էր և յաղթականները ձեռք առած էին պարտեալ երկրին իշխանութիւնը :

Սովետները կ'ամբաստանէին այսօր Արեւմտ. պետութիւնները ըսելով, թէ դեռ այդ թուականներին սկսան պատրաստել զինակցութեանց նոր խմբաւորում մը :

Ի՞նչ էր պատահած : Մարտի կիսուն, հեռու գիրներու փոխանակութիւն մը տեղի կ'ունենայ Սթալինի եւ Ռոզվելթի միջև : Առաջինը բուն ուժով մը կը մեղադրէ Անգլո-սաքսոնները, որոնք, իբր թէ, անձամբ անձնատուութիւն մը կը պատրաստեն Արեւմուտքի մէջ : Իսկ Ռոզվելթ կ'ապա-ցուցանէ թէ այդ տեսակ բան չկայ : Ապրիլ 22ին Ռոզվելթ կը մեռնի : Չորս օր ետքը, Թորկատի մէջ իրարու կը հանդիպին ռուսական եւ ամերիկեան բանակները : Ապրիլ 30ին, Հիթլէր անձնապաշտ կ'ըլլայ Պերլինի մէջ, իրեն յաջորդ նշանա-կելով ծովակալ Տէօնիցը : Մայիս մէկին, այս վերջինը անթիւնով կը դիմէ գերման ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար կ'ըսէ .

« Մեր Առաջնորդը, Առաջին Հիթլէր, ին-կաւ... : Եստ կանուխէն ըմբռնած էր բոլշևիկ-եան սարսափելի փառնքը եւ անոր պայքարին նը-ւիրած իր գոյութիւնը : Անձնապէս մաքառելով « կոմունիզմ » ի յորձանքին դէմ, ան միեւնոյն ա-տեն կը կոտորէ Եւրոպայի եւ ամբողջ քաղաքակր-թութեան համար : Հետեւաբար, Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները այլեւս իրենց ժողովուրդներ-ը չհանգուցն համար չէ որ կը շարունակեն պա-տերապել, այլ դիւրացնելու համար բոլշևիզմի ծաւալումը Եւրոպայի մէջ » :

Պատերազմի նպատակը բացատրելով այս-պէս, Գերմանիա անձնատուութիւն կ'առաջարկէր Արեւմուտքի մէջ, շարունակելու համար կոխը « բոլշևիզմ » ի դէմ : Այդընհատը մերժեց այս առաջարկը, ինչպէս ամերիկեան կառավարութիւ-նը քանի մը օր առաջ մերժած էր Հիթլէրի նոյնի-մասն առաջարկները : Խ Միութիւնը օրը չօրը մտադրեալ պահանջաւ այս փորձերուն : Բայց Հիթ-լէրն, իր վերջին առաքելութեան ընթացքին (Մոսկուա, 25 Մայիս), երբ կ'ապահովուէր Սթա-լինի թէ անարդար կասկածներ կը սնուցանէ Չըր-չիլի հանդէպ, որ իբր թէ Խ Միութեան շուրջ դարձեալ « առողջապահական գօտի » մը հաստա-տելու մասին կը մտածէ, կը սխալէր : Արդարեւ, միեւնոյն պահուն, Անգլիոյ վարչապետը խոր մը-տահողութիւններ կը յայտնէր ապագայի մասին Մոսկուայի ամերիկեան նախկին գեսպանին : Այն-քան որ, վերջինը Ուոլթիլթը վերադարձին պիտի-ըսէր . « Այնպիսի բուն եւ զայրալից արտա-յայտութիւններ ունեցաւ սովետ աշխարհակալու-թեան եւ Եւրոպայի մէջ համայնապարտութեան տարածման փառնքները մատնանշելով , եւ այն - պիտի խոր անվստահութիւն յայտնեց սովետ վա-րիչներու խօսքին եւ հրապարակային արտայայ-տութեանց մասին, որ զինքը լսելէ վերջ անկեղ-ծօրէն ըսի, թէ արդե՞ք Մեծն Բրիտանիոյ վար-չապետը պատրաստ էր ըսելու աշխարհին, որ ինք եւ Անգլիացիները սխալ մը գործեր էին զօրավիզ-չահանդիսանալով Հիթլէրին : Որովհետեւ, ինչքան կը հասկնայի, Պ. Չըրչիլ այժմ կը յայտնէր տե-սութիւն մը, որ շատ կը նմանէր Հիթլէրի եւ Կէ-օ-պէլի քարոզած վարդապետութեան՝ քանդելու համար Դաշնակիցներու միութիւնը » :

Գրաւման հիմնական սկզբունքները, այնպէս ինչպէս կ'երեւէին փոքրամիջ համաձայնութեանց մէջ, համապատասխան էին JCS 1067 վաւերա-գրին ողբին եւ, շատ յաճախ, տառին : Այս փա-տաթովթը, Մայիսին ի վեր, ուղեցոյց կը ծա-ռայէր ամերիկեան գերմանոյն հրամանատարին, եւ հանրութեան հաղորդուեցաւ 17 Հոկտեմբերին : Ահաւասիկ անոր գլխաւոր տրամադրութիւնները .

1.— « Ամբողջական զինաթափութիւն Գերմա-նիոյ :
2.— Քանզէլ եւ կամ խիստ հակառակ էնթարկել ճարտարագործութիւնը, որ կրնայ զին. նպատակ-ներու ծառայել :
3.— Համոզել գերման ժողովուրդը, որ զին-ւորի պարտութիւն մը կրած է եւ չի կրնար խու-սափիլ հետեւանքներէն այն արարքներուն, որոնց պատասխանատու է, քանի որ իր պատերազմելու անողորմ թիւնները եւ նացի մոլեռանդ դի-մադրութիւնը քանդելու գերման տնտեսութիւնը, եւ անխուսափելի դարձուցին քառս ու տառա-պանքը :
4.— Լուծել Ազգ. բնկերպարական կուսակցու-թիւնը (Ռազի) եւ անոր ենթակայ կազմակերպու-թիւններն ու հիմնարկութիւնները :

Իբրեւ ազգային կենսունակութիւն, Սուբիոյ չըջանը ցոյց տուաւ նաեւ այս տարի, թէ փարած կը մնայ իր հիմնական սկզբունքներուն : Մեր հա-ւաքական կամքէն եւ ընդհանրական ձգտումներէն անկախ, արտ. ազգակներ մեծ դեր կը խաղան , անշուշտ, գործնական մարզերու մէջ՝ մեր ճիգե-րուն ու համապատասխան աշխատանքներու վը-րայ : Եւ սակայն, իբրեւ ողբ, — կրնանք վստահ-ըլլալ, թէ սուբիոյ հայութիւնը կը շարունակէ հա-ւատարիմ մնալ իր ազգ. ընդհանրական գաղա-փարաբանութեան, ու՝ հոգեպէս եւ բարոյապէս՝ ապրիլ իր անցեալ փառքերուն ու պատմական խո-յանքներու իմացումը : Ունինք ղեկավարութիւն մը, որ կը հսկէ մեր բարոյական ժառանգու-թեանց վրայ, ու կը հետամտի մեր զանգուածնե-րը գերծ պահել խորթ ու աւերիչ միջամտութիւն-ներէ, թունաւոր քարոզութիւններէ , շահարկը-րական եւ մոլորեցուցիչ « քարեկամութիւններէ » :

Ինչպէս յայտնի է, անցնող տարին ցաւազին հաստատումներու մղեց մեզ, մեր ներքին կեանք-քին շուրջ ստեղծուած թիւրիմացութիւններով , անշահ աղմուկով : Կը հաւատանք, թէ ժամանակը պիտի հարթէ բոլոր արուեստական դժուարու-թիւնները, ու սահմանադրական մեր հասկացո-ղութիւնը պիտի չլիտանգուի նաեւ այսուհետեւ :

Մեր հիմնական մտահողութիւնը եղաւ, ամէ-նէն աւելի, մեր կրթ. կեանքը դնել ամուր հիմե-րու վրայ . եւ կրնանք հպարտութեամբ արձանա-դրել, որ՝ յաջողեցանք մեր բոլոր դրական առա-ջադրութեանց մէջ... Մեր դպրոցներուն մէջ , այսօր, արաբերէնը, իբրեւ պետական լեզու, կ'ա-ւանդուի անհրաժեշտ բժանդրութեամբ եւ մեծ-յաջողութեամբ : Ու առաջին փորձերն իսկ կուզան հաստատել , թէ հայ աշակերտը կ'արդարացնէ իր ուշիմութեան համբար : Բազմաթիւ նախակրթա-րանաւարաններ, որոնք մասնակցեցան պետական քննութիւններուն , արձանագրեցին ծափահարելի յաջողութիւններ : Այսուհետեւ, շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ թիւը անոնց, որոնք, նոյն այդ քն-նութիւնները պիտի աւարտեն փայլուն արդիւն-քով : Հայութիւնը կը գիտակցի իր պարտականու-թիւններուն ու պարտաւորութեանց, ի վիճակի է իր հայրենակցական իրաւունքները արժեքնել, ու դէպի ապագայ հաստատուն քայլեր առնել : Մեր նախակրթարաններուն թէ երկրորդական դպրոց-ներուն մէջ, հայերէնի կողքին՝ մեծ դարի կը տը-րուի արաբերէնի ուսուցման, ճիգ եւ զոհողութիւն

թիւններն ու հիմնարկութիւնները :

5.— Դատել պատերազմի ոճրագործները , մաքրագործել հանրային եւ կէս հանրային հաս-տատութեանց պաշտօնէութիւնը, ինչպէս նաեւ կարեւոր հաստատութեանց պատասխանատու վա-րիչները, եւայլն » :

Մեծերուն միջեւ գլխաւոր վէճը ծագեցաւ կա-տարուած իրողութեան մը առթիւ, երբ Խ Միութիւնը Լեհներուն յանձնեց արեւմտ. Օտէր Նայտ-գէրին արեւելեան հողերը : Այս կարգադրութիւնը դէմ էր կնքուած համաձայնութեան :

Բայց գրաւման ընթացքին շատ աւելի խո-րունկ վէճեր ծագեցան . « Փոքրամիջ համաձայ-նութեամբ, Գերմանիա պիտի նկատուէր տնտեսա-կան ամբողջութիւն մը : Բայց սկիզբի օրէն, Խ Միութիւնը եւ Ֆրանսա սկսան իրենց կրած վնաս-ներուն հատուցումը հետապնդել : Ֆրանսացիները իրենց չըջանին մէջ, իսկ Ռուսները Արեւելքի մէջ ձեռնարկեցին գործարաններուն փոխադրութեան , բռնազրակելով ինչ որ իրենց ձեռքը կ'անցնէր իը-րեւ ապրանք եւ նախանիւթ : Անտառներն անգամ մերկացան : Բանակ եւ պաշտօնէութիւն կ'ապրէին ի հաշիւ երկրին, մանաւանդ որ երկու չըջաններն ալ առաւելապէս երկրորդական էին : Կացու-թիւնը բոլորովին կը տարբերէր գրաւման միւս գօտիներուն մէջ : Ամերիկացիները եւ Անգլիացի-ները կը ներածէին իրենց ուտելիքը : Եւ տակաւին ստիպուած էին մեծ քանակութեամբ պաշար բե-րել, որպէսզի իրենց աւերակ չըջաններուն բնակ-չութիւնը անօթի չմեռնի : Գրաւումը 700 միլիոն տոյար կ'արժէր Անգլո-սաքսոններուն : Այս պայ-մաններուն տակ, բնականաբար, պիտի ուզէին վե-րականդնել ճարտարագործութիւնը , որպէսզի Գերմանացիները իրենց արտադրութիւնները փո-խանակեն հողագործական բերքի հետ : Իսկ միւս կողմէ, կ'աշխատէին վերցնել գրաւման չըջանե-րու միջեւ եղած պատնէշները, ապահովելու հա-մար ազատ փոխանակութիւնը » : (Ալֆրէտ Կրօ-սէ, « La Nef », Դեկտ. 1952) :

Հիմնական վէճը միայն տնտեսական չէր : Գրաւման իշխանութիւնները հակոտնեայ տեսա-կէտներ ունէին « նացիզմ » ի մասին եւ, հետեւա-բար, տարբեր միջոցներ կ'առաջարկէին անոր վե-րադարձը արգելելու համար : Օրինակ, Անգլիա-ցիք « նացիզմ » կը նկատէին անցողական երե-

չեն խնայուել, մեր ազգ. արժանապատուութիւ-նը բարձր պահելու , ու մեր վաղուան սերունդնե-րը պատրաստելու համար կեանքի թէ ազատ առ-պարէզներու բոլոր պահանջներուն :

Ուրախ ենք անգամ մը եւս հաստատելու, թէ մեր երկրորդ հայրենիքի պաշտօնական լեզուին հանդէպ մեր անվերապահ սիրոյն ու յարգանքի կողքին, նաեւ մեր մայրենի բարբառի ապահով ու-սուցման համար՝ ամէն բժանդրութիւն ցոյց կը տրուի, եւ, շնորհիւ մեր երկրի ղեկավարութեան լայնախոհութեան, որեւէ սեղմումի ենթարկուած չեն, այսօր, հայադիտական ճիւղերը : Պարագա-թուեցան մինչեւ այսօր, ու վստահ ենք, որ, նա-եւ այսուհետեւ, փոխադարձ լուսարանութիւննե-րով , որեւէ խոչընդոտ պիտի չստեղծուի :

Ազգ. լիւիանութիւնը կ'ըմբռնէ կարեւորու-թիւնը մեր դաստիարակչական եւ կրթ. գործին , եւ, նախագահութեամբ ու խանգալաւ գործակ-ցութեամբը առաջնորդ սրբազան հօր, միջոցներ կ'որոնէ աստիճանաբար տիպար հաստատութիւն-ներու վերածելու համար մեր կրթարանները : Անցնող տարուան ընթացքին, մենք արձանագ-հանդիսացանք այն բոլոր աշխատանքներուն, մը-տահողութեանց եւ նուաճումներուն, որոնց հե-տամուտ եղան ազգ. մարմիններ եւ շահագրգռ-ուողները, ամէն ցնցումէ գերծ պահելու համար դաստիարակութեան եւ կրթութեան մեր գործը : Պիտի բաւականանք արձանագրելով, որ Ուսումն-կորհուրդը եւ պատկառելի մեր բոլոր ժողովները , ամէն գուրդուրանք եւ հոգածութիւն ցոյց կու տան նաեւ այսօր, դէպի նոր նուաճումներ իրենց հիմն. ծրագրիները գործի վերածելու համար :

Ազգ. « Բարեն Նիփի » ձեռնարանի վերջին վեց տարիներու կեանքը, կարելի է ցուցանիլ մը նկա-տել դաստիարակչական եւ կրթ. մեր հիմն. քա-կցունքներուն ու ձգտումներուն : Սուբիոյ հայու-թիւնը ունի, այսօր, հայ երկրորդական դպրոց մը, որ պիտի խմորէ ու թրէ վաղուան մեր հանր-կեանքի ղեկավարութիւնը, ու պիտի պատրաստէ ուսուցչ. առողջ տարբեր, ապագայ սերունդներու կրթ. եւ դաստիարակչական գործին համար :

Ձեռք կրնար չլիւստակել, նաեւ, Դամասկոսի հայութեան հարստութիւթ փութիկոտութիւնն ու զոհարեական ողբն, որ խթանուեցաւ մեզի հա-մար շատ յարգելի ու սիրելի Հայու մը, Պ. Շորճ Մարտիկեանի Սուբիա այցելութեամբ, ու առիթ ստեղծեց փրկաբար նախաձեռնութեան մը : Պ. Մարտիկեան, խոստացաւ Ազգ. դպրոցի մը գըն-ման համար տրամադրել այնքան գումար, որքան պիտի հանգանակուէր Դամասկոսի հայութեան ,

ւայթ, արկած, տեսակ մը « զարչելի մորթ » որ ծածկած էր Գերմանիան : Այդ մորթին անհետացու-մով կարելի պիտի ըլլար գտնել ժողովրդավար Գերմանիա մը : Ֆրանսացիներու կարծիքով, « բո-լոր Գերմանները « նացի » ներ էին : Նոյնիսկ Հիթլէ-րէն առաջ : Աւելի ճիշդ, գերման միութիւնը հաս-տատուած օրէն ի վեր : « Նացիզմ » ու վարակուած Գերմանիան բուժելու համար, պէտք է դաշնակ-ցային պետութեան վերածել զայն : Ամերիկեան տեսակէտը անգլիականին եւ ֆրանսականին խա-նուրդն էր : Դալով Ռուսերուն, Ֆետերալիզմը մեծ կարեւորութիւն չէր ներկայացներ : Մոլորով կ'ըսէր . « Գերմանացիք կեղբոնաձիգ իշխանու-թիւն մը կ'ուզեն . պէտք է յարգել այդ կամքը » , եւ փոխել տնտեսական ու ընկերային կարգուսար-քը, որ ծնունդ տուաւ « Հիթլէրիզմ » ի : Միւս կող-մէ, Գերմաններուն պէտք է տալ քաղաք. ընդու-նելի ապագայի մը յոյսը » : (Նոյն) :

Երբ, 1946 Յուլիսին, ամերիկեան հրամանա-տարը առաջարկեց գրաւման չըջանները ձուլել տնտեսական գետնի վրայ, գիտէր որ իր առաջա-րկին նպատաւոր պատասխան պիտի տայ միայն անդլ. հրամանատարը : Անգլո-սաքսոնական չըջան-ներու միացման համաձայնութիւնը ստորագրուե-ցաւ Դեկտ. 2ին, Նիւ Եորքի մէջ :

Գերմանիոյ համար բախտորոշ տարի մը կ'ըլ-լայ 1946ը : Աշխարհի բոլոր կէտերուն վրայ, շա-հերու ընդհ. հակամարտութիւն մը կը ծագէր Դաշնակիցներու միջեւ : Կողմերը կը սկսին տար-բեր աչքով դիտել Գերմանիան : Անհաշուութեան թափը հետզհետէ կը կոտորէ : Աւելի հաճոյակա-տար են, եւ կ'աշխատին դիմացինին վրայ նետել փոքրամիջ որոշումներուն եւ գրաւման անողորմ պայմաններուն պատասխանատուութիւնը : Այսու-հանդերձ, պէտք է ընդունիլ, որ անգլո-սաքսոն քաղաքականութիւնը այդ թուականին դեռ կ'ա-ռաջնորդուէր Փոքրամիջ ողբով : Մոսկուայի խոր-հրդածոյովին ձախողանքէն վերջ միայն սկսաւ Գերմանիան սիրաշահելու քաղաքականութիւնը : (Ապրիլ 1947) :

Կնքուած զինակցութիւնները վեր ի վայր չը-ջուեցան, եւ տեղի տուին նորերու :

Համաշխարհային պատմութեան համար ան-կիւնադարձ մը եղաւ 1947 տարին :

Թրխապատում

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԵՏԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Յետադիմական շարժումը մտահոգութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին տուրքերը եւ կարգ մը ձեռքարկութիւնները : Վարչապետը, Ատան Մեհմեթ ֆաշա, շարունակելով իր պտոյտները, Յունուար 16ին ուշադրաւ ձառ մը խօսեցաւ Այնթապի մէջ (Կապի Անթապ) : Կամփոփենք հիմնական մասերը :

« Այս երկրին մէջ միշտ սէր ու գորով պիտի տիրէ հայրենակիցներուն միջեւ : Մօտերս յուսալար պիտի ըլլան անոնք որ կը ջանան եղբայրասպան կոխ յարուցանել հայրենակիցներուն միջեւ ու վրդովել երկրին անդորրութիւնը : Բարձր քաղաքակրթութեան տէր մեր մեծ ազգը երբեք չպիտի թրջուի քրտախնդրութենէն եւ ատելութենէն ու երջանկութեամբ կը զիտէ քաղաք : Կուսակցութիւններուն եղբայրացումը : Վճռած ենք մեր կարելին ի գործ դնել որպէս զի այս գեղազուարճ երկրին մէջ տեւականօրէն տիրէ այս եղբայրական մթնոլորտը :

Աւելի քան քսան միլիոն մարդոց մէջ, ինչպէս գողեր եւ ոճրագործներ, ահպէս ալ մեր երջանկութիւնը չկամեցող շատ մը մոլորածներ պիտի լինեն : Բայց քառք Տիրոջ որ մեր ընկերութեան մէջ շատ նուազ է այս ալատերածներուն թիւը : Մեծ թուրք ազգը հարիւրին 99 համեմատութեամբ եղբայրութեան եւ հայրենասիրութեան տիպար մը կը կազմէ :

Համայնավարութիւնը դադրած է ընկերային եւ տնտես : վարդապետութիւն մը ըլլալէ եւ բոլշեւիկները դարձած են մէյմէկ գործիք ու լրտեսը մեր ազատութիւններուն աչք տնկող թշնամիներուն : Անոնք իրենց այս յոռի գործունէութեան ընթացքին հոս ու հոն կը ծաղուտին եւ լնդիւնել կը համարձակին չահագործել մեծագոյն նուիրակա-նութիւնը : կրօնքը :

Կրօնքը նուիրական եւ բարձր դադափար մըն է : Վճռած ենք պաշտպանել մեր կրօնքը, խղճի ազատութիւնը՝ մեր բոլոր ազատութեանց կարգին : Այս մարզին մէջ պատրաստ ենք գործակցելու բոլոր այն կուսակցութիւններուն հետ՝ որոնք կը բաժնեն նոյն տեսակէտը : Այի մը մարդիկ յետին նպատակով կը գործեն, կը պոռան, կը կանչեն հայհոյութիւններով, որոնք բացարձապէս անհաշտ են կրօնքին : Ոչ ոք ձեռքն ու լեզուն կրնայ երկարել Թուրքին կրօնին : Ո՞վ կրնայ համարձակիլ խառնուիլ ձեր պաշտամունքին : Ո՞վ ազատութեան ծուռ նայող չկայ : Հետեւաբար պէտք է փնտռել նպատակը անոնց որ այս մասին ազդուակը

եւ, կ'արձանագրենք անհուն դոհունակութեամբ, որ կատարեց իր այդ յանձնառութիւնը, ու Դա-մասկոսի հայութիւնը տէր դարձուց : Զաւարեան դպրոցի սեփ. չէնքին : Պ. Մարտիկեան թէ Դա-մասկոսի հայ նուիրատուներ, գործնական ապացոյց մը եւս ընծայեցին՝ Հայուն կրթանութիւնը ոգիւն եւ ազգ. գիտակցութեան ի նպաստ :

ԱՐԵՆԵԼՔ

Ճ. Կապ. Պաշտ. Փարիզի մասնաճիւղը իր տա-րեկան պարահանդէսը, տուաւ Յունուար 11ին Cercle Militaireի սրահներուն մէջ :

Ընտիր եւ հոծ բաղմունքեան մէջ աչքի կը զար-նէր երկսեռ երիտասարդութիւնը, որ իրեն յա-տուկ դուարթութեամբ պարեց մինչեւ ուշ առեւ, ընտիր նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ :

Տեղի ունեցան անակնկալներ, պարողներու մէջ բաժնուեցան parfums de Carvin : Շատ հաճելի անակնկալ մը եղաւ եւրոպական պարերու մրցու-մը, ուր առաջնութիւն չահողները ստացան գեղե-ցիկ նուէրներ, վեց հոգինոց juryի մը կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին վրացի Գօպախիցի եղբայրները, որոնք կովկասեան խիզախ պարե-րով մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին եւ որ ստիպ-ուեցան քանիցս կրկնել :

Ոգեւորութիւն առաջ բերին նաեւ մասնաճիւ-ղին պարախումբէն Օր. Ներ. Ֆ. Հաքիմեան, Ա. Սթատեան եւ Լ. Պարսամեան, հայկ. եւ կովկաս-եան պարերով, ղեկավարութեամբ Օր. Ա. Գա-վէգեանի, եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Ն. Գամիզեանի :

Ուշ գիշերին ժողովուրդը դժուարաւ բաժնուե-ցաւ, դոհ՝ ջերմ մթնոլորտէն եւ կանոնաւոր սպա-սարկութենէն : Ներկաներէն շատեր չնորհաւորե-ցին կաղամկերայինները այս յաջող երեկոյթին համար որ առիթը կուտայ քով քովի բերելու երի-տասարդութիւնը :

Այս առթիւ մասնաճիւղը իր խորին շնորհակա-լութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որ իրենց սրտաբուխ գումարներով եւ զեղեցիկ առարկա-ներով օգնեցին պիւնթիւն եւ վիճակախղին ար-դիւնաւորման :

Շնորհակալութիւն նաեւ անոնց որ նոյն օրը իրենց յօժարակամ աշխատակցութիւնը բերին : Յաճախաւոր

բարձրացնեն : Անոնք կամ յիմարներ են կամ թէ-արտ. ուժերու հրամանին տակ կը գործեն : Մենք կուզենք մեր ազատութիւնները պաշտպանել կրօնքի թշնամիներուն դէմ : Մեր այս ազատու-թիւններուն կարգին խղճի ազատութեան դէմ ալ յարձակողներ կան : Անոնց դէմ ալ մեր բոլոր ա-զատութիւնները պիտի պաշտպանենք :

Այս երկրին մէջ յետադիմութիւն չկայ : Անոնք որ ազդակարար երեք - չորս հոգի տեսնելով յետադիմութիւն կայ կ'ընեն, դրաւարած կ'ըլլան թուրք ազգը : Մեր ազգը կատարելապէս սպառա-վիւնուած է յետադիմութեան դէմ : Հաւատացէք : Բայց յետադիմական կայ : Ասոր ալ հաւատացէք : Կամ թէ կան դժբախտներ որոնք կրօնասէր կը ձե-ւանան բայց իրականին մէջ ոչ ազատութիւնը, ոչ ալ կրօնքին իրական իմաստը ըմբռնած են ու դը-նահատած երկրին ու ազգին բարձր շահերը : Ա-սոնք ալ հազարէն մէկը չեն անցնիր : Զեղի պէս հայրենասէրներով լեցուն այս երկրին մէջ այս անոպաները չեն կրնար վտանգի մը ծնունդ տալ :

Միւս կողմէ, թոյլ պիտի չտանք որ դրդու-թիւններ ի գործ դնեն կարգ մը դժբախտներ որոնք այնպէս մը կը շարժին որ կարծես իրենց մենա-չնորհը ըլլար ազգայնականութիւնը » :

Յունուար 25ին Միւթիւալիթէ սրահին մէջ, ի ներկայութեան 3000ի մօտ բաղմունքեան մը տե-ղի ունեցան կուսամարտի փրօֆէսիօնէլ մեծ մըր-ցումներ, որոնց մասնակցեցաւ նաեւ թեթեւ ծա-րութեան հայ կուսամարտի ֆիէռ Սարգիսեան 61 քիւ 200 կր. : Հակառակորդն էր Borderie 61 քիւ 600 կր. (6×3) :

Ինչպէս դրած էինք հայ մարզիկին հակառա-կորդը պիտի ըլլար Genin, բայց այս վերջինը 15 օրէ ի վեր վիրաւորուած է :

Այս անգամ Սարգիսեան ունեցաւ իրեն դէմ մասնազէտ կուսամարտիկ մը :

Ա. չըջանին պաշտպանողականի վրայ մնաց եւ Բ. Գ. Դ. չըջաններուն սկիզբը հայ մարզիկը անց-նելով յարձակողականի զօրաւոր հարուածներ տուաւ Borderie դէմքին : Դժբախտաբար վերջին պահուն հայ կուսամարտիկը ձախ աչքէն ստացաւ հարուած մը, եւ սակայն մեծ առաւելութիւն ու-ցաւ : Իսկ, Ն. չըջանին, առաջին հանդիպումին, Սարգիսեան վիրաւորեց հակառակորդին ձախ աչ-քը : Պոռտուի չղիամանալով լքեց կուրը, եւ հայ երիտասարդը «նօք առաթ թէքնիք»ով փայլուն յաղթանակ մը չահեցաւ :

Այսպէս Սարգիսեան հինգ մրցումներու մէջ երեք մեծ յաղթանակ տարաւ ու յառաջիկային պիտի կատարէ նաեւ 8×3 :

Հանդիսականներու առաջին շարքերուն մէջ էր նախկին փետուր ծանրութեան աշխարհի տ-խոյեան André Routis, որ ըսաւ. — Շատ հեռու պիտի երթայ ... :

× Ըմբիշ Յակոբ Ալվաղեան յաղթեց, միջին ծանրութեան Պերճիքայի ախոյեան Debückeri, 21 վայրկեանէն :

× Երիտասարդ մարզիկ Զիլինկիւրեան (թե-թեւ ծանրութիւն) F. F. H. C. : Ծանրութիւն վեր-ցնելու առաջնութիւնը խլած է «Ուսումնարար վեր-ցնելով եւ նետելով 262 քիւ 500 կր. : Կարելի է այս արդիւնքը արտասահմանի հայկական չափա-նիշ նկատել :

× Պոլիս. — Ժադ Հայրապետեան յաղթեց A. Yvelի վեցերորդ շրջանին «թէքնիք նօքաւութով» :

ՍԱՐԳԻՍ Զ.

ԾԻԾԱՂ

Ա. — Հայելիին մէջ կը նայիս դո՞ց աչքերով : Բ. — Կուգեմ տեսնել թէ քնացած ատենս ինչ երեւոյթ ունիմ ... :

ՍՊԱՍՈՒՀԻՆ. — Պարոն, ձեր սրահին մէջ գող մը կայ :

ՄՏԱՅՐԻԻ ՈՒՍՈՒՑԻԶԸ. — Ըսէ որ տունը չեմ :

Հանրային պարտէզին մէջ

ՊԱՆԱՊԱՆԸ. — (Նստարանի մը վրայ քնա-ցողին) արթնցիր, դուրս պիտի գոցեմ :

ԲԱՅՈՂԸ. — Կամաց պոռա, հիմա քունս պի-տի փախցնես ...

ՆԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՂԵՔՍԱՆԴԻ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ

Պ. խմբագիրը չի գրում թէ ինչ էր պատճառը այդ երկար ճամբորդութեան, Թիֆլիզից Պետեր-բուրգ (ոչ թէ Մոսկուա), 4000 — 4500 քիւր - մեթր :

1824ին Ներսէս Ե. Աշտարակեցին, հիմնել էր Ներսէսեան դպրոցը Թիֆլիզում : Աշտարակեցին դպրոցը կառուցել էր քաղաքի այն միակ կենտրոնում, որ ամենախարժար տեղն է ե-ղել, բայց վերջէն հանգամանքները փոխուել էին. այդ տեղ դարձել էր հասարակ շուկայ, ամէն տե-սակ խանութներ եւ թէքեր չըջալատել էին դպրոցը : Երբ 1899ին Թիֆլիզի Հայերը սօնեցին դպրոցի հիմնարկութեան 75ամեակը, որոշուե-ցաւ դպրոցը փոխադրել աւելի յարմար տեղ, եւ աւելի ընդարձակ շէնքի մը մէջ :

Եւ Խրիմեան Հայրիկի մէկ կոնդակով, 1903-ին կ'ընտրուէր յանձնաժողով որ դրամ պիտի ձա-րէր հանգանակութեամբ :

Յանձնաժողովի անդամների մէջ մտցրել էին նաեւ Աղեքսանդր Մանթաշեանի անունը :

Հիշող այդ ժամանակի գտնուած է մի բարեսէր եւ ճորտաւոր գիւղացի կին, տիկին Կատերինէ Նա-տիրեան, որ ներդրում էր դպրոցի շէնքի համար, Թիֆլիզի Արսէնալ թաղի օգտաւ հողաբաժինը, ամէն տեսակէտով յարմար՝ դպրոցի համար :

Ուրեմն դպրոցի հողը պատրաստ էր, կը մը-նար դրամական խնդիրը : Յանձնաժողովը որո-շում էր զիմել հանգանակութեան : Եւ որոշում էր ամէնից առաջ զիմել այնանման, որոշմիտ յանձնից հարուստն էր, այլ եւ ամէնից առատաձեռն եւ բարեսէր էր, — Աղեքսանդր Մանթաշեան (այդ ժամանակ գտնուում էր Պետերբուրգում) :

Եւ ահա յանձնաժողովի որոշումով, Թիֆլի-զի առաջնորդ Գարեգին արք. Սաթուհեանը եւ Ներսէսեան դպրոցի նորընտիր տեսուչն Ա. Ա. - հարոնեանը մեկնում են Պետերբուրգ : Երբ հաս-նում են, ներկայանում են մեծ բարերարին, յայտնելով իրենց նպատակը, Ա. Մանթաշեան խո-րապէս յուզուած ասում է. — «Միթէ՞ արժէր այսքան նեղութիւն կրել Թիֆլիզից մինչեւ Պե-տերբուրգ ճամբորդել մի փոքր գործի համար, կը բաւէր որ մի պարզ նամակ գրէիք ինձ, ես ա-մէն ինչ կը կարգադրէի » :

Եւ անմիջապէս յայտնում է թէ ստանձնում է դպրոցի շինութեան բոլոր ծախսերը : Իսկապէս էլ մի հոյակապ շէնք կառուցուեց, ամէն յարմա-րութիւններով, — մաքուր սենեակներ գիշերո-թիկների համար, ընտիր մահահակներով, ան-կողիներով, բաշխիք, լուսացարան եւ, բոլորը ինչ որ պէտք էր : Դպրոցը այնուհետեւ կոչուեցաւ Ներսէսեան - Մանթաշեան դպրոց :

Միեւնոյն խմբագրականին մէջ « Այսօր » Փա-րիզի Հայոց եկեղեցու շինութեան մասին, տուած է սխալ տեղեկութիւններ : Լ. Սարուխանի գիր-քը կուտայ բուն պատմութիւնը : Յետոյ կ'ըսէ թէ « Մանթաշեանի վերջին շտապիւղը մարեցաւ վեր-

ջերս Փարիզի մէջ, իր որդոյն մահուամբ : Ահա տ-նուն մըն ալ, որ այլեւս իր յաջորդը պիտի չունե-նայ » :

Ա. Մանթաշեան ունեցած է ութ դասակներ, չորս մանչ եւ չորս աղջիկ : Բոլորն էլ ամուսնա-ցած եւ ընտանիք կազմած են :

Մեծ տղան, եւ մեծ աղջիկը տարիներ առաջ մեռան Փարիզի մէջ, իսկ երեք աղջիկները ողջ են : Մեծ աղջիկը ամուսնացած է Պ. Տիգրանեանի հետ, միջնակը Պ. Եւանգուլեանի հետ, եւ փոքրը Պ. Անբարաւանեանի հետ : Երեքն էլ գտնուում են Փարիզ :

Երեք մանչ գաւաւներից, փոքրը, Գէորգ Մանթաշեան մեռաւ 1952 Յունիս 9ին, բժշկական գործողութենէ վերջը :

Ա. Մանթաշեանի մեծ որդին, Պ. Լեւոն Մա-նթաշեան եւ միջնակ որդին, Յովսէփ Մանթաշեան ողջ են եւ գտնուում են Փարիզ : Լեւոնը ամուսնա-ցած է, բայց գաւաւներ չունի, ինչպէս գաւաւներ չունէր հանդուցեալ Գէորգը : Պ. Յովսէփ Մա-նթաշեան ամուսնացած է պարսկահայ հարուստ Թումանեանի աղջկան՝ Օր. Մարգարիտի հետ, կը բնակի նոյնպէս Փարիզ :

Պ. Յովսէփ Մանթաշեանը ունի մէկ աղջիկ եւ մէկ մանչ գաւաւներ : Աղջիկը տարիներ առաջ ա-մուսնացաւ յայտնի վաճառական Մայիլեանի հետ, Փարիզում եւ ունի երկու մանչ եւ մէկ աղ-ջիկ գաւաւներ : Իսկ մանչը որ 22—23 տարեկան է միջնակարգ դպրոցը աւարտելէ ետք, ներկայիս պարապում է փոքր առեւտուրով :

(2) ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՅԵՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ԶՈՊԵՐԸ

Ազգ. ժողովը 100ի դէմ 517 ձայնով քուէարկեց ինչ. երկտարեցը: Միայն կարմիրները դէմ քուէարկեցին: Ընդհ. դուռներն է 1420 միլիառ ֆրանք: Այս առթիւ զին. նախարարը գիտել տը - տալ թէ հարկ պիտի ըլլայ կրճատել զէնքերու ար - արագութիւնը, կարգ մը պարագայներու մէջ մին - չեւ 50 %:

Վիճաբանութեանց ընթացքին երկտարեան յանձ - նախնային նախագահը, Փոլ Ռենո վախ յայտնեց երկու. կացութեան մասին, որ միշտ կը ծանրա - նայ: «Մի գարմանաք որ թղթադրամի յաւերման վտանգը միշտ կը ծանրանայ, սպառնալով ֆրան - քին: Հարկ է բարենորոգումներ կատարել եւ դի - մադրաւել միւս երկիրներու մրցակցութիւնը: Յրանքի արժեզրկումը յառաջ պիտի բերէ զինքերու ազդեցութիւն: Չանագան ֆրանքներ ստեղծել՝ պիտի նշանակէ արժեզրկումի ամէնէն բարդ, ամէնէն բարդանդակաւն եւ կեղծաւոր ձեւը: Այդպիսի ֆրան - քը կոտորած հայելի մըն է ուր կ'երեւայ արժեզր - կումը: Կը մնայ մէկ միջոց, — կրճատել հանրա - վին ծախքերը, աւելցնել եկամուտը »:

1953ի երկտարեցիկին ելքի մասը քուէարկուած ըլլալով, դաշլիճը նոր տուրքեր չի նախատեսեր, թէեւ հարկային բարենորոգում կը պահանջէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը կը յուսայ թէ եւրոպեան բանակին դաշնագիրը շու - տով պիտի վաւերացուի: Այս առթիւ զոհուեա - կութեամբ յայտնեց թէ բարեկամական նամակ մը ստացած է Պ. ժոռոժ Պիտոյէ, ինչպէս եւ ուրիշ դոհացուցիչ տեղեկութիւններ:

ԵԳԻՊՏՈՍ աշար - վաղը պիտի պատասխանէ անգլ. ծանուցագրին՝ Սուտանի մասին: Զօր. Նե - կիակ կարծիքով, Անգլիա չուզեր քաշուիլ հարաւ. Սուտանէն: Բանակցութիւնները կը շարունակ - ունենան մեծ յոյս ներշնչելու: Եգիպտոս եր - բեք չուզեր որ երկու մասի բաժնուի Սուտանը:

16 ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՏԱՆԻՆ, Մարիուս Ռընառ, որուն վրայ պատուաստած էին մօրը մէկ երիկա - մը, մեռաւ առջի օր, 34 օր տառապելէ ետք: Նա - խնայեալ յոյս կը ներշնչէր, բայց վիճակը հետզ - հետէ ծանրացաւ: Քանի մը անգամ արին ներար - կեցին: Ամէն տեղ անձկութեամբ կը հետեւէին այս գործողութեան:

ՅԵՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՄ ուղղուած դոհակի խմբագրա - կանին առթիւ («Լաշֆ»), բողոքեց Ուոլինկթընի ֆրանս. դեսպանը: Ինչպէս գրած էինք, ամերիկ - եան շարաթաթերթին կարծիքով Ֆրանսան ցըն - ծուհի մըն է որ դրամ կը քաշէ Ամերիկայէն: Նոյն թերթը Զուիցերիան ալ ծաղրած էր, ըսելով թէ վարպետութիւն կ'օգտուի պատերազմներէն:

ՄԱՀՈՒԱՆ դատաւարտուեցան, Քրաքովիոյ մէջ (Լեհաստան), երկու քաղաքացիներ եւ քահա - նայ մը, իրեն լրտես:

500000 ՏՈՒՆՐ պիտի վճարէ ամերիկեան թերթ մը, Թրումբլի յուշերը տպելու համար: Ետտ մը առեւտրական գործեր կ'առաջարկուին, բայց նախկին նախագահը միշտ կը մերժէ:

ՄԱՐՈՒԹԻ Սուլթանը նամակ մը ուղղեց Պ. Վէն - տայ Օրիոլի, խնդրելով վերսկսիլ բանակցութիւն - ները: Փարիզի մէջ բարենշան կը նկատեն այս ձեռնարկը:

ՕՐԱՏՈՒԹԻ Զարդին դատը չէ վերջնացած դեռ: Նոր վիճակները պատմեցին թէՏՏները կը ծիծաղէին, Կերգէին եւ կը զուարճանային, ահաբեկ սպանդը դարձուած ատեն: Արգասցիներն ալ նոյնքան յան - յառնը կը համարուին: Ազգ. ժողովը օրինազիծ մը կը քննէ, որպէսզի կարելի ըլլայ տառնձին դատել Դերմանները եւ Արգասցիները:

Խ. ՄԻՈՒԹԻԻՆԸ 50 օգնականին խարխիւներ հիմնաւ է Նորմանիոյ հիւս. սահմանին վրայ, 900 օգնականներու համար որոնց վրայ կրնան 600 հատ ետ աւելնայ: 50 սովորականներու համար ալ խա - րխիս մը շինած են:

ՆՈՒԵՐՆԵՐ. — Պոստոյի մէջ, Պ. Յակոբ Քէն - տէրեանի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ նուի - բանուութիւնները եղան Ծ. Կ. խաչին. —

Կ. Վարդանեան 1000 ֆր., Տիկ. Սիմոնեան (Մարտիկէն) 500 ֆրանք:

Տիկին Ե. Կարապետեան 300, Տիկին Վար - դանեան, Վ. Վարդանեան, Տիկին Միքոնէ (հար - սին մայրը), Տիկ. Զ. Քէնտէրեան, Օր. Մ. Քէն - տէրեան 500ական ֆրանք:

Նոր Սերունդին. — Յ. Քէնտէրեան 1000, Զ. Քէնտէրեան, Պօղոս Քէնտէրեան 500ական:

Ակումբին՝ Զ. Քէնտէրեան 500 ֆրանք:

Յրանս. նուագախումբին, որուն մաս կը կազմէ. — Տիկ. Զ. Քէնտէրեան 2000, Տիկ. Մի - քոնէ 1000, Օր. Մ. Քէնտէրեան, Զ. Քէնտէրեան 500ական ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳՍԹԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, Café Régentի վերնաշարիւր:

Դասախօս՝ Մուրադեան վարժարանի տնօրէն Զ. Մ. ՃԱՆԱՇԵԱՆ: Նիւթը՝ Եղիա Տէմիրճիպաշ - եան: (Մենդեան հարկւրամեակին առթիւ):

ՓԵՅՐՈՒՐ 18Ի ՏԱՐԵԿԱՐԸ

14 Փետրուար Ծարաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի Թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, métro St. Michel եւ Odéon:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՐԱՔՍ
ARAXE

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե - կան ձրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր.: Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)
Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15
Ծանօթ. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝ 30 ֆրանք թիւը:
Լոյս տեսաւ 5րդ քիւր:

ԽՆՁՈՅՔ ՄԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՉ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապոյտ ինչի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք մը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Ազգ. դպրոցի սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

LES MEILLEURES

DRAPERIES ET FOURNITURES
POUR TAILLEURS

Chez A. Hamalian

68, Rue Nationale, MARSEILLE

Téléphone: Colbert 33 - 22

Les meilleurs articles aux meilleurs prix

Librairie M. BARSAMIAN

46, Rue Richer, Paris (9)

C. C. P. Paris 3630.66 — Tél. Pro. 64-90

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՌԻԹԻՆԵՐ ԵՒ ՀԱՁՈՒԱ - ԳԻՏ ԳԻՐՔԵՐ. —

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐՔ երկրորդամասնայ պատրիար - քութեան, Մ. Արք. Օրմանեան, 2 պրակ մեծագիր 332 սիւնակ (166 էջ), Պոլիս 1910, գինը 700 ֆր.: ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ նոյն հեղինակին 500: ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՌ Թէոդիկ, գեղատիպ ու շքեղ կազմով (հազ - ուագիրտ) 1500: ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԵՐԱՁԱՆԱՆ ԵՒ ԸՆ - ՏԱՆԻՔԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ, կազմեց Կ. Կիլիկեցի, Պէյրութ 1952, գին 850: ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ՏՕՆԸ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՅՈՑ ԲՈՎ, գրեց՝ Զ. Ե. Վ. Պօղոս - եան, Վիէննա, 1952, գինը 500: ԱԿՆ ԵՒ ԱԿՆ - ՅԻՔ Հեղինակ՝ Մկրտիչ Պարսամեան, 1060 էջ եւ լաթակազմ, Փարիզ, 1952 գինը՝ 4000: ԳԻՐՈՐԳ ՄԱՐԶՊԵՏՈՒՆԻ (վէպ) Մուրադեան, 1500: ՀԱՅԱՍ - ՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՆ Հեղինակ՝ Յ. Պօ - ղոսեան, Փարիզ 1952 գինը՝ 600: Վ. ԹԵՔԵՆԱՆԻ ամբողջական գործին 3 4 5 7 8 եւ 9 հատորները, ամէն մէկ հատորը 400: Մանկական պատկերա - վարդ ԱՐԱՔՍ տասնօրեան, թիւը՝ 30: «ՀԱՄԱԶԳՍԹԻՆ» ՏԱՐԵԿԻՐՔ 1953, գինը 500: Թղթաւորին ծախքը գնողին կը պատկանի: Փափաքողներուն կը զրկուի 1953ի դրացանիկը:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱԽԻԼ. — Զ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւա - քատեղին:

ԱՆԻԷՌ. — ՊՈՒԱ ԳՈՒՈՄՊ. — Կապ. ինչի մաս - նաճիւղին ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Պոսա Գոլոմպի կայանին դիմացի սրճարանը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Զ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան եւ - թակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշգրտա - ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ. — Զ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոն - եան խումբի հայերէնի դասաւանդութիւնը այս հինգշաբթի Ազգ. Տան մէջ, 32 rue de Trévise, ժա - մը 20.30էն 22.30: Բոլոր ընկերներու ներկայու - թիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Զ. Յ. Դ. «Անտօք» եւթա - կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին, ընդ. Սրչակի բնակա - րանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Պէլլիլի Զ. Յ. Դ. Ռոս - տոմ խումբի տարեկան ընկերա-համակրական խն - ջոյքը՝ Մարտ 1ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Համախարբ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Յ. Կերակոսեանի բնակարա - նը, Սէնթ Անթուան:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՅԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍԸ

Այս կիրակի, ժամը 15ին, Salle Voltaire (Rue Voltaire, Alfortville):

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, տրա - մախօսութիւն եւ օրհներթ աչակերտներու կողմէ:

Հայկական պարեր: Մուտքը ազատ է: Կը հրա - վիրուին բոլոր ծնողները եւ դպրոցին բարեկամ - ները:

ԾԱՆՕԹ. — Մեթրօ Էքզի Ծարանթօնէն առնել թիւ 103 հանրակառքը եւ իջնել իւր Իւնիօնի կա - յանը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Ծարաթ 7 Փետր. ժամը 20.30էն կէս դիշեր Զ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պան - եէօ Քաչանի մասնաճիւղին հանդէսը Պանեէոյի աղջկանց դպրոցին սրահին մէջ: Ճոխ յայտադիր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅԱՒԱԳՅՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Մուրադ Ուսումնասիրաց Միու - թիւն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Մի - ութեան ընդհ. ժողովի նախագահ՝

Պ. ՆՇԱՆ ԶՕՐԱՅԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ, հանգուցեալին այ - րիին եւ զաւակներուն:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

VETTER

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

ՈՒՐ ՃԱՇԵԼ !!!

Հաւով - հոտով, — ՃԱՇԱՐԱՆ ՍԱՍՈՒՆԻ
— Ի՞նչ ուտել սակայն բերնի համով
= Տէօնէր Բէլապ Բ2. Դ2. եւ Ե2. օրերը,
Պոլսէն յատկապէս բերուած վարպետ խոհարարի
մը կողմէ պատրաստուած:

Գացէք 31 Place d'Alexandrie, Paris (2)

Պ. Հայկ Գարակէօզեանի նուագի եռանդամ խումբ, հայկական եւ արեւելեան եղանակներ: Métro Reaumur, Sentier կամ St. Denis Tél. Gut.92-65

ԼԻԼԱՅԻՆ

Միշտ լաւագոյն մաշը կրկնաք բնի հոն, իսկ շաքաք եւ կիրակի օրերը ունկնդրել ճանապարհ - եան մուտք:

Ձեր ճամբուն վրայ է

ԼԻԼԱՆ — AUX LILAS

Métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette
24, Rue St. Lazare, Paris (9)

ԹՐԺԱՊԱՏՈՒՄ

Կարգ մը փարիզեան թերթեր լեզու կը թափեն Վարաթի ի վեր, Թուրքիոյ ցուցահանդէսին բացման առթիւ:

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ կը կարգանք բառեր եւ ներքոյնք որոնք ջաղացքէն եկած ըլլալու տպաւորութիւնը կը գործեն:

Յուցահանդէսին բացման առաջին օրը, Փարիզի կէս - պաշտօնական բերանը, «L Monde», լուրին իրբեւ խորագիր դրած էր հետեւեալ բառերը, — « Թրքական Արուեստի ուժն ու բանաստեղծութիւնը »:

Շարաթաթերթ մը, Carrefour, Յունուար 28ի թիւին մէջ, մէկուկէս էջ յատկացուցած է արուեստահանդէսին, պատկերներով:

Առաջին էջին վրայ, կ'երեւայ հետեւեալ խորագիրը Ժաք Փեռէի բեմով, — « Թրքական արուեստը սրտին երիտասարդութիւնն է »:

Ինչպէս կ'երեւայ, յօդուածագիրը Թուրքիա բնակած է երկարատեւ, եւ եթէ ոչ մասնագէտ մը, գոնէ իրազեկ մը կը սեպուի:

Խմբագրութիւնն ալ այդ պատիւնը ըրած է Պ. Փեռէի, որ Թուրքիոյ եւ անոր արուեստին մէջ կը տեսնէ « կեանքի ուժը, ինքնակամութիւն, կորով, սրտի երիտասարդութիւն »:

Թերթը միեւնոյն ատեն տպած է մասնագէտի մը տեսութիւնը, որ « ճոխ » կը դնէ « հիմքը եւ գոյնները, բայց խնդ՝ ձեւերը »: Տեղ մըն ալ կ'ըսէ. — « Մի չիփթէք Թուրքերը եւ Իսլամները »:

Միջանկեալ կը յիշենք այս պարագաները, սպասելով որ մասնագէտ մը ճշգիւ սեւն ու ճերմակը:

Նոյն էջին վրայ ներքոյ մըն ալ՝ Փրանքեթուրք բարեկամութեան մասին, որ կը սկսի այն օրէն երբ « Թուրքերը կը գողացնէին Եւրոպան, երբ Ֆրանսայի Կարուստ Բ. կը խնայէր անոնց ուժին առջեւ եւ երբ Կարուստ Ե. եւ Ֆրանսուս Ա. բարեկամութիւն կ'առաջարկէին եւ ի վերջոյ զինակցութիւն մը կը կնքուէր Սուլթան Սելիմի մահէն »:

Նորութիւններ չեն այս կարգի ցոյցերը եւ դեռ ուրիշ գովասանքներ Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ:

Եւ զարմանալի չէ որ կը նորոգուին ատեն - ատեն, « յաւելեալ եւ ճորտացեալ »: Համաձայն օրուան հովերուն:

Զարմանալին՝ մեր միամտութիւնն է, որ կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ:

Մեր հայրենի հողերէն հեռու ենք ազգովին, աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր:

Ուրիշ խօսքով, մենք ալ մաս կը կազմենք այն բազմութեանց որ կը լողան լոյսերու մէջ:

Եւ սակայն, փոխանակ աւելի մօտենալու, կը թուի թէ հեռացեր ենք նաեւ անողոր իրականութիւնէն: Փոխանակ աւելի յստակ տեսնելու անցուղարձը կը զիտենք ու կը դատենք համաձայն մեր իրազեկուն:

Այս միամտութիւնն է որ միշտ « հայաստաններ » եւ « թրքաստաններ » տեսնել կուտայ, տարիներէ ի վեր:

Իսկ անդին ըթամիտներ եւ նենգամիտներ ալ կան, որոնք միշտ ակնոց փոխելով, այլապէս վրդովիչ պատկեր մը կը պարզեն:

Անոնք ձախաւեր մարդանքներ փորձելով, կ'ուզեն համոզել թէ « Մեծերու » այսինչ ճակատը թշնամի է, միւսը՝ բարեկամ:

Կարճ, — կը մնանք նոյն թերուս մանուկները, « աշխրհի բաները » դատած ատեն:

Օրինակ, միշտ կը մոռնանք թէ արդի Թուրքիան իր ուժն ու վերելքը ամէն բանէ առաջ կը պարտի այն « ռեւոլուցիոն » յորձանքին որ դաւեր լարեց լման 25 տարի, մեր մուսը մարելու համար:

Միւսներուն մեղքը ինչո՞վ կրնայ պարտկել այս քառմէկի ողբերգութիւնը ...

Եթէ միայն վերջին 35 տարիներու դէպքերը վերլուծէինք, ո՞րքան պատրանքներ պիտի փաթտէինք:

Դժբախտաբար մենք մեր պատմութիւնն անգամ ուրիշներուն համար կը գրենք:

ԲԺ. Թար. Սեկիւնեան

Առջի օր հաղորդած էինք ընկեր ԲԺ. Յարութիւն Ստեփանեանի մահը՝ Թեհրանի մէջ:

Ողբացեալ ընկերը, որ 83 տարեկան էր, Իրանի հայութեան ազգ. կեանքի նահապետն էր, ինչպէս կը գրէ « Ալիք » (23 Յունուար):

Ընտանեկան պարագաներէն զատ, իր մահը դուժեցին Թեհրանի Հայոց թեմ. խորհուրդը, Ազգ. դպրոցներու հոգաբարձութիւնները, « Ալիք » ի խմբագրութիւնը եւն.:

Ստորեւ՝ քանի մը ամիսի տեղեկութիւններ, իսկ վաղուան թիւով՝ յուզարկաւորութիւնը որ եղած է աննախընթաց. —

Ընկեր զոքո. Յ. Ստեփանեանը ծնած էր Ռոտոսթո (Թուրքիա), 1870ին: Տարրական եւ միջնակարգ կրթութիւնն ստացած էր իր ծննդավայրում ու Պոլսում, ապա մեկնել էր Ամերիկ. Միացեալ Նահանգներ եւ ուսանել Ֆիլադելֆիայի ատամնարուժական համալսարանում:

Երիտասարդ տարիքից խանդավառութեամբ ազգ. դաշափարական շարժումներով, մտնում է Դաշնակցութեան շարքերը: 1902 թ. անցնում է Պարսկաստան եւ նուիրում ազգ. ու յեղափ. գործունէութեան:

Սկզբնական շրջանում գործում է Թուրիզում, ստանձնելով պատասխանատու պարտականուրթիւններ թէ կուսակց. եւ թէ հանր. կեանքում: Թուրիզում լինելով Իրանի թագաւորանիւն անձնակազմի քիչ, 1907ին, նրա հրաւերով, հաստատում է Թեհրան:

Այդուհեղ իր շուրջ համախմբում է երիտասարդ ուժերին, յնքանց տողորում ազգ. ու դաշափարական ոգով եւ միտքով հանր. ու կուսակց. աշխատանքի: Թեհրանում եւս իր մասնակցութիւնն է բերում ազգ. հասարակական ամէն աշխատանքի, անդամակցում է Համայնական Խորհրդին, Ազգ. դպրոցի հոգաբարձութեան ու կուսակց. բարձրագոյն մարմիններին եւ իր կորովի գործունէութեան շնորհիւ արժանանում ժողովրդ. դանդուածների վերմ համակրանքին:

Լինելով Դաշնակցութեան ղեկավար դէմքերից մէկը, յատկապէս բեղուն գործունէութիւն է յայտ բերում Իրանի սահմանադր. շարժման տարիներին:

Իր մասնակցութիւնն է բերում նաեւ Ա. համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ի նպաստ Հայի. Դառն Իրանում կազմակերպուած բոլոր ձեռնարկներին, ինչպէս եւ Ատրպատականի 1918 թ. դաշնակցականութեան օգնութեան գործին:

Դժուար է մատնանշել Իրանահայ կեանքում ազգ. եւ կուսակց. գործունէութեան որեւէ մարդ, որին իր մասնակցութիւնը բերած չլինի մեր դոքտորը վերջին յիսնամեակի ընթացքին, մինչեւ խոր ծերութիւն:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Այն բոլոր հայ գաղթականները որոնք գերման գրաւման շրջանին պարտաւորիչ աշխատանքի տալու էին բռնի եւ Ֆրանսա վերադարձինքի այն անձնագիր (carte d'indentité) ստացած են, ստիպողաբար դիմեն Գաղթ. գրասենեակը, 7 Rue Copernic, ամէն առաւօտ, Ժամը 10—12:

Միջոցներ ձեռք առնուած են, իրենց անձագիրները տասը տարուան վերածելու համար:

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆԸ պաշտօնական զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ « Ժամանակ » Յունուար 20 թուակիր թիւին տեղեկութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան (տես երէկուան Յաւաք): Եւ կ'աւելցնէ. — « Պետական շրջանակները լուրջ եւ բարեացակամ կերպով նկատի առած են կատարուած դիմումները: Այս մասին, պատեհ առիթով, պիտի տրուին լուսարանութիւններ »:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒ ՌՈՊԱՅԻ ԿԱԹՈՂ. պատուիրակ Սերովյէ Ծ. վրդ. Մանուկեան նամակով մը կը ծանուցանէ թէ Յունուար 31ին Ռիո տը Եանէյ-րոյէն ծամբայ կ'ելլէ եւ Փետրուար 2ին (ԲՀ.) Փոքրիկ կը հասնի:

ԱՆՅԼ. ՕԴԱՆԱԻ ՄԸ Լոնտոնէն Աւստրալիա հասաւ 22 Ժամէն:

« ՄԱՐԻԿԱՆ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ »

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԻՆ »

Դահլիճը Ազգ. ժողովին յանձնեց եւրոպեան բանակի դաշնակցի, բացառական դրով մը որ կը պարզէ իր տեսակետները:

Կը կարծուի թէ քննութիւնը ամիսներ պիտի տեւէ: Մինչ այս մինչ այն, տեղական թերթերը անձկութեամբ կը մատնանշեն կարգ մը աննպաստ իրողութիւններ:

Այսպէս, Փարիզի մէջ ծանր տպաւորութիւն գործեց Մ. Նահանգներու արտ. նախարարին Ֆոսթըր Տըլլուի առաջին ճառը, որուն ամփոփումը տուած էինք երէկ: Պ. Տըլլու բացորոշապէս կը հասկնայ թէ պիտի ստիպուին վերաքննել իրենց ուղեղիւնը, « եթէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա շարունակեն տարբեր ճամբաներու հետեւի »: Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, « Լը Մոնտ » մեղմօրէն քննադատեց այն ազգաբարձութիւնը: Թերթը « Կոպիտ » գտնելով դայն, կ'ըսէ թէ չի կրնար տալ ցամակալի արդիւնքը: Այս առթիւ կը յիշէ նաեւ « Լա Յի » զոհհիկ անկարկի Ֆրանսայի դէմ, — « Յնժուհի մը » որ դրամ կը սպասէ Ամերիկայէն ...

Պաղ հով մը եւս, — մատչալ ժիւէն, Եւրոպայի ցամաքային ուժերուն հրամանատարը, անջի օր ճառ մը խօսելով ամերիկեան ակումբի մը մէջ, ըսաւ. —

« Ֆրանսայի սպահնոցութիւնը կախում ունի արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութենէն: Ամերիկան, որ երկու պատերազմներու մէջ երկու անգամ միջամտեց երկու տարի ուշանալով եւ որ թոյլ տուաւ Ռուսերուն՝ տեղաւորուիլ Թուրքի - կէնի մէջ (Գերմանիա), մեծապէս պատասխանատու է ներկայ կացութեան: Պէտք է դիտարկ այս պարագան: Ռուսիա 150 ըլլումէթը հետո է Հոս - նոսէն եւ Մ. Նահանգներուն կ'իյնայ ներդրութիւն խնդրել: Եւրոպան պէտք է պաշտպանել կարելի եղածի չափ դէպի արեւելք: Եթէ Ռուսերը դրաւեն արեւմտեան Եւրոպան, ուժերու հաւասարակշռութիւնը պիտի խախտի ի նպաստ Ռուսիոյ: Պէտք է այժմէն պատրաստ ըլլալ դիմագրաւելու անակնկալ յարձակում մը ցամաքէն: Մենք կ'ուղենք որ Ֆրանսան եւ Եւրոպան պաշտպանուին »:

Մատչալին կարծիքով, սխալ է յոյս դնել Մ. Նահանգներու հիւլէական զերազանցութեան վրայ: « Երկու տեսակետներ կ'ընդհարեն այս միջոցին: Անգլիացիները կը կարծեն թէ պէտք է մեր ճիգերը կեդրոնացնենք օդային ուժերու վրայ: Մենք կը կարծենք թէ մեծ դեր մը կ'իյնայ հետեւակազմերին: Կը բաւէ յիշել Ռուսիայի օրինակը 1945ին: Ֆրանսա այսօր մեծ ճիգ մը կը փորձէ Հնդկաչխի մէջ: Մենք արժանի ենք դրամական աջակցութեան մը »:

Եւ վերջապէս կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Պ. Փլեւէն գանգատած է Ազգ. ժողովին մէջ որ Անգլիա կը մերժէ յանձնել պատերազմի ոճրագործները (Օրատուրի շարդի դատին առթիւ): Այս իր խօսքերը, — « 1950էն ի վեր Գերմանիոյ անդ. իշխանութիւնները կը մերժեն քննել պատերազմի ոճրագործներուն յանձնումի մասին եղած խնդրանքները »: Նոյն գանգատը՝ ամերիկեան եւ խորհրդային իշխանութեանց դէմ:

Պայխանեան ճակիւս

Թուրքիոյ արտ. նախարարը Աթէնքէն Անգա - բա վերադարձաւ երէկ: Այս առթիւ կը հաւատենք թէ Փետրուարի կիսուն խորհրդաժողով մը պիտի դաւարուի, մասնակցութեամբ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Եւրոպայի:

Յարգ. բոլոր բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան իրիւրով (Թուրքիական իտալա - եւ հելլէն): Երբեք երեք պետութիւնները միասին չեն եղած միեւնոյն սեղանին շուրջ:

Միեւնոյն ատեն փորձեց կը կատարուին, Ի - տալիան եւս պալքանեան ճակատին կապելու համար: Պ. տէ Կապիերի Աթէնք այցելած ատեն,

(Լաւերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՆՐՈՒՆԻ. — ՊՐՈՑ. ԱՐՄ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
Որոք ցաւով կ'իմանանք Պրոֆ. Արմենակ Պէրպէրեանի մահը, որ պատահած է Զորքաբերի առաւօտ, իր բնակարանին մէջ (Փարիզ), կրիփէ հետեւանքով:

Ծնած էր Կիւմիւլճինա, 1883ին: Եղած է դա - ասխոս եւ գրած շարք մը գիտական գիրքեր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Թեհրանի ոստիկանութիւնը Թուրքի (կար - միւր) բնիւ մը երեւան հանեց ձերբակալելով 23 հոգի:

ՆՈՐ ԶԵՐԲԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարուեցան եգիպտոսի մէջ, վերջին դաւադրութեան առթիւ:

Մանուկներու օրը

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապոյտ խաչի ԿրԸՆՈՊԼԸ մասնաճիւղը, զեղեցիկ սովորութեամբ, ամէն տարի, «Մանուկներու օր»-ու ան առթիւ, հնարաւորութիւն կը ստեղծէ դադուի մէջ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, միասնաբար տօնելու Կապոյտը :

Տեղւոյս ամենամեծ սրահներէն Արմենիայի Ժամադրավարը ԿՐԸՆՈՊԼԸ այդ օրը, բոլոր Հայե-րուն: Որովհետեւ հանդէսն իր երեք բաժիններով (տօնածառ, խնջոյք, պարահանդէս) գոհացում կուտայ բոլորին :

Մեր դադուի մէջ համար, այլեւս աւանդական դարձած «Մանուկներու օրը» այս տարի եւս, տօնուեցաւ հոծ բազմութեամբ եւ մեծ խանդավառութեամբ, հովանաւորութեամբ եւ ներկայութեամբ քաղաքագետ՝ Dr. Martinի, որուն մուտքը սրահէն ներս, ընդունուեցաւ բոլոր ծախքով, եւ «Մարտէկէզ»-ով: Եկած էր կարճ ատենի մը համար, չընկալուած խաչի մէջ ծամ: Ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ փոքրիկներուն հայերէն եւ ի պատիւ իրեն եղած Ֆրանսերէն երգերն ու արտասանութիւնները :

Գնահատանքի ջերմ խօսքերով, յայտնեց իր գոհունակութիւնը հայ դադուի մէջ «իրեւ զոր-ծունեայ եւ օրինաւոր համայնք»: Յորդորեց հաւատարիմ մնալ մեր աւանդութիւններուն, պահելու համար մեր ազգ. դիմագիծը՝ «մինչեւ վերջնական ազատութիւն» բոլոր ճնշուած ազգերուն, որովհետեւ աշխարհի վրայ չկայ բան մը աւելի թանկագին ու սրբազան, որքան լիւր ազատութիւնը »:

Գոհ եւ հպարտ էին բոլորը, ի մասնաւորի Ծ. Կ. խաչի մէջ, որոնք անգամ մը եւս առիթը կը ստեղծէին բոլորէն յարգուած ու սիրուած, բարձր անձնավորութեան մը՝ պատուաւոր կերպով ներկայացնել մեր դադուի մը :

Մեկնումի պահուն, յարգելի քաղաքագետը նուիրեց հարաւ Գր. Կապոյտ խաչին :

Բեմին վրայ է Կապոյտ Պապան (Ա. Տէմիր-ճեան), շրջապատուած 125-է աւելի փոքրիկներով: Սրահը մութ է: Բոլորին աչքերն ուղղուած բեմը: Ներկաներէն Պ. Մարանճեան 1000 Փր. կը նուիրէ, իրեն կնքահայր վառելու համար գոյնզգոյն լոյսերը: Բայց տօնածառը կ'ունենայ մէկէ աւելի կնքահայր (Պ. Մարանճեան, Տիկ. Սարգիսեան, Սեդա Սիւքեան 1000ական, Պ. Պ. Աւալեան, Բարախեան եւ Գրիշա 500ական): Յետոյ կը սկսի փոխադրութիւն մը Կապոյտ Պապային եւ մանուկներուն միջեւ: Յորդոր, մանկական ցանկութիւններ եւ խոստումներ իրարու կը յաղորդեն: Կապոյտ Պապան գոհ, ազգ. երգերէն ու արտասանութիւններէն, օժանդակութեամբ խաչուհիներ:

Թեան եւ իրենց անունները կրող թերթիկ մը: Ապա դադած են ուրիշ քարայր մը:

ԴԱՆՏԱԿԱՆԱՐԱՐ ՌԱՅՈՒՆ Պետրոսեան, Իտալիա-յէն, Պոլսէն եւ Պէրսիէն վերջ գացած է Թեան եւ Թաւրիզ: Յետոյ պիտի անցնի Հնդկաստան, Պէրսիէն, Անգարա, Իտալիա, Վիեննա ու Լոնտոն:

բու, կը վարձատրէ բոլոր ներկայ պաշտիկները, որոնց ուրախութեան կանչերը կը վարակեն նաեւ մեծերը:

Ինչպէս միշտ, այս տարի եւս, հանդէսին զեղարուեստական բաժինն եղաւ Կապոյտ խաչի դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Ներկաներէն ընտրուած յանձնախումբ մը՝ պարտականութիւն ունի ճշդելու լաւագոյն դերակատարները:

Մանուկները բոլորն ալ լաւ սորված են իրենց դերերը, եւ ինքնավստահ՝ կը սպասեն մրցանակին: Եւ փոխանակ հինգի՝ կը վարձատրենք տասն եւ հինգ հոգի: Եւ դեռ կան շատ մը դժգոհներ, որոնց մէկ մասին գոհացում կուտան ծնողները: Մանկական բաժինը լրացած է: Բարձր է բոլորին տրամադրութիւնը: Կը սկսի բուն խնջոյք-պարահանդէսը, եւ կը տեւէ մինչեւ կէս դիշեր: Կը զուարճանան բոլորն անխորհ: Ամէնէն ծանրախոհներն անգամ վարակուելով մթնոլորտի ջերմութենէն կը մասնակցին ուրախութեան:

Մէջը ընդ մէջ կ'ըլլան հայկ. ու կովկասեան պարեր: Ներկաները մեծ հաճոյքով կը ծափահարեն Պ. Տորոմաճեանի եւ իր շնորհալի աղջկան ճիւղն պարերը: Ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Միշէլի եւ Մարանճեանի զոյգ պարերը, ընկերակցութեամբ Պ. Գրիշայի նուագին:

Կապոյտ խաչը շնորհակալութեան ջերմ խօսք ունի Պ. Միշէլին՝ որ իր մասնակցութիւնը կը բերէ մեր հանդէսներուն ոչ միայն իր կովկասեան պարերով, այլ մանաւանդ նիւթական լայն աշակցութեամբ: Առանց նկատի առնելու իր համեստ պայմանները, գիտակցօրէն կուտայ մէկի տեղը տալ:

Այս խանդավառ մթնոլորտին մէջ է որ աճուրդի կը դրուի liseuse մը եւ ախտ մը կարկանդակ, նուէր՝ մեր ընկերուհիներէն Տիկին Տուտուի եւ Տիկ. Արաքսի: Աճուրդը կը վարէ ընկեր Մարաշեան, որ համակ խանդ է ու եռանդ, եւ իրեն յատուկ դուարձախօսութեամբ կը վարակէ բոլորը, աճուրդի պահը վերածելով հաճելի ժամանցի մը: Կը մասնակցին շատեր, կուտան ինքնաբերական, աւելի իրեն նուէր: Մրցում մը կը ստեղծուի Պ. Պ. Նշան Աքէլեանի եւ Նահապետեանի միջեւ եւ աճուրդը կը բարձրանայ 23.000 Փր.ի: Կը շահի Պ. Նահապետեան, որ կը նուիրէ 500 Փր. եւս: Պ. Սէրէնիկուեան նոյնպէս, զրկած էր 2000 Փր. իրեն նուէր:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ յուզումով կը հաստատենք թէ նուիրատուները մեծ մասով բանւոր ընկերներ եւ հայրենակիցներ են եւ կուտան իրենց կարողութենէն շատ աւելի, ջերմապէս գնահատելով հայ կնոջ աշխատանքը:

Արդարեւ, ունինք ընկերուհիներ՝ որոնք իրենց անձնական զործերն երեսի վրայ ձգած՝ աշխատած են օրերով: Ուղած են ամէն ինչ իրենց ձեռքով ընել, կրճատելու համար հանդէսի ծախքերը: Ու կէս դիշերէն վերջ, ուշ ատեն, յոգնութենէն ուռած ոտքերով, երբ տուն կը վերադառնան, ոչ մէկ տրտունջ: Գոհ եւ ուրախ են, որովհետեւ մեր անմահ ժողովուրդը, անգամ մը եւս, վարձատրած է իրենց ճիշդ ու ջանքը՝ հանդէսի նիւթական ու բարոյական սքանչելի արդիւնքով (96.000 Փրանք):

ԱՐՇԱԼԱՅՍ ՍԻՍԻԿԱՆ

ԱՅԺԱՆՈՐԳ ԵՍ. — ՌԻՐԻՇ ՄԸՆ ԱՆ ԳՏԻՐ:

ՀԱՄԵՍՏ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՄԱՐՏԻՅԵՆ, 25 Յունուար.— Մէնթ Անթուանի Թաղ. Խորհուրդը կը խնդրէ հրատարակել հետեւեալ զեկուցումը, 1952 տարեշրջանի մասին. —

Թաղին հայ ընտանիքներու թիւն է 380, կամ 1720 անձ: 1932-էն ի վեր ամէն կիրակի եւ տօնական օրերուն, տեղի կ'ունենան կրօն. արարողութիւններ: Հոգեւոր հովիւն է Ներսէս, քահ. Կատարինեան: Ունինք երկու երգչախումբ մը եւ ամէն կիրակի պատարագի արարողութիւնները կը կատարուի ներդաշնակօրէն:

Մուտքը եղած է տարեկան 501.561 Փրանք, իսկ ելքը 313.896: Ներկայիս պատրաստ դրամ ունինք, 187665 Փրանք:

1952 տարեշրջանին, ունեցած ենք, — 30 մկր. տուութիւններ, 20 պսակ, 10 թաղում:

Թաղին բնակիչները մեծ մասով բանուորներ են: Կան 15 առեւտրականներ:

Երկու տարի է ի վեր հոգեւոր հովիւը յանձն առած է ամէն հինգշաբթի հայերէնի դասեր տալ, որոնց կը հետեւին 52 աշակերտներ, բոլորովին ճրի: Նոր տարուան առթիւ սարքուած էր դպրոցական հանդէս մը եւ հոգեւոր հովիւը պատուներ բաժնեց բոլոր աշակերտներուն: — (Դիւան)

ՄԱՐՁԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՏԻՅԵՆ. — Երթի մրցումին Միւթիւնը պարտուած դուրս կուգար 1—0, Istreի դաշտին վրայ, ու այժմ կը գրաւէ երկրորդ տեղը (Promotion d'honneur groupe B):

Յանձնախումբի երրորդութեան կողմէ (Լ. Պաղրճեան, Վ. Երզնկեան եւ Երեմիէան որդի) մարզիկները կը ստանան անհրաժեշտ հրահանգները:

Իրաւարարի ազգանշանին վրայ երկու խումբերը կ'իջնեն դաշտ: Մրցումը կը սկսի բարակ անձրեւի մը հետ: Առաջին իսկ վայրկեանին երկու կողմերը կը ջանան տիրանալ դաշտին: Մե-րոնք աւելի վճռական են, մրցակիցն ալ վճատիլ չի գիտեր: Պահ մը այսպէս անորոշ կը շարունակուի խաղը: Վայրկեանները կը սահին ապարդիւն: Հայրդիւրը կը ցուցադրեն զեղեցիկ խաղարկութիւն, ափ ի բերան ձգելով ներկաները. — «Այ-րեք տղաք, այսպիսի մրցում տեսած չէիք: Կեցցեն Մարգար, Pierot, Թէրզիպաշեան, Ոսկիւն, Ղազարոսեան, Դաւիթեան, Մէֆէրեան, Գօգօ, մի կադար (վիրաւորուած է):

Բուն պայքարէ մը ետք Ա. կիսախաղը հաւա-սար:

Բ. կիսախաղը կը սկսի նոյն ուժգնութեամբ: Մարգար 60րդ վայրկեանին գնդակը կ'ուղչէ նը-շտնակէտին, բայց վերջապահ դժէն մին կը կեցնէ իր ձեռքով (penalty): Մարգար նորէն կը վեր-սկսի: Հ.Մ.Բ.Մ. 1 Istre 0:

Մեր մարզիկները միշտ վստահի տակ պահելով դիմացի բերդը, խաղը կը վերջանայ մեր յաղթու-թեամբ, — Հ.Մ.Բ.Մ. 1 Istre 0:

× Այս կիրակի, 1 Փետրուար, Հ.Մ.Բ.Մ. կը մեկնի Martigue կատարելու 8 quart de finaleի coupe de Provence մրցումը: Մասնակցող 128 խումբերէն մնացած են 16 խումբեր, ուստի Հ.Մ.Բ.Մ. յաղ-թած կ'ըլլայ 3 խումբերու: Մարզիկներու ինքնա-չարժը կը մեկնի միութեան ակումբէն 7 Bd. d'A-thènes, Bar du Globe ժամը ճիշդ 10ին: Սարգիս Գուլումեան

ՆԻԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՂԵԲՍԱՆԻ ԽԱՆԹԱՇԵԱՆ

Պ. Յովսէփ Մանթաշեանի զաւակը կրում է իւր մեծ հօր անունը, Աղեքսանդր եւ դիմադծով էլ շատ նման է իւր մեծ հօրը:

Տարօրինակ է որ այս բոլորէն լուր չունի «Այ-սօր»ի խմբագիրը: Գոնէ կրնար Փարիզի եկեղեցին դիմել:

Մանթաշեանց շատ էր սիրում Փարիզը, եւ ամէն տարի ամրան 4 ամիսը անց էր կացնում այստեղ:

Նա շատ եկեղեցապէս էր եւ ամէն կիրակի գը-նում էր եկեղեցի: Այն ատեն հայ դադուի զեռ իր սեփական եկեղեցին չունէր:

Rue de Vienne փողոցի մէջ մի անշուք սրահ կար, որ Փրանս. բողոքականներին մատուցէր, եւ կիրակի օրերը Հայոց արամադրութեան տակ էր դրուած, պայմանով որ, հայ քահանան մինչեւ ժամը 11ուկէս, պատարագը վերջացնելով իր սկի-հը, հանդերձները, եւ խորանի զարդարանքը դը-նէր սնտուկի մէջ, որովհետեւ ճիշդ 11.30ին բողո-քական պատուելին պիտի սկսէր իր քարոզը:

1901ին, ամրան մի կիրակի, Մանթաշեանցը դալիս է մատուռ, բայց ուշացած է լինում: Հայ-կական պատարագը վերջացած էր: Այն ատեն յղանում է հայկ. Թի մատուռ շինելու գաղափա-րը: Դիմում է հայ քահանային, որ յետոյ պիտի

լինէր Փարիզի առաջնորդը, Վոամշապուհ արք. Բիպարեան, եւ յայտնում է իր մտադրութիւնը:

Մատուռի գաղափարը հետզհետէ զարգանալով յանգում է հայկ. եկեղեցի կառուցանելու որոշ-ման: Ուստի յանձնարարում է Բիպարեանին եւ իր ծանօթներին յարմար տեղ գտնել Փարիզի կենտ-րոնավայրերում: Զանազան հողերից, նա կանդ է առնում ամէնից սուղի, Շան դիշիլիէի շրջա-նում, Jean Goujon փողոցի վրայ:

Մանթաշեանցը կամենում էր, որ իւր շինելիք եկեղեցին հայկ. ճարտարապետութեամբ կառուց-ուի եւ յարմար այն չքեղ թաղին, ուր պիտի բարձրացնէր հայկ. խաչը:

Յրանաացի ճարտարապետը, որին յանձնուած էր այս գործը, բոլորովին անձանօթ հայկ. ոճին, երկար ատեն չէր կարողանում մի յարմար յատա-կապիւմ ստեղծել:

Մանթաշեանց Թիֆլիզում ժողովել տուաւ յայտնի հայ եկեղեցիների պատկերները եւ ու-ղարկեց Փարիզ, ճարտարապետին, որ շատ դոհ մնալով պատասխանել էր. — «Այժմ միայն ես հասկանում եմ թէ ինչ է հայկ. ոճն եւ ձեզ կը գոհացնեմ»: Եւ քիչ ատենէն ուղարկել էր Թիֆ-լիզ իր կազմած յատակագիծը: Մանթաշեանց շատ գոհ մնացած, ցոյց էր տուել իր ծանօթ հայ ճար-տարապետներին, որոնք ջերմօրէն դուլել էին: Այլ եւս արդեւ չէր մնացել եւ 1902 Յունիս 4ին, ե-կեղեցու տեղի վրայ առաջին բրիչի հարուածը տրուեց, իսկ Հոկտեմբերի 5ին կատարուած է եկե-ղեցու չմիջի օծումը:

Ճիշդ երկու տարի ետք, 1904 Հոկտեմբերի 2ին, Վարապայ Ս. խաչի օրը Երոպայի Հայոց

Առաջնորդ Գէորգ եպիսկ. Իւթիւճեան օծում է նորաշէն հայ եկեղեցին յանուն Ս. Յովհ. Մկրտի-չի, ի իշխանակ մեծ բարեբարի հօր Յովհաննէս Մանթաշեանցի:

Եկեղեցու հետ միասին Մանթաշեանց շինեց նաեւ յարակից Առաջնորդարանի շէնքը: Այս շէ-նութեանց վրայ ծախսած է 1100000 Փրանք, որից 450.000 Փր. վճարուած է միայն հողին համար:

«Այսօր»ի խմբագիրը, եկեղեցու շինութեան գումարը հաւցել է «40 միլիոնի, այն ատենուան դրամով»: Ո՞ր աղբիւրից է առել այդ լուրը:

ԹՈՇԱԿԱՒՈՐ ՌԻՍԱՆՈՂՆԵՐ

Աղ. Մանթաշեանց լայնօրէն օգնած է չքաւոր ուսանողներին:

«Ուսանողը մեր աղբի ապագան է», առել էր նա եւ ամբողջ 30 տարի առատօրէն օգնել է հայ կարօտ պատանիներին, որպէսզի մտնեն բարձրա-դոյն դպրոց, համալսարան կամ որեւէ մասնա-դիտական ուսումնարան եւ իրենց ապագան ապա-հովելով օգտակար ըլլան իրենց աղբին:

Նա թոշակաւոր ուսանողներ ունէր Ռուսիոյ գրեթէ բոլոր բարձրագոյն դպրոցներում եւ հա-մալսարաններում, եւ շատերին օգնել է Եւրոպա-յում:

Ա. Սարուխան գրում է իւր հատորի մէջ, (էջ 169):

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(3)

յանդակապէս շէտամբ էր թէ Իտալիա չի կրնար մասնակցել, եթէ տեղական յարձակում մը կա - տարուի Եւրոպայի ոչ ոք: Եւ սակայն կը կարծաթէ թէ ճամբան պիտի հարթուի հետզհետէ: Միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ պիտի կա - տարուին Ատլանտեան զինակիցներուն հետ, ճշ - դելու համար Պալքաներու եւ Միջերկրականի պաշտպանութեան խնդիրը:

Պելկրատի անթեր առջի օր կը ծանուցանէր թէ Եւրոպայի հաճութեամբ կ'ընդունի Իտա - լիոյ մասնակցութիւնը Պալքանեան ճակատի մը: «Եւրոպայի ոչ ոք Իտալիոյ զորքակցութիւնը ոչ միայն կարելի է, այլեւ ցանկալի, պայմանաւ որ տեղի ունենայ հաւասարութեան հիման վրայ: Դժբախտաբար Իտալիա գերակայութեան կը ձգ - տի, ի վնաս Եւրոպայի ոչ ոք»:

Սթէնքէն կը հեռագրեն թէ յարաբերու - թիւնները լարուած են Միջերկրականի անդը: Եւ ամերիկեան ծովակալներուն միջեւ:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԵՆԵՐԻ ՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները տաղանապալի կէտի մը յանգեցան Դժ. օր, չորս ժամուան ժողովէ մը ետք: Ներկայ էին նաեւ Սու - տանի հարցին մասնագէտները: Վեհաբանութիւն - ները այնքան տաքցած էին որ, անդ-պատուիրա - կութիւնը 40 վայրկեան յարակից սենեակ մը քաշ - ուեցաւ, խորհրդակցելու համար: Զօր. Նեկիպի բաժնիները յայտնեց թէ իրենք համաձայնած են «Սուտանի եղբայրներուն հետ եւ այդ համաձայ - նութիւնը իրենց վերջին խօսքն է»:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ ԿԱՍՈՒԵՅԱԻ 19 տարեկան պատանի մը, իբրեւ մեղսակից ոստիկանի մը սպանութեան: Բուն ոճրագործը 16 տարեկան պատանի մըն է որ կ'ախպանէին փրկուեցաւ շնոր - հիւ իր տարիքին: Բազմաթիւ դիմումներ եղան, մասնապարտ ազատելու համար, բայց անօրոշմ: Դժ. առաւ կանուխ 500 հոգի խոնուած էին բան - տին առջեւ եւ ազմկալի ցոյցեր կատարեցին:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԺՆՈՐ ՄԸ պայթեցաւ Ազգ. ժո - ղովին մէջ, առողջ. նախարարին Պ. Պութեմիի գէմ: Մարդը հազիւ ներս մտած էր, երբ կարմիր երեսփոխան մը առաջարկեց նիստը յետաձգել մինչեւ ժամը 24, իբրեւ բողոք «մարդու մը գէմ որ պէտք է նստէր ամբաստանակալի աթոռին վը - րայ»: Եւ կանչեր լսուեցան, — «Մարդասպան»: Ատենապետը ի դուր կը միջամտէր: Ազմուկին կը յաջորդէին երգեր: Պ. Պութեմի բեմ ելաւ ինք - զինքը պաշտպանելու, բայց իր ձայնը չէր լսուեր:

ԴՊՐՈՅՆԵՐՈՒ արձակուրդը պիտի սկսի Յու - լիս 2ին, տեւելով մինչեւ Սեպտ. 18:

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ԶԱՐԴԻՆ դատաւարութեան առ - թիւ, Ազգ. ժողովը որոշեց որ Գերմանները եւ Ալ - զապցիները առանձին դատուին, իրենց վճիռները տրուած ատեն:

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Ժեռոմ Թաոմ մեռաւ առջի օր: Ծնած էր 1887ին, եւ գիրք, յղուած են. կը գրէր եղբորը հետ միասին, որ մեռաւ անցեալ տարի:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՆԸ առաջարկեց Անգլիոյ, Ֆրան - սայի եւ Մ. Նահանգներուն վերսկսել Աստուրիոյ հաշտութեան դաշնագրին քննութիւնը, մէկդի դը - նելով համառոտ նախադիմը եւ հիմք բռնելով ամ - բողջական ճրագիրը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍՈՒ

PREUVES

Revue Mensuelle No. 23 (Janvier 1953), 112 մե - ծաղիւր էջ յաւելուածով:

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ. — Պիմանիա, Արեւել - քի Եւրոպայի. — (Յր. Պոնտի). — Թունուղի տաղանապը (Մ. Հերթրիխ). — Ժան Ֆոլէն (Անտոէ Տոթէլ). — Օրը օրին (Ժան Ֆոլէն). — Էսպէնին, ուռ. գիւղի բանաստեղծը (Փիէռ Փասքալ). — Սիլոնէ (Շիարոմոնթ). — որուն մէկ պատմուածքն ալ թարգմանուած է. — Ամերիկայի Visatin. (Ռ. Արոն). — Փրակայի դատական Grand Guignolը (Փ. Պարթոն). — Կղերականութիւնը եւ հակակղերա - կանութիւնը արդի Իտալիոյ մէջ. — Բանաստեղ - ծին քննարկին պաշտօնը:

ԲՐՈՒԿԵՆԵՐ. — Ռումանական «ընտրութիւն - ները». — Մշակոյթի արհամարհանք. — Մարի քնտրութիւնները. — Գրականութիւն, Արուեստ, Թատրոն, Սինեմա, Երաժշտութիւն, ընթերցում - ներ են.:

Գին՝ 120 ֆրանք: Տարեկան բաժնեդին ֆրան - սա 1200 ֆր., ճամսեայ 650: Արտասահման 1500, ճամսեայ 800 ֆրանք: Ուսանողներու բաժնեդին 900 ֆրանք:

Հասցէ. — 41 Ave. Montaigne, Paris (18): C. C. P. 178-00, Paris: Նմոյշ մը կը զրկուի ձրի:

ՀԱՍՏԱՐԳՈՒՆ ԼՍԱՐՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, Café Régentի վերնաշարկը:

Դասախօս՝ Մուրատեան վարժարանի անուշ Հ. Մ. ՃԱՆԱՇԵԱՆ: Նիւթը՝ Եղիա Տէրմիսիպաշ - եան: (Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ):

ՓԵՅՐՈՒՄ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

14 Փետրուար Շարաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի Թատերասրահին մէջ, 8 rue Danton, mé - tro St. Michel եւ Odéon:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Կը հրատարակուի ամիսը 3 անգամ

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարե - կան Ֆրանսա 1000 ֆր., Արտասահման 1400 ֆր.: Հասցէ. — N. HOVHANESSIAN

14 Rue du Soleil, Paris (20)

Tél. Tru. 47-48 C. C. P. Paris 7065-15

Ծաօք. — Հայերէն թերթ ծախողներու քով՝

30 ֆրանք թիւը:

Լոյս տեսաւ 5րդ քիւր:

ԽՆՋՈՅԻ ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷԻ. — Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք մը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Ազգ. դպրոցի սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ. — Այրի Տիկին Ժընեւ Պետ - րոսեան եւ զաւակները՝ Մարտիրոս եւ Ալիս ինչ - պէս եւ Պ. Կարապետ Ճանիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, զարմիկին ողբացեալ Մի - րիձԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ մահուան առաջին տարե - լիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի, Հա - յոյ եկեղեցին (15 rue Jean Goujon): Կը հրաւիր - ուին աղագականները, բարեկամները եւ իր յիշա - տակը յարգողները:

ԼԱԻԱԳՈՅ

ԿԵՐԱՍԵՆԴԵՆ ԵՒ ՃՈՒՐՆԻԹԻՒՐ

Դերակնքաւ համար

ԿԸ ԳՏԵՈՒԻՆ

Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ ՄՕՏ

66, Rue Nationale, MARSEILLE

Téléphone: Colbert 33 - 22

Լաւագոյն ապրանք ամենամեծ գնով:

ՅՈՏԿԱՅԵՍ ԿԸ ՇԱՆՔԵՐԱՐՈՒԻ: ՓԱՐԻՋ ԱՊՐԱՂ ԿԵՐ ՅԲՅԵՍԱՀՄԱՆԵՆ ԵԿՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԿԱՍԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ. ԳԼԶԱՋԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառ - սունք, 17 Bld. des Capucines, Paris: Café de la Paixի մէջ գտնուի: Հեռ. OFE. 66-34

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱԽԻԼ. — Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւա - քատեղին:

ԱՆԻԷՌ. — ՊՈՒՍ. ԲՈՒՍՊ. — Կապ. Խաչի մաս - նաճիւղին ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Պուա Գորմալի կայարանին դիմացի սրճարանը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան են - թակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ ժամը 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշգրտա - ւաւ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթա - կոմիտէի ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին, ընկ. Արշակի բնակա - րանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Պէլլիի Հ. Յ. Դ. Ռոս - տոմ խումբի տարեկան ընկերա-համակրական խն - ջոյքը՝ Մարտ 1ին:

ՄԱՐՍԷԻ. — Համախար. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Յ. Կիրակոսեանի բնակարա - նը, Սէնթ Անթուան:

ԱԼՃՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍԸ

Այս կիրակի, ժամը 15ին, Salle Voltaire (Rue Voltaire, Alfortville):

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ, տրա - մախօսութիւն եւ օփերէթ աչակերտներու կողմէ:

Հայկական պարեր: Մուտքը ազատ է: Կը հրա - յիրուին բոլոր ծնողները եւ դպրոցին բարեկամ - ները:

ԾԱՆՕԹ. — Մեթրօ էջօլ Շարանթօնէն առնել թիւ 103 հանրակառքը եւ իջնել իւր Իւնիօնի կա - յանը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Շաբաթ 7 Փետր. ժամը 20.30էն կէս գիշեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պան - եթօ Քաչանի մասնաճիւղին հանգէսը Պանեթոյի աղջկանց դպրոցին սրահին մէջ: Ճոխ յայտագիր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան հերթական ժողովը. դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ գի - շեր ժամը 9ին, Սուիէթէ Սափանթի (28 rue Ser - pente) թիւ 2 սրահին մէջ, (Գ. յաւի): Դասա - խօսն է պրոֆ. Ռ. Խերումեան, նիւթ՝ Etat actuel du problème des groupes sanguins: Մուտքը ազատ է:

DRAPERIES

FOURNITURES POUR TAILLEURS

VETTER

(Ets. TERZIBACHIAN)

34, Rue Tapis-Vert, MARSEILLE

MANUFACTURE DE VÊTEMENTS

Hommes - Jeunes-Gens

FABRIQUE DE CONFISERIE FINE

Spécialité de Dragées, Pralines

Chocolats, fourrés, etc...

Au Vieux Chêne

Usine: 28, rue Notre - Dame, Lyon (6)

Tél.: LA. 47-14 R. C. Lyon 142607

Magasin de Vente: 34, Gd. rue de St. Claire

Caluire (Rhône)

C. C. P. Lyon 541-18 Rep. prod. Rhône 8654

Հարսանիքի եւ կնամիքի համար մասնաւոր գին

ԿՊԻՋՈՒԻ

Բոնֆէթօրոնի տուն մը կը փնտէз entrepre - neurներ այր մարդու վիւստ peignéeի համար, Ա. Կորդի:

Ներկայանալ նմոյշներով Eib. Boret, 128 Rue de Turenne, Paris (3): Հեռ. Tur. 59-59:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԸ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գլխ. 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 31 Janvier 1953 Շաբաթ 31 ԳՈՒՆՈՒՄԱՐ

29րդ ՏԱՐԻ — 29e Année No. 6660 — Նոր շրջան ԲԻՆ 2391

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԻԱՆ

Մեր Խմբագիրը

ՑԵԼԱՆԵԼԻ ԵՐԿՈՒՆԲԸ

Տարուան առաջին ամիսը հազիւ լրացած, պաշտոնական կերպով փոխանակվել է 1953 թվականին:

Մարտի 1-ին լրացած են ողբեր եւ դուրեր: Եւ աւելի յաճախ կը լսենք վայելչության կանչեր ալ:

Քերթնեալ աշխարհամարտին ի վեր, Եւրոպայի կը տարվուի յարաճուն հոգեբու տակ:

Երկու հիմնական խնդիրներ, Ատլանտիկի զաւթներ եւ միացեալ Եւրոպայի բանակի ծրագիրը տաժանելի երկուսն էլ մը բռնուած են:

Առաջինը, Ատլանտիկի դաշինք, կը դործադրուի մաս - մաս, եւ իր լրումին պիտի հասնի 1954ին:

Երկրորդը, Եւրոպեան բանակ, շատ ջուր կը վերցնէ տակաւին:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին վերջին ազդարարութիւնը իւր լեզուից կրակին վրայ, խորին դաժնութիւն պատճառելով Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ:

Ինչպէս գիտէք, Պ. Յոսթըր Տըլըս բացորոշ չապէս կը հասկցնէր թէ պիտի ստիպուին փոխել իրենց ուղեղի ծրագրը, «Եթէ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա տարբեր ճամբաներու հետեւին»:

Փարիզի մէջ «Կոպիտ» եւ «Ճախաւեր» կոչեցին այս յայտարարութիւնը: Կարգ մը թերթեր «չանթափ» բառն ալ գործածեցին, թերագրելով հրաժարի ամերիկեան տոյրներէն:

Լոնտոնի մէջ եւս կիծու խօսքեր լսուեցան: Ամէնէն պաղաւթին թերթերն ալ տհաճութիւն կը մատնէին:

Այս առթիւ դիւր ընկնէ նոյն իսկ արտաքին գործերու նախարարը, երեսփ. Ժողովին մէջ:

Առանց ուղղակի պատասխանելու իր ամերիկացի պաշտօնակցին, Պ. Իտլըն վճռապէս յայտնեց թէ Մեծն Բրիտանիա երբեք չի կրնար միանալ Եւրոպայի պաշտպանութեան ճակատին (միացեալ բանակ): «Ոչ մէկ պատրանք այս մասին»:

Բանալէ՛ք այնպիսի կէտի մը հասած է որ, երէկ իրազեկ ազդելէ կը հաղորդէին թէ Մ. Նահանգները կրնան մէկդի դնել Եւրոպական բանակի ծրագիրը:

Այսպէս, շատ մը ռազմագէտներու կարծիքով, նախընտրելի են ազգային բանակները, փոքր ալ զաւապարժ, ինչպէս ունին Ֆրանսա, Իտալիա եւ ուրիշ երկիրներ: Այս կարգի դիմեալ ու ժողով աւելի լաւ կը պաշտպանեն Եւրոպան քան միացեալ բանակները:

Ինչո՞ւ այսքան դժուարութեանց կը հանդիպի եւրոպեան բանակի դաշնագիրը:

Գլխաւոր պատճառներէն մէկը գերմանական խնդիրն է:

Ինչպէս Փարիզի, նոյնպէս Լոնտոնի մէջ խորապէս համոզուած են թէ Գերմանիան նորէն զինեալ ու ժողով պիտի ունենայ չորհուրէ ալ ծրագրին:

Անգլիոյ կիսապաշտօն օրկանը, «Տէյլի Թէյէկըֆ» անդամ կը խոստովանի այս պարագան, դիմել տալով.

«Ինչ ձեռով ալ վերադիմուին Գերմանիան, բայց, գերման բանակ մը պիտի ստեղծուի: Միակ սեղմումը՝ առժամեայ հակակշիռն է, օրինակ՝ Եւրոպայի ծրագրով. պայմանաւ որ իրապէս ազդեալ հակակշիռ մը գործադրուի»:

Այս դիտողութեան հետ, անդ. թերթը կը մերժէ այն ծանր մեղադրանքը թէ «նեղամիտ Ալպիներ»ն է որ կ'ուշացնէ արեւմտ. Եւրոպայի պաշտպանութեան ցանցին կազմութիւնը:

Փարիզի մէջ միշտ այն կասկածն ունին թէ Գերմանիա նորէն սպառազէն պետութիւն մը պիտի դառնայ, եթէ ազդու միջոցներ ձեռք չառնուին:

Այդ միջոցներէն մին կը նկատեն Եւրոպեան բանակը, որուն ծրագիրը յղացած էր նոյն ինքն Պ. Փիլեպէն, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը:

Այդ, ազգ. Ժողովին յանձնելով այդ ծրագիրը, նոր դահլիճը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ հետեւեալ կէտերը.

1.— Կարելի չէ վերակազմել Եւրոպան առանց Գերմանիոյ: 2.— Զինեալ եւ չզինուած Գերմանիա մը տեւական վտանգ է խաղաղութեան համար: 3.— Նոյնպէս վտանգ է գերման ազգ. բանակ մը:

Տաղանային մէկ երեսն է այս:

Կարող. Կոնքրետ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը 1952 Հոկտ. 25 թուակիր կոնգրակ մը ուղղած է Եւրոպայի թեմի պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանին:

Կոնգրակը դնահատելէ վերջ հանդուցեալ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանը իբրեւ «Ժողովրդասէր, հայրենասէր, իր կոչման դիտակից, հնաբոյր հայ ձեռագրերը պրպտելու սիրահար ու սուսնասիրող», կ'ըսէ.

«Այս նոյն անձն էր նաեւ որ՝ Պետրոսի նման՝ ակնթարթ մը մեղկացաւ, թուրացաւ, եւ խուսափեցաւ հայրապետական շքամբի մէջ ըլլալու պատուոյ հրաւերը կատարել, սակայն եւ Պետրոսի նման ի սրտէ գղջալու առաքինութիւնն ունեցաւ եւ Ս. Էջմիածնի մէջ պաշտօն վարելու առաջարկ մուծեց ու Հայրապետի խաղաղութեան քարոզիչ հանդիսանալու պատուէրը համարձակ կատարեց եւ, Մեզ ի մեծ վիշտ, տուեց» թողնելով սակայն անմոռաց յիշատակ:

«Այս անձի փոխարէն է դալիս նորը՝ գերաշնորհ Սերովբէ Ծ. Վարդապետը որ նոյնպէս օժտուած է աստուածապարգեւ շնորհներով: Նա Ս. Երուսաղէմի միաբան է, չըլած է Տիրով չըլած վայելքով, եղած է տիրաւանդ յուշերով հարուստ չըլած վայելքով մէջ ...»

«Իմ սիրելի Ժողովուրդ, յարգեցէք ու սիրեցէք զայն, լսեցէք եւ կատարեցէք անոր յորդորները, այդ կը պահանջէ ձեր բարին ու ձեր օգուտը:

Ծանր ու պատասխանատու ժամանակներ կ'ապրինք, խոհեմութիւն, զգուշաւորութիւն եւ պարտաճանաչութիւն կը պահանջուին ամէն ի հայ անհատից ու հայ համայնքից: Խոհեմութիւն եւ զգուշաւորութիւն խօսքի, գործի եւ վարուելակերպի մէջ, օրինական եւ պարտաճանաչ վերաբերմունք՝ հանդէպ այն կառավարութեան, որ հիւրընկալել է ձեզ:

... Սիրելի մեր Սերովբէ Հայր Սուրբ. Մենք կը յանձնենք ձեզ հայ Ժողովրդի ազնիւ հատուած մը, որ երկար տարիներ տառապած է թրքական մարդատեաց քաղաքականութենէն՝ եղած է ազատագրուի, հալածական, տարած է աղաւթին ինքնառիւթեան հասցրած անարդանքն ու արհամարհանքը, աչքով տեսած է իր հարազատներու ու սիրելիներու խողովորումը հեռաւոր անմարդարեակ անապատներուն մէջ եւ ապա մաղաղութեամբ, դաղթականի ցուպը ձեռքին մէջ, հիւանդութեան, քաղցի եւ ծարաւի ենթակայ, անասելի տառապանքներու դառնութիւնը ճաշկած եւ մրուրը քամած՝ այսօր ապաւինած է հիւրընկալ պետութեան եւ շնորհիւ իր ջանասիրութեան, տոկուն աշխատանքին ու խոհեմ ընթացքին՝ համեմատաբար հանդիստ կեանք կը վարէ օտարին հովանիին տակ: Ժողովուրդ մը, որ սակայն կ'ապրի հայրենի երկրի կարօտը սրտին մէջ, հեռու իր պաշտելի հայրենի սրբութիւններէն, պատմական յուշարձաններու տեսութեան կարօտ, յուշարձաններ, որոնք յուշարար են իր նախնեաց բազմաթիւ ու բազմապիսի դժուարներու եւ կը պատկերացնէ նախնեաց ստեղծագործական ոգին եւ ազգ. պարծանքի ոգի կը ներշնչէ ու նոր ստեղծագործութիւն ուժ եւ եռանդ կը ծնի մարդու մէջ: Ան կը կարօտի միախառնութեան եւ կը փափաքի իր սրբութիւնները տեսնել, ան կը փափաքի իր նախնեաց եւ իր ներկայ հարազատներու կեանքն իմանալու, եւ ներկայ պետականութեան հասած իր սիրելիներուն հիասթափ վերելքով հիանալու:

Ի վերջոյ, կոնգրակը յորդորներ կ'ուղղէ Սերովբէ վրդ. ի, որպէս զի վառ պահէ իր հօտին ազգային դիտակցութիւնը: Իսկ Ժողովուրդին ալ կը յիշեցնէ.

«Ժամանակը շատ չար է: Բո բարեկամներդ քո ցեղակիցներդ ու հարազատներդ են: Աչքդ միշտ դէպի Հայրենիք դարձրու»:

ԻՐԱՆԻ ԵՐԵՍԻ. Ժողովը դռնփակ նիստ մը գումարելով յորոշեց չնորոգել Կասպեան ծովու ձկնորսութեան պայմանագիրը՝ Խ. Միւսիթեան հետ: Մենաշնորհի ընկերութիւնը 110 թոն խալեար արտադրած էր անցեալ տարի:

ԻՐԱՆԻ ԵՐԵՍԻ. Ժողովը դռնփակ նիստ մը գումարելով յորոշեց չնորոգել Կասպեան ծովու ձկնորսութեան պայմանագիրը՝ Խ. Միւսիթեան հետ: Մենաշնորհի ընկերութիւնը 110 թոն խալեար արտադրած էր անցեալ տարի:

ԻՐԱՆԻ ԵՐԵՍԻ. Ժողովը դռնփակ նիստ մը գումարելով յորոշեց չնորոգել Կասպեան ծովու ձկնորսութեան պայմանագիրը՝ Խ. Միւսիթեան հետ: Մենաշնորհի ընկերութիւնը 110 թոն խալեար արտադրած էր անցեալ տարի:

ԻՐԱՆԻ ԵՐԵՍԻ. Ժողովը դռնփակ նիստ մը գումարելով յորոշեց չնորոգել Կասպեան ծովու ձկնորսութեան պայմանագիրը՝ Խ. Միւսիթեան հետ: Մենաշնորհի ընկերութիւնը 110 թոն խալեար արտադրած էր անցեալ տարի:

ԻՐԱՆԻ ԵՐԵՍԻ. Ժողովը դռնփակ նիստ մը գումարելով յորոշեց չնորոգել Կասպեան ծովու ձկնորսութեան պայմանագիրը՝ Խ. Միւսիթեան հետ: Մենաշնորհի ընկերութիւնը 110 թոն խալեար արտադրած էր անցեալ տարի:

ՅՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. Ժողովը 214ի դէմ 374 ձայնով քուէարկեց 1953ի երմտացոյցը, — 3751 միլիառ ֆրանք (10,700,000,000 տոլար): Դէմ քուէարկեցին կարմիրները եւ ընկերակալականները, բողոքելով ընկերային վարկերու կրճատման դէմ:

Օրինադիւր յղուեցաւ Հանր. Խորհուրդին (ժերակոյտ), որ քննելէ ետք պիտի վերադարձնէ Ազգ. Ժողովին, վերջնական վաւերացման համար:

Ինչպէս յայտնի է, երմտացոյցը առկա կը մնար Պ. Փիլեպէն հրաժարումէն ի վեր: Նոր դահլիճին առաջին հոգը եղաւ փութացնել վաւերացումը: Ազգ. Ժողովը տասը օրէ ի վեր անընդհատ նիստ կը գումարէր, նոյնիսկ շաբաթ եւ կիրակի, երբեմն ալ գիշերը:

Նոր երմտացոյցին մէկ երրորդը կը կազմէին. ծախքերը, — 1,420 միլիառ ֆրանք, (քսան միլիառ աւելի՝ 1952էն): Ամերիկա պիտի ծարէ 173 միլիառ ֆրանք (494 միլիոն տոլար), բայց Փարիզի մէջ աւելին կը յուսան: Պ. Փիլեպէն անցեալ կիրակի կ'ըսէր թէ 40.000 դիմումը եւս պիտի ունենան, եթէ 85 միլիոն տոլար աւելի ստանան:

Քերէկ թերթերը մանրամասնօրէն տալած էին առջի գիշերուան ժխտը՝ Ազգ. Ժողովին մէջ: Առողջ. Նախարարը, Պուլթեմի, քանի կը խօսէր իր անմեղութեան մասին, դրաւոր փաստերով, կարմիրները այնքան կ'աղմկէին: «Մարդասպան, մարդասպան» բառը կը պոռային, դրասեղաններուն կը զարնէին, երգեր կը թնդացնէին: Կարելի չէր որեւէ բառ լսել Պ. Պուլթեմի խօսքերէն, նոյնիսկ անթելով: Նախագահը ի դուր կարգի կը հրաւիրէր: Կարմիրները 30 հոգի էին. եւ երբ ալէն «Մարտէյէէզ»ը հնչեցուցին, ժխտը աւելի սաստկացաւ: Պ. Պուլթեմի պոռաց. — «Զիրցան գիս սպաննել 1944 Հոկտ. 31ին, Մէնթ Էթիէնի մէջ: Այսօր ալ պիտի չյաջողին անպատուելի գիս զարնելի գրպարութիւններով»:

— Մարդասպան, մարդասպան: Հրաժարեցէք ...

Պուլթեմի.— Զեր ատելութիւնը իմ պարծանքն է:

Թերթերը կը դրեն թէ Պ. Պուլթեմի բեմէն իջած ատեն դիտմամբ անցաւ բոլշեւիկներու առջեւէն, իր արհամարհանքը յայտնելով, ինչպէս ըրած էր բեմ ելած ատեն:

Աչքերու պոռչուածներուն մէջ կը լսուէին սա բառերը.— «Մոսկուա դացէք, Փրակա...»: Ատենապետը արդիւնց արձանագրել շատ մը լուսանքներ:

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԵՒ ՄԷԶ

Զօր. Կիյոմ, Մարդի մարդպանը, ճառ մը խօսելով Փարիզի ամերիկեան ակումբին մէջ, ըսաւ թէ «Մոսկուա միշտ կը քաշալէրէ Հիւս. Աֆրիկէի թունդ ազգային շարժումը, զինակիցներ փնտրելով Մարդի, Միլլին եւ Ծայր. Ասիոյ մէջ: Ան կ'ուզէ տկարացնել Արեւմուտքը, այդպիսի դիտակցութիւններով: Տաղանայի պահերուն նոյն ձայնը կը լսուի Մոսկուայի եւ Գահրէի մէջ»:

Զօրավարը յետոյ բացատրեց թէ Մարդի բոլշեւիկները փորձեցին խաղաղ իրենց շարքերը Բ. աշխարհամարտէն վերջ: «Կուսակցական վարիչները ձեռք առին Արհեստ. Միութիւնները: Գլխաւոր Սենտրալին անդամներէն չորսը համախալար են, չորսը անդամ Իսթրալի: Անցեալ Գեկտեմբերին ծայրայեղները ուղեցին օդուղի ՄԱԿի ընդհ. Ժողովին: Անոնք ամէն տեղ կ'ուշացնէին թէ Ֆրանսայի դէմ կուտելով կրնան դուրս նետել զայն: Կ'ուզէին այնպէս ցուցնել թէ Մարդի կազմութիւնը վտանգ մըն է խաղաղութեան համար»:

Զօր. Կիյոմ յետոյ շեշտեց թէ Ֆրանսայի նպատակն է ոչ միայն կարգ - կանոն սպահնել, այլեւ զարկ տալ բարենորոգման, լայն ինքնօրինութեամբ:

Պաշխանեան ճակաս

Թուրքիոյ արտ. նախարարը, Յուսուֆ Բէօլիւրլու, մեկնեցաւ Աթէնքէն, առանց վերջնական արգիւնքի մը յանգելու: Կարգ մը կէտեր նորէն պիտի քննուին, որպէսզի կարելի ըլլայ գործակցութիւն հաստատել Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ:

Իրազեկներ կը հաւատեն թէ ճամբան մեծապէս հարթուած է շնորհիւ Աթէնքի բանակցութեանց, պալքանեան ճակատ մը կազմելու համար: Երեք երկիրները համաձայն են սկզբունքով:

Իտալիոյ զինքն ալ քննութեան կը կարօտի: Եւրոպայեան անդամ չէ ՀԱԿԻՆ (Հիւս. Ատլ. Դաշինքին), ինչ որ կարգ մը դժուարութիւններ կը պատճառէ: Եւ սակայն արեւմտ. պետութիւնները ամէն օգնութիւն կ'ընծայեն այդ երկրին, որպէսզի զօրանայ:

Աթէնքի այցելութեան առթիւ գեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ Յունաստան եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարգաւ Գ. էջ)

ԻՐԱՔ. ՁՅԵՄԱՐԱՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Լոնտոնի «Տէյլի Մէյ» Յումուարի վերջին բացառիկ քիւր նուիրած էր Իրաքի, ուր էլ եւ պատկերագրող: Կը պարունակէ շահեկան տեղեկութիւններ, — պետական, քաղաքական, տնտեսական, առողջապահական, կրթական եւն: Հետզհետէ պիտի տաւ շարք մը նիւթեր:

Ստորեւ՝ առաջինը, — «Իրաքի իրերու հողագործական երկիր»:

Իրաք աշխարհի ամէնէն հին երկրագործական կեդրոններէն մէկն է: Յորենի եւ գարիի նախնական տեսակներ գտնուած են խալտական քաղաքներէ աւերակներուն մէջ եւ հաւանօրէն վերջին գիտները ցոյց պիտի տան թէ շատ աւելի հին են: Հերոդոտոս, Ե. դարու յոյն պատմաբանը, կը գրէր, — «Մեզի ծանօթ բոլոր երկիրներէն հացահատիկի մէջ ամէնէն արգասաբերն է: Մէկի տեղ մինչեւ երկու երեք հարիւր կ'արտադրէ: Յորենին կամ գարին տերեւին լայնութիւնը երբեմն չորս մաս է: Իսկ կորեկի եւ շուշմայի բարձրութիւնը պիտի չլինէ, այլապէս անհասարակ պիտի թուի »:

Ասորի թագաւորը Սենեքերիմ, Է. դարուն բաժնակի մասին կը խօսի իրեն «Ժառ մը որ բուրդ կը կրէ »:

Երկար ատեն Իրաք ծանօթ էր իր երկրագործութեան յոռաղբիւմութեան համար, մասնաւոր յոռաղբուած շրջաններուն մէջ, Եգիպտոսէն ալ առաջ, եւ ոչ միայն ինքնապաշէր, այլեւ ցորեն կը հայթայթէր դրացի երկիրներուն, որքան թոյլ կուտային փոխադրական միջոցները: Այդ օրերուն ժողովուրդին թիւը 30 միլիոն էր, բազմաթիւ աշխարհային, որ հինգ միլիոն է: Ամէնէն մեծ տարբերութիւնը նախկին եւ ներկայ Իրաքին այն է, որ ժամանակին ջրանցքներու ցանցը շատ դարձաւ էր այս երկրին մէջ: Սակայն աւելի ստորագրաւ եւ երկրագործութեան մէջ տգէտ ազգերուն յաջորդական քարձակումները քանդեցին ջրանցքներու լայն ցանցը:

Կանոնաւորապէս ոռոգուած եւ մշակուած ընդարձակ շրջաններ բոլորովին լքուեցան, հողային վարձակալութիւնը քառսի վերածուեցաւ, կարելի չեղաւ հեղեղներուն եւ երաշտին առաջը առնել: Մարախը աւերներ գործեց եւ անտառները ամբողջովին փնջացան, ողբալի փնջակի վերածելով երկրին երկրագործութիւնը: Այս վիճակը տեսնելով մինչեւ անցեալ դարու վերջը, եւ միայն Ա. աշխարհամարտին փ վեր է որ ջանքեր կ'ընէին Իրաքի երկրագործութիւնը վերականգնանայնելու, վերաշինելու ոռոգման ցանցը:

Չափազանց դժուար եւ բարդ խնդիրներ են հողային վարձակալութիւնը, ոռոգման ջուրի խնայողական գործածութիւնը եւ զարգացումը, նոր բացուած երկրագործական շրջաններու օգտագործումը, հիմնական գործերու նիւթական մատակարարութիւնը, ինչպէս եւ թումբերու շինութիւնը, երկրագործական նոր արտադրութեանց սպառումը եւն: Այդ է պատճառը որ յառաջդիմութիւնը դանդաղ է, սակայն նոր գաղափարներ հետզհետէ մատչելի դառնալով ժողովուրդին, հասնական է որ յառաջդիմութիւնը արագ թափ ստանայ մօտիկ ապագային:

Յարգ մեծ հողատէրերը աւելի յաջողութիւն ունեցած են ագարակապանութեան մէջ քան փոքրերը: Կառավարութիւնը ծրագիրներ կը մշակէ, ուր փոքր հողատէրերը աւելի կը քաջալերուին եւ դրամական նպաստ կը ստանան: Իրաքի ազգ. տնտեսութեան համար երկրագործութիւնը եւ անոր հետ կապուած ճարտարարուեստը պիտի կազմեն երկրին տեսական հիմքը: Ներկայիս քարիւղի արտադրութիւնը շատ կարեւոր է, սակայն կրնայ նկատուիլ իրեն սպառող արժէք մը, եթէ նոյնիսկ քարիւղի նոր դաշտեր գտնուին եւ զարգանան: Անհրաժեշտ է որ քարիւղէն եկած դրամագումարէն կարեւոր մաս մը գործածուի դաշտերը ոռոգելու, հեղեղները զսպելու, անտառներ տնկելու, հողերու փլուզման առաջը առնելուն եւն: որոնք դժուար պիտի ըլլայ իրագործել, եթէ քարիւղէն եկած եկամուտը դադրի բոլորովին: Թէեւ ներկայ եկամուտը շատ գրաւիչ է, սակայն երկրին վերջնական յաջողութիւնը երկրագործութիւնն է:

Իրաքի ընդհ. տարածութիւնն է 430 հազար քառ. քիլոմէթր, որուն 120.000 քառ. քիլոմէթրը մշակելի է, այսինքն 12 միլիոն հեկտար, մէջն ըլլալով 8 միլիոն հեկտար ոռոգելի դաշտերը: Մընայնապէս չորս միլիոն հեկտարը անձրեւներու շրջանին մէջ իյնալով, երկրագործութիւնը աւելի դժուար է: Այս մշակելի շրջանն ալ կը պարունակէ 1.8 հեկտար անտառ, գլխաւորաբար հիւսիսային եւ արեւելեան ըլլալներու շրջանին մէջ: Ներկայիս, սակայն, մշակելի շրջանը քսան առ հարիւրն է: Յիսուն առ հարիւրը պիտի աւելնայ եթէ ոռոգման ծրագիրը իրագործուի: Առ հասարակ ոռոգ-

ԲԺ. Ե. Սօցիալական յուղարկաւորութիւնը

ԹԵՀՐԱՆ, 26 Յունուար. — Յունուար 23ին, ահագին բազմութեամբ տեղի ունեցաւ ընկեր Տոքթ. Յարութիւն Սոցիալականի ազգ. յուղարկաւորութիւնն, Թեհրանի ազգ. մարմիններէ որոշումով:

Աննախընթաց այս յուղարկաւորութիւնը լաւագոյն ապացոյցներէ մէկն էր մեր սիրելի վեթեւան ընկերով լայնեւ մեծ ժողովրդականութեան: Յուղարկաւորութիւնն սկսաւ առաւօտեան ժամը 9ին: Սգակիր հայրենակիցներէ եւ դադափարակիցներէ մի մեծ բազմութեան եւ ազգ. մարմիններէ ու միութիւններէ ներկայացուցիչներէ մասնակցութեամբ, հանգուցեալ ընկերով մարմինը բնակարանից փոխադրուեց Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցին:

Ամէնից առաջ քայլում էին ծագեցաւ կրող երիտասարդուհիները՝ կանոնաւոր շարքով: Այնուհետեւ, ուսամբարձ տարուած էր դադաղը, որին հետեւում էին հանգուցեալի վշտահար տիկինը, պաւակները, միւս հարազատները եւ սգակիր բազմութիւնը:

Հակառակ ամպամած ու խոնաւ եղանակին, եկեղեցու բակում եւ ներսը, ինչպէս եւ եկեղեցու գլխաւոր մուտքի փողոցը խոնուած էին հազարաւոր հայրենակիցներ:

Բակի մուտքից մինչեւ եկեղեցու մայր դուռը երկշարք կանգնել էին «Արարատ» Մշակ. Միութեան արի - արեւոյնները, պետ. եւ սկսում գոյգ մեծ դրօշներով:

Երբ թափօրը մտաւ եկեղեցու բակը, արի - արեւոյնները խոնարհեցին իրենց կազմակերպութեան դրօշը՝ ի նշան յարգանքի եւ ամբողջ կազմով պատուի կանգնեցին, մինչեւ դադաղը տարուեց եկեղեցի, ուր խոնուած էին հոծ թումբ սրգակիրներ: Եկեղեց. արարողութեան մասնակցում էին մայրաքաղաքի քահանայից ամբողջ դասը եւ «Կոմիտաս» երգչախումբը:

Յուղարկաւորութեան մասնակցում էին Թեհրանի թեմի պատգմ. ժողովի, թեմ. խորհրդի, եկեղեց. վարչութեան, Երաւական Տոքթի յանձնախումբի, «Իւսթեան», «Իւսայի», «Արովեան», «Շահադիդ» եւ «Այիւշան» ազգ. դպրոցների հոգաբարձութեանց կազմերը, նոյն դպրոցների ուսուցիչ - ուսիները, մշակութային եւ բարեգործական միութեանց ներկայացուցիչներն ու անդամ - ուսիները:

Նաեւ հանգուցեալ դոքտորի յիշատակը յարգող մի շարք պարսիկ հայրենակիցներ, յարգողներ եւ պետ. պաշտօնեաներ: Պայտի կողմից, որպէս ներկայացուցիչ, մասնակցում էր պալատի բարձրաստիճան պաշտօնեաներից աղայէ Նուրզա-

դումը կապուած է Եփրատ եւ Տիգրիս գետերուն, որոնք տարուած մէջ որոշ եղանակներ ունին: Նոյններէն մարտ կը բարձրանան: Իսկ Ապրիլին յանկարծ աւելի կը բարձրանան առաւելագոյն չափին հասնելով Մայիսի վերջը: Այս յանկարծական յորդումները հետեւանքն են Քիւրտիստանի եւ Հայաստանի բարձրաւանդակներուն ձիւնահալին: Երկու խնդիրներ կը ներկայացնեն այս յորդումները: Նախ նուազեցնել կամ բոլորովին խափանել հունձքին կրելիք վնասը եւ քաղաքներուն սպառնացող վտանգը: Երկրորդ՝ օգտագործել այս հեղեղը որ Պարսից ծոց կ'երթայ ճահիճներ կազմելով ճամբուն վրայ: Կը խորհին Եփրատի ջուրերէն մաս մը ջրամբարներու մէջ պահել ոռոգումի համար: Այսպիսի ծրագիրներ կան նաեւ Տիգրիսի եւ իր գետակներուն համար: Ուրիշ մէկ դժուարութիւնը այն է որ այս գետերը եւ ջրանցքները չափազանց շատ աւաղ ունին իրենց յատակը եւ մաքրելը մեծ ծախս կը պահանջէ: Անհրաժեշտ է անտառներ մշակել եւ արգիլել հողերու փլուզումը, կառավարութեան նպատակն է կարելի եղածին չափ զսպել երկու գետերու յորդումը եւ ջուր ապահովել ամրան համար: Երկար տարիններու աշխատանք է այս գործը, սակայն սկզբնաւորութիւն եղած է եւ բոլոր ծրագիրներն ալ իրարմէ կախում ունին:

Իրաքի մէջ ոչ միայն բոլոր երկրագործական հողերը պէտք է ոռոգուին, այլ անհրաժեշտ է ցամքեցնել ճահիճները եւ դաշտերը, պաշտպանել աղի կուտակումին դէմ: Ուր որ առաջ լաւ հունձք կ'արտադրուէր, հիմա խեղճ է:

Իրաքի երկրագործութեան գլխաւոր դրութիւնը կը հիմնուի հերկագուլի վրայ: Տարի մը հողը կը մշակուի, միւս տարին դադար կուտան:

Երկրագործական նախարարութիւնը կ'ընդունի որ աւանդական դրութիւնը գործնական է: Շատ ձեւեր փորձեց: Ամէնէն յաջողն է եղիպաւորութիւնը: Երկրին ձմեռային հունձքերն են ցորեն, գարի եւն: Ամառը բրինձ, ծխախոտ, բամ-

բուր, որ եկեղեցի առաջնորդուեց պատշաճ ընդունելութեամբ:

Քաղաքի կարգապահութիւնը ենթակայ լինելով զինուորական իշխանութեան, կառավարութեան կողմից տրամադրուած էր մէկ շուկա պահապօր, որն ամբողջ ժամանակ հետեւեցաւ Թափօրին, հսկելով երթեւեկի կարգապահութեան: Նոյն պարտականութեամբ Թափօրին հետեւում էին նաեւ մի խումբ ոստիկաններ՝ իրենց սպայի գլխաւորութեամբ:

Եկեղեց. արարողութիւնն աւարտելուց յետոյ դամբանական խօսեց Տէր Յովհ. աւագ քահնայ. Հաճեանը: Այնուհետեւ դադաղը հանուեց եկեղեցուց եւ դրուեց դաւթում, հրաժեշտի խօսք ասելու համար:

Թեհրանի եւ Ատրպատականի թեմ. խորհուրդների անունից դամբանական խօսեց Թեհրանի թեմ. խորհրդի քարտուղար ընկեր Դաւիթ Փափազեանը: Յանուն Հ. Յ. Դ. եւ «Այիւք» խումբ բազմութեան՝ յարգանքի խօսք ասաց «Այիւք» խմբադիր ընկեր Տաճատ Պողոսեանը, եւ յանուն Թեհրանի Ազգ. դպրոցների հոգաբարձութեան եւ ուսուցչ. կազմի՝ նոյն մարմնի նախագահ Պ. Հայկ Տէրեանը: Բոլորն ալ սրտագին յուզումով վերահանցին հանգուցեալի բազմարդիւն գործունէութիւնը եւ հանրանուէր ծառայութիւնը: Վերջում, կարգադիր յանձնախմբի կողմից խօսեց ընկեր Սեւակ Սադիկեանը (պարսկերէն), ներկայացրեց հանգուցեալ դոքտ. Սոցիալականի կեանքն ու գործը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց յուղարկաւորութեանը մասնակցող պարսիկ հայրենակիցներին:

Եկեղեցու բակից դադաղը ուսամբարձ դուրս բերելով, հազարաւոր սգակիրներէ թափօրն անցաւ Նազերի պողոտայով մինչեւ Ստամբուլ քառուղին, ուր շուրջ 60 հանրակառքեր եւ մասնաւոր ինքնաշարժեր ուղղուեցին դէպի Դուլաբի Բուրաստան գերեզմանատունը:

Գերեզմանատան մէջ թաղման տխուր արարողութիւնից վերջ, յարգանքի խօսք ասացին ընկ. Անդրէ Տէր Օհանեան՝ Թեհրանի ընկերների կողմից. Պ. Վարդան Շապեան՝ «Արովեան» եւ «Այիւշան» Ազգ. դպրոցների կողմից ընկ. Նորայր Մամեան՝ Դաւթեան դպրոցի ծնողական խորհրդի կողմից:

Սգակիր հայրենակիցներն ու ընկերները երկուշաբթի յարգանքով բաժանուեցին մեր վեթեւան ընկերով թաղման հողաթմբից եւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնելով հանգուցեալի յարգելի աշխիւ Տիկ. Նինիշ Սոցիալականին, զաւակներին ու հարազատներին, վշտաբեկ սրտով վերադարձան քաղաք, իրենց հետ տնելով վաստակաւոր գործչի անմոռաց յիշատակը:

Դրուած էին 12 մեծ ծագեցաւակներ՝ Հ. Յ. Դաւիթեանի եւ իւրօրի, Թեհրանի եւ շրջանի ընկերների, «Այիւք» խմբադրութեան, ազգ. մարմինների ու միութիւնների ինչպէս եւ հանգուց-

պակ, եգիպտացորեն, գետնախնձոր եւն: Պատուներն են արմաւը, ընկոյզներ, բանջարեղէններ եւն:

Իրաք գրեթէ միակ երկիրն է որ կենդանական աղբ կը գործածէ մեծ չափով: Մարախներու խուժումին առաջը այնքան լաւ առած են, որ ժողովուրդը մոռցած է գանոնը:

Կենդանաբուծութիւնը տասը տարի է ի վեր մեծ յառաջդիմութիւն կրած է: Արտասահմանէն ընտիր կենդանիներու տեսակներ բերելով, յաջողած են կաթին քանակը աւելցնել: Ոչխարը Իրաքի մէջ կ'օգտագործեն միայն, բուրդին եւ կաթին համար: Ներկայիս գիտական աշխատանքի մը մէջ կ'աշխատին բարելաւել բուրդին տեսակը, պանիրի տեսակներու արտադրութիւնը հիմա կարգի մտած է: Կարագը հանելու դրութիւնն ալ արդիացած է: Նմանապէս հաւեղէնի արտադրութիւնը, որով աւելի մեծ քանակութեամբ եւ աւելի մեծ չափերով հաւեղի կը ստանան:

Գետերը եւ ճահիճները առատ ձուկ կը ճարեն Իրաքի, իսկ Պարսից ծոցին ձուկը դրացի երկիրները կ'արտածուի:

Անտառները կը բռնեն երկրին տարածութեան 1.8 միլիոն հեկտարը, թէեւ խտութիւնը փոքր խաղան է: Այդտեղ մը կը ներկայացնէին անտառային հրդեհները, որոնց առաջը առնուեցաւ 1948ին ի վեր, երբ հրշէջ խումբերու կայաններ հաստատուեցին որոշ տեղեր:

Անհատ հողագործներու արտադրական կարողութիւնը շատ ցած է, կլիմայական եւ ընկերային պայմաններու հետեւանքով: Այս կարողութիւնը աւելցնելու համար երկրագործական նախարարութիւնը, աւելցուցած է մեքենաներու տեսակները: Եւ կը ծրագրէ 500.000 հեկտար մեքենակոծ մշակում ապահովել:

Ներկայիս Իրաքի մէջ կան 1000 մեքենական արօր եւ 300էն 400 «կոմբայն»ներ: Այս մեքենաներուն նորոգութեան համար արհեստանոցներ բացուած են:

ՊՐՈՑ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Գաղութ գաղութ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ

« Ազատ Օր » կը գրէ (15 Յունւար) . —

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարի առաջարկով, նախարարաց խորհուրդը ամբողջացուցած է բարեփոխած է 1948 թիւ 1075 եւ 1949 թիւ 621 օրէնքները, Հայերու եւ Հրեաներու արտագաղթի մասին:

Կատարուած բարեփոխութեամբ, Յունաստանի չլիբերալացեալ երկրէն, հելլենապոլիսականութեան հրաժարելու պայմանով արտասահմանեան որեւէ երկիր եւ Իսրայէլի պետութիւնը մեկնելու համար դիմում կատարած, բայց զանազան պատճառներով չմեկնած ու բանակին մէջ ծառայող Հայերուն եւ Հրեաներուն դիւրութիւն կ'ընծայուի հինգ ամսուան ընթացքին իրենց դիմումը ետ առնել:

Այս դիւրութիւնը կ'ընծայուի միայն այն պաշտպանին, երբ եւթնակաները բանակին մէջ մնացած, ամբողջութեամբ կատարած են իրենց պարտականութիւնները եւ կանոնաւոր կերպով արձակուած են անկէ, իրենց տարեկիցներուն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՆԱՆՍ. — Հայ Մարզական Ա. խումբին խաղերն անցան Յունուար 4ին, մեր դաշտին վրայ, St. Marcellin դէմ: Մեր խումբը չհաջողեցաւ զայն 3 — 0 : Ընդհ. դասաւորման մէջ մեր խումբը «փուլին» 5րդն է:

Կրտսեր խումբ չունինք այս տարի խաղերն անցան չափանիւշով: Պատանիներու խումբը թէեւ կը մասնակցի խաղերն անցան մրցումներու, սակայն շատ տկար է:

Անցեալ տարեշրջաններուն նման խաղերն անցան demi final եւ կամ final խաղացող երբեմնի փայլուն խումբերը չկան այլեւս:

Եթէ վերը յիշուած արգելքները չըլլային, մինչեւ հիմա մեր Ա. խումբը գոնէ honneurի բաժնացած կ'ըլլար, անցնող տարիներու ընթացքին: Անշուշտ տնտես. տագնապը ու ժողովուրդը ինչ անտարբերութիւնն ալ ուրիշ կարեւոր պատճառներ են:

Այսօր մեր Ա. խումբին մարզիկները ի գին ամէն զոհողութեան կը ջանան պահել իրենց pro-motion d'honneur տիտղոսը:

Անշուշտ գաղութի թոյլ պիտի չտայ որ Մարզական լուծուի: Մեր մարզիկները, նախաձեռնի դիրքի մը հասած են ազատագրութեան ի վեր, եւ գաղութին կը մնայ օգնել իրենց, ինչպէս ըրին ցարդ:

Յունուար 18ին Coupe de Lyonnaise կորսնցուցին, St. Rombert անուանի R.C.ի honneurի խումբին դէմ, իրենց դաշտին վրայ:

Յունուար 25ին ալ ուրիշ պարտութիւն մը կը ընցնէր մեր դաշտին վրայ, — U.S.A.I հակառակորդը 4: Պատճառը այն է որ յոգնածներուն տեղ նորեր չեն հասնի:

Նաւասարդ

հետ:

Հայերէն եւ Հրեաներէն անոնք, որ արտասահման մեկնելու համար իրենց կատարած դիմումներուն պատճառով բանակի շարքերէն արձակուած են առանց մեկնելու, պարտաւոր են երկու ամսուան պայմանագրով ընթացքին Յունաստանէն մեկնել, այլապէս պարտադրաբար դարձեալ բանակի շարքերուն մէջ կ'առնուին՝ ամբողջացնելու համար իրենց զին. ծառայութիւնները, տրուած ըլլալով որ միայն այսպիսով կրնան յետ կոչել մեկնումի մասին ըրած իրենց յայտարարութիւնները:

Նմանապէս, բանակի մէջ մտնելէ առաջ այս յայտարարութիւններն ըրած, բայց Յունաստանէն նախասահմանուած վայրերը չմեկնած եւ այսպիսով պարտադրաբար դարձած Հայերն ու Հրեաները պարտաւոր են երկու ամիսէն մեկնել առկէ, այլապէս՝ պարտին բանակին մէջ մտնել իրենց ծառայութիւնները կատարելու եւ միայն բանակի մէջ իրենց կանոնաւոր պարտականութիւնները կատարելէ ետք իրենց յայտարարութիւնները յետ կոչելու:

Ի վերջոյ, մեկնելու համար յայտարարութիւն ըրած եւ մինչ այդ բանակին մէջ ծառայելու չհրաւիրուած Հայերն ու Հրեաները կրնան իրենց յայտարարութիւնները յետ կոչել, եթէ երբեք երբ կու ամսուան ընթացքին արտասահման չմեկնին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԹԵՐԹԸ, «ԱՐԱՔԱ»

Գանի մը ամիսէ ի վեր լոյս կը տեսնէ նոր թերթ մը մանուկներու համար, — «Արաքս»: Պատուական թերթ մը:

Բոլորին ջերմ պարտքն է հայ պահել ներկայ սերունդը, կրթել զայն Մեսրոպեան տառերով եւ ազգ. զգացումներով: «Արաքս» անոր առաջին գործիքն է եւ դրական միջոց մը: Յոյն լիմաստա սէր մը կ'ըսէր. — «Չուարձացուցեալ դաստիարակեմ»: Այդպէս ալ «Արաքս» պիտի դաստիարակէ նորահասներ մայրենի լեզուով, առանց յոգնելու, այլ զուարճացնելով:

Ուրեմն պէտք է օգտուել: Ունէ տուն պէտք է ունենայ այս թերթը: Եւ այն տունն լաւագոյն արդիւնքը պիտի տայ ամէնուն՝ եւ բարոյական մեծագոյն ուժը՝ հրատարակիչ տնօրէնին: Այս պատկերազարդ թերթին շնորհիւ, հայ մանուկը միշտ աչքի առջեւ պիտի ունենայ հայկ. տիպարներու կենդանագիրները իրենց տարազներով եւ առոյգ կերպարանքով, ու Մեսրոպեան տառերու արտասանութիւնը: Եթէ այս երկու հիմնական զգացումները քանդակուին հայ մանուկի մը սրտին մէջ, ան փրկուած է: Մնացած մասը դպրոցը կրնայ լրացնել: Եւ այն տունն կարելի է թել թէ գաղթահայր պիտի ապրի իրրեւ Հայ: Ներկայ դարուն կամ պիտի կառնինք ամէնքս ալ ուժգնօրէն եւ առանց վարանելու մեր լեզուին եւ կրօնքին, եւ կամ ժամանակը իր սրբնթաց ու աւերիչ դործունէութեամբ պիտի այլակերպէ ամէն ինչ:

Սրտանց կը մաղթենք որ «Արաքս»ի տնօրէնը, Պ. Ն. Յովհաննէսեան տեսնէ իր յոյսերուն պահումը:

ՆՐԱՌՈՒՆԻ

ՆԻԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ

ԹՈՇԱԿԱՒՈՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

«Քանի» հայ երիտասարդ բարձրագոյն ուսում է առած Մանթաշեանցի հաշտով, եւ չգիտեմ: Մանթաշեանցը ինքն էլ չէր իմանում: Ես կարծում եմ թէ առնուազն 1000 երիտասարդի նա այս կամ այն ձեւով՝ միջոց է տուած կանոնաւոր ուսում առնելու եւ իրենց համար ապրուստի հաստատուն դիրք ստեղծելու: Ես անձամբ դոնէ հարիւր հոգի ճանաչում եմ, — բժիշկ, ուսուցչապետ կամ մասնագէտ, որոնք իրենց ամբողջ ուսումը եւ զիրար պարտական են Մանթաշեանցին: Այս թոշակաւորները ցրուած են Ռուսաստանի բոլոր անկիւններում, ուր որ գործունէութեան ասպարէզ են դառնում: Նրանցից շատերը յայտնի հասարակական գործիչներ են դարձած:

... Մանթաշեանցը որոշ թիւ ունէր սահմանած թոշակաւորների համար, բայց շատ անգամ բացառութիւն էր անում, նորերը ընդունում, որով այդ երբ թէ «որոշ թիւը» շարունակ աճում էր: Մի անգամ Համբարձում Առաքելեանը նա մահ էր գրել Պարիս Մանթաշեանցին եւ ինքնիւ, որ իբրեւ բացառութիւն իր որդուն ընդունի իր թոշակաւորների կարգը: Սա նրա միակ որդին էր, եւ սովորում էր Պարիսում: Մանթաշեանց՝ գտնա-

լով, որ ես շատ մօտ էի «Մշակ»ի խմբագրութեան, պատասխան ինձ էր ուղղել թիֆլիզ, որ ահա ասում էր թէ իր թոշակաւորների թիւը լրացած է, բայց, «որովհետեւ Համբարձումը «ազգագործ մարդ է» (այդ նրա սեփական բառերն են) եւ ուրախութեամբ կը կատարեմ նրա խնդրանքը»:

«Մանթաշեանց մեծ հոգածութիւն ունէր իր ուսանողների մասին: Եւ նա զանազան կերպ քաջաբերում էր նրանց: Երբեմն նա այսպիսի բան էր ասում: Գալիս էր օրինակի համար Մոսկուա կամ Պետերբուրգ եւ այնտեղ սովորող իր բոլոր թոշակաւորներին հրաւիրում էր իր ընկեր ճաշի եւ նրանց հետ ընտանեկան տեսակցելուց եւ հիւրասիրութիւնից: Եւստի, ուսանողները իրենց պնակի տակ գտնում էին մի մի ծրար, որի մէջ իրրեւ բացառութիւն մի մի ամսաթուղի էր դրուած»...

«Պրոֆ. Նիկողայոս Ալեքս. որ նոյնպէս նրա սանն էր թէ Պետերբուրգում եւ թէ Եւրոպայում ուսած ժամանակ, պատմում է թէ մի օր Մանթաշեանց նրան ճաշի է հրաւիրում Պետերբուրգում եւ իրախուսելու համար ասում է, — «Որդի, ես ուզում եմ, որ դու մեր Պատկանովը լինիս», այսինքն յաջորդ լինի գիտնական Քեդրոն Պատկանեանին, որ Պետերբուրգի համալսարանի հայ յերէնի ուսուցչապետ էր եւ Ալեքս. իրագործեց իր բարեբարի բաղձանքը»:

... «Ինչպէս ասի, շատ հասարակական գործիչներ կան, ողջ կամ մեռած որոնք Մանթաշեանցի ծախքով են աւելում առած եւ ես մտադիր չեմ առանձնապէս խօսել նրանց մասին: Բայց կայ

մէկը որ բացառիկ դեր է խաղացած հայկ. կեանքում եւ եթէ պարագաների բերմամբ նա կեանքից չըրկուէր եւ այժմ կենդանի լինէր, շատ մեծ դիրք պիտի գրաւէր Պրոֆ. Նիկողայոս Միտիսեան, այսինքն ամբողջ Ռուսաստանի մէջ:

«Այդ մէկը՝ համբաւաւոր Ստիվան Դանուսեան է, հայ համայնաւորների առաջին պարագայը, որ իր ժամանակ նոյն իսկ ամբողջ Կովկասի մեծագոյն համայնաւորն է եղած: Ես նրան ճանաչում էի թիֆլիզում: Ստ. Դանուսեան՝ Մանթաշեանցի աւագ որդու՝ Յովհաննէսի, դպրոցական ընկերն էր եւ առատօրէն վարձատրուած է Մանթաշեանցից:

«Դանուսեան իր աշխարհահայեցողութեամբ մեծապէս տարբերում էր իր համալսարանական հայ ընկերներից, որի ազգայնացն երեւաց միայն 1917ին մեծ յեղափոխութեան ժամանակ:

«Ինչպէս պիտի վարուէր արդեօք Մանթաշեանցի այս որդեգիրն իր բարեբարի նկատմամբ, որ Կովկասի ամենամեծ «բուժական» էր, եթէ սա դեռ կենդանի լինէր եւ նրա իշխանութեանն ենթակայ:

«Մի օր թիֆլիզում, տունն եկաւ մեր ժողովրդական բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանյան, որի հետ լաւ ծանօթ էի, բայց ինչպէս ասում են, դժալ — զալ չունէինք:

Թումանյանը մեծ ընտանիքի տէր էր, տասը դուստրներ ունէր, որոնք պէտք ունէին կրթութեան, իսկ իր նիւթական միջոցները բաւականի համեմատ էին:

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

